

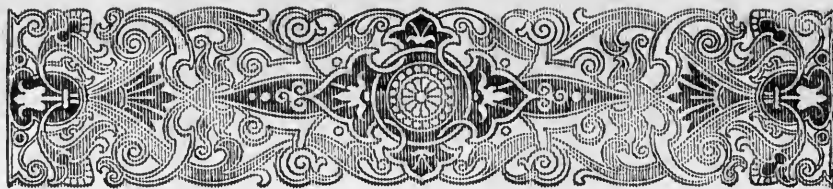
G. Stade & F. Schwally

The Books of Kings

in Hebrew

BS
715
1896
pt. 9

69

LIBRARY
KNOX COLLEGE
GALATIEN

THE present edition of the *Sacred Books of the Old Testament* in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which our new Version in the *Polychrome Bible* has been prepared by the learned contributors mentioned on the inside page of the back cover.

Departures from the Received Text are indicated by critical marks: — ◁ (i. e. *V* = *Versions*) designate a reading adopted on the authority of the Ancient Versions; — ^α, ^β, &c. indicate that the respective glosses relegated to the foot of the page are omitted in the Versions, especially Ⓢ (e. g. Ⓢ, 8, 49); — ◡ (i. e. *c* = *conjecture*) are used for 10 Conjectural Emendations; and ◡ (i. e. Ⓢ = נקוד), for changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (e. g. Ⓢ, 23, 17). A ⓈⓈ | indicates transposition of the Masoretic פסוק סוף; * * are used in cases where the קרי has been adopted instead of the כתיב, and " for changes introduced by reason of Parallel Passages. A small note of ex- 15 clamation, ! (e. g. Ⓢ, 9, 19) calls attention to readings deliberately preferred on the strength of some Heb. MSS or early printed editions of good authority. Doubtful Words or Passages are enclosed in notes of interrogation (?). Occasionally two critical marks are combined, e. g. * *, i. e. Deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by Parallel Passages; or ◡, i. e. Departures from the Masoretic points, supported by the Versions, &c. — □ calls attention 20 to transposed passages, the traditional position of the words in the Received Text being marked by □ while the transposed words are enclosed in []. In addition to these brackets, [], braces, {}, and parentheses, (), are used if there are two or three transpositions on the same page (e. g. p. 13, l. 24). In cases where two or three 25 consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by 1 2 3 &c. respectively prefixed to the individual words (e. g. Ⓢ, 18, 7). Transposition of consonants is indicated by figures above the respective letters (e. g. Ⓢ, 19, 29). Passages corrupted beyond emendation are indicated by . . . , while * * * point to *Lacuna* in the original.

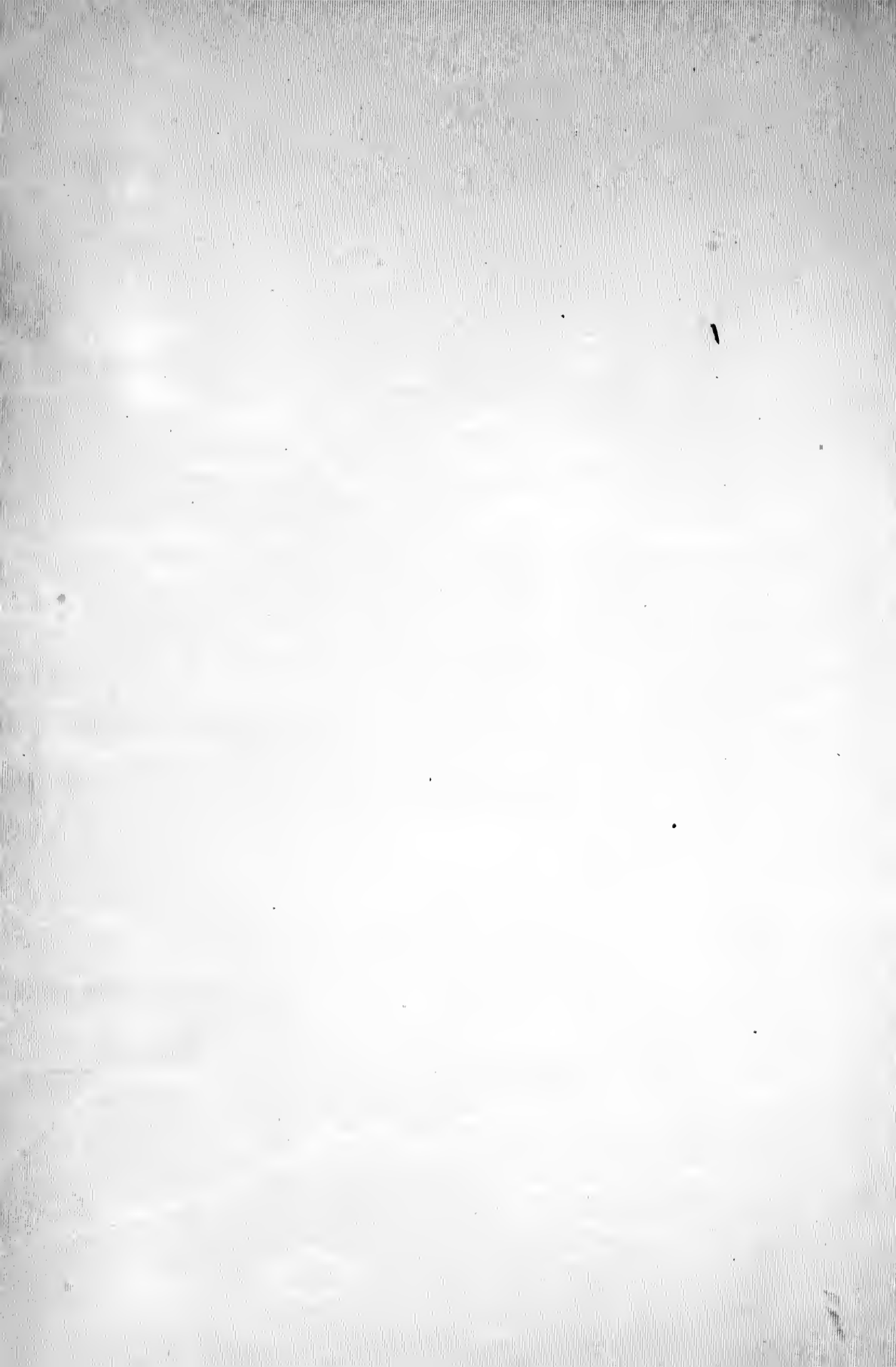
The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations: — Ⓢ = Masoretic Text; Ⓢ = LXX; Ⓢ = Targum; Ⓢ = Peshita; Ⓢ (i. e. Jerome) = Vulgate; Ⓢ = Ethiopic Version; Ⓢ = Aquila; Ⓢ = Theodotion; Ⓢ = Symmachus. Ⓢ denotes the Samaritan recension of the Pentateuch; ⓈA means Codex Alexandrinus (A), ⓈL = Lucianic recension (Λ), ⓈV = Vaticanus 35 (B). ⓈP = is the text of Ⓢ in the London Polyglot, ⓈL = LAGARDE's edition; ⓈP = Ⓢ in the London Polyglot; ⓈL = LEE's edition; ⓈH = Syro-Hexapla.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (1, 2, 3, &c.) refer to the chapters, the numbers in () to the verses of the Hebrew text. The mark [^] means *omit (s) or omitted by*; *alt.* = *as an alternative*; 1°, 2° = *first or second occurrence*, respectively. AV = Authorized Version; RV = Revised Version.

Kings

CAVEN LIBRARY
KNOX COLLEGE
TORONTO

The Books of the Kings

STADE & SCHWALLY

THE SACRED BOOKS
OF
The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

by eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

PART 9

The Books of Kings

BY

BERNHARD STADE AND FRIEDRICH SCHWALLY

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1904

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.
DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

THE
Books of Kings
CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS

EXHIBITING THE COMPOSITE STRUCTURE OF THE BOOKS

WITH NOTES

BY

BERNHARD STADE, PH. D., D. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF GIESSEN

ASSISTED BY

FRIEDRICH SCHWALLY, PH. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF GIESSEN

English translation of the Notes

BY

R. E. BRÜNNOW, PH. D. AND **PAUL HAUPT**, LL. D.

HEIDELBERG

BALTIMORE

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1904

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

PRINTING BY W. DRUGULIN

POLYCHROMY BY J. G. FRITZSCHE

PAPER FROM FERD. FLINSCH

Zeipzig

POLYCHROMY PATENTED FEB. 16, 1897

U. S. PATENT NO. 577,253

5069
1904

[All rights reserved]

The Polychrome Bible

in Hebrew

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

1. <i>Genesis</i> , by C. J. BALL, Oxford. 120 pp. in eight colors, 1896. .	<i>M.</i> 7.50
3. <i>Leviticus</i> , by S. R. DRIVER, Oxford. 32 pp. in three colors, 1894. .	<i>M.</i> 2.50
4. <i>Numbers</i> , by J. A. PATERSON, Edinburgh. 67 pp. in 8 colors, 1900	<i>M.</i> 5.50
6. <i>Joshua</i> , by W. H. BENNETT, London. 32 pp. in eight colors, 1895	<i>M.</i> 3.00
7. <i>Judges</i> , by G. F. MOORE, Cambridge, Mass. 72 pp. in 7 colors, 1900	<i>M.</i> 6.00
8. <i>Samuel</i> , by K. BUDDE, Marburg. 100 pp. in nine colors, 1894. .	<i>M.</i> 6.50
9. <i>Kings</i> , by B. STADE, Giessen. 309 pp., in ten colors, 1904. . .	<i>M.</i> 18.00
10. <i>Isaiah</i> , by T. K. CHEYNE, Oxford. 208 pp. in seven colors, 1899. .	<i>M.</i> 12.50
11. <i>Jeremiah</i> , by C. H. CORNILL, Breslau. 80 pp. in black and red, 1895	<i>M.</i> 5.00
12. <i>Ezekiel</i> , by C. H. TOY, Cambridge, Mass. 118 pp., 1899. . . .	<i>M.</i> 7.50
14. <i>Psalms</i> , by J. WELLHAUSEN, Göttingen. 96 pp. in black and red, 1895	<i>M.</i> 6.00
15. <i>Proverbs</i> , by E. KAUTZSCH, Halle. 86 pp. in black and red, 1901	<i>M.</i> 5.50
17. <i>Job</i> , by C. SIEGFRIED, Jena. 50 pp. in four colors, 1893. . . .	<i>M.</i> 3.50
18. <i>Daniel</i> , by A. KAMPHAUSEN, Bonn. 43 pp. in black and red, 1896	<i>M.</i> 3.00
19. <i>Ezra-Nehemiah</i> , by H. GUTHE, Leipzig. 72 pp. in ten colors, 1901	<i>M.</i> 6.00
20. <i>Chronicles</i> , by R. KITTEL, Leipzig. 82 pp. in five colors, 1895. .	<i>M.</i> 6.00

In press:

5. *Deuteronomy*, by GEORGE ADAM SMITH, Glasgow.

These volumes may also be had in substantial and attractive cloth bindings, in uniform style, with gilt tops. The price of these bindings is *M.* 1.50 *net*.

Edition de luxe.

In compliance with a desire expressed by several distinguished bibliophiles, an *édition de luxe* has been prepared, printed on the most costly heavy plate paper, in folio, with broad margins, limited to 120 copies signed and numbered by the General Editor. Special prospectus of this large-paper edition with sample pages will be sent free on application. The prices of the *édition de luxe* are *M.* 20 per volume for *Leviticus*, *Numbers*, *Joshua*, *Judges*, *Jeremiah*, *Proverbs*, *Daniel*, and *Ezra-Nehemiah*; *M.* 30 for *Psalms* and *Chronicles*; *M.* 40 for *Genesis*, *Samuel*, and *Ezekiel*; and *M.* 60 for *Kings* and *Isaiah*.

Of *Jeremiah*, *Ezekiel*, *Psalms*, and *Daniel* there is also a large-paper edition, limited to 50 copies, printed on *hand-made paper*. The prices of these copies on hand-made paper are the same as the prices of the copies on plate paper.

Subscriptions for the *édition de luxe*, at the special price of *M.* 400 for the entire work, may be left with any bookseller at home and abroad.

PUBLISHED BY

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

Leipzig

THE JOHNS HOPKINS PRESS
Baltimore

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE
London, W. C.

The Polychrome Bible

in English

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

- The Book of Leviticus.** Translated by The Rev. S. R. DRIVER, D. D., Regius Professor of Hebrew, and Canon of Christ Church, Oxford. viii and 107 pages, printed in three colors (55 pages of Translation and 52 pages of Notes). With four full-page illustrations (one of them in colors) and four illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Joshua.** Translated by The Rev. W. H. BENNETT, M. A., Professor of Old Testament Languages and Literature at Hackney and New Colleges, London, formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. viii and 94 pages, printed in nine colors (43 pages of Translation and 51 pages of Notes, including an illustrated Excursus on the el-Amarna Tablets and an Alphabetical List of Geographical Names). With eleven full-page illustrations (one of them in colors) and 25 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Judges.** Translated by The Rev. G. F. MOORE, D. D., Professor of Hebrew, Andover Theological Seminary. xii and 99 pages, printed in seven colors (42 pages of Translation and 57 pages of Notes). With seven full-page illustrations (including a Map of the Twelve Tribes, in colors) and 21 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of the Prophet Isaiah.** Translated by The Rev. T. K. CHEYNE, D. D., Oriel Professor of the Interpretation of Holy Scripture at Oxford, and Canon of Rochester. xii and 216 pages, printed in seven colors (128 pages of Translation, 88 pages of Notes). With nine full-page illustrations and 28 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of the Prophet Ezekiel.** Translated by Prof. C. H. TOY, D. D., LL. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, and Lecturer on Biblical Literature in Harvard University. viii and 208 pages (89 pages of Translation and 119 pages of Notes). With nine full page illustrations (including a Map of Western Asia, time of Nebuchadnezzar) and 102 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of Psalms.** Translated by Prof. JULIUS WELLHAUSEN, D. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, University of Göttingen, and Dr. HORACE HOWARD FURNESS, Philadelphia. xii and 238 pages (161 pages of Translation and 77 pages of Notes, including an Illustrated Appendix on the Music of the Ancient Hebrews). With eight full-page illustrations (one of them in colors) and 58 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 10.00 *net.*)

Each in a substantial and attractive cloth binding in uniform style.

PUBLISHED BY

JAMES CLARKE & CO.
13 & 14 FLEET STREET
London, E. C.

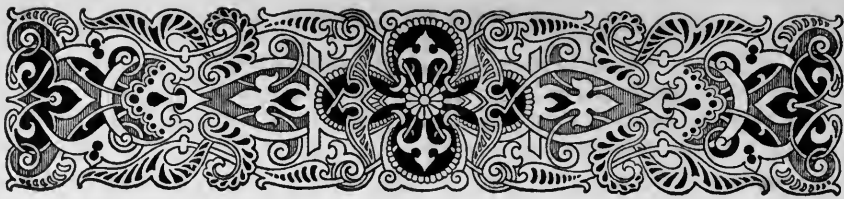
DODD, MEAD, & CO.
372 FIFTH AVENUE
New York.

- PP.LL.
 156, 11 Before *Cf.* insert [.
 158, 6 For עשר read העשר.
 18 After *granted* add: SCHWALLY suggests לך שוב אף for שוב אף.
 159, 7 For *Ahab* read *Ben-hadad*.
 161, 43 After ויבא בעיר add: *cf.* دخل الى البيت and دخل في البيت (SOCIN's 5
Arab. Gr. 4, § 106).
 162, 25 For מפניו read מפניו.
 169, 14 For 33 read 30.
 175, ** For 121 read 123.
 187, 26 For 21 read 24. 10
 41 After תאברו add: וכל החלקה הטובה אף (but ὅτι πᾶσαν μερίδα ἀγαθήν) seems
 strange after the preceding מבער כל עיר טובה and כל עין טובה. The original text,
 it may be supposed, was כל חלקה טובה. This probably became (through
 dittography) כל חלקה הטובה, and finally, וכל החלקה הטובה, [*cf.* however,
 GES.-KAUTZSCH, § 127, b, footnote]. 15
 195, 46 Omit semicolon between הנער and על.
 197, 44 Before § insert: It is true that the omission of 1° לחם seems to be favor-
 ed by the fact that במורים includes ברמל.
 53 After *P.* add *H.*
 198, 21 For סאן, סאן read סאן, סאן; so, too, in l. 22. 20
 210, 20 After *stem-consonant* add: (contrast בח).
 213, 46 Add: *Cf.* below, p. 306, l. 8.
 214, 17 The *a* after *necessary* belongs to *Hexaplaric* in the preceding line.
 218, 30 After *excerpted* insert *from*.
 44 For *startea* read *started*. 25
 222, 49 For נָקַב read נָקַב.
 236, 44 For והמשוררים read והמשוררים.
 238, 9 For 238 read 248.
 27 After § insert comma.
 34 For עטרו read עטרא. 30
 248, 43 Insert (before *this* and) after *place*.
 249, 13 Insert comma after *cf.*
 251, 28 Insert colon after *say*.
 269, 34 Insert comma after ועד, and omit comma after *following*.

It might be well to add that the author uses *quid pro quo*, not in the sense 35
 of *equivalent*, but with the meaning *confusion, error, misunderstanding* (French
quiproquo = méprise).

- PP.LL.
- 93,49 For *go round about* read *were round about upon the one capital*.
- 97,18 For ll. 28.31 read l. 28; cf. JHUC, No. 163; p. 87^b.
- 98,51 After *month* insert comma.
- 99,19 For *must* read *need*.
- 102,41 Read: *If, however, we take יהוה* &c. 5
- 103,16 After *unparalleled* add: except in the late passage ψ 61,5.
- 31 For *had been reached* read *was to be accomplished*.
- 105, 2 Omit *is* before *inserted*.
- 33 Add: (German, *Das Subject von בא ist nach dem Ritus Object und nicht Subject des אלה*) that is, according to the ideas of the ancient Hebrews 10
a curse does not come upon a person, but the person comes under the
curse (enters into a curse or into an oath) cf. Neh. 10,30 (AV,29) and
Deut. 29,11 (AV,12) and our phrase *to come under the ban*.
- 110,17 For *additon* read *addition*.
- 112, 7 For λεδερμα read λεθηρμαθ. 15
- 31 For *differred* read *differed*.
- 113, 6 Add: However, v. 22^b appears to be overloaded: וועבריו in the present
context is just as strange as ושרי רכבו between ופרשיו and ושלשיו. The
original text seems to have been expanded; [cf. p. 113, l. 30].
- 116,46 For *just a* read *just as*. 20
- 117,11 After *visitor* insert *in return*.
- 48 For Θ read Θ^v, and add: Θ^{82.246} ἐποίησαν τό.
- 51 Add: According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2,38 we must read שלש
מאות instead of אלה שלשת מנים; cf. שש מאות in the preceding verse.
- 118,30 For חספס read חספס. 25
- 121, 7 For *constructed* read *assumed*.
- 122,10 For *found, therefore*, read *therefore, found*.
- 35 For ποιῆσαι read ποιῆσαι.
- 125, 6 Insert comma before אליו.
- 126, 8 For בשלמה read בשלמה (*i. e.* בשלמה). 30
- 127,31 For *impossibly* read *in an impossible manner*.
- 132, 7 For ב,5,40 read ב,4,39 (p. 196, l. 48).
- 135,53 For *before* read *prior to*.
- 136,18 For *probably was* read *was probably*.
- 27 For داخلة read داخلة. 35
- 28 For الداخلة read الداخلة.
- 41 For *stilty* read *stilted*.
- 49 For *before* read *prior to*.
- 137,11 For συνδντησιν read συνάντησιν.
- 47 For *Jerobeam* read *Jeroboam*. 40
- 138,52 For δ ἐποίησεν read δ ἐποίησε.
- 139, 8 For Θ και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν read: Θ^v και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν hardly
points to a reading ויקשרו עליו; cf. 2 Chr. 24,21.25f.; 33,24f. Since Θ^L
reads και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτών, we must rather (with KLOST.) suppose
that the original rendering was και ἐτίθεντο ἐπ' αὐτών. 45
- 21 Add: According to ULMER, *Die semit. Eigennamen im AT* (Leipzig,
1901) p. 5, n. 1 the form אֲבִיָּם is due to a mechanical transliteration of the
name from a cuneiform tablet. This, however, presupposes great
thoughtlessness on the part of the transcriber.
- 140, 5 Before και insert Θ. 50
- 16 For τη read τῷ.
- 149, 1 For *from* read *form*.
- 154,11 After כי insert: (L.246.Cpl.Ald).

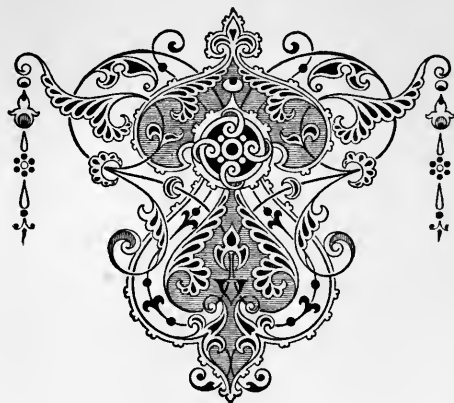

Addenda et Corrigenda.

PP.LL.

- 32,40 For *הַלֵּקָה הַטּוֹבָה* read *טוֹבָה-הַלֵּקָה*.
- 65,28 For *misunderstood* read *misunderstood*.
- 67, 2 Insert after (3): *MSC יהוה אלהיך*; *GV יהוה*, but this omission is wrong;
GL, with scribal expansion, *Κυρίου τοῦ θεοῦ Ἰσραηλ*.
MS ללכת בדרךיו is freely rendered in *GL*. τοῦ πορεύεσθαι ἐνώπιον Κυρίου, 5
φυλάσσειν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ καὶ. . .
- 7 For *GL* read *GV*.
- 8 Add: *MS* מִצֻּתָּיו should probably be canceled; the original text may have
read simply *מִשְׁפָּטָיו*.
- 39 For *inconsiderate* read *ill-considered*. 10
- 68, 2 For *over* read *upon*.
- 30 Before *Barzillai* insert *of*.
- 52 After *ἐφίλησεν* add *αὐτήν*.
- 69,18 For *ἀρχιστρατηγός* read *ἀρχιστράτηγος*.
- 27 After *paraphrase* insert *such*. 15
- 70,29 After *υἱὸς Ἰωδᾶ* add: (*GL* Ἰωδᾶ πρὸς Ἰωᾶβ).
- 71,14 Before *dropped* insert *has*.
- 40 After *plainer* insert comma.
- 72, 5 Omit *thus conveying the idea*.
- 21 Add: In *GV* 4,31; *GL* 5,1, on the other hand, we find the transposition 20
τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον ἑαυτοῦ, the Temple taking precedence of
the palace.
- 36 Insert comma after *offerings*.
- 37 Insert comma after *throne*.
- 75,53 Read *can be neither*. 25
- 76,25 For *doubles* read *doublets*.
- 33 For *س* read *س*.
- 78,26 For *ḥāma* read *ḥammā* (חמא).
- 49 For *thought of* read *had in mind*.
- 79, 1 For *so* read *to such an extent or in such a degree*. 30
- 52 Before *as* insert *such*, and omit *it* after *expect*.
- 80,26 For *written on* read *inscribed*.
- 52 Before *the* insert *of*.
- 81,28 For *בְּבָיָה* read *בְּבָיָה*.
- 86,33 For *tooled* read *dressed*. 35
- 87,22 Read *there the building of the יצוץ has not &c.*

- 25 After ביום Jer. + יום מותו + ער which clashes with the following כל ימי חייו. There is no reason for preferring this phrase in Jer., following KAMPH. who believes that כל ימי חייו crept into the text of Jer. [It is not impossible, however, that כל ימי חייו is a euphemistic, anti-ominous substitute for the original conclusion ער יום מותו; cf. THENIUS *ad loc.* and DUHM's commentary on Jeremiah (1901) p. 382; see also p. 2 of Dr. GRIMM's dissertation (cited above, p. 172, l. 10) and T. K. ABBOTT's *Essays* (cited in Crit. Notes on Psalms, p. 77, l. 39) p. 48 (cf. *ibid.*, p. 209 the note on ב, 7, 13). — P. H.] 5

- 25 vv. 22-26, a list of the people deported by Nebuchadnezzar, which is inserted from some other account.
- (23) **א** **והאנשים** would be possible only if the men had been mentioned before. **ט**, rightly, **καὶ οἱ ἀνδρες αὐτῶν**, **ט** **והנבירים**. **א** is a transcriptional error; Jer. 40, 7, from which our passage is derived, has likewise **והאנשים**. At the end of the verse **ט** repeats **καὶ ἦλθον πρὸς Γοδολיאὺν εἰς Μασσηφα**.
- (24) **א** **מַעְבְּרִי** is meaningless; Jer. 40, 9 has **מַעְבְּדוֹ**, and **ט** **πρόδορον** = **מַעְבְּדוֹ** must be derived from the same reading; but this cannot be the original reading of v. 24, since **מַלְךְ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל** follows. Either point: **מַעְבְּרִי** (so KLOST.), — according to v. 25 and Jer. 41, 3 Gedaliah had Chaldean soldiers under him —; or read **מַפְנֵי** instead of **מַעְבְּרִי**. The latter emendation is supported by (a) the fact that Jer. 40, 9 reads **ἀπὸ προσώπου τῶν παίδων τῶν Χαλδαίων**, in which **ἀπὸ προσώπου** is the true reading of **ט**, **τῶν παίδων** being a doublet after **א**; — (b) v. 26 **כִּי יֵרָאוּ מִפְּנֵי כְשָׁרִים**; — (c) it would not be in accordance with the whole situation if Gedaliah were to have called the Chaldeans who remained with him *his servants*. The emendation **מַפְנֵי** is therefore by far the most probable; **ט** **ἀπὸ τῶν Χαλδαίων** **א** **מַפְנֵי** is also favorable to it. We must neither, with KAMPH., KITTEL, cancel **מַעְבְּרִי**, following **ט** **ט** (cf. above, l. 17); nor, with GRÄTZ, OORT, read **מַעְבְּדוֹ** following Jer. 40, 9 (cf. above, l. 7), although this reading has also crept into Heb. MSS (3 codd. of KENN. **מַעְבְּדוֹ**, 1 of DE ROSSI **מַעְבְּדוֹ**).
- (25) **א** **ט** **מַעְבְּרִי** **ט** **ט**. In this passage, which is an excerpt from Jer. 41, 1-3, it may have been omitted at first, and afterwards added in accordance with Jer. 41, 3. **א** **ט** **מַעְבְּרִי** breaks the connection of the narrative. Nothing is gained by reading **וַיָּמָת אֹתוֹ** with Jer. 41, 2, since the awkwardness occasioned by **וַיָּמָת** remains. Either **וַיָּמָת** or the whole of v. 25^b is to be canceled; but the latter expedient is not advisable, since v. 25^b is shown to be genuine by the fact that it differs from Jer. 41, 3. **ט** smooths over by reading **καὶ ἐθανάτωσαν αὐτόν** for **א** **וַיָּמָת**, adding at the end of the verse, following Jer. 41, 3 **הָכָה יִשְׁמַעֵל**, **ἀπέκτεινεν Ἰσραηλ**. This is not right, but it is questionable whether we should not read, in spite of Jer. 41, 2, following **ט** **καὶ ἐπάταξεν** **וַיָּד**, instead of **א** **ט** **וַיָּמָת**. In **א** Jer. 41, 2 a still longer addition has crept in after **נָדְלִיתוֹ**.
- (27) Instead of **א** **ט** **וַיָּשְׁבַע** Jer. 52, 31 has **וַיָּשְׁבַע**. [For the name **אֵי־מַרְדֻּךְ** = *Amel-Marduk* see ZA 2, 266. 285. According to CHEYNE, *Critica Biblica* (1903) p. 396 'one can hardly doubt that the king intended was the leading N. Arabian king, and that the underlying name is **יִרְחֵמְאֵל בְּרִדְרִי**'; cf. above, p. 284, l. 5. — P. H.] For **א** **מַלְכוֹ** Jer. reads **מַלְכָּתוֹ**. As no number is added, only **מַלְכוֹ** is possible; cf. **א** **מַלְכוֹ** **א** **מַלְכוֹ**. According to **ט** **καὶ ἐξήγαγεν αὐτόν**, **א** **וַיָּצֵא**, and Jer. 52, 31, **וַיָּצֵא אֹתוֹ** has been omitted in **א** before **מַבֵּית כְּלָא**. **ט** is perhaps right also in reading **αὐτοῦ** after **φυλακῆς**, since a **ו** follows in **וַיְדַבֵּר**, and we should expect otherwise **הַכְּלָא**; contrast 17, 4. Jer. **Κῆθῖβ** **מַבֵּית הַכְּלָא**, **Q^rê** **מַבֵּית הַכְּלָא**.
- (28) For **א** **מַעְלֵ לְכַמָּא** Jer. 52, 32 has **מַעְלֵ לְכַמָּא**. **א** **מַמְלִכִּים**; Jer. **Κῆθῖβ**, erroneously, **מַמְלִכִּים**, **Q^rê** **מַמְלִכִּים**.
- (29) **א** **וַיִּשְׁנָא** is Aramaizing spelling for **וַיִּשְׁנָא** Jer. 52, 33. We should expect, however, **וַיִּשְׁנָא**. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 46 **א** **וַיִּשְׁנָא** means *he received a stated allowance from him*. — P. H.]
- (30) The reading of **ט** **ἐξ οἴκου** = **מַבֵּית** instead of **א** **מִן קֵדָם** (**מִן קֵדָם**) deserves to be noticed. For **א** **מִן קֵדָם** **א** has **מִן קֵדָם** following Jer. 52, 34 **מִן קֵדָם**.

- 25 with the former dates, if it had formed a part of the original text. \mathfrak{S} Jer. 52,12 omits the passage.

[\mathfrak{M} נְבוּזַרְאֲדָן should be pointed $\text{נְבוּזַרְאֲדָן} = Nabû-zêr-iddin$; cf. above, p. 270, l. 21. — P. H.]

\mathfrak{MST} $\text{עָמַר מֶלֶךְ בָּבֶל}$, but \mathfrak{S}^V $\text{ἐστὼς ἐνὼπιον βασιλέως Βαβυλῶνος}$, \mathfrak{S}^L $\text{ὁ ἐστηκὼς ἐν. τοῦ β. Β.}$, and Jer. 52,12 $\text{עָמַר לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל}$. Emend accordingly: — $\text{עָמַר לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל}$. Nebuzar-adan as רַב טַבָּחִים belonged to the immediate *entourage* of the King, and was not merely in general an עָבַד . The reading of \mathfrak{M} arose from the omission of לִפְנֵי .

- (9) The last clause *and the house of every great man he set fire to* (cf. \mathfrak{S} $\text{וְכָל בֵּית גָּדוֹל}$ 10 $\text{וְכָל בֵּית רַב־בְּנִיָּא}$, \mathfrak{T} $\text{וְכָל בֵּית רַב־בְּנִיָּא}$ or, with a different pointing, *and every great house* (\mathfrak{S}^L $\text{καὶ πάντα οἶκον μέγαν}$ and Jer. 52,12 $\text{וְכָל בֵּית הַגְּדוֹל}$ point בֵּית) is obviously a correction of the preceding *all the houses of Jerusalem*, and so betrays itself to be a later addition. \mathfrak{S}^V גָּדוֹל . At the end the subject is supplied by \mathfrak{S}^V $\text{ἐνέπρησεν ὁ ἀρχιμαγείρος}$ (\mathfrak{S}^L $\text{+ ὁ ἐστηκὼς ἐνὼπιον τοῦ βασιλέως}$). 15 \mathfrak{V} . 10 has therefore dropped out in \mathfrak{S}^V through *homæoteleuton*.
- (10) For \mathfrak{MST} וְכָל חֹמֶת Jer. 52,14 has, with scribal expansion, וְכָל חֹמֶת . For \mathfrak{M} $\text{נָחֲצוּ$ (\mathfrak{T} תָּרַעוּ) \mathfrak{S}^L has καθεῖλεν , \mathfrak{S} חָצַב ; cf. note on v. 5. For \mathfrak{MST} כָּל חֵיל (so, too, Jer.) \mathfrak{S}^L has simply ἡ δύναμις , כָּל is scribal expansion. \mathfrak{M} $\text{אֲשֶׁר אַתָּה רַב טַבָּחִים}$ (\mathfrak{S} זֶה יְסַלֵּף), \mathfrak{T} $\text{רַעַם רַב קְטוּלִיָּא}$, Jer. $\text{אֲשֶׁר אַתָּה רַב טַבָּחִים}$ is a 20 qualifying correction made by a later reader; it does not yet appear in \mathfrak{S} . \mathfrak{SH} $\text{* חָצַב חָצַב זֶה מַלְאָכָא}$.
- (11) In \mathfrak{M} $\text{עַל הַמֶּלֶךְ בָּבֶל}$ the word בָּבֶל is scribal expansion, as the article shows, while in Jer. 52,15 the requirements of syntax are complied with by the omission of the article. But עַל הַמֶּלֶךְ also is scribal expansion. The passage does not relate to 25 those who went over to Nebuchadnezzar; the two categories which are mentioned consist of those who remained in Jerusalem and the bands that wandered about the open country. Of these latter some go over to Nebuzar-adan. Instead of \mathfrak{M} $\text{עַל הַמֶּלֶךְ בָּבֶל}$ read עָלָיו , with Jer. 39,9. \mathfrak{MT} $\text{וְכָל יֵתֵר הַהֶמְנוֹן}$ is not possible after יֵתֵר הָעָם , and even more impossible is the 30 repetition in Jer. 39,9 of $\text{יֵתֵר הָעָם הַנִּשְׁאָרִים}$ instead of \mathfrak{M} $\text{וְכָל יֵתֵר הַהֶמְנוֹן}$ in the present passage. Following this, \mathfrak{S}^L translates $\text{καὶ τὸ κατὰλοιπον τοῦ λαοῦ}$, \mathfrak{S} וְכָל יֵתֵר הָעָם . \mathfrak{S}^V has $\text{καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στήριγματος} = \text{וְכָל יֵתֵר הָעָם}$ Jer. 52,15. But we should hardly expect this special class after the preceding general categories. This clause is certainly a later addition. 35 At the end Jer. 39,9+ בָּבֶל , but this is unnecessary. The addition in \mathfrak{S} , וְכָל יֵתֵר הָעָם is probably derived from this passage in Jer.
- (12) \mathfrak{M} Κεθίβ לִנְבִיִּים , \mathfrak{S}^V εἰς ταβεῖν miswritten [TABEIN for ΓABEIN] for εἰς γαβεῖν (so $\mathfrak{S}^{55.64.119}$); cf. \mathfrak{GA} γῆβειν ; $\mathfrak{Q}^{\text{rē}}$ לִנְבִיִּים as in Jer. 52,16. Jer. 39,11 periphrases now, $\text{וְיִתְנִים לָרִמִּים}$ which may, however, have originated from $\text{וְיִתְנִים לָרִמִּים}$ 40 וְיִתְנִים ; cf. \mathfrak{T} $\text{לְמַהוּ מַפְלִחִין בַּחֲקִלִין וּבְכִרְמִין}$. Also \mathfrak{S}^L εἰς γεωργούς , \mathfrak{S} וְכָל יֵתֵר הָעָם assume that this word, which is of obscure etymology and uncertain transmission, is equivalent to אֶקֶר husbandman .
- (13) For \mathfrak{M} בֵּית יְהוָה Jer. 52,17 has לְבֵית יְהוָה ; but one might rather feel tempted to assume *haplography* of ב , for בֵּית יְהוָה ; [cf. above, p. 240, l. 5; p. 261, l. 9; 45 p. 283, l. 29; p. 291, l. 9; p. 296, l. 31; p. 297, l. 31. — P. H.] It is strange that we find after הַנְּחֻשֶׁת וְכָל יֵתֵר הָעָם again בֵּית יְהוָה ; perhaps $\text{אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה}$ is scribal expansion. \mathfrak{M} $\text{וְכָל הַמְּכֻנּוֹת}$ (so, too, \mathfrak{SST} and Jer.) may be an old scribal error for הַקִּירוֹת ; according to 16,17 the מְכֻנּוֹת were no longer extant; cf. above, p. 258, l. 46 and 50 note on v. 16 (below, p. 304, l. 11). For \mathfrak{MST} וְכָל יֵתֵר הָעָם \mathfrak{S}^L has, with scribal expansion, $\text{καὶ ἔλαβον τὸν χαλκὸν αὐτῶν καὶ ἀπήνεγκαν εἰς Βαβυλῶνα}$, and \mathfrak{S} וְכָל יֵתֵר הָעָם

- 24 the ill-considered correction of a calculator. S אֶתְּחַבֵּא, as though the text read אָתָּה אֲנִי.
- (13) GL και εἰσῆλθε βασιλεὺς Βαβυλώνης εἰς τὴν πόλιν, at the beginning of the verse, is not a part of the original text (KLOST., GRÄTZ, OORT, BURNEY) but the addition of a pedant. For the originality of this clause we cannot refer to שָׁמָּה, since this phrase is backed by על עיר (v. 11) which is from the same pen. For MS C כְּכֹדֶם יְהוָה has κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου = כְּכֹדֶם יְהוָה.
- (14) MS^{A.121.247} GL כל יוֹ, VL, is scribal expansion. SH \ אֱלֹהִים אֶל *.
After GL וכל נְבוּרֵי הַחַיִּל + και πάντα τὸν λαόν.
MS K^ethib עֲשֵׂה, Q^rtē עֲשֵׂה.
Instead of MS נוֹלֶה point נוֹלֶה, in accordance with GLSC. V αἰχμαλωσίας δέκα χιλιάδας αἰχμαλωτίσας gives a double rendering of MS נוֹלֶה גוֹל.
For MSGLC לא VS read ולי.
- (15) After MS ויגל GL + βασιλεὺς Βαβυλώνης.
MS K^ethib ואלי, but the Q^rtē אלי is preferable; cf. Ex. 15, 15; Ez. 17, 13. The MS K^ethib is due to the erroneous insertion of a *mater lectionis*; [cf. above, p. 85, l. 2; p. 268, l. 4].
- (16) For MS והאנשי החיל GL has beside και πάντας ἀνδρας δυνατούς the phrases ἀνδρας ισχύος ποιούντας πόλεμον, which are borrowed from what follows. MS הכל נְבוּרֵי is rendered by GL, influenced by v. 14, πάντας δυνατούς ἀνδρας ισχύι.
For MS הכל S has אֱלֹהִים which is wrong.
In MSVC ויביאם GLS ^ ו, but this is wrong.
- (17) For MSGLC וידע VV has υἷον αὐτοῦ, but this is wrong.

- (18) מ^AטVLסע ואחת, א^G-7A.7245SH.
מ Kethib חמישל, Q^re חמשל; cf. note on 23, 31.
מ(טLסע and Jer. 52, 1) מלכנה א^GV; SH \ לחל * . It was supplied in M from 23, 31.
- (19) After מ ויעש טL + Σεδεκίας.
For מטע אשר S has, as usual, אש; cf. above p. 297, l. 33.
- (20) מ ער השלכו S, ער ראנלי ט, ער ראוני ט, ש^L ξας ἀπέρριψεν, but טL ξας ἐποίησε καὶ ἀπέρριψεν.
- 25 (1) מטVLסע בחרש העשרי, טA ἐν τῷ μηνι τῷ δευτέρῳ, ט4+52-55-6474-92.119.120.123.134.144
2+2.245 ε. τ. μ. τ. δωδεκάτῃ.
מ בעשור לחרש (so, too, סע and Jer. 52, 4) א^GטVL; SH \ חספחם; I * ; ט247.Cpl
ἐνδεκάτῃ μηνός miswritten for GAld ἐν δεκάτῃ τ. μ. טA τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τ. μ.
V. 3 shows that a date was mentioned.
מ הוא (so, too, סע and Jer. 52, 4) א^Gט; but it is indispensable.
מ וייבנו, טP ובנו; but ט ψκαδόμνησεν, S וכל, טL ובנא, and this is right, since יותן
is singular. Otherwise we should have to read ויתנו as well as וייבנו in accordance
with Jer. 52, 4.
- (3) It cannot be disputed that v. 3 is mutilated at the beginning, since we should expect at least the name of the month of the eleventh year of Zedekiah in which the famine broke out. This expectation is apparently in part complied with in the parallel passages Jer. 52, 6, since we find there בהרש הרביעי before בתשעה. If, however, this really formed part of the original text, it is incomprehensible how such a statement could have been omitted here. Further, the year is not given in either passage, and the fact that בהרש הרביעי is omitted in ט proves that Jer. 52, 6 was originally mutilated in the same way as this passage. The addition was evidently derived from Jer. 39, 2. There we read before בהרש the

- 24 with OORT, באף. It must be admitted, however, that אל פי is not impossible. A prophecy once uttered must be fulfilled; [cf. p. 2 of Dr. GRIMM's dissertation cited above, p. 172, l. 10 and GOLDZIEHER's remarks referred to at the end of the first section of note 10 to my paper on the Poetic Form of the First Psalm (*Hebraica* 19, 134). — P. H.]
- אל, but ὁ τοῦ ἀποστόλου αὐτόν, S, and, ὁ ἀνελιότην; the suffix is necessary, cf. Jer. 32, 31, which appears to have been in the author's mind.
- בכחמא; so, too, ὁ V. This verse refers back to 21, 17; and since the latter passage has וכל אשר עשה וחמאתו אשר חמא, and 21, 16, לכר מחמאתו, the consonants here probably mean בכחמא מנשה. ὁ L has even οὐκ πάσας τὰς ἀμαρτίας.
- (4) אל (so, too, ὁ L and ὁ VL Chr.) ὁ V. This omission was intentional in order to smooth the text.
- (5) After אל ויתר דברי יהוים 2 Chr. 36, 8 has ותעבתיו instead of וכל, and after אשר 2 Chr. + והנמצא עליו, while ὁ VL in 2 Chr. 36, 8 give an accurate rendering of the text of *Kings*. S renders ותעבתיו, but not והנמצא עליו.
- [For אל נחל מצרים (cf. א, 8, 65) i. e. the *Stream of Muṣr* (cf. above, p. 260, l. 33) see Notes on the translation of *Joshua* in the Polychrome Bible, p. 81, l. 36; cf. KAT³, 147; TLZ 29, 104. — P. H.]

- (6) The death of Jehoiakim is not mentioned in 2 Chr. 36, 8. On the other hand, ὁ in the latter passage has not only, as in אל, καὶ ἐκοιμήθη Ἰωακείμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, but adds καὶ ἐτάφη ἐν γανοζαῇ (ὁ 71.108.134.236 ἐν Γαν Οζα, ὁ 158 ἐν γανοζα, ὁ A.55.60.64.119.234 ἐν γανοζαν) μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ. This addition represents the original text of אל. We should expect to have the place of burial mentioned; and it is easy to understand that it was canceled afterwards on account of the prophecy in Jer. 22, 18 f. In 2 Chr. 36, 8 אל even the mention of Jehoiakim's death is canceled, obviously because the phrase וישכב ויטב could be interpreted to mean that Jehoiakim had been buried in the family burial-place.
- (8) אל שמונה חרשים and שמונה חרשים are attested by all the Versions; in 2 Chr. 36, 9, on the other hand, אל ὁ V have שמונה שנים. שמונה שנים = S ושלשה חרשים ועשרת ימים. ὁ L read שמונה עשרה in 2 Chr., we may therefore suppose that ועשרת ימים dropped out in the present passage, while עשרה dropped out in 2 Chr. 36, 9, whereupon שנה was changed to שנים. Cf. above, p. 290, l. 19.
- (9) After אל ויעש ὁ L, as usual, + ἰωακείμ. For אל ὁ V has כל אשר S has אל; cf. above, p. 297, l. 33.
- (10) אל K^ethib, ὁ ἀνέβη, S, but Q^rê, עלו, ὁ S. This K^ethib shows that the following עברי was originally wanting in אל. It was inserted to harmonize v. 10 with v. 11 which is from a different pen. ὁ V, and this is right. We cannot (with THEN., KAMPH., KITTEL following ὁ) adopt the Q^rê, nor can we (with KLOST.) suppose that the names of at least two generals of Nebuchadnezzar have dropped out before אשר. The Q^rê has crept into the K^ethib in 12 codd. Kenn. On the other hand, 3 codd. of KENN. and 1 of DE ROSSI, אשר.
- (11) ὁ V give an accurate rendering of אל; ὁ 56.246 καὶ ἦν ἐπὶ τὴν πόλιν renders freely; ὁ V.74.92.106, αὐτὸς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν translates as though the text read העיר; ὁ L transposes, καὶ οἱ παῖδες τοῦ Ναβουχοδονοσορ ἐπολιόρκουν αὐτήν, καὶ αὐτὸς ἐπεκάθητο ἐπὶ τὴν πόλιν.
- (12) For אל ὁ V על read, with ὁ L, אל; cf. 18, 31 and above, p. 151, l. 29. For אשר ὁ V ὁ L.44.52.74.106.120.123, &c. have the plural αὐτούς, but this is only

- 23 convey in a vehicle' (*cf.* 9,28). The different statement in 2 Chr. 35,24 is in favor of the authenticity of the two words: a later writer would have harmonized rather than emphasized the difference. [*Cf.* also p. 242, l. 5 and מְדוּעַ קוֹל הַקְרִיָּה in א, 1,41; see BURNEY *ad loc.* and contrast above, p. 63, l. 34. — P. H.] After מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S + ל.
- After מִשְׁכָּנָם בְּקִרְבָּם GL xi.52.56.74.92.106.119.120.121.134.144.158.236.242, &c. (SH in marg.) + ἐν πόλει Δαυὶδ, which is wrong in point of fact.
- After מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּדְבָרָם, GL, misanticipating, καὶ ἐβασίλευσεν. For מִשְׁכָּנָם אֲבִיו GL has ἀντὶ ἰωσίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.
- (31) The codd. and edd. vary here between חֲמִיטַל as קְרִי וְכִתִּיב and K^cthib חֲמִיטַל, 10 Q^ré חֲמִיטַל (*cf.* DE ROSSI *ad loc.*) while the Masorah establishes the K^cthib חֲמִיטַל only ad 24,18; Jer. 52,1; *cf.* BÄR *ad loc.* and above, p. 223, l. 16. GL Αμειται, GL Αμιταλ, S ܡܡܝܬܐ, T חֲמִיטַל. The transmission of the proper names formed in this way is, as a rule, uncertain; *cf.* פְּנִיאל and פְּנוּאל; they were originally, it may be supposed, written *defective*. The form חֲמִיטַל is more plausible. 15
- (32) מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם, but GL, of course, adds lwaxaz. For מִשְׁכָּנָם S has simply ܡܡܝܬܐ; *cf.* above, p. 297, l. 33.
- (33) מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם, but GL καὶ μετέστησεν αὐτόν = 2 Chr. 36,3 וּמִקְדָּשָׁם; *cf.* below, l. 29. We must not, with GRÄTZ, OORT, alter M in accordance with GL; and still more inadmissible is BÖTTCHER's and THENIUS' insertion of וּמִקְדָּשָׁם after וּמִקְדָּשָׁם or after חֲמִיטַל. After מִשְׁכָּנָם נָחַל פְּרָעָה GL S + מֶלֶךְ מִצְרַיִם, an expansion derived perhaps from 2 Chr. where we read מֶלֶךְ מִצְרַיִם instead of נָחַל פְּרָעָה.
- מִמְלַךְ בִּירוּשָׁלַם (ܡܡܠܟܐ ܒܝܪܫܠܡ S) is a transcriptional error for מִמְלַךְ בִּירוּשָׁלַם (GL τοῦ μὴ βασιλεύειν αὐτὸν ἐν ἱερουσαλήμ, T (מלמלך ביר') which is restored by 25 the Q^ré. The transmission of this word varies in codd. and edd.: we find מִמְלַךְ as כְּתִיב וְקָרִי, also מִמְלַךְ as כְּתִיב וְקָרִי. The whole phrase is a gloss after 2 Chr. 36,3, and presupposes that the first word of the verse, וּמִקְדָּשָׁם, is to be read וּמִקְדָּשָׁם, in accordance with GL καὶ μετέστησεν and Chr. (*cf.* above, l. 19).
- מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם אֶת הָאָרֶץ, 2 Chr. וּמִקְדָּשָׁם אֶת הָאָרֶץ; וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם אֶת הָאָרֶץ, so 30 that Jehoahaz becomes subject of וּמִקְדָּשָׁם. T has עָמַל דָּרָעָה for מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם, so also 2 Chr. 36,3; we should expect a numeral after וּמִקְדָּשָׁם. After מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם, however, cannot be accepted; ἐκατόν is repeated from the preceding phrase, and GL δέκα, S ܡܡܝܬܐ (following which THEN., KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL, OORT emend עֶשְׂרֵת כֶּכֶר) lie under suspicion 35 of having been deduced from the reckoning given in 18,14. The passages in which כֶּכֶר occurs are not sufficient to warrant the conclusion that כֶּכֶר וּמִקְדָּשָׁם could not have been used in the sense of *one* talent of gold.
- (34) For מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם (so, too, GL S) 2 Chr. 36,4 reads מֶלֶךְ מִצְרַיִם. The original text, it may be supposed, did not name the subject at all. 40 After this name GL has the scribal expansion ἐπ' αὐτοῦ; 2 Chr. (after אֱלִיָּקִים אַחִיו) + בֶּן יִשְׁחָבְיָהוּ תַּחַת יִשְׁחָבְיָהוּ אֲבִיו, על יהודה וירושלם, omitting אֲבִיו וירושלם.
- After מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם אֶת אֱלִיָּקִים בֶּן יִשְׁחָבְיָהוּ GL + βασιλέως Ιουδα, 2 Chr. אֱלִיָּקִים אַחִיו.
- After מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם אֶת אֱלִיָּקִים בֶּן יִשְׁחָבְיָהוּ GL + וְאֶת יְהוֹאָחָז 2 Chr. אַחִיו.
- After מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם לֶקַח 2 Chr. + נָחַל. 45 After מִשְׁכָּנָם וּמִקְדָּשָׁם S, וּמִקְדָּשָׁם, and this developed in GL to καὶ ἀπήγαγεν αὐτόν = 2 Chr. וּמִקְדָּשָׁם.
- (35) This verse is very much overburdened: it has been expanded and glossed by various hands. From the pen of the Epitomist we have here only וְהִכָּפַר וְהוֹדָה 50 וְהִכָּפַר וְהוֹדָה, אִישׁ כְּעֶרְכּוֹ, and הָעֵרִיךְ אֶת הָאָרֶץ, נתן יהויקים לפרעה נגש את עם הארץ לתת את הכסף על פי פרעה. The text which had originated in this way was subsequently expanded by וְהִכָּפַר וְהוֹדָה לתת את הכסף על פי פרעה. But נגש cannot govern two accusatives, and the accusative of the object

- 23 For **MT** **אֶת הַבְּמָה** read **וַיִּשְׁבֵּר אֶת אֲבָנֶי**, following **G** καὶ συνέτριψε τοὺς λίθους αὐτοῦ; an altar is not burnt. **MT** **הַבְּמָה** = **אֲבָנִי** = **אֲבָנִי**, cf. p. 295, l. 18. For **MT** **הָרָק לַעֲפָר** **G** has καὶ ἐλέπτυνεν ὡς χουὺν [cf. above, p. 249, l. 47]; **S** **לִי חֲפֵי**. Both **ל** and **כ** are possible, but the prefixed **י** is an addition to smooth the text.
- (16) **MT** **וַיִּשְׁבֵּר**; **MT** has the doublet καὶ ἀπέστρεψεν ἰωσίας καὶ ἐξένευσε. For **MT** **וַיִּשְׁבֵּר** **G** has, more explicitly, καὶ κατέκαυσε τὰ ὀστᾶ. For **MT** **וַיִּשְׁבֵּר** **G** has, in its usual manner, καὶ κατέκαυσε τὰ ὀστᾶ. The text of this verse in **M** is corrupt. **G** adds after **M** **אִישׁ הָאֱלֹהִים**:—ἐν τῷ ἐστάναι ἱεροβοὰμ ἐν τῇ ἑορτῇ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· καὶ ἐπιστρέψας (**G** + ἰωσίας) ἦρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ, and this is required by the context, and especially by the relative clause, **אֲשֶׁר קָרָא אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה**. The omission was due to the fact that a copyist skipped from the first **אִישׁ הָאֱלֹהִים** to the other. It is a further question whether **G** ἐν τῇ πόλει is not right, rather than **MT** **בְּהָר**; graves in the midst of a city were not uncommon in antiquity, as the topography of Jerusalem proves; **N**, 13, 29 ff. does not, however, exclude the reading **בְּהָר**. It is also strange that **קָרָא** should occur twice; and since **G** has ἐλάλησεν and λαλήσαντος, it is possible that **M** **קָרָא** 1° stands for **דָּבָר**; cf. **N**, 13, 2. 5
- (17) For **MT** **וַיִּאֲמַר** **S** has, more explicitly, **וַיִּאֲמַר**. In **M** **הַקֶּבֶר** the article is syntactically impossible. **G** **קְבֹרָא** tries to render **M**. **G** οὗτος ὁ τάφος, **S** **מִן הַקֶּבֶר** may also go back to **M**, **ה** in **M** **הַקֶּבֶר** being taken as equivalent to **הוּא**. The reading of **M** probably arose from the **י** in **ה** having become obliterated. Otherwise, we should be obliged to cancel **הַקֶּבֶר**, with **G** **VA**. xi. 44. 56. 64. 71. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 122. 134. 144. 158. 236. 242. 243. 244. 245. 246. 247. Ald. 10 For **MT** **מִיְהוּדָה** **G** has, with scribal expansion, ἐκ γῆς Ἰουδα. For **MT** **וְהַדְּבָרִים**, **G** reads πάντας τοὺς λόγους. **G** οὗς ἐπεκαλέσατο for **MT** **עָשִׂית** may be an intra-Septuagintal corruption. **G**, more explicitly, ἐποίησας νῦν. 20
- MT** **בֵּיתֶל** is scribal expansion and is likewise syntactically impossible [unless **בֵּיתֶל** = **בֵּיתֶל**; cf. below, p. 303, l. 45. — P. H.]. The addition is very ill-considered: the altar required no localization in the speech of the people of Beth-el. **G** τὸ ἐν Βαιθηλ, **S** **בְּבֵיתֶל**, **G** **בְּבֵיתֶל** smooth the text. 30
- (18) For **MT** **וַיִּאֲמַר** **G** has καὶ εἶπεν ἰωσίας. 35 **MT** **וַיִּמְלֹא**, **S** **וַיִּמְלֹא**, **G** **וַיִּמְלֹא** being feminine, we cannot point **וַיִּמְלֹא**, with Klost. following **G** καὶ ἐρύσθησαν, **G** καὶ διεσώθη; [see, however, above, p. 187, l. 25; p. 189, l. 24. — P. H.]. **MT** **אֲשֶׁר בָּא מִשְׁמֶרֶן** is meaningless, since of the two prophets in the narrative **N**, 13, one is a native of Beth-el and the other comes to Beth-el from Judah. 40 Unless we assume that a later editor of this passage grossly misunderstood the one in **N**, 13, the only explanation is that he added **אֲשֶׁר מִשְׁמֶרֶן** in order to designate the Prophet of Beth-el as a Samaritan prophet in contrast to the one from Judah, and that a copyist, either through negligence or in consequence of his misunderstanding the text, inserted **בָּא** in imitation of the phrase **אֲשֶׁר בָּא** 45 **מִיְהוּדָה**. The expression shows the late origin of the passage. **G** **וַיִּשְׁבֵּר** render **M**; **G** gets over the difficulty by reversing the meaning of the clause by generous exegetical glossing and correcting **מִשְׁמֶרֶן**: καὶ διεσώθη τὰ ὀστᾶ τοῦ προφήτου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατοικοῦντος ἐν Βαιθηλ μετὰ τῶν ὀστέων τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ τοῦ ἡκοντος ἐξ Ἰουδα καὶ λελαληκότος πάντα τὰ ἔργα ταῦτα ἃ ἐποίησεν 50 ἰωσίας. We must not, following Oort, correct **M** in accordance with this expansion. [For vv. 16–18 cf. Winckler, Kat3, 277, n. 2. — P. H.]
- (19) Add **וַיְהוּה** after **אֶת יְהוּה** in accordance with **G**; cf. **N**, 16, 13.

- 23 to divest the heathen rival of the Ark of the Covenant of the character of singularity; cf. גָּאֲלוֹן בְּגָאֲלֵי Gen. 18, 1. [See, however, above, p. 280, l. 27; p. 252, l. 38; cf. especially Cant. 6, 12 where מַרְכָּבוֹת = *the magnificent conveyance*; see my remarks ad Cant. 1, 9 (*Hebraica* 19, 15 = p. 68 of the reprint). — P. H.] At the end of the verse GL has the senseless addition ἐν τῷ οἴκῳ ᾧ ψακοδόμησαν βασιλεῖς Ἰσραὴλ ὑψηλὸν τῷ Βααλ καὶ πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ.
- (12) MT ואת המזבחות ואת 1°; S, wrongly, מַזְבְּחֵי; cf. above, p. 287, l. 46. MT is proved to be an addition both by the article in הַנֶּגֶז and by the relative clause, אשר עשו מלכי יהודה. MT refers to the roof of the Temple. GL expands the text in its usual manner, adding βασιλεῶς Ἰουδα to MT ואת, but smooths over by substituting ἃ ἐποίησεν Ἀχαζ for MT אשר עשו מלכי יהודה. Nor does the latter sentence admit of the words אשר עשה מִנְשֵׁה ואת המזבחות אשר עשה מִנְשֵׁה after it.
- MT מִנְשֵׁה is unintelligible. S ٤٠١٥, ٤٠, וארחיק, GL καὶ καθεῖλεν αὐτά. GL has a doublet καὶ καθεῖλεν αὐτὰ ἐκέλευεν καὶ ἐξήνεγκεν αὐτά, adding καὶ συνέτριψε, thus creating a *hysteron-proteron*. The reading וירץ [he banished them, Hif'il of רוצ; so THENIUS, OORT, following Kimḥi] does not help matters. [MT וירץ may be derived from רצץ (RV *beat them down*) and we may substitute את אבניהם for MT מִנְשֵׁה; cf. below, l. 23 and p. 296, l. 1. MT אבניהם may have dropped out, and then וירץ was misunderstood, and מִנְשֵׁה added as an explanatory gloss. As to אבניהם instead of מִנְשֵׁה, see above, p. 171, l. 13. MT מִנְשֵׁה might also stand for מִנְשֵׁהם (collective) = מִנְשֵׁהוֹתֵיהֶם (cf. above, p. 276, l. 52); or it may be equivalent to מִנְשֵׁהוֹתֵיהֶם (cf. ψ 74, 3) or מִנְשֵׁהוֹתֵיהֶם, from מִנְשֵׁה (cf. מִנְשֵׁה); but it is simpler to regard MT מִנְשֵׁה as a subsequent explanatory gloss. — P. H.] The final clause, MT והשליך וגו' is an addition on account of 1 being construed with the perfect.
- (13) For MT ואת הבמות GL reads καὶ τὸν οἶκον; cf. above, p. 294, l. 10. We must raise the question, however, whether the original text was not ואת הבמה. For MT להר המשחית, S has, literally, ٤٠١٥: ٤٠, [AV, *the mount of corruption*, RVM *destruction*], S *mons offensionis* (in German, *Berg des Ärgernisses*); but we must read להר המִשְׁחָה or להר המִשְׁחָה, following GL τοῦ ὄρους Ἀμεσσαθ, MT τοῦ ὄ. τ. Μοσσαθ, למור ויתא. The noun מִשְׁחָה is an old Palestinian word for *oil*, which is preserved in post-Biblical Hebrew, while in OT it has been superseded by the Bedouin term שמן; cf. HOFFMANN, ZAT 2, 175; WEINEL, ZAT 18, 12; [HUNGER, *Becherwahrung bei den Babyloniern* (Leipzig, 1903) p. 13. — P. H.] MT שקין 1° and 2° as well as MT תועבת are substitutes for original אלהי [cf. above, p. 122, l. 1]; but GL accurately renders MT in this respect. GL has βδελύγματι for MT שקין 1° and MT תועבת, but προσοχθίσματι [cf. above, p. 149, l. 21; p. 179, l. 8. — P. H.] for MT שקין 2°; S uses first, ٤٠١٥, then bis ٤٠١٥. These variations also prove the secondary character of those terms.
- MT ٤٠١٥, ٤٠, and this omission may be right.
- (15) [According to WINCKLER (KAT³, 277) MT ביתאל is here not the proper name, but = Assy. *bīt ilī* 'temple' (DELITZSCH, HW 171^b); the altar was the one built by Ahaz (16, 10); cf. above, l. 11. The explanatory addition, MT הבמה אשר עשה וגו', is, according to WINCKLER, due to a misunderstanding. — P. H.] The context of the section vv. 15–20, especially v. 19 shows MT ביתאל to be the place of worship of the Northern Kingdom. WINCKLER's contradiction of this fact is a fantastic and unmethodical whim.
- We must not, with OORT, prefix 1 to MT הבמה. This adds nothing new, but explains the preceding המִזְבֵּחַ; [contrast above, p. 267, l. 21. — P. H.] For MT ואת הבמה GL has τὸ ὑψηλόν without 1. This may represent the original reading if various hands have taken part in expanding v. 15.

23

in red, specifies for what purpose Josiah makes a covenant before JHVH, not the object which the people would have in view in carrying out the law in the future. The passage in green, from ללכת to ובכל נפש is a Deuteronomistic expansion, which, however, is due to more than one author, as ואת after מצותיו shows.

For אחר 24 codd. Kenn., edd. Sonc. 86.88, and 2 Chr. 34,31 read אחרי אחר; אחרי instead of אחרי י' may be due to haplography; but אחר may be supported e. g. by אחר אחיו Gen. 37,17.

אחרי xi.55.64.74, al. שומר; ולשמר; so, too, 2 Chr. 34,31; αὐ καὶ; either is possible.

After אחר הברית 1° αὐ has the incredibly thoughtless expansion ἡν εὐρεθείσαν ἐν οἴκῳ Κυρίου.

- (4) אחר הברית הנהו is Hexaplaric in α according to SH *; besides, אחר הנהו would in any case be an addition or a substitute for the ancient הראש.

Instead of אחר המשינה read, with סנ כהני and 25,18, כהן המשינה. 15

ולאשרה. Unless we assume that the verse has suffered interpolation to a great extent, we must read לקשתרת, since the author of the narrative knew what an *asherah* was; cf. v. 6.

After השמים α + καὶ ἐξήγαγον αὐτά.

אחר וישרפם, α καὶ κατέκαυσεν αὐτά, α ואורקנו; but α καὶ κατέκαυσαν αὐτά, 20

סלסלס. The tenor of the narrative is in favor of the singular.

For אחר בשמות קרון α reads ἐν σαλμασῶν Kεδωσν, with Α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

α, following v. 6; α במישר דקרון. α renders ἐν τῷ ἐμπορικῶν τοῦ χειμᾶρος Kεδωσν, but how this translation originated is just as obscure as it is evident that it cannot be made the basis for an emendation of the Received Text. We must also leave in doubt whether we should perhaps read בשרפות 25

for אחר בשמות, following 19,26 = Is. 37,27; cf. above, p. 281, l. 16.

[WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2,46 suggests בשרפות for אחר שרמות, and for ביתאל at the end of the verse he reads בנהל following KLOST. See also KAT³, 277.

KLOST. and KAMPH. read בְּמִשְׁרָפֹת (*lime*-kilns or *smelting*) furnaces for אחר 30

- (5) אחר והשבת, α ובטל, α καὶ κατέκαυσε, SP סלסל, SL סלסל interpret according to vv. 20f. Cf. below, p. 294, l. 45.

אחר ויקטר, read ויקטרו in accordance with α καὶ ἐθυσίω, α ואסיקו בוסמין and the context. Nor would לקטר (following α τοῦ θυμᾶν, α, ad sacri- 35

ficandum) be impossible. This latter reading is preferred by GRÄTZ and OORT.

For אחר בערי α reads, erroneously prefixing the conjunction, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν.

α αὐτῶν, α, inaccurately, καὶ ἐθυσίω.

[For מולות cf. above, p. 231, l. 42. — P. H.]

- (6) SP סלסל for אחר בנהל קרון α is perhaps based on a special read- 40

ing and not arbitrarily chosen by the translator, since α reads ἐκεί.

α εἰς τὸν τάφον; but α, incorrectly, εἰς τοὺς τάφους, α, לקברי, α, since it refers to a general grave. In Jer. 26,23 the plural has crept also into α, while α has μνημα.

- (7) α αὐτῶν; but α τὸν οἶκον, which is preferable, since the reading of α can be 45

more easily explained as having arisen from that of α than the contrary.

אחר בתים is meaningless; α χερτίων reveals a plural בְּתָנִים (KLOST.) from בְּתָנִת, which does not occur elsewhere; cf. שְׂבָלִים from שְׂבָלֶת (STADE, § 311). α στολὰς, α

may go back to the same reading. According to LEVY's Chaldee Dictionary, s. v. מכילתא α = מכילין = בְּתָנִים = measures, sacrificial dishes. OORT 50

emends: בְּנִירִים. [DALMAN gives מכילין with the meaning *curtains* (?). אחר בתים (θ, βεθουε) may be miswritten for בְּרִים; see for this word Dr. T. C. FOOTE's dissertation *The Ephod* (Baltimore, 1902) p. 47; cf. above, p. 163, n. *. α מכילין

- 22 There is therefore no reason for emending, בְּרֹאשׁ שְׁעַר הַיְּשָׁנָה following CHEYNE, *Expository Times* 11, 3 (Dec., 1899) p. 138; [cf. also CHEYNE-BLACK, EB 2133]. After אֱלֹהִים xi.52.54.71.74.92.106.119, *al.* + κατὰ ταῦτα, 64 + ταῦτα — probably scribal expansion.
- (16) For אֱלֹהִים יְהוָה SP has, in accordance with v. 15, *יְהוָה אֱלֹהֵינוּ*. 5
 אֱלֹהִים is a scribal error and is to be emended to *עַל* on account of the following *וְעַל*; cf. vv. 19.20; 2 Chr. 34, 24 and above, p. 151, l. 31.
 For אֱלֹהִים יְהוָה SP has, with scribal expansion, *יְהוָה אֱלֹהֵינוּ*.
- (17) אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה בְּכָל מַעֲשֵׂה; *וְכָל* it is scribal expansion.
 For אֱלֹהִים תְּכַבֵּה S has the *quid pro quo* *יְהוָה אֱלֹהֵינוּ*. 10
- (18) אֱלֹהִים שְׁמַעַת אֲשֶׁר הִדְבִּירִים has given the expositors a great deal of trouble. If it is taken as an independent clause, it forms a protasis to which the apodosis is wanting; nor can it form a part of v. 19 [cf. below, l. 19] on account of the conclusion of the latter verse. Emend: הִדְבִּירִים אֲשֶׁר שְׁלַחַת שְׁמַעַתִּי in accordance with Is. 37, 17 (ב, 19, 16 6); Prov. 26, 6 and ב, 19, 20. The error originated from 15
 having been written with *scriptio defectiva*, שְׁמַעַת [cf. above, p. 158, l. 2], the consequent similarity of the affixes in שְׁלַחַת שְׁמַעַת then causing a copyist to skip from אֲשֶׁר שְׁמַעַת and to omit the intervening word. 6L connects this phrase with the following clause, but we can hardly suppose that it had a different text; it renders; ἀνθ' ὧν ἤκουσας τοὺς λόγους μου καὶ ἠπαλύνθη ἡ καρδιά σου. [This would be in Hebrew: *לִבְּךָ הִיָּיְרָךְ * יְהוָה אֱלֹהֵינוּ*]. I am inclined to think that אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִדְבִּירִים is a misplaced gloss to אֱלֹהִים בְּשִׁמְעֶךָ. אשר דברת = הִדְבִּירִים; אשר דברת = הִדְבִּירִים, *i. e.*, the original Book of Deuteronomy which is known as אֱלֹהִים הִדְבִּירִים or simply דְּבָרִים. Cf. *I pro eo quod audisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum.* — P. H.] 25
- (19) אֱלֹהִים xi.44.52.56.64.71.74.82.92.106, *al.* שְׁמַעַת יְהוָה; but 6L ἀπὸ προσώπου μου (= מִפְּנֵי יְהוָה) which speaks for itself; cf. *לִפְנֵי*.
 אֱלֹהִים וְלִקְלֵלָה 6L.
- (20) The plural קְבִירֶיךָ of אֱלֹהִים is impossible. 6L εἰς τὸν τάφον σου, S *לְקַבְּרֶיךָ*, 6L *לְקַבְּרֶיךָ*. The feminine singular קְבִירָה is here and in 2 Chr. 16, 14; 34, 28 confounded with 30 the feminine plural of קְבֵר. This was pointed out long ago by HOUBIGANT. After אֱלֹהִים xi.52.56.72.74.92.106, *al.*, Cpl. Ald + καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτόν = *וְעַל יִשְׂרָאֵל* + 2 Chr. 34, 28; cf. above, v. 16. We cannot tell whether these two words dropped out in the present passage owing to אֱלֹהִים at the beginning of the following verse (*haplography*) or whether they are due to scribal ex- 35
 pansion in Chr. If we insert the words in the text, we must certainly read *וְעַל יִשְׂרָאֵל*, not *וְעַל יִשְׂרָאֵל* (against OORT).
- 23 (1) For אֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ 6L reads, with its usual pedantry, *ἡσίας ὁ βασιλεύς*. Instead of אֱלֹהִים, which could only be pointed *וְיִאֲסֹפֻ* (cf. *וְיִאֲסֹפֻ*), read 40
 וְיִאֲסֹפֻ, following 6L συνηγάγεον and 2 Chr. 34, 29.
- (2) אֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ וְהַנְּבִיאִים וְכָל הָעָם לְמַקְטָן וְעַד נִדּוּל betrays itself as a gloss: (a) because it stands after אֱלֹהִים; — (b) because it mentions the priests before the people, in accordance with the spirit of the later period. The parallel passage 2 Chr. 34, 30 has attempted to remove these objections by omitting אֱלֹהִים and כָּל in 45
 יִשְׂרָאֵל. Besides, the Chronicler substitutes, in conformity with the taste of the later period, the *הַנְּבִיאִים* for *וְהַנְּבִיאִים*, and this reading of Chr. has crept into the text of the present passage in 2 codd. of KENN. and 4 of DE ROSSI. It is questionable, however, whether the original text had אֱלֹהִים כָּל before יִשְׂרָאֵל; it is omitted in 6L. 50
- (3) This verse is overcrowded. אֱלֹהִים, at the beginning of the second passage
 * [More accurately, *אֱלֹהִים דְּבָרִי*. — P. H.]

- 22 V. 4^b is an entirely unnecessary piece of antiquarian learning, which a later reader gleaned from 12, 10. Cf. above, p. 273, l. 5.
- (5) The first half of this verse is a mechanical repetition of v. 9^b. In the view of the Masorites v. 5^a was not in harmony with v. 5^b. [1^a is a variant to ^b, conforming ^b to 9^b; cf. above, p. 213, l. 48; see also WINCKLER, *Krit. Schriften*, 5 2, p. 45.]
- מִן כְּחִיב וַיִּתְּנֶהוּ Q^rê וַיִּתְּנֶהוּ.
For מִן כְּחִיב cf. above, p. 240, l. 19.
מִן כְּחִיב בְּבֵית, Q^rê בְּבֵית; see below, p. 303, l. 46. — P. H.]
For מִן אֲתוּ וַיִּתְּנֶהוּ V has καὶ ἔδωκεν αὐτό = אֲתוּן, scil. Shaphan, and this 10 may represent the original reading. In the same way L καὶ ἔδωκεν αὐτό, with the addition κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως, takes this clause to be an account of the execution of the royal command; ἔδωκεν may be miswritten for ἔδωκεν or vice versa (cf. G^{74.106.120.134} Ald, in v. 9^b ἔδωκεν for VL ἔδωκεν).
- (6.7) These verses are also a piece of antiquarian learning (cf. l. 1) which is here quite 15 unnecessary, and which was derived from 12, 13. It is impossible to conceive what could have induced the King to give his orders in so prolix a manner.
- (8) מִן אֲתוּ הַנְּדוּל is an addition, as in v. 4.
מִן אֲתוּ, 2 Chr. 34, 15 אל; S πρὸς, S^l ל. Cf. above, p. 151, l. 29.
[מִן סֵפֶר הַתּוֹרָה cannot mean 'a book of the Law' (against KLOST.), but only 'the 20 Book of the Law.' For the article cf. above, p. 152, l. 9; p. 162, l. 41; p. 172, l. 17; p. 191, l. 35. — P. H.]
For מִן אֲתוּ אֵל הַסֵּפֶר אֵל S has, with scribal expansion, אֵל הַסֵּפֶר אֵל הַסֵּפֶר, cf. below, l. 38.
- (9) מִן אֲתוּ אֵל הַסֵּפֶר appears to have been read by the author of Chr.; he misunder- 25 stood the statement, however, and wrote וַיִּבֶא אֲתוּן אֵל הַסֵּפֶר, and felt himself in consequence obliged to add עוֹד after וַיִּשָּׁב. L, however, אֲתוּן, and V אֲתוּן; it is, therefore, advisable to cancel both words as scribal expansions.
מִן אֲתוּ is read as Qal by V S^l, but as Hif'il by L. xi.44.52.55.64.71, &c. καὶ εἰσήνεγκε. After καὶ εἰσήνεγκεν V + ἐν οἴκῳ Κυρίου; but this addition is impossible. 30
מִן אֲתוּן (so, too, V S^l and 2 Chr.) in וַיִּשָּׁב אֲתוּן אֵל הַסֵּפֶר is scribal expansion. Read וַיִּשָּׁבֵהוּ following L καὶ ἐπέστρεψεν αὐτόν.
For מִן אֲתוּ עַל יָד V has ἐπὶ χεῖρα, L ἐπὶ χεῖρας, S ל, T עַל יָד. There is no reason for departing from מִן.
V. 9^b is considered by STEUERNAGEL, *Deut.* (Göttingen, 1898) p. xi to be an 35 addition to the original narrative; but without any cogent reason.
- (10) For מִן אֲתוּן לַמֶּלֶךְ L has, more explicitly, τῷ βασιλεῖ Ἰωσίφ περὶ τοῦ βιβλίου. מִן אֲתוּן סֵפֶר; G^{xi.44.52.74.92.106}, al. + τοῦ νόμου is scribal expansion, cf. above, l. 23.
מִן אֲתוּן שֶׁן 2°, G⁷¹, and this omission may be right. 40
- (13) מִן אֲתוּן כָּל יְהוּדָה וּבְעֵד הָעָם is quite redundant after וּבְעֵד הָעָם; וּבְעֵד הָעָם signifies the whole people as opposed to the King. The clause is doubtless a subsequent expansion, added by a later reader who took וּבְעֵד הָעָם as referring to the inhabitants of Jerusalem only. VL expand the text still more: V καὶ περὶ παντός τοῦ λαοῦ, L. xi.44.64, &c. 45 καὶ περὶ παντός τοῦ λαοῦ μου = מִן אֲתוּן וּבְעֵד הָעָם. S^H \ מִן אֲתוּן. — P. H.]
מִן אֲתוּן עַל 1°; V καὶ περὶ, but this is wrong.
מִן אֲתוּן הוּא 2°, V. 56.245, and this omission is right, cf. S^H \ מִן אֲתוּן 1° \ *.
מִן אֲתוּן כָּל, S¹²³ \ כָּל, S \ כָּל. Cf. below, p. 297, l. 33.
מִן אֲתוּן עַל, but L ἐν αὐτῷ which is confirmed by 2 Chr. 34, 21 (עַל הַסֵּפֶר הַזֶּה) 50 and by 2 K 23, 3 (רַבֵּי הַבְּרִית הַכְּתוּבִים עַל הַסֵּפֶר הַזֶּה).
- (14) For מִן אֲתוּן xi.55.56, al. S^l אֲתוּן V has μητέρα, but this is wrong, as is evident from the genealogy.
מִן אֲתוּן בְּיְרוּשָׁלַם is attested by all the Versions; cf. also Zeph. 1, 10; Neh. 11, 9.

- 21 no connection with what goes before and, also, repeats v. 9 most unnecessarily. It is a gloss to **הַחֲצוֹת הָאֵלֶּה**. **אֲבָאִישׁ**; **אֲבָאִישׁ** pronounced **הָרַע**, just as **אֵל**, while **τὰ δὲ λούγματα ταῦτα τὰ πονηρά** translates as though the text read **הָרַעוֹת**. **Ἐ** has further smoothed over by **κατὰ πάντα ὅσα** = **אֵל מְכַל אֲשֶׁר**, **Ἐ** ἀπὸ πάντων ὧν, **אֵל**, **מְכַל**, **ר**, **מְכַל**.
 For **אֵל** **אֲשֶׁר לַפָּנִי** **Ἐ** has **ὁ ἔμπροσθεν**; **Ἐ**, more explicitly, **ὃς ἦν ἐν τῇ γῇ ἔμπροσθεν αὐτοῦ**.
 (12) **אֵל** **וְיְהוָה** is evidently a gloss, if only on account of its form; we should expect **וְעַל יְהוָה** which is restored by **Ἐ** **καὶ ἐπὶ λουδᾶ**, **Ἐ** **55.71.119.121.158.244.245.246.247** **καὶ ἐπὶ λούδαν**; so, too, **Ἐ** **44.106 120.123 134.144.236**, but reversing the two names, 10 just as **אֵל** **יְהוָה** **אֵל** **יְהוָה**.
 For **אֵל** **כָּל שְׁמַעוֹ** **Ἐ** has **παντός ἀκούοντος**, **Ἐ** **παντός ἀκούοντος αὐτῶν**, **אֵל** **יְהוָה**, **רַב** **דִּישְׁמַעְנָה**. The **Κ^εθηβ** **שְׁמַעוֹ** is a transcriptional error due to **אֲזַנִּי**. We must read **שְׁמַעָה**, following the **Q^crê**. The Eastern recension has **שְׁמַעוֹ** as **כְּתִיב וְקָרַי**, while some codd. and ed. Sonc. 88 read **שְׁמַעָה** as **כְּתִיב וְקָרַי**; cf. DE ROSSI 15 *ad loc.*
 (13) For **אֵל** **כֹּאשֶׁר יִמְחָה אֶת הַצִּלְחָת** **Ἐ** uses a passive construction, **καθὼς ἀπαλείφεται ὁ ἀλδβαστρος**, **Ἐ** **καθ' ὡς ἐξαλείφεται τὸ πυξίον**, **אֵל** **כֹּאשֶׁר יִמְחָה** **רַב** **דִּישְׁמַעְנָה** **יְהוָה**; but this is no reason for pointing **יִמְחָה** [cf. above, p. 269, l. 7; see also DRIVER's notes on the English translation of Leviticus, in the Polychrome Bible, p. 62, l. 53. — 20 P. H.]
אֵל has for **ב**, from **כֹּאשֶׁר** on, the *quid pro quo* **יְהוָה** **יְהוָה** **יְהוָה** **יְהוָה**.
 Instead of **אֵל** **מִחָה וְהַפָּךְ** **Ἐ** **ἀπαλειφόμενος καὶ καταστρέφεται**, **Ἐ** **καὶ καταστρέφεται**, **אֵל** **מִחָה וְהַפָּךְ** **רַב** **דִּישְׁמַעְנָה** **יְהוָה** point **מִחָה וְהַפָּךְ**; cf. ZAT 6, 189 (= STADE, *Akad. Reden* 25 *und Abhandl.* p. 226) and above, p. 278, l. 9; p. 282, l. 34.
 (14) **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי**, **Ἐ**, influenced by v. 13, **καὶ ἀπαλείψω**.
 (15) For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **Ἐ** has, with scribal expansion, **ἀνθ' ὧν ἀπερρίφησαν ἀπὸ ὀπισθὲν μου καὶ ἐποίησαν τὸ πονηρόν**.
 For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **Ἐ** several codd. and ed. Sonc. 88 read, by mistake, **בְּעִינֵי יְהוָה**; cf. 30 DE ROSSI *ad loc.* Similarly **Ἐ** **ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου**.
 For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **Ἐ** substitutes **ἐξήγαγον**, to emphasize the active part which God took in the Exodus.
 (16) **אֵל** **מִחָה וְהַפָּךְ** is mispronounced by **Ἐ** as plural; cf. v. 17.
 (17) **אֵל** **מִחָה וְהַפָּךְ** (so, too, **Ἐ**) is again incorrectly replaced in **Ἐ** **Ἐ** by the plural. We 35 must not alter the singular, following OORT.
 (18) **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **Ἐ** contains an important statement concerning the location of **בְּנֵי עָאֵן**. In 2 Chr. 33, 20 this clause appears as **וְיִקְרְהוּ בֵּיתוֹ**, **אֵל** **בְּנֵי עָאֵן** having dropped out, while it is preserved there in **Ἐ** **ἐν παραδείσῳ οἴκου αὐτοῦ**. In **Ἐ** **בְּנֵי עָאֵן** of the present passage has dropped out through *homœoteleuton*. There is no 40 reason for flattening the objectionable **בֵּיתוֹ** **בְּנֵי עָאֵן** to the unobjectionable **בְּקִרְהוֹ** (so KLOST.).

- (19) It is questionable whether we have traces of a different reckoning in **Ἐ** **52.236 κ'**. **καὶ ε' ἐνιαυτῶν** and **Ἐ** **δωδεκα ἔτη** for **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **שְׁנָה** **וְשָׁנִים** and **שְׁנָה** **וְשָׁנִים**.
 (20) For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **Ἐ** has, in its well known manner, **καὶ ἐποίησεν Ἀμὼν**.
 (22) **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **Ἐ** has dropped out in **Ἐ**.
 At the end of the verse **Ἐ** has the expansion, **καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ τῶν ἐθνῶν**.
 (23) For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְתִּי** **Ἐ** has the doublet, **καὶ συνεστράφησαν οἱ παῖδες Ἀμὼν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπεβούλευσαν αὐτῷ**. The original reading was **וְנִשְׁמַעְתִּי** **וְנִשְׁמַעְתִּי**.

- 10 (6) **א** **וְעֵשָׂה** has not been corrected.
 For **א** **וְעֵשָׂה** and 2 Chr. have the plural, but this is wrong.
 To **א** **וְעֵשָׂה** 2 Chr. adds the scribal expansion **בְּנֵי בִן הַנֶּחֱשִׁי**.
 After **א** **וְעֵשָׂה** 2 Chr. + **וְיִדְעוּנִי**. For **א** **וְיִדְעוּנִי** 2 Chr. reads **וְיִדְעוּנִי**; cf. the Heb. Lexicons. The reading of Chr. in the present passage has also passed into some MSS; cf. DE ROSSI *ad loc.* [For **א** **וְיִדְעוּנִי** (= **עֵמֶל הָעֲרָאֶה**) = Assy. *mādu* (= **מִדְעָה**, **עֵמֶל**, **עֵמֶל**) cf. DELITZSCH, HW 306 and KAT³, 591, n. 1. Contrast DRIVER in the Notes on the English translation of Leviticus (in the *Polychrome Bible*) p. 90, l. 35, and STADE, *Gesch. Isr.* 1, 504. — P. H.]
 For **א** **וְעֵשָׂה** **וְיִדְעוּנִי** has **ἐπαλήθευεν**, **אֲמֵן**, but **א** **וְיִדְעוּנִי**, and **וְיִדְעוּנִי** **ἐπαλήθευε** repeats the verb in order to be able to connect it both with what precedes and what follows.
 Instead of **א** **וְיִדְעוּנִי** read **וְיִדְעוּנִי**, with **וְיִדְעוּנִי** and 2 Chr. 33, 6. This mistake is due to haplography (cf. above, p. 82, l. 17). The following word begins with **ו**. The reading of Chr., **וְיִדְעוּנִי**, is found in many codd., edd. Sonc. 88, Brix., Veneta 1518.21, and other early editions; cf. DE ROSSI *ad loc.* The Masorah endorses this textual error as correct transmission of the text; cf. BÄR *ad loc.* and above, p. 255, l. 3.
 (7) For **א** **וְיִדְעוּנִי** 2 Chr. 33, 7 reads **הַמֶּלֶךְ**.
 For **א** **וְיִדְעוּנִי** **בְּנֵי בִן הַנֶּחֱשִׁי** has, with scribal expansion, **ἐν οἴκῳ Κυρίου**; and 2 Chr., **בְּנֵי הָאֱלֹהִים**.
 For **א** **וְיִדְעוּנִי** 2 Chr. substitutes **אֱלֹהִים**.
וְיִדְעוּנִי is mistranslated in **ו**, the prefixed **ו** in **וְיִדְעוּנִי** of **א** **וְיִדְעוּנִי** and 2 Chr. as well as the relative pronoun **אֲשֶׁר** being omitted; and instead of **א** **וְיִדְעוּנִי** continues: **καὶ ὁθήσω, ὅτι θείναι. ὅτι 44.52.55.56.64.74.92.106.119.123.134.144.158.236.242.243.244.245.246.247** add at least **ἐκεῖ** which is indispensable with this construction. It is true that **ו** is also added by **א** which translates correctly.
 (8) In this verse we find a number of variations in **א** **וְיִדְעוּנִי** and 2 Chr. 33: for **א** **וְיִדְעוּנִי** 2 Chr. 35, 8 reads **לְהַמְרִי**; for **א** **וְיִדְעוּנִי** **מִן הָאֲדָמָה** 2 Chr. has **מִן הָאֲדָמָה**; **א** **וְיִדְעוּנִי** **יִשְׁמְרוּ**, **א** **וְיִדְעוּנִי** **יִשְׁמְרוּ**, but 2 Chr. **הַעֲמַמְתִּי**; **א** **וְיִדְעוּנִי** **לְאֲבָחִיכֶם**, 2 Chr. **לְאֲבָחִיכֶם**; **א** **וְיִדְעוּנִי** **יִשְׁמְרוּ** with insertion before **וְיִדְעוּנִי** of **καὶ φύλαξωνται** which is a scribal expansion modeled on v. 9. **ו** renders inaccurately **οἵτινες φυλάξουσιν**, omitting **לְעֵשׂוֹת**.
 For **א** **וְיִדְעוּנִי** **כָּל** has **πάντα ὅσα, א** **וְיִדְעוּנִי**, 2 Chr. **כָּל אֲשֶׁר**.
 Instead of **א** **וְיִדְעוּנִי** read, with **ו** and 2 Chr. 33, 8, **לְכָל**. **א** **וְיִדְעוּנִי** presupposes **א**. [The prefixed **ל** in **א** **וְיִדְעוּנִי** is not the preposition, but the emphatic **ל**; see above, p. 61, l. 19; p. 111, l. 8; p. 239, l. 4; p. 256, l. 43. — P. H.]
 In **א** **וְיִדְעוּנִי** **אֲשֶׁר צִוָּה אֹתָם מִשֶּׁה עֲבָדֵי** **וְיִדְעוּנִי** 2 Chr. reads **אֲשֶׁר צִוָּה מִשֶּׁה בְּיַד הַמְשַׁמְּמִים**.
 (9) **א** **וְיִדְעוּנִי** **וְיִדְעוּנִי** 2 Chr. 33, 9.
 For **א** **וְיִדְעוּנִי** **וְיִדְעוּנִי** has **καὶ ἐβδελύχθη Μανασσῆς σφόδρα καὶ ἐπλάγησεν αὐτοὺς**, an expansion due to the translator or copyist being reminded by **וְיִדְעוּנִי** (owing to v. 11) of **וְיִתְעַב מִדָּר**, 2 Chr., more explicitly, **וְיִתְעַב מִדָּר אֶת יְהוָה**, **וְיִשְׁכֵּן יְרוּשָׁלַם**.
א **וְיִדְעוּנִי** (so, too, **ו** and 2 Chr.) is incorrectly rendered by **א** **וְיִדְעוּנִי**.
 After **א** **וְיִדְעוּנִי** **וְיִדְעוּנִי** reads **ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου**, **בְּעֵינֵי יְהוָה**, as elsewhere in **א** in all the parallel passages of *Kings*. 2 Chr. 33, 9 has merely **וְיִדְעוּנִי**, a reading which is apparently intended to make the construction more easy. It remains an open question whether it is more probable that **בְּעֵינֵי יְהוָה** was added in **ו**, in order to harmonize with the parallel passages, or that the words were omitted in **א**.
א **וְיִדְעוּנִי** **לְאֲמַר**.
 (11) After **א** **וְיִדְעוּנִי**, with scribal expansion, **בְּיַד הַמְשַׁמְּמִים**.
א **וְיִדְעוּנִי** **וְיִדְעוּנִי**, **א** **וְיִדְעוּנִי**, inaccurately, **בְּיַד הַמְשַׁמְּמִים**.
א **וְיִדְעוּנִי** **וְיִדְעוּנִי**, whether we read **וְיִדְעוּנִי** or **וְיִדְעוּנִי**, has absolutely

ש. לאמר אטע

50

- 20 For **MS¹Σ²** **היו קרסם** **Θ^L** has καὶ ποιήσουσι σπᾶδδοντα, but this is wrong, as is evident from **בכל מלך בכל**.
- (19) For **MS¹Σ²** **אשר דברת** **Θ^V** has ἀγαθὸς ὁ λόγος Κυρίου ὃν ἐλάλησεν, as though the text read **דברך**. **Θ^L** ἀγαθὸς ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε Κύριος, *i. e.*, **טוב הדבר**, **אשר** may be the original reading. 5
- V. 19^b** **ויאמר הלא אם שלום ואמת יהיה בימי** **Θ^V**, and this is right. On account of **ויאמר** we must consider this clause to be a later addition (so DUHM, MEINHOLD, KITTEL, MARTI). As to the Versions, only **Σ** gives an accurate rendering of this statement, **ויאמר הלא אם שלום וקשום יהי בימי**; **Σ** changes it into a desiderative sentence, **εἰς εἰρήνην καὶ δικαιοσύνην ἔν ταῖς ἡμέραις μου**, omitting the objectionable words **הלא** **ויאמר**. **Α** must not be emended according to these Versions (against KLOST.). Is. 39,8 improves the redactional Hebrew of this addition by substituting **כי** for **הלא**, while modern interpreters (KAMPH., BENZ.) cancel **אם** as an exegetical gloss. 15
- (20) **Θ^L** καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε, before καὶ πᾶσα ἡ δυναστεία αὐτοῦ, is a doublet to καὶ τὴν κρήνην καὶ τὸν ὕδραγωγὸν ἃ ἐποίησε = **אשר עשה את הבכרה ואת התעלה**. In **Θ^V** καὶ ὅσα ἐποίησεν τὴν κρήνην καὶ τὸν ὕδραγωγὸν this clause has been misunderstood owing to **עשה** **ואשר** having been likewise explained in the sense of the usual formula. 20
- (21) After **אבותי** **Θ^L** + καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυὶδ; **Θ^{si}**. 52,55,56,61,71,74,82,92,106,119,120,121,123,158, *al.* καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυὶδ. But according to 2 Chr. 32,33 he was buried **במעלה קברי בני דוד**.

- 2I** (1) $\text{M}^{\text{V}}\text{S}\bar{\text{T}}$ and 2 Chr. 33, 1 שחים עשרה ו; G^{L} δέκα is a transcriptional error for δώδεκα.
V. 1^b Chr.
- (2) For M ויעש (so, too, $\text{V}^{\text{V}}\text{S}\bar{\text{T}}$ and Chr.) G^{L} has, more explicitly, καὶ ἐποίησε 30
 Mavassēs .
For M כתועבת (so, too, $\text{V}^{\text{V}}\text{S}\bar{\text{T}}$ and Chr.) G^{L} reads, with scribal expansion, καὶ
ἐπορεύθη κατὰ πάντα τὰ βδελύγματα.
- (3) For M ויִּשָּׁב (so, too, $\text{V}^{\text{V}}\text{S}\bar{\text{T}}$ and 2 Chr.) G^{L} reads καὶ ἐπέστρεψε Mavassēs .
For M הַבְּנוֹת (so, too, 2 Chr., $\text{S}\bar{\text{T}}$ and Chr.) S has مَبْنِيَّاتٌ مَعْبَدَاتٍ, perhaps a doub- 35
let, cf. G^{82} τὰ θυσιαστήρια for V^{VL} τὰ ὑψηλά.
 $\text{M}\bar{\text{T}}$ אָבַד, V^{V} κατέσπασεν, S حَمَى; but G^{L} κατέσκαψεν = נָחַץ 2 Chr. 33, 3.
 $\text{M}\bar{\text{G}}\text{S}\bar{\text{T}}$ לבעל, 2 Chr. לבעלים.
 $\text{M}\bar{\text{G}}\text{S}\bar{\text{T}}$ כְּאֵר אֲהָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל had to be dropped in Chr., since the Chronicler
does not relate anything of Ahab. 40
- (4) V. 4 was intended as a gloss to v. 5, and logically should come after it. This
explains why the god to whom altars were erected is not named; while the fact
that the verse is not in its right place shows it to be a gloss (based on v. 7).
 M וזנה disregards the rules of syntax. G^{L} , more explicitly, καὶ ψαυδομένησε
 Mavassēs . 45
For M מוֹבָחוֹת (so, too, $\text{S}\bar{\text{T}}$ and 2 Chr.) V^{VL} have here θυσιαστήριον (so, too, V^{V}
in v. 5); but this is wrong: the plurality of the altars is characteristic of the
worship of the Host of Heaven. [Cf. below, p. 295, l. 7.]
 M יהוה (so, too, $\text{S}\bar{\text{T}}$, $\text{G}^{xi.52.55.56.64.74.92.119.120.131.144.158.236.242.243.244.245.247}$ and 2 Chr.
33, 4) after אמר is a tertiary addition to this gloss; it is Hexaplaric, cf. S^{H} 50
وَالْمَلِكِ * and *in marg.* اَللّٰهُ اَوْ فَفَعَلَ.
- For $\text{M}\bar{\text{G}}\text{S}\bar{\text{T}}$ ויהי שמי לעולם 2 Chr. 33, 4 reads שמי לעולם; cf. v. 7.
- (5) $\text{M}\bar{\text{G}}\text{L}\text{S}\bar{\text{T}}$ and 2 Chr. 33, 5; מוֹבָחוֹת, but V^{V} θυσιαστήριον; cf. above, l. 46.

- 20 τοῦ νεωθεῖα. [Instead of **נָחֵהוּ** it would be better to read **נָחֵהוּ** = **נָחֵהוּ** = **Assyr. nakamāti**; see Crit. Notes on Isaiah, p. 119, l. 14. — P. H.]
 Instead of **שָׁמַן הַטֹּב** we must probably restore the older regular construction **הַשָּׁמֶן הַטֹּב**, following the reading in Is. [Cf. ZA 1,428. — P. H.]
MS + **כָּל** before **בֵּית כְּלִי**; so, too, Is., but **טֵעַ**, and this is right. On the other 5
 hand **MS** **כָּל** can hardly be dispensed with before **אֲשֶׁר נִמְצָא**; it is read there
 by **MSLST**, but **טֵעַ**.
 [For **MS** **אִיצֵרֶת** see above, p. 241, l. 23. — P. H.]
טֵעַ αὐτοῦ after **θησαυροῖς**, but this omission is due to an oversight.
MS^{VT} **דָּבָר** **לֹא** **הָיָה** is rendered freely by **καὶ οὐ παρέλιπεν οὐθέν**; so, too, **S** 10
MS **עַל** **הַטֹּב**; **GA** 44.52.55.56.64.74.92.106.119.121.134.144, **al.** οὐκ ἦν τόπος.
 For **MS^{VT}** **מִשְׁלָחוֹ** **טֵעַ** reads **θησαυρῶν**, but this is wrong.
 (14) The perfect in the question, **מִהֶאֱמָרוֹ**, is all the more strange as the polite
 form of question with the imperfect is used further on in **מֵאִין יִבְאוּ**. In the
 original text the first question was perhaps **מִי הָאֲנָשִׁים**, especially as Hezekiah 15
 does not refer to **מִהֶאֱמָרוֹ** in his answer.
טֵעַ πρὸς σέ, **CP** **לֵךְ**, **S** **אֲחֵר** after **אֲמָרוֹ** is scribal expansion. **טֵעַ** and Is. 39,3
 follow **MS**.
 After **MS** **בָּאוּ** all the Versions (except **טֵעַ**) and Is. + **אֵלַי** which has also crept
 into the transmission of the Hebrew text: it is read by many codd. (cf. DE ROSSI 20
ad loc.) and edd. Sonc. 86.88, Brix. It is, however, very questionable whether
 it should be received into the text (against OORT).
 (15) For **MS** **וַיֹּאמֶר** **טֵעַ** has, more explicitly, **καὶ εἶπεν Ησαΐας**; so, too, **טֵעַ** Is. 39,4.
MS **חֻקֵּיהֶוּ** (so, too, **MSLST** and Is.) **טֵעַ**; **SH** **לֹא** **לִמְלָכָה** **אֵלַי**. It is more natural to sup-
 pose that the legend related the story in a somewhat negligent style than that 25
 this name should have been canceled.
 For **MS** **בְּאֶצְרֵתִי** **טֵעַ** **לֹא** **הָיָה** **דָּבָר** **אֲשֶׁר** **טֵעַ** has **οὐκ ἦν ἐν τῷ οἴκῳ μου ὁ οὐκ**
ἔδειξα αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς μου, probably in order to empha-
 size the distinction made in v. 17 between palace and treasury, and to lay
 stress on the fact that everything had been shown. This is also brought out by 30
S rendering the clause: **וְלֹא שָׁמַע אֵלַי**. We cannot
 suppose that **MS** had a text differing from **MS**, e. g., **כִּי אִם אֲשֶׁר**. Nor is there any reason for considering **MS** **בְּאֶצְרֵתִי** to be
 a gloss (so KLOST.).
 (16) After **MS^{VT}** **יְהוָה** **טֵעַ** and Is. + **צְבֹאֲתָא**, scribal expansion, cf. p. 282, l. 46. 35
 (17) After **MS** **בָּאִים** **טֵעַ** + **φῶσι Κύριος**, but this is scribal expansion and must not be
 received into the text.
 For **MS** **בָּבֶלָה** Is. 39,6 reads **בָּבֶל**. The pregnant construction is resolved in **טֵעַ** **εἰς**
Βαβυλῶνα ἀπενεχθήσεται, **S** **לְבָבָה**, **CP** **לְבָבָה**, **טֵעַ** **וַיִּתְּבוּ לְבָבָה**, **טֵעַ** **וַיִּתְּבוּ לְבָבָה**. **MS** is at-
 tested by **טֵעַ** and Is. and must not be altered following GRÄTZ. 40
 For **MS** **טֵעַ** reads **καὶ οὐχ**; so, too, **S_p** which renders the following **יִתְּרֵי דָבָר**,
 freely, **טֵעַ** **לֹא** **נִמְצָא** (**S^L** **לֹא** **נִמְצָא**).
MSLST **אֲמָר** **יְהוָה**, **טֵעַ** **ὁ** **εἶπεν Κύριος**.
 (18) **MS** **מִמֶּךָ** (so, too, **MSLST** and Is. 39,7) is either a transcriptional error or a correction
 for **מִמֶּעֶיךָ**, cf. Gen. 15,4; 2 S 7,12; Is. 49,1. Possibly the objection may have 45
 been felt that **מִמֶּעֶיךָ** seemed to suggest that Hezekiah had offspring from his
 own body, and that his progeny was not **יְהוָה** (ψ 127,3).
MS **אֲשֶׁר תּוֹלִיד** (so, too, **MSLST** and Is.) is redundant and probably a gloss.
 The **K^{thib}** **יָקָח** (**Q^{re}** **יָקָח**) is right; point **יָקָח**. Is. 39,7 reads **יָקָח**. As to the
 Versions, some render the **K^{thib}** (**טֵעַ** **λήψεται**, **CP** **λήψεται**); some, the **Q^{re}** (**טֵעַ** 50
λήψονται, **S** **לִמְלָכָה**). In some Heb. codd. **יָקָח** has crept into the **K^{thib}**; the
 same reading is met with in edd. Sonc. 86.88, Brix. (cf. DE ROSSI *ad loc.*). [Con-
 trast above, p. 269, l. 7. — P. H.]

19

the *Kaph similitudinis* not only in ὡς χόρτος but also in ὡς ἁλόω δαυδαυτω. Still more pedantic are (חקליא וכירוק ונוי) כעסב חקלא וכירק ריתאה כעסב אינריא (CP) and א.ל. חככל נוכה; א.ל. סאב סאפל ובלל סאב חככלו; א.ל. סאב חככלו S [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 44 we should read וירקוי instead of א.ל. ננים, 5 instead of א.ל. גנות (misunderstood abbreviation 'גני'; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 103, l. 44; p. 117, l. 37; p. 120, l. 47; p. 150, l. 16; p. 168, l. 12, and below, l. 22), and אומה instead of א.ל. קמה. WINCKLER renders: They become like the herbs of the field and turn pale (like) the grass of the gardens and blasted corn, for fear; but these emendations are impossible. Nor can we substitute מרמם for 10 א.ל. שרפה, following GES.-BUHL¹³ s. v. שרפה; but שרפה of Is. 37, 27 is preferable א.ל. שרפה in the present passage; contrast below, ll. 17. 23. — P. H.] א.ל. חציר גנות ושדפה is the first hemistich of a second hemistich has been lost. דישלוך ער ידמא למהוי שובלן C א.ל. סאב חככלו מ.ל. סאב חככלו S interpret 15 דישלוך ער ידמא למהוי שובלן as well as they can. ὅτι τὰ πτάμη ἀνέαντι ἐξήταχτος read 15 ושדפה, Is. 37, 27 שרפה A and probably also something different for א.ל. קמה for א.ל. קם adopted by OORT, is a simplifying variant. We must not (with KLOST. followed by CHEYNE) emend וישקים for א.ל. ושדפה: שפים (downs or barren uplands, treeless heights) there grow no חציר גנות plants. E. NESTLE (PSBA 25, 63) combines 20 שרפה = πτάμη with شادوف. He thinks it refers to a water-wheel turned by the foot; cf. Deut. 11, 10: והשקית ברנלך כנן הירק and DRIVER ad loc. We should then have to read גנות instead of א.ל. גנות; [cf. above, l. 6, and below, p. 282, l. 6]. The condition of this line does not enable us to express an opinion whether or not א.ל. ושדפה has been correctly transmitted.

objection may be raised that a שַׁמָּה has no need of a קרים. Besides, we should expect אַהֲרִי rather than לפני. MEINHOLD's conjecture וְשָׁרְמוֹת שְׁרָפוֹת קרים as well as MARTI's גִּנּוֹת שְׁרָפָה קרים are inadmissible, since וְשִׁבְתֶּךָ (v. 27) compels us to dispose differently of לפני קמה אֵל. The most plausible emendation is that suggested by WELLHAUSEN (see BLEEK⁴, 257): לפני קוֹמֶךָ. In that case the words must be transferred to v. 27. [Cf. BURKITT, PSBA 24, 217.]

The *tertium comparationis* in couplet viii is not the withering (cf. ψψ 37,2; 90,6; 129,6; Isaiah 40,7; Matt. 13,6) but the χλωρότης (cf. above l. 9). מַחֲלָה has about the same meaning as פָּנִים לִיחָזֵק Jer. 30,6. Assy. *arāqu* (for *marāqu*) means not only *to be yellowish-green* but also *to grow pale* (= DELITZSCH, HW 243^b); cf. χλωρίδιω and our *greensickness* = *chlorosis* (German *Bleichsucht*). The inhabitants of the fortified cities were frightened to death, their faces had not the healthy color of ripe wheat (اللون الخنطى; see HAUPT, *Canticles*, p. 29, n. 31) but they were deathly pale, greenish-yellow (cf. the Homeric χλωρόν δέος and the Shakespearean *to look so green and pale*, 40 Macbeth 1,7) like green blades of wheat. מַחֲלָה (חֲמַל; cf. above, l. 4 and l. 14; contrast BROCKELMANN *s. v.*) is a green field (cf. Is. 16,8) with young blades (אֶשְׁכָּח; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 64, l. 44) of grain = *campus viridis*, *ager herbescens*, *viride agri*, *viriditas herbescens*, *seges non matura messi*; cf. Livy xxiv, 26,8: *quod maturi erat circa demessum et corvectum est; viride, ne 45 hostes mox haberent, protritum et corruptum*. ἡ πόλις (cf. Ezek. 34, 19) is used for *ager herbescens* because it can be easily trodden down (ἀήϊον *seges* may be connected with ληϊστόν 'what may be plundered'); cf. Herod. 2,14 ἐπεὶ δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑπὸ (read βουσί) τὸ σπέρμα (instead of harrowing to cover the seed) and contrast above, p. 243, l. 20. ὁ ἀγρωστὶς Is. 37,27 must have the same 50 meaning, viz., *ager herbescens*; contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 116, l. 11.

לפני קמה must be pointed לפני קמה before it stands, i. e., before it becomes קמה (\$ مُعِيداً) = standing grain (ORELLI², correctly, zu einem-Getreidefeld ehe

- 19 Point אבואה, following \mathfrak{L} και ἡλθον, instead of \mathfrak{M} ואבואה. [For the final *a* in אבואה see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 65, l. 1. — P. H.]
 The poetic מלון of \mathfrak{M} is miswritten מרומ in Is. 37,24, under the influence of the preceding מרומ. \mathfrak{S} מַלְוֹן , \mathfrak{L} מַלְוֹן , \mathfrak{V} εἰς μέσον δρύμου και καρμήλου do not succeed with the conclusion of the verse because they have in mind Mt. Carmel. \mathfrak{L} εἰς μέρος δρυμοῦ τοῦ Καρμήλου και ἕως ἐσχάτου αὐτοῦ contains a doublet. [According to BURNEY \mathfrak{V} μέσον and \mathfrak{GAL} .xi.52.55.71.74, &c. μέρος are doubtless emendations of a transliteration μελων = \mathfrak{M} מלון. — P. H.]
 \mathfrak{M} קצה קרתי and Is. 37,24: קצה.
 (24) \mathfrak{M} קרתי is warranted by \mathfrak{M} קרתי. There is no reason for emending (with KLOST. following Is. 51,1) נקרת. Clearly wrong is GRÄTZ's emendation נקרת and afterwards נקרת or נקרת (from שחת) for \mathfrak{M} נקרת, and קרים for \mathfrak{M} זרים; he has entirely misunderstood the meaning of this statement. For the *hendiadys* קרתי ושחתי cf. above, p. 279, l. 14; I S 12,2; Is. 1,2 and below, l. 51. [KLOST.'s נקרת instead of \mathfrak{M} קרתי improves the rhythm. — P. H.]
 \mathfrak{M} זרים of \mathfrak{M} זרים \mathfrak{L} זרים \mathfrak{S} זרים, but this is an oversight. KLOST.'s conjecture מי מצור is in itself unnecessary and impossible owing to the parallel מצור \mathfrak{M} [For \mathfrak{M} מצור see Crit. Notes on Isaiah, p. 115, l. 42. — P. H.]
 \mathfrak{M} נאחרב, point נאחרב for the reasons given in note on v. 23. [For נאחרב, not נאחרב, see Crit. Notes on Isaiah, p. 203, l. 6. — P. H.]
 \mathfrak{M} נאחרב is interpreted in \mathfrak{L} : נאחרב; similarly \mathfrak{S} נאחרב. \mathfrak{M} נאחרב כל is probably scribal expansion, the second hemistichs consist of only two words as far as v. 28. \mathfrak{L} ποταμούς συνεχεις (συνχεις probably from Σ , cf. \mathfrak{SH} and FIELD *ad loc.*) does not seem to have read it. It merely weakens the expression, [but it is not objectionable from the rhythmical point of view; cf. also p. 278, ll. 24.27.28.]
 For \mathfrak{M} נארי (i. e. *îrâ*; see above, p. 274, l. 19) cf. p. 252, l. 38. — P. H.]
 (25) \mathfrak{M} and Is. 37,16 קרם הלא \mathfrak{V} ; but this omission is due to an oversight. In \mathfrak{GLA} .121.247.Ald they are supplied from 'A, cf. \mathfrak{SH} and FIELD *ad loc.*
 The caesura is after למרחוק. We must not, with HAUPT and CHEYNE, transpose the caesura, as second hemistich, to the end of the קינה line in order to improve the rhythm, so that למרחוק אתה עשיתי would form the first hemistich. This transposition would obscure the fact that JHVH is the subject of עשיתי, ויצרתי, הביאתי, and no longer Sennacherib. The inversion was employed in order to emphasize the change of the grammatical subject.
 \mathfrak{M} opens the second section of the poem, in which JHVH speaks. I still believe that הלא שמעת forms the second hemistich; the first hemistich למיני קרם is parallel to the first hemistich of the second line למיני קרם; the clause הלא שמעת is parenthetical. — P. H.]
 For \mathfrak{M} למיני Is. has simply מיני. It is impossible to say which is the original reading. [For \mathfrak{M} למיני read יצרתי following \mathfrak{S} and for syntactical reasons. \mathfrak{M} עתה (so, too, Is.) is accidentally omitted in \mathfrak{V} . \mathfrak{LS} read ועתה, but the conjunction is unnecessary. [Contrast above, p. 278, l. 41. — P. H.]
 \mathfrak{M} נקתי, point נקתי; see note on v. 23. But perhaps we should cancel it following BUDDÉ (cf. above, p. 279, l. 15); it is rhythmically redundant.
 \mathfrak{M} לקשות is a transcriptional error for לקשות, so Q^cre and Is. 37,26. [I should prefer to point לקשות, i. e., phonetic spelling for לקשות; cf. above, p. 276, l. 52 and l. 40; p. 279, l. 52. — P. H.]
 (26) \mathfrak{M} חתו ובשו Is. 37,27. From the syntactical point of view either is admissible, but the *hendiadys* construction, which is preserved in Is., is preferable owing to its being more vigorous; cf. above, l. 13.
 [For \mathfrak{M} חתו ובשו it would be better to read חתו ובשו. — P. H.] \mathfrak{M} וירק

19

These pentapodies are commonly misnamed קינה lines; cf. below, l. 33 (see *Johns Hopkins University Circulars*, No. 163, p. 54^b). Contrast BUDDE, ZAT 12, 31-37; SIEVERS, *Metrische Studien*, p. 440. — P. H.]

אל so, too, ט and Is. 37, 22; but טV καὶ ἐμυκτῆρσέν σε, S סממל כ, incorrectly prefix the conjunction. [The verb לענה is unaccented; read: בנה לך לענה לך. In the same way בת is unaccented in the second hemistichs of the first two lines; read: בתולת בת-ציון and בת-ירושלם. אל ירושלם has two beats; so, too, ירעתי התרנוך at the end of v. 23, וישביהן קצרי-יך at the beginning of v. 26, וישביהן בדרך at the end of v. 27, and וישביהן בדרך in the first hemistich of the last line. The first accent of a word with two beats is generally indicated by Méthege. — P. H.] 10

- (22) אל (so, too, ט and Is. 37, 23), although correct in itself, makes the hemistich too long, and is doubtless to be canceled in accordance with BUDDE's suggestion (ZAT 12, 34), although its omission renders the construction very harsh. The excision of על מי is favored by the fact that in S סממל כ, סממל כ, סממל כ, סממל כ, סממל כ, ית מן חסרתא ועל מן אתרברכתא וקדם מן ארמתא קלא ט and ט ארמתא קלא ט, the text has been further expanded in the same way. [אל ועל מי can hardly be dispensed with, but אל is a superfluous (and incorrect) gloss. אל התרוממת = הרימות (cf. Dan. 11, 36); we may, however, supply יד; cf. below, p. 284, l. 15. — P. H.] 20

- (23) אלסססס; Is. 37, 24 has עבדיך which is to be preferred. The reading in אל can be explained as being due to the influence of the account in vv. 10 ff. The remainder of v. 23^a רכבי רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי לבנון is not rhythmical. We must either suppose, with BUDDE (cf. above, l. 15), that it is an amalgamation of two קינה lines, and that of the second line only the shorter hemistich ירכתי 25 לבנון is preserved, while the caesura of the first line is after ירכתי; or we must, with DUHM, CHEYNE, MARTI, place the caesura after הרים, taking הרים ברכב as the first hemistich of the first line. But then this first hemistich is far too long. Nor are these objections met by the assumption that ברכב רכבי (for which many MSS, the Q^rê, and all the Versions, as well as Is. 37, 24 restore רכבי רכבי) is to 30 be emended to ברכב (DUHM) or ברכבי (CHEYNE, MARTI): even then the first hemistich is too long. And both explanations are set aside by the fact that רכבי רכבי מרום הרים ירכתי לבנון represents a perfect קינה line. We must rather suppose that the preceding קינה line is mutilated. GRÄTZ has pointed out that it is preserved completely in טL ἐν τῷ πληθεὶ τῶν ἀρμάτων μου ἐγὼ ἐποίησα δύναμιν, 35 i. e., ברב רכבי אני עשיתי חיל; cf. Deut. 8, 18; 1 S 14, 48; Ez. 28, 4 both in אל and ט; [cf. also אל Num. 24, 18; שש 60, 14; 118, 15. — P. H.] The mistake was due to a copyist skipping from עשיתי to עליתי. [If we place אני at the end of the first hemistich, it cannot be explained according to GES.-KAUTZSCH, § 135, a, but only according to § 135, f. I believe that ברב רכבי represents the second hemistich, 40 and אני עשיתי חיל (cf. the beginning of v. 24) forms the first half of the line, but the preceding clause חרפת ארני ותאמר ברב מלאכך חרפת ארני is a gloss which destroys the symmetry of the poem. For the restoration of עשיתי חיל = טL ἐποίησα δύναμιν after אל אני cf. SIEVERS, *op. cit.*, p. 440, n. 5, and for the transposition of the two hemistichs cf. l. 1 of couplet vi and l. 2 of couplet viii. — P. H.] 45

Point נאכרת, following ט καὶ ἔκοψα; the Assyrian boasts of deeds already done; cf. קרתי ושתיתי v. 24. S misrefers not only this and the following first persons to the future, but also עליתי, reading אל אספ. It is remarkable that טV renders this by a future, ἐγὼ ἀναβήσομαι (טL ἀνέβην), but not the subsequent forms. 50

Instead of אל מבהור, Is. 37, 24 reads the usual form מבהור; מבהור occurs only in one other corrupt passage 3, 19 g. v. [Cf. משקל = משקול Ezek. 4, 10 and above, p. 256, l. 12. — P. H.]

- 19 \mathfrak{C} gives a very free paraphrase of this verse for fear of anthropomorphism; cf. above, p. 276, l. 51.
- (17) \mathfrak{M}^{SC} ואת ארצם, \mathfrak{L} και πάσαν τὴν γῆν αὐτῶν, \mathfrak{U}^{V} , rightly; cf. FIELD *ad loc.* The author of this addition took החריב in the sense of *to devastate*, but in this passage it signifies *to destroy, annihilate*; cf. 3,23; Is. 60,12; Jer. 50,21.27. The former signification belongs to a very late period of the language. It is not necessary to emend \mathfrak{M} החריבו to החרימו, following DUHM, CHEYNE, MARTI.
- (18) \mathfrak{M} ונתנו is grammatically impossible. Read, with Is. 37,19, ונתון; cf. above, p. 160, l. 45; p. 173, l. 26; p. 237, l. 7 and below, p. 289, l. 26.
- (19) \mathfrak{M}^{SC} נא \mathfrak{S} and Is. 37,20. If this prayer be rhythmical (cf. above, p. 277, l. 42) \mathfrak{N} נא had better be retained.
- \mathfrak{M}^{SC} אלהים, \mathfrak{L} Is. 37,20; but this omission is due to an oversight.
- (20) For \mathfrak{M} אמוץ בן אמוץ (so, too, $\mathfrak{U}^{\text{VSC}}$ and Is. 37,21) \mathfrak{L} has, with scribal expansion, H. υἱὸς Α. ὁ προφητῆς. Contrast above, p. 275, l. 32.
- For \mathfrak{M} אלהים שבעתי \mathfrak{L} Is. 37,21. It might be a subsequent addition, to reconnect the broken thread of the narrative. Its genuineness is favored by the fact that v. 32, which is derived from the same source, may be joined to it. Cf. p. 276, l. 16.
- (21) [This *Song of Derision upon Sennacherib* falls into two sections: vv. 21-24 and 25-28. Each section is composed of five couplets, and each couplet consists of two pentapodies. The text should be arranged as follows:

I	בתולת בתיציון בתיירושלם:	21 ^b בזה לך לענה-לך אחרידך ראש הגיעה	
II	ועלמי הרימות ^a על-קדוש ישראל:	22 אתמי חרפת ונדפת ותשא מרם עיניך	25
III	[בר-ב רכבי] ירכתי לבנון	23 ^β אני עשיתי חיל- עליתי מרומ הרים	30
IV	מבקר ברשיו יער-קרמלו:	יציאתך קומת ארזיו יציאתך מלון קצה	
V	מים זרים זיאי מצור:	24 אני ינקרתי ושתייתי יציאתך בקף פעמי	35
VI	{הלא שמעת} {(1)-עתה הבאתיה	כה למרהוק אתה עשיתי למימי קדם (יצרתיה)	40
VII	ערים בצרות: חתו וקשו	26 ^δ להישות נלים נצים וישביהן קצרי-יד	
VIII	קורק דשא [והציר נגזות]:	היו כעשב שדה [כשדמה לפני יקמה]	45
IX	וצאתך ובאך ושאניך מבאוני:	27 לפני קמך ושבתיך ידיעתי התרגוק	
X	ומתני בשפתיד אשר-באת בה:	28 ושמתי חקי באפך והשבתיד בדרך	50

(α) 19,22 קול * (β) ביד מלאכך היסת אדני ותאמר * (γ) 24 כל * (δ) כה, 19 ותהי * (ε) 27 ואת
(ζ) 27 אלי ויען התרגוק אלי

- 19 KAUTZSCH, § 19,k; NÖLDEKE, *Syr. Gr.*², § 33,A; cf. NESTLE in *Beitr. z. Assyrl.* 1,322 and OUSSANI in *Johns Hopkins University Circulars*, No. 163, June, 1903, p. 81^b, 1.3). But according to KAT³, 39, n. 3 we should read תִּלְבָּשֶׁר = Assyrl. *Til-bašeri*. — P. H.]
- (13) For מִסְטָאִי and Is. 37,13 have מִיָּה. Either is possible. 5
 מִסְטָאִי לְעִיר וּמֶלֶךְ לְעִיר [^] V.xi.62.64.74.92.106, &c. שִׁחַ \ מְבַלָּא, מְבַלָּא; it is not a Heb. construction. Probably the addition originated in a marginal gloss which was written in smaller characters; לְעִיר looks like the name of city which has been wrongly read. Instead of מִסְטָאִי לְעִיר וּמֶלֶךְ לְעִיר repeats αὐτοῦ.
 מִסְטָאִי הֵנֶּע וְעוּהָ (V Aveç καὶ Oudou, מִסְטָאִי καὶ Αἰνῶν) is interpreted by ע in a midrashic 10 manner; cf. above, p. 274, l. 48.
- (14) Instead of מִסְטָאִי read the singular הַסֵּפֶר on account of וַיִּפְרְשֻׁהוּ; and for the same reason read וַיִּקְרָאֻהוּ, as in Is. 37,14, instead of מִסְטָאִי. The plural ending in מִסְפָּרִים is owing to dittography of the מ in מִיָּה. [Cf. below, p. 279, l. 12; see, however, Crit. Notes on Isaiah, p. 182^a, l. 45. — P. H.] מִסְטָאִי 15 have the plural throughout, reading for מִסְטָאִי: καὶ ἀνέπτυσεν αὐτό, מִסְטָאִי, וּפְרִישֵׁן, וּפְרִישֵׁן; מִסְטָאִי, on the other hand, have throughout the singular, τὸ βιβλίον καὶ ἀνέγχευ αὐτό καὶ ἀνέπτυσεν αὐτό. Αὐτό 2° is also read by מִסְטָאִי. [Cf. below, p. 279, l. 12; see, however, Crit. Notes on Numbers, p. 51, l. 6); cf. Ezek. 2,10 and below, v. 16; מִסְטָאִי עֵינֶיךָ וְרָאָה. — 20 P. H.]
- מִסְטָאִי v. 14^b (so, too, מִסְטָאִי and Is.) is a later specification of the subject; if it belonged to the original text, it would stand immediately after וַיִּקְרָא.
- (15) מִסְטָאִי לְעִיר וּמֶלֶךְ לְעִיר [^] V (it is originally foreign to מִסְטָאִי; cf. FIELD and H-P. *ad loc.* שִׁחַ \ מְבַלָּא, מְבַלָּא, the asterisk being apparently 25 misplaced) but vv. 19 ff. speak in favor of its genuineness. The clause was omitted in מִסְטָאִי through *homaeoteuton*; it ends with לְעִיר like the preceding one. Is. 37,15 reads לְעִיר for לְעִיר; then the preceding words are even more indispensable.
- For מִסְטָאִי לְעִיר 2° מִסְטָאִי has Κύριε παντοκράτωρ, מִסְטָאִי, Is. 37,16 יהוה 30 צְבָאוֹת. But in the Book of Isaiah, as well as elsewhere, צְבָאוֹת is often expansion of an original יהוה; DUHM, CHEYNE, MARTI, therefore, regard it as an addition in this passage. It is true, ישׁב הכְּרִבִּים is in favor of its being genuine (cf. 2 S 6,2) as has been rightly pointed out by BENZ. We infer, however, from v. 20 that the passage has been successively expanded by glosses: first, ישׁב הכְּרִבִּים, 35 added, and then צְבָאוֹת. The different readings in vv. 20 and 31, יהוה צְבָאוֹת or יהוה, are most satisfactorily explained by the assumption that צְבָאוֹת is due to scribal expansion. Nor can we conceive a reason why this solemn name should have dropped out. It is certainly safer not to depart from מִסְטָאִי than to insert, with OORT, both here and in v. 20, צְבָאוֹת. [Cf. also JHUC, No. 163, p. 89^b, gloss 1. 40 For מִסְטָאִי cf. above, p. 88, l. 51. — P. H.]
- Of the Prayer of Hezekiah (vv. 15^a-19) vv. 16.18.19 might be read rhythmically and grouped in four-line stanzas; but vv. 15.17 do not lend themselves to this arrangement. In v. 15 מִסְטָאִי לְעִיר וּמֶלֶךְ לְעִיר would have to be taken as the third line, and in v. 17 it would be necessary to place the cæsure after מִסְטָאִי 45 הַחֲרִיבוּ. It is therefore questionable whether the author intended to give this prayer in poetic form.
- (16) מִסְטָאִי, but Is. 37,17 עֵינֶיךָ, pedantically conformed to מִסְטָאִי. [See, however, Crit. Notes on Isaiah, p. 182^a, l. 50 and above, p. 269, l. 36. — P. H.] מִסְטָאִי is rendered in מִסְטָאִי כל דְּבִירֵי Is. 37,17; but כל is scribal 50 expansion and must not, with OORT, be received into the text.
- For מִסְטָאִי read, with מִסְטָאִי and Is. 37,17, שִׁלַּח; [contrast GES-KAUTZSCH, § 138,a; the suffix is clearly wrong; nor can we point שִׁלַּח. — P. H.]

- 18 BENZ., KITTTEL, CHEYNE, MARTI, following GL καὶ πῶς εἰσὶν οἱ θεοὶ τῆς χώρας Σαμαρείας) insert אלהי ארץ שמרון after ספרים. OORT inserts merely איה אלהי שמרון.
- Instead of M כִּי read, with GV and Is. 36, 19, וְכִי or have they (*i.e.* the gods of Samaria) delivered Samaria? cf. v. 22. This is superior to הָיוּ or הַהֵיוּ read by KLOST., KAMPH., CHEYNE, MARTI, following GV καὶ ὄτι. GL μή, S وَلَا.
- (35) MSCT הארצות S , wrongly, ארצה following Is. 36, 20 הארצות האלה. If we insert האלה, it would produce a tautology with vv. 33f.
 MSVT אשר העילו את ארצם; so, too, M Is. 36, 20. GL δς ἐξείλατο τὴν γῆν αὐτοῦ, S ارحله and GV Is. 36, 20 δς τις ἐρρύσατο τὴν γῆν αὐτοῦ (cf. 2 Chr. 32, 14 וְעוֹנוֹ אֲשֶׁר יָכוֹל לְהַצִּיל אֶת עַמּוֹ) are inaccurate renderings.
- (36) M והחרישו is a grammatical blunder; read ויחרישו, and cancel העם as a correct but unnecessary gloss; both in accordance with Is. 36, 21 and G . SCT render M . MSLST היא (so, too, Is. 36, 21) V , but this omission is probably wrong. S paraphrases, منحلل فم هائم. [M] כי מצות המלך היא can only mean: for it is the order of the king, not: it was the order of the king. Nor can M לא אלהים כי לא אלהים in 19, 18 be translated: for they were no gods (so AV; cf. KAUTZSCH's Text-bibel: denn das waren nicht wirkliche Götter). M היא may be a corruption of יצאה (cf. ἐξηλθεν δόγμα Luke 2, 1). — P. H.]
- (37) MSVLST ויבא; G^{44} καὶ εἰσηλθον, SH حبله. Either is possible.
For GV Σαφαν = M אסף cf. above, p. 271, l. 40.
 M את before דברי (so, too, Is. 36, 22) is the reading of the Eastern recension; the Western text omits the nota accusativi; cf. BÄR and GINSBURG ad loc.
- 19 (2) M ושבתא; Is. 37, 2 ואת שבתא, and this is perhaps right.
[BURNLEY notes that after καὶ Σομναν τὸν γραμματέα GL has the curious insertion καὶ τὸν Ζαιτην καὶ τὸν Σουμαιησουμαι καὶ τὸν Μακραπην τὸν γέροντα. Possibly Ζαιτην and Σουμαιησουμαι represent marginal notes of three various spellings of the name שבנא; Σουμαιησουμαι is perhaps a corruption of Σομμα ἢ Σουμα = Σομνα, שבנא. — P. H.]
 M אמוין בן is scribal expansion, as is shown by its position after הנביא. VSLT have the words in the same suspicious order. GL xi. 64-71. x. 6. 119, 120, &c. πρὸς Ἡσαΐαν υἷόν Αμωσ τὸν προφήτην ($\text{G}^{44-158.247}$ Ald Αμμωσ) and Is. 37, 2 הנביא אמוין בן ישעיהו this by restoring the normal sequence.
- (3) MSLST ויאמרו; so, too, Is. 37, 2; but GV καὶ εἶπεν, scil. Eliakim, which is also possible.
For M צרה ותוכחה ונאצה GV has θλίψεως καὶ ἐλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ, GL θλίψεως καὶ ὀνειδισμού καὶ ἐλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ (cf. G Is. 37, 3 θλ. κ. ὀν. κ. ἐλ. καὶ ὀργῆς), either תוכחה or נאצה being rendered by a doublet.
The proverbial saying באו בני עירמשבר is periphrased by all the Versions: G ἤλθον (οἱ) υἱοὶ ἔως ᾧδίνων (Is. 37, 3 ἥκει ἡ ᾧδὶν τῇ τικτούσῃ), S مله سفل، حبل، אקפתנא עקא כאחתא דיתבא על מתברא T , חבל, למיר TL ללדה M למיר CP לה, cf. G Is. 37, 3 ἰσχύν δὲ οὐκ ἔχει τοῦ τεκεῖν) G reads τῇ τικτούσῃ, S حبل، i. e. לילה. Nor is the nomen verbale לדה certain in Jer. 13, 21; but it seems to be warranted by Hos. 9, 11. It is therefore better to retain M , although בנים and לדה would be fitly contrasted. [Cf. also above, p. 184, l. 4. — P. H.]
- (4) M כל in MSVT את כל דברי GLS and Is. 37, 4, is scribal expansion.
 T לקרף אלהים חי MS לחסדא עמא ריהוא קיימא is a euphemistic rendering just as T אשר שמע יהוה אלהיך M (יהוה אלהיך + CP) רשמעין קדומיה
 S , more plainly, حبل، paraphrases, correctly as to the sense, ועביד פורענותא על כל פתגמאי. GV καὶ βλασφημεῖν ἐν λόγοις (Is. καὶ ὀνει-

- 18 (16) For אֱלֹהֵי שָׁמַיְךָ הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ Ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν λαὸς σου ἰσθουα. For אֱלֹהֵינוּ הוּא הוּא רַחֵם אֶת עַמּוֹת הָעוֹלָם Ὁ θεὸς ἔλεος τὰς θύρας ναοῦ — a mistake which may be due to an omission.
- אֱלֹהֵינוּ may be miswritten for some other name. The same opinion is expressed by KLOST. (followed by KITTEL *ad loc.*). But the original name can hardly have been Solomon, as KLOST. supposes; this is excluded by מִלְכֵּנוּ. Besides, Solomon is a person whose merits have constantly been increased by tradition, not diminished. Nothing would have been detracted from him in this case in favor of Hezekiah. Moreover, the passages in the Account of the Buildings, which refer to the golden ornaments in the Solomonic Temple, represent the latest additions; cf. p. 88, l. 45. The text may have read originally עֲזַרְיָה; cf. Is. 2, 7.
- (17) For אֱלֹהֵינוּ וְשֵׁלַח S has, with scribal expansion, אֱלֹהֵינוּ וְשֵׁלַח, thus obliterating the gap between vv. 16 and 17 which are derived from different sources.
- Is. 36, 2 mentions only the Rab-shakeh, as the leader of the Assyrian army and the envoy of Sennacherib, and in the following account he alone plays a part, which would be unintelligible if the Tartan had really been present, since the latter had the highest military rank after the sovereign. The mention of the Tartan and the Rab-saris in this verse is due to the antiquarian learning of a later reader. In accordance with this, read: וְיַעֲלֵנוּ וְיַעֲלֵנוּ, and וְיַעֲלֵנוּ as in Is. 36, 2, where וְיַעֲלֵנוּ was omitted through homoteleuton. The second וְיַעֲלֵנוּ (S) is due to dittography. The transmission of the text in the Heb. codd. and edd. is here naturally somewhat confused; cf. DE ROSSI and GINSBURG *ad loc.*
- The Western recension writes רַב־שָׂקָה; the Eastern recension, רַב־שָׂקָה without Maqqef; see BÄR and GINSBURG *ad loc.* and *ad* Is. 36, 2 (cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 113, l. 4). [For the meaning of this term (= שַׂר הַמִּשְׁקָה) cf. KAT³, 651, n. 10. WINCKLER (KAT³, 273, n. 3) thinks it possible that the text read originally וְיַעֲלֵנוּ מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶת הַרְתָן; the *tirtānu* was the commander-in-chief, but הַרְתָן was subsequently displaced by רַב־שָׂקָה.]
- אֱלֹהֵינוּ רַב טָרִים means chief eunuch; contrast WINCKLER, AoF I, 138; HALÉVY, RÉJ 20, 6. — P. H.]
- אֱלֹהֵינוּ מִלְכֵּנוּ, Is. 36, 2, are mere transcriptional variants.
- אֱלֹהֵינוּ בְּתַנְהָה, Ὁ ἐν τῷ ὑδραγωγῷ, τῇ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐν τῷ ὑδραγωγῷ contains a doublet. Ὁ ἐν τῇ ἀναβάσει = S כְּמִסְלָה; SH כְּמִסְלָה, with the note כְּמִסְלָה; cf. also FIELD *ad loc.*
- (18) אֱלֹהֵינוּ הוּא הוּא רַחֵם אֶת עַמּוֹת הָעוֹלָם, Is. 36, 2, is scribal expansion. S Ὁ θεὸς ἔλεος, too, Is. 36, 3; Ὁ θεὸς ἔλεος, but Ὁ θεὸς ἔλεος. It is impossible to decide what was written by the narrator.
- Instead of אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ read אֱלֹהֵינוּ in accordance with the text of Isaiah and Ὁ θεὸς ἔλεος; cf. note on v. 17.
- אֱלֹהֵינוּ בְּתַנְהָה Ὁ θεὸς. On the other hand, Ὁ θεὸς ἔλεος (Ὁ θεὸς Σαραφάν, cf. below, p. 275, l. 22): The names בְּתַנְהָה and שַׂר remind us of c. 22.
- (19) אֱלֹהֵינוּ הוּא הוּא רַחֵם אֶת עַמּוֹת הָעוֹלָם is warranted by אֱלֹהֵינוּ and Is. 36, 4, [also by the frequent recurrence in the Assyrian historical texts of the phrase šarru rabū (*šarru dannu, šar kiššati*) šar (*māt*) Aššur; cf. e. g. the beginning of the Sennacherib Prism (KB 2, 81). — P. H.] אֱלֹהֵינוּ * is not supported by the MSS of S. This adjective cannot well be dispensed with before מֶלֶךְ אֲשׁוּר; only in conjunction with this phrase could אֱלֹהֵינוּ be regarded as scribal expansion. What we find in v. 23 is not in favor of the theory that the Great King of Assyria was originally styled simply המֶלֶךְ, since in that passage המֶלֶךְ is preceded by אֲדָנִי; and אֱלֹהֵינוּ is favored by v. 28.
- For אֱלֹהֵינוּ בְּתַנְהָה Ὁ θεὸς ἔλεος Ὁ θεὸς ἔλεος καὶ πᾶς ἰσθουα. [According to BURNEY this addition may be due to corruption of Σὺ εἶπας = אֲמַרְתָּ which is missing in Ὁ θεὸς at the beginning of the following verse (cf. p. 272, l. 4). — P. H.]

18 ולא קבילו למימריה ולא עבדו רעותה \mathfrak{C} ולא שמעו ולא עשו \mathfrak{MS} .

(13) \mathfrak{MS} ויהי בארבע \mathfrak{C} Is. 36, 1.

For חזקיהו (so, too, Is. 36, 1) B $\bar{\mathfrak{A}}$ R reads חזקיה according to the Masorah *ad* Zeph. 1, 1. This, it may be supposed, is the original reading; this verse, just as v. 16, belongs neither to the fragment of an historical narrative, which is preserved in vv. 14 f. (with which modern commentators generally misunite those two verses), nor to the legend, vv. 17 ff., but to the Epitomist whose mode of representation is plainly apparent in them.

[According to PRÁŠEK, *Sanheribs Feldzüge gegen Juda* (in the *Mittheilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft*, 1903, No. 4, p. 13) v. 13 belongs to the first account (vv. 14–16), not to the second account (18, 17–19, 9). The same view was expressed by WINCKLER, *Alttestamentliche Untersuchungen*, p. 34. Cf. also PRÁŠEK's review of GOTTFRIED NAGEL, *Der Zug des Sanherib gegen Jerusalem* (Leipzig, 1902) in PEISER's *OLZ* 6, 167 (April, 1903); KAT³, 273; and the notes on the English translation of Isaiah, in the Polychrome Bible (New York, 1898) p. 164. For \mathfrak{M} סנהריב it would be better to point סנהריב or סנהירב (not סנהריב, KLOST.) = סנהירב = Assyr. *Sin-axe-erib* (or *erba*) i. e., Sin increased the brothers. \mathfrak{V} Σενναχηρειμ, \mathfrak{A} Σενναχηρειμ, \mathfrak{L} Σενναχηρειμ* (for *m* = *b* see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 67, l. 34). The doubling of the *n* is due to progressive assimilation of the *n*; cf. *xiftu* 'sin' = *xif'u*; see HAUPT, *Die sumerischen Familiengesetze* (Leipzig, 1879) 20 p. 10, n. 1. Cf. the corruption of the name *Ašur-axa-iddin*, \mathfrak{M} אסרחדון for אסרחדון; אסרחדון Ezr. 4, 10 = *Ašur-bân-apal*; \mathfrak{M} אסרחדון for אסרחדון, *Khshayārsha* (see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 31, ll. 23.48); see also below, p. 303, l. 3.

The name of the Moon god must have been originally *Šin* (with ש) i. e. a biconsonantal noun (like *binu* 'son', *ilu* 'god', &c.) from the same root from which the stem שנה *to change* is derived. For ס = Assyr. *š* see above, p. 263, l. 51; and for the 'construct state,' above p. 262, n. **. *Šin*** 'moon, month' seems to be contained in the common Assyr. word *sinništu* 'woman' (cf. נשים, נساء, نسوة, &c.) which may be a compound of *šin* 'month' and *niš* 'sick' (cf. יָנִישׁ = Lev. 15, 33. In Arabic ناست المرأة *nasi'at el-mar'e* the original meaning (حاضت) is reversed (cf. قُرء). The feminine form *sinništu* is secondary; the original form was without the feminine ن (*sinniš*); cf. عروس, Assyr. *Ištaritu* for *Ištar*, &c. and WRIGHT-DE GOEJE³ 1, 187, B. The initial *s* in *sinništu* for *šinništu* is due to dissimilation; cf. Crit. Notes on Genesis, p. 81, l. 51; Isaiah, p. 116, l. 29. For Assyrian compounds cf. above, p. 175, n. *. — P. H.]

\mathfrak{M} כל \mathfrak{C} so, too, Is. 36, 1, \mathfrak{A} \mathfrak{V} , and this is right.

(14) \mathfrak{C} και ἀπέστειλεν . . . ἄγγελους is a free rendering of \mathfrak{MS} וישלח, just as \mathfrak{A} ἐχρύσωσεν (v. 16) = \mathfrak{M} אשר צפה \mathfrak{A} .

\mathfrak{M} לאמר \mathfrak{C} λέγων, \mathfrak{C} למימר; but \mathfrak{S} , as usual, لا اقول.

[For \mathfrak{M} חטאתי cf. note 33 of my paper on the Poetic Form of the First Psalm (Hebraica 19, 140). — P. H.]

\mathfrak{M} אשר \mathfrak{V} \mathfrak{C} ויתר \mathfrak{L} και ὅσα, \mathfrak{S} \mathfrak{M} smooth the text, but the insertion of the conjunction is wrong.

For \mathfrak{M} \mathfrak{V} \mathfrak{C} ושלש \mathfrak{L} has, incorrectly, και τριακόσια; [cf. above, p. 253, l. 35.]

* [The Assyr. plural ending *-e* (for *en*, *-eni*, *aini*, *āni*) which is identical with the Heb. *-ē* in the construct state of the plural, was afterwards pronounced *ī*; see HAUPT, *The Assyrian E-vowel* (Baltimore, 1887) p. 4. Heb. שָׁרִים is the plural of the 'genitive,' but שָׁרִי is the plural of the 'accusative' = *šarre*, *šarren(i)*, *šarrāni*. See above, p. 206, l. 34 and n. 11 of my paper cited above, p. 268, l. 44.

** POGNON, *L'inscription de Bavian* (Paris, 1879) p. 167 stated that OPPERT had found the name of the Moon-god in the form *Šimmu*; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 26, ll. 25.29; p. 58, l. 14. — P. H.]

- 18 אֶתְּכָם; וְהָיָה כִּי עַד הַיָּמִים הָהֵם הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְקֻרָּא לְאַחַד
אֲנֹכִי בְּלֹא סִפּוּר וְעַתָּה בְּלֹא חֶסֶד וְאֱמוּנָה.
אֶתְּכָם וְקָרָא, ὁ καὶ ἐκδάλεσεν, of course, not Hezekiah, but הֶזְקִיָּא. This impersonal construction is by no means exceptional. It is not necessary to read the Nif'al spelling for וְקָרָא. ὁ renders καὶ ἐκάλεσαν, S אֶתְּכָם, T לִיהִי. [Contrast p. 223, l. 32; p. 229, l. 37; p. 243, l. 12; p. 286, l. 53; p. 289, l. 19; p. 290, l. 11.] The vocalization of אֶתְּכָם is not certain: ὁ Νεσθάλει, ὁ Νεσθάλει, ὁ Νεσθάνει. According to CHEYNE (EB 3387) the original word may have been נִשְׁתָּן. The name נִשְׁתָּן is probably not derived from נִשְׁתָּן, but connected with נִשְׁתָּן; cf. BURNLEY ad loc. and STADE, Gesch. Isr. I, 467; KAT³, 503-505. — P. H.]
- (5) אֶתְּכָם בִּיהִי, S smooths over by prefixing the conjunction, אֶתְּכָם. אֶתְּכָם, ὁ supplies the subject, ἡλπίσεν Ἐζεκίας. In אֶתְּכָם A.121.247 S אֶתְּכָם, כל, is scribal expansion; read במלכי in accordance with ὁ ἐν (τοῖς) βασιλευσίν.
- אֶתְּכָם וְאִשְׁרָיִם הָיוּ לַפְנוֹי is sufficiently shown by its form to be an addition.
- (6) אֶתְּכָם; S, smoothing over, אֶתְּכָם. אֶתְּכָם יהוה, ὁ, and this omission is right; it is scribal expansion; cf. also FIELD ad loc. [and Crit. Notes on Numbers, p. 57, l. 10. — P. H.]
- אֶתְּכָם אֶתְּכָם, אֶתְּכָם, with scribal expansion, from v. 8, τῷ Μωσῇ πατρί αὐτοῦ.
- (7) אֶתְּכָם יהוה is a grammatical blunder; either emend: יהוה, or invert: יהוה יהוה. This blunder was the occasion of the further errors: אֶתְּכָם instead of אֶתְּכָם, and אֶתְּכָם instead of אֶתְּכָם.
- אֶתְּכָם; all the Versions translate freely: T אֶתְּכָם דַּנְפַּק, ὁ καὶ ἐν πᾶσιν οἰς ἐποίει (A.xi.55-56.71, &c. אֶתְּכָם), S אֶתְּכָם אֶתְּכָם. אֶתְּכָם וְיִמְרָא, ὁ pedantically supplies the subject, καὶ ἠθέτησεν Ἐζεκίας.
- (8) אֶתְּכָם, S again אֶתְּכָם; cf. v. 4. אֶתְּכָם נבוליה. Both the plural and the zeugma are objectionable, and we should expect נבוליה. It is true, we might easily read, following KLOST., נבוליה ממגדל for אֶתְּכָם ממגדל (*haplography*; cf. above, p. 82, l. 17); but the zeugma is rather harsh. Read, in accordance with ὁ καὶ ἔως ὀρίου αὐτῆς, ועד נבולה = the whole of Philistia as far as the territory of its southernmost city. For אֶתְּכָם עד read ועד following, ὁ καὶ ἔως, S אֶתְּכָם.
- (9) For אֶתְּכָם בשנה ויהי S has simply אֶתְּכָם, ὁ ἔγενετο. אֶתְּכָם רביעת with *scriptio defectiva* in the last syllable according to the Masorah.
- (10) The division between vv. 9 and 10 is wrong: וְיִזְנֶר עֲלֶיהָ of אֶתְּכָם v. 9 is to be joined to the opening sentence of v. 10, וְיִלְחֶם מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, both verbs have the same subject, Shalmaneser. Also ὁ καὶ καταλάβο αὐτήν and S אֶתְּכָם take the form as singular; only T has the plural in accordance with the Masoretic punctuation. For אֶתְּכָם גִּלְכָּרָה ὁ, misjoining אֶתְּכָם בשנת שש ונוי to the preceding clause, as a second note of time, has καὶ συνελήμφθη. In 17,6 we have the active construction.
- (11) אֶתְּכָם אֶתְּכָם, מלך אשר 17,6, is necessary owing to the changed construction. אֶתְּכָם את ישראל, את ὁ τὴν Σαμαρείαν which appears to be the original reading, the suffix in וינחם notwithstanding; it certainly is in accordance with the facts; cf. 16,9; 24,14; Jer. 20,4. אֶתְּכָם וינחם he led them is already expressed by וינחם. All the Versions pronounce the word in this way: ὁ καὶ ἔθηκεν αὐτούς, ὁ καὶ ἔθετο αὐτούς, S אֶתְּכָם, T ואשרנון; see also 17,6.
- For אֶתְּכָם נהר אֶתְּכָם, קרי ὁ, see notes on 17,6 (p. 261, ll. 40.45).
- (12) אֶתְּכָם ὁ supplies the subject, οὐκ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ; T paraphrases (למטרא). על דלא קבילו למימר דיי.

- doublet of δαυτὸν αὐτῷ = הראשון. The contrast with היום הרבts rants, while הם attests the suffix. Consequently the original reading has been preserved in GL, and it was still read by the author of v. 40. כמשפטים הראשנים is due to the erroneous insertion [cf. p. 301, l. 16] of the mater lectionis, כמשפטים being read to which the following הראשון (cf. v. 40) was conformed.
- אינם, but αὐτοὶ φοβούνται καὶ αὐτοὶ ποιοῦσιν: אינם was twice misread הם (not הָם, KLOST.) and היה dropped out by mistake just as הראשן (see above, p. 267, l. 53; cf. below, l. 27).
- כחקתיו וכמשפטיו is not to be emended to כחקתם וכמשפטם, but is to be canceled as a gloss; cf. v. 37. We must also drop the ו prefixed to כתורה. GL τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα καὶ τὰς ἐντολὰς κατὰ τὸν νόμον, smoothing over by transposing and omission of the suffixes.
- אשר שם שמו ישראל is not good Hebrew and somewhat strange beside אהם v. 35. שם might be due to dittography of the following שמו; but the whole clause is perhaps a later addition. Nevertheless we have not canceled it, since it is attested by all the Versions.
- (35) GV inaccurately omits אGLSC ולא before תשתחוו.
- (36) S has לו פלסם = אתו חיראו, and adds אל פלסם at the beginning of the verse. אGLSC ולו 2°, GV καί, inaccurately.
- (37) א, רגזרת, א, אשר ברת; but ἡ γὰρ διέθετο, and this is right, as is evident from the context (note especially ברת v. 37). We must emend, following OORT, ברת.
- (38) מיר אGLC, GV simply ἐκ.
- (39) V. 40 has been entirely misunderstood in GV καὶ οὐκ ἀκούσεσθε εἰ τι κριματ αὐτῶν δ αὐτοὶ ποιοῦσιν, אGLSC שמעו being taken as imperative and as the conclusion of the admonition given in the preceding section. This verse, however, forms the transition to the conclusion of the section vv. 24-28, which we find in v. 41. Owing to this misunderstanding GV א הראשון, rendering as though the text read אשר after כמשפטים.
- (40) אGLC paraphrases, ויהי הגויים האלה, אנני, א, for the sake of clearness, א, Ald insert 64.123. SH * instead of ÷.

- 18 (1) אֱלֹהִים יהי, $\hat{\Delta}$ S, occurs only here in the introductory formula, and cannot therefore be derived from the pre-Exilic author of the History of the Kings. With regard to אֱלֹהִים מֶלֶךְ יְהוּדָה על יְהוּדָה see note on 8, 16.
- (2) אֱלֹהִים הִיא $\hat{\Delta}$ S^V; S^L, more explicitly, ἦν Ἐζεκίας. אֱלֹהִים אֲבִי, S^V Αβου which may be miswriting for Αβιου = אֲבִיָּה 2 Chr. 29, 1. S^L Αβουθ, S^{xi44}, al. Αβουθα, S¹⁵⁸ Αβουθει are scribal errors due to the following συγ-
τηρ. There is no reason for taking exception to the shortened form אֲבִי; cf. NÖLDEKE in the Vienna Oriental Journal (WZKM) 6, 310. [For אֲבִי = אֲבִיָּה cf. *abi* 'my father' = *abiā*, originally *abiā*; see *Johns Hopkins University Circulars*, No. 114 (July, 1894) p. 111^a. — P. H.]
- אֱלֹהִים וְיִרְיָה, 2 Chr. וְיִרְיָה.
- (3) אֱלֹהִים יִרְעֵשׁ, S^L, more explicitly, καὶ ἐποίησε . . . Ἐζεκίας.
- (4) אֱלֹהִים הוּא, S 999; cf. v. 8.
- אֱלֹהִים הַמְּנַצֵּחַ, אֱלֹהִים xi.55.56.74.92.106.123.134.144.158.236.242.243.245.246.247. Ald, with scribal expansion, πάσας τὰς στήλας (S¹¹⁹ πάσας στήλας); S^H مَنصُوحٌ لِّمَنْصُوحٍ. 50
וְכֹתֵם, S 999, P 999, S^V καὶ τὸν = וְכֹתֵם, S^H مَنْصُوحٌ; this, it may be supposed, represents an earlier stage of the text (cf. ZAT 6, 171 = STADE, *Akad. Reden und Abhandlungen*, 214). S^L supplies the subject, καὶ συνέκοψεν Ἐζεκίας.

- 17 ed v. 21 which cannot, with KITTEL, be connected with v. 18; but it is not probable: we should expect in this case את ישראל, and the following clause leads us to think that ישראל is subject, not object. Then Θ^V $\delta\tau\iota$ $\pi\lambda\eta\nu$ $\iota\sigma\tau\alpha\eta\lambda$ $\acute{\epsilon}\pi\alpha\nu\omega\theta\epsilon\nu$ $\omicron\iota\kappa\omicron\upsilon$ $\Delta\alpha\upsilon\iota\delta$ is based on a corrupt text which read רק for אל קרע. The absence of the verb led to the wrong rendering of אל מעל (cf. below, l. 14) 5 by $\acute{\epsilon}\pi\alpha\nu\omega\theta\epsilon\nu$. The text rendered by Θ^V is impossible: (a) רק is out of place in view of the relative proportions of Israel and Judah; — (b) there is no verb. KLOST. tries to overcome this difficulty by the emendation בניית מעל בבית כן רק ישראל מעל בבית דוד, but this does not help much, since it does not remove the first objection. Θ^L $\pi\lambda\eta\nu$ $\delta\tau\iota$ $\acute{\epsilon}\rho\rho\acute{\alpha}\gamma\eta$ δ $\iota\sigma\tau\alpha\eta\lambda$ $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\omicron\upsilon$ $\omicron\iota\kappa\omicron\upsilon$ $\Delta\alpha\upsilon\iota\delta$ represents an amalgamation of 10 the text exhibited by Θ^V with some other version which may either be based on our text (קרע being pronounced קרע) or on a text which read נקרע instead of אל קרע.

אל מעל is well attested by א, 11, 11; 1 S 15, 28; Ez. 13, 20.

In the same way \mathfrak{S} $\text{חַבְּלָה בְּחַבְּלָה}$ and \mathfrak{P} $\text{אֲרִי אֲתַפְּלִינִי}$ 15 (\mathfrak{L}) $\text{אֲרִי אֲתַפְּלִינִי}$ take בית ישראל על דבית יהודה (דוד) to be the subject, and likewise they seem to have read נקרע; or they may have considered קרע to be intransitive. The excision before ישראל of אה, however, may be due to a hand which took exception to the change of subject in v. 21^a; it will therefore be safest in this case not to depart from the Received Text, lest we run the risk of restoring a 20 text which never existed.

For $\mathfrak{M}\mathfrak{V}\mathfrak{L}$ וַיִּמְלִיכוּ Θ^L has $\kappa\alpha\iota$ $\acute{\epsilon}\beta\alpha\sigma\acute{\iota}\lambda\epsilon\upsilon\sigma\alpha\nu$ $\acute{\epsilon}\phi'$ $\acute{\epsilon}\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$, \mathfrak{S} וַיִּמְלִיכוּ , but these additions represent expansions, not the original text.

אל K^{thib} וירא, Q^{re} וירא = Θ^V $\kappa\alpha\iota$ $\acute{\epsilon}\lambda\acute{\epsilon}\omega\sigma\epsilon\nu$, Θ^L $\kappa\alpha\iota$ $\acute{\alpha}\pi\omega\sigma\alpha\tau\omicron$. Neither a derivation of דאה, nor of נדה = נדה lurks in the K^{thib} : as has been rightly observed by 25 PERLES (*Analekten*, p. 82) וירא is a conflate reading combining the two variants וירא (cf. Deut. 13, 6) and וישא. This is attested by \mathfrak{S} וַיִּשָּׂא and \mathfrak{L} וַיִּשָּׂא (cf. $\mathfrak{S}\mathfrak{L}$ 19, 10) and it is preferable because it is the more difficult reading. \mathfrak{M} מאחרי יהוה, also warranted by \mathfrak{S} $\text{מִבְּחֵר פֹּלְחָנָא דִּי}$ and \mathfrak{L} $\text{מִבְּחֵר פֹּלְחָנָא דִּי}$, belongs, of course, only to the reading וירא, but not to the reading וישא. 30

אל ויהוה, disregarding the Waw consecutive according to later usage.

The last three words are probably a late addition. According to the Epitomis Jeroboam did not commit a great sin but a special sin; cf. above, p. 146, l. 7.

- (22) Cancel על for the reasons given in note on 13, 11.

Θ^V $\acute{\alpha}\mu\alpha\rho\tau\acute{\iota}\alpha$ instead of $\mathfrak{M}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{L}$ חַטָּאת , rightly, as \mathfrak{M} , \mathfrak{P} מנה shows. It is true 35 that $\mathfrak{S}\mathfrak{V}\mathfrak{L}$ have $\acute{\alpha}\pi'$ $\acute{\alpha}\upsilon\tau\omicron\upsilon\nu$, \mathfrak{S} מִנֵּהוֹן , \mathfrak{L} מִנֵּהוֹן to conform the pronoun to the antecedent חטאת.

- (23) אל אֲשֶׁר דִּבֶּר ; but $\mathfrak{S}\mathfrak{L}$, more explicitly, $\kappa\alpha\theta'$ $\acute{\omega}\varsigma$ $\acute{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\lambda\eta\sigma\epsilon\nu$ $\text{K}\acute{\upsilon}\rho\iota\omicron\varsigma$, אל אֲשֶׁר דִּבֶּר .

- (24) אל וּמִכֹּחָה , Θ^L $\kappa\alpha\iota$ $\acute{\epsilon}\kappa$ $\chi\omega\theta\alpha$, Θ^V $\tau\omicron\nu$ $\acute{\epsilon}\kappa$ $\chi\omicron\upsilon\nu\theta\alpha$ (probably a mere scribal error); but \mathfrak{S} following v. 30, which is derived from another source, אל וּמִכֹּחָה . 40

The Western recension reads ומעוה; the Eastern recension, ומעוה; cf. BÄR and GINSBURG *ad loc.* The prefixed ו, attested by $\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{L}$, \mathfrak{V} ; but we cannot tell whether this omission is right or wrong. CHEYNE, *Expos. Times*, 11, 3 (Dec. 1899) 138 emends: ומעוה; in the same way he substitutes ענה for ענה 18, 34; 19, 13. But this is too obvious. 45

אל K^{thib} וּמִפְּרִיָּם is rendered by Θ^V ; the Q^{re} וּמִפְּרִיָּם , by $\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{L}$.

Owing to the absence of the suffix in אל וישב (וְאֹתִיב) Θ^V renders $\kappa\alpha\iota$ $\kappa\alpha\tau\psi\text{-}$ $\kappa\acute{\iota}\sigma\theta\eta\sigma\alpha\nu$. \mathfrak{S} וַיִּשְׁב , Θ^L $\kappa\alpha\iota$ $\kappa\alpha\tau\psi\kappa\acute{\iota}\sigma\epsilon\nu$ $\acute{\alpha}\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$ supply the pronoun; but it is not necessary.

- (25) For $\mathfrak{M}\mathfrak{V}\mathfrak{L}$ וְאַחֲרַיִם Θ^L has, more explicitly, $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}$ $\tau\omicron$ $\kappa\alpha\tau\omicron\iota\kappa\iota\sigma\theta\eta\nu\alpha\iota$ $\tau\acute{\alpha}$ $\acute{\epsilon}\theta\nu\eta$ $\tau\alpha\upsilon\tau\alpha$. 50 $\mathfrak{M}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{L}$ וְאַחֲרַיִם , \mathfrak{V} , is scribal expansion as is also the second $\mathfrak{M}\mathfrak{V}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{L}$ יהוה; cf. FIELD *ad loc.* $\mathfrak{S}^{158.245}$ $\text{K}\acute{\upsilon}\rho\iota\omicron\varsigma$.

For אל וְאַחֲרַיִם (Θ^V $\kappa\alpha\iota$ $\acute{\iota}\delta\omicron\upsilon$ $\acute{\epsilon}\iota\sigma\iota\nu$ $\theta\alpha\nu\alpha\tau\omicron\upsilon\nu\tau\epsilon\varsigma$ $\acute{\alpha}\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$, \mathfrak{L} וְאַחֲרַיִם) 34

17

It is true we should expect the sequence ויעצרוהו ויאסרוהו, and the construction of בית כלא as indication of the place referring to both verbs is rather harsh. This, however, is no reason for canceling, with GRÄTZ, **א** ויאסרוהו and substituting ויעצרוהו for **א** ויאסרוהו. Nor is it advisable to read, with KLOST., ויעצרוהו for **א** ויעצרוהו; this emendation has no traditional basis. It will be more 5 correct to regard **א** ויאסרוהו as a gloss to ויעצרוהו, which has crept from the margin into the text.

א בית כלא may be miswriting for בבית כלא (cf. Jer. 33, 1); but the *accusativus loci* is not impossible; [see, however, below, p. 303, l. 45. — P. H.]

- (5) **א** ויעל מלך אשור בכל הארץ ויעל שמרון is not above all doubt if only owing to the 10 different constructions of ויעל 1° and 2° closely following one another. **ט** וסליק וסליק (ל) שמרון מלכא דאתור בכל ארעא וסליק gives a literal rendering of **א**; so, too, **ט** και ἀνέβη ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν πάσῃ τῇ γῇ, και ἀνέβη εἰς Σαμάρειαν. **Σ**, on the other hand, translates, **א** ויעל, which we should expect according to v. 3 and in 15 accordance with 18, 9. **ט** και ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἀνέβη ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν και ἤλθεν εἰς Σαμάρειαν και εἰς πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῆς translates as though it had read **א** ויעל, but for **א** ויעל 2°: ויבא, and **א** ויעל 1° it is somewhat out of place, owing to כל (this, however, is omitted in **ט**^{xi}.44.74 92.106.120.123.134.144.236.242. Ald). **ז** 20 overcomes the difficulty by translating: *pervagatusque est omnem terram*; but this is only a makeshift yielding a sense which is at variance with the historical facts; we have therefore no right to emend, with GRÄTZ, ויעבר for **א** ויעל 1°. From **ט** (cf. above, l. 16) it would seem possible that the text ran originally: ויעל על הארץ ויבא שמרון, whereas 18, 11 suggests that the original text was simply 25 ויעל מלך אשור על שמרון. ויעל בכל הארץ **א** may be due to a gloss which was added in the margin, either to **א** שמרון (cf. **ט**, above, l. 17) or to one of the names in v. 6, and which crept into the text in the wrong place, whereupon על was read ויעל. The phrase עלה ב, however, is warranted by Is. 7, 6, and ויעל שמרון is not impossible. Therefore it is probably safer to abstain from all textual alterations 30 in this case.

- (6) **א** בשנת; so, too, **ט**, without the conjunction; but **Σ** **א**. Five codd. of KENN., ten of DE ROSSI read בִּשְׁנָה; so, too, Sonc. 88; 1 cod. Kenn. has בשנת as K^ethib, and בִּשְׁנָה as Q^rê; 1 cod. Kenn. בשנת, Q^rê לשנה; cf. DE ROSSI *ad loc.* 35

א ויגל **א** ויגל; **ט**, more explicitly, και ἀψύκασεν ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων.

א ויגל, although attested by all the Versions, is hardly original. In 18, 11 **ט** have preserved the original reading את שמרון. In the present passage the original text may have read simply ויגל; see note on 18, 11.

א ויגל; so, too, 18, 11; but 1 Chr. 5, 26 ויגל; **ט** ποταμοὺς Γωζαρ, but 40 in 18, 11 ποταμὸν Γωζαν (Assyr. *Guzan*) and 1 Chr. 5, 26 ἐπὶ ποταμὸν Χωζαρ. **ט** ποταμοὺς Γωζαν as in 18, 11, but in 1 Chr. 5, 26 και ποταμὸν Γωζαν. A country חלה is attested, but not a river of this name; we must therefore not depart from **א**.

א ויגל; so, too, in 18, 11; but 1 Chr. 5, 26 ויגל before ויגל; **ט**, both 45 here and in 18, 11, και ὀρη Μήδων. **ט**, in the present passage, ἐν ὀρεῖς Μήδων, but in 18, 11 και ἐν ὀρεῖς Μήδων. The supposition that **ט** OPH (SWETE, 'Ορη) is a transliteration of **א** ערי (KITTEL) is rather forced. It is more natural to read ערי, cf. **ט** ἐν ὀρεῖς, **ט** (both here and in 18, 11) **א** ויגל. 1 Chr. 5, 26 suggests ויגל or ויגל as the original reading. 50 **א** ערי שמרון (vv. 24. 29) does not militate against this; there ערי has a different meaning. **ט** *i. m.* **א** **א** presupposes a reading בערי and attests the preposition ב. [Cf. also KAT³, 263, n. 4; 270, n. 2. — P. H.]

16

which may be an intentional correction lest the evening 'olāh of the post-Exilic ritual be wanting. GRÄTZ's emendation, ואת מנחתה ואת עלת הערב is ill-considered.

אִשָּׁה עִם הָאָרֶץ, but ὁ παντὸς τοῦ λαοῦ, and this is right: all the people both of the cities and the country are here contrasted with the King. שֶׁחֶן וְחֶלֶק * 5 It is true, we must also raise the question whether אִל בֵּל, ὁ ἄ, is not due to scribal expansion.

אִל לְבָקֵר is beyond explanation. ἔλκερ; ὁ εἰς τὸ πρωτὶ = לְבָקֵר; שֶׁחֶן, but this is wrong, and we have no right to emend, with THEN., לְבָקֵשׁ, per se does not mean to pray, nor did the Israelites possess special praying altars. The 10 emendation לְבָקֵר, proposed by GES.-BUHL¹³, is bad; the narrator uses the Hif'il הקטיר, not the Pi'el, for the burning of the sacrifices; nor did the King sacrifice on a side-altar, but on the main altar (cf. v. 13). GRÄTZ's emendation לְבָרִי departs too much from the received text, nor is it supported by the sacrificial ritual of ancient Israel.

15

[We might perhaps read לְבָרֵךְ to inspect (the intestines of the sacrificial animals), but אִל לְבָרֵךְ may have had the same meaning (so W. R. SMITH, l. c. and BURNEY). אִל לְבָרֵךְ is warranted by ἔλκε (cf. above, l. 8); for שֶׁחֶן, which does not only mean prayer, petition (שֶׁחֶן), but also interrogation, question, enquiry (שֶׁחֶן = to propose a question; cf. also שֶׁחֶן necromancer) 20 see nn. 21, 13, and 120 of my paper cited above, p. 80, n. * and Crit. Notes on Numbers, p. 61, l. 19. The primitive idea of both בָּקֵר and בָּרֵךְ (for בָּתֵּךְ, with infixed ת, cf. above, p. 239, l. 3) is to split; Assyrian mubaqqir = فلاح fellāh (DELITZSCH, HW 181^b); cf. also the phrase ابقرها عن جنبنها ibqarhā 'an janinihā. The explanation of KAMPH., BENZ., KITTEL, it shall be for me to 25 think of (in KAUTZSCH's Textbible: wegen des kupfernen Altars aber will ich mich bedenken, i. e., I will think it over what is to become of the brazen altar) is untenable. On the other hand, AV the brazen altar shall be for me to enquire by is substantially correct. — P. H.]

(16) אִשָּׁה אִשָּׁה; S, as usual, inaccurately, אִשָּׁה. 30

אִשָּׁה 56.121.246 247 צוה, but ὁ ἐνετείλατο αὐτῷ, שֶׁחֶן וְחֶלֶק, S, וְחֶלֶק. We must read, following v. 15, צוהו.

אִשָּׁה 71.74.92.106.134.236. Ald, שֶׁחֶן וְחֶלֶק, and this omission is right; cf. above, p. 256, l. 25.

(17) אִשָּׁה 71.74.92.106.134.236. Ald, on the other hand, ὁ βασιλεὺς. The reading of ὁ 35 is right: we have here the same document as in vv. 12.13 (cf. above, p. 256, l. 24). This source makes Ahaz act without the mediation of the priest.

The two nouns המכנות והמכנות of אִל are not possible alongside of each other. ὁ τὰ συγκλείσματα τῶν μεχωνσθ, S, מַכְנֹת, מַכְנֹת, ὁ smooth over, rendering as though the text read המכנות המכנות. It is not advisable, however, 40 to emend the text in this way (following KAMPH. and GRÄTZ); a מכונה, whose מכנות and כִּיז are removed, is useless, unless we assume that Ahaz left the מכנות for the sake of appearance, although they were stripped of the basins and the Riegelleisten or struts (cf. above, p. 95, l. 21). On the analogy of what Ahaz did with the Molten Sea we must rather conclude that he kept only the כִּירֹת, 45 which stood on the מכנות, but the מכנות were broken up, and the metal used for other purposes. We get the same impression from 2 Chr. 28.24. The objection that according to 25.13.16 were still extant the מכנות at the capture of Jerusalem in B. C. 586, is not valid: the two verses 25.13.16 are not derived from old sources, above all v. 16 is the antiquarian note of a mechanical writer of 50 the later period; in Jer. 52.20 even the brazen bulls have been inserted, although this is at variance with the facts. Besides, we may suspect that המכנות 25.13 is a textual error for הכִּירֹת.

- 16 connecting the document vv. 7 ff. with the insertion, vv. 12. 13 (*cf.* p. 256, l. 24); it conforms to the usage of vv. 7 ff.
- (12) **MS^A** **מִשְׁשֶׁשׁ מִדְּמִשֶׁשׁ** ויבא המלך מִדְּמִשֶׁשׁ, **MS^V**; *cf.* p. 256, l. 51. **GL** και ἤλθεν ὁ βασιλεὺς Ἀχαζ ἐκ Δαμασκού expands the text; *cf.* p. 256, ll. 47. 49. **MS^V** **וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ אֶת הַמִּזְבֵּחַ** וַיִּרְאֵהוּ, **GL** και εἶδε τὸ θυσιαστήριον, omitting ὁ βασιλεὺς, and this omission is right; it is a superfluous expansion. On the other hand, **S** **וַיִּבְנֶה מִשְׁשֶׁשׁ מִדְּמִשֶׁשׁ** expands the text still more. **MS^L** **וַיִּבְנֶה מִשְׁשֶׁשׁ מִדְּמִשֶׁשׁ מִדְּמִשֶׁשׁ** *; the *, it may be supposed, is misplaced (it should be after, not before, **מִדְּמִשֶׁשׁ**), and the clause dropped out through *homoteleuton*. **MS^A** **עַל** (**GL** πρὸς, **S** **לֵב**) is scribal error for **אֵל**; *cf.* Ex. 40, 32; Lev. 9, 7 ff., Num. 18, 3, and above, p. 151, l. 29.
- (13) **MS^A** **וַיִּקְרָא**, **MS^V** και ἐθυσίασεν. The other Versions render inaccurately: **GL** και ἀνήνεγκε, **S** **וַיִּקְרָא**, **T** **וַיִּקְרָא**, as though the text read **וַיִּקְרָא**; but they did not find this reading in the text: in v. 15 **MS^V** also translates **MS^A** **וַיִּקְרָא** inaccurately by **MS^V** **προσφέρει**. Nor is this the only case in which **MS^V** have been rather unsuccessful in dealing with v. 13: **MS^V** leaves **MS^A** **וַיִּקְרָא** untranslated, **GL** adds ἐπ' αὐτό, not only after **MS^A** **נִבְנוּ**, but also after **MS^A** **וַיִּקְרָא**; so, too, **S** **וַיִּקְרָא** after **MS^A** **וַיִּקְרָא**; **GL** disregards the suffix in **MS^A** **וַיִּקְרָא**, and **S** **וַיִּקְרָא** omits also the suffixes of **MS^A** **מִנְחָתוֹ** and **MS^A** **נִבְנוּ**.
- (14) **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת**, **MS^V** τὸ χαλκοῦν, **GL** τὸ δὲ χαλκοῦν θυσιαστήριον, **S** **וַיִּבְנֶה**, **T** **וַיִּבְנֶה** וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת = וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת. **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת** is impossible in connection with **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** (point **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**) and unnecessary with **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**; it is a later addition made in accordance with v. 15. *Cf.* below, p. 259, l. 14. **MS^A** **וַיִּקְרָא מִן הַבַּיִת** **MS^V** **וַיִּקְרָא** προσήγαγεν αὐτὸ ἀπὸ προσώπου τοῦ οἴκου and **S** **וַיִּקְרָא** supply the suffix whose omission in **MS^A** is harsh, but not impossible. **MS^V**, meaninglessly, και προσήγαγεν τὸ πρόσωπον τοῦ οἴκου Κυρίου. The phrase **MS^A** **וַיִּקְרָא** for *he removed from* is not very natural. Moreover, we should rather expect a perfect. It is not impossible that **MS^A** **וַיִּקְרָא** in the present verse is miswritten for some other verb owing to **MS^A** **וַיִּקְרָא** in v. 12.
- W. R. SMITH, *Religion of the Semites*, note K, p. 486 (German edition, p. 289) proposed to read the Qal **MS^A** **וַיִּקְרָא** instead of **MS^A** **וַיִּקְרָא**; he points to the erroneous omission in **MS^V** of θυσιαστήριον and gives this verse an entirely different interpretation, considering it to be an account of the offering of King Ahaz. But his treatment of the verse is too violent to be convincing; and we expect to read here just what is given by **MS^A**, *viz.*, a notice stating what became of the bronze altar founded by Solomon, *cf.* also BURNEY *ad loc.* **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** **MS^V** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** **MS^L** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** **MS^T** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** is a gloss due to a misconception of the passage; the new altar took the place of the old one, and was therefore **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**, before Ahaz had sacrificed upon it.
- MS^V** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**, **GL**, more explicitly, τοῦ θυσιαστηρίου οὗ ἐποίησε.
- (15) **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**, **Q^r** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**; **MS^V** render the **Q^r** which smooths the text. The **K^r**, however, is right and proves **MS^V** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**, or at least **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** and **MS^V** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**, to be scribal expansions. The statement was made more explicit since, according to the present context, Ahaz must be regarded as the subject of the verbs in v. 14, whereas in the original source it was Urijah. For **MS^V** **עַל** **GL** has ἀνδρῆθι, as though the text read **עַל**. Owing to this misunderstanding **GL** was obliged to insert before **MS^A** **προσφέρει** = **MS^A** **וַיִּקְרָא**: και ἐπ' αὐτό. For **GL** **προσφέρει**, **T** **וַיִּקְרָא**, **S** **וַיִּקְרָא** instead of **MS^A** **וַיִּקְרָא** *cf.* above, l. 15. For **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ** **MS^V** has τὴν ὀλοκαύτωσιν τὴν πρῶτην. **GL** τὴν ὀλοκαύτωσιν τῶν εἰρηνικῶν is a remarkable mistake, but perhaps merely a scribal error due to v. 13. **MS^A** **וַיִּבְנֶה הַמִּזְבֵּחַ**, **MS^V** και τὴν θυσίαν τὴν ἑσπερινήν, **GL** only και τὴν ἑσπερινήν

- 16 After βασιλεὺς Συρίας \mathfrak{G}^L , with scribal expansion, + καὶ Φακεε υἱὸς Πομελίου. With regard to \mathfrak{M} פִּיִּלִּית (so once with an incorrect *mater lectionis*), alongside of the correct form פִּלִּית twice, while \mathfrak{G} has Αἰλαθ in all three places) see note on 8,9,26. The early editions of the Hebrew text have either פִּיִּלִּית or פִּלִּית; cf. DE ROSSI *ad loc.* 5
- Beside the K^{thib} וָאָרֻמִּים and the Q^{re} וָאָרֻמִּים we find in Heb. codd. and edd. also the K^{thib} וָאָרֻמִּים Q^{re} וָאָרֻמִּים. Others exhibit וָאָרֻמִּים or וָאָרֻמִּים as כְּתִיב וָקָרִי; cf. DE ROSSI *ad loc.* \mathfrak{S} וָאָרֻמִּים, \mathfrak{P} וָאָרֻמִּים; but \mathfrak{G} , correctly, οἱ ἰδουμαῖοι, \mathfrak{G}^L וָאָרֻמִּים.
- $\mathfrak{M}\mathfrak{S}\mathfrak{G}^L$ שֶׁ is wrongly marked by \mathfrak{SH} with asterisk and metobelus. All codd. 10 of \mathfrak{G} read ἐκεῖ, and it is indispensable.
- (7) \mathfrak{M} הָקֻמִּים is cacography [or phonetic spelling; cf. above, p. 184, n. *. — P. H.] for הָקָמִים.
- (8) $\mathfrak{M}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה וּבִּצְרֹת בֵּית יְהוָה is freely rendered in \mathfrak{G} ἐν θησαυροῖς οἴκου Κυρίου καὶ οἴκου τοῦ βασιλέως. 15
- $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ מֶלֶךְ אֲשׁוּר, \mathfrak{G}^V τῷ βασιλεῖ without אֲשׁוּר, which has been added in \mathfrak{M} ; \mathfrak{SH} \ לִיֹּלִי, * לִיֹּלִי.
- (9) At least one of the two אֲשׁוּר מֶלֶךְ in \mathfrak{M} is scribal expansion. $\mathfrak{M}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ קִירָה, \mathfrak{G}^V , was probably added from Am. 1,5. \mathfrak{G}^L καὶ ἀπῆκισε τὴν πόλιν makes the suffix of \mathfrak{M} וִינִלָּה more explicit, but τὴν πόλιν does not render \mathfrak{M} קִירָה. 20 Similarly \mathfrak{G} עָמָּא דִּבְיָה קִרִּינָא. For \mathfrak{M} רִצִּין cf. note on 15,37 (p. 255, l. 6).
- (10) $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ אַחֵז הַמֶּלֶךְ 1°, \mathfrak{G}^V βασιλεὺς Ἀχαζ, but $\mathfrak{G}^{236.242}$ ὁ βασιλεὺς, and this is right. It is a harmonizing expansion due to the fact that vv. 12,13, which are derived from a different source, use הַמֶּלֶךְ, not אַחֵז as in vv. 7-11^{ba}.14ff. 25
- $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ מֶלֶךְ אֲשׁוּר דּוּמֶשֶׁק is a scribal expansion of הַמֶּלֶךְ. For \mathfrak{M} לְקִרְאָת תְּנַלְתָּ פִּלְאֶסֶר \mathfrak{G}^{44} has εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ (\mathfrak{G} Θαλγ. βασιλεῖ Ἀσσυρίων) which represents the original text of \mathfrak{G} ; in \mathfrak{G}^V εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ τῷ Θαλγαλφελλασαρ βασιλεῖ Ἀσσυρίων εἰς Δαμασκόν the expansion has crept into the text after the original reading. 30
- \mathfrak{M} דּוּמֶשֶׁק, $\mathfrak{G}^{44.242}$, is suspicious if only on account of the form. The glossator used the form דּוּמֶשֶׁק employed in 2 Chr. 28,5-23, and this was subsequently miswritten דּוּמֶשֶׁק.
- $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ אַחֵז הַמֶּלֶךְ 2°; \mathfrak{G}^{247} ὁ βασιλεὺς, \mathfrak{G}^{71} ὁ βασιλεὺς Ἀχαζ. At least הַמֶּלֶךְ, but probably also אַחֵז, is due to scribal expansion. 35
- $\mathfrak{M}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ וְאֵת תְּבִנֹתָיו וְאֵת דְּמוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ, \mathfrak{G}^V τὸ ὁμοίωμα τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τὸν ῥυθμὸν αὐτοῦ. \mathfrak{G}^L has a doublet, τὸ μέτρον καὶ τὴν ὁμοίωσιν αὐτοῦ καὶ τὸν ῥυθμὸν αὐτοῦ. Τὸ μέτρον probably represents the original reading. The general term \mathfrak{M} דְּמוֹת appears strange in connection with the more definite תְּבִנֹתָיו. Emend, with KLOST., in accordance with \mathfrak{G}^L τὸ μέτρον, מְדוֹת. 40
- $\mathfrak{M}\mathfrak{G}$ מֶלֶךְ אֲשׁוּר; \mathfrak{G} Sixt⁸, wrongly, καὶ πᾶσαν ποιήσιν αὐτοῦ, \mathfrak{G} حَبَشَہ وَاثَر; but \mathfrak{G}^V xi.44.52.55.56.71.74.92.106.119.134.144.158.236.242.243.245.246.247 εἰς π. π. αὐτοῦ, \mathfrak{G}^L .123 κατὰ. [For the emphatic ל see above, p. 61, l. 19. — P. H.]
- (11) $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ הַכֶּהֱן 1°, $\mathfrak{G}^{44.93}$, is scribal expansion. After $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ שֶׁל \mathfrak{G}^L + αὐτῷ which is probably scribal expansion. It is true, 45
- אֵלֶּי may have been displaced by the following הַמֶּלֶךְ (gloss v). $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ אַחֵז הַמֶּלֶךְ 2° ($\mathfrak{G}^{44.93}$, ὁ βασιλεὺς) must be regarded as scribal expansion; cf. above, l. 34.
- $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ מֶלֶךְ אֲשׁוּר, \mathfrak{G}^L , probably scribal expansion. $\mathfrak{M}\mathfrak{G}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{G}$ מֶלֶךְ אֲשׁוּר הַמֶּלֶךְ עַד בּוֹא אֲוִרְיָה הַכֶּהֱן עַד כֵּן \mathfrak{G}^V , but this omission is wrong. 50
- The clause dropped out through *homoteleuton* just as the first three words of v. 12 מֶלֶךְ אֲשׁוּר; cf. also FIELD *ad loc.* On the other hand, \mathfrak{G}^L is right in reading only τὸν βασιλέα for \mathfrak{M} אַחֵז הַמֶּלֶךְ. The clause is a redactional suture

- 15 is omitted in many codd. (*cf.* DE ROSSI *ad loc.*). The Masorah establishes אשר עשה, without וכל, as the correct reading — another Masoretic endorsement of a manifest textual error; *cf.* BÄR *ad loc.* and above, p. 252, l. 51, and below, notes on 21,6; 23,21.
- (37) אט להשליח; לנראה, S להשליח paraphrase. 5
 אט רצין; but V Παασων, GL Παων, S רצין, and the cuneiform Raṣānu proves the transmission in אט to be correct. We have therefore restored רצין both here and in 16,5.6.9; [*cf.* above, p. 126, l. 44. — P. H.]
- (38) In GL^{52.71.74} &c. the clause καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ is omitted; but this can be explained by *homoteleuton*. The second עם אבותיו, however, 10 which is omitted in GL^{19.64.245} Ald, is to be regarded as scribal expansion for the reasons given in the note on 8,15,24; and the same applies to אביו אטLS.
-
- 16 (1) After אט בן רמליה S + אט; אט; אט which is entirely in accordance with the usage of the introductory formula. Apart from the present verse, the only passage in which this statement is omitted in אט and all the Versions is 8,15,1; it may have dropped out, both here and there, through inadvertence. 20
 אט מלך יהודה, read על יהודה for the reasons given in note on 8,16.
- (2) Between ^a and ^b there seems to have dropped out a statement concerning Ahaz's mother.
 אטLS אלהי 2 Chr. אלהי; in V the gloss πιστῶς has displaced the pronoun αὐτοῦ of θεοῦ αὐτοῦ. אט אלהי appears to be due to scribal expansion; 25 *cf.* 8,15,11.
- (3) אטV אט; GL, with scribal expansion, καὶ ἐπορεύθη Αχαζ.
 For אטLS מלכי V has the singular, βασιλέως which is probably due to the reading Ιεροβοαμ υἱοῦ Ναβατ βασιλέως Ισραηλ found in GL^{44.52.55.56.74} &c. (*cf.* H-P and FIELD *ad loc.*). 30
 For אטV אט בנו GL (perhaps = Σ) has, wrongly, the plural; *cf.* FIELD *ad loc.*
 Also 2 Chr. 28,3 reads בני.
 אטLS כתועבות; V καὶ τὰ βδελύγματα is transcriptional error for κατὰ τ. β.; S אטLS paraphrases.
- אטV אט; GL, with scribal expansion, τῶν θεῶν τῶν ἐθνῶν. 35
- (5) For אט רצין instead of רצין *cf.* note on 15,37 (above, l. 6).
 אט על אהו is an erroneous specification of the original reading עליה = עליה, which was taken to be עליו; *cf.* 17,5 and Is. 7,1. For אטLS על אהו ויצרו למלחמה S reads למלחמה עליה = עליה.
 For אט יכלו, attested by V ἐδύναντο, GL ἡδυνήθησαν, S אטLS, OORT, 40 following Is. 7,1 reads יכל; but the preceding אט ויצרו is against it.
 After אט להלחם we must supply עליה, but it need not be added as in S אטLS, אטLS. V πολεμείν, אטLS לאנחא exhibit the same brachylogy. GL τοῦ λαβεῖν τὴν Ιερουσαλημ, S non valuerunt superare eam are inaccurate: נלחם is used of an assault upon a city, but not of the capture. 45
- (6) אט רצין may be an erroneous addition, and אט מלך ארם should perhaps be emended to מלך ארם (HOUBIGANT, KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL; *cf.* above, p. 188, l. 36). Since, in consequence of Tiglath-pileser's prompt intervention, the allies did not succeed in carrying through their campaign even against Jerusalem, it is strange that they should have had time to undertake an expedition as far as 50 Elath. [It is possible, however, that both the addition of רצין and the reading ארם instead of ארם are due to the redactor (BENZ.); *cf.* above, p. 218, l. 32; p. 254, l. 17. — P. H.]

- 15 (17) **MT** בשנת **GL** και ἐν ἔτει, cf. note on 8, 15, 1.
- (18) It is true that **MT** מעל is miswritten for מכל; nevertheless it is not to be emended to מכל, following **SV** ἀπὸ πασῶν ἀμαρτιῶν, **GL** מכל חובי **GLS**; from the reasons given in note to 13, 11 as well as from vv. 9, 24, 28 it follows that מִכָּחַמַת is to be read instead of מעל המאות. The singular ἀμαρτίας 5 is read in **SV** 245 and 10, 31 is to be emended in accordance with this also. **MT** כל ימיו does not connect with the preceding sentence, and **SV** is right in reading ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ and in placing this at the beginning of v. 19. **GL** connects in the same way, adding τοῦ Μανασῆ to ἐν ταῖς ἡμέραις. The mis-division in **MTS** of vv. 18, 19 is evident also from the abrupt beginning of v. 19, 10 which is remedied in **S** by the insertion of ו.
- (19) **MT** בא, **S** בא, **T** אחא; but **SVL** ἀνέβη, as though the text read עלה, probably in conformity with 16, 5; cf. v. 29. **MT** על, **T** ἐπὶ must not be altered to אל; cf. 25, 1; Ez. 38, 18. After **MT** לכול **GL**, with scribal expansion, + βασιλεῖ Ἀσσυρίων. 15 **MTGLS** להחיות הממלכה בידו is an explanatory gloss, **SV**; it is redundant after להיות ידיו אחו. **SH** لا يمسكه لعله لا يهلكه *.
- (20) **MT** ויצא he exacted is unparalleled. KLOST. emends: ויצו, and this emendation has been adopted by BENZ., KITTEL, and BURNEY. But the order of the words militates against it; KITTEL is therefore obliged to resort to some additional 20 alterations. In view of the incomplete transmission of Hebrew usage it is safer not to depart from **MT**. [The Assy. causative *useṣi* is repeatedly used with the meaning to carry away; cf. DELITZSCH, HW 238^a, also the passage cited *ibid.* 238^b sub III 2, 2). The Hif'il of יצא means also in post-Biblical Hebrew to take away, and استخرج and اخرج mean to exact tribute; خراج *xarāj* or *xurāj* de- 25 notes tax, tribute, revenue. Also Aram. אפק is used in the meaning to impose, to exact. According to FLEISCHER in LEVY's Chaldee Dictionary פָּרְנָא (or פָּרְנָא) is identical with خراج *xarg*, the older term for خراج. DALMAN reads פָּרְנָא. **MT** גבורי החיל does not necessarily mean liable to military service (KAUTZSCH, *die Wehrpflichtigen*) but well to do, prosperous (AV, the mighty men of wealth); 30 cf. 1 S 9, 1; Ruth 2, 1. The land-owners were, of course, liable to military service; cf. ED. MEYER, *Entstehung des Judenthums*, p. 109. According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 43) **MT** גבורי החיל על כל is a subsequent addition (contrast 23, 35). W. also thinks that the original text was not חמשים שקלים but חמשה שקלים. For fifty shekels we should expect one mina. — P. H.] 35 For **MTSV** שם **GL** has ἔτι.
- MT** 121.247 **SV** כסף **GL**, rightly; **SH** لا يمسكه *; it is redundant, since את הכסף has been already mentioned.

40

- (23) **MTSV** שנתיים; but **GLA**, in conformity with the synchronism 17, 1, δέκα ἔτη. **GL** 52.71.92 &c. δέκα δύο ἔ; **SV** δώδεκα ἔ.
- (24) **MTSV** מִכָּחַמַת **GL** ἀπὸ πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν, emend מִכָּחַמַת; cf. notes on v. 18 and 13, 11; 14, 24. 45
- (25) For **MTSV** עליו **GL** has, more explicitly, ἐπὶ τὸν Φακεῖαν. [For שליחו cf. above, p. 113, l. 27. — P. H.] **MT** בארון, **T** בארון, **S** בארון, **GL**; **SV** ἐναντίον (**SH** מִמֶּנּוּ). **MT** בית מלך Q^{re} בית המלך **GL**; cf. note on 8, 15, 18. **MT** את ארנב ואת האריה **SV** μετὰ τοῦ Ἀρξοβ καὶ μετ' αὐτοῦ 50 Ἀρεῖα, **GL** καὶ μετ' αὐτοῦ Ἀρξοβ καὶ μετ' αὐτοῦ Ἀρια, **S** لا يمسكه لا يمسكه take the words to be the names of two fellow-conspirators (אח=with). But we should expect in this case, את, but וְעִמּוֹ. **T** ית ארנב וית אריה considers the phrase to

- 15 [חפשיה or חפשות may stand for חבשות (*cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 65, l. 30) from חבש which may mean either *to bind*, *to confine* or *to bandage*, so that בית החפשיה could denote either a place where a person is detained or confined, or a place where a person is bandaged. But Syr. ܫܚܝܬܐ, Arab. حييس denotes a hermit or recluse, and استحيى means *to lead a recluse life*; so ישב בית חפשיה may be translated *he lived in a house of reclusion*, in seclusion from intercourse with the world (ויתב בר מן ירושלם); *cf.* كيسة *hermitage* and ܬܠܝܬܐ *leper*, lit. *shut up*; *cf.* above, p. 198, l. 27; p. 199, ll. 10. 12 and יָשַׁב בְּרֵד יֶשֶׁב Lev. 13, 46. DRIVER remarks in the translation of Leviticus (in the Polychrome Bible) p. 77, l. 4: At the present day in the East lepers are obliged to live in a quarter of their own. During the day-time they go about and beg; but at night the lepers of Jerusalem retire to the Leper House of the Turkish Government, just beyond the south end of the village of Silwân (see *op. cit.*, p. 106, No. 3). King Azariah did not go about, and Theodoret's explanation ἐξὸν ἐν θαλάμῳ ὅτι οὐδένο
ς ὁρώμενος is substantially correct.

The traditional vocalization of חפשיה or חפשות may be right: if there had been a vowel between the second and third stem consonants, the original ב would probably not have become פ;* otherwise we might point חפשיה (*cf.* ܫܚܝܬܐ) or חפשות (*cf.* ܫܚܝܬܐ). *3 et habitabat in domo libera seorsum* is a doublet. For the article in בית החפשיה *cf.* above, p. 191, l. 38; and for partial assimila-
tion, p. 112, l. 15; p. 192, l. 20. — P. H.]

חפשיה; so, too, ܫܠܫܬ and 2 Chr. The variants in ܫܠܫܬ (so, too, in v. 32) and ܫܠܫܬ are mere scribal errors.

It is remarkable that בן המלך is used, not בנו as at the end of v. 7. [According to WINCKLER (KAT³, 263) we must read בנה מלך instead of בן המלך. — P. H.]
Heb. grammar and Heb. usage militate against WINCKLER's emendation. על הבית requires a preceding nominal clause to the predicate of which על הבית is appositionally coordinated. We cannot say מלך על הבית. על gives a mechanical rendering of the nominal clauses, חפשיה, erroneously takes על הבית to be apposition to מלך.

SH rejects תִּהְיֶה as spurious, and it is wanting in 71-245. If this tradition be correct, עם הארץ was the original reading, instead of עם הארץ; certainly no reason can be given why the inhabitants of Jerusalem only were judged by the leper King, instead of by Jotham.

- (7) SH rejects both עוֹרִיָּה (so, too, 71-245) and the second עם אבותיו (so, too, 71-245; καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ) as spurious. Both, however, are found in 2 Chr. 26, 23; and the statement of SH is rendered doubtful by the following facts: — (a) that all MSS of 71-245 have עוֹרִיָּה; — (b) that (with the exception of 8, 14, 20, where there is a particular reason for the omission) all accounts of the death of a king mention the king's name. On the other hand, SH is doubtless
right in rejecting the second עם אבותיו, for the reasons given in note on 8, 15, 24; nor is this phrase found in 52-71; *cf.* FIELD *ad loc.*

- (8) 71-245 שְׁלֹשִׁים וְשֵׁמֶנָּה is at variance with the numbers and synchronisms given in 14, 17, 23; 15, 7f., and this difference cannot be reconciled. xi 44-52-71-74-92-106-120-134-236-242-245 Ald. εἰκοσάτω καὶ ὀγδόν have the approximately correct reading, but it is due to a subsequent correction just as εἰκοσάτω καὶ ἐννιάτω in 71-215.
(9) 71-245 כָּאֵשׁ, κατὰ πάντα ὅσα as in vv. 3. 34; 14, 3.
71-245 עָשׂוּ אֲבוֹתָיו; but 71-245 חָבַב, similarly in vv. 3. 34; 14, 3.

* [*Cf.* HAUPT, *Die sumerischen Familiengesetze* (Leipzig, 1879) p. 74, l. 1. — P. H.]

- 14 (18) After καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀμασσείου **Θ** has in addition: — καὶ πάντα ἃ (δσα) ἐποίησεν. The analogy of the parallel passages is in favor of its being received into the text; its omission in **Μ** was probably due to an inadvertence; **ΣΘ** render **Μ**.
- (19) **ΜΘVΣΤ** ויקשרו עליו קשר; **ΘL**, more explicitly, καὶ συνεστράφη σύστρεμμα ἐπὶ Ἀμεσσίαν.
ΜΘΤ וינס, **Σ** ١٠٠٠; [cf. above, p. 212, l. 11].
Μ ויקהו וישלחו; so, too, **ΘLΣΤ**; but **ΘV** καὶ ἀπέστειλεν καὶ ἐθανάτωσεν, probably a mere scribal error.
- (20) **ΜΘΤ** הסוסים אתו על הים, but **Σ** ١٠٠٠ ١٠٠٠ ١٠٠٠ ١٠٠٠. [This is probably due to a misunderstanding of **Μ** אתו. According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 42) the clause הסוסים אתו על הים is misplaced: it should be inserted before **Μ** וינס in the preceding verse; cf. however, 23. — P. H.]
For **ΜΘΣΤ** דור 2 Chr. 25, 28 has the scribal error יהודה; cf. **Θ** *ad loc.*
- (21) **ΜΣΤ** ויקחו, but **ΘVL** καὶ ἔλαβε(v); the plural is just as possible as the singular. 15
ΜΘΤ את עזריהו, but 2 Chr. 26, 1 את עזריהו. **Σ** corrects, **Λ** ١٠٠٠; so, too, in the subsequent chapters, probably following Is., Am., Hos., Chr.
ΜΘLΣΤ אתו וימלכו, but **ΘV** καὶ ἐβασίλευσεν αὐτός, rendering אתו according to Mishnic usage (cf. above, p. 204, n. *).
At the end of the verse **ΘL** + καὶ κατψακῆσεν ἐν τῷ 'λουδά, a corrupt repetition 20 of וישבך ליהודה in the following verse.
- (22) [According to WINCKLER (KAT³, 261) ^a is misplaced, ^b being the immediate sequel of the preceding verse: **Μ** יהודה וישבך אילת בנה את אילת יהודה refers to Amaziah, not to his son and successor. — P. H.]

- (23) **Μ** מלך ישראל is either a scribal error for על ישראל, or an intentional alteration, as is shown by the parallel passages; cf. **Α**, 15, 25. 33; 16, 8. 23; **Β**, 3, 1; 13, 1. 10; 15, 8. 17. 23. 27; 17, 1; cf. note on **Α**, 15, 9. **ΘV** ἐπὶ Ἰσραηλ, **ΘL** על ישראל, have preserved the true reading; βασιλέως Ἰσραηλ is Hexaplaric, cf. FIELD *ad loc.* **ΘL** has ἐπὶ Ἰσραηλ after βασιλέως Ἰσραηλ (ἐν Σαμαρείᾳ), **ΣΘP** have only the latter phrase.
Instead of the brief formula of **ΜΘVΣΤ** we find in **ΘL** the expansion ἐβασίλευσεν ἱεροβοὰμ υἱὸς ἰωας βασιλέως Ἰσραηλ ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ Ἰσραηλ καὶ τεσσαράκοντα 35 καὶ ἔν ἔτος ἐβασίλευσεν ἐν Σαμαρείᾳ.
- (24) **Μ** חמאת מר; so, too, **ΘVΣΤ**; but **ΘL** ^Λ πασῶν which, on the other hand, is added in some MSS of **Θ** in 15, 9. 28 and 24, 3. Read חמאת for the reasons given in note on 13, 11; and see also 15, 9. 24.
ΜΘΤ ער, **Σ** ١٠٠٠.
- (26) **Μ** מרה מאד is meaningless, for מרה signifies *refractory*. We cannot read מרה, since עני is masculine. Further, the words would connect badly, so that nothing is gained by the conjecture מר (OORT). KAMPHAUSEN's emendation (favored by BENZ. and KITTEL) כי מר הוא מאד (cf. **Σ** ١٠٠٠ ١٠٠٠) diverges too much from the consonantal text; but it is better than HOUBIGANT's conjecture כי מרה מאד, 45 or KLOST.'s emendation עמי ישראל כי דך ומעם which is devoid of all textual basis. Nor does the doublet of **ΘL** δι' ὅτι ἐλεπτύνθη* help us, since it cannot be referred to a Heb. expression which would resemble the consonants in **Μ**. [GRÄTZ suggests ומעם, but **Θ** τὴν ταπεινώσων Ἰσραηλ πικράν σφόδρα (3 *afflictionem Israel amaram nimis*) points to מאד עני ישראל ²¹³המר. This transposition of 50

* [This would be עני נדוש; cf. above, p. 243, l. 20. — P. H.]

- 13 **MSL** אבה ולא; **SV** καὶ οὐκ ἠθέλησεν Κύριος, **S** **ܡܠܟܐ ܕܢܗܝܐ** supply the subject.
MSLS עד עתה **SV**, **SH** **ܠܥܬܐ ܕܥܬܐ** *, doubtless rightly. One would expect *not yet, not until now* which is the meaning of עד עתה in all other passages.
- (25) Before **MS** וישב **SL** + καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Ἀζαήλ. We cannot tell whether this is an original part of the text or a secondary addition. 5
 [For **MS** חזאל בן חדר בן חזאל = cuneiform *Mari'* see KAT³, p. 261, l. 9. — P. H.]
MSVS ויבא יואש פועמים הקהו יואש; **SL**, with scribal expansions from vv. 17.19, καὶ ἐπάταξεν ἰωᾶς τὸν υἱὸν Ἀδερ υἱὸν Ἀζαήλ τρις ἐν τῷ πολέμῳ ἐν Ἀφεκ κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου.
MS ויבא יואש פועמים הקהו יואש; **SL**, with an awkward scribal expansion, τὰς πόλεις Ἰσραὴλ 10 καὶ ὅσα ἔλαβεν. **S** renders freely, **ܡܠܟܐ ܕܢܗܝܐ**.

- 14 (1) With regard to **MS** מלך instead of על see note on 8,16. 15
 (2) For **MS** היה, **SV** ἦν **SL** has Ἀμεσσίας.
 [According to PAUL ROST (KAT³, 320) we must cancel **MS** ועשרים before **MS** תשע as erroneous repetition from the preceding וחמש שנה. — P. H.] For the abnormal שנה (instead of שנים) we may refer to 22,1; 8,17 K^ethib; 25,17 K^ethib; cf. above, p. 217, l. 45. 20
MS K^ethib יהוערין, **SA** ἰωαθεῖν, **SVL** ἰωαθεῖν; but Q^erê and 2 Chr. 25,1, also **TS**: יהוערין.
 (3) **MS** לא וגי' (so, too, **SVLS**) logically ought to stand at the end of the verse. The original form of the verse can be seen from 15,3. In order to re-establish the connection broken by this clause, a later hand has added עשה at the end of 25 the verse; so, too, in 15,34, although there was no reason for it in that passage. This addition is omitted in **SV** in both passages; in **SH** 15,34 it is marked with \—*. **T** renders עשה both here and in 15,34; **SL** have it in the present passage, but not in 15,34.
 (4) **MS** סרו, **T** עטרא; but **SL** ἐξήρεν, **S** **ܠܚܒ**, as though the text read הסיר as in 18,4. 30 22; 23,19; cf. 12,4; 15,4.35.
 (5) **MSVS** בירו; **SL**, more explicitly, ἐν τῇ χειρὶ Ἀμεσσίῳ; 2 Chr. 25,3 substitutes עליו.
MS ויך; but **T** וקטל, **S** **ܡܠܟܐ** as though the text read המית; 2 Chr. ויהרג.
MS (**T**, 2 Chr.) המלך, **SL**, is scribal expansion. **S** has even **ܡܠܟܐ ܕܢܗܝܐ**. 35
 (6) **MS** בני המפנים, **SV** τοὺς υἱοὺς τῶν παταξάντων, **S** **ܡܠܟܐ ܕܢܗܝܐ**, **TP** בני קטליא 35 (**SL** קטוליא); but **SL** τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτῶν, and 2 Chr. 25,4 בניהם. This is a modification of the reading found in **MSVS**, for the purpose of connecting v. 6 more closely with v. 5; it obliterates the fact that v. 6 is not by the same hand as v. 5.
MS ככתוב, but 2 Chr. כי ככתוב which is due to dittography of the first כ of ככתוב. 40
 It is characteristic that we find in 2 Chr. for **MS** משה תורת בספר in the present passage the later phrase בתורה בספר משה.
 For **MS** יומתו 1° and 2° 2 Chr. reads ימותו; and **SL** ἀποθανοῦνται, **S** **ܡܠܟܐ**, **TL** 45 ימותון (**TP** יומתון) presuppose the same reading. It is possible that Deut. 24,16 was originally quoted inaccurately also in the present passage, and that this was afterwards remedied.
MS כי אם, 2 Chr. כי (**SVL**) is not found in the original passage Deut 24,16. The quotation is free. **S** conforms 2 Chr. to Deut., while **TL** follows **MS**. 50
MS בקטאו, singular, as in 2 Chr. and in the original passage; **SVS** mispronounce the word as plural.
MS K^ethib ימות, is attested by **TS** and 2 Chr. Q^erê requires יומת, conforming the

- originally it was added in order to establish the fulfilment of the prophecy, but it makes a mistake in this respect; *cf.* 8, 20, 26 ff.
- (18) **MT** ויאר; the other Versions exhibit scribal expansion: **S** אֶל אֱלֹהִים, **GV** καὶ εἶπεν αὐτῷ Ελεῖσαι, **GL** καὶ εἶπεν Ελίσσαι τῷ Ἰωᾶς. **MS^C** סב החצים, **SV** λάβε τόξα; **GL**, embellishing, λάβε πέντε βέλη. 5
For **MT** ויאר למלך ישראל **S** has simply אֶל אֱלֹהִים; **GL**, more explicitly, καὶ εἶπεν Ελίσσαι τῷ βασιλεῖ Ἰσραηλ. But **MT** ויאר is not found in **G¹⁰⁸**.Cpl. It is scribal expansion here as well as in v. 16.
MT ויאר, but **GV** καὶ ἐπάταξεν ὁ βασιλεὺς.
- (19) **MT** מִן הַכּוֹחַ is attested by **S** מִן הַכּוֹחַ, **CP** הוּא חוּי לִי לְמַמְחָה (**GL** הוּא). It is an ellipsis 10
for מִן הַכּוֹחַ וְיָהּ; [BURNLEY refers to 2 S 4, 10 וְיָהּ לְמַמְחָה and DRIVER, *Tenses*, § 204; contrast Ges.²⁷, § 114, 1, note 1 and NOWACK *ad loc.* — P. H.] It is not necessary to emend, with KLOST. and OORT, הוּא חוּי לִי following **GL** εἰ ἐπάταξας. [I am inclined to adopt this emendation. — P. H.]
- (20) The last two words of this verse, **MT** בִּשְׁנָה, are wrong in spite of **G** ἐλθόντος 15
τοῦ ἐνιαυτοῦ, **C** במעל שְׁנָה. **MT** בִּשְׁנָה is to be regarded either as a repetition of the first two letters of בארץ (*cf.* above, p. 224, l. 26) or, with EWALD, as an *inf. abs.* **S** בִּשְׁנָה בִּשְׁנָה, **I** in *ipso anno* translate as though the text read בִּשְׁנָה בִּשְׁנָה; the reading בִּשְׁנָה is found also in certain Hebrew manuscripts; *cf.* DE ROSSI *ad loc.* After **MT** the word בִּשְׁנָה seems to have been omitted. This solution of the diffi- 20
culty is preferable both to KLOSTERMANN's conjecture (adopted by KAMPH.) שְׁנָה and to OORT's suggestion to cancel **MT** בִּשְׁנָה. We might also cancel **MT** בִּשְׁנָה and add בִּשְׁנָה (so KITTEL; *cf.* above, l. 16); but we cannot read, with BENZ., בִּשְׁנָה for **MT** בִּשְׁנָה; בִּשְׁנָה could not mean *yearly*. [BURNLEY emends, following **G** (*cf.* above, l. 15): בִּשְׁנָה הַשְּׁנָה *when the (new) year came*; but it is better to cancel 25
MT בִּשְׁנָה (*cf.* above, l. 16) reading simply *בִּשְׁנָה שְׁנָה שְׁנָה; **MT** בִּשְׁנָה is partial ditto-graphy of the preceding **MT** בארץ, and **MT** שְׁנָה שְׁנָה is haplography for שְׁנָה שְׁנָה (Ges.²⁷, § 123, c); *cf.* above, p. 243, l. 2 and below, l. 35. Or we may read, with KAUTZSCH's *Textbibel*, In that year Moabitish bands used to invade the land, *i. e.*, וּנְדוּרֵי מוֹאָב, 30
בִּשְׁנָה בארץ בִּשְׁנָה; *cf.* above, l. 18 and Ges.²⁷, § 126, b. — P. H.]
- (21) **MT** וְהָיָה הַנְּדוּרִים וְהָיָה רָאוּ אֶת הַנְּדוּרִים; **S** וְהָיָה; **GL** renders freely, καὶ ἤγγισε τὸ πειρατήριον 30
αὐτοῖς. [For the article in הַנְּדוּרִים *cf.* above, p. 191, l. 35. — P. H.] **MT** וְהָיָה וְהָיָה cannot well be said of a dead person who is thrown down. We must read the plural וְהָיָה, transposing the וְהָיָה. [The omission of the final ו is due to *haplography*, *cf.* above, p. 82, l. 17. — P. H.] **GL** has the doublet 35
ἐφυγον καὶ ἤλθε, in which ἤλθε is a correction made in accordance with **MT**, and καὶ ἐφυγον the true reading of **G**; [*cf.* above, p. 175, l. 11. — P. H.] **MT** וְהָיָה וְהָיָה; **SV** better, without named subject, καὶ ἤψατο τῶν ὀστέων. **SH** \ 100 * In spite of the change of the subject, וְהָיָה is not necessary, since it is mentioned before. **GL**, with scribal expansion, καὶ ἤψατο ὁ ἄνθρωπος ὁ θαπ- 40
τόμενος.
- (22) **MT** מִלֶּךְ אֲרָם, **SV**, is scribal expansion.
GL has after v. 22 of **MT**: — καὶ ἔλαβεν ἈΖαήλ τὸν ἀλλόφυλον ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ἀπὸ θαλάσσης τῆς καθ' ἑσπέραν ἕως Ἀφεκ, and the fact that this is referred to in v. 25 proves it to be a portion of the original text. *Cf.* WELLHAUSEN, *Compos.*, 45
p. 254, n. 2; W. ROBERTSON SMITH, *OT in the Jewish Church*², p. 435; German ed., p. 415.
- (23) **MT** וַיִּפֹּן אֱלִיהֶם, **GL**, wrongly; **SV**, freely, καὶ ἐπέβλεψεν ἐπ' αὐτούς.
MT וַיִּפֹּן, **VL** καὶ Ἰσαακ, **S** وَاِذَا سَمِعَ, but there is no reason for altering **MT**; 50
cf. 8, 18, 36; Ex. 3, 16; 6, 3.

* שְׁנָה שְׁנָה occurs but once, Deut. 14, 22, and **MT** reads there שְׁנָה שְׁנָה as we find this phrase everywhere else.

- ¹³ אלו. מ^a m shows that we are to read הלך, the final ך of which dropped out on account of the following וּנָם in חפlography); see p. 242, l. 40. Owing to a scribe skipping from מִיַּרְבֵּעַם to מִן הַגֶּזֶל the intervening words are omitted in GL, the remainder of the verse, מִן הַאֲשֶׁר עָמְדָה בַּחֹמֶר being coordinated to the preceding phrase, (οὐκ ἀπέστησαν) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν οἴκου Ιεροβοάμ . . . καὶ τῶν ἀλσῶν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ, but this connection is, of course, merely a makeshift.
- (7) מִי לֹא הָשָׂאִיר אֱלֹהִים; but all the other Versions render as though the text read לא נשארו: מִי לֹא הָשָׂאִיר אֱלֹהִים: מִי לֹא הָשָׂאִיר אֱלֹהִים. This is a correction due to the fact that v. 7 has been severed 10
from v. 3 by the insertion of vv. 4-6. According to BURNEY מִי לֹא הָשָׂאִיר is impersonal (*cf.* above, p. 154, l. 2; p. 175, l. 23); but this is wrong.
מִי לֹא הָשָׂאִיר אֱלֹהִים is accurately rendered only by מִי לֹא הָשָׂאִיר אֱלֹהִים. ושורון כפרת לריש. מִי לֹא הָשָׂאִיר אֱלֹהִים. M^b H^c autotus wś xoun eĩs katapatēsin makes 15
^{M^a} plainer, and still plainer is M^d katēstēsēn autotus wś xoun ēws tou leptunthēnai, GL (G¹⁰⁸) kai katēpatēsēn autotus ēws tou leptunthēnai autotus wś xoun, but it is not advisable to emend, with KLOST., יִרְקָסֻם קָצָר לֶךְ, although יִרְקָסֻם is adopted also by KAMPH., and קָרַךְ by BENZ. and OORT.
- [Καταπατέω means *to tread down*, and λεπύνω means, not only *to thin*, but 20
also *to thresh*. מִי לֹא הָשָׂאִיר אֱלֹהִים must be translated, *he trod them down reducing them to dust*; cf. above, p. 179, l. 2. Both מִכָּר (Assyr. abātu; cf. above, p. 239, l. 1) and מִיַּרְבֵּעַם are common in cuneiform accounts of warfare (*cf.* DELITZSCH, AW 71; HW 13^a.216^a). — P. H.]
- (8) VV. 8-25 of מ are found in GL in the following order: vv. 23.8-11.14-22.24.25. 25
12.13. This arrangement is vastly superior. The original place of vv. 12.13 must have been after v. 25 which is from the same pen as vv. 4-6 which sever the connection between vv. 3 and 7; cf.; above, l. 11 and ZAT 5,295-297 (= STADE, Akad. Reden und Abhandlungen, pp. 197f.).
- [BURNEY notes that Q (*Vet. Lat., Cod. Vind.*) places vv. 14-21 between vv. 30 and 31 of c. 10, thus making the narrative refer, not to Jehoash, but to Jehu. — P. H.]

- (10) [According to BURNEY we should expect the synchronism to be *בשנת שלשים והשבע* *in the thirty-ninth year*; cf. 14, 1. — P. H.] The synchronism in *מגלגל* *בשנת שנה שלשים ושבע* is at variance with the one given in v. 1. We cannot decide whether the original text has been preserved in *ἔτι 64.71.74.119.158.243 ἐν τῷ τριакοστοῦ καὶ ἐνδεκάτῳ ἔτει* (644 ^Λ καί) or whether this reading is merely a correction 40 from v. 1.
- מ* *יהואש בן יהואחז*; so, too, *מ*. *ש* gives the complete genealogy, *בן יואש בן יואש בן יואש*, but this is scribal expansion.
- For *מגלגל* *שש עשרה שנה* *ש* has *ثلاثة عشر* *thirteen years* (BURNEY).
- (11) *מגלגל* *מכל חמאת* *מגלגל* *ἀπὸ πέντης λεποβοαμ υἱοῦ Ναβατ ἀμαρτίας*. Probably 45 also is scribal expansion, on account of *בנה*. *מגלגל* *ἐν αὐτῇ*. *מגלגל* smooth over by reading *ἐν αὐταῖς*, *בנה*, as in vv. 2.6. From the Versions *בנה* has crept also into some Heb. MSS. On the other hand, several codd. have preserved the original reading *מכל חמאת*; cf. KENN. and DE ROSSI *ad loc.* and notes on 14, 24; 15, 9; 18, 25. 50
- (12) The present text in *מ* of vv. 12. 13 is due to successive redactional adjustments of the form in which they appear in *מ* 14, 15, 16, and in *מגלגל* after 13, 25. *מגלגל* render *מ* in the present passage; for *מגלגל* cf. above, l. 26.

- 12 For the sake of clearness *S* inserts **ל** before **א** **בפנות**, repeating it before each new subject from **א** **ממטות** on.
 For **א** **היהוה** **את בית יהוה** *S* has **במלך, בבל, בבל**, conforming to vv. 7-9.
- (16) **א** **על ידם**, *S* **על**; **ע** **ἐπὶ χειρας αὐτῶν**, **ע** **על ידיהן**. The singular is right; cf. note on v. 12 (p. 240, l. 16).
 The **ע** **עשי המלכה** were those who according to v. 15 received the money direct from the officials and the priests. From this it follows that **א** **לעשי המלכה** did not form part of the original text; it goes with v. 12.
א **באמנה הם עשים**, **ע** **בהימנותא אנון עברין**, **ע** **ἐν πίστει αὐτοὶ ἐποίουν**, **ע** **ἐν πίστει αὐτῶν ποιοῦσιν**. *S* paraphrases, **בבל, בבל, בבל**.
 5
- (17) **א** **בכסף חטאות** is accurately rendered by **ע** **בכסף חטאות**. *S* paraphrases, **בכסף חטאות**, but this paraphrase does not exactly express the meaning of the original. **ע** **ἀργύριον περὶ ἁμαρτίας καὶ ἀργύριον ἀιρετισμοῦ** point to a Hebrew text **אשם וכסף חטאות**. This is preferable, at least so far as the singular **חטאת** is concerned.
א **לא יובא**, **ע** **δὲ τι εἰσηνέχθη**, but **ע** **οὐκ εἰσηνέχθη**, **ע** **לא מהעל**, *S* **לא**.
 For **א** **לכהנים יהיו**, **ע** **ταῖς ἱερευσιν ἐγένετο**, **ע** **οὐτὶ τοῖς ἱερευσιν ἐγένετο**, *S* **לכהנים יהיו**. The Versions presuppose יהיה לכהנים.
 10
- (18) **א** **וילכדה**, **ע** **ἐλάττειν** &c. + **ΑΖαηλ καὶ ἐπάταξεν** (**ע** **ἐπάταξεν**) αὐτήν; **SH** 20 i. m. **ע**.
 15
- (19) **א** **מלך יהודה**, **SP** **יהודה**, but this omission is due to an oversight.
 [For **א** **אנרות** = **מנרות** = *Assyr. mārārāti, māṣṣarāti, manṣarāti* (נצר) cf. above, p. 190, l. 25. The *Assyr.* term, however, is **בית נצר** *bit niṣṣrī*. — P. H.]
א **ויעל**; so, too, **ע** **על**; **ע** **על**, more explicitly, **ע** **ἀνέβη ΑΖαηλ**.
 25
- (21) **א** **עבריו**, **ע** **עבריו**, **ע** **οἱ δοῦλοι τοῦ Ἰωακ**, **ע** **עבריו**.
 For **א** **קשר קשר**, **ע** **ἐποίησαν συνδεσμὸν καὶ συνήσαν ἐπ' αὐτόν**. **ע** **καὶ ἔδησαν πάντα δεσμὸν** is an intra-Septuagintal corruption.
 The statement at the end of the verse, **בית מלך הירך סלא**, giving the name of the place where Jehoash was slain, is undoubtedly corrupt; a **בית** cannot **ירך**.
 We cannot tell what may have been the original reading; the Versions fail us.
א **סלא** translates as though the text read **סלא** **סלא** **סלא**; **ע** **ἐν οἴκῳ Μααλῶν τὸν Γααλλὰ** disregards **הירך**, **Γααλλὰ** being, it may be supposed, miswritten for **Σααλλὰ**; **ע** **καταμένοντα Γαλααδ** (**Γαλααδ**?) is not based on a different Hebrew text, but on an emendation of **Γααλλὰ**; **ע** **ἐν οἴκῳ Μαλλῶν τῷ ἐν τῇ καταβάσει Ἀλλων** renders as though the Hebrew ran **במורר אלון** (**אשר**); cf. Josh. 10, 11; Jer. 48, 5. If **ע** **במורר** is right, we have a twofold statement concerning the place where Jehoash was slain: (a) **בית מלך**; (b) **במורר אלון**. Even **א** **סלא** and **א** **סלא** look like a doublet, and the context is overburdened, since we read the statement that Jehoash was slain both in this and in the following verse. We expect in v. 21 only a notice regarding the place where Jehoash was when the conspiracy began. [For **Γααλλὰ** = **Σααλλὰ** cf. **γαβαχα** = **σαβαχα** 25, 17.]
 According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 39; cf. KAT³, 260, n. 2) **א** **בית מלך** should be inserted in v. 19, either after **א** **מלך ארם** or after **א** **בית מלך**. W. thinks that we must read **ויתמלא הסלא** and the amount was made full. **ע** (cf. above, l. 33) read **את הנאולה** the ransom. **א** **הירך**, **ע** **ע**, looks like a gloss on **סלא**. Or **סלא** may be a word for scale, dish of a balance, and **הירך** or **וירך** came down, weighed down may be a variant to **יתמלא** (so WINCKLER).
 According to CHEYNE (EB 3097) 'יתמלא' is probably a corruption of **ויתמלא**, 50 which is a (correct) gloss on **סלא**. Render, therefore, simply, *at Beth-jerahmeel*. Very simple indeed! — P. H.] The attempts of WINCKLER and CHEYNE to remedy our passage have no basis in the Received Text.

- II המלך. The reading in **A** is corroborated by **A**, 1, 35.46, although the reading of **VL** and **Chr.** is more in accordance with the extreme youth of Jehoash. **AS** המלכים, **ἡ βασιλεία**, 2 Chr. 23, 20 הממלכה. The latter reading might receive support from v. 1; but it is simpler to trace back **AS** and 2 Chr. 23, 20 to the **מלכה** as their common origin; in accordance with **A**, 1, 46. 5
- (20) **AS** וישמחו; so, too, **AS**; but 2 Chr. 23, 21 וישמחו; see note on v. 18. **A** K^chīb מלך בית יה-מלך, Q^crē בית יה-מלך; cf. above, p. 141, l. 41. In many codd. the Q^crē בית המלך is given as K^chīb; so, too, edd. Sonc. 86.88. [For בית = בבית see below, p. 238, l. 38. — P. H.]

10

- 12 (1) In **VL** v. 1 appears after v. 2^{az} בשנת שבע ליהוא מלך יהואש. This is the sequence which we find elsewhere in the Epitome, but we cannot tell whether **VL** has preserved the original order or whether it has conformed the arrangement to 15 the other passages. The synchronism is here hardly required; it may have been omitted in the original text and inserted afterwards. This theory is favored by the fact that this clause is omitted in 2 Chr. 24, 1. It is true that it may have dropped out in one MS and may afterwards have been inserted in the wrong place (**BENZ.**). 20
- (2) **VL** τοῦ υἱοῦ Ναμεσι and ἰωᾶς υἱὸς Ὀχοζίου for **AS** ויהוא and יהואש, respectively, exhibit the usual expansion; we must not, with **OORT**, insert these additions in the text. **A** צִבְיָה; so, too, 2 Chr. 24, 1 and **C**, but **VL** Αβία which is a scribal error for Σαβία. **A** מבאר שבע; so, too, **AS**; **VL**, wrongly, ἐκ γῆς Βηρσαβέε. [For **A** בְּאֵר = βηρ 25 see above, p. 163, l. 4; p. 216, n. **. — P. H.]
- (3) **A** כל ימיו אשר **C** כל ימיוי כמא **S** wrongly, **ἡ πάσας τὰς ἡμέρας** δς, **I** *cunctis diebus quibus*. Also 2 Chr. 24, 2 כל ימי היורע הכהן gives the clause a different meaning. This misinterpretation is due to the desire to harmonize the unhappy end of this king (14, 13) with the Jewish belief in retribu- 30 tion; cf. the *midrash* in 2 Chr. 24, 15 ff. [**BURNEY** thinks it possible that **A** אשר וגו' is an early marginal note intended to qualify the absolute כל ימיו in accordance with the narrative of **Chr.** Cf. above, l. 30. — P. H.]
- (4) **A** לחור במתא לא עמרו **C** is rendered accurately only by **VL** on the other hand, has πλὴν τῶν ὑψηλῶν οὐ μετεστάθησαν (**VL** οὐκ ἀπέστησαν, **Cpl** 35 οὐκ ἀπέστησεν); **SH** **כִּי מִן הַיָּבֵשׁ לֹא אֶסְתַּבַּח**, which translations are all inaccurate renderings of **A**. For **S** **כִּי מִן הַיָּבֵשׁ לֹא אֶסְתַּבַּח**, **I** *verum tamen excelsa non abstulit*, see notes on 14, 4; 15, 5.35. **A** עור **VL** εἶτι, **C** ער כען **S** **כִּי מִן הַיָּבֵשׁ**, **VL** καὶ ἐκεῖ εἶτι.
- (5) **A** עבר is to be emended to עָרָה in accordance with **VL** συντιμήσεως. **VA** mis- 40 connect איש with the following phrase (see below, l. 45); but **VL**, correctly, ἀργύριον συντιμήσεως ἀνδρός. **A** כסף נפשות ערכו is an explanatory gloss derived from Lev. 27, 2; cf. ZAT 5, 288 ff. The 1 copulative required before כל is furnished by the final consonant of עָרָה (*haplography*). **VA**, incorrectly, ἀνήρ ἀργύριον λαβὼν συντιμήσεως. **VL**, 45 influenced by the preceding clause, transposes, ἀργύριον συντιμήσεως ψυχῶν. **C** translates **A** literally. **S** **כִּי מִן הַיָּבֵשׁ לֹא אֶסְתַּבַּח** gives a correct rendering of the meaning of the passage.
- (6) [The ἀπαξ λεγόμενον מִכָּר cannot mean *acquaintance*; it may be connected with Assy. *makāru* 'to give in abundance' (**DELITZSCH**, HW 408^a) so that מָכַר would 50 have about the same meaning as the Assy. *zāninu* (HW 259), viz. *largitor*. The stems *zanānu* = *largiri* and *zanānu* 'to rain' are identical. Contrast above, p. 167, n. 1.

- II passage vv. 4-12 in order to show that **הקרי** are the same as those captains of hundreds. **GL** XL.44-56 &c. + **καὶ** after **τοῖς ἑκατοντάρχαις**. **א** **הקרי** was not meant to be read **הקרי** *the mustered*, but **הקרי** *the overseers, leaders*; **GV**, rightly, **τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως**, **GL** **καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς δυνάμεως οὗς κατέστησεν**. 5
- א** **הוציא**; so, too, **GL** **SE**; but **GV** **ἐξάγαγε**. The original reading may have been **הוציא**; [*cf.* **הפח** at the end of ^a and **GES.**²⁷, § 113, bb. — P. H.]
- א** **אל מִבַּיִת לְשָׂרָתָא** is an awkward addition. One does not lead a person whom one wants to lead out *in between the ranks*. **GV** **ἔσωθεν τὸν ἀσπρωθ**, **ט** **לְנִי מִן** **דורא** try to render **א**; **S** **לְחַבֵּי** is a guess. **GL** has again a doublet, **ἔσωθεν** 10 **τῶν σαδερῶθ καὶ εἰσαγάγετε αὐτὴν ὁπίσθωθεν οἴκου τῶν στρατηγῶν**, the sequel being completely modified, **καὶ μὴ θανατώσητε αὐτὴν ἐν οἴκῳ Κυρίου. καὶ ἔσται, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος ὀπίσω αὐτῆς ἀποθανεῖται**. These variants, however, have no critical value.
- [**א** **שדרות** may be miswriting for **חצרות** (*cf.* **GV** **ασπρωθ**, above, l. 9). We should 15 expect, **לחצרות** **אל מִחוּץ אֶת־הָאֵתָא הוּצִיא** *take her outside the courts* (of the Temple); *cf.* Lev. 4,12; Num. 5,3.4; Deut. 23,11. The corruption of **חצרות** to **שדרות** (*cf.* v. 8) led to the substitution of **א** **מִבַּיִת** (*cf.* above, p. 210, l. 20) for **מחוץ**. **ט** should read **Ἐξαγάγετε αὐτὴν ἔσωθεν τῶν ἀσπρωθ**. **S** has correctly, *Educite eam extra septa templi*; *cf.* **S** **לְחַבֵּי**. For **לְחַבֵּי** we must substitute **לְחַבֵּי**; but 20 **לְחַבֵּי** is, of course, the original reading of **S**. — P. H.]
- Instead of **א** **הָמָת** [*cf.* above, l. 7] 2 Chr. 23,14 has, less harshly, **יָמָת**; **GV** **θανάτω θανατωθήσεται**, **S** **יָמָת**, **ט** **יָמָת**.
- א** **אל חומת**; so, too, **SE**; **GV** **καὶ μὴ ἀποθάνῃ**, **GL** **καὶ μὴ θανατώσητε** = 2 Chr. 23,14 **לֹא חֲמִיתָהּ**. 25
- (16) **א** **ותבוא**; so, too, **SE**; but **GV** **καὶ εἰσῆλθον**, **GL** **καὶ εἰσάγαγον αὐτήν**. **א** **בית המלך** is misjoined by **ט** **οἴκου τοῦ βασιλέως** and **S** **בְּבֵית מֶלֶךְ** as genitive to the preceding **הַמִּסִּים** **מבוא**.
- א** **והומת**, **ט** **ואתקטלת**, **GV** **καὶ ἀπέθανεν**, **S** **ἀπέθανε**, **GL** **καὶ ἐθανάτωσαν αὐτήν** = 2 Chr. 23,15 **וַיִּמָּתָהּ**. 30
- (17) **א** **יהודע**; so, too, **GV** **SE**; **GL** with scribal expansion, **Ιωδαὲ ὁ ἱερεὺς**. V. 17^b, read in **א** **GV** **SE**, is marked as Hexaplaric [^] **GL** XL.44 52-55-56.61-71 &c. and 2 Chr. 23,16. It is probably due to vertical dittography (*cf.* p. 247, l. 44).
- (18) **א** **ויבאו**; so, too, **SE** and 2 Chr. 23,17; but **ט** **καὶ εἰσῆλθε**, and the singular is right, as is evident from **ישלח** v. 20. 35
- א** **ויתצו**; so, too, 2 Chr. 23,17 and **GL** **καὶ κατέσπασαν αὐτόν**, **ט** **ויתרוהו**, **S** **ויתרוהו**; but **GV** **κατέσπασεν αὐτόν**, and the singular is perhaps right.
- א** **את מוכחיו**; Sonc. Brix. **ט**, as in 2 Chr. 23, **וְאֵת מִ**, *cf.* **BÄR ad loc.**; **S** misconnects the word with the preceding verb, **וְאֵת מִכַּחֲיוֹ**.
- א** **היטב**, **S** and 2 Chr. 23,17; but it is attested by **GV** **ἀγαθῶς**, **GL** **ἐπιμελῶς**, 40 **ט** **וְאֵת** and need not be questioned.
- א** **המובחות**; so, too, 2 Chr. 23,17; **GV** **κατὰ πρόσωπον τῶν θυσιαστηρίων**, **GL** **πρὸ προσώπου τῶν θυσιαστηρίων**, but **S** **מִפְּנֵי מִבְּחָל**, **ט** **קִרְם אֲנֹרָה**, **ט**¹⁴⁴ (*corr. ab ead. manu*) **ט** **τῶν θυσιαστηρίων**. In point of fact only the singular is possible, the plural may be due to **את מוכחיו** in the preceding line. 45
- א** **והנה**, 2 Chr. 23,18 **והוידע**.
- (19) **א** **ואת כל עם הארץ** is either a connecting-link or a gloss, added in order to harmonize this account with the one in vv. 13-19^a.
- א** **וירידו**, **ט** **καὶ κατήγαγον**, **S** **וְאֵת מִכַּחֲיוֹ**, but 2 Chr. 23,20 **וַיֵּרֶד** so that it refers to Jehoiada only. This reading is not impossible. 50
- א** **ויבואו**, **S** **וְעָלוּ**, 2 Chr. 23,20 **וַיֵּבֹאוּ**, but **GL** **καὶ εἰσάγαγον αὐτόν** = **וַיֵּבֹאוּ**, **GV** **καὶ εἰσῆλθεν**. Either **א** or **GV** is possible.
- א** **וישב**; so, too, **SE** **GL** 74-158; but **GV** **καὶ ἐκάθισαν αὐτόν**, 2 Chr. 23,20 **וַיֵּשְׁבוּ** **את**

- II doublet δ συνετός ἱερεὺς and clumsily repeats after this from v. 8, καὶ ἐγένοντο μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι αὐτόν.
- ¶ באי השבת עם יצאי השבת (so, too, *SC*) has come to grief in *U*: *UV* renders καὶ τοὺς εἰσπορευομένους τὸ σάββατον, *UL* τοὺς εἰσπορευομένους τὸ σάββατον μετὰ τῶν εἰσπορευομένων καὶ ἐκπορευομένων τὸ σάββατον. [*UL* has, of course, a 5 doublet; cf. above, l. 1. For באי השבת cf. *GES.*²⁷, § 116, h. — P. H.]
- ¶ ויבאו; so, too, *ULSC*; *UV* καὶ εἰσῆλθεν owing to the rendering of ויקחו איש by καὶ ἔλαβεν ἀνὴρ.
- (10) For ¶ את החנית, read, in accordance with 2 Chr. 23, 9 and *UV* τοὺς σειρομαστας, *UL* τὰ δόρατα (after τὰς φαρέτρας = ¶ ואת השלטים): את החניתים. In the parallel 10 passage this midrashic gloss וכליו in v. 11 has been expanded by the addition of המנוגות ואת.
- (11) ¶ על המלך סביב (so, too, *SC*) is a gloss, the author of which did not recollect that the King is not brought out of the Temple until v. 12. In *S* the words למזבח ולבית 15 על המלך סביב of ¶ have been condensed to the senseless clause מלך סביב מלך. We must, however, bear in mind that סביב may have dropped out, or may have been canceled before, or after, למזבח ולבית. [BURNLEY proposes to read 20 round about the altar and the Temple; he considers ¶ על המלך to be an explanatory addition to the misplaced סביב of ¶. — P. H.]
- After v. 11 *UL* + καὶ ἐξεκκλησίασεν ἰωδὰς ὁ ἱερεὺς πάντα τὸν λαὸν τῆς γῆς εἰς 20 οἶκον Κυρίου. This is probably not a remnant of the parallel account beginning with v. 13, which dropped out in ¶ (BENZ.), but a late attempt to explain v. 13.
- (12) ¶ העדות has been rightly corrected by WELLHAUSEN (cf. above, p. 230, l. 37) to העדיות. In view of 2 S 1, 10 it is impossible to derive ¶ העדות from ערי 25 (KLOST., OORT).
- The King is anointed by the priest Jehoiada, the same who put the crown and the armlets him upon. From this it follows that the plural in וימלכו is incorrect. *U* καὶ ἐβασίλευσεν αὐτόν καὶ ἔχρισεν αὐτόν still preserves the true reading. In *S* not only these two verbs are wrongly put in the plural, but also the first two verbs of this verse, סמם סמם. On the other hand, in *UV* 30 καὶ ἐκράτησεν τῇ χειρὶ καὶ εἶπεν the verbs of ^b have been conformed to the verbs in ^a and put in the singular which, in this connection, is meaningless; so, too, 2 Chr. 23, 11 ויחזו ויוציאו. *T* slavishly follows ¶.
- (13) ¶ הרצין collides with העם and is plainly a gloss, unless it is a corruption of a word for joyful noise, perhaps תרועה; cf. Num. 23, 21; 1 S 4, 6; Ezr. 3, 13; this is 35 evident from the parallel account. *UV* renders, τῶν τρεχόντων τοῦ λαοῦ, *UL* τῶν παρατρεχόντων καὶ τοῦ λαοῦ, following which OORT miscorrects, והעם. *TP* קל ית עמא (דררנין *T*) is an unwarranted interpretation of the phrase, *S* מלך סביב מלך, interprets in accordance with v. 14. The parallel passage 2 Chr. 23, 12 tries to smooth over the difficulty by transposing, העם הרצים, adding 40 והמהללים את המלך.
- (14) ¶ כמשפט; so, too, *SC*; *S*, more explicitly, מלך, מלך. ¶ השרים (so, too, *SC*) is rendered in *U* by οἱ ψδοί for the same reason which has led in 2 Chr. 23, 13 to the addition after ¶ בהצרות of והמשוררים בכלי השיר ומודיעים להלל. *UL* has again a doublet placed after αἱ ἀσάπτγρες, viz., καὶ οἱ 45 στρατηγοί.
- For ¶ אל (*UV* πρὸς, *UL* περὶ, *S* מִן, *T* עמיה and קדם מלכא) emend, with GRÄTZ, על; [cf. above, p. 151, l. 30. According to BURNLEY ¶ אל המלך means here by the king, but this explanation is not satisfactory. — P. H.]
- ¶ והקרא (so, too, *SC*) is replaced in 2 Chr. 23, 13 by the indifferent ונתמר. This 50 reading appears also in our passage in certain MSS and in edd. Sonc. 86, 88, Brix.; cf. DE ROSSI *ad loc.*
- (15) ¶ שרי המאיות (Q^c-rê שָׂרוֹת; see above, p. 235, l. 11) was added here from the

- present passage the final may be due to dittography of the initial י of the following ולא (*cf.* above, p. 234, l. 17).
 אִם וְלֹא הָיְתָה הַמִּיתָהוּ, ולא אתקטיל, 2 Chr., clumsily,
 ולא המיתתהו.
 (3) אִם בְּבֵית מִקְדָּשׁ דִּי, בבית מקדשא די, חסד, חסד, אִם בְּבֵית יְהוָה, בית יהוה אִם, 2 Chr. כבית 5
 אֱלֹהִים. VXL^{71.92.106.171} &c. ἐν οἷω seems to be an intentional alteration. [For
 בית = אִם *cf.* below, p. 248, l. 38. — P. H.]
 (4) אִם וְהָיָה לְיֶהוּדָה, יהוירע אִם; ULS^{52.55.56.64.71.82.92.106} &c. SH, with scribal expansion, ὁ
 ἱερεὺς. [BURNEY remarks that this specification is necessary, unless we suppose
 that the narrative originally contained an earlier reference to Jehoiada; *cf.* above, 10
 p. 234, l. 49. — P. H.]
 אִם קִרְחִיב מֵאוֹת, Qrê m'at; so, too, vv. 9.10.15; *cf.* K^rthib v. 19 and p. 183, l. 33.
 אִם לְכָרִי, just as הכרי v. 19, is attested by ט and recognized by the Qrê. ט לנבריא
 and ולרהטא and אִם מִן־הַכְּהֹנִים guess. There is no reason for departing from the
 received text. In 2 S 20, 23, on the other hand, where it occurs alongside of 15
 פלוּי, the Qrê correctly emends: הכרתי as was also read by ט.
 אִם אֲלֵיו (so, too, VLST) before בית יהוה (which is not found in U^{71.245}), is scribal
 expansion; SH \ חלוא *.
 אִם בְּרִית, so, too, LST; טV, with scribal expansion, διαθήκη Κυρίου.
 אִם אוֹתָם; so, too, LST; א טV, but this omission can hardly be right. 20
 אִם בְּבֵית יְהוָה; א טVS, rightly. It is a gloss. טL, correctly in point of fact, ἐνώπιον
 Κυρίου.
 אִם וְיָרָא אֹתָם; so, too, LST; טV, more explicitly, καὶ εἰδείξεν αὐτοῖς ὡδαε.
 (5) Owing to the insertion of v. 6 the Ancient Versions (except T which translates
 literally) have all misunderstood v. 5^b. For אִם וְיָרָא אֹתָם טV has εἰσελθετω, for אִם 25
 שְׂמִירי טV has καὶ φυλάξετε, טL φυλασσέτωσαν, S يَهْدِي حَصْبًا عَدَا, נספס
 חסד, חסד. We have therefore no right to emend, with THEN. and KLOST., יבאו
 and יִשְׁמְרוּ (or יִשְׁמְרוּ).
 After אִם וְיָרָא אֹתָם בית יהוה טV + ἐν τῇ πυλῶνι which must not, with THEN., be in-
 serted in the text. 30
 (6) V. 6 is a gloss which grossly mars the sense; see WELLHAUSEN in BLEEK⁴ 258, n. 1.
 אִם וְיָרָא אֹתָם have troubled even the ancient interpreters. For 2 Chr. 23, 5
 reads היסוד, which is just as meaningless; ט paraphrases τὸν δδών, T יבריא,
 S מִן־הַכְּהֹנִים. For אִם מִן־הַכְּהֹנִים טL has Μεσσαι, א טV; T extracts the meaning מדאשתלי
 S מִן־הַכְּהֹנִים. 35
 [אִם seems to be *nomen rectum* depending on the preceding *nomen regens*
 שער, but אִם at the end of the verse may be an adverbial accusative which
 is perhaps a military term meaning *ablösungsweise* (relieving one another =
 (بَدَل الحُرَاسِ). Arab. نَسَخ means *to replace something by something*
 else (ابطله واقام شيئا مقامه) and נסח (Assyr. nasāzu) means *to remove*. Accord- 40
 ing to the Jewish commentators מסך means *alternately, by turns*. KLOST.
 emends, כמשפט; *cf.* v. 14; KITTEL, בית המלך. For אִם וְיָרָא it has been suggested
 to read סוס; *cf.* v. 16. — P. H.]
 (7) אִם וְיָרָא אֹתָם אל המלך (טV πρὸς τὸν βασιλέα, טL ἐπὶ τὸν βασιλέα, S חסד, חסד, אִם וְיָרָא 45
 מלכא) is a gloss which mars the sense of the verse. (KAMPH.).
 (8) אִם וְיָרָא אֹתָם ranks (*cf.* א, 6, 9) corresponds to the Assyr. sidirtu, masc. sidru ‘row,
 array’ (DELITZSCH, HW 490^b) = سِدْرٌ. For Assyr. s = ש *cf.* above, p. 174, l. 2;
 contrast below, p. 259, l. 40. — P. H.]
 אִם וְיָרָא אֹתָם, so, too, LST; טV, misreading א ויהי, καὶ ἐγένετο = ויהי.
 (9) טV, misreading א ויהי 1° (so, too, ST) renders συνετός (= מבין);* טL has the 50

- 10 read מַעֲבֹת. Instead of מַעֲבֹת read מִנְחָה, since the passage refers to 8,16,33, and also on account of וַיִּקְצֹ; cf. Ex. 34,13; Deut. 7,5; 12,3; Jud. 2,2; 6,28 ff.; [contrast Crit. Notes on Judges, p. 45, l. 22].
- In 6V the following וַיִּקְצֹ אֶת בֵּית הַבַּעַל of MS^U was omitted through *homœoteleuton*. 6L reads καὶ καθεῖλον τὸν οἶκον αὐτοῦ, adding καὶ ἔλαβεν τοῦ Βασιλεῖος τὴν στήλην 5 τοῦ Βασιλ. καὶ συνέτριψεν αὐτὴν καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Βασιλεῖος. MS^U וַיִּשְׁמְהוּ; so, too, 6S; 6V καὶ ἐπάταξεν, 6L καὶ... ἔθετο mispronounced the word וַיִּשְׁמְהוּ (singular). This vocalization is found also in certain Heb. codd., and several MSS have instead of וַיִּשְׁמְהוּ the *scriptio plena* וַיִּשְׁמְהוּ; cf. DE ROSSI *ad loc.*
- 10 MS^K ἐθὶβ ἡμετέρας is replaced by the euphemistic ὅτι ἡμετέρας, but it is attested by the Ancient Versions: 6V εἰς λυτρώνας, 6L εἰς κοπρώνας, S حبلى لى. Only 6T אֲנִי מִפְּתַח אֲנִי feels constrained to substitute a euphemistic circumlocution. CHEYNE's conjecture (cf. above, p. 208, l. 39) למַחְבֹּרֹת does not commend itself; it substitutes for the drastic Oriental term a delicate expression suitable for 15 a drawing-room. [Cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 48, l. 25; Isaiah, p. 186^a, l. 36. The reading מחברות is advocated by WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2,39 (cf. KAT³ 258, n. 1); he refers to his *Allorient. Forschungen*, 2,468, n. 2; see, however, Dan. 2,5; 3,29; Ezr. 6,11. In Is. 1,19, on the other hand, we must read according to WINCKLER (cf. *op. cit.*, 1,291) חָרָא תַּאֲכָלוּ instead of 6L תַּאֲכָלוּ; cf. עַר 20 חָרָא Gen. 3,14 and Arab. اكل خرم. — P. H.]
- For 6L עַר הַיּוֹם 4 codd. of DE ROSSI have עַר הַיּוֹם הַזֶּה, influenced by the Versions, 6L εἰς τῆς ἡμέρας ταύτης, 6T עַר יוֹמָא דִּין, S حبلى لى. 6L is preferable.
- (28) 6V 6L 6S 6T את הַבַּעַל; but 6L is not satisfied, adding to τὸν Βασιλ. the thoughtless expansion καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. 6X¹ 4.56.61.71 &c. 6H τὸν οἶκον τοῦ Β. 25
- (29) V. 29^b being a gloss, 6L בֵּיתָאֵל, although syntactically objectionable, may be original; [contrast 11,4,1. — P. H.] The Ancient Versions, however, translate as though בביתאֵל stood in the text, and this reading is found in many codd. (cf. DE ROSSI *ad loc.*). 6L supplements this gloss, reading ὅπισθ' αὐτῶν ἐπορεύετο, τῶν δαμνῶν τῆς ἀμαρτίας τῶν χρυσῶν τῶν ἐν Βασιλ. καὶ ἐν Δαν; so, too, 6T, 30 but more skilfully, וַיִּבְרַח וַיִּבְרַח דִּי בֵּיתָאֵל וַיִּבְרַח דִּי בֵּיתָאֵל. [For 6L בֵּיתָאֵל = בביתאֵל cf. below, p. 248, l. 38. — P. H.]
- (30) 6L אֲשֶׁר בִּלְבָבִי עֲשִׂיתִי is accurately rendered by 6V κατὰ πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐποίησας, 6T כִּכְלִי דְּבְרֵי עֲבָדִי; 6L καὶ ἐποίησας κατὰ πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, S حبلى لى; 6S smooth the text. There is no reason for emending, 35 with OORT, וַיִּבְרַח, especially since it is not impossible that כִּכְלִי is an explanatory addition by a later hand.
- (31) Although 6L מַעַל הַמַּאֲתָה is attested by 6T, it is to be read מַחְמַתָּה for the reasons given in note on 15,18.
- (32) The verb לַקְצֹץ to cut off, to break off in 6L בִּישְׂרָאֵל, 6T συγκόπτειν ἐν τῇ 40 Ἰσραήλ, is well supported by the contents of v. 33 as well as by Mishnic usage: Maasr. 2,7 לקצות עמו בתאנים; cf. LEVY, s. v. קצי. S حبلى لى and 6T שְׂרִי לַקְצֹץ (שְׂרִי יִהְיֶה לַמַּחְקֶה רִגְוִיָּה בִּי) paraphrase. We have no right to emend, with THEN., KAMPH., BENZ., KITTEL, following 6T, לַקְצֹץ; this verb is construed with על, not with ב; [contrast above, p. 125, l. 33. — P. H.]. We might 45 perhaps emend, with KLOST., GRÄTZ, and BURNEY, following Lev. 20,23, לַקְצֹץ; cf. 3 taedere super Israel; but even this emendation must be rejected: it would characterize the situation less exactly than does the received text.
- 6L נָבֹל יִשְׂרָאֵל; so, too, 6L 6S 6T, wrongly, καὶ ἐν πάντι ὀρίῳ Ἰσραήλ.
- (33) 6L נָבֹל יִשְׂרָאֵל, but 6V ἐπὶ τοῦ χεῖλους χειμάρρου Ἀρνῶν, 6T דַּעַל 50 נָבֹל יִשְׂרָאֵל; and 2 codd. Kenn. על שפת נחל ארנון; but this is probably due to scribal expansion.
- After 6L והגלעד 6L + καὶ λαβὸκ.

- 10 after ויאמר; but this is not certain since this verse must be assigned to the stratum which makes Jehonadab step forward in those troublous times.
 אִימָר; so, too, **SVS**; **GL**, more explicitly, καὶ εἶπεν Ιου.
 אִימָר is not found in **G**; and since it is redundant beside עָמַם, it is probably to be regarded as scribal expansion.
- 5
 אִימָר הַבַּעַל לְכָרֵם; so, too, **SVS**; **GL** + καὶ ἐξαποστείλατε αὐτούς. καὶ εἶπον Οὐκ εἰσὶν ἄλλ' ἢ οἱ δοῦλοι τοῦ Βααλ μονώτατοι. This addition must not, with KLOST., be inserted in the text.
- (24) אִימָר; so, too, **GLS**; but **SV** καὶ εἰσηλθεν, rightly. This is proved to be the true reading by **GL** לִי בַּעַל v. 19 and כָּלָהוּ v. 25.
 אִימָר שְׁמֵי אִשׁ; so, too, **SV**; but **S** **לִי בַּעַל**, and in **GL** the number has been increased to τρισχιλίους ἄνδρας.
 For אִימָר the Piel יִמְלֵט is required by the context, so all modern commentators since THENIUS. The Nifal יִמְלֵט could be retained only if we read נִפְשָׁם for אִימָר נִפְשָׁם, but אִימָר אִשׁ does not commend this change. **G**²⁴⁵ ἡ ψυχὴ ὑμῶν 15 ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, **SH** **لِأَنفُسِهِمْ**; **GL** is therefore a subsequent correction, not transmission of the original text.
 אִימָר is attested by **G** ἐπὶ χεῖρας ὑμῶν, **E** עַל יְדֵיכֶם, **S** **مَعَهُمْ**, paraphrases. We should expect אִימָר, but **E** is not impossible. The responsibility is laid upon them.
- 20
GL transposes the two halves of v. 24, adding some embellishing expansions: καὶ Ιου ἔταξεν ἑαυτῷ τρισχιλίους ἄνδρας ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ εἶπεν Ἄνθρωπος ὃς ἐὰν διασωθῇ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν ὧν ἐγὼ εἰσάγω ἐπὶ χεῖρας ὑμῶν, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. καὶ εἰσηλθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ προσοχθίσματος, τοῦ ποιῆσαι τὰ θύματα καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα.
- 25
 (25) אִימָר לַעֲשׂוֹת, **SV** ὡς συνετέλεσαν ποιῶν, **E** כִּי שָׁעָרָה, but **GL** ὡς συνετέλεσαν ποιοῦντες, **S** **مِمَّا كَانُوا يَفْعَلُونَ**. **GL** adds, following v. 23, καὶ οὐκ ἦν ἐκεῖ τῶν δούλων Κυρίου καθ' ὡς ἐλάλησεν Ιου ὅτι ἄλλ' ἢ οἱ δοῦλοι τοῦ Βααλ μονώτατοι. אִימָר אִשׁ; so, too, **SVS**; **GL** μὴ διασωθήτω.
 אִימָר הַרְצִים וְהַשְׁלָשִׁים is a correct specification of the subject, but is unnecessary and 30 mars the context. **GL** reads those words, not after אִימָר וְהַשְׁלָשִׁים, but after אִימָר וְהַרְצִים; this, however, is an intentional elimination of the harshness in the original text.
 [אִימָר הַרְצִים וְהַשְׁלָשִׁים does not mean *the guard and the captains* (so AV) or *runners and knights* (KAUTZSCH, *Trabanten und Ritter*), but *footsoldiers and charioteers*, πεζοὶ καὶ ἵππεις (including ἡνίοχοι, παραβάται, and ὑπερασπισταί); 35 see *Beiträge zur Assyriologie* 4, 587, l. 28; contrast BURNEY, p. 140. — P. H.]
 After אִימָר וְהַשְׁלָשִׁים some words, giving the object (**E** **קָטְלִין**... **רָמָו**) and the place where the slain were cast, have dropped out. KLOST. supplies אֲרָצָה הָאֲשֶׁרִים, but this is excluded by the context. **E** **קָטְלִין** וְהַרְצִים paraphrases אִימָר וְהַשְׁלָשִׁים.
 אִימָר; so, too, **SVS**; **G**^{121.247} ἕως πύλης οἴκου is an intra-Septuagintal correction 40 for ἕως πόλεως; the place here meant is doubtless the most inaccessible portion of the temple of Baal (EWALD), and the one farthest from the entrance; it is, therefore, very probable that **E** is a transcriptional error for **E** (KLOST.). This conjectural emendation, however, is not supported by **GL** **εἰς τὸν ναοὺ τοῦ Βααλ**; **G** ναοῦ renders בית, אִימָר is omitted. It is quite possible that **GL** 45 represents the original text, and that **E** is merely dittography of **E**.
- (26) For אִימָר מַצְבֹּת 2 codd. of DE ROSSI read אִימָר מַצְבֹּת, **GL** τὴν στήλην, **SV** τὴν στολήν (which is either a scribal error or an intentional alteration owing to אִימָר וְהַשְׁלָשִׁים), **S** **מַצְבֹּת**, **E** **מַצְבֹּת**.
 אִימָר הַבַּעַל; **GL** בית, **E** **בֵּית**; cf. v. 27.
- 50
 אִימָר proves that אִימָר מַצְבֹּת is a scribal error for אִימָר אֲשֶׁר; cf. **S**, 16, 33.
- (27) אִימָר הַבַּעַל, **S** **מַצְבֹּת**, **E** **מַצְבֹּת**, **SV** τὰς στήλας τοῦ Βααλ; **GL**, with scribal expansion, πάσας τὰς στήλας τοῦ Βααλ; 3 codd. of KENN., 2 of DE ROSSI

10

a clear illustration of the stylistic character of the Lucianic recension in this chapter. The precedence of the object כל נביאי ונ' is exceptional.

Both the worshipers of Baal and the worshipers of JHVH are termed δοῦλοι in the present section, but the punctuators distinguish the עֲבָדֵי הָעֵל (vv. 21.23) from the עֲבָדֵי הַיְהוָה (v. 23). This distinction is artificial but old: in S we find פִּלְס 5 or חַל or חַל beside פִּלְס; in T, פִּלְחֵי בַעַל beside דִּי עֲבָדֵי. Two codd. of KENN., 16 of DE ROSSI exhibit עֲבָדֵי in v. 19. In the same way we find in vv. 22.23 for אֱלֵי עֲבָדֵי the variant עֲבָדֵי; cf. DE ROSSI and MICHAELIS *ad loc.*

אֱלֵי כְּהֵנֵי; so, too, S^c; [^]VL כל, rightly, although [^]V reads it in the addition 10 to v. 21 (cf. below, l. 24). It can hardly be original; the כל before נְבִיאִי is sufficient.

אֱלֵי יַעֲקֹב; so, too, S^c; [^]V μὴ ἐπισκεπήτω; [^]L, with scribal expansion, μὴ ἀπολειφθήτω ἐξ αὐτῶν.

אֱלֵי לִבְעָל לִי לְבָעַל; so, too, T^c [^]V θυσία μεγάλη μοι τῷ Βααλ; [^]L θυσίαν 15 μεγάλην ἐγὼ ποιῶ τῷ Βααλ, S [^]חַל חַל חַל; cf. [^]V in the addition to v. 21 (below, l. 26).

אֱלֵי יַעֲקֹב; so, too, S^c; [^]V δὲ ἐὰν ἐπισκεπή; [^]L δὲ ἐὰν ἀπολειφθή.

- (20) אֱלֵי עֲזָרָה; [^]P אנחנו כנשאת (אֱלֵי כְּנִישָׁא), S [^]אֱלֵי אֱלֵי, [^]V ἄγιδάσατε ἱερεῖαν, 20 [^]L ἄγ. θεραπεῖαν.

אֱלֵי וַיִּקְרָאוּ; [^]VL, wrongly, sing.* καὶ ἐκήρυξε, [^]L + θεραπεῖαν. S^c [^]אֱלֵי, which is probably a correction after the beginning of the verse. In A we should expect וַיִּקְרָשׁ; [cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 109, l. 46, n. γ. — P. H.]

- (21) After A [^]בְּכָל יִשְׂרָאֵל [^]V, following v. 19, + καὶ νῦν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ προφῆται αὐτοῦ, μηδεὶς ἀπολειπέσθω, 25 [^]δτι θυσίαν μεγάλην ποιῶ. [^]δς ἂν ἀπολειφθῇ οὐ ζήσεται; cf. [^]L v. 19. Also in the following verses of this chapter we find, both in [^]V and [^]L, additions due to the interest taken in the extermination of the heretics.

אֱלֵי כְּהֵנֵי בַעַל, S [^]חַל חַל חַל, T כל פִּלְחֵי בַעַל, [^]V πάντες οἱ δοῦλοι τοῦ Βααλ, [^]V with the addition καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ προφῆται 30 αὐτοῦ.

אֱלֵי בֵּית הַבַּעַל 2°; so, too, S^c; [^]V ὁ οἶκος τοῦ Βααλ, [^]L ὁ οἶκος abridges.

- (22) אֱלֵי מִלְחָחָה עַל הַמִּלְחָחָה לְאִשָּׁר, [^]V καὶ εἶπεν ([^]L + [^]lou) τῷ ἐπὶ τοῦ οἴκου μεσθααλ (= μελθααλ, cf. SH [^]חַל חַל חַל); S [^]חַל חַל חַל, T ואמר לדמנא על קמטריא, [^]V [^]חַל חַל חַל; SH 35 in marg. μαλθααλ and [^]חַל חַל חַל, [^]L, [^]V¹²¹ in marg. τοῦ στολισμοῦ. The difficulty in finding an etymology for A מִלְחָחָה does not justify an emendation. CHEYNE's conjecture הַלְשָׁחָה (*Expos. Times*, 11, 3, Dec. 1899, p. 136), which was suggested long ago by BÖTTCHER and THENIUS, does not commend itself; there are several לשכות in a temple.

[A מִלְחָחָה may be derived from an Assyr. *maltaktu*, fem. to *maltaku* = *mas-taku* 'chamber' (DELITZSCH, HW 513^b); for antedental *l* = *s* see DELITZSCH, § 51; cf. above, l. 34 and Χαλδαῖοι = כְּשָׁדִים &c., מזלות 23, 5, pl. to *mansaltu*, *man-zazu*, stem נָזו (KAT³, 649, below). For *h* = *z* cf. Assy. *tamāxu* (with [^]ח). This מִלְחָחָה *chamber* may have had the special meaning *wardrobe*; cf. the German military term *Kammer* (*Kammerunteroffizier* &c.). — P. H.] 45

אֱלֵי הַמִּלְבָּשׁ after the preceding הַמִּלְבָּשׁ is strange; T [^]חַל חַל חַל, S [^]חַל חַל חַל as before; [^]VL ὁ στολιστής = הַמִּלְבָּשׁ. Emend [^]חַל חַל חַל. KLOST. has rightly seen that the prefixed הַמ is due to dittography of the last two consonants of the preceding word להם (cf. above, p. 156, l. 12).

- (23) It is not impossible that A [^]חַל חַל חַל בֵּן רִבְבִּי was added by the redactor of the two 50 accounts (cf. p. 230, l. 33), especially as the special subject יְהוָה is not repeated

* [Contrast above, p. 223, l. 32; p. 229, l. 37. — P. H.]

- IO** אֲנִי וְאֵל; so, too, שָׁמַע; אֱלֹהִים καὶ ἐπορεύθη σου supplies here the subject, while מִצֵּר have it at the beginning of v. 13. But we have no right to suppose, with KLOST., that אֲנִי וְאֵל is miswriting for יְהוָה.

5
 readable text, but it is shown to be incorrect by v. 14.

The second element בית עקד has given the ancient interpreters considerable trouble: בית כנישת רעיא; according to Eusebius (*Onom.*, ed. LAG., p. 251) ἡ οἰκὸς αἱματωσας; Σ, οἶκος ἐκδοστων. S, misreading עקר (cf. v. 14) for אקר gives a Jewish midrash: ביהמ"ד חסל, חסל חסל, and KLOST. regales us with a modern midrash: *the house of Eked, the shepherds*. He knows, אל בור בית עקר in v. 14 notwithstanding, that this is the name of a clan of the Kenite Rechabites, and that those nomads, 'accustomed to strict justice,' assisted Jehu in murdering the Judaic princes.

The construction in v. 12^b is very harsh; but this must not induce us to read יהוא for יהוה (contrast below, l. 23) and then ימנע instead of מנע in v. 13; the context of v. 12^b in the original document may have been entirely different. ילך שמרון may be a redactional suture.

- (13) אִי וְהוּא מַצָּח; so, too, טָטוּב; טָל καὶ εὔρε ^א יְהוּא. It is quite possible that the original text had merely וְהוּא מַצָּח. But the present form of v. 12 is due to redaction-
al adjustment, and טָל smooths over in that verse; therefore we had better not
alter אִי.

[BURNEY reads (with DRIVER, *Tenses*, § 169, Obs. 2) ויהוה instead of ויהוה אל;
cf. I S 9, 11; Jud. 18, 3; Gen. 38, 25. † Cumque venisset ad Cameram pastorum
in via, invenit fratres Oxoziae. — P. H.]

- (14) **ⲙ** **ⲁⲙⲁⲣ**; so, too, **Ⲅⲱⲱⲥ**; **Ⲅ** more explicitly, **ⲕⲁⲓ ⲉⲓⲡⲉⲛ** **ⲓⲟⲩ**.
ⲙⲓⲥ **ⲙⲓⲡⲱⲥⲟⲩⲙ**; **Ⲅ** **Ⲅⲱⲱⲥ**, 2 codd. of KENN., 2 of DE ROSSI. It may have dropped out through *homoteleuton*. ¹²¹³ **ⲕⲁⲓ ⲥⲟⲩⲛⲉⲗⲁⲃⲟⲛ** (**Ⲅⲁ ⲥⲟⲩⲛⲉⲗⲁⲃⲟⲛ**, ²⁴⁷ **ⲥⲟⲩⲛⲉⲗⲁⲃⲟⲛ**) **ⲁⲩⲟⲩⲩⲱⲛⲧⲁⲥ** is according to **Ⲛ** from **ⲗ**. **Ⲅ** **ⲕⲁⲓ ⲥⲟⲩⲛⲉⲗⲁⲃⲟⲛ** **ⲁⲩⲟⲩⲩⲱⲛⲧⲁⲥ** represents a corrected text rather than the original reading; cf. below, l. 33.

In אֶל בּוֹר בֵּית עֶקֶר the preposition must not be altered to עַל; it is a pregnant use as in Jer. 41, 7. G erroneously omits בּוֹר; but its former existence is confirmed by G^v εἰς Βαρθαθάθ. G^L ἐν B. is a subsequent correction to smooth the text. S paraphrases, **سَمِعْتُ اَنْ سَمِعَ اَنْ جَسَدًا جَسَدًا**.

אִל וַיִּשְׁחָטוּם, ὁ καὶ ἐσφαξαν αὐτούς; but אִל הַשָּׂאִיר makes it necessary to read, with 35 KLOST., וַיִּשְׁחָטוּם; cf. א, 18, 40. ὁ overcomes the difficulty by changing הַשָּׂאִיר to the passive אֲשֶׁתָּאִיר. [אִל הַשָּׂאִיר may be impersonal; cf. above, p. 154, l. 2; p. 175, l. 23 and below, p. 231, n. *. — P. H.]

¹⁰ אִישׁ מֵהֶם; so, too, ἄνθρωπος ἐξ αὐτῶν; but οὗτος ἐξ αὐτῶν οὐδένα,
אִישׁ מֵהֶם; so, too, 4 codd. of KENN., 4 of DE ROSSI, edd. Sonc. 66.88, Brix. 40
¹¹ מֵהֶם אִישׁ.

- (15) **A** משה וְיִי; so, too, **GVS**; **L**, supplying the subject, καὶ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν Ιου.
A מֵעַתָּה; so, too, **L**S^c; **V**ν καὶ ἔλαβεν.
A וְהָאֱלֹהִים; so, too, **T**; **V**ν εἰς ἀπαντήν αὐτοῦ, **L**ν ἐν τῇ οὐκ ἐρχόμενον εἰς ἀπάντη-
 σιν αὐτοῦ, **S** لا يتركه الله paraphrase. It is not impossible that something has
 dropped out before **A** וְהָאֱלֹהִים.

אֲנִי, 6 supplies the subject, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Εἶπυ.
 אֲנִי הָיָה אִם לִבְךָ יִשְׂרָאֵל cannot be construed. Read either אֲנִי or, in accordance with
 6V εἰ ἔστιν καρδιά σου μετὰ καρδίας μου εὐθεία, 6L εἰ ἔστιν εὐθεία ἡ καρδιά σου
 μετὰ τῆς καρδίας μου, יִשְׂרָאֵל לִבְךָ עִם לִבִּי יִשְׂרָאֵל disregards אֲנִי את which 50
 is omitted, probably under the influence of 6, in 5 codd. of KENN., 2 of
 DE ROSSI; 5L 5M 5N 5P 5Q 5R 5S 5T 5U 5V 5W 5X 5Y 5Z 5AA 5AB 5AC 5AD 5AE 5AF 5AG 5AH 5AI 5AJ 5AK 5AL 5AM 5AN 5AO 5AP 5AQ 5AR 5AS 5AT 5AU 5AV 5AW 5AX 5AY 5AZ 5BA 5BB 5BC 5BD 5BE 5BF 5BG 5BH 5BI 5BJ 5BK 5BL 5BM 5BN 5BO 5BP 5BQ 5BR 5BS 5BT 5BU 5BV 5BW 5BX 5BY 5BZ 5CA 5CB 5CC 5CD 5CE 5CF 5CG 5CH 5CI 5CJ 5CK 5CL 5CM 5CN 5CO 5CP 5CQ 5CR 5CS 5CT 5CU 5CV 5CW 5CX 5CY 5CZ 5DA 5DB 5DC 5DD 5DE 5DF 5DG 5DH 5DI 5DJ 5DK 5DL 5DM 5DN 5DO 5DP 5DQ 5DR 5DS 5DT 5DU 5DV 5DW 5DX 5DY 5DZ 5EA 5EB 5EC 5ED 5EE 5EF 5EG 5EH 5EI 5EJ 5EK 5EL 5EM 5EN 5EO 5EP 5EQ 5ER 5ES 5ET 5EU 5EV 5EW 5EX 5EY 5EZ 5FA 5FB 5FC 5FD 5FE 5FF 5FG 5FH 5FI 5FJ 5FK 5FL 5FM 5FN 5FO 5FP 5FQ 5FR 5FS 5FT 5FU 5FV 5FW 5FX 5FY 5FZ 5GA 5GB 5GC 5GD 5GE 5GF 5GG 5GH 5GI 5GJ 5GK 5GL 5GM 5GN 5GO 5GP 5GQ 5GR 5GS 5GT 5GU 5GV 5GW 5GX 5GY 5GZ 5HA 5HB 5HC 5HD 5HE 5HF 5HG 5HH 5HI 5HJ 5HK 5HL 5HM 5HN 5HO 5HP 5HQ 5HR 5HS 5HT 5HU 5HV 5HW 5HX 5HY 5HZ 5IA 5IB 5IC 5ID 5IE 5IF 5IG 5IH 5II 5IJ 5IK 5IL 5IM 5IN 5IO 5IP 5IQ 5IR 5IS 5IT 5IU 5IV 5IW 5IX 5IY 5IZ 5JA 5JB 5JC 5JD 5JE 5JF 5JG 5JH 5JI 5JJ 5JK 5JL 5JM 5JN 5JO 5JP 5JQ 5JR 5JS 5JT 5JU 5JV 5JW 5JX 5JY 5JZ 5KA 5KB 5KC 5KD 5KE 5KF 5KG 5KH 5KI 5KJ 5KK 5KL 5KM 5KN 5KO 5KP 5KQ 5KR 5KS 5KT 5KU 5KV 5KW 5KX 5KY 5KZ 5LA 5LB 5LC 5LD 5LE 5LF 5LG 5LH 5LI 5LJ 5LK 5LL 5LM 5LN 5LO 5LP 5LQ 5LR 5LS 5LT 5LU 5LV 5LW 5LX 5LY 5LZ 5MA 5MB 5MC 5MD 5ME 5MF 5MG 5MH 5MI 5MJ 5MK 5ML 5MM 5MN 5MO 5MP 5MQ 5MR 5MS 5MT 5MU 5MV 5MW 5MX 5MY 5MZ 5NA 5NB 5NC 5ND 5NE 5NF 5NG 5NH 5NI 5NJ 5NK 5NL 5NM 5NN 5NO 5NP 5NQ 5NR 5NS 5NT 5NU 5NV 5NW 5NX 5NY 5NZ 5OA 5OB 5OC 5OD 5OE 5OF 5OG 5OH 5OI 5OJ 5OK 5OL 5OM 5ON 5OO 5OP 5OQ 5OR 5OS 5OT 5OU 5OV 5OW 5OX 5OY 5OZ 5PA 5PB 5PC 5PD 5PE 5PF 5PG 5PH 5PI 5PJ 5PK 5PL 5PM 5PN 5PO 5PP 5PQ 5PR 5PS 5PT 5PU 5PV 5PW 5PX 5PY 5PZ 5QA 5QB 5QC 5QD 5QE 5QF 5QG 5QH 5QI 5QJ 5QK 5QL 5QM 5QN 5QO 5QP 5QQ 5QR 5QS 5QT 5QU 5QV 5QW 5QX 5QY 5QZ 5RA 5RB 5RC 5RD 5RE 5RF 5RG 5RH 5RI 5RJ 5RK 5RL 5RM 5RN 5RO 5RP 5RQ 5RR 5RS 5RT 5RU 5RV 5RW 5RX 5RY 5RZ 5SA 5SB 5SC 5SD 5SE 5SF 5SG 5SH 5SI 5SJ 5SK 5SL 5SM 5SN 5SO 5SP 5SQ 5SR 5SS 5ST 5SU 5SV 5SW 5SX 5SY 5SZ 5TA 5TB 5TC 5TD 5TE 5TF 5TG 5TH 5TI 5TJ 5TK 5TL 5TM 5TN 5TO 5TP 5TQ 5TR 5TS 5TT 5TU 5TV 5TW 5TX 5TY 5TZ 5UA 5UB 5UC 5UD 5UE 5UF 5UG 5UH 5UI 5UJ 5UK 5UL 5UM 5UN 5UO 5UP 5UQ 5UR 5US 5UT 5UU 5UV 5UW 5UX 5UY 5UZ 5VA 5VB 5VC 5VD 5VE 5VF 5VG 5VH 5VI 5VJ 5VK 5VL 5VM 5VN 5VO 5VP 5VQ 5VR 5VS 5VT 5VU 5VV 5VW 5VX 5VY 5VZ 5WA 5WB 5WC 5WD 5WE 5WF 5WG 5WH 5WI 5WJ 5WK 5WL 5WM 5WN 5WO 5WP 5WQ 5WR 5WS 5WT 5WU 5WV 5WW 5WX 5WY 5WZ 5XA 5XB 5XC 5XD 5XE 5XF 5XG 5XH 5XI 5XJ 5XK 5XL 5XM 5XN 5XO 5XP 5XQ 5XR 5XS 5XT 5XU 5XV 5XW 5XX 5XY 5XZ 5YA 5YB 5YC 5YD 5YE 5YF 5YG 5YH 5YI 5YJ 5YK 5YL 5YM 5YN 5YO 5YP 5YQ 5YR 5YS 5YT 5YU 5YV 5YW 5YX 5YY 5YZ 5ZA 5ZB 5ZC 5ZD 5ZE 5ZF 5ZG 5ZH 5ZI 5ZJ 5ZK 5ZL 5ZM 5ZN 5ZO 5ZP 5ZQ 5ZR 5ZS 5ZT 5ZU 5ZV 5ZW 5ZX 5ZY 5ZZ 6A 6B 6C 6D 6E 6F 6G 6H 6I 6J 6K 6L 6M 6N 6O 6P 6Q 6R 6S 6T 6U 6V 6W 6X 6Y 6Z 7A 7B 7C 7D 7E 7F 7G 7H 7I 7J 7K 7L 7M 7N 7O 7P 7Q 7R 7S 7T 7U 7V 7W 7X 7Y 7Z 8A 8B 8C 8D 8E 8F 8G 8H 8I 8J 8K 8L 8M 8N 8O 8P 8Q 8R 8S 8T 8U 8V 8W 8X 8Y 8Z 9A 9B 9C 9D 9E 9F 9G 9H 9I 9J 9K 9L 9M 9N 9O 9P 9Q 9R 9S 9T 9U 9V 9W 9X 9Y 9Z 10A 10B 10C 10D 10E 10F 10G 10H 10I 10J 10K 10L 10M 10N 10O 10P 10Q 10R 10S 10T 10U 10V 10W 10X 10Y 10Z 11A 11B 11C 11D 11E 11F 11G 11H 11I 11J 11K 11L 11M 11N 11O 11P 11Q 11R 11S 11T 11U 11V 11W 11X 11Y 11Z 12A 12B 12C 12D 12E 12F 12G 12H 12I 12J 12K 12L 12M 12N 12O 12P 12Q 12R 12S 12T 12U 12V 12W 12X 12Y 12Z 13A 13B 13C 13D 13E 13F 13G 13H 13I 13J 13K 13L 13M 13N 13O 13P 13Q 13R 13S 13T 13U 13V 13W 13X 13Y 13Z 14A 14B 14C 14D 14E 14F 14G 14H 14I 14J 14K 14L 14M 14N 14O 14P 14Q 14R 14S 14T 14U 14V 14W 14X 14Y 14Z 15A 15B 15C 15D 15E 15F 15G 15H 15I 15J 15K 15L 15M 15N 15O 15P 15Q 15R 15S 15T 15U 15V 15W 15X 15Y 15Z 16A 16B 16C 16D 16E 16F 16G 16H 16I 16J 16K 16L 16M 16N 16O 16P 16Q 16R 16S 16T 16U 16V 16W 16X 16Y 16Z 17A 17B 17C 17D 17E 17F 17G 17H 17I 17J 17K 17L 17M 17N 17O 17P 17Q 17R 17S 17T 17U 17V 17W 17X 17Y 17Z 18A 18B 18C 18D 18E 18F 18G 18H 18I 18J 18K 18L 18M 18N 18O 18P 18Q 18R 18S 18T 18U 18V 18W 18X 18Y 18Z 19A 19B 19C 19D 19E 19F 19G 19H 19I 19J 19K 19L 19M 19N 19O 19P 19Q 19R 19S 19T 19U 19V 19W 19X 19Y 19Z 20A 20B 20C 20D 20E 20F 20G 20H 20I 20J 20K 20L 20M 20N 20O 20P 20Q 20R 20S 20T 20U 20V 20W 20X 20Y 20Z 21A 21B 21C 21D 21E 21F 21G 21H 21I 21J 21K 21L 21M 21N 21O 21P 21Q 21R 21S 21T 21U 21V 21W 21X 21Y 21Z 22A 22B 22C 22D 22E 22F 22G 22H 22I 22J 22K 22L 22M 22N 22O 22P 22Q 22R 22S 22T 22

- 10 OORT cancel בני. The variants given by GL λάβετε ἕκαστος (G^{19.93}) or λαβέτω ἕκαστος (G^{82.108}) τῶν υἱῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ (G^{19.108}) or τοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου αὐτοῦ (G^{82.93}) are worthless; it is evident, if only from τοῦ κυρίου αὐτοῦ, that they must be credited to the translators and copyists, not to a Heb. text, as KLOST., BENZ., KITTEL suppose. In G⁸² this alteration has spread, changing 5 also καὶ ἐνέγκατε to καὶ ἐνεγκέτω.
- ¶ ובאו, but G καὶ ἐνέγκατε, S אכלו, T ותיתן. ¶ ובאו אלי is a pregnant expression (cf. above, p. 225, l. 18) and it is unnecessary to read with the Versions (which perhaps translate freely and which may have had in mind הַבְּיָאוּ, v. 8) or, with OORT, והביאום; [cf. also p. 71, l. 33. — P. H.] 10
- V. 6^b is a gloss, for the same reason as v. 1^a, and was derived from v. 7^a. T renders ¶. The other Versions smooth over: GV οὗτοι ἄνθρωποι τῆς πόλεως, GL οὗς οἱ ἄνθρωποι τ. π., S אלוהם, T ואלהם.
- (7) ¶ אליהם; so, too, GT; S, wrongly. 15
¶ וישמעו; so, too, T; G καὶ ἔσφαξαν αὐτούς, S אכלו. Although ¶ is not exactly impossible, the suffix is to be expected here.
- (8) ¶ המלאך יגיד לו; so, too, T; S אלהם, T אלהם, GV καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγελος καὶ ἀπήγγειλεν; but GL καὶ εἰσῆλθον καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ. This is much more in keeping with the situation described. ¶ הביאו shows that the persons who report the arrival of the heads of the royal princes are men of Jehu. We should 20 therefore be obliged to emend at least: ויגידו לו. ¶ המלאך crept into the text, the unexpressed subject being wrongly supplied.
- ¶ הביאו; so too, ST; GL ἤνεγκαν. GV ἤνεγκα is an intra-Septuagintal corruption due to the insertion of המלאך.
- ¶ ויאמר; so, too, GVSCT; GL supplies the subject, καὶ εἶπεν לו. 25
¶ פתח השער; so, too, CT; GV παρὰ τὴν θύραν τῆς πύλης πόλεως, GL παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως are more explicit, but their additions are probably wrong.
- (9) After ¶ ויעמד GL has the scribal expansion ἐν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως; cf. note on v. 8.
[¶ צדיקים does not mean *fair-minded* (so BURNEY) but *guiltless, innocent*, not 30 responsible for what has happened. — P. H.]
- (10) ¶ אפוא, GV αφω, T GL.
¶ יהוה מוֹדֵב; so, too, ST; GV ἀπὸ τοῦ ῥήματος Κυρίου, GL ἀπὸ τῶν λόγων Κυρίου (Κυρίου G^{71.245}, SH אלהם, T אלהם). ¶ יהוה is here indispensable; we might rather omit, with GL, יהוה 2° before ¶ בית אחאב על. Even this omission, 35 however, is unnecessary: what follows after ארצה may be an addition by a later hand.
- (11) ¶ לבית אחאב; so, too, ST; G, inaccurately, ἐν τῷ οἴκῳ Αἰσααβ.
¶ וכל גדליו; so, too, ST; GV καὶ πάντας τοὺς ἄνδρους αὐτοῦ, a mistake due to v. 6^b. The original reading is preserved in GL καὶ πάντας τοὺς ἀγχιστεύοντας 40 αὐτοῦ = קָרְבָּנָאֵי; cf. note on 8, 16, 11; καὶ τοὺς ἄνδρους αὐτοῦ has crept into the text of GL as a doublet after καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ.
- ¶ ומדעיו; so, too, GVSCT; GL, with scribal expansion, καὶ πάντας τοὺς γνωστοὺς αὐτοῦ.
- ¶ לו; so, too, ST; GL αὐτοῦ, GV αὐτοῦς (transcriptional error). 45
- (12) ¶ ויבא T rightly, since it anticipates the following word. S אלהם, T אלהם overcomes the difficulty by transposing the last two verbs. ¶ ויבא may have crept into the text through a copyist having in mind v. 17. It is true, we must admit the fact that G may possibly smooth over, and ¶ may be explained by the theory that the main source of this story read, as the immediate sequel 50 of v. 11, ויקם ויבא שמרון, which is resumed in v. 17, beginning with the last two words of this clause ויבא שמרון; ויבא might have been retained after v. 11 through redactional clumsiness.

- 10 The latter reading is to be preferred, since from it both the reading of **A** as well as that of **SV** Σαμαρείας can be explained. **A** וְהָיָה אִם הָאֲמִנִים אֶחָאֵב is a gloss modeled on v. 5. **SV** καὶ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πρὸς τοὺς τιθηνοὺς Αχασαβ, **GL** καὶ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πρὸς τοὺς τιθηνοὺς τῶν υἱῶν Αχασαβ, **S** سبىا ولتوربنيا دأحأاب **CP** سبىا ولتوربنيا دأحأاب **5** (smooth the text more or less. We must therefore not insert אַחַב בְּנֵי אַחַב after **A** האמנים, with KLOST., BENZ., KITTEL, or לבני, with KAMPH. Nor can we read, with OORT, בני אמני for **A** האמנים.
- (2) **A** ועתה, **SV** καὶ νῦν, **T** ועתה; **GLS**, wrongly. The transition to the conclusion of the letter, which is all that is given here, can hardly be dispensed with. [Cf. 10 also Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 62, l. 19. — P. H.] **A** ואתכם; so, too, **SVST**; **GL**, with scribal expansion, καὶ ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν. **A** בני אלינכם; so, too, **SVST**; **GL**, with scribal expansion, οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως τοῦ κυρίου ἡμῶν. **A** ויעיר is a transcriptional error for ועיר; עיר cannot be used collectively here, 15 nor can it be referred to Samaria alone; **GL** καὶ πόλεις ὄχυραι, **S** وبلدان حصينة, **T** וקרין כרין. The reading עיר is met with in certain MSS, e. g., in two codd. of KENN., one of DE ROSSI, edd. Sonc. 86.88.
- (3) **A** מבני אדניכם; so, too, **SVST**; **GL** again ἐν τοῖς υἱοῖς τοῦ βασιλέως τοῦ κυρίου ἡμῶν; cf. above, l. 13. 20 **A** ושמתם, **S** وسماهم, **T** ושמותם; **GL**, supplying the object, καὶ καταστήσετε αὐτόν.
- (4) **GS** have מאד only once. **S** clumsily repeats מאד מאד at the end of the verse.
- (5) **A** וישלח; so, too, **TS**; **GL**, wrongly, καὶ ἀπέστειλαν, owing to the erroneous rendering of **A** העיר ואשר על הבית ואשר על העיר by οἱ ἐπὶ τοῦ οἴκου καὶ οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως. 25 **A** **SVST** איש נמלך; **GL** καὶ οὐ βασιλεύσομεν οὐδένα, **S** ولا نملك احد. **A** **SVST** איש נמלך; so, too, **TS**; **GL**, wrongly, ποιήσομεν owing to the preceding words (THEN.). KLOST. is not justified in emending **A** in accordance with this erroneous reading of **GL**.
- (6) **A** ספר שנית; so, too, **ST**; **GL** βιβλίον δεύτερον; the singular speaks in favor of **GL**. 30 [The phrase בית ראשי אנשי בית אדניכם is ambiguous; it could be interpreted to mean, *Take the chief* men of the family of your master* or *Take the heads of the men of the family of your master*; cf. אנשים מבני אדניכם (v. 3) and ומהיבה את כל אלה (v. 9). A similar equivocal phrase is נשא ראש Gen. 40, 20; ὁ ψαθῶ John 12, 32; אלהים משפטיך למלך-דתן at the beginning of ψ 72 which cele- 35 brates the accession of Ptolemy Philadelphus (285 B. C.). This phrase, *Bestow on the King Thy justice* may be interpreted to mean not only, *Endow the King with Thy justice*, but also, *Punish him for all he has done to us*. The King is Ptolemy Lagi, the 'second Nebuchadnezzar'; and the King's son, Ptolemy II Philadelphus, the 'second Cyrus'; cf. JHUC, No. 163 (June, 1903) p. 54^a, below; 40 p. 69, n. †, and above, p. 216, l. 17. — P. H.] **A** בני אדניכם בני is a transcriptional error for בית אדניכם, cf. v. 3^b. It refers to the royal princes, not to the sons of Joram. The two terms בית (here read by 2 codd. of KENN. and 2 of DE ROSSI) and בני have often been confused in the transmission of OT; cf. SCHWALLY, ZAT 10, 171 and above, p. 150, l. 34. The 45 impossible combination אנשי בני (rendered by **SV**, λάβετε τὴν κεφαλὴν ἀνδρῶν τῶν υἱῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν, **T** סבוי ית רישי נברי בני רבונכון) has given the scribes much trouble. As a rule, they resorted to the excision of one of the words: אנשי 6 codd. of KENN., 13 of DE ROSSI, **S** (cf. **SH** انسى, **T** انسى); — בני 1 codd. of KENN., 1 of DE ROSSI, **GA**. 119. 158. In the same way KAMPH. and 50

* [Not *Take the* cum of the sons of your master (KLOST.); cf. Ex. 30, 12; Num. 1, 2. 49. — P. H.]

- 9 with THEN., in accordance with Θ καὶ γε αὐτόν· καὶ ἐπάταξεν αὐτόν, וַיַּכְהוּ. This is preferable to the insertion after \mathbb{M} וַיַּכְהוּ of וַיַּכְהוּ, advocated by HOUB., EWALD, KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL, OORT, following \mathcal{S} $\text{וַיַּכְהוּ אֶת הַמֶּלֶךְ}$.

[We may supply וַיַּכְהוּ or וַיַּכְהוּ after \mathbb{M} נָם אָתּוּ, but this must not be inserted in the text. The accusative depends on a verb which is understood; see WRIGHT-DE GOEJE, vol. 2, § 35; cf. *op. cit.*, 2, 75, C: $\text{الْعَدُوَّ الْعَدُوَّ}$ *el-'adūya! el-'adūya!* (scil. خَذُوا *xūḏū!* 'seize, attack'). \mathbb{M} נָם אָתּוּ is an aposiopesis like the well known Virgilian *Quos ego*. — P. H.]

\mathbb{M} אֶל הַמֶּרְכָבָה is objectionable; since we know that Ahaziah fled in his chariot, it is not necessary that we should be told that Jehu struck *into* the chariot or smote Ahaziah *upon* the chariot (עַל, Θ ἐπὶ τῷ ἅρματι). The author elsewhere uses רֶכֶב for *chariot*, not מֶרְכָבָה, and \mathbb{M} אֶל הַמֶּרְכָבָה is therefore to be regarded as a marginal gloss which has crept into the text at the wrong place, and which probably relates to v. 28 וַיִּרְכְּבוּ אֹתוֹ עֲבָדָיו. Θ πρὸς τῷ ἅρματι , Θ ἐπὶ τῷ ἅρματι $\delta\upsilon\tau\alpha$, \mathcal{S} בְּמֶרְכָבָה , \mathcal{T} בְּרִיכָא . Θ has the gloss in a more complete form after v. 28. Θ has this gloss in the text in the repetition of the paragraph concerning Ahaziah after 10, 36 (v. 42 ἐπὶ τὸ ἅρμα).

- (28) There is no reason to object to the pregnant construction of וַיִּרְכְּבוּ in \mathbb{M} . Θ $\text{ἐπὶ τὸ ἅρμα καὶ ἤγαγον}$ after עֲבָדָיו is the same strange gloss of which a portion אֶל הַמֶּרְכָבָה crept into the text of \mathbb{M} in v. 27. Θ $\text{καὶ ἀνέγεικον αὐτόν οἱ παῖδες αὐτοῦ εἰς ἱερουσαλὴμ}$, and in 10, 43: $\text{καὶ ἀνεβίβασαν αὐτόν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐν ἱερουσαλὴμ}$ is still without this gloss; \mathcal{S} $\text{חֲבִיסָה סוֹסֵיכֶסֶה לֹא־עָלָם}$ has only half of it. It is unnecessary to insert after \mathbb{M} עֲבָדָיו with KLOST., KAMPH., BENZ., וַיִּבְיָאוּהוּ, or, with THEN., OORT, וַיִּבְיָאוּהוּ. \mathbb{M} עִם אֲבָתָיו (so, too, \mathcal{T}) is rightly omitted by Θ ; it collides with בִּקְבָרוֹ and is not found in the parallel passage 23, 30. In Θ VL 10, 35, on the other hand, \mathbb{M} בִּקְבָרוֹ is omitted. \mathcal{S} $\text{חֲבִיסָה חֲבִיסָה חֲבִיסָה}$ overcomes the difficulty by omitting the suffix in \mathbb{M} בִּקְבָרוֹ.

- (29) \mathbb{M} וּבְשֵׁנָה ; so, too, Θ VL; but Θ LS and Θ 10, 36, בִּשְׁנָה; see note to \mathcal{A} , 15, 1.
(30) \mathbb{M} $\text{וְהָשֵׁם בְּפִיךָ עֵינֶיהָ}$ does not mean *she set her eyes in stibium* (so BURNEY); the \mathcal{B} is the *instrumenti*; cf. \mathcal{S} חֲבִיסָה חֲבִיסָה * חֲבִיסָה and Jer. 4, 30. The verb שָׁם in this phrase has the same meaning as עָשָׂה שָׁפָמוּ in \mathcal{S} 19, 25; \mathcal{S} 19, 25; $\text{וְהָשֵׁם בְּפִיךָ עֵינֶיהָ}$ means, *she dressed her eyes with kohl*, or in common American parlance, *she 'fixed' her eyes with black paint*. — P. H.]

- (31) \mathbb{M} בְּשֵׁעָרָא ; but Θ VL ἐν τῇ πόλει , either misreading or miswriting.

- (32) \mathbb{M} וַיִּשָּׂא ; so, too, Θ VS \mathcal{T} ; Θ VL, more explicitly, καὶ ἐπῆρεν ἰου .
 \mathbb{M} פָּנָיו , Θ VL τὸ πρόσωπον αὐτοῦ , \mathcal{T} אָפָּהוּ ; Θ VL, freely, $\text{τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ}$, \mathcal{S} חֲבִיסָה .

After \mathbb{M} אֶל הַחֵלֶן Θ VL + καὶ εἶδεν αὐτήν (\mathcal{A} 245). It is a scribal expansion due to the erroneous rendering of \mathbb{M} מִי אָתִי מִי ; see below, l. 43.

\mathbb{M} וַיֹּאמֶר ; so, too, Θ VS \mathcal{T} ; Θ VL, more explicitly but wrongly, καὶ εἶπεν αὐτῇ .

\mathbb{M} מִי אָתִי מִי , Θ VL $\text{τίς εἶ σύ; κατὰβηθι μετ' ἐμοῦ}$. The translator read (a) מִי אָתִי , which is wrong, since Jehu must have known who addressed him in v. 31; and (b) instead of \mathbb{M} מִי 2° he read עָמִי , or perhaps רָרִי . This clause is meaningless (Jehu certainly did not offer to escort Jezebel downstairs!) and therefore changed in Θ VL to $\text{τίς εἶ σύ; κατὰβηθι πρὸς μέ}$. JOSEPHUS (*Ant.* ix, 6, 4) followed Θ VL: $\text{ὁ δὲ ἀναβλέψας πρὸς αὐτὴν ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ καταβάσαν ἦκειν πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσεν}$. \mathcal{S} חֲבִיסָה \mathcal{A} מִי 2° ; \mathcal{T} mistranslates מִי אָתִי by מִן הַמֶּלֶךְ מִן which is interpreted by בְּפִלְשִׁין in a marginal note of the Cod. Reuchl. cited by LA-

* [Syr. ܚܕܝܕܐ = Assyr. *cadidu*, a synonym of *guxlu* = ܠܡܫܠ . — P. H.]

- 9 (Assyr. *gaštu malītu*), not the hand (cf. S מַלְיָהּ = מַלְיָהּ קֶשֶׁת 11,2); the phrase מַלְיָהּ יָד = Assyr. *mullū qāta* (KAT³, 647, n. 1) has an entirely different meaning. The verb יָמַלָּא in 2 S 23,7 is very doubtful; see BUDDÉ *ad loc.* A similar erroneous transposition of the preposition ב is met with in Ez. 27, 12. 13; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 83, l. 11. — P. H.]
- מַלְיָהּ הַחֲצִי, ὁ βέλος, S מַלְיָהּ, נִירָא, ὦν, wrongly, τὸ βέλος αὐτοῦ.
מַלְיָהּ בִּרְכָבוֹ, S בִּרְכָבוֹ, בִּרְכִיכָה, ὁ ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ is due to a misunderstanding (בִּרְכָבוֹ instead of בִּרְכִיכָה).
- (25) מַלְיָהּ בִּרְכָבוֹ, ὦν πρὸς Βαδεκα, ὁ πρὸς Βαδεκ, לְבִדְקָר, S מַלְיָהּ, לְבִדְקָר = לְבִדְקָר (א, 4, 9). For the Kthib שְׁלֹשָׁה the Q^re requires שְׁלֹשָׁה; but there is no reason for taking 10 exception to the old spelling of the suffix of the 3. pers. sing. [For the meaning of שְׁלֹשָׁה cf. above, p. 113, l. 27. — P. H.]
מַלְיָהּ שָׁא, ὦν. Possibly the word was added in conformity with v. 26; but since it is equally probable that שָׁא was omitted in ὦν by mistake, — as identical with the last two consonants of the preceding word שְׁלֹשָׁה (*haplography*), — it is more 15 advisable to retain it. ὦν ἄρον καὶ, S מַלְיָהּ, ὦν, סב, ὦν.
מַלְיָהּ בִּרְכָבוֹ, ὦν ἐν τῇ μερίδι (ὦν + τοῦ) ἄρον Ναβουθαι, ὦν בִּרְכָבוֹ, but S, following v. 9, מַלְיָהּ, בִּרְכָבוֹ.
The punctuation of מַלְיָהּ בִּרְכָבוֹ does not suit the context. The clause כִּי זָכַר אֲנִי וְגו' gives the reason for Jehu's order. All the Versions rightly interpret the clause 20 in this way, *viz.*, that Jehu remembers the incident referred to in what follows. ὦν ὁδὸν μετὰ μνησέως, ὦν אָזְכֹּר אֲרִי דְבִיר, ὦנ. If we read אָזְכֹּר, we must insert כִּי after it; and if we adopt the second reading ὦנ, we must add כִּי ὦנ. It is an obvious conjecture that the two words dropped out in מַלְיָהּ through *homœoteleuton*. 25
מַלְיָהּ אַת probably is a repetition of a portion of וְאַתָּה; the emendation אַת is inadmissible on account of צִמְדִּים. GRÄTZ's conjecture עַת is meaningless.
מַלְיָהּ צִמְדִּים is attested by ὦν ἐπιβεβηκότες ἐπὶ Ζεύη, ὦν ἐπιβεβηκότες ἐπὶ Ζεύους. S מַלְיָהּ, מַלְיָהּ, מַלְיָהּ leaves מַלְיָהּ untranslated, ὦν כִּי הָיָה רִכְבִּינָא, ὦנ כִּי הָיָה רִכְבִּינָא (א) renders as though the text read צִמְדִּים. 30
מַלְיָהּ צִמְדִּים may be miswriting for צִמְד, influenced by רִכְבִּים.
[In my paper cited above, p. 223, l. 6 I have proposed to read: —
מַלְיָהּ אַתְּ וְאֲנִי וְאַתָּה צִמְדִּים אַחֲרֵי אַחָאב אַבִּי (β)
for I remember, I and thou were 'teaming' behind his father Ahab, i. e., we rode 35 together with Ahab in his chariot as his team, I as his driver (א, 22, 34) and thou as his shield-bearer (א, 1 S 31, 4 or שְׁלִישׁ; cf. above, p. 113, l. 27).
מַלְיָהּ צִמְדִּים is the *nomen agentis* of a denominative verb צִמְד. BURNEY suggests the passive participle צִמְדִּים, i. e. *in company*. GES.-BUHL¹³ s. v. צִמְד proposed to prefix the final ם of צִמְדִּים to the following מַלְיָהּ אַחֲרֵי, thus reading 40 מַלְיָהּ אַחֲרֵי אַחָאב. The phrase מַלְיָהּ אַחֲרֵי אַחָאב is appropriate even if the ἡνίοχος and the ὑπερασπιστής stood, as a rule, in front of Ahab. When Elijah announced to Ahab the oracle of JHVH (א, 21, 19) Jehu and Bidkar may have stood behind Ahab. It is not necessary to suppose that Ahab was on his chariot when Elijah met him in Naboth's vineyard. — P. H.]
- (26) מַלְיָהּ אַחֲרֵי, so, too, ὦν, ὦν, more explicitly, ἐκδιδάσω & εἶδον ἐχθές. 45
מַלְיָהּ לֶךְ, so, too, ὦν, ὦν, wrongly, αὐτῶν.
מַלְיָהּ אַחֲרֵי, so, too, ὦν, ὦν, καὶ νῦν ἄρατε καὶ ῥίψατε αὐτόν.
- (27) That מַלְיָהּ אַחֲרֵי is the name of a place is evident from the narrative; but it cannot be identified. It is not the modern *Jenin*, since this = עֵין גֵּנִים. S מַלְיָהּ, ὦν, but ὦν Βαθαν, ὦν Βαθωρων, = בֵּית חֲרוֹן, and this is probably 50 the true reading; cf. 2 S 13, 34 ὦν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς Ὠρωνην (ὦν τῆς Σωραμ, ditto-graphy of σ; cf. above, p. 172, l. 53).
מַלְיָהּ אַחֲרֵי is strange, since the execution of the command is not described. Emend,

- 9 (18) **לְקִרְאָתוֹ**; so, too, **GLS**; **SV** εἰς ἀπαντὴν αὐτῶν, conformed to v. 17.
[אִשְׁלֹמֹם Is (all) well?] is a euphemistic question for *Is there aught amiss?* (cf. above, p. 194, l. 13; p. 202, l. 16). Jehu's answer, **מָה לָךְ וּלְשֹׁלֹם**, means, How can you ask such a stupid question, whether all is well? Hold your tongue and join my followers! Cf. Arabic phrases like *ما لك ولهذا السؤال وانت في هذا الحال*; see my paper in *Journal of Biblical Literature*, vol. 21, p. 77, below. Cf. also WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 17.
- According to BURNEY we probably ought to read **עָרִיהֶם** for **אִשְׁלֹמֹם**; I should prefer to point **עָרִיהֶם** on the analogy of **עָלִיהֶם**. For **אִשְׁלֹמֹם עָרִיהֶם** Job 32, 12 cf. Crit. Notes on Numbers, p. 57, l. 53. — P. H.]
- (19) **אִשְׁלֹמֹם אֱלֹהִים**; but **SV** πρὸς αὐτόν, which is proved to be right by **לְקִרְאָתוֹ** v. 18 and **לְקִרְאָת יְהוָה** v. 21. **GL** ἕως αὐτῶν may render **אֱלֹהִים** as well as **עָרִיהֶם**. Instead of **אִשְׁלֹמֹם**, as in the preceding verse, BÄR and GINSBURG read here **שְׁלֹמֹם**, this being the correct Masoretic reading; cf. BÄR *ad loc.* We have here a case (and this is not the only one) in which the Masoretically correct reading is based on a textual error (cf. notes on 15, 14.36). **SV** ἡ εἰρήνη, **GL** εἰ εἰρήνη, **שְׁלֹמֹם** as well as vv. 18.22 prove **אִשְׁלֹמֹם** to be the correct reading which is given also by many codd. and edd. Sonc. 86.88, Neapol., Bomberg. 1517.
- (20) **אִשְׁלֹמֹם**; **GL**, with scribal expansion, ἡλθε καὶ οὗτος.
אִשְׁלֹמֹם עַד אֱלֹהִים is a conflate reading, combining **עַד הֵם** v. 18 and **אֱלֹהִים**. All the Versions translate here just as in v. 18 (**GL** ἕως αὐτῶν, **S** حَتَّى حَتَّى حَتَّى, **T** עד עד עד (לוֹתְהוֹן); we must therefore read **עַד הֵם**. The conjecture **עַד אֱלֹהִים**, which KLOST. gives as an alternative, is not supported by Hebrew usage.
 It is interesting to note the different renderings of **אִשְׁלֹמֹם** in the Versions: **GL**, ἐν παραλλαγῇ; **A**, ἐν παραπληξίᾳ; **S**, ἀτάκτως (cf. FIELD *ad loc.*), **S** منقطعاً, 25 **T** בְּנִיחַ [which may be miswritten for **בְּנִיחַ** (with ג). — P. H.].
- (21) **אִשְׁלֹמֹם וַיֹּאמֶר רַכְבּוֹ**, **SV** Ζεύξον καὶ ἔξευξεν ἄρματα, **GL** Ζεύξατε ἄρματα καὶ ἔξευξαν, **S** منقطعاً منقطعاً منقطعاً, **T** אִשְׁלֹמֹם וַיֹּאמֶר רַכְבּוֹ. **SV** witness against the suffix of **אִשְׁלֹמֹם**, which may be due to dittography of the initial ו of the following **וַיֹּצֵא** or to the influence of the plural forms **וַיֹּצֵאוּ** in the following line. The singular **אִשְׁלֹמֹם** is confirmed by **וְשָׁלוֹם . . . קָם** v. 17. But it was not the business of the watchman to carry out this order; therefore **וַיֹּאמֶר** may be considered to be the original reading; [contrast above, p. 154, l. 2. — P. H.] The plural **וַיֹּאמֶר** became **וַיֹּאמֶר** in **אִשְׁלֹמֹם** under the influence of the preceding imp. **אִשְׁלֹמֹם**; in **GLS**, on the other hand, **אִשְׁלֹמֹם** was changed to the plural under the influence of the following **וַיֹּאמֶר**. But it is not right to read, with KLOST. and BENZ., both words in the plural, following **GLS**.
- (22) **אִשְׁלֹמֹם** 2°, **GL** unnecessarily adds the subject, Jehu.
אִשְׁלֹמֹם מָה הָשְׁלֹמֹם; **SV** τί εἰρήνη, but we must not emend, with KLOST. and KITTEL, **מָה שְׁלֹמֹם**. The right interpretation is given by **מָה הָשְׁלֹמֹם**; we must point **אִשְׁלֹמֹם**. Jehu sneeringly repeats Joram's call. **GL** τί σοὶ καὶ εἰρήνη conforms to vv. 18.19. **S** منقطعاً منقطعاً منقطعاً misjoins this clause to the following words.
אִשְׁלֹמֹם, read **עַד** in accordance with **SV** ἔτι (cf. Job 1, 18). [According to BURNEY GRÄTZ's emendation **עַד** is unnecessary and even KLOST.'s **עַד** is greatly inferior to **אִשְׁלֹמֹם**; he refers to **הִתְמַקְהֶקֶם עַד** during their delay (Jud. 3, 26) and **עַד הָיִיתִי עַל-אֶרְצִי** whilst I was in my country (Jon. 4, 2). — P. H.]
- (23) **אִשְׁלֹמֹם וַיֹּנֵס**, **SV** καὶ ἔφυγεν, **S** منقطعاً, **T** ואפך; but **GL** τοῦ φυγεῖν. V. 24 is in favor of **אִשְׁלֹמֹם**.
- (24) **אִשְׁלֹמֹם**; so, too, **SVS**; **GL**, wrongly, τὰς χεῖρας αὐτοῦ.
 [For **אִשְׁלֹמֹם יָדוֹ בְּקֶשֶׁת** we should expect **יָדוֹ בְּקֶשֶׁת בִּידוֹ** = Assy. *gašta ina gātīšu umalli* (*I tetendit arcum manu*); cf. Zech. 9, 13. **אִשְׁלֹמֹם יָדוֹ בְּקֶשֶׁת** = Assy. *ina gašti gātīšu umalli* would mean, *He delivered his bow into his hand, he entrusted his bow to his hand* (cf. DELITZSCH, HW 409^b.410^b.411^a). The bow is filled

- 9 [GRÄTZ substitutes יהוה for יהוה, and this emendation is favored by BURNEY. — P. H.]

מלך; see note on 8,22,3.

- (15) מלך; so, too, GVLST; 644.74.106.120, SH מלך 1 1 1 * It is inconceivable why מלך should have been canceled; we may therefore suppose that the interpolator omitted it at the repetition of 8,29. Nor does he cite this verse *verbatim* elsewhere, omitting ברמה.

מלך; so, too, GVLST; GVL εν τω πολεμειν αυτους is a scribal error.

מלך; so, too, GVLST; GVL εν εστιν η ψυχη υμων μετ' εμου, GVL εν εχετε υμεις την ψυχην υμων μετ' εμου, as though the text read מלך after or before נפשכם. S מלך 1 1 1 10 מלך; so, too, GVLST; מלך is prefixed in the present passage by 15 codd. of KENN., 18 of DE ROSSI. It may be a subsequent scribal correction (THEN.) but this correction is right. [For מלך = מלך cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 51, l. 6.]

מלך in Gen. 23,8 as well as in the present passage and in 10,15 (see below) may be the participle of the verb מלך 12,9; Gen. 34,15.22.23. Cf. also Gen. 23,13 where מלך represents the 2 m perf. of this verb. S renders there, just as in the present passage, מלך מלך; see Crit. Notes on Genesis, p. 76, l. 14. The phrase מלך מלך means *If your mind is indeed favorably disposed toward me*; GVL μετ' εμου in the present passage = προς εμου Gen. 23,13. 20 For the masculine מלך before נפשכם see above, p. 115, l. 36; p. 172, l. 15; p. 187, l. 23. — P. H.]

מלך K^{thib} Q^{re} להניד, the Eastern recension has להניד both as K^{thib} and Q^{re}; many codd., edd. Sonc. 88, Brix., Compl. read להניד, both as K^{thib} and Q^{re}, להניד; but S מלך, GVL καὶ ἀπαγγεῖλαι. The prefixed 1 is wrong. 25

- (16) S gives an accurate rendering of מלך; so, too, S, except that מלך is replaced by מלך. In GVL this verse is very corrupt.

For מלך has καὶ ἐπέβη του καὶ ἐπορεύθη εἰς λεζραηλ, but GVL, with scribal expansion, καὶ ἵππευσεν καὶ ἐπορεύθη Εἰου καὶ κατέβη ἐν Ισραηλ.

For מלך GVL gives a repetition which is entirely superfluous after 30 v. 15; 8,29: GVL δ' (Λ GVL) ὅτι Ιωραμ ὁ (Λ GVL) βασιλεὺς Ισραηλ ἐθεραπεύετο ἐν λεζραηλ ἀπὸ τῶν τοξευμάτων ὧν κατετόξευσαν αὐτὸν οἱ Αραμειν ἐν τῇ Ραμαθ ἐν τῷ πολέμῳ τῷ (Λ GVL) μετὰ ΑΖαηλ βασιλέως Συρίας.

After this expansion GVL has the gloss ὅτι δυνατός καὶ ἀνὴρ δυνάμεως = מלך כי הוא חיל נבור ואיש חיל which may have been added in the margin to v. 4, either to מלך 35 or to מלך.

- (17) מלך, GVL εἰστήκει; but GVL ἀνέβη, S מלך, קאים. GVL ἀνέβη is probably a free translation but seems to represent the original reading of GVL.

For מלך GVL has τὸν κονιορτὸν Εἰου, GVL τὸν κονιορτὸν τοῦ ὄχλου του (a combination of the doublet τὸν κονιορτὸν τὸν ὄχλον l.), S מלך, 40 מלך משרית יהוה.

מלך; so, too, GVL; S, more explicitly, מלך; מלך.

מלך is supported by the Ancient Versions: GVL κονιορτὸν ἐγὼ βλέπω, GVL ὄχλον ἐγὼ ὄρω, S מלך, מלך, מלך (משרית). KLOST.'s emendation מלך does not commend itself. Less improbable is KAMPH.'s conjecture 45 (adopted by KITTEL) that מלך dropped out owing to the scribe skipping to מלך. If an alteration seems necessary, and if מלך is not taken as a plural [cf. above, p. 182, l. 45. — P. H.], the simplest emendation would be מלך.

מלך refers to a charioteer; therefore מלך, and still more plainly S מלך; מלך. But what follows shows that the King dispatched a horseman; it would 50 have taken too long to harness the horses to a chariot. GVL correctly ἐπιβάτην, GVL, following v. 18, ἐπιβάτην ἵππου. Point therefore מלך. [Contrast p. 586, l. 27 and p. 587, l. 24 of my paper cited above, p. 113, l. 29. — P. H.]

- 9 above, p. 158, l. 2) or whether the text has been conformed to הכיתה at the beginning of the verse. The first person being by no means impossible, we have not altered **M**.
M עבדי; so, too, **SVS**; **^** **SL**, wrongly.
KLOST. has rightly observed that **M** יהוה כל עבדי יהוה, although attested by **SVS** 5 is a gloss if only on account of יהוה beside עבדי. It is intended to include Naboth's case.
- (8) **M** ואבר is tautological alongside of ^b; emend, with **SL** καὶ ἀκαίρους, וְקִיָּר. We require a reference to the descendants of the deceased Ahab. **TP** ויבר renders **M** ואבר; **SL** ואבר, **S** **סלכ**, **I** *perdamque* pronounced the consonants, וְאָבֵר; cf. Jer. 46, 8. 10
 [For **M** משתין בקיר ועצור ועוזב see above, p. 166, l. 31. — P. H.]
- (9) **M** ונתתי **SL** καὶ ὠδῶσω passes here again into the first person; contrast above, p. 220, l. 52.
- (10) **M** בחלק יורעאל **SL** ἐν μερίδι τοῦ ἀγροῦ λεζραηλ = שדה, scribal expansion derived from v. 25. 15
- (11) **M** ויאמר; so, too, **TP**; **SL**, rightly, καὶ εἶπον, **S** **סלכ**, **SL** ואמרו. After καὶ εἶπον αὐτῶ **SL** εἶπεν αὐτοῖς εἰρήνη. It is a scribal expansion which originated from a doublet. We must not read, with OORT, disregarding αὐτοῖς and αὐτῶ, שלום ויאמרו ויאמר. This insertion spoils the graphic description.
 [**M** השלום means *Is (all) well?* or, *Is there aught amiss?* so, too, in v. 18; see 20 my paper on v. 25 in the *Journal of Biblical Literature*, vol. 21 (1900) p. 77. Cf. above, p. 194, l. 13; p. 202, l. 17. — P. H.]
- (12) **M** ויאמרו; so, too, **T**; **SV** καὶ εἶπεν, contrast v. 11; **SLS**, with scribal expansion, καὶ εἶπον αὐτῶ, **S** **סלכ**.
M ויאמר; so, too, **T**; **SV** καὶ εἶπεν Εἰς πρὸς αὐτούς, **SL** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, **S** 25 **סלכ**.
M כואת וכואת shows that the author does not intend to give the substance of what the disciple said; cf. Jud. 18, 4; 2 S 17, 15. Besides, the passage after לאמר would only have an appropriate meaning if it came after an account of the ceremony of anointing and stood in connection with it. From לאמר on is 30 hence to be regarded as later scribal expansion.
- M** לאמר; so, too, **SLT**; **SV** λέγων καὶ εἶπεν, **S**. For **M** אל ישראל emend, [^] על; so many codd., edd. Sonc. 86.88, Brix.; cf. note on v. 3. **SL**, with scribal expansion, ἐπὶ τὸν λαόν μου Ισραηλ, but we must not, with OORT, insert עמי in the text. 35
- (13) **M** וימהרו; so, too, **ST**; **SL** καὶ ἀκούσαντες ἔσπευσαν which is scribal expansion rather than original.
M תחתיו; so, too, **SVST**; **SL**, more explicitly, ὑποκατάτωθεν του.
 Even the Ancient Versions did not understand **M** גרם המעלות; אל גרם המעלות 40 they translate therefore as well as they can: **T** לדרג שעיא, **S** **سلاسل**, **SV** ἐπὶ τὸ γαρεμ τῶν ἀναβαθμῶν does not translate **M** גרם, **SL** ἐφ' ע' τῶν γαρεμ ἐπὶ μίαν τῶν ἀναβαθμῶν has a doublet. **KLOST.**'s conjecture, וישימו את יהוא על מנניהם עליו, and OORT's הגלות תחתיו על אחת העגלות are rather airy and presuppose an act for which there is no evidence of its ever having been performed at the proclamation of an ancient Israelitish king. Nor would an עגלה have been used for 45 this purpose, but a מרכבה.
- [**M** גרם is perhaps identical with גרן *threshing-floor*; the steps may have been cut out of the ground and beaten hard (*Tennenlehmeistrick*). Jehu probably ascended a platform of earth to show himself to the army. — P. H.]
- (14) **M** נמשי **SL** του υἱὸς Ναμεσι υἱοῦ λωσαφατ 50 which looks as though it had been expanded from an original reading נמשי יהוא בן נמשי given by **S** **נמשי בן נמשי**; cf. note on v. 2 (p. 220, l. 27).
 For **M** אל יורם emend [^] על; cf. 2 Chr. 24 25 f. and above, p. 151, l. 30.

- 8 utterly bewildered. The object to be supplied after א ויָצֵם is probably not המנחה (cf. p. 216, l. 34), but לב or עין (cf. above, p. 174, l. 30); שים = הכין (לב). For ויעמר את פניו cf. note 25 of my paper cited above, p. 80, n. *. — P. H.]
- (12) א ויאמר 2°; so, too, ט׳; טל και ειπεν αυτω Ελισσαιε, S ١٥٤٠ ١٥٤١. 5
א כי; so, too, ט׳; S, wrongly.
א רעה; so, too, ט׳; but טל σύ which speaks for itself. Moreover, א רעה clashes with the preceding את אשר, unless we take this to be a conjunction = how; cf. v. 5 and EWALD, *Ausführliches Lehrbuch*⁸, § 333 (p. 820, above); S ١٥٤٠ ١٥٤١ smooths the construction.
- (13) א הנכלב; so, too, S׳; but ט׳ δ κύων δ τεθνηκώς. 10
א הרבר הנרול הזה, טל τὸ ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο; ט׳ τὸ ῥῆμα τοῦτο. The addition τὸ μέγα is Hexaplaric (cf. FIELD *ad loc.*); so the scribal expansion of א, הנרול, is still unrepresented in ט, which however has another one, viz. δ κύων δ τεθνηκώς. We must not, with OORT, admit המת into the text.
- (14) א וילך; so, too, ט׳; but טל S, supplying the subject, και ἀπῆλθεν Ἀζαηλ, 11 15
S 1110.
א אלישע; so, too, ט׳; טל, with scribal expansion, Ελισσαιε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ.
א ויאמר לו 1°; so, too, ט׳; טל S again supply the subject, δ κύριος αὐτοῦ, S 1110.
א ויאמר 2°; so, too, ט׳; טל + Ἀζαηλ. 20
א אמר לי, S 1110, אמר לי ט׳, εἶπέν μοι, טל εἶρηκέ μοι. The statement of SH 1110, if correct, refers to a lacuna which originated within ט; cf. H-P and FIELD *ad loc.*
- (15) א ויטבל; so, too, ט׳; טל και ἔβαψεν αὐτό. 25
At the end of the verse טל + ἐπὶ Συρίαν (, ט׳) which is derived from v. 13.

- (16) **Ⲑ** so, too, **Ⲛⲥⲧ**; **Ⲛ** without **ⲕⲁ**; *cf.* note on **ⲁ**, 15, 1.
Ⲑ has been erroneously repeated from the end of the verse. 30
ⲚⲥⲧⲐ exhibit this addition, but ^{ⲕⲁ} **ⲚⲥⲧⲐ**. 52.55.56.64.71.74.106.119.120.121.134.144.158.236.242.245.246.247. Cpl. Ald. **ⲚⲥⲧⲐ**; it is omitted also in two codd. of KENN. and one of DE ROSSI.
Ⲑ **ⲕⲁ** **ⲙⲗ** **ⲉⲗ** **ⲓⲣⲁⲗ** at the end of the verse (so, too, **ⲚⲥⲧⲐ**) read **ⲉⲗ** **ⲓⲣⲁⲗ**. In the parallel formula for the Israelite Kings **ⲉⲗ** **ⲓⲣⲁⲗ** is everywhere used except in 14, 23, and in all the similar passages relating to the Kings of Judah which 35
occur *before* **ⲙ**, 8, 16, (*cf.* **ⲁ**, 15, 1.9; 22, 41), as well as in **ⲙ**, 9, 29 (which is a repetition of 8, 25) **ⲉⲗ** **ⲓⲣⲁⲗ** is used, whereas *after* **ⲙ**, 8, 16 we find everywhere
ⲙⲗ **ⲉⲗ** **ⲓⲣⲁⲗ** (*cf.* **ⲙ**, 8, 25; 14, 1; 15, 1.32; 16, 1; 18, 1). We may therefore suspect
that **ⲉⲗ** **ⲓⲣⲁⲗ** was the original reading everywhere, and that in all passages
from 8, 16 onward it was altered to **ⲙⲗ** **ⲉⲗ** **ⲓⲣⲁⲗ**, a phrase which is awkward both 40
on account of its ambiguousness (**Ⲛ** in some MSS βασιλεύς, in others βασιλέως)
as well as because of the preceding **ⲙⲗ**; *cf.* note on **ⲁ**, 15, 9.
- (17) **Ⲑ** so, too, **ⲚⲥⲧⲐ**; **Ⲛ**, more explicitly, **ⲏⲩ** **ⲙⲡⲁⲙ**.
Ⲑ so, too, **ⲚⲥⲧⲐ**; but **ⲚⲥⲧⲐ** **ⲕⲁ** **ⲧⲉⲣⲥⲉⲣⲁⲕⲟⲛⲧⲁ**, **Ⲛ**82.93 **ⲕⲁ** **ⲉⲗ** **ⲉⲕⲁ**. In view of
the reading of **ⲚⲥⲧⲐ** it is an interesting coincidence that the K^cthib has **ⲥⲏⲁ** (Q^crê, 45
ⲥⲏⲁ) after **ⲥⲏⲁ**. The Q^crê is adopted in the text of 2 Chr. 21, 5. Objection
was taken by the Q^crê to the abnormal construction of **ⲥⲏⲁ** with the singular
ⲥⲏⲁ (*cf.* **ⲥⲏⲁ** **ⲁⲙⲁ**, 25, 17) while it has passed over the same construction in 22, 1.
Since **ⲏ** may be a transcriptional error for **ⲏ** in 25, 17, while **ⲁⲙⲁ** is a textual
error for **ⲁⲙⲁ** in Ez. 45, 1 (*cf.* **ⲁⲙⲁ** *ad loc.*), the form here and in 22, 1 50
is very extraordinary. The numbers in the Book of Kings have been repeatedly
worked over, and it is not impossible that originally one of the numbers
from 10 to 19 or **ⲁⲙⲁ** (**ⲚⲥⲧⲐ**) stood before **ⲥⲏⲁ**.

- 8 that the gift of the king is to consist of a portion borne by his envoy, and a portion carried after him.
 מל לפניו; so, too, $\mathfrak{U}^{\text{VTS}}$; \mathfrak{U}^{L} , more explicitly, ἐνὶ ὧπιον Ελισσαίε. On the other hand, \mathfrak{U}^{V} supplies after מל ויאמר, πρὸς Ελισσαίε.
 For מל מַחֲלִי = מחליי see above, p. 215, l. 49.
- (10) מל אלו, \mathfrak{U}^{VL} ; it is scribal expansion. $\mathfrak{U}^{\text{xi 44-55 64-71}}$ &c. πρὸς αὐτόν, is according to \mathfrak{SH} derived from Θ ; cf. H-P and FIELD *ad loc.*
 מל לא, \mathfrak{U}^{V} ; it is a correction which has not yet been made in \mathfrak{U} , and which is intended to remove the dogmatic objection, that Elisha asks Ben-hadad's envoy to tell his master an untruth. In reading לו, the Q^rê restores the original 10 sense. \mathfrak{S} לא, \mathfrak{U} ליה, \mathfrak{U}^{L} αὐτῷ render the Q^rê. The Septuagintal αὐτῷ is Hexaplaric, but the critical marks are misplaced in \mathfrak{SH} \ \mathfrak{U}^{L} \mathfrak{U}^{V} ; cf. FIELD and LAG. *ad loc.* [See also Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 61, l. 19. It is not impossible that the original text was simply ויאמר אלישע חיה תחיה והראני יהוה כי מות ימות, Elisha said, *Thou (Hazeal) wilt live, but JHVH has shown me that 15 he (Ben-hadad) will die.* Hazeal could therefore report (at the end of v. 15) *He said to me, Thou wilt live*, which Ben-hadad naturally understood to refer to himself. For equivocal phrases in Hebrew cf. below, p. 227, l. 31. — P. H.]
- (11) מל ויבך being followed by the subject איש האלהים, the clauses ויעמר את פניו וישם ויבך must have a different subject, viz. Hazeal. For this reason it is incorrect 20 to substitute, with GRÄTZ, ויבך for מל ויעמר and וילם for מל וישם. Nor can we emend, with KLOST. (followed by KAMPH., BENZ., KITTEL, OORT) וישם for מל וישם. Hazeal neither turns around, nor is he frightened. Also ער-בש points to an action performed by Hazeal in vain 'until he was ashamed'; cf. 2, 17; Jud. 3, 25; it does not mean simply *much, extremely*. The rendering of ויבך וישם 25 ויבך is partly faulty, partly inaccurate, מל ויעמר, וישם, and ער-בש being misinterpreted. If עמר and וישם referred to Elisha it would be necessary at least to cancel מל איש אלהים as scribal expansion.

Nor can we take מל ויעמר את פניו to be an expression for the prophetic ecstasy, if Hazeal is the subject; even Elisha is not in ecstasy. We must point, with \mathfrak{U}^{V} 30 καὶ παρέσθη, \mathfrak{U}^{L} καὶ ἔσθη, * and translate, unless there is some considerable corruption concealed in מל פניו, *he remained standing near him, and laid before him (gifts) until he was ashamed* (German *da blieb er bei ihm stehen und legte ihm vor bis er zu Schanden wurde*). The object of מל וישם is the מנחה of Ben-hadad, and we must not emend with PERLES (*Analekten*, p. 30) וישם for 35 מל וישם. For עמר את פניו cf. 8, 12, 6.

The correct interpretation is preserved in \mathfrak{U}^{L} καὶ ἔσθη Ἀζαήλ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ παρέσθη ἐνὶ ὧπιον αὐτοῦ τὰ δῶρα ἕως ἡσχύοντο. An interesting doublet is found in $\mathfrak{U}^{\text{64. Ald}}$ καὶ ἔκειντο τὰ δῶρα ἕως οὐ ἐσάπρισαν (\mathfrak{U}^{71} ἐσάπρισαν), \mathfrak{U}^{55} καὶ ἔκειτο τὰ δῶρα οὐ ἐσάπρισαν = וישם and בָּאָשׁ; ** cf. H-P and FIELD *ad 40 loc.* One of these two renderings, it may be supposed, represents the original LXX. \mathfrak{U}^{V} καὶ παρέσθη τῷ προσώπῳ αὐτοῦ καὶ ἔθηκεν ἕως αἰσχύνης approximates too closely to מל. \mathfrak{S}^{PL} $\mathfrak{U}^{\text{11a}}$.

[WINCKLER (*Krit. Schriften* 2, 36; cf. also KAT³, 257) thinks that the passage is very simple: JHVH has caused me to see that he (Ben-hadad) will die, says 45 Elisha. Thereupon he (Hazeal) opened his eyes wide (*i. e.*, Hazeal looked at Elisha with fixed eyes wide open) and was utterly dumbfounded (וּשָׁם; cf. above, l. 22) or perplexed (ער-בש) = like a stupid or stupefied person, in a dazed state) on account of this unexpected revelation. AV, he settled his countenance steadfastly (RV + *upon him*), until he was ashamed, *i. e.*, he stared at him and was 50

* [Cf., however, above, p. 174, l. 27.

** For ער-בש בָּאָשׁ see above, p. 77, l. 43; p. 201, l. 53. — P. H.]

- 8 καὶ γε ἦλθεν ἐπὶ τὴν γῆν ἐπτά ἔτη arose from a doublet. We must therefore not alter **A**, with KLOST., KAMPH. Elisha says of the famine called for by JHVH, it has come upon the land for seven years (*sie ist bereits für sieben Jahre ins Land gekommen*) i. e., it has come already over the land (and will last) for seven years. [**A** שבע שנים may be erroneously repeated from the end of the following verse, and even in this second passage it may be due to scribal expansion, derived from שנים שבע מקצה v. 3. — P. H.] 5
Nor need we alter **A** אל to על.
- (2) **A** ותקם האשה ותעש; so, too, **GVST**; **GL** καὶ ἐποίησεν ἡ γυνή, disregarding **A** ותקם, but this omission is wrong. 10
A איש האלהים; so, too, **GLST**; but **GV** Ελεισαιε. It is impossible to say what stood in the original text.
After **A** בארץ פלשתים **GL** has the scribal expansion καθ' ὡς εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ.
- (3) After **A** שבע שנים **GL** has the scribal expansion τοῦ λιμοῦ; similarly **GV** after 15 **A** פלשתים + εἰς τὴν πόλιν.
A ותנא; so, too, **ST**; **GV** ἦλθεν, **GL** ἐξῆλθε corrected in accordance with **A**. Since the woman had not yet regained the possession of her house, and since, according to the context, אל המלך was probably supplied in the mind of the author, the reading ותנא is to be preferred; cf. 2 S 14,3. The reading of **A** was due 20 to the fact that the נ had become illegible, and either it was misread, or נ was erroneously conjectured.
Instead of **A** אל ביתה, read, in accordance with v. 5, על ביתה, על שדה; cf. above, p. 151, l. 31.
- (4) **A** איש האלהים; נער, so, too, **ST**; but **GL** τὸ παιδάριον Ελεισαιε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ 25 θεοῦ. Here the name is appropriate, and אלישע, it may be supposed, stood in the original text. The reading of **GL** is due to scribal expansion, and **A** represents this expanded text with omission of אלישע.
- (5) **A** את המת; so, too, **ST**; **GL** τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν τεθνηκότα is a scribal error due to the following line, and **GV** υἱὸν τεθνηκότα is a correction of this. 30
After **A** החיה **GV** supplies the subject Ελεισαιε.
A אדני המלך; so, too, **GLST**; **SP**.
- (6) **A** וישאל המלך לאשה ותספר לו; so, too, **GVST**; **GL**, transposing and expanding the text, καὶ ἡρώτησεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς καὶ διηγήσατο ἡ γυνὴ τῷ βασιλεῖ πάντα.
A את כל אשר לה ואת כל תבואת השרה; so, too, **ST**; **GL** πάντα τὰ αὐτῆς καὶ πάντα 35 τὰ γενήματα τῶν ἀγρῶν αὐτῆς, **GV** πάντα αὐτῆς τὰ γενήματα τοῦ ἀγροῦ is a mutilation of this expanded text.
The pointing of **A** עֲנֶה instead of עָנֶה is due to prosodical reasons; the final ה is probably marked with Rappheh on account of the following א.
- (7) **A** ער הנה; so, too, **GLST**; **SP**. 40
- (8) **A** חוהאל is written five times *plene* with ה after ה, viz., besides the present verse, in vv. 13.15.29; 2 Chr. 22,6; but, as a rule, we find the *scriptio defectiva*, חוהא. Like עשהאל, עשהאל, פרהא, פרהא, the spelling חוהאל is a remnant of an orthographic system in which the elements of a compound were written just as the corresponding independent words. 45
A את יהוה; so, too, **GL**; **S** מלל; **GL** פתנמא דיי, avoiding the anthropomorphism.
For **A** ממותו = ממותו see above, p. 169, l. 1.
With regard to **A** מקחלי = מקחלי (**GL** ἐκ τῆς ἀρρωστίας μου ταύτης, **S** αἰσθησάμενος, **GL** ממרעי דין) see note on 2,1,2 (p. 178, l. 49). 50
- (9) **A** ולקראתו; so, too, **GVST**; **GL**, more explicitly, εἰς ἀπάντησιν τῷ Ελεισαιε.
A וכל טוב **GL** καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ, **GL** וכל טוב; but **GL** ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν, **S** לְעָלָה. The reading of **GLS** is not so good, since it disregards the fact

- 7 **TL** follows **AL** לנמר. **U** reads שער, τὴν πύλην, but this, although possible, has v. 11 against it. After **AL** העיר **TL** has the doublet καὶ ἐκάλεσαν τοὺς στρατηγοὺς τῆς πόλεως (שַׁעֲרֵי for שָׁעֲרֵי). It is hard to say how **KLOST.** could have hit on the idea that we should read 5 **אין כל** for **AL** וקול. **AL** אסור 2°, rendered by **CSGL**, **U** **U**^V. It was originally wanting in **U** (cf. **FIELD** *ad loc.*) and is really unnecessary. **AL** ואהלים, without the article, is objectionable, since we have החמור, the הסוס just before; emend therefore, in accordance with **U** αἱ σκηναὶ αὐτῶν אֶהְיֶהם. 10
- (11) **AL** ויקרא, but **U** καὶ ἐβόησαν, **TL** καὶ ἐκάλεσαν, **U** וקרו, **S** וַיִּקְרְבוּ = וַיִּקְרְבוּ. The plural is necessary; it reappears in certain Heb. MSS: 10 codd. of **KENN.**, several of **DE ROSSI** read ויקראו. **TL** τοὺς θυρωροὺς disregards the context; this rendering does not tally with v. 10, especially with the doublet in that verse (cf. above, l. 3). 15
- GLS** **AL** פנימה. 15
- (12) **AL** לילה **U**, wrongly. **U** omits also **AL** נא. **AL** **GLS** **U** את אשר עשו לנו ארם; **U** αἱ ἐποίησεν ἡμῖν Συρία, **SH** \ יַחַבְלָה * לַסֵּה. **AL** להחבא is a scribal error for להחבא which is read by many codd.; cf. p. 172, l. 32. 20 The K^{thib} בהשרה is due to repetition of the last two consonants of the preceding word. The Q^{re} emends: בַּשָּׂרָה which conforms to the usual construction of נחבא. It is not impossible that the original reading was simply שרה.
- (13) This verse has been thrown into great confusion by the dittography of the whole clause אשר נשארו בה הנגם ככל ההמון ישראל, the syntactical difficulty having been 25 smoothed over by the omission of the article in ההמון. This erroneous repetition does not appear in **GLS**. Even **AL** ישראל 1° is an erroneous addition, since ההמון refers to the war-horses which had already perished. **U** ἰδοὺ εἰσιν πρὸς πᾶν τὸ πλῆθος Ἰσραὴλ τὸ ἐκλείπον = **AL** אשר תמו ההמון ישראל אשר תמו smooths over, the article being disregarded. **U** τῶν καταλειφθέντων ἐν παντὶ Ἰσραὴλ 30 ἀπὸ τῶν ἐκλείπόντων treats the text still more freely. **S** اَللّٰهُ سَمِعَ اَنْبِيَا حَمَلْ paraphrases the text unmarred by the dittography, **U** הא אנון ככל המונה דישארל דאשארנו בה (אם ייבדון הא אנון ככל המונה דישארל דספו paraphrases **AL**. **AL** אשר נשארו בה 1°, which **U** read more correctly אשר נשארו, οἱ κατελείφθησαν 35 ὧδε, is a gloss to the preceding הנשארים, due to the fact that vv. 7.10 refer to horses left behind in the camp of the Syrians.
- [**WINCKLER** (*Krit. Schriften*, 2, 35) proposes to read חושה or חישא (cf. **U** 90, 10) hastily for **AL** חמשה. This idea would have been expressed by ויקחו ויקחו; cf. 9, 13. The ἀπαξ λεγόμενον חיש is very doubtful. 40
- BURNEY** states that possibly the text may have originally run: — ישלחו אנשים. ויקחו נא חמשה מן הסוסים הנשארים. אם יחיו הנגם ככל ההמון ישראל אשר נשארו פה ואם יאבדו הנגם ככל המון ישראל אשר תמו *Send men, and let them take five of the horses which survive; if they live, lo, they are as all the multitude of Israel that survive here; and if they perish, lo, they are as all the multitude of Israel that are* 45 *consumed.*
- I am inclined to think that **AL** אשר נשארו פה הנגם ככל ההמון represents a gloss or variant (see *Hebraica* 19, 198, l. 16) to the following **AL** ככל המון ישראל אשר תמו. **AL** אשר תמו is here synonymous with נשארו; it means *they are whole, sound, alive*; cf. **תמימים** Prov. 1, 12 and Assy. נמל (**DELITZSCH**, *HW* 198^b). The prefixed 50 כ is the so-called *Kaph veritatis* (**GES.-KAUTZSCH**, § 118, x); it is possible, however, that we should substitute throughout ל (cf. above, p. 61, l. 19) for this emphatic כ; cf. also above, p. 167, l. 3. The passage seems to mean, Let them

- 6 τῆς σφύρας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ combines the two readings of JPL.

מְבִית looks like a gloss to the preceding על בשרו; but we have not relegated it to the margin, since it is not impossible; besides, it is attested by all the Versions. [I am inclined to think that על בשרו is a gloss to מבית.

מְבִית, ἡ ἐσωθεν, *I intrinsecus*, *س* مصلية, *ט* מלניו, AV *within* means here *under his garments, next to the skin*. Heb. בית *baith** stands for *bêth, bāt, ba't*, i. e., a biconsonantal feminine noun like Assyr. *amtu* = אמה, *šattu* = שנה, *qaštu* = קשת, *bintu* = בת (cf. above, p. 61, l. 39),** Arab. اخت *uxt* = אחות, &c. The root is בא *to enter*; Assyr. *bābu* 'gate' (for *ba'bu*) is a reduplicated form of this root (cf. שמש, גון, &c.). Also the preposition ב *in* is connected with this root בא *to enter*, just as English *inn*, which means originally *shelter, habitation*, is identical with the preposition *in* (cf. the old denominative verb *to in* or *inn* = *to shelter*, to house; Ethiop. *ba'at* 'entrance, cavern,' Arab. *bī'at* 'lodging' &c.). For *bait* = *bēt* compare ירושלים for ירושלם &c. The *a*-vowel in the plural *bāttim* is more primitive than the *e* or *a* in בית; *bēt* stands for *bāt*, just as we have in Assyrian, *rešu* = *rāšu, ra'su**** The doubling of the *t* in בָּתִּים must be explained in the same way as the doubling of the *n* in אחים *brothers*, that is, it is based on the analogy of the triconsonantal stems. The feminine ת was regarded as the second stem-consonant. The meaning *inside* (cf. above, p. 92, l. 1) is primitive, not secondary. — P. H.]

- (31) מְבִית, so, too, טע; *ס*, with scribal expansion אבסס. מְבִית, so, too, טע; א, scribal expansion. ἡ ἐσωθεν Σαφατ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (32) WELLHAUSEN in BLEEK⁴, 251, n. 1, has shown convincingly that vv. 32 ff. are corrupt. Since 7,2 presupposes that the King was present and 6,33^b can only have been spoken by the King, the first המלאך in v. 32 as well as המלאך in v. 33 must be regarded as being due to a misconception which was caused by שלח in v. 32. The author of the interpolation 7,17 read המלך in vv. 32,33, since he writes בָּרַךְ הַמֶּלֶךְ; and this was changed by טס into המלאך (ἐν τῷ καταβῆναι τὸν ἄγγελον). If this emendation be right, מְבִית מלפניו in v. 32, as well as the whole passage after ראשי to the end of the verse, are interpolations which originated in the misconception alluded to. מְבִית מלפניו is shown to be a subsequent addition by מְבִית במרם יבא וגו' connecting directly with v. 32^a. ἡ καὶ πρὶν εἰ. and *ס* מלפניו obliterate this fact. GRÄTZ places מְבִית מלפניו after v. 31; in this way he obtains a connection for במרם, but the objection remains that the messenger is not referred to after v. 33; furthermore, this emendation causes GRÄTZ to sin against the Hebrew language by the additional emendation שלח בן־הרצח הזה מְבִית מלפניו for מְבִית מלפניו מן ה[מלך] רצח הנה between vv. 32 and 33; they conjecture that there was originally a statement to the effect that the king, but not the messenger, had been admitted into the house; this, however, is a desperate expedient. It would be difficult to account for the complete omission of so characteristic an incident. מְבִית במרם; so, too, טע; ἡ καὶ πρὶν and *ס* מלפניו (hence OORT, ובמרם) smooth the text.
- (33) For מְבִית המלאך (so, too, טע) we must emend, המלך; cf. above, l. 29. ט^v, inaccurately, ἄγγελος; ἡ, more explicitly, ὁ ἄγγελος ὁ παρὰ τοῦ βασιλέως.

* [Hebr. בית is not dissyllabic (*báyith*; see *Johns Hopkins University Circulars*, June, 1903, p. 70b.

** For בת = *bint, bent* &c. cf. ἑκατόν = *centum*, &c.

*** See HAUPT, *Die sumer. Familiengesetze* (Leipzig, 1879) p. 67; *The Assyrian E-vowel* (Baltimore, 1887) p. 26; contrast ZA 17,261, n. 1. — P. H.]

- 6 as the K'thib. We cannot, with KLOST. and GRÄTZ, emend רָחֲמַיִם for אֱלֹהֵינוּ; grape-stones* are no food for man, and they cannot be furnished except at the time when the grapes are pressed; nor does this word mean *piquette* (inferior wine made of the grape-skins and other refuse) as KLOST. presupposes. CHEYNE's (*cf.* p. 208, l. 39) emendation הָרוּבִים (*cf.* Luke 15, 16) is better. The Heb. name for *carob* is preserved in Mishnic חרוב. But we need not take exception to אֶל for *carob* is read, with CHEYNE, כָּר, אֶל is attested by Talmudic usage and Greek κάρσος; for the construction 'רבע הקב ח' *cf.* רביעית ההין יין Ex. 29, 40; ההין ר' שמן Num. 15, 4; עשרית האפה סלת Lev. 5, 11; 6, 13. [*Cf.* also Crit. Notes on Isaiah, p. 197, l. 12 and CHEYNE-BLACK, EB 1130. According to WINCKLER, Krit. Schriften, 2, 35 (*cf. ibid.* p. 23) we must read חֶקֶר (*cf.* below, l. 15) instead of אֶל חמור, while the preceding אֶל ראש is the remnant of תירוש *must.* This should be inserted after רבע הקב instead of אֶל חרונים, and חרונים, which is derived from חרי Gen. 40, 16, belongs to חמר. WINCKLER therefore proposes to read חיות קבר עד חרית. A homer, i. e. 10 ephahs or about 12 bushels (*cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 44, l. 11) would seem to be too large a measure alongside of a quarter of a cab = one log, i. e. half a liter or 1¾ English pints (1 homer = 180 cabs). It is true that there is a considerable difference in the price, 80 shekels (about \$ 48) and 5 shekels (about \$ 3).
- (26) For אֶל החומה על עבר על החומה *cf.* v. 30; contrast 4, 9; 8, 9, 8. — P. H.] For הושיעה הוֹשִׁיעַ, Ὁσῖον, פְּרִיק, פְּרוֹק Ḥ has, with scribal expansion, σψόν με, S פִּסְמוֹ.
- (27) אֶל ויאמר, but Ἐλ καὶ εἶπεν αὐτῇ, S وَاٰمَرَ اِيَّاهُ, Ἐλ καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεὺς; all these additions are due to scribal expansion. אֶל אל יושעך יהוה (so, too, Ḥ) is an imprecatory refusal (AVM, Let not the Lord save thee). S in wrong in canceling the negative. Nor can we consider אֶל אל to be an abridgment of אֵל אלהים (so GRÄTZ, GINSBURG, PERLES, Analecten 14). [The usual answer given to a beggar in the East to whom one does not want to give backsheesh is اللّٰهُ يَعْطِيكَ Allāh ya'fik, 'God may give thee!' (*cf.* BÆDEKER'S Palästina⁵, p. xxxii). It is therefore not impossible that the original text was אֶל יושעך (*cf.* אלהים v. 31 and נַפְעָה מִנִּי; contrast above, l. 26) and that the following יהוה represents a subsequent addition. For אֶל instead of אֵל *cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 48, l. 49; also Crit. Notes on Jeremiah, p. 77, l. 3. The clause cannot mean God will hardly help thee, I think (GES.-BUHL¹³ 39^b); nor can we explain it as a negative conditional protasis, If the Lord do not help thee (so AV, KAUTZSCH, Textibibel and GES.²⁷, § 109, h). V. 27 seems to be a variant to אֶל ויאמר לה המלך מה לך at the beginning of the following verse. BURNEY suggests, as an alternative, to regard אֶל as used absolutely in deprecation: Nay! let Yahwee help thee! Cf. above, p. 187, l. 5; also p. 203, l. 16. He also thinks it possible that אֶל אל = Aram. אֳלָא except. — P. H.]
- (28) After אֶל ויאמר Ḥ repeats הִי טוֹבָה to supply the subject.
- (29) Ḥ adds at the end of the verse, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτόν ἵνα φάγωμεν καὶ αὐτόν. This is scribal expansion and must not be received into the text (against KLOST.).
- (30) For אֶל המלך (so, too, ḤVLS) ḤA has, with scribal expansion, ὁ βασιλεὺς Ἰσραηλ. Although אֶל והוא is translated in Ἐλ καὶ αὐτὸς διεπορεύετο, Ḥ has καὶ αὐτὸς εἰστήκει עמד והוא. אֶל appears to have been altered in accordance with v. 26. But suit suits the situation in v. 30 better. ḤS render אֶל. ויאמר העם והנה השק על בשרו ḤV καὶ εἶδεν δ λαός τὸν σάκκον ἐπὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, S وَنَحَلَ سَكَّهُ عَلَى بَشَرِهِ, P وَنَحَلَ سَكَّهُ عَلَى بَشَرِهِ, ḤV καὶ εἶδεν δ λαός, καὶ ἰδοὺ σάκκος ἐπὶ

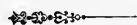
* [Contrast Crit. Notes on Numbers, p. 45, l. 12. — P. H.]
Kings

- 6 reads מִקָּה, not תִּקָּה; moreover, we cannot prove that it was customary to kill captives of war; consequently the emendation of KLOST., BENZ., KITTEL, תִּקָּה, is inadmissible. Nor can we, with GRÄTZ and OORT, cancel the interrogative particle; it would be meaningless to state the fact that the king of Israel was in the habit of killing his captives. But if, after the excision of the 5 interrogative particle, we emend תִּקָּה אֹתָם for אֵת מִקָּה אֹתָם, it would again be necessary to suppose that it was customary to kill the captives. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 the ה before אֵשֶׁר is a remnant of בָּלִי (בלה) or 10 אֵל *thou must not slay any one unless thou hast captured him* (in battle) *with sword and bow*; but this is very improbable. — P. H.]
- (23) GRÄTZ's emendation, וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶה נְדוּלָה for וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶה נְדוּלָה is bad, since a noun כֶּרֶה does not exist; nor would נְדוּלָה be a suitable epithet to this word. [For כֶּרֶה (ἙV παράθεσις, cf. our *spread*) = Assy. *kirētu* (syn. *tākultu*, i. e. תַּאכֻּלָּה) see DELITZSCH, HW 352^b; AL⁴ 170^b. The stem is the Assy. *karû* 'to invite,' which may be identical with קָרָא (cf. א, 1, 9), just as we have in Assyrian, *kirib* = 15 Heb. קָרַב (cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 59, l. 46) &c. אֵל כֶּרֶה must be an Assy. loanword (cf. p. 163, l. 3) and וַיִּכְרֶה is denominative. The *e* in כֶּרֶה must be explained in the same way as the *e* in *zeru* (Mand. זִירָא) = *zāru*, *zarru*, *zar'u*, *zar'u*, Heb. זָרַע; cf. HAUPT, *Beitr. z. assyr. Lautlehre* (Göttingen, 1883) p. 90. It is certainly not necessary to read, with KLOST., וַיַּעֲרֶךְ מַעֲרֶכָה following 20 Ἑ παρέθηκε παράθεσιν; cf. above, l. 13. — P. H.]
- אֵל + וַיִּלְכּוּ; so, too, ἙV; and this omission seems to be correct. The addition is due to a conformation of the text to v. 22. ἙL καὶ ἀπῆλθεν is discredited by the fact that ἙL has καὶ ἀποσταλήτωσαν for אֵל וַיִּלְכּוּ in the preceding 25 verse.
- (24) אֵל + וַיִּהְיֶה אַחֲרָיו; so, too, ἙV; but ἙL, under the influence of the phrase וַיִּהְיֶה אַחֲרָיו הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. [For the name הַדְּבָרִים see above, p. 123, l. 24; p. 141, l. 51; cf. KAT³, 446. — P. H.] At the end of the verse Ḥ + חֲמֵשׁ, following א, 20, 1.
- (25) וְהָיָה צִירִים עָלֶיהָ. We would here, just as in v. 20 (cf. p. 207, l. 28) expect וְהָיָה, 30 which is read by 3 codd. of DE ROSSI, or, still better, וְהָיָה. We have, however, not altered the text. It is possible that וְהָיָה stood in the original text, and what preceded it may have been modified when the present narrative was joined to the foregoing legend.
- אֵל + וַיִּהְיֶה; so, too, ἙL; ἙV ὥς οὗ ἐγένεθη ἙL מוֹדֵבִין . . . עַד דְּהוּה. . . and Ḥ + חֲמֵשׁ 35 paraphrase.
- אֵל + וַיִּהְיֶה חֲמֵשׁ need not be questioned. KLOST.'s conjecture שֶׁאֵר is impossible if only on account of the absence of any indication of the weight. CHEYNE, *The Expositor*, July 1899, p. 33 suggests חֲמֵשׁ אֲחֵרִים *a homer of lentils*, but this conjecture is unnecessary and destitute of any textual basis. 40
- אֵל + וַיִּהְיֶה חֲמֵשׁ (ἙL + σίκλων) may be due to πέντε = אֵל בַּחֲמֵשָׁה at the end of the verse.
- אֵל + וַיִּהְיֶה חֲמֵשׁ was read by all the Versions and rendered as though the text were חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ * חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ: ἙL καὶ τέταρτον τοῦ κάβου κόπρου περιστερῶν, Ἑ 45 ἙL חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ. This interpretation is impossible; dove's dung is not edible. From the context we would expect some cheap food.* The codd. and early edd. read either חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ or חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ with a single . The former would seem to be the original reading; it is presupposed by the rendering *dove's dung* given by the Versions. The variant חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ, it may be supposed, is due to the influence of the Q^cre דְּבָרִים which is just as obscure 50

* [Cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 32, l. 29.

** GES.-BUHL¹³ 278^b suggests the plant خرف الحماح — P. H.]

- 6 p. 96, l. 4; p. 104, l. 47. BURNLEY adopts KLOST.'s emendations **מִפְּחָתָהּ** and **בִּפְחָתָהּ** (p. 206, l. 43; cf. below, l. 5). — P. H.]
לִקְוֹם is quite unusual in this connection. **ט** ἀναστῆναι, **למקם**; **ס**, inaccurately, **למקם**. Since **ט** has the doublet **τὸ πρῶτ** after ἀναστῆναι, we must assume that **לִקְוֹם** owes its origin to a semi-obliterated **בִּפְחָתָהּ**. **ס** **סִמְרָה מִפְּחָתָהּ**, **נִחְבֵּה**, **וְלֹא** **ס** **סִמְרָה מִפְּחָתָהּ** and **ט** **למקם ונפק** endeavor to give a paraphrase of **ל**.
ל **נערו**; so, too, **ט** **ט**; **אὐτοῦ** is incorrectly omitted in **ט**.
(16) After **ל** **וַיֹּאמֶר** **ט** supplies the subject **Ελεῖσαίε**. **ס**, as often, **לֹא**.
ל **אֹתָם** at the end of the verse is the common miswriting for **אֶתָם** which is read 10 by many codd. and Sonc. 86; cf. DE ROSSI *ad loc.* [Cf. p. 169, l. 1.]
(17) **ל** **ט** **נָא** **ט**, and this omission may be correct. On the other hand, **ט** has in v. 20 **ἄνοιξον ἡ** for **ל** **פָּחַת**. It is therefore better not to alter the text.
ל **ט** have first, **אֶת עֵינֵי הַנֶּעֱרָר**, and then, **אֶת עֵינֵי הַנֶּעֱרָר**; in **ט** this is reversed (cf. below, l. 21), while **ט** has in both cases, **τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ** which may be the 15 original reading.
(18) **ל** **אֵלָיו**; so, too, **ט**; **ס** **לֹא**, including the servant of the prophet.
ל **אֵלֶיךָ**; so, too, **ט**; but **ט**, and this omission is probably right.
For **ל** **אֶת הַנֶּעֱרָר** (so, too, **ט**) **ס** has, with scribal expansion, **לֹא**.
After **ל** **וַיִּקְרָא** **ט** supplies the subject **Κύριος**. 20
(19) **ל** **אֵלֶיךָ** **ט**; so, too, **ט**; **ט** reverses the order of **הַנֶּעֱרָר** and **הַנֶּעֱרָר** (cf. above, l. 14); but the sequence found in **ל** is more natural.
(20) For **ל** **פָּחַת** (so, too, **ט**) **ט** has **ἄνοιξον ἡ**; cf. above, l. 13. Also 14 codd. of KENN., 18 of DE ROSSI, edd. Sonc. 86.88 add **נָא**. Besides, **ט** places **יְהוָה** after the verb. 25
ל **יְהוָה** 2° (so, too, **ט**) **ט**. But as there is a change of subject we would expect to have this indicated.
For **ל** **וְהָנָה** (**ט** **וְהָנָה**) **ט** has **καὶ ἰδοὺ ἦσαν**, **ט** **καὶ ἰδοὺ αὐτοί**, **ט** **וְהָנָה** **ט** **וְהָנָה**. We must therefore emend, with GRÄTZ, **וְהָנָה**.
(21) **ל** **ט** **אֵלֶיךָ**, **ט**, is probably scribal expansion. **ט** **πρὸς Ελεῖσαίε** is 30 Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
In **ל** **הָאֶבְרָתָהּ** the repetition could be explained as being due to the King's excitement. It is however better to read, in accordance with **ט** **πατῆρας πατῆρα**, **ט** **הָאֶבְרָתָהּ** (so, too, BURNLEY).
ט **הָאֶבְרָתָהּ** (but **ט** **הָאֶבְרָתָהּ**), **ט** **הָאֶבְרָתָהּ** (so, too, BURNLEY).
ט **πατῆρας**. [WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 proposes to read **אֶבְרָתָהּ** 35 *I slay the slayer(s) of my father* (Ahab; **א**, 22, 34). For **א** = **א** cf. **ל** **מִצִּיץ**, Cant. 2, 9 for **אֶבְרָתָהּ**; **א** **מִשְׁכִּיל** **ט** 45, 1 for **אֶבְרָתָהּ**; see *Hebraica*, 19, 18. 135; cf. also above, p. 190, l. 25. — P. H.]
(22) **ל** **ט**; so, too, **ט**. **ט**, supplying the subject, **καὶ εἶπεν Ελεῖσαίε**, **ס** **לֹא**.
For **ל** **לֹא** (so, too, **ט**) **ס** has, with scribal expansion, **לֹא**. 40
In **ל** **הָאֶבְרָתָהּ** the Versions did not read the interrogative particle and therefore misunderstood the clause. Apart from **ה**, **ט** **וְהָנָה**, **ט** **וְהָנָה**, give a literal rendering of **ל**. **ט** paraphrases, **εἰ μὴ οὖς ἡχμαλῶτευσας ἐν βομφαίᾳ σου καὶ τόξῳ σου*** **οὐ τύπτεις**. **ט** gets over the difficulty by twice inserting the negative,** **οὖς οὐκ** 45 **ἡχμαλῶτευσας ἐν βομφαίᾳ σου καὶ τόξῳ σου οὐκ τύπτεις**. But the Heb. text from which **ט** were translated did not contain the **ה** interrogative, and **ל**

* [Cf. the Assyrian phrase *niše xubut gašti*, DELITZSCH, HW 269^a. Assy. **خبت** *to spoil, take by force* is connected with Arab. **خبط**, **خبيسة**, **خبيسة**. The **ط** instead of **ت** is due to the influence of the **خ**; cf. **خبيسة** = **פחש** (GES.-BUHL¹³, 555^b); see *Hebraica* 19, 199; ZA 16, 261.

** Cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 44, l. 37. — P. H.]

- 6 but betrayal which the King complains of.* $\text{בַּיָּד הָיָה מַלְכָּא וְאַחֲבָאֵל}$ takes the phrase to be an ellipsis, supposing that a verb of motion (הלך or נפל) is wanting before אל . The paraphrase of $\text{לְמַלְכָּא דִּישְׂרָאֵל}$ (ל) does not justify the assumption that מַשְׁלָנוּ is to be emended to מַנְלָנוּ (KLOST. followed by KAMPH. and BENZ., while OORT suggests as an alternative, מִמְנַנְנוּ ; cf. Gen. 14, 20), especially as נִלָּה to reveal is construed only with the accusative of the thing, but not with the accusative of the person. The matter is made worse if we insert, with KITTEL, מַנְלָנוּ after the impossible מַשְׁלָנוּ of the received text. GRÄTZ avoids the accusative of the person, which cannot be justified, by emending: מַנְלָנוּ but this reading, as well as the emendation suggested by OORT (cf. above 10 l. 5), departs too much from the received text; besides, we should expect a finite verb owing to the following אל מלך ישראל . Therefore the emendation suggested by EWALD (*Ausführliches Lehrbuch*⁸, p. 479, n. 1) and recently taken up by M. LAMBERT (RÉJ 40, No. 80, p. 250) מַנְלָנוּ (cf. 9, 5) is preferable. We must then assume an ellipsis or omission of a verb of motion (cf. above, l. 2) or 15 of a verb like הנגיד.
- (12) $\text{לא יסא עי ידכ מלכא לך אל}$, so too, ל . אל is cacography for לא ; cf. above, p. 152, l. 19. There is no reason for writing, with GRÄTZ, כי אל instead of אל . אל with scribal expansion, $\text{πάντας τοὺς λόγους}$, αὐτὰ πάντα ὅσα . אל paraphrases freely, وَحَدَّثَ .
- (13) וַיֹּאמֶר אל ; so, too, ל ; ל , supplying the subject, $\text{καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς}$. The early printed editions and BÄR, following them, record no קרי for אל , אֵיכָה. GINSBURG קרי אֵיכָה. We would expect אֵיכָה which is read by 5 codd. Kenn. Other MSS read אֵיכָה, אֵיכָה, אֵיכָה, but these variants are all corrections of אל 25 אֵיכָה. [The K^{thib} אֵיכָה should be read אֵיכָה; cf. Cant. 1, 7; Aram. אֵיכָה and Assy. *ekā* (HW 48^a). אל seems to have the vowels of the Q^{ré} אֵיכָה. — P. H.] וַיֹּאמֶר אל , but ל καὶ ἀνήγγειλαν , ל καὶ ἀπήγγειλαν , ל αὐτοῖς , which is probably nothing but a change of construction. However, ל may have read 30 וַיֹּאמֶר ; cf. above, p. 127, l. 46. — P. H.] For אל בְּרִית , ל בְּרִית , ל has ἐν Δωθαειμῷ . ל read בְּרִית ; cf. Gen. 37, 17. [For the epenthesis of the final *i* in the termination *-ain* = *ân(i)* see HAUPT *ad* Cant. 7, 1 (*Hebraica* 19, 3); cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 157, l. 21. — P. H.] 35
- (14) $\text{וַיִּשְׁלַח שְׁמָה אל}$; so, too, ל ; ל , supplying the subject, $\text{καὶ ἀπέστειλεν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Συρίας}$. For אל סוֹסִים וּרְכָב we must emend, following ל ἵππων καὶ ἄρμα and ל v. 15, סוֹס וּרְכָב . The plural arose under the influence of v. 17; in ל we find the plural also in v. 15. 40
- (15) $\text{מִשְׁרַת אֵישׁ הָאֱלֹהִים אל}$ is to be canceled as an erroneous specification of the subject of וַיִּשְׁכֶּם , just as ל $\text{ὁ λειτουργὸς Ελεισαίε}$, (ל has even $\text{ὁ λειτουργὸς Ελισσαίε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ}$). KLOST. conjectures that the original text had מִמְחַרַת after וַיִּשְׁכֶּם , and this was miswritten מִשְׁרַת . [In the old Hebrew script מ and ש may easily be confounded; see JAOS 22, 63 and Crit. Notes on Genesis, 45 p. 51, l. 38; cf. *ibid.*, p. 64, l. 38; p. 84, l. 24; p. 88, l. 17; p. 91, l. 17; p. 92, l. 3; 40

* [Arab. السِّنْ لَهُ means also *he reported to him a (confidential) remark*, and in modern Hebrew הִלְשִׁין is used with the meaning to betray. This verb may have the same meaning in ש 101, 5 and in Prov. 30, 10; cf. ל وَحَدَّثَ . אל מַשְׁלָנוּ is to be emended to מַנְלָנוּ , but the original reading was probably מַשְׁלָנוּ . — P. H.]

- 5 by \mathfrak{L} : — לשעה היא לך דנסבת (א) כספא ונסבת (א) לבושיא וחשיבתא בלבך למקני ויתין וכרמין וועאן ותורין ועבדין ואמהן.
- (27) \mathfrak{L} supplies the subject Γιεζι after \mathfrak{M} ויצא. \mathfrak{C} חזר for \mathfrak{M} מצרע is merely a euphemism; [cf., however, Ex. 4, 6; Num. 12, 10, &c. and Crit. Notes on Numbers, p. 45, l. 49. — P. H.] 5
- 6 (2) \mathfrak{M} מקום \mathfrak{L} , wrongly. \mathfrak{C} τόπον is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* Also $\mathfrak{C}^{\text{pl. 246}}$ σκέπην, \mathfrak{U}^{93} σκαπήν, \mathfrak{U}^{245} οἶκον are attempts to correct \mathfrak{C} . \mathfrak{M} ואמר לנו, \mathfrak{U} καὶ εἶπεν Δεῦτε. \mathfrak{L} , supplying the subject, καὶ εἶπεν Ελισσαιε Πορεύεσθε. 10
- (3) [For the article in האחד cf. above, p. 162, l. 41; p. 172, l. 17. — P. H.] \mathfrak{M} ואמר אני אלך; so, too, \mathfrak{U}^{CS} ; but \mathfrak{L} , again supplying the subject, καὶ εἶπεν Ελισσαιε Ἐγὼ πορεύσομαι.
- (5) \mathfrak{M} הקרה, attested by \mathfrak{U}^{CS} , is used proleptically. It is not admissible to emend: הקרה with KLOST. (followed by BENZ., KITTEL, and OORT); הפיל cannot be 15 used of objects which one retains in his hand. It means *to fell* or *to drop*, but not *to bring down* (an ax). [This would be מניף; at the end of the first line of the Silamo Inscription we must supply הגרון [הניף החצבם את] בעוד; cf. JAOS 22, 60. — P. H.] \mathfrak{M} ואת הברול נפל אל המים is bad Hebrew;* KLOST.'s suggestion (adopted by GES. 20 BUHL¹³, BENZ., and KITTEL) that את may be the noun את *colter* (the fore iron of a plow) does not commend itself. There is no evidence that the iron head of the ax was termed את; it is afterwards called simply הברול. \mathfrak{U} καὶ τὸ σιδήριον ἐξέπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ disregards את; so, too, \mathfrak{L} καὶ ἐξέπεσε τοῦ στελεοῦ τὸ σιδηρον εἰς τὸ ὕδωρ, $\mathfrak{U}^{\text{Ald. xi. 44. 64. 119. 120}}$ &c. καὶ τὸ σιδήριον ἐκπέσον ἐκ τοῦ στε- 25 λέχους ἐξέπεσεν, making the matter more explicit, just as \mathfrak{S} فعل فاعله حبه منل \mathfrak{U} $\text{واشتليہ ברولہ ونפל למיא}$, \mathfrak{C} הנה , but this has no textual basis. OORT cancels את. [The *nota accusativi* may be misplaced; if it were prefixed to הברול at the end of the following verse, it would be quite appropriate. According to Dr. FOOTE \mathfrak{M} הברול (את) ויצף does not mean *he made the iron swim* (AV, 30 *and the iron did swim*) but, *he brought it up to the surface and kept it afloat* with the stick he had cut for this purpose. Nor does \mathfrak{C} καὶ ἐπεπόλασεν τὸ σιδήριον mean *natavitque ferrum* (so \mathfrak{S}); cf. THEN. *ad loc.* — P. H.]
- Just as inadmissible is KLOST.'s conjecture (adopted by OORT) that \mathfrak{M} נפל is miswritten for נשל. In that case the addition of מן העץ or the like would be in- 35 dispensable.
- \mathfrak{M} ויצעק ויאמר, \mathfrak{C} واعتوا واما , \mathfrak{S} واعتوا واما ; \mathfrak{L} , supplying the subject, καὶ ἐβόησεν ὁ ἀνὴρ καὶ εἶπεν, but \mathfrak{U} simply καὶ ἐβόησεν. The addition of καὶ εἶπεν is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* \mathfrak{M} ויאמר *per se* is not exceptional, but it is more natural to suppose that it was added in \mathfrak{M} than that it should have been omitted in \mathfrak{C} . 40 \mathfrak{M} משאל, \mathfrak{L} κεκρημένον (\mathfrak{U} κεκρυμμένον is a transcriptional error); \mathfrak{C} משאל , \mathfrak{S} , with scribal expansion, משאל מאל לחב .
- (6) \mathfrak{M} ויאמר, \mathfrak{S} , as often, واعتوا . \mathfrak{M} ויקצב עץ, \mathfrak{U} καὶ ἀπέκνισεν ξύλον; \mathfrak{L} , with scribal expansion, καὶ ἀπέκλασεν Ελισσαιε ξύλον, \mathfrak{C} וקץ אעא , \mathfrak{S} وَقَضَّ مِمَّا . It is true that the stem קצב is not 45 used elsewhere of the cutting off of a stick,** but this does not entitle us to emend, with GRÄTZ, ויחטב. KLOST.'s emendations ויקח or ויקח would entail the

* [Cf. GES.²⁷ § 117, i. m, note 2; SIEGFRIED-STRACK, *Neuhebr. Gr.* § 28.

** Arabic قضيب is a synonym of قطع, and قضيب denotes a slender stick or rod, originally (a branch or twig) cut off. Aram. פסק may be identical with קצב (cf. above, p. 125, l. 27) and not = פשק. — P. H.]

- 5 (21) For the reading נחוי cf. note on 4, 12.

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו is rendered by \mathfrak{C} : — נאמן נברא רהיט בתרוהי — *Naaman saw a man running after him*. \mathfrak{G} $\kappa\alpha\iota$ εἶδεν αὐτὸν Ναίμαν τρέχοντα ὀπίσω αὐτοῦ, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו; translate as though the text read ויראהו. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ εἶδεν αὐτὸν Νεεμαν τὸν Γιεζι τρέχοντα ὀπίσω αὐτοῦ adds again the noun to the suffix; cf. note on v. 18.

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו is rendered by \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, which is somewhat inaccurate. \mathfrak{C} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן וַתֵּרָא אֶת־נָעֲמָן translates as though \mathfrak{M} read וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן. \mathfrak{G} $\kappa\alpha\iota$ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ ἄρματος renders as though the text had וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן. It is not impossible that an original וַיֵּרָא was changed to וַיֵּרָא in accordance with Gen. 24,64; but it is not probable, for נפל is the harsher and more characteristic term, and we cannot assume without some special reason that the same verb was used in both passages. \mathfrak{L} renders, with scribal expansion, $\kappa\alpha\iota$ κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ. This is a correction rendering \mathfrak{M} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן; according to \mathfrak{SH} it is derived from Σ . \mathfrak{M} וַתֵּרָא אֶת־נָעֲמָן Gen. 24,64 is rendered by \mathfrak{G} κατεπήδησεν.

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו (so, too, \mathfrak{LSC}) \mathfrak{G} through *homoteleuton*. [For השלום *Is there aught amiss?* (*3 Recte sunt omnia*) see notes on 4, 23; 9, 17. — P. H.]

- (22) אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו is rendered only by \mathfrak{C} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו; \mathfrak{L} has simply ἰδοῦ, \mathfrak{G} ἰδοὺ νῦν, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן. Some MSS of \mathfrak{G} omit וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן, and others וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן; but the case is too obscure to permit our altering \mathfrak{M} . It is probable, however, that we have here some scribal expansion. Possibly only וַיֵּרָא stood in the original text. [אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו seems to be a colloquial expression. — P. H.]

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו in itself would not be impossible, but it falls with the similar addition in v. 23. For the narrator cannot have intended to say that the Syrian refused something for which he had been asked. This phrase is due to a later attempt to improve on the text in accordance with v. 5.

- (23) אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} ἐπεικῶς, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly; cf. also FIELD *ad loc.* It is scribal expansion.

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{G} , with scribal expansion, διτάλαντον ἀργυρίου. \mathfrak{L} τάλαντον ἀργυρίου is a transcriptional error; cf. l. 36.

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; cf. FIELD *ad loc.*

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἔδωκεν αὐτῷ διτάλαντον ἀργυρίου ἐν δυοῖς θυλακίοις, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; cf. FIELD *ad loc.*

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἔδωκεν αὐτῷ διτάλαντον ἀργυρίου ἐν δυοῖς θυλακίοις, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; cf. FIELD *ad loc.*

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἔδωκεν αὐτῷ διτάλαντον ἀργυρίου ἐν δυοῖς θυλακίοις, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; cf. FIELD *ad loc.*

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἔδωκεν αὐτῷ διτάλαντον ἀργυρίου ἐν δυοῖς θυλακίοις, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; cf. FIELD *ad loc.*

- (24) אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἔδωκεν αὐτῷ διτάλαντον ἀργυρίου ἐν δυοῖς θυλακίοις, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; cf. FIELD *ad loc.*

אחיו ונאמן נעמן רץ אחריו, \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἔδωκεν αὐτῷ διτάλαντον ἀργυρίου ἐν δυοῖς θυλακίοις, \mathfrak{S} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו, \mathfrak{C} \mathfrak{G} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; cf. FIELD *ad loc.*

* [For \mathfrak{C} וַיֵּרָא אֶת־נָעֲמָן רָץ אַחֲרָיו see Gen. 24,64; cf. also Gen. 46,29. — P. H.]

- 5 Hexaplaric (*cf.* FIELD *ad loc.*); but this omission is due to corruption of the Θ text. Both words are indispensable.
- [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 צמר denotes a certain measure of capacity; *cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 83, l. 34. WINCKLER thinks that מִן פִּרְדִּים . . . מִשָּׁא is an (incorrect) gloss to צמר; or the original text may have been 5 יָתֵן נָא לְעֶבֶדְךָ וּשְׂא צֶמֶר אֶרְמָה. *Cf.* also Crit. Notes on Isaiah, p. 122, l. 52 and below p. 224, l. 37. — P. H.]
- מִן is cacography for לֵא; *cf.* above, p. 152, l. 19.
- For מִן אִם לִיהוָה Θ has, with scribal expansion, ἀλλ' ἢ τῷ Κυρίῳ μόνῳ.
- (18) מִן הוּא יִסְלַח Θ , לפתגמא הרין ישבוק Θ , καὶ περὶ τοῦ λόγου τούτου ἰλδσεται (so, 10 too, \mathfrak{S} מִן הוּא יִסְלַח, \mathfrak{S} מִן הוּא יִסְלַח), but Θ τῷ ῥήματι τούτῳ καὶ ἰλδσεται. The text of Θ is artificially adjusted, and it is therefore wrong to emend, with THEN., KAMPH., BENZ., ולדבר following Θ . The phrase τῷ ῥήματι τούτῳ is omitted in several codd. (*cf.* H-P *ad loc.*) and is according to SH Hexaplaric (*cf.* FIELD *ad loc.*). The non-originality of τῷ ῥήματι τούτῳ in Θ is evident if only from the 15 sequence τούτῳ καὶ and the use of ῥῆμα instead of λόγος which is employed for the rendering of מִן דבר at the end of the verse. מִן הוּא at the beginning of the verse is nothing but a misplaced gloss to ברבר הוּא at the end of the verse, which crept into the text from the margin and was due to the fact that 20 to pardon a thing is, as a rule, expressed by סלח לדבר, not ברבר. The prefixed conjunction before יסלח, which was still read by Θ , was subsequently canceled to smooth the text. This is the genesis of the present reading of מִן.
- For מִן לעבדך Θ and \mathfrak{S} Θ has the doublet μοι . . . τῷ δοῦλῳ σου.
- The grammatically impossible form of מִן בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי is to be emended, with THEN., KAMPH., KLOST., BENZ., KITTEL, BURNEY, to בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי in accordance with Θ ἐν 25 τῷ προσκυνεῖν αὐτόν. The miswriting arose from a confusion with the preceding והשתחית. The excision of the word, however, does not commend itself (against OORT).
- Θ improves on Naaman's monotheism by translating: καὶ ἐν τῷ προσκυνεῖν αὐτόν ἐν οὐκᾷ Περμαν προσκυνήσω ἅμα αὐτῷ ἐγὼ καὶ Κυρίῳ τῷ θεῷ μου. This 30 is a correction of מִן, which entirely obliterates the point of Naaman's statement. The καὶ before Κυρίῳ should probably be canceled; it is omitted in Θ ^{19.82.93}, which contain the Lucianic recension; *cf.* H-P and FIELD *ad loc.* An interesting parallel is afforded by the correction to which v. 19 has been subjected in the Targum given by LAGARDE in his *Prophetæ Chaldaice*, p. xxiii, l. 15. 35
- The third בית רמון in מִן is unnecessary (KLOST., OORT) and heavy; it is probably scribal expansion.
- מִן יִסְלַח \mathfrak{S} καὶ ἰλδσεται ὅς, but מִן Θ and the Q^rê. This omission, however, is wrong: what in v. 18^a was expressed as an expectation, has become in v. 18^b an earnest entreaty. 40
- (19) מִן ויאמר לוֹ \mathfrak{S} ; so, too, \mathfrak{S} ; but Θ , making subject and object more explicit, καὶ εἶπεν E. πρὸς N.
- (20) For the *scriptio defectiva* נחוי *cf.* note on 4, 12.
- מִן אִישׁ הָאֱלֹהִים; it is expressed by Θ \mathfrak{S} ; \mathfrak{A} \mathfrak{S} . It is Hexaplaric in Θ ; *cf.* FIELD *ad loc.* 45
- מִן הוּא \mathfrak{S} τούτου, \mathfrak{S} הרין; \mathfrak{A} \mathfrak{S} , but this omission is wrong. It is true that הוּא clashes with נעמן; but in the original text, it may be supposed, נעמן was omitted, not הוּא.
- The majority of the codd. read מִן, others have מִן, some give מִן as מִן וקרי; others have מִן as K^{ethib}, and מִן as Q^rê. This last reading is 50 adopted in Bomberg. 1517, Buxtorf. 1619 as well as by BÄR according to *Masorah parva* MSS. The contraction of מִן to מִן (STADE, § 111, p. 90) is not found anywhere else. [*Cf.*, however, below, p. 216, n. **. — P. H.]

- 5 The demon of the disease is forced by a threatening gesture to leave the body of the patient. G's rendering ἐπιθήσει for M הניף is therefore wrong, and we must not emend, with GRÄTZ, והניח.

What the interpolator meant by אל המקום is, however, obscure; if it refers to leprous spots (THEN.), it must be objected that we have not been told that Naaman was leprous in one portion of his body only. Consequently על אחר 5 על אחר for אל המקום, or KLOST.'s emendation המאום cannot be right. If, however, it refers to the sanctuary (KAMPH., KITTEL) it is not clear why the movement of the prophet's hand should have been directed toward it. M ואסף המצרע, GV και ἀποσυνῃξει τὸ λεπρόν (for GL see p. 199, l. 50); but T 10 ואסף = ותחסי מנירותא. In view of the usage in vv. 3.6f. M is somewhat strange but not impossible. S מכל מימי ישראל is based on M just as GL, but does not conform to vv. 3.6f.

- (12) M K^{thib} אבנה is attested by G Aβανα. We must therefore not alter M. Q^{re} 15 אמנה, S, אמנה seem to substitute the usual form; cf. Cant. 4, 8. M מכל מימי ישראל (so, too, GVS^T) is made more explicit in GL ὑπὲρ τὸν ἱερδάνην και ὑπὲρ πάντα τὰ ὕδατα Ἰσραηλ.

[For מימי, which is not a reduplication, see Crit. Notes on Isaiah, p. 157, l. 11. — P. H.]

M ארחץ are scribal expansions 20 derived from v. 10. In S we find the same addition also in v. 13; see below, l. 33. T follows M.

- (13) M ויאמרו, GL και εἶπον πρὸς αὐτόν, S אָמַרְוּ אֵלָיו. 25 M is at variance with the usage of the language, which requires אָמַרְוּ אֵלָיו. Whether M אבי or are merely free translations of M אבי, we cannot tell. In G, πάτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following M אב makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of G have εἰ instead of πάτερ. GL πάτερ εἰ, S אָמַרְוּ אֵלָיו, T מרי אלו have a doublet. M הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: G^S transpose it, T has it in the place where we find it in M. It is scribal ex- 30 pansion.

For M כי אמר אֵלָיו S has more explicitly, אָמַרְוּ אֵלָיו, אָמַרְוּ אֵלָיו.

M נחץ וקוהר; so too, GT; S, again with scribal expansion, אָמַרְוּ אֵלָיו.

- (14) M ונחת, T וירר, S, influenced by vv. 12f., inaccurately, אָמַרְוּ אֵלָיו. G, supplying 35 the subject, και κατέβη Ναμαν.

For M איש האלהים (so, too, GLS) T has, both here and in v. 15, נביא דיי; but GV, Ελεισαίε, which seems to be the original reading. Elisha's epithet in our narra- 40 tive is הנביא; cf. vv. 3.8.13.

After και ἐπέστρεψεν ἡ σάρξ αὐτοῦ = M וישב בשרו GL + ἐπ' αὐτόν, while the following M כבשר נער קטן is abridged to ὡς παιδαρίου μικροῦ.

[For the healing of Naaman cf. the healing of Gilgamesh in the Babylonian Nimrod epic (KB 6, 248, ll. 255ff.; contrast KAT³, 578, n. 1). — P. H.]

- (15) After M וישב GL supplies the subject, και ἐπέστρεψε Νεεμαν. 45 For M איש האלהים (so, too, GLS; T נביא דיי) GV has again Ελεισαίε, cf. above, l. 37.

M אָמַרְוּ אֵלָיו after קח GL; in GV it is omitted also after הנגה; but these omissions are hardly right.

M ברכה is inaccurately rendered in GV by τὴν εὐλογίαν, S בָּרַךְ אֶת אֱלֹהֵי.

M מאת, GV παρά, S מן, T מן; but GL, freely, ἐκ χειρός.

- (16) After M ויאמר GS supply the subject אלישע. 50 After M ויקאן GL supplies λαβείν.

- (17) M ויאמר נעמן, S, with scribal expansion, אָמַרְוּ אֵלָיו. 55 M אָמַרְוּ אֵלָיו and ונחה are omitted in some of the MSS of G and are regarded as

- 4 **M** K^cthib אֲתִי, Q^crē אָתָּה; cf. note on v. 16 (p. 193, l. 16).
M הלכתי is probably nothing but a transcriptional error; cf. EWALD, § 211 (p. 533) n. 1. Of course, it is not impossible that it is intended for הלִכְתִּי (STADE, § 343, e, n. 2; p. 204) or for the 2 sing. fem. perf. הִלַכְתִּי (STADE, § 438, b; p. 253).
M לא, **SV** οὐ, **S** 𐤁, **GL** καὶ οὐ. In **M** and these Versions היום is combined with the preceding clause, but **S** (*hodie non sunt calendae*) and, among modern commentators, KLOST. and KAMPH. combine היום, without any cogent reason, with the following clause.
M ותאמר שלום; so, too, **SC**; **S** 𐤔𐤌𐤍𐤁𐤏 did not understand **M** שלום = Arab. نَعَمْ (which has also given modern commentators some trouble) and interpreted it 10 as an abbreviation of שלומית* = שְׁלוֹמִית, connecting 𐤔𐤌𐤍𐤁𐤏 with the following clause 𐤁𐤏 𐤔𐤌𐤍𐤁𐤏. [The exact equivalent of **M** שלום would be our colloquial *It is all right*; cf. p. 202, l. 16; p. 223, l. 2. — P. H.]
- (24) **M** ותהי וְלךְ אֵל תַּעֲזֹר לִי, **SV** ἄγε πορεύου, μὴ ἐπίσχῃς μοι, **GL** ἄγε καὶ πορεύου καὶ μὴ ἐπίσχῃς μοι. **SC** render **M**. 15
 At the end of the verse **GL** + καὶ πορεύσει καὶ ἐλεύσει πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ὄρος τὸ Καρμήλιον. This is the original Septuagintal translation of **M** ותהי וְלךְ at the beginning of the following verse. It remained in **GL** as undeleted corrigendum beside the correction which we find in **GL** v. 25. [Cf. above, p. 97, l. 17; p. 154, l. 14; p. 169, l. 10; p. 187, l. 35; contrast *Johns Hopkins University Circulars*, No. 163 (June, 1903) p. 87^b. — P. H.]
- (25) **M** ותהי וְלךְ, **SV** δεῦρο καὶ πορεύσῃ καὶ ἐλεύσῃ, the two imperfects with 1 consecutive being mispronounced ותהי וְלךְ; **GL** καὶ ἐξῆλθε καὶ ἐπορεύθη is a subsequent correction (cf. above, l. 19). **S** 𐤁 **M** ותהי, **T** renders **M**.
 Καρμήλιον after τὸ ὄρος was omitted in **GL** v. 25 since it is given in v. 24 (cf. 25 above, l. 17).
M ויהי כראות איש האלהים אותה מנזר, **GL** καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ ἐξ ἐναντίας, **S** 𐤁 𐤓𐤁𐤏 𐤁𐤏 𐤔𐤌𐤍𐤁𐤏, **T** כר חזא נביא דיי' יתה, **SC** כר חזא נביא דיי' יתה; but **SV** καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν Εἰσελαίε ἐρχομένην αὐτήν. Originally, it may be supposed, neither איש האלהים nor Εἰσελαίε stood in the text (cf. ll. 42.44). 30
 For the *scriptio defectiva* אֲתָה cf. BÄR *ad loc.*
M ותהי, **GL** ἰδοῦ, **S** 𐤁, **T** אָתָּה; but **SV** ἰδοῦ δὴ which is probably nothing but a free translation; cf. note on v. 26.
- (26) **M** ותהי וְלךְ, **SV** νῦν δράμε, **GL** καὶ νῦν δράμε, **S** 𐤁 𐤓𐤁𐤏 𐤁𐤏, **T** כען רהוט כען. Several codd., edd. Sonc. 86.88 have ותהי. 35
M ותהי, **GL** [^] **SV**, was in all probability added in **M**. **GL** αὐτῇ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
 Between **M** לילך and ותאמר **GL** expands the narrative by inserting the clause καὶ ἔδραμεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῆς καὶ εἶπεν Εἰρήνη σοι· εἰρήνη τῷ ἀνδρὶ σου· εἰρήνη τῷ παιδαρίῳ. 40
- (27) **M** ותהי וְלךְ, **SV** καὶ ἦλθεν πρὸς Εἰσελαίε εἰς τὸ ὄρος. Originally neither איש האלהים nor Εἰσελαίε stood in the text; cf. above, l. 30.
M ותהי וְלךְ, **SV** καὶ εἶπεν Εἰσελαίε. Here again neither איש האלהים nor Εἰσελαίε stood in the original text. **GL** καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ and **S** 𐤁 𐤓𐤁𐤏 𐤁𐤏 𐤔𐤌𐤍𐤁𐤏 expand the text still more. **T** follows **M**.
M ומני, **SV** has the inconsiderate addition καὶ σοῦ.
- (28) **M** ותהי וְלךְ, **SV** ἡ δὲ εἶπεν; **GL**, supplying the subject, καὶ εἶπεν ἡ γυνή.
 After **M** ואני **GL** + οὐχὶ σὺ πεποίηκας. 50
M ותהי וְלךְ, **SV** καὶ ἦλθεν πρὸς Εἰσελαίε εἰς τὸ ὄρος. Originally neither איש האלהים nor Εἰσελαίε stood in the text; cf. above, l. 30.
M ותהי וְלךְ, **SV** καὶ ἦλθεν πρὸς Εἰσελαίε εἰς τὸ ὄρος. Originally neither איש האלהים nor Εἰσελαίε stood in the text; cf. above, l. 30.
M ותהי וְלךְ, **SV** καὶ ἦλθεν πρὸς Εἰσελαίε εἰς τὸ ὄρος. Originally neither איש האלהים nor Εἰσελαίε stood in the text; cf. above, l. 30.
M ותהי וְלךְ, **SV** καὶ ἦλθεν πρὸς Εἰσελαίε εἰς τὸ ὄρος. Originally neither איש האלהים nor Εἰσελαίε stood in the text; cf. above, l. 30.

* [Cf. HAUPT, *Canticles*, p. 26 (*Hebraica* 18,216). — P. H.]

- 4 (14) **ויאמר** **℣**; so, too, **℣**²**℣**; **℣**²**℣**, again expanding the text, **καὶ εἶπεν** **Ελισσαι** **πρὸς** **Γιεζι**.
ומה **℣**; so, too, **℣**; but **℣** **ר**¹**י**, **℣** **מ**¹**ל**; also 2 codd. of KENN. read **מה** without **ו**; but **ומה** **℣**, which implies an ellipsis, must be considered the original reading. [The prefixed **ו** is in favor of the theory that the first question **מה לעשות** was addressed by the prophet to the woman; cf. p. 192, l. 33. We may supply before **℣** **ומה לעשות לה**, *She tells me she does not want anything*; cf. above, p. 159, l. 17; p. 187, l. 6 and below, p. 197, l. 19; p. 199, l. 14. — P. H.]
ויאמר **℣**; **℣** **ומה** **℣**; **℣**, on the other hand, has a scribal expansion after **יחיי**, **℣** **ו** **τὸ** **παιδάριον** **αὐτοῦ**, **℣** **ו** **τὸ** **παιδάριον**. 10
- (15) **V. 15^a** **℣**; its omission is explained by the *homæoteuton* (**לה**). **℣** again **καὶ εἶπεν** **Ελισσαι**.
℣ **בפתח**, **℣** thoughtlessly inserts **τοῦ οἴκου** after **παρὰ τὴν θύραν**.
(16) **ויאמר** **℣**, **ומה** **℣**, but **℣** **℣** expand the text, **℣** **ומה**, **καὶ εἶπεν** **Ελισσαι** **πρὸς** **αὐτήν**.
℣ **K^cthib** **אָתִי**, **Q^re** **אָתִי**. The final **י** of the **K^cthib** may be explained as an **15** Aramaism. Cf. above, p. 190, l. 5; p. 136, l. 1.
℣ **למועד הוה**, **℣** **εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον**; **℣** has the doublet **εἰς τὸ μαρτύριον τοῦτο κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον**.
℣ **איש האלהים**, **℣**, is probably scribal expansion. **℣** **ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ** is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* Owing to this insertion **℣** has simply **κύριε** instead of **℣** **κύριε μου**. 20
℣ **אֵל תִּכּוּב בשפתח**, **℣** **מִן הַדְּבָרִים** **אֵל תִּכּוּב בשפתח** and **℣** **מִן הַדְּבָרִים** **אֵל תִּכּוּב בשפתח** **℣**, each in its own way, since they consider such language to be improper in speaking to the prophet. 25
- (17) **℣** **למועד הוה כַּעַת חיה אשר דָּבָר** cannot be construed. **℣** smooths over the difficulty by translating **ὡς ἔλαλθον**; so, too, **℣** **ומה** **℣**, while **℣** **ר**¹**י** renders **℣**; consequently **℣** **אשר** is not to be emended, with KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL, BURNEY, to **כאשר**. **℣** **אשר** connects directly with **למועד**, as in Gen. 21, 2, and **הוה** **כַּעַת** **חיה** was added from v. 16. It is probable that the narrative was influenced 30 by Gen. 18, 14.
- (18) **℣** **וייה היום ויצא**; so, too, **℣**²**℣**; but **℣** **καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἐξῆλθεν**, and **℣**, explaining and expanding the text, **καὶ ἐγένετο ἡμέρα θερτισμοῦ καὶ ἐξῆλθε τὸ παιδάριον**.
(19) **℣** **ראשי ראשי**; so, too, **℣**²**℣**; **℣** **τὴν κεφαλὴν μου ἄλγω**.
℣ **שָׂאוּ אֶל אִמּוֹ**, **℣** **ἄρον αὐτὸν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ**, but **℣** **ἀπαγάγετε αὐτὸν** 35 **πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ**, probably scribal expansion based on v. 20 where we find the same additions even in **℣**. **℣** **סבחי אוביליה**, **℣** **אוביליה** (**℣** **אוי**).
(20) **V. 20^a** **℣** **106.245** on account of the *homæoteuton*; cf. H-P and FIELD *ad loc.* **℣** **καὶ ἦρεν αὐτὸν καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὸν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ**, **℣** **וַיִּסְבֶּה** 40 **וַיִּסְבֶּה**; **℣**, supplying the object, **℣** **סבחי אוביליה**.
℣ **ויבאו** is to be regarded as scribal expansion. **℣** **καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὸν** is Hexaplaric; cf. FIELD, *ad loc.*
℣ **וישב על ברכיה**, **℣** **וישב על ברכיה**, **℣** **וישב על ברכיה**; **℣**, clumsily paraphrasing and expanding the text, **καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ἢ μῆτηρ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτῆς**. 45 **℣**, inaccurately, **καὶ ἐκοιμήθη ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς**, which is no reason for emending (with GRÄTZ, OORT) **וישב**.
(21) **℣** **וַיִּשְׁכְּבוּ**, **℣** **וַיִּשְׁכְּבוּ**, **℣** **וַיִּשְׁכְּבוּ**. **℣** **ascendit autem et collocavit**; **℣** **καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν καὶ ἐκοίμισεν αὐτόν**, **℣** **℣** take **℣** **וַיִּשְׁכְּבוּ** erroneously as **Hif'il**. 50
Many codd., edd. Sonc. 86.88, Brix., Bomb. 1517 *plene* **וַיִּשְׁכְּבוּ**.
(22) **℣** **וַיִּשְׁכְּבוּ**; so, too, **℣**²**℣**; **℣**, supplying the subject, **καὶ ἐκάλεσεν ἢ γυνή**.
(23) **℣** **ויאמר**; so, too, **℣**²**℣**; but **℣** **ומה** **℣**, **℣** even **καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς**.

- 4 **א** ויאמר אל בנה הנישה. **ST**, too, have the singular, but **Θ** πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτῆς Ἐγγίστατε καὶ εἶπον. The singulars must not be changed. The writer puts down the narrative in which בנה meant the son whose turn it was (KLOST.)
- (7) **א** ויאמר; **ΘV** καὶ εἶπεν Ελίσαιε supplies the subject, **א** **אמר** adds the object. 5 It is uncertain what is meant by **א** נשיכי. The Q^rê נשיכי* assumes a noun נשי debt which does not occur elsewhere. According to this interpretation the K^cthib would have to be pointed נשיכי (cf. STADE, § 356, a, n. 2). In the same way **א** has נשיכי **אמר**; so, probably, also **ΘL** which paraphrases the text as follows:—καὶ ἀποδοῦ τὸ ἔλαιον καὶ ἀπότισον τὸ ὀδνεῖον. **ΘV** καὶ ἀπόδου 10 τὸ ἔλαιον καὶ ἀποτίσεις τοὺς τόκους σου translates as though the Heb. text read נשיכי, from נשי. **Θ** ושלמי למרי חובתיך; **SH** in marg. **אמר** **אמר** **אמר**, and following this, **א** et redde creditori tuo read נשיכי nōšaiḥi, i. e. נשה with suff. 2 pers. sing. fem. The form is on a par with עליכי 116,7 and מראיך Cant. 2,14; cf. STADE, § 356, c (p. 212). The necessity to assume a ἀπαξ 15 λεγόμενον is against the Q^rê, while the fact that שלם is nowhere else construed with the accusative of the creditor militates against the interpretation of **ΘS**.

[Nevertheless the reading נשיכי or נשיכי would seem to be preferable, especially as we have הנשה in v. 1. For שלמי את נשיך instead of שלמי לנשיך cf. ψψ 31,24; 35,12 ושלמני רעה תחת טובה; ומשלם על יתר עשה נאווה; cf. also **א** **אמר** **אמר** = **א** 20 ואת צדיקים ישלם 66,13. In Prov. 13,21 we must apparently read ואת צדיקים ישלם instead of **א** ואת צדיקים ישלם טוב, and in Prov. 11,31, ואת צדיקים ישלם, and in Prov. 11,31, ואת צדיקים ישלם. We might also read נשיך אל שלמי: cf. دفع إليه مالا (أى أعطاه); for אל instead of את cf. above, p. 147, l. 28. — P. H.]

The second half of this verse is not interpreted rightly by the Jewish tradition. 25 ואת must not be read ואת, but ואת; nor is בניני to be emended with the Q^rê to ואת; in that case תחיי would have to follow, as in **Θ** καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου ζήσεσθε, not תחיי, although this is expressed by **א** **אמר** **אמר** and **Θ** ואת. The only question is whether ואת is the accusative particle or the preposition, and whether we must point תחיי or תחיי, respectively. The first 30 is preferable as being more simple.

א ואלישע הלך ושב מן הרמה; so, too, **ΘLST**; **ΘV**, more explicitly, ἐν τῷ ἐπιλοίπῳ ἔλαίψ.

There is no reason for supposing, with GRÄTZ, that the clause ואלישע הלך ושב מן הרמה dropped out between vv. 7 and 8.

- (8) [The use of the definite article in **א** היום (cf. v. 11) and similar cases is probably 35 due to the fact that the majority of the Hebrew narratives and other literary productions were originally recited (cf. above, p. 190, l. 31; p. 133, l. 43). If a story is told repeatedly, it is natural to substitute the definite article for the indefinite. There came the lion is practically equivalent to There came the lion you know or There came a lion as you know. — P. H.] 40 **א** **אמר** **אמר** **אמר**, but **א** **אמר** **אמר**, **ΘL** εἰς Σουμν, **ΘL** εἰς Σωμν, **Θ** לשונם, but **א** **אמר** which is due to a misunderstanding or a transcriptional error; also in the two other passages of OT in which this name occurs (Josh. 19,18; 1 S 28,4) שונם has come to grief in **א**.

Although **א** אל is generally attested we must, with GRÄTZ, read על (cf. above, 45 p. 151, l. 30); Elisha does not go to Sunem, he merely passes by; in v. 9 we find the correct עלינו; cf. SIEGFRIED-STADE s. v. עבר, 3^b and 6 (pp. 476 f.).

—

* [BĀR does not read נשיכי as is stated in GES.-BUHL¹³ and BROWN-DRIVER-BRIGGS; the פתח instead of the חירק is simply due to a typographical imperfection. Another misprint in BĀR's edition is מצבת 3,2 for מצבת. Cf. also והברית 17,38; שפנה 21,12; בקית 22,5.

** The narrator would have used the form ואתי; cf. vv. 16,23, &c. — P. H.]

- 3 *cf.* vv. 9, 11. \mathfrak{G}^V και ἰωσαφαθ βασιλεὺς ἰουδα and \mathfrak{S} יְהוֹשָׁפָאֵת מֶלֶךְ יְהוּדָה expand the text. We must not correct \mathfrak{M} , with OORT, following $\mathfrak{G}^V\mathfrak{S}$.
- (13) \mathfrak{G} και (πρὸς) τοὺς προφήτας τῆς μητρος σου, \mathfrak{A} \mathfrak{G}^V , is Hexaplaric; *cf.* FIELD, *ad loc.* It is an addition of the same kind as the one in 8, 18, 19. \mathfrak{M} אל כי אל is attested by \mathfrak{G} μὴ ὅτι, also by the paraphrase of \mathfrak{C} , which interprets 5
בָּעֵינֵינוּ לֹא תִדְרֹךְ חֻבִּין דְּשַׁעְתָּא הֵיכָא בְּעֵי עֲלֵנָא, \mathfrak{S} יְהוֹשָׁפָאֵת מֶלֶךְ יְהוּדָה does not entitle us to substitute אַהֲבָה לְוָתָא for אל כי אל which is perfectly plain. Apart from 6, 27 this is the only passage where אַ
occurs without any addition.
- (14) \mathfrak{M} יהושפט \mathfrak{A} \mathfrak{G}^L , and this omission is probably right. 10
- (15) \mathfrak{M} ויהיה is a transcriptional error which often occurs for ויהי. The author intends to describe what happened on the present occasion, not what usually took place when Elisha had a minstrel play for him. This sense, which is the only natural one, has been found in \mathfrak{M} by all the Versions, quite spontaneously. In order to make it still plainer \mathfrak{G}^L inserts after και νῦν λάβετέ (\mathfrak{G}^V λάβε) μοι ψάλλοντα 15
the clause και ἔλαβον αὐτῷ ψάλλοντα.
- (17) \mathfrak{M} מִכְּנִיכֵם would be the cattle taken along with the army as provisions, while כְּנִיכֵם refers to the riding-horses &c. We would expect them to be mentioned in the reversed order, and therefore the true reading is probably וּמִכְּנִיכֵם in accordance with [v. 9 and] \mathfrak{G}^L και αἱ παρεμβολαὶ ὑμῶν. [For $\rho = \pi$ *cf.* Eccl. 4, 1 where 20
 \mathfrak{M} מִנְחָם 2° , at the end of the verse = מִנְכָּם; see also Is. 1, 24; Gen. 27, 42, &c., and ψ 52, 11 &c. where \mathfrak{M} אָקָה = אֶחָה. *Cf.* בָּקֶשׁ = בִּשְׁחָ, &c. For בָּקֶשׁ see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 57, l. 34. — P. H.]
- (18) The masculine \mathfrak{M} ונגל with ואת looks strange. \mathfrak{G}^V και κοῦφος και αὐτή, \mathfrak{G}^L και κοῦφον τοῦτο. Possibly the feminine form should be read; [contrast below, 25
p. 189, l. 21. — P. H.]
 \mathfrak{G}^L expands the text, inserting ποιῆσαι αὐτό after \mathfrak{M} בעיני יהוה. This led to the substitution of και δώσει Κύριος for \mathfrak{M} ונתן where the subject is not expressed. \mathfrak{G}^V reads και παραδώσω for \mathfrak{M} ונתן; this transition from the third person to the first is common in the Prophets. 30
Another scribal expansion is met with at the end of the verse where \mathfrak{G}^L + σήμειον, the position of the word clearly indicating its secondary character.
- (19) After πᾶσαν πόλιν ὀχυράν = \mathfrak{M} כָּל עִיר מְבֻצָּר \mathfrak{G}^L has the expansion ἐν τῇ Μωαβ. \mathfrak{M} וכל עיר מְבֻצָּר, \mathfrak{A} $\mathfrak{G}^V\mathfrak{L}$; *cf.* FIELD *ad loc.*; it is a doublet of עִיר מְבֻצָּר (KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL) and was probably left in the text by mistake after it 35
had been rightly altered to the latter phrase; *cf.* below, p. 194, l. 19 and above, p. 100, l. 6; p. 185, l. 19.
 \mathfrak{M} תִּכְאֲבוּ, \mathfrak{G}^V ἀχρεώσετε, \mathfrak{G}^L ἀχρεώσατε, \mathfrak{S} (following v. 25) תִּכְאֲבוּ , \mathfrak{C} תִּכְאֲבוּ. The metaphorical expression employed by \mathfrak{M} is both significant and plain; [contrast *saucire humum* = to plow]. We must, therefore, not emend, with GRÄTZ, 40
תִּכְאֲבוּ; nor, with KLOST., תִּכְאֲבוּ.
- (20) \mathfrak{M} כַּעֲלֹת הַמִּנְחָה is attested by all the Versions. KUENEN, W. R. SMITH, GRÄTZ emend: כַּעֲלֹת הַשָּׁחַר. But this correction is questionable. If this narrative be old, this passage may have been inserted by a later hand. It is true that הַשָּׁחַר would tally extremely well with v. 22. [For a Moabite מַחֲרָת = שַׁחֲרָת (سَحَرَة) *cf.* 45
JAOS 22, 63. — P. H.]
 \mathfrak{M} מִדֶּרֶךְ אֲדוֹם; so, too, $\mathfrak{G}^V\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; \mathfrak{G}^L has the remarkable addition ἐξ ὁδοῦ τῆς ἐρήμου Σουδ ἐξ Ἐδωμ.
- (21) \mathfrak{M} ויצעקו מכל חנר חגרה ומעלה \mathfrak{G}^L has before και ἐβόησαν ἐκ παντὸς παραζωννυμένου παραζώνην και ἐπ' ἄνω (= \mathfrak{G}^V ἀνεβόησαν ἐκ παντὸς περιζωσμένοι ζώνην) 50
the doublet και παρήγγειλαν παντὶ περιζωννυμένῳ παραζώνην και παρατείνοντι. This, it may be supposed, is the original rendering of \mathfrak{G} . [WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 proposes to read ויעלו instead of \mathfrak{M} ומעלה. — P. H.]

- 2 **א** מות ומשכלת; **Θ** θάνατος καὶ ἀτεκνουμένη, **ⲓ** מותא ומתקלא **Ⲛ** **ⲙⲁⲗⲓⲟⲩⲙⲁⲗⲓ**; try to render the clause closely following **א**; **Ⲙ** ἀποθνήσκων οὐδὲ ἀτεκνουμένην δι' αὐτὸ adds an explanatory gloss. **ⲓⲥ** take **א** משכלת as part. Piel in accordance with the Masoretic punctuation, but **Ⲑ** interprets the form as a concrete part. Pu'al. **א** מות, however, suggests an abstract substantive (*miscarrying*). [This might be pronounced משכלת, or משכלת, or משכלת (*cf.* מהשבת; מולדת; משרת; משכרת; מאכלת) although we have שכלים in Is. 49,20; but it is better to adhere to the traditional punctuation משכלת. This is intransitive (*a miscarrying female* which is, of course, ἀτεκνουμένη) as in Ex. 23,26; Gen. 31,38; Job 21,10 (*abortum facere = abortum pati*). In v. 19, on the other hand, it is transitive; but משכלת at the end of v. 19 should be coordinated to רעים, so we ought to read והמים רעים ומשכלים, omitting **א** והארץ (*cf.* p. 183, l. 43); משכלים at the end of v. 19 was, it may be supposed, changed to משכלת under the influence of v. 21, and then הארץ was added to explain the feminine. The glossator probably took משכלת in the sense of *sterile* (Mal. 3,11); *cf.* **Ⲛ** *sed aquae pessimae sunt, et terra sterilis*, but it is well known that the region of Jericho is exceptionally fertile. If הארץ had produced miscarriages the improvement of the water of the beautiful **عين السلطان** (which is sometimes called *Elisha's Fountain* and which has sweet palatable water) would not have been sufficient to remedy matters. — P. H.]
- (22) **א** ויירפו, **Ⲙ** καὶ ἰδθησαν, **Ⲙ** καὶ ἰδθη, **Ⲛ** **ⲙⲁⲗⲓⲟⲩⲙⲁⲗⲓ**, **ⲓ** והתסיו **א** ויירפו is caco-graphy* for וירפאו which is read by 2 codd. of KENN. We do not know upon what grounds GINSBURG states: וירפאו קרי. [*Cf.* above, p. 172, l. 32. — P. H.]
- (23) **א** ויעל, but **Ⲙ** καὶ ἀνέβη Ελισσαίε; *cf.* vv. 16.18.20.21. **א** ונערים קטנים **Ⲛ** **ⲙⲁⲗⲓⲟⲩⲙⲁⲗⲓ** [**Ⲛ** **ⲙⲁⲗⲓⲟⲩⲙⲁⲗⲓ** **ⲙⲁⲗⲓⲟⲩⲙⲁⲗⲓ**]; 25 **א** ויתקלסו בו; so, too, **Ⲙ** **ⲓⲥ**; **Ⲙ** καὶ ἐλιθαζον (ויתקלסו for **א** ויתקלסו, KLOST.) αὐτὸν καὶ κατέπαιζον αὐτοῦ, embellishment or doublet; [*cf.* above, p. 166, l. 18]. The second קרה of **א** **Ⲙ**. Without it the derisive challenge sounds more energetic and provoking, and, therefore, **Ⲑ** is doubtless in the right. [For קרה *cf.* above, p. 163, l. 42. — P. H.] 30
- (24) **א** ואתפני לאחורוי, **Ⲙ** καὶ ἐπεστράφη ὀπίσω αὐτοῦ, **Ⲛ** **ⲙⲁⲗⲓⲟⲩⲙⲁⲗⲓ**, **ⲓ** ואתפני לאחורוי; but **Ⲙ** καὶ ἐξένευσεν ὀπίσω αὐτῶν represents the original reading of **Ⲑ**, due to a misunderstanding of **א**. **א** ויקללם בשם יהוה; after this clause **Ⲑ** read the interesting scribal expansion καὶ εἶπεν· τέκνα παραβάσεως καὶ ἀπρίας, *cf.* FIELD, *ad loc.* 35
- (25) The final clause **א** וישם שב שמרון in conjunction with ביום ההוא 3,6 forms the redactional link, connecting the legend of Elijah's miraculous translation with the story of the Moabite war which, as stated above, p. 181, l. 34, was the original sequel. We must therefore not emend, with WELLH. in BLEEK⁴ 253, the הַגְלָלָה for **א** שמרון, following 4,38. The original conclusion of the legend was probably 40 the clause **א** וישם שב הר הכרמל; *cf.* note on v. 1.

- 3 (1) For **א** על ישראל בשמרון **Ⲑ** has here ἐν Ἰσραὴλ, but in SW. 1,18^a (LAG. 1,19) ἐπὶ 45 Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ, thus attesting **א**. **Ⲙ** ἐν εἰτε ὁκτακαιδεκάτῳ ἡμισαφᾷ βασιλεὶ λουδα καὶ ἐβασίλευσεν **Ⲙ**. The synchronism was probably canceled owing to its being at variance with 1,19. The oldest form of the clause may have been, **א** מלך יהודה עשרה ליהושפט מלך יהודה *cf.* note on 8,22,52. The fact 50 that the verb is expressed here but once in **Ⲙ** may be a trace of the original.

* [Or phonetic spelling; *cf.* above, p. 119, l. 23; p. 181, l. 47. — P. H.]

- 2 S סל does not entitle us to emend, with GRÄTZ, אנה for אנה; [contrast Crit. Notes on Ezekiel, p. 62, l. 20. — P. H.]
אנה הוא אנה is beyond translation, and probably a marginal gloss to ויכה 1° or 2° (and he smote, he, too, as Elijah had done before in v. 8), which has got into the text at the wrong place. This is more natural than the emendation adopted by 5 THEN. and BENZ. (אפוא = αφω)† or the reading of GRÄTZ and PERLES (אפוא הוא). This clause has been a *crux interpretum*: S, disregarding the conjunction in אנה ויכה 2°, אנה אנה אנה אנה refers it to Elisha; 'A, ποῦ Κύριος ὁ θεὸς Ἥλια, καίπερ αὐτός refers it to יהוה; and אנה אנה אנה אנה seems to refer it to אליה. Whether S, ποῦ Κύριος ὁ θεὸς Ἥλιου καὶ νῦν read 10 אפוא, is doubtful. Ubi est Deus Eliae etiam nunc? follows S. The Fathers have sought and found all sorts of mysterious things in αφω; cf. FIELD *ad loc.*
Following v. 8 α gives a midrashic transformation of the verse, suggested by the repetition of ויכה — καὶ ἔλαβεν ὁ Ελισσαίη τὴν μῆλυν τὴν πε-
σοῦσαν ἐπάνωθεν αὐτοῦ καὶ ἐπάταξε τὰ ὕδατα, καὶ οὐ διηρέθη. καὶ εἶπεν Ελισσαίη 15 ποῦ δὴ ἐστὶν ὁ θεὸς Ἥλιου; καὶ ἐπάταξεν Ελισσαίη τὰ ὕδατα ἐκ δευτέρου, καὶ διηρέθη τὰ ὕδατα, καὶ διήλθε διὰ ξηρᾶς. We must not, however, admit, with GRÄTZ and OORT, שנית, בחרבה into the text. Nor can we insert, with OORT, נחצו after אנה המים 1°. אנה את המים 2° might be dispensed with, although it is attested by all the Versions; it may have been repeated because ויחצו הנה 20 והנה is preceded by that clause in v. 8. — P. H.]
(15) אנה ויראהו; so, too, αφω; α, with scribal expansion, καὶ εἶδον ἀναστρέ-
φοντα αὐτόν.
V. 7 shows that אנה ביריחו is an incorrect gloss (KLOST., BENZ., KITTEL); cf. 4,25. The disciples who are watching Elijah and Elisha are standing on the 25 western bank of the Jordan. α, wrongly, καὶ οἱ ἐν λεριχω.
(16) This passage cannot be adduced as a proof that רוח is masculine, since the word has been interpolated here, for the reasons given above, p. 153, l. 6, in order to meet a dogmatic objection. Cf. also p. 172, l. 26. In α the description is embellished by the insertion of ἐν τῷ ἵπῳ ἵπῳ before אנה ההרים, but this is at 30 variance with the situation described.
אנה Κεθίβ הגיא, Κεθίβ הגיא. There is no reason for taking exception to the regular formation given by the Κεθίβ. [BÄR reads גא, *i. e.* גא = gēōth; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 32, l. 29. — P. H.]
As a curiosity we may mention that GRÄTZ proposes to insert וימת after אנה 35 הגיא.
אנה ויאמר; α supplies the subject Ελισσαίη.
(17) אנה מצאהו; so, too, αφω; α merely εὑρον. It is possible that the original reading was מצאו.
(18) אנה וישב אליה and אנה אלהם α, wrongly; אלהם probably dropped out owing to 40 the subject of ויאמר being supplied.
For אנה הלוי cf. above, p. 181, l. 38.
(19) אנה משכלת והארץ והמים רעים; so, too, αφω; α καὶ τὰ ὕδατα πονηρὰ καὶ ἀτεκνοῦν-
τα is a correction from v. 21. [Contrast below, p. 184, l. 12. — P. H.]
(20) אנה ויאמר; α supplies the subject Ελισσαίη as in vv. 16.18.21. 45
(21) אנה ויצא; α καὶ ἐξήλθεν Ελισσαίη, cf. vv. 16.18.20.23.
[For המים cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 156, l. 51. — P. H.]
מלח; so, too, αφω; but α τὸ ἄλας.
אנה לֹא יִהְיֶה; so, too, α; but α καὶ οὐκ ἔσται, אנה יִהְיֶה, אנה יִהְיֶה; also many codd., edd. Sonc. 86.88, Bomb. 1517, וְלֹא. Either is possible; we cannot 50 decide which is the original reading.

—

† [Cf. 10, 10 אנה אפוא = α ἴδετε αφω, α αφω. — P. H.]

- I (16) **א** וידבר אליו, **ט** και ἐλάλησεν πρὸς αὐτόν και εἶπεν Ἡλείου, **ט** και ἐλάλησε πρὸς τὸν βασιλέα Ἡλίας και εἶπεν. For these scribal expansions *cf.* notes on vv. 13, 15.

For **א** בבבל ובבון **ט** has again ἐν τῇ Βαβυλῶν as in v. 6.

א המבלי אין אלהים בישראל לדרש כדברו, **ט**, was added from vv. 3 and 6. Here it is evidently parenthetical since לכן refers directly back to יען.

- (17) After **א** וימת **ט** supplies the subject Ὁχοζίας.

V. 17^b **ט**. It was canceled because its subject-matter reappears after v. 18 = **א** 3, 1; *cf.* the following note (below, l. 27). **ט** reads v. 17^b in an older form,

και ἐβασίλευσεν Ἰωραμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ ὅτι οὐκ ἦν αὐτῷ υἱός, omitting **א** וימלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה (cf. below, l. 15). After **א** וימלך יהורם **ט** read אחי which dropped out in **א** through *homoteleuton* before the following תחתיו (THEN.). This אחי must be received into the text, especially since **ט** also has **א** אחי; moreover, the clause **א** כי לא היה לו בן presupposes אחי.

As to the clause **א** בשנת שתים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה, which is omitted in **ט**, it is evidently an insertion if only on account of its position severing the connection between **א** וימלך יהורם אחי תחתיו and **א** כי לא היה לו בן. This insertion in **א** was derived from v. 19 (= 18^a Sw.) after vv. 19-21 (= **א** 3, 1-3) had been transferred in **א** to their present position. The fact that we find in v. 17 the statement concerning Ahaziah's death before the statement introduced by ויתר, is due to the insertion of the prophetic legend.

- (18) **א** אשר עשה, as in **א**, 16, 27; **ב**, 14, 15; 16, 19; 21, 25; so, too, **ט** **ט**; but **ט** και πάντα ὅσα ἐποίησεν, **ט** **א**, 11, 41; 14, 29; 15, 7, 23, 31; 16, 14, 22, 39; **ב**, 8, 23; 10, 34; 12, 20; 13, 8, 12; 14, 28; 15, 6, 21, 26, 31, 36; 21, 17; 23, 28; 24, 5; and in **ט** **ט** would seem to be due to scribal expansion and should, therefore, not be inserted in **א**.

After v. 18 **ט** (Sw., v. 18^{a-d}; LAG., vv. 19-22) reads the verses 3, 1-3 with the additions: (α) και συνέτριψεν αὐτάς = וישבר אתן, after **א** אשר עשה אביו, Sw. v. 18^c; LAG. v. 20; — (β) και ἐθυσμώθη ὀργῇ Κύριος εἰς τὸν οἶκον Ἀχααβ (**ט** ἐπ' αὐτῷ και ἐπὶ τὸν οἶκον Ἀχααβ = בבית אחאב [בו] יהיה אף יהיה, and the variant οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ instead of כאביו which was misread כאחי. **ט** και συνέτριψε αὐτάς may be a later expansion as in **א** **ב**, 23, 14 (*cf.* also 18, 4). On the other hand, **ט** ἐθυσμώθη may be an original element of the text; it may have formed the transition to the story of Mesha 3, 4 ff., prior to the insertion of the prophetic legend in c. 2. At a later period this whole passage was added in **ט** in accordance with **א** at the beginning of c. 3. But its original place was here after 1, 18 for the reasons given in the notes to the Translation.

א הלוא, the common cacography for הלא; *cf.* 2, 18; 5, 13; 6, 11, 32; 10, 34 &c. &c, and above, p. 152, l. 19; p. 171, l. 17.

40

- 2 (1) As to the punctuation of **א** בסערה, tradition varies in codd. and edd. The punctuation בסערה is certainly wrong; the vocalization בסערה (GINSBURG) must be explained according to STADE, § 136, 7; for MICHAELIS' בסערה *cf. ibid.* § 104. BÄR's בסערה is a combination of those two punctuations. [The ס in **א** סערה is phonetic spelling for שערה (Job 9, 17; Nah. 1, 3; שער Is. 28, 2); *cf.* Assy. šāru 'wind' with شى. The fem. šārtu means in Assy. hairy skin, hair (Heb. שער, nom. unit. שערה). It would be more consistent to write בשערה; *cf.* HAUPT, Cant., p. 62 (Hebraica 19, 8) ad Cant. 5, 2. — P. H.]
- א** מן הגלגל; so, too, **ט** **ט**; **ט** **ט** ἐξ λεπεῖω is a transcriptional error, due to vv. 4, 5, 15, 18, but impossible owing to the situation described (*cf.* v. 4); מן הכרמל may have stood originally in the text instead of **א** מן הגלגל (*cf.* note on v. 25).

50

- I (11) **א** וישלח; **Θ** supplies the subject δ βασιλεύς.

Instead of **א** ויען ויברר אליו **ΘV** has καὶ ἐλάλησεν δ πεντηκόνταρχος πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν and **ΘL** καὶ ἀνέβη δ . π. καὶ ἐλάλησε καὶ εἶπεν. **ⲓ** ואתיב ומלל עמיה, **Ⲛ** **ⲙⲟⲩⲁⲛⲓⲁⲛ**. **א** ויען corresponds to **ΘL** καὶ ἀνέβη, and the possibility must be admitted that it may be a transcriptional error for ויעל (THEN., KAMPH., KITTEL, 5 OORT), which was caused by the first word of v. 12. But it is equally possible that **א** ויען is the original reading, and that it was altered in **Θ** to ויעל in accordance with v. 9. The chief point is, however, that **ΘV** shows both ויען and ἀνέβη to be scribal expansions. **ΘV** καὶ εἶπεν must, of course, be considered in the same way. 10

- (12) **א** אליהם collides with ואת חמשיך; emend, in accordance with **Θ** πρὸς αὐτόν, אליו. After πρὸς αὐτόν **ΘV** + καὶ εἶπεν, while **ΘL** has, before this καὶ εἶπε = ויאמר, καὶ ἐλάλησεν for **א** ויברר. In the same way the Babylonian recension reads the regular ויאמר instead of the Palestinian ויברר.

א איש האלהים, **ΘL** ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ; but the article must be canceled following **ΘV** ἄνθρωπος θεοῦ and in accordance with v. 10. 15

א, after **אש**, + אלהים, **ⲓ** **ⲙⲟⲩⲁⲛⲓⲁⲛ**, 5 codd. of KENN., 7 of DE ROSSI, rightly.

- (13) **א** וישב וישלח, but in both **ΘV** (καὶ προσέθετο δ βασιλεύς ξ τι ἀποστείλαι) and **ΘL** (καὶ προσθεῖς δ βασιλεύς ξ τι ἀπέστειλε) the text is considerably expanded. It is interesting to note how strongly the miraculous narrative in our chapter has 20 tempted the copyists, both in **א** and **Θ**, to expand the text. The miraculous character suited their taste and aroused in them a strong interest.

א שלישי is a transcriptional error for שלישי (**ΘL** πεντηκόνταρχον τρίτον), induced by the preceding word (HOUBIG., THEN., KAMPH., KLOST., BENZ., KITTEL); since, however, it is omitted in **ΘV**, it must be regarded as scribal expansion. 25 We must not, with GRÄTZ, read שלישיה, following **Ⲛ** **ⲙⲟⲩⲁⲛⲓⲁⲛ**; [contrast above, p. 87, l. 9 and *Beitr. z. Assyrl.* 4, 585, ll. 14.28. — P. H.]

א ויעל is also **ⲓ** **ⲙⲟⲩⲁⲛⲓⲁⲛ** and is scribal expansion as is also **א** שר החמשים השלישי, although this is represented in **Θ**. The same scribal expansion is found in **Θ** vv. 9 and 11. 30

After **א** ויברר אליו **ΘV** + καὶ εἶπεν = ויאמר, **ΘL** λέγων = לאמר; both additions are scribal expansions; so, too, in vv. 13.16.

א עבדך אלה חמשים; but **ΘV** τῶν δούλων σου τούτων, omitting **א** חמשים; **ΘL** τῶν δούλων σου τῶν πεντήκοντα, omitting **א** אלה. **א** חמשים, it may be supposed, is scribal expansion. **Ⲛ** smooths the text, substituting **ⲙⲟⲩⲁⲛⲓⲁⲛ** for **א** בענין; 35 this, however, is a misinterpretation, since בענין belongs to **נא** תיקר.

- (14) **Θ** τοὺς πρῶτους does not belong to the real **Θ**; cf. FIELD, *ad loc.* **א** ואת חמשיהם is very variously rendered in the different MSS of **Θ**, and is omitted entirely in **ΘV**. **א** והראשנים ואת חמשיהם is, therefore, to be regarded as scribal expansion. 40

Many codd. + **נא** after **א** תיקר in accordance with v. 13; so, too, **Θ** ἐντιμωθήτω δ ή.

[For **א** בענין נפשי תיקר cf. *Assyrl. napīšti ina pānika liqir* (HAUPT, ZK 2, 269; cf. *Crit. Notes on Proverbs*, p. 61, l. 53). — P. H.]

א נפשי; so, too, **ΘVST**; but **ΘL** ἡ ψυχὴ τῶν δούλων σου, conforming the phrase 45 to v. 13. We must not, with OORT, alter the text.

- (15) After **א** ויברר מלאך יהוה אל אליהו **ΘV** + καὶ εἶπεν, as in v. 13, **ΘL** λέγων; cf. above, l. 31; cf. p. 179, l. 2.

א אותו 1° and 2° is the common scribal error for אתו (**Θ** μετ' αὐτοῦ, **ΘL** 2° μετ' αὐτῶν), which is read in both cases by many codd. and ed. Sonc. 88. Cf. above, 50 p. 169, l. 1; p. 186, l. 50.

א ויקם וירר; **ΘV**, with scribal expansion, καὶ ἀνέστη Ἡλείου καὶ κατέβη, **ΘL** even καὶ ἀναστὰς κατέβη Ἡλίας καὶ ἐπορεύθη.

- 22 Ισραηλ ἐν Σαμαρείᾳ δύο ἔτη. The number 24 instead of **M** 17 is connected with the numbers in **G** departing from **M** as discussed in the note on 16,29 (*cf.* above, p. 148, l. 15) and would seem to be more original. Since the form in which the text appears in **M** is dependent upon the position after 22,40 of the paragraph concerning Jehoshaphat and upon the 'working over' of 16,29; 22,41, we have made no change. 5
- (53) For **M** בִּרְךְ אֲבִיו וּבִרְךְ אִמּוֹ וּבִרְךְ יִרְבֵּעַם בֶּן נִבְט **SV** reads ἐν ὁδῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀχασσὶ καὶ ἐν ὁδῷ Ἰεζαβὲλ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις οἴκου Ἰεροβοὰμ υἱοῦ Ναβατ. **GL** [^] τοῦ πατρὸς αὐτοῦ and ἐν ὁδῷ 2°. It is true that **M** בִּרְךְ 2° may be due to mechanical repetition (KLOST., OORT), but it is 10 just as conceivable that **G** καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις represents conformation to the stereotyped phrase concerning the *sin of Jeroboam*. It is therefore safer to keep **M**.
- (54) **M** לוּ את הבעל, but **G** τοῖς Βααλεῖμ . . . αὐτοῖς, following prophetical usage which is not required in the present passage. 15
- M** כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו; so, too, **SE**; but **SV** κατὰ πάντα τὰ γεγόμενα ἔμπροσθεν αὐτοῦ, **GL** παρὰ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ = מְכַל אֲשֶׁר לִפְנֵי; *cf.* 14,9; 16,33. The statement of **M** that Ahaziah was just as bad as his father tallies with what is related of Ahab's son and successor, but not the *judgment* (*cf.* above, p. 146, l. 18) that Ahaziah was worse than his father Ahab. We 20 must therefore keep **M**. The rendering of **G** may be due to carelessness of the translator or to the illegibility of the text from which he translated; (*cf.* above, p. 90, l. 36; p. 118, l. 36; p. 126, l. 27; p. 156, l. 14).

25

Book 2.

- I (2) For **M** אַחֲזִיָּה some codd. read אַחֲזִיָּהוּ; *cf.* below, l. 53.
- GL** expands v. 2^a rather clumsily, καὶ ἀνέβη Ὀχοζίας εἰς τὸ δακτυωτὸν ὑπερφῶν αὐτοῦ τὸ ἐν Σαμαρείᾳ καὶ ἔπεσε καὶ ἠρπύστησε. 30
- M** בַּעַל זְבוּב. The form Βεελζεβουλ which we find in NT is an intentional alteration of the old divine name. This is positively attested by the Versions: **C** בַּעַל זְבוּב, **S** بعل زبوب, **G** Βααλ μυῖαν, Josephus (*Ant.* ix, 2,1) θεὸς Μυῖα. For the fly in Semitic demonology *cf.* CH. M. DOUGHTY, *Travels in Arabia Deserta* (Cambridge, 1888) I, 170. The name cannot be derived, with HALÉVY (*Revue Sémit.* 35 I, 23), from a place *Zabûb*, if only owing to the following עֲקָרֹן אֱלֹהֵי; besides, the reading of this place-name in the Amarna tablets is not certain; [in KB 5,298, No. 174, l. 16 we must read neither *Zabûba* (HALÉVY) nor *Çapûna* = צָפֹן Josh. 13,27; Jud. 12,1 (CHEYNE-BLACK's EB 407, n. 2) but *Çabuma* (*ma* is certain according to KNUDTZON's collation); see *Beitr. z. Assyrl.* 4,114, l. 22. — P. H.] 40
- M** אֱלֹהֵי **G** θεόν, **S** إله, **C** θεὸν; **GL** has the doublet (*cf.* p. 174, l. 45) προσόχθισμα θεόν, as in v. 3.
- [**M** עֲקָרֹן (**S** عقران), but **G** Ἀκκαρων, **I** Accaron, and in the cuneiform texts: *Anqarrûna*, i. e. *Aggarôn* with resolution of the doubling as in Aram. עֲקָרֹן; *cf.* *Qat.* &c. *M* before *q* was pronounced *n* in Assyrian; therefore *dunqu* = *dumqu*, 45 &c. (DEL. §§ 49^a.52; *cf.* HAUPT, *Cant.*, p. 27, n. 11). Even the modern form عاقر *Āqir* lends itself more to Ἀκκαρων than to עֲקָרֹן, i. e. *Īqrân*. — P. H.]
- M** מִקְהֲלֵי זֶה as in 8,8.9. **G** in all three passages ἐκ τῆς ἀρρωστίας μου ταύτης. Since all usage is against **M**, and Jer. 10,19 קְהִלִּי = קְהִלִּי = קְהִלִּי (*cf.* Zeph. 2,9, var. קְהִלִּי), emend in accordance with **G**. 50
- At the end of the verse **G** has the scribal expansion καὶ ἐπορεύθησαν ἐπερωτῆσαι (**SV** + δι' αὐτοῦ).
- (3) For **M** אֱלֹהֵי some codd. read אֱלֹהֵיהוּ as in v. 17. *Cf.* above, p. 60, l. 25.

- 22 *cf.* Sennacherib's cuneiform account of the Battle of Halûle (see above, p. 114, l. 25): *lâsmûti* mâr-nisqe çimitti rukûbî'a** ina dâmešunu gabšûti*** išâlâ† Nârîš, ša narkabti taxâzi'a sâpinat raggi u çeni,† dâmu u paršû†* ritmuku mašârus, pagre qurâdešunu kîma urgîti umallâ çera*, i. e., the dashing steeds harnessed to my chariot plunged into their (the enemies') profuse blood like a river-god. The wheels of my chariot, that ran over foe and friend, were bespattered with blood and filth; the dead bodies of their warriors filled the field like grass; *cf.* KB 2, 108, ll. 80—84. (BEZOLD's transliteration and translation is incorrect). ὁ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος is the original rendering, while the more exact translation καὶ ἀπεχύνντο αἷμα ἐκ τῆς πληγῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος represents a subsequent correction, *cf.* above, p. 158 l. 42; p. 166, l. 18; p. 167, l. 26; p. 174, ll. 41.45. — P. H.]
- The form וַיִּקָּץ (*cf.* וַיִּקָּץ, וַיִּקָּץ) is exceptional but well attested.
- (36) הָרְגָה is open to objection both on account of its never being used elsewhere in the meaning which is presupposed in this passage (*cf.* SIEGFRIED-STADE s. v. רָגַה), and also on account of the masculine form וַיַּעֲבֵר. ὁ has καὶ ἔσται ὁ στρατοκλήρου, reading הָרְגָה (*cf.* תְּרַגָּה Prov. 1, 20; 8, 3 = תְּרַגָּה) * and וַיַּעֲבֵר; the former is possibly correct, but וַיַּעֲבֵר is doubtful. *ס* וַיַּעֲבֵר מִן הַמַּלְאָכִים, *ע* וַאֲעֲבֵרוּ כְרוּז בְּמִשְׁרֵיתָא. Both took וַיַּעֲבֵר not as Qal but Hif'il; *ס*, as equivalent to וַיַּעֲבֵר קוֹל, while *ע* explains it as impersonal. In that case it would be more natural to read וַיַּעֲבֵרוּ [Exod. 36, 6; Ezra 10, 7; Neh. 8, 15; *cf.* DRIVER *ad* 1 S 2, 24. In Assyrian the Piel of עָבַר is used in this way, *ubburu ša amâtîm* (HW 11^a). For the impersonal construction *cf.* above, p. 69, l. 4; and for the ellipsis of קוֹל after וַיַּעֲבֵר, p. 129, l. 20. It is, however, rather unlikely that the announcement *Sauve qui peut!* should have been made by a herald; it is more natural to suppose that this cry passed throughout the host spontaneously; *cf.* l. 25 of col. i of the broken Esarhaddon prism: — *ina puxrišunu iqbu umma: Annû šarrani*, in their host they shouted, This is our king (KB 2, 142; *cf.* HW 520^b). If there should be any objection to reading וַיַּעֲבֵר הָרְגָה, owing to the feminine gender of הָרְגָה (see, however, p. 115, l. 36) we may read וַיַּעֲבֵר הָרְגָה and some one uttered the outcry (see above, l. 20), *the shout burst out throughout the host.* — P. H.]
- (37) There is no sense in relating the death of the King again; and וַיָּבֹאוּ with the dead king as subject is harsh (ARV, *and was brought*). Instead of וַיָּבֹאוּ הָרְגָה *ס* reads ὅτι τέθνηκεν ὁ βασιλεὺς = כִּי מָתַת הַמֶּלֶךְ, as a portion of the herald's proclamation, giving the reason for the order to withdraw the Israelitish army from Ramah, and instead of וַיָּבֹאוּ, καὶ ἦλθον = וַיָּבֹאוּ. It is evident that *ס* gives the true text. *ס* render וַיָּבֹאוּ. GRÄTZ's conjecture וַיָּבֹאוּ is excluded by the fact that in the following clause the object is not expressed by a suffix וַיַּקְבְּרוּ הַמֶּלֶךְ, not וַיָּבֹאוּ).

† *cf.* DELITZSCH, HW 661b.

* [*Lâsmûti* means 'running at the top of their speed, in their full career, *ventre à terre*,' lit. 'unchecked, not kept back'; *lâsmu* seems to be a compound of *lâ asmu* (לָא + אָסַם) just as *lâšu* (= لَيْسَ; *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 51, l. 9) is a compound of לָא + שָׁא, and *limmu* 'evil' = לָא + מִין, or rather *lâ-iamun* (*cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 63, l. 52). The stem אָסַם is identical with אָסַן; the *n* is due to partial assimilation (*cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 133, l. 26 and above, p. 132, l. 45).

** For *çimitti rukûbî'a* (here spelled *rukûpî'a*) see Crit. Notes on Isaiah, p. 121, l. 4.

*** For *gabšu* see Crit. Notes on Ezekiel, p. 65, l. 16.

† *cf.* DELITZSCH, HW 661b.

‡ *Raggu* 'evil' = רָע; *cf.* רָע = לָקַח, רָק = רָקָה (see above, p. 129, l. 22), רִיר. This sporadic change is due to dissimilation (influence of the ר and ה). *çenu* 'good, gentle' = צָנָן.

†* *cf.* Crit. Notes on Judges, p. 30, l. 16.

‡* *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 34, l. 37. — P. H.]

- 22 the שרין. The corresponding Assyr. term *siriām* (which seems to be a Canaanite loanword; for Assyr. *s* = ש *cf.* above, p. 126, l. 48) denotes especially a coat of mail made of leather (HW 511^b.720^a). If דבקים referred to an 'appendage' protecting the lower portion of the body, we should, in the first place, expect the singular; in the second place it is probable that there was no unprotected space between the breastplate and the 'appendage,' but that the part of the body where the 'appendage' was attached to the שרין was especially well protected: the lower part of the שרין and the upper part of the 'appendage' probably overlapped, and they may have been held together by a belt, so that it is very unlikely that an arrow could have penetrated between the armor and the 'appendage.' — P. H.]

ⲙ ⲕⲉⲧⲏⲃ, Q^cré (and 2 Chr. 18,33) יך. Either is possible. Ⲭ τὰς χεῖράς σου, Ⲭ τὴν χεῖρά σου, Ⲭ ⲁⲓⲣ. Ⲭ paraphrases, אתהור לאחורך.

ⲙ והוציאני; so, too, ⲬⲚⲥ; but 2 Chr. 18,33 substitutes והוצאתני.

Instead of ⲙ המחנה (so, too, ⲬⲚ and 2 Chr. 18,33) read, in accordance with Ⲭ 15 ἐκ τοῦ πολέμου, המלחמה. OORT's emendation המערכה is more remote from the Received Text.

- (35) ⲙ ותעלה המלחמה, 2 Chr. 18,34 ותעל המ; the final ה in the present passage may be due to dittography (*cf.* above, p. 156, l. 11). ⲙ והמלך; so, too, ⲬⲚⲥ; but 2 Chr. 18,34 ומלך ישראל in accordance with the usage 20 of this chapter.

ⲙ ⲙⲉⲙⲓⲣ, Ⲭ ἑστηκώς, ⲬⲚⲥ קאם; 2 Chr. מעמיד is meaningless.* [The Hif. would seem to be preferable; the passive ⲙⲉⲙⲓⲣ would convey the idea that the King *was stayed up* (so AV) while the Hif. ⲙⲉⲙⲓⲣ (GES.²⁷, § 53, d) implies that he remained unsubdued (he did not lie down, *cf.* the Assyr. phrase *axasū ul iddū*, HW 39^b); 25 it is the exact equivalent of our English phrase *he kept up* (or *bore up*). *Cf.* ⲁⲕⲁⲙ *he remained in a place* (WRIGHT-DE GOEJE I, p. 35, B); (or ⲁⲕⲁⲙ *he stood upright* (originally, *he held himself upright*) WRIGHT-DE GOEJE³ I, p. 45, C and the Syr. intransitive Af'el ⲁⲕⲁⲙ *to resist*. For the ellipsis in מעמיד *cf.* above, p. 129, 30 l. 20. — P. H.]

After ⲙⲉⲙⲓⲣ 2 Chr. 18,34 has ער הערב. This is scribal expansion, as is sufficiently shown by the fact that the Chronicler reads instead of בערב (יומת) of the present verse, לַעַת בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ, at which point he breaks off the narrative. Ⲭ inserts after ἐξ ἐναντίας Συρίας = נלח ארם in the present passage, ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἑσπέρας. 35 Instead of ⲙ וימת בערב Ⲭ has, supplying the subject, καὶ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς ἑσπέρας. ⲬⲚ render ⲙ.

The rest of v. 35 after בערב is sufficiently shown to be a later addition by the position it occupies in the narrative. Ⲭ has this addition in the form καὶ ἀπεχύνετο αἷμα ἐκ τῆς πληγῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος before καὶ ἀπέθανεν ἑσπέρας = 40 ⲙ וימת בערב, and then again in the form καὶ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος. Ⲭ reads this clause but once, and in the same place in which we find it in ⲙ, as follows, καὶ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς πληγῆς τῆς τροπῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος.

[Here τῆς πληγῆς τῆς τροπῆς represents a versional doublet (*cf.* Crit. Notes 45 on Proverbs, p. 70, l. 12); Ⲭ τῆς πληγῆς takes המכה in the sense of *wound* (ב,8,29; 9,15; Is. 1,6; 30,26) while Ⲭ τῆς τροπῆς = המכה in the sense of *overthrow, defeat* (Is. 10,26; Josh. 10,10.20; Jud. 11,33; 15,8). Therefore we find in Ⲭ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος, *i. e.*, the fight was so bloody that the interior of the chariot was drenched with blood; 50

ⲙⲉⲙⲓⲣ

* At any rate it is not supported by Hebrew usage; for ⲙ יעמידו Ezr. 3,10 we must read, with Ⲭ καὶ ἑστησαν, ויעמדו.

- with Chron., להן, especially as צאן is feminine by signification (like *إبل*, *غنم*, &c.); cf. ALBRECHT, ZAT 15, 316.
- Ⲙ was misunderstood by Ⲭ (Ⲭν οὐ Κύριος τούτοις θεός, ⲬL εἰ κυρίως αὐτοὶ πρὸς θεόν). [Ⲭ may have read *יהוה לא אדנים לאלה*. This clause, however, seems to be an explanatory gloss to the preceding hemistich, 5
- Ⲙ *כצאן* (אשר) *אין־להם רעה*. Omission of אשר would improve the rhythm; in the same way Ⲙ *בשלום* (cf. v. 28) had better be canceled at the end of the verse (cf. *איש אל־עירו ואיש אל־ארצו* = *ישבו איש לביתו*, cf. below, p. 175, l. 25); but *כל* (ⲬS) before *ישראל* cannot be dispensed with. I would therefore prefer to arrange the text as follows:—
- ראיתי את־כל ישראל נפצים יעיל ההרים
Ⲙ *כצאן* Ⲙ *אין־להם רעה* *ישבו איש לביתו*;
- (ⲁ) אשר (Ⲃ) ויאמר יהוה לא אדנים לאלה (ⲃ) בשלום
- For *להם* instead of *להן* see above, p. 83, l. 35; p. 94, l. 48; p. 95, ll. 32.51; p. 121, l. 49 and cf. HAUPT, *Cant.*, p. 60 (*Hebraica* 19, 6) crit. note on Cant. 8, 4; for the metrical questions see *op. cit.*, p. 19 (*Hebr.* 18, 209). — P. H.] 15
- (18) Ⲙ with scribal expansion, *πρὸς ἰωσαφατ βασιλέα ἰουδα*. Ⲙ, *לוא*, *caigraphy* for *לא*; cf. above, p. 152, l. 19. Ⲙ as in v. 8; so, too, ⲬS and 2 Chr. 18, 17; but Ⲭ οὗτός μοι. We cannot find out whether the text of Ⲙ here has been conformed to v. 8, or whether it has been freely translated by Ⲭ. 20
- (19) Ⲭ translates Ⲙ *οὕτως* here as elsewhere, cf. *ב, 1, 4. 16*. The emendation *לא* in seeming accordance with Ⲭ is not admissible. We must bear in mind also that the equivalent of Ⲙ *לכן* in Ⲭ is not only *οὕτως*, but that this is followed by *οὕτω*, and that *οὕτως* is repeated in Ⲭ after Ⲙ *יהוה*. It looks as though the text of Ⲙ, which is attested by ⲬC and 2 Chr. 18, 17, was intention- 25
- ally altered in Ⲭ.
- Ⲙ *שמעו*; so, too, ⲬC; but 2 Chr. 18, 18 *שמעו* with reference to Jehoshaphat; cf. note on v. 15 (p. 170, l. 24).
- Ⲙ *את יהוה*; so, too, ⲬS and 2 Chr. 18, 18; but Ⲭν θεὸν Ἰσραηλ, which is an abridgment of the scribal expansion found in ⲬL Κύριον τὸν θεὸν Ἰσραηλ. 30
- Ⲙ *עמד על ימינו ושמאלו*, transformed in 2 Chr. 18, 18 to *עמד על ימינו ושמאלו*. [Cf. Is. 6, 2, *שרפים עומדים ממעל לו*, *i. e.*, Seraphim hovered about him. — P. H.]
- (20) Ⲙ *יהוה*; ⲬL *Κύριος*, but it can hardly be dispensed with.
- Ⲙ *את אחאב*; so, too, ⲬS; but Ⲭ τὸν Ἀχααβ βασιλέα Ἰσραηλ. Also 2 Chr. 18, 19 has this scribal expansion *את אחאב מלך ישראל*, but it should not be inserted in 35
- the text, with KLOST. and OORT.
- Ⲙ *ויפל ברמל נלעד*; so, too, ⲬVⲬS and 2 Chr. 18, 19. ⲬL καὶ ἀναβήσεται εἰς P. Γ. καὶ πεσείηται ἐκεῖ smooths the text.
- Ⲙ *ויהוה*; so, too, Ⲭ; but Ⲭ καὶ εἶπεν οὗτος οὕτως καὶ οὗτος οὕτως, omitting Ⲙ *אמר* and reading for Ⲙ *בכה* 1° and 2°, *כה* or *ככה* as in 2 Chr. 40 18, 19. Either *כה* or *ככה* must be inserted in our passage. In the present verse the question is, who is to entice Ahab to march against Ramoth-gilead, not how he is to be enticed. Ⲙ *בכה* was miswritten for *ככה* under the influence of Ⲙ *בקה* at the end of the following verse. While 2 Chr. 18, 19 has preserved the original reading in *ככה*, the text has been corrupted there by *אמר* being inserted 45
- also after *וה* 1°.
- At the end of this verse ⲬL + καὶ εἶπεν Οὐ δυνήσεται καὶ εἶπεν Ἐν σοί. This addition (which has also crept into the text of 2 Chr. 18, 19 in certain codd. of Ⲭ; cf. FIELD *ad loc.*) is entirely unsuitable in the present passage. No individual figure of the host of heaven has stepped forward so far, and the means employ- 50
- ed is entirely different. The addition is derived from v. 22.
- (21) The expression *הרוח* in Ⲙ *ויעמר הרוח* requires some notice: — (a) *רוח* with the article (but ARV *a spirit*), whereas the spirit is neither known already nor has

- 22 מִאֲחֹתוֹ (2 Chr. 18,6 מִאֲחֹתוֹ) is the well-known mistake for מִאֲחֹתוֹ, to which the consonants in v. 8 point. Cf. above, p. 161, l. 16 and below, p. 215, l. 48.
- (8) מִן עוֹר, ט; cf. note on v. 7. On the other hand, טL repeats here וְדֵעַ = פֶּה, following v. 7.
- מִאֲחֹתוֹ, point מִאֲחֹתוֹ, cf. above, l. 1.
- מִן עוֹר, ט; so, too, טL; but 2 Chr. 18,7, with scribal expansions and variations, לְמִטְבֵּחַ כִּי כָל יָמָיו לְרֵעָה, contrast 2 Chr. 18,17 and cf. note on v. 18.
- מִן עוֹר, ט; with scribal expansion, καὶ εἶπεν ἰωσαφάτ βασιλεὺς ἰουδα.
- (10) מִן בְּנֵי is meaningless, and is probably a corrected word which has remained in the text alongside of the correction בְּנֵי, (cf. below, p. 194, l. 20, BLEEK⁴ 249, n. 2, 10 and above, p. 100, l. 6, also Crit. Notes on Ezekiel, p. 74, l. 30), unless it is due to dittography. The parallel passage 2 Chr. 18,9 gets over the difficulty by repeating יוֹשִׁיָּבִים before בְּנֵי. טL ἔνοπλοι, ט⁶⁴⁻⁹³⁻²⁴⁵ ἐν ὅπλοις render מְלָבָשִׁים בְּנֵי. The term בְּנֵי is used of royal apparel and armor as in v. 33; Ezr. 3,10 calls the priests appearing with their vestments simply מְלָבָשִׁים. The 15 emendations of THENIUS, (בְּנֵי בְּרִי, KITTEL (בְּנֵי בְּרִי), KAMPH. (בְּנֵי אֲרָמִי) are not supported either by tradition or by the situation depicted. יִתְבִּינִי בְּאֵדָרָא [for בְּאֵדָרָא, BURNEY] are nothing but guesses.
- [טL ἔνοπλοι or ἐν ὅπλοις (cf. above, l. 13) would seem to be correct. The Arabic verb جرن means not only to grind corn but also to grind, to polish; it is used 20 of polished armor. Assyr. gurnu denotes some kind of coat (see MUSS-ARNOLT'S Assyr. Dict., p. 232), so that בְּנֵי may mean a polished coat of mail, polished armor. מִן בְּנֵי (טL) before בְּנֵי is probably nothing but an explanatory gloss (טL ἔνοπλοι = מִן מְלָבָשִׁים בְּנֵי; contrast above, l. 13), and מִן יוֹשִׁיָּבִים 2 Chr. 18,9 is an additional insertion. Cf. below, l. 50 and p. 173, l. 11. BENZ. suggests בְּנֵי 25 נֶשֶׁק, but מְלָבָשִׁים בְּנֵי is preferable. — P. H.] In the present narrative and throughout OT (apart from Esth. 6,8 which proves nothing for the period when Hebrew was a living language) לְבָשׁ is construed with the accusative of the garment (cf. v. 30 לְבָשׁ בְּנֵיךְ). Therefore we cannot cancel מִן בְּנֵי and explain מִן 30 בְּנֵי as the garment which the kings wore. [Also in Assyrian, לְבָשׁ is construed with the accusative (cf. DELITZSCH, HW 371^b and especially KB 2, 106, l. 55); so, too, in Arabic, Syriac, and Geez (cf. HAUPT, Cant., p. 64 = Hebraica 19, 10); but, in the first place, لبس الثوب labisa eth-thauba = استتر به, and then we may supply a comma between מְלָבָשִׁים בְּנֵי (cf. Ezr. 3,10 בחצרות cited above l. 15); so we may render מִן מְלָבָשִׁים בְּנֵי by caparisoned, in polished armor. 35 Cf. also p. 173, l. 30 and p. 221, l. 47. — P. H.]
- For מִן שַׁעַר (so, too, S⁶) טV has ἐν ταῖς πύλαις, טA ἐν ταῖς πύλεσιν, ט⁴⁴⁻⁷¹⁻⁷⁴⁻¹⁰⁶⁻¹²⁰⁻¹³⁴⁻¹⁴⁴⁻²³⁶⁻²⁴² ἐπὶ ταῖς πύλαις — all inaccurate. טL ἐν ὁδῷ πύλης gives an emendation, טCpl ἐν ἄλφ πύλης is a correction from מִן.
- (12) מִן וְהִצִּלָּה; so, too, S⁶; ט, wrongly, καὶ εὐοδώσει = וְהִצִּלָּה. 40
- Instead of מִן בִּיד הַמֶּלֶךְ ט has εἰς χεῖράς σου καὶ τὸν βασιλέα Συρίας. This is an embellishing addition, and it is inconceivable how the reading of מִן could have arisen from that of ט. That מִן has the original reading is evident if only from the fact that the point of the narrative is the suspicious unanimity of the prophets. The prediction must therefore have been identical with the statement 45 made in vv. 6.15; cf. also 2 Chr. 18,5. The rendering in ט, it may be supposed, is derived from a reading בִּיד הַמֶּלֶךְ with addition of the suffix וְהִצִּלָּה intended as vocative, not as accusative. S מְלָכִים לְבָשׁ מְלָכִים חַבְשִׁי מְלָכִים in vv. 6.12, and מְלָכִים לְבָשׁ מְלָכִים חַבְשִׁי מְלָכִים in v. 15 presupposes this reading. But when the מֶלֶךְ came to be understood as accusative, the explanatory genitive אֲרָם was 50 added.

Concerning מִן רַמֶּת cf. note on v. 3.

- (13) מִן מִיָּקְהוֹ, but 2 Chr. 18,12 מִיָּקְהוֹ.

21

had been received into the text, the words οὐκ ἦν ὡς dropped out through *homoteleuton*. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 25 we should cancel the כ prefixed to אִל אַחָב and translate *But it was not Ahab who was ready* to do evil, inasmuch as his wife led him astray*. He considers this to be the marginal gloss of a *rara avis in terris*, a thinking reader who wanted to call attention to the fact that we find here some discrepancies (Ahab was not responsible for the death of Naboth; cf. BENZ.). The following verse is taken by WINCKLER to be a subsequent corrective gloss by another hand. — P. H.] WINCKLER canceling כ and KLOST. taking Jehoram to be the subject of הִיא spoil the meaning of this verse.

- The pointing of אִל הִסְתָּה instead of הִסְתָּה has no warrant.
(27) V. 27 is read in 6 in a form which departs very much from אִל owing to the interspersions of a number of elements derived from v. 29 of אִל. The text of אִל is here decidedly preferable.

Instead of אִל הַרְבִּירִים אֶת אַחָב וַיְהִי כַשְׁמַע אַחָב אֶת הַרְבִּירִים אֶת אַחָב, which are wanting in 6, this Version reads, καὶ ὑπὲρ τοῦ λόγου ὡς κατενόγη Αἰααβ ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπορεύετο κλαίων. The last three words are a *quid pro quo* for אִל וַיְהִיךָ at the end of the verse. But the preceding clause corresponds to יֵעַן כִּי נִכְנַע מִפְּנֵי v. 29, which is now wanting in the Septuagintal version of that verse. These two clauses are followed in 6 by an accurate rendering of אִל וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיִּשֹׁם שָׁק 20 וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיִּשֹׁם שָׁק. Then there is an addition which reads in 6V: ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἐπάταξεν Ναβουθαι τὸν Ἰσραηλῆιτην, in 6L ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἐπάταξεν Ιεζαβελ Ναβουθαι τὸν Ιεζραηλίτην καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. This addition presupposes the addition in v. 16 (in the form in which we find it in 6L), also 2, 9, 26. It must have been translated from a Hebrew original as is evident from τὸν υἱὸν αὐτοῦ = בְּנֵו. 6V 25 adds at the end καὶ ἐπορεύθη which is a repetition of יַהֲלֵךְ without אִל.

As to אִל וַיְהִיךָ, the adverb was unintelligible even to the Ancient Versions. 6 (see above, l. 17) substituted κλαίων for אִל, while 6S, following a different tradition, interpreted: *סֹמֵךְ שֶׁעַל S, והליך יחזק* (حافي الرجلين, *barefoot*; cf. Is. 20, 2). Both renderings are nothing but guesses. The adverb אִל is so strongly supported by Gen. 33, 14 and Is. 8, 6 that we must refrain from any emendation whatsoever. KLOST.'s conjecture וַיִּלֵּן אַרְצָה is without any foundation. We might perhaps raise the question whether we should read לאִל.

[GES.-BUHL¹³ suggests לִט. In Hos. 11, 4 וַיֵּלֶן is apocopated impf. Hif. of נָטָה; in Is. 8, 6 we have לאִל (6 ἡσυχῇ), and in Gen. 33, 14 לאִל (6 κατὰ σχολήν); also 35 in 2 S 18, 5 (6 φείσασθε) and Job 15, 11 we find לאִל; so we may derive all these forms from לוֹט (cf. GES.²⁷ § 72, p), and לאִל, or perhaps ללאִל (cf. above, p. 161, l. 45), would be equivalent to בָּלַט Ruth 3, 7 (6 κρυφῇ); 1 S 18, 22 (6 ἀδρα); 24, 5 (6 λαθραίως). אִל אֲמִים Is. 19, 3 (6 ἀγᾶλματα is nothing but a guess) may be miswriting for לוֹט (see above, l. 34); cf. לוֹט *occult practices* (6 φαρμακίαι) 40 Ex. 7, 22; 8, 3. 14 and לוֹט Ex. 7, 11. The ideas of going *stealthily* and going *softly* (gently, slowly) are intimately connected; ἡσυχῇ (cf. above, l. 35) means not only *softly*, *gently* but also *secretly*, *privately*; cf. Thuc. 8, 69 and ἀδρα (cf. above, l. 38) Il. 19, 165. The meaning of לוֹט וַיְהִיךָ is, He went about stealthily, i. e., he was so ashamed of himself that he did not want to be seen by any one; 45 he did not dare to show himself. It is impossible to derive לאִל from לוֹט; this verb is a synonym of לוֹט and לוֹט. — P. H.]

- (28) אִל וַיְהִיךָ וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֶל אֱלִיהוּ הַתְּשֵׁבִי לְאִמֶּר, 6, with considerable scribal expansion, καὶ (6L) ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου ἐν χειρὶ (6L + τοῦ) δούλου αὐτοῦ Ηλείου περὶ Αἰααβ καὶ εἶπεν Κύριος. For 6 ἐν χειρὶ = אִל אֶל cf. note on 16, 1 (p. 143, l. 52).

* [For אִל הַתְּשֵׁבִי (i. e. انخذع = مكر; ختل) cf. Assy. *uṣamkir* (DELITZSCH, HW 465a; for כ see below, p. 213, l. 51. — P. H.)]

- 20 forehead (ZAT 14,314ff.); if he had wanted to cover a tonsure he would not have required an *ענינו* אפר. [If the prophet wanted to disguise himself (*cf.* above, p. 163, l. 11) he had to cover both his *קרוהה* (*cf.* p. 163, ll. 40.42) and the tattooed *ענינו* זכרון בין *ענינו* (*cf.* p. 163, l. 46); he therefore put a helmet *על ענינו* (*cf.* p. 163, ll. 12.39). For tattooed marks *cf.* HAUPT, *Canticles*, p. 41, n. * (*Hebraica* 5 18,231). — P. H.]
- (41) *מעל* K^{thib} *מל*. We do not know why the Q^{re} requires the archaic form *מעל*. [For the pleonastic prolepsis of the pronoun in *מל הוא* *כִּי מִהִנְבִּיאים* *הוא* *cf.* HAUPT *ad Cant.* 1,6 (*Hebraica* 19,5) and above, p. 156, l. 52. — P. H.]
- (42) Although *מל* cannot be justified by 1 S 26,23, since *מל* in that passage is 10 evidently an error for *מל* (*cf.* *SS*), it is very doubtful whether the suffix should be added in accordance with *מ*, since the latter hesitates between *μου* (*cf.* H-P) and *σου* (*SVL*). *SE* *Λ* suffix, but no decisive importance can be attached to this omission.
- (43) *מל* *על ביתו*, *i. e.* *אל ב'* (*cf.* p. 151, l. 29), *Λ* *מ* rightly, as *שמרונה* shows. The phrase 15 is taken from 21,4; see below, l. 40.
- 21 (1) *מל* *יהי אחר הרברים האלה* *מל*. We can only regard this as the true reading, if we suppose *מ* to be in the right in placing c. 21 before c. 20. But if the order of the chapters in *מ* be retained, these words must not be canceled. *מל* *καὶ ἐγέ-* 20 *νέτο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα* is Hexaplaric; *cf.* FIELD *ad loc.*
- מל* *אשר בן־עזאל* *מל* rightly. The words cannot be intended to mean that Naboth's vineyard was in Jezreel, for, in that case, *אשר* would be redundant, and the position of the words awkward. They are a gloss to *היכל אהאב*, which has crept into the text, and which was intended to prevent its being supposed that Na- 25 both's vineyard lay in Samaria, whither Ahab had returned according to 20,43. *cf.* also the mention of *שמרון* at the end of the verse.
- מל* *אחאב* *מל*, *αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ἀχααβ* is a scribal error [AΛΩ for NAΩ, THENIUS. — P. H.] *מל* *παρὰ τῷ οἴκῳ Ἀχααβ* is a correction derived from v. 2.
- (2) The asyndetic connection by means of simple *אם* is objectionable, especially as 30 *אם* *או* appears in v. 6. *מ* has exactly the same text as *מל*, but *מ*, as in v. 6, *εἰ δέ* = *ואם*, to which *אם* *או* v. 6 also may go back. *מ* here *ל* *אם*, but v. 6 *ל* *אם*. *ואם* is probably the true reading. [For *או* = *ו* *cf.* Crit. Notes on Leviticus, p. 26, l. 50; Proverbs, p. 50, l. 53; Ezekiel, p. 63, l. 40; DELITZSCH, HW 1^a.32^a; *ו* *and* and *או* *or* are originally identical. — P. H.] 35
- מל* *מ*, more explicitly, *ἀμπελῶνός σου τούτου* which led to the repetition of *καὶ ἔσται μοι εἰς κῆπον λαχάνων*.
- (3) *מל* *מיהוה*; so, too, *SE*; *מל*, with scribal expansion, *παρὰ Κυρίου θεοῦ μου*; *מל* *παρὰ τοῦ θεοῦ* is an abridgment of this expanded phrase.
- (4) V. 4 = 20,43. It was either copied from 20,43 or, what is more probable, 20,43 40 is a connecting-link copied from 21,4 and added in order to join c. 21 to 20.
- V. 4^a *מל*, a copyist having skipped from the end of v. 3, *אבתי לך*, to that of v. 4^a, *נהלת אבותי*. In order to obtain a connection, the words *καὶ ἐγένετο τὸ πνεῦμα Ἀχααβ τεταραγμένον*, copied from v. 5, were inserted.
- מל* *ויסב את פניו*; so, too, *TS*; but *מל* *καὶ συνεκάλυψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ*, follow- 45 ing which KAMPH. and KITTEL emend to *ויכס*; but this is no improvement. The Arabs cover their heads while they sleep, and the same practice, it may be supposed, obtained among the ancient Israelites; so the covering of the face would have been nothing unusual. Nor can we supply, following 2,20,2 (*cf.* 8,14; Jud. 18,25), *אל הקיר*, which BENZ. suggests as an alternative; the text in 50 2,20,2 is by no means certain; *cf.* note *ad loc.*
- (6) *מל* *אם* *או*, emend *ואם*; *cf.* note on v. 2.
- Instead of *מל* *כרמי* *מל* has *κληρονομίαν πατέρων μου*. This is more significant,

20

any rate, we must not emend, with CAPPELLUS, בַּאפֹּר; * nor, with KLOST., בַּאפֹּר (which word does not exist); nor, with SCHLEUSSNER and OORT, בַּאפֹּר.

[אֶפֶר seems to be an Assyrian loanword. The stem is *مغفر* (*cf.* *helmet*) with *מ*₅ (KAT² 492) not *מ*₁ (DELITZSCH, HW 115^a). The synonym *פֶּאֶר*, *i. e.* *פֶּאֶר*

(see above, p. 77, l. 43) may be a byform of אֶפֶר. For the punctuation *cf.* הָבֵל 5 (constr. of הָבֵל* = *habil*) which is used as the constr. of הָבֵל = *habl*; contrast

קָתֵף (= *katif*), constr. קָתֵף (= *katif*); אָרֶךְ, constr. אָרֶךְ; see *Hebraica* 1, 228. אֶפֶר cannot mean *bandage* (Assyr. *parsigu*, HW 544^a); it must denote a *helmet* (see

above, l. 3, and below, l. 39). The Assyrian stem אֶפֶר means especially *to put on a helmet* (or a crown, &c.); it is never used of a bandage. *Θ* ἐν τελαμῶνι 10

is nothing but a guess. The clause *עֲיִנָּי עַל עֲיִנָּי בַּאפֹּר* means therefore, *He disguised himself with a helmet* (*cf.* our *visored*) *on his brow* (the fore-piece of the helmet projecting over his eyes). Another 'Assyrisism' in this section is the phrase

בִּקְרֵב הַמַּלְחָמָה (*cf.* below, l. 20). This does not correspond to the Assyr. *ina kirib tamxari* (*cf.* KITTEL *ad loc.* and DELITZSCH, HW 594^b) but is equivalent to 15

Assyr. *ina qitrub taxāzi* (HW 594^a). For the form *qitrub* see DELITZSCH, § 65, No. 40, b; *cf.* above, p. 112, l. 14. *Cf.* also the note on בָּרָה, ב, 6, 23. — P. H.]

(39) *Θ* ἐπὶ τὴν στρατείαν τοῦ πολέμου, *Θ* ἐπὶ τὴν στρατίαν τοῦ πολεμεῖν. It is questionable whether *Θ* really read here *בַּצֵּבָא* instead

of *בִּקְרֵב*; perhaps *Θ* read *בִּקְרֵב* and considered it equivalent to *בַּצֵּבָא*. 20

אֶפֶר וַיִּבֵּא; so, too, *Θ* *ἔξῃγαγεν* (*Θ* *εἰσήγαγε*) πρὸς μέ, omitting *אֶפֶר*, so that a significant feature is wanting. It is true that it may be due to a subsequent insertion. The emendation *שָׁר* (EWALD, OORT) is not good on account

of the preceding *אִישׁ*.

אֶפֶר וַיִּבֵּא; so, too, *Θ* *καὶ εἶπεν πρὸς μέ*, *ס* *وَأَمَرَ*, probably scribal ex- 25

pansion.

(40) *אֶפֶר*, *Θ* *περιεβλέψατο*, *Θ* *περιεβλέπετο*, *ס* *מִתְבַּיֵּן*, *ס* *מִתְבַּיֵּן* explain the Heb.

word in accordance with a common tradition, but scarcely imply a reading פָּנָה (KLOST., BENZ.). OORT's emendation, *שָׁעָה*, substitutes a weaker word.

אֶפֶר *כן משפטך אתה הרצת*; so, too, *Θ* *ἔδοξεν* (*Θ* *ἐδόξε*) *καὶ τὰ ἐνεδρα παρ' ἐμοὶ ἐφόνευσας* (*רצחת*); *Θ* *ἔδοξεν* (*Θ* *ἐδόξε*) *καὶ τὰ ἐνεδρα παρ' ἐμοὶ ἐφόνευσας*.

[The clause *אֶפֶר אתה הרצת* probably means, *Right† is the judgment (which) thou hast pronounced*, *i. e.*, The demand that thou shouldst forfeit thy life or a 35

talent of silver if the prisoner who was entrusted to thy care escape, was perfectly just. The prophet had asked one of his brethren to wound him in order to make Ahab believe that he had taken part in the battle. For the same purpose he put the helmet (see above, l. 8) on his brow (*עַל עֲיִנָּי*; *cf.* below, p. 164, l. 4).

The prophets may have had a special kind of tonsure (*cf.* p. 164, l. 3) 40 so that the man was recognized by Ahab at once as a prophet as soon as he took off his helmet; he was *קָרַח* like Elisha (ב, 2, 24), not *נִבְחָה* (with a *בֵּין* *קָרַח*, Deut. 14, 1). This tonsure at the back of the head may have been just as characteristic of the prophets as the long untrimmed hair was of the Nazirites (contrast Ezek. 44, 20; Lev. 21, 5). *Cf.* also *אֶתָּה הָאִישׁ* 2 S 12, 7. — P. H.] 45

The prophet had *אֶפֶר עַל עֲיִנָּי* in order to cover the Mark of JHWH on his

—

* [אֶפֶר is a *loin-cloth*; אֶפֶר = *subligaculum partis (virilis)*; see T. C. FOOTE in *Journal of Biblical Literature*, 22, 3.

† Assyr. *kettu* (the fem. of *kenu*) = *אֶתָּה וְעָדָךְ*. But *kenu* may mean also *firm*, *irrevocable*, *e. g.* *kenat amātsu lā enāt qibātsu* (*i. e.*, *אֶתָּה וְעָדָךְ*, Dan. 6, 9) in a fragment of the cuneiform Creation tablets (KB 6, 38, l. 28; *cf. ibid.* p. 22, l. 9). — P. H.]

- 20 out of their camp, it was in order to cut off the אֲלֵפִים (v. 15) which had sallied forth from another side of the city. All difficulties are again solved by the consideration that all the passages referring to the נַעְרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת represent subsequent insertions; cf. above p. 158, l. 46.
- (22) אֱל לוּ ט. On the other hand, ט has a scribal expansion in υἷος Ἀδερ βασιλεὺς Συρίας instead of מלך ארם אֱל.
- (23) אֱמִי, but טΥ καὶ εἰπον. The conjunction was probably prefixed owing to the first words of the verse being joined to v. 23.
אֱלֵהִי הַרִים אֱלֵהִים; ט, with scribal expansion from v. 28, θεὸς ὁρέων θεός Ισραηλ καὶ οὐ θεὸς κοιλάδος (טΛ κοιλάδων).
- (24) [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 3 (cf. his *Geschichte Israels* 2, 274)] this verse has preserved the introduction to the account of Ahab's wars with Ben-hadad. — P. H.]
- (25) אֱמ ואתה תמה, but טΥ καὶ ἀλλὰζομέν σοι. אֱמ is right, as is evident from ויעש בן at the end of the verse.
- For אֱמ מאותך read מאתך, and for אֱמ אותם read אתם; cf. v. 23 and p. 169, l. i. אֱמ מאותך ט, rightly; the army had perished but had not deserted Ahab.
- (27) וקלכלו אֱמ ט rightly, as is shown by the syntax.
Instead of אֱמ בני ישראל ט has καὶ παρενέβαλεν Ισραηλ, and instead of אֱמ מלאו: ἐπληθυσεν. The singular is to be preferred in both cases for the reasons 20 given in note on v. 20; Ισραηλ accords better with the usage of the oldest portions of cc. 20.22; ב, 3 than does ישראל. Cf. also vv. 29.31.
- (28) One of the two ויאמר of אֱמ is to be canceled. ט omits the second one, but this is probably the result of a wish to simplify the text; and according to vv. 13.22 it is the first that should be canceled, following סִמְכָה בְחַל וְאַלֵּל לֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
- Instead of אֱמ אמרו ט has εἶπεν; cf. note on v. 20.
ט καὶ ᾤψωγη for אֱמ וידעתם (so, too, S^C) is the true reading, as v. 13 shows.
- (29) ויבא בני ישראל אֱמ ט καὶ ἐπάταξεν Ισραηλ; the latter is to be regarded as the true reading for the reasons adduced in note to v. 27.
- (30) אֱמ ויבא אל העיר חדר בחרר is strange. It has not been stated that Ben-hadad had entered a building. ט καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ κοιτῶνος εἰς τὸ ταμειῖον does not inspire any confidence; it looks as though it were based on criticism of אֱמ. Both κοιτώνας and ταμειῖον are renderings of חדר. The mistake is probably concealed in העיר; something may also have dropped out after העיר. There is no reason for considering this clause, with VAN DOORNINCK, to be a subsequent addition modeled after 22,25.
- [עיר אל 2°, before חדר בחרר, is certainly wrong; it is probably nothing but vertical dittography (cf. above, p. 86, l. 30) of עיר אל 1° at the beginning of the verse (אפקה before העיר 1° seems to be due to scribal expansion; cf. v. 26); 40 עיר אל 1° implies that the fugitives were not in the city but outside when the wall fell upon them; עיר אל 2° after ויבא would mean that Ben-hadad came to the city; but he entered the city would be true. It is true that this distinction is not always observed. The original text may have been בית חבר; בית חבר = בבית חבר (cf. above, p. 97, l. 37; p. 78, l. 8), and the following בחרר appears to be an explanatory gloss to חבר; otherwise we should expect 45 ויבא בחדר בית חבר. For בית חבר (i. e., practically, בית נשים see Crit. Notes on Proverbs, p. 53, l. 50. ט κοιτώνας may be a corruption of κοινὴν; cf. Prov. 21,9; 25,4. The phrase is not a subsequent addition (cf. above, l. 36) but the present corrupt text was no doubt influenced by 22,25. The passage may 50 be translated: — Ben-hadad also fled and entered a conjugal chamber (an inner chamber) i. e. the innermost court of a house where the harem was. אֱמ חדר cannot mean an innermost chamber (BURNEY). — P. H.]

- 20 (15) Θ Αχααβ after καὶ ἐπεσκέψατο, at the beginning of the verse, is not scribal expansion but must have stood in the original text. VV. 13.14 represent a later addition so that v. 15 is the original sequel of v. 12. In v. 12 Ben-hadad is the subject; therefore Ahab must have been expressly mentioned in v. 15. In \mathfrak{M} Ahab was subsequently omitted, since a special reference to him seemed superfluous in the present context.

Both Θ τοὺς ἄρχοντας (Θ^L καὶ) τὰ παιδάρια τῶν χορῶν and \mathfrak{S} את נערי שרי המדינות may be due to a misunderstanding of \mathfrak{M} את נערי שרי המדינות.

\mathfrak{M} כל Θ ; cf. above, p. 159, l. 53.

Instead of \mathfrak{M} כל בני ישראל Θ has πᾶν (πάντα) υἱὸν δυνάμεως = כל בני הַי, which is equally superfluous after העם, because self-evident; besides, the reading of Θ could have been occasioned by v. 19.

Instead of \mathfrak{M} שבעת אלפים, the agreement of which with the number in 19,18 looks curious, Θ has ἐξήκοντα, — probably a corruption of ἐξήκοντα χιλιάδας (so Θ^L). Consequently שבעת אלפים (אחאב +) את העם is all that constitutes the original text of the narrative in v. 15; cf. SCHWALLY, ZAT 12, 158.

- (16) \mathfrak{M} ויצאו Θ καὶ ἐξῆλθεν; Θ^L with scribal expansion, καὶ ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς μετ' αὐτῶν. \mathfrak{M} is right. V. 23 shows that Ahab did not take part in the sortie. Only after this sally had been successfully accomplished, and after Ben-hadad had taken to flight, did Ahab rush against the camp of the Syrians.

- (17) Since it was the servants who first informed the intoxicated Ben-hadad that men had come out from Samaria, the reading of Θ καὶ ἀποστέλλουσιν καὶ ἀπαγγέλλουσιν τῷ βασιλεῖ Συρίας is the true one except with regard to βασιλεῖ Συρίας and the order of the words, concerning which nothing can be decided. The subjects of the verbs are עבדיו mentioned in v. 13 and עבדי מלך ארם v. 23. It is therefore unnecessary to insert, with KLOST., עבדי before בן הדר. As ^a is not by the same hand as ^b, we cannot cancel \mathfrak{M} וישלח בן הדר, following OORT. Nor is there any reason for writing, with the same critic, ארם למלך ארם instead of \mathfrak{M} וישלח בן הדר אל בן הדר. Read וישלחו אל בן הדר instead of \mathfrak{M} וישלח בן הדר.

- (18) \mathfrak{M} וואם למלחמה יצאו Θ יצאו, rightly; it is merely repetition from v. 18^a.

- (19) \mathfrak{M} ואלה יצאו, but Θ καὶ μὴ ἐξελεθῶσαν which represents the original reading of Θ ; \mathfrak{M} אלה was misread אל. Nor has Θ been very successful in translating the preceding verse.

- (20) The first clause of \mathfrak{M} , ויבן איש איש, is in Θ : ἐπάταξεν ἕκαστος τὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐδευτέρωσεν ἕκαστος τὸν παρ' αὐτοῦ; the second clause is probably the original reading of Θ , the first one being a correction made in accordance with \mathfrak{M} . Both readings imply ויבן instead of ויבן; ויבן is to be written, not ויבן, in accordance with the prevailing usage of \mathfrak{M} in the Book of Kings.

\mathfrak{M} על סוס ופרשים may be a proverbial phrase. It is attested by the Versions and must not be questioned on account of its being obscure to us.

Instead of \mathfrak{M} ויבן Θ has καὶ ἔφυγεν, corresponding to וירדפם; and this is probably the original reading.

- (21) \mathfrak{M} ויבן Θ καὶ ἔλαβεν which is better on account of והרכב; cf. v. 25.

\mathfrak{M} את הסוס; Θ , with scribal expansion, πάντας τοὺς ἵππους.

\mathfrak{M} ויבן must be pointed ויבן; cf. note on 14,27 (p. 139, l. 9).

VAN DOORNINCK (see above, p. 158, l. 52) places v. 21 before v. 20, and this transposition has been adopted by KITTEL; but it is wrong: it obliterates the fact that the share of the King in this achievement was different from the share of the men who undertook the first sally. Nor could we explain what might have caused this transposition. VAN DOORNINCK arrived at this hypothesis because he thought that the Aramean foot-soldiers were induced, by the sally of the נערי שרי המדינות, to leave their camp to meet them. But this would have required only a limited number of men. If the Aramean foot-soldiers marched

20

The true state of the case appears in v. 7 according to the reading of **6**. The difference between the first and the second demand made by Ben-hadad was not, that at first Ahab was to surrender what Ben-hadad required, but afterwards Ben-hadad insisted on making his own selection (so KLOST. and KAMPH.). This is evident, apart from **6** v. 7, from the fact that Ahab does not want to sur- 5
render his wives and children at all. Still more improbable is BENZ.'s explanation that the second time Ahab demanded the unconditional surrender of the entire city for pillage. According to v. 6 only the royal palace and the houses of the royal officers were to be searched.

- (5) **6** **א** **כי שלחתי אליך לאמר** **6** **ἐγὼ ἀπέσταλκα πρὸς σέ λέγων, 6V ἐγὼ ἀπέστρεψα** 10
λέγων. 6 read **אנכי** instead of **א** **כי**, and this is correct (GRÄTZ). Ben-hadad acts as though Ahab had misunderstood him. He therefore answers, As to me, I required such and such a thing. **6V** **ἀπέστρεψα**, on the other hand, is due to a misunderstanding; cf. FIELD *ad loc.* **6** overcomes the difficulty by reading **א** **במבטל**, following v. 9. 15

- א** **ובניך** **6**; but this omission can hardly be right.
(6) **א** **כי** presupposes an ellipsis; cf. p. 187, l. 6; p. 193, l. 7; p. 199, l. 14. We must supply, Your interpretation of my demand is not correct. It is not necessary to read **מחמרי** instead of **מחמר**, although **6** has the plural **ἐπιθυμήματα**. 20

Instead of **א** **עניך** read **ענייהם** in accordance with **6S**. Ben-hadad's emissaries make their selection according to their opinion of the value of the articles, not according to that of the conquered king.

- (7) **א** **כל** prefixed to **הארץ וקני הארץ** must be canceled as scribal expansion (so VAN DOORNINCK, *loc cit.*). The expression refers to the chiefs of the city of Samaria and 25 other chiefs in the army.

א **הארץ** **6**. It is less probable that it was omitted in **6** than that it was added in **6** to make the expression more exact.

א **ולבני**, **6L** **καὶ περὶ τῶν τέκνων μου**, as in v. 3; but **6V** **καὶ περὶ τῶν υἱῶν μου καὶ περὶ τῶν θυγατέρων μου**, which may be nothing but a circumlocution of 30 **א** **ולבני**, or **ולבתי** may have been added as scribal expansion.

That **6** **τὸ ἀργυρίον μου καὶ τὸ χρυσίον μου οὐκ ἀπεκώλυσα ἀπ' αὐτοῦ** is the original text, has already been remarked in note to v. 3. Cf. above, l. 1. The preposition **ל** in **א** **לכספי ולזהבי** and the *Waw apodosis* before **לא** must be canceled.

- (9) **6** **τῷ κυρίῳ ὑμῶν** is preferable to **א** **לאדני המלך**, as is also **6** **οἱ ἄνδρες** to 35 **א** **המלאכים** at the end of the verse.

- (10) **א** **יעשון**, **6** **ποιήσαι . . . ὁ θεὸς . . . προσθεῖν**. In **א** the polytheistic sentiments of the Syrian pagans have been carefully touched up; cf. note on 19,2 (p. 156, l. 35).

א **לשעלים**, **6V** **ταῖς ἀλώπειν**, a droll misunderstanding which KLOST. ought not 40 to have taken seriously.

- (11) **6** **καὶ εἶπεν** is Hexaplaric; it is omitted in some codd., cf. FIELD *ad loc.*

א **דברו** has been rightly questioned by KLOSTERMANN. We might read, perhaps, **אמר** **לאדניכם**, **דברו** **אל אדניכם** **לאמר**, although we should expect, according to v. 9, **דבר ידברו** (cf. 2 S 24, 16), but not simply **דברו**. **6V** **ἱκανούσθω**, i. e. **רב**; cf. 45 12,28; 19,4; **6L** **ἱκανούσθω ὑμῖν** = **רב לכם**. **א** **דברו** was, it may be supposed, substituted for an obliterated **רב**. OORT emends: **רביך**, but this is graphically more remote than **דברו**.

- (12) **א** **שימו וישימו על העיר**, **6** **οἰκοδομήσατε χάρακα· καὶ ἔθεντο χάρακα ἐπὶ τὴν πόλιν** is possibly nothing but an interpretation of the terse expression of **א**, which is 50 probably a technical term. **6** **אודרו וכמנו על קרתא** thinks of the methods employed in the Book of Joshua, while **6** **מבצר** **מבצר** **מבצר** combines the two clauses.

- (13) **א** **כל**, **6**, is scribal expansion, cf. vv. 15.28.

- 18 \mathbb{M} כי לו ימצאכה ; so, too, \mathbb{U} ; \mathbb{S} כי לא ימצאכה . GRÄTZ's emendation כי לו ימצאכה is useless.
- (11) \mathbb{M} הנה אליו ; so, too, \mathbb{U} ; \mathbb{A} , wrongly, \mathbb{U} ; \mathbb{L} $\text{ἰδοὺ ἑαυτοῦ (sic.)}$ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (12) Although רוח in \mathbb{M} is feminine,* (cf. 22, 24; 2, 16) רוח follows; this indicates 5 that JHWH Himself was the subject originally (cf. v. 46), and רוח is a later addition, intended to remove the anthropomorphism. \mathbb{M} ולא ימצאך , \mathbb{U} , is scribal expansion. The narrative is more vivid without it. \mathbb{L} $\text{καὶ οὐχ εὐρήσει σε}$ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (13) \mathbb{M} הלא הגד לאדני , \mathbb{U} $\text{καὶ οὐκ ἀπηγγέλη σοι τῷ κυρίῳ μου}$, \mathbb{L} ἡ οὐκ ἀπηγγέλη 10 σοι , but with the vocative κύριέ μου after עשיתי , \mathbb{S} הלא . \mathbb{M} הלא was misread in \mathbb{U} , and this led to the further change in \mathbb{S} . It must be admitted that the original text of \mathbb{M} may have been הלא הגד לך , the suffix being subsequently replaced in \mathbb{M} by the more polite לאדני , which was added to לך in the Hebrew text from which \mathbb{U} was translated; originally it may have stood in the margin. 15 \mathbb{M} במקרה is rendered by the Versions in exactly the same way as in v. 4. \mathbb{M} ואכלכלם ; the suffix is omitted in \mathbb{U} ; cf. FIELD *ad loc.*; it is not absolutely necessary.
- (14) \mathbb{M} אמר ; so, too, \mathbb{U} ; \mathbb{U} λέγεις μοι , \mathbb{S} אמר are scribal expansions.
- (16) \mathbb{M} ואלך אחאב ; so, too, \mathbb{U} ; \mathbb{U} $\text{καὶ ἐξέδραμεν Ἀχααβ καὶ ἐπορεύθη}$ expands. 20
- (17) \mathbb{M} אליו , \mathbb{S} ליה ; but \mathbb{U} πρὸς Ἡλίου .
- (18) \mathbb{M} ויאמר ; so, too, \mathbb{U} ; \mathbb{U} καὶ εἶπεν Ἡλίας , \mathbb{S} ואמר add the subject. \mathbb{M} את מצות יהוה ; so, too, \mathbb{U} ; \mathbb{U} $\text{τὸν Κύριον θεὸν ὡμῶν}$, \mathbb{L} Κύριον τὸν θ. ὁ . The contrast הבעלים אחרי shows that the original text had simply יהוה in \mathbb{M} and \mathbb{U} this was expanded in different ways. We must not admit, with OORT, אלהיך 25 into the text.
- (19) That the *prophets of Asherah* is a latter addition follows from their not being mentioned in v. 32 and v. 40, where we should expect it. \mathbb{U} mentions them in v. 22 also. The number of the prophets of Baal probably does not belong to the original text either, and was repeated from v. 22. Cf. p. 187, l. 4. 30
- (20) \mathbb{U} בני מלך (so, too, \mathbb{U}) before ישראל , and as is shown by v. 19, rightly. It is therefore not advisable to emend, with OORT, בני מלך for \mathbb{M} בני . For \mathbb{M} את הנביאים \mathbb{S} has את הנביאים which is somewhat strange.
- (21) \mathbb{M} אל כל העם ; so, too, \mathbb{U} ; but \mathbb{U} πρὸς πάντας = כלם ; cf. 2 S 23, 6. Is is impossible to say what was the reading of the original text. V. 22 is in favor of \mathbb{M} . 35 \mathbb{M} ויאמר , but \mathbb{U} $\text{καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἡλίου}$, adding subject and object. [For \mathbb{M} $\text{סעפים על שתי סעפים}$ cf. PSBA 21, 253 and CHEYNE-BLACK'S EB 1000, n. 2. — P. H.]
- \mathbb{M} אתו , \mathbb{U} , probably rightly. The sentence is more emphatic without it.
- (22) For v. 22^b cf. note on v. 19. 40
- (23) \mathbb{M} את הפר האחר ; so, too, \mathbb{U} ; but \mathbb{U} $\text{τὸν βοῦν τὸν ἄλλον}$; either is possible. \mathbb{M} ונתתי על העצים is scribal expansion, \mathbb{U} . The idea is contained in אעשה . \mathbb{S} expands still more, supplying אעשה before אעשה = אעשה על העצים , corresponding to the אעשה = \mathbb{M} אעשה so as to remove all doubt that the sacrifice was prepared in the proper manner. 45
- (24) \mathbb{M} יהוה ; but \mathbb{U} $\text{Κυρίου τοῦ θεοῦ μου}$ and \mathbb{S} אלהי ישראל , which can hardly be right. This would sound as though JHWH were not Israel's God. \mathbb{M} הרבר ; so, too, \mathbb{U} ; but \mathbb{U} $\text{τὸ ῥῆμα ὁ ἐλάλησας}$, \mathbb{L} $\text{ὁ λόγος ὃν ἐλάλησας}$, a scribal expansion which is entirely superfluous and merely weakens the statement. \mathbb{S} אמר is a paraphrase of \mathbb{M} . 50
- (26) \mathbb{M} אשר נתן להם , \mathbb{U} . It contradicts v. 23 and is probably an addition. If the

* [Contrast below, p. 172, l. 14. — P. H.]

- 16 text its present form. Consequently 16,29 has been given in the form of **ח**. Cf. further, notes on 22,41-51.
- The second **ח** **אחאב בן עמרי** must probably be regarded as scribal expansion.
- (30) **ח** **בן עמרי** is to be canceled in accordance with **ט** as scribal expansion. In **ט** v. 30^b commences with (και) ἐπονηρεύσατο=וִירַע, which is scribal expansion 5 caused by v. 25. It is less probable that וִירַע should have dropped out.
- (31) **ח** **הַנֶּקֶל** is syntactically impossible. Point, in accordance with the paraphrase of **ט** και οὐκ ἦν αὐτῷ ἱκανόν, **הַנֶּקֶל**. M. LAMBERT's emendation (RÉJ 40, No. 80, p. 250) **וַיְהִי נֶקֶל** is bad, since it destroys the salient feature of the statement. Instead of **ח** **בַּחֲשֹׁתָא** read **בַּחֲשֹׁתָא** in accordance with v. 19 and cf. note on 10 16,3,3.
- [For **ח** **אֶתְבַּעַל** read **אֶתְבַּעַל** = Εἰθώβαλος, Joseph., *Ant.* viii, 13,2; *Ap.* 1,18. In Assyrian, *Tūba'lu* = (It)tdba' (KB 2,90, l. 44); for the aphæresis of the initial **א** cf. below, l. 34, and for Assy. *t* = *o* see above, p. 126, l. 44; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 57, l. 11. **ט** **λεθεβααλ**, **טא** **λαβααλ**, **טל** **λεθβααλ**. — P. H.] 15
- (32) **ח** **מוֹבָח** (so, too, **טס**) must not be emended, with OORT, to **מַצְבָּה**, **ב**, 3,2; 10,26 notwithstanding. It is true that **הַקִּים מַצְבָּה**, just as **הַצִּיב מַצְבָּה**, is a technical term for the setting up of a sacred stone; cf. Lev. 26,1; Deut. 16,22; Josh. 4,9,20; but we find also **מוֹבָח** in **הַקִּים** in **ב**, 21,3; 2 S 24,18; 1 Chr. 21,18; 2 Chr. 33,3; cf. notes on **ב**, 3,2; 10,26. 20
- ח** **בֵּית בַּעַל**; so, too; **טס**; but **ט** ἐν οἴκῳ τῶν προσοχθισμάτων αὐτοῦ, a euphemism; cf. note on 11,7 (p. 122, ll. 1.11).
- (33) **ח** **אֵת הָאֲשֵׁרָה**, **ט** **ἄλσος**, **טל** **τὸ ἄλσος**. **ח** **מוֹבָח**, without the article, in the preceding verse, speaks in favor of **אֲשֵׁרָה**; but **אֵת הָאֲשֵׁרָה** also is possible: the well-known Asherah. 25
- After **לַעֲשׂוֹת** **ט** reads παραργίσματα = **בַּעֲסִים**, and **ב**, 23,26 proves that it must be inserted into the text. Contrast BURNÉY *ad loc.*
- ח** **אֵת יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל**. **ט** τὸν Κύριον θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, given in the ed. Sixt. is wanting in many codd., including **ט**^{VL}. It dropped out owing to the creeping into the text of the marginal addition τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοῦ ἐξολοθρευθῆναι. In 30 **ט** the connection is effected by ἐκακοποίησεν, in **טל** by ἀνθ' ὧν ἐκακοποίησεν. **ח** is preferable.
- (34) **ח** **בִּימֵיו**; so, too, **ט** and **ס** **סְכִימָה**; **ט**^{VL}, **טל** omitting the whole verse. **ח** **חֵיָאֵל**, **ט** gives the old form **אֲחֵיָאֵל**, **ס**, by misunderstanding, **أخيه**. **ח** **אֵת יְרִיחָה**; so, too, **ט**^ט; **ס** adds before **أخيه**, by way of explanation, **حسب** 35 **أخيه**.
- Why the Q^crê requires **שָׁנִיב** instead of the K^ctîb **שָׁנֹב** which is attested by 1 Chr. 2,21 f., we cannot tell. Cf. above, p. 85, l. 8.

- 17 (1) **ח** **אֱלֵהוּ**; **ט**^{VL}, with scribal expansion, **Ἡλείου ὁ προφήτης**. **ח** **מִתְשָׁבִי**. This interpretation of the punctuators is expressed also by **טס**; but **מִתְשָׁבִי**, as was pointed out by THENIUS, is intended for **מִתְשָׁבָה** = **מִתְשָׁבָה**. **ט** **ἐκ Θεσβῶν τῆς Γαλααδ**, **טל** **ὁ ἐκ Θεσσεβῶν τ. Γ.** **ח** **נִלְעָר מִתְשָׁבִי** is an explanatory 45 gloss to **ח** **מִתְשָׁבִי**.
- ח** **יְהוָה**; **ט** **Κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων**, **טל**, is scribal expansion.
- (2) **ח** **אֱלֵיו**; **ט** **πρὸς Ἡλείου**, **טל** **πρὸς Ἡλίαν** make the suffix more explicit; cf. above, p. 70, l. 40.
- (3) **ח** **וּפְנִית לָךְ**, **ט**, is therefore to be regarded as scribal expansion. 50
- (4) **ח** **תַּשְׁתָּה**, **ט** supplies ὑδωρ, cf. above, p. 134, l. 36.
- (5) **ח** **וַיִּלָּךְ**, with which both hemistichs begin in **ח**, is omitted in **ט** in both places; as it is superfluous, it is to be regarded as scribal expansion. In **טל** **וַיִּלָּךְ** 2° only

- 16 (26) Instead of **א** ובחטאתיו the Q^ré rightly demands בחטאתו. Cf. v. 19; 15,26, and the remarks in note on 2,13,11.
- (27) The second **א** אשר עשה, ^א **ט**, is scribal expansion just as the καὶ πάντα of **ט** in καὶ πάντα ἃ (**ט**^L ὅσα) ἐποίησεν as a rendering of the first עשה **א**. We must not put וכל into the text, with THEN., KAMPH., BENZ.; cf. 2,1,18; 14,15; 16,19; 21,25. 5

- (29) **ט** inserts between v. 28 and v. 29 the paragraph about Jehoshaphat, which in **א** stands 22,41-51 = SW. 16,28^{a-h}; LAG. 16,29-37. This involves a difference 10 in the synchronisms: according to **ט**, Jehoshaphat comes to the throne in the eleventh year of Omri, not as in **א** (22,41) in the fourth year of Ahab; and Ahab begins to reign in the second year of Jehoshaphat, instead of in the thirty-eighth year of Asa (**א** 16,29). In the same way, according to **ט**^L 22,52, Ahaziah succeeds to the throne in the twenty-fourth year of Jehoshaphat, 15 not in the seventeenth year as in **א**^{GV}. At any rate the paragraph on Jehoshaphat is more appropriate after 16,28 than it is after 22,40, since Jehoshaphat has been already referred to in that chapter. The view that this paragraph stood originally after 16,28 is favored by the fact that both 16,29 and 22,41 are transmitted in **ט** in a form exactly corresponding to the style of the 20 *Epitome*, while the form in **א** is different. Accordingly, in this passage, the priority will in general have to be conceded to **ט**; but on the other hand the absence of any other traditions makes it impossible to form an accurate estimate as to the numbers given. **א** and **ט** agree in the synchronism between Asa and Omri in v. 23; but this stands in absolute contradiction to the numbers given in v. 29 25 **א** and 15,33; 22,41. The possibility must be admitted that the numbers given by **ט** v. 29 are due to an attempt to remove this contradiction; and, in that case, the synchronism, v. 23, in which **א** and **ט** agree, would be the result of a correction made by a later editor who followed a different method of reckoning, and this correction would have involved further corrections in **ט** v. 29 and vv. 8 30 and 15. But it is equally possible that the numbers in v. 23 and vv. 28^a.29 of **ט** (**ט**^L 22,52) represent uncorrected fragments of an older system of reckoning. The second hypothesis is the more plausible one. **א** 22,41 exhibits manifest traces of having been 'worked over.' As stated above, l. 9, it differs considerably from the stereotyped form of the first verses in the paragraphs dealing with the indi- 35 vidual kings; cf. below, note on 22,41, and the position of the paragraph concerning Jehoshaphat is decisive also with regard to the synchronisms. In any case, the numbers given in cc. 16 and 22 by **א** and **ט** show at how late a period the Book of Kings and the dates contained in it were still being worked over. It follows from what has been said that the other details in v. 29, in which **ט** differs 40 from **א**, have the probability of age in their favor. **ט**^V reads: ἐν ἔτει δευτέρῳ τῷ Ἰωσαφαθ βασιλεύει Ἀχααβ υἱὸς Ζαμβρεὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη. Ἐν ἔτει δευτέρῳ τῷ Ἰωσαφατ is the normal beginning of a paragraph opening with בשנת; cf. note on 15,1. But the wording of what follows does not give the impression of being original. We should expect after 45 Ἰωσαφατ the statement βασιλέως Ἰουδα (it is true that **ט**^L has this), and the resumption of βασιλεύει by means of ἐβασίλευσεν (**ט**^L καὶ ἐβασίλευσεν) is the resolution of the pregnant construction of בָּלָךְ which we find elsewhere in the *Epitome*. This verse, therefore, probably ran originally as follows:— בשנת שתים 50 ליהושפט מלך יהודה מלך אחאב בן עסרי על ישראל עשרים ושנים שנה restored the original form in the text either here or in 22,41; nor have we retransferred **א** 22,41-51 to its original place after 16,28, as this would obliterate one of the redactional adjustments which have given the received Hebrew

16 (18) **א** העיר; **ט** αὐτοῦ ἡ πόλις is scribal expansion.

א וישרף, **ט** καὶ ἐνεπύρισεν ὁ βασιλεὺς is scribal expansion.
For **א** בית מלך as כתיב וקרי cf. note on 15, 18 (p. 141, l. 41).

- (19) Instead of **א** חטאתו we should probably read חטאתו in accordance with ב, 21, 17. **א** די חב למעבר, **ט** ὡς ἐποίησεν τοῦ ποιῆσαι, **ס** **א** חטא לעשות **א** is supported by the usage of *Kings*, yet it must be admitted that **ט** may have preserved the original reading which was, it may be supposed, smoothed in **א**. It is difficult to see what should have caused the substitution of עשה for חטא. However, **ט** ἐποίησεν may be merely a mistake of the translator.
א בדרך ירבעם ובחטאתו אשר עשה להחטיא, so, too, **ט**; but **ט** ἐν ὁδῷ λεροβοαμ υἱοῦ Ναβατ καὶ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτοῦ, ὡς ἐξήμαρτεν, **ס** **א** חטא חטאתו. The plural in **ט** for the singular **א** is wrong. On the other hand, the addition in **ט** of בן נבט is probably right: in the great majority of all cases in which this phrase is repeated in *Kings*, **א** and **ט** agree in reading בן נבט; cf. vv. 26, [31]; 22, 53; ב, 3, 3; 10, 29; 13, 2, 11; 15, 14, 24; 15, 9, 18, 24, 28. In א, 15, 34 there is the same discrepancy between **א** and **ט** as in the present passage. In ב, 10, 31; 13, 6, however, both read simply ירבעם, and it is therefore not impossible that this was the original reading in our passage. Consequently we have not altered **א** here.

On the other hand, **ט** **א** are certainly right in reading אשר החטיא for **א** עשה להחטיא; the parallel passages attest this beyond all doubt.

- (21) **א** לחצי, **ט**, is rendered superfluous by what follows; besides, its grammatical construction is unusual. The preceding **א** ישראל after העם is impossible.
(22) **א** ויחזק העם אשר אחרי עמרי את העם. The transitive use of חזק to overpower = יכל is attested by Jer. 20, 7 as good Hebrew. Many exegetes believe that חזק must be interpreted in the same way in 2 Chr. 28, 20; but possibly **א** חזק should be emended to the Piel חזק to support (cf. ב, 15, 19). We must therefore not emend, with KAMPH., KITTEL, מהעם; nor need we read, with BENZ., על העם for **א** את העם; [cf. above, p. 89, l. 37]. **ט**, rightly, ὑπερεκράτησε τὸν λαόν. **ט** has the interesting variant καὶ ἡττήθη ὁ λαὸς ὁ ὢν ὀπίσω Θαμνεί. This is a correction of **א**, caused by the unusual את חזק, and represents, probably, the original reading of **ט**.
ט reads after יומת חבני: καὶ ἰωραμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐν τῇ καιρῷ ἐκείνῃ, and after יררי: μετὰ Θαμνεί. Although these accurate statements might dispose one to regard **ט** as having the more original text, the consideration that this verse has been corrected in two places in **ט** is against this view. These two places are: (a) καὶ ἡττήθη ὁ λαὸς ὁ ὢν ὀπίσω Θαμνεί; — (b) μετὰ Θαμνεί, which would be represented according to the style of the Book of Kings by אחרי מות תבני; cf. ב, 1, 1; 14, 17. Besides, according to v. 21 Tibni never really became King. The ways of the Jewish *midrash* are often strange! Contrast BURNEY *ad loc.*

- (24) **א** את ההר שמרון is not Hebrew. The Versions, **ט** τὸ ὄρος τὸ Σεμερων, **ט** τὸ ὄρος τὸ Σομορων, **ס** **א** ית כרכא דלשומרון (**ט** רשמרון), translate as though the text read את ההר שמרון without the article. This must not be restored, with KLOST., but שמרון must be canceled as scribal expansion.
ט has τοῦ κυρίου τοῦ ὄρους = **א** אדני ההר also after שמרון 1°. The repetition is superfluous, and the natural place of this apposition is after שמרון 2°. **א** ככרים; so, too, **ט**; **ס** **א** ככר seems to be a mere oversight.
א בנה ויקרא; so, too, **ט**; **ט**, wrongly, plural ἐπεκάλεσαν . . . ψκοδόμησαν.
(25) **א** מכל אשר לפניו; so, too, **ט**; **ס**, with scribal expansion, מכל אשר לפניו.

16 (13) **א** **אל**, read **על**. Cf. p. 151, l. 30.

Θ has a somewhat shorter text: *περὶ πασῶν* (^Λ **Θ**²⁴⁵) *τῶν* (^Λ **Θ**^V) *ἁμαρτιῶν Βαασα καὶ Ηλα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς* (**Θ**^L **δς**) *ἐξήμαρτεν τὸν Ἰσραὴλ κ.τ.λ.* It is to be noted also that **כל** is not generally attested and **ו אשר חטאו** is wanting, while for **אשר החטיא את ישראל** is the singular *ἐξήμαρτεν*. **אשר החטיא את ישראל** is the regular statement of *Kings* with regard to Jeroboam who led Israel astray by countenancing worship on the heights; cf. 14,16; 15,26.30.34; 16,26; 22,53; 23,3; 19,29.31; 13,2.6.11; 14,24; 15,9.18.24.28; 23,15. Apart from Jeroboam this charge is preferred only against Manasseh (21,16). The history of the religion of Israel affords the explanation. On the other hand, the Book of Kings does not state that Baasha and Elah led Israel astray. To them would apply only **אשר חטאו** which is omitted in **Θ**. This shows that v. 13 is not from the pen of the Epitomist but by a later hand or hands. It may be derived from the author of v. 12. This decides the question as to the origin of v. 26^b. Further, only in these two passages in the Book of Kings are the false gods designated **הבלים**. A similar addition has already occurred in 15,30^b.

The fact that v. 13 cannot be assigned to the Epitomist is evident also from the consideration that this writer gives, as a rule, the *judgment* on the attitude of the several kings toward the cult at the beginning of the paragraphs dealing with them, immediately after the notices recording the accession and the name of the mother of the king in question. The text given by **Θ** bears a strong resemblance to these *judgments*. From this as well as from the fact that we do not read the *judgment* on Elah, which we should expect after v. 8, we may infer that v. 13 represents a notice of the Epitomist concerning Elah's attitude toward the cult. This statement, which was successively altered, stood at one time after v. 8 and ran about as follows: **ויעש הרע בעיני יהוה וילך בחטאת ירבעם בן נבט אשר בעשא ואלה בנו**. The author of v. 12 altered this text, substituting **וירבעם** for **וירבעם**. He incorporated it in his story, but canceled it after v. 8. Whether or not he wrote the plural forms **חטאות** and **החטיו**, we cannot tell. This stage is represented by **Θ**. Later hands are responsible for **כל** and **וחטאות**. As it is impossible to restore with certainty what was written by the author of v. 12, **א** has been retained in our text, but the whole passage has been marked as representing a later addition.

(14) **א** **וכל**, ^Λ **Θ** in some of the MSS, rightly. **Θ** has here the shorter formula as in **א** v. 27; 2,1,18; 14,15; 16,19; 21,28. The same scribal expansion (**וכל**) occurs in **Θ** v. 27, q. v.

(15) That the synchronism is omitted in **Θ** (cf. **Θ**^V and FIELD *ad loc.*) is probably owing to a correction of the text as in v. 8. Cf. note on v. 29.

א **שבעת ימים**; so, too, **Θ**^{SL}; **Θ**^V *ἑπτὰ ἔτη* which is a manifest error of the translator or copyist.

א **ומחנה**; so, too, **Θ**. **Θ** *καὶ ἡ παρεμβολὴ Ἰσραὴλ* seems to have read **ישראל**.

(16) **א** **העם החתים**, **Θ** *δ λαός ἐν τῇ παρεμβολῇ* = **א** **במחנה** at the end of the verse.

א **ונם**, **Θ** **ואף**, **Θ** **ואף**; **Θ** simply *καί*, cf. note on v. 7.

א **את המלך**; so, too, **Θ**^{SV}; **Θ**^L *τὸν βασιλέα Ηλα* is scribal expansion.

א **כל ישראל**, **Θ**^V *ἐν Ἰσραὴλ*, **Θ**^{LCp} *δ λαός*. **א** **כל ישראל** supplies the subject from v. 17, **Θ**^L *δ λαός* is taken from vv. 15f., while **Θ**^V *ἐν Ἰσραὴλ* is a doublet to the following **על ישראל**.

א **על ישראל** is rendered by **Θ****Θ****Σ**, but the position of the clause and the omission of the article point to scribal expansion.

- 16 (2) **ח** **בְּחֶמְדָּתָם**; **VL** ἐν τοῖς ματαίοις αὐτῶν is a correction of **M** from vv. 13.26. We must not, with KLOST., OORT, emend **M** following **VL**. The references to the images of the bullocks (the *golden calves*) at Dan and Beth-el did not seem to the translator to be plain enough. For the same reason **S** renders **בְּחֶמְדָּתָם**, following v. 7. Instead of the plural **בְּחֶמְדָּתָם** of **M** we should probably point the form as singular, but the plural punctuation is no doubt based on old tradition: **ח** has בְּחֶמְדָּתָם.

- (3) The Hif. **מְבַעֵר** of **M** = *sweeping away* is found only in this passage. The Piel **מְבַעֵר** 14,10; 21,21 shows that **מְבַעֵר** was intended. **VL** ἐξείρῃω read **מְבַעֵר**; in order to get a suitable sense **VL** supplies κακά after **M** בִּיתוֹ.

- (4) **M** **יֹאכָזָבֶב**; **VL** in both cases (**VL** only the first time) supplies the suffix: καταφάγονται αὐτόν; cf. 14, 11.

- (5) **M** **וְאִשָּׁר**; **VL** καὶ πάντα ἃ, **VL** καὶ πάντα ὅσα, **S** **וְאִשָּׁר** expand the text. **M** **וְנִבְרָתוֹ**; so, too, **VL**. **S** **וְנִבְרָתוֹ** is scribal expansion.

- (6) After **M** תַּחֲתֵי **VL** + ἐν τῷ εἰκοστῷ ἔτει βασιλέως Ἀσα, **VL** ἐν ἔτει εἰκοστῷ τοῦ Ἀσα βασιλέως Ιουδα. On the other hand, this synchronism is wanting in v. 8 where, according to the plan of the Book of Kings, it would be in its proper place. This shows that v. 7 is a later addition to the text. **VL** placed this verse after the synchronism, while **M** has it before the synchronism. It is not probable, however, that it stood originally in the margin; in **VL** we find after v. 7 a trace of the synchronism (which **VL** has before v. 7, **M** after v. 7), viz. ἐν τῷ Ἀσα Ιουδα. The transposition in **VL**, therefore, may be secondary.

The number 20 does not tally with the calculation of **VL** in the preceding passages, which would yield, not 20 but 28. Many minuscules read indeed εἰκοστῷ καὶ ὀγδόῳ, but this may be a subsequent correction, as **VL** has in v. 15 the number 22 which accords with the number 20 in the present passage; cf. note on v. 15.

- (7) **M** **וְנִבְרָתוֹ**, **VL** **וְאִשָּׁר**, **S** **וְאִשָּׁר**, but **VL** simply καὶ. V. 16, where **VL** καὶ again = **M** **וְנִבְרָתוֹ**, shows that **VL** had no different text.

V. 7, it may be supposed, stood in the text before vv. 1-4 were added; it is from the pen of an interpolator who meant to confine himself to some allusions regarding Asa's rejection through an oracle of JHVH. A later writer subsequently added this oracle in vv. 1-4, making use of **S**, 14, 7-11. KLOST.'s conjecture, adopted by KAMPH. and BENZ., that the present passage contained originally an oracle committing the extirpation of the House of Jeroboam to Baasha, has no textual support.

Cancel **M** **דָּבָר יְהוָה הִיא** in accordance with **VL**. It is scribal expansion. **M** **דָּבָר יְהוָה הִיא** is no good Hebrew. If the passage were not by a very late hand, we might suppose that **הִיא** was a doublet to **יְהוָה** and read **דָּבָר** for **דָּבָר**.

M **וְעַל וְעַל** can be rendered by *both . . . and also*; but it is preferable to cancel the **ו** of the first **וְעַל**; it is dittographed from the suffix of the preceding **M**. **VL** **וְעַל** **וְעַל**, **VL** **וְעַל** **וְעַל** render **M**.

M **בְּמַעֲשֵׂה**; **VL** ἐν τοῖς ἔργοις presupposes no different text; cf. **VL** Mic. 3, 10.

V. 7^b is possibly a later addition, and the whole is written in barbarous Hebrew.

It gives an account of the oracle in vv. 1-4; the clause **וְעַל** **לְהִיט כְּבִית יִרְבֵּעַם** 45 **אִשָּׁר הִנֵּה אִתּוֹ** is to be interpreted in accordance with v. 3^b.

- (8) As stated above, l. 15, **VL** has the synchronism after verse 6 and gives the 20th or 28th year of Asa instead of the 26th of **M**. This number 26 does not accord with the statements in 15,33; 16,10.15.23. If Baasha, who ascended the throne in the third year of Asa, reigned 24 years he cannot very well have

- 15 אבתיו. The second, not the first עם אבתיו is to be canceled as scribal expansion. Similarly 14,31; 22,51; 2,8,24; 15,7; 38, 16,20.

- (25) GL Nαδαβ after מלך יומלך is scribal expansion.
- (26) מלך ובחזקתו, but G καὶ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτοῦ, S ~~מלך~~, wrongly; cf. note on v. 3.
- (27) מלך לבית יששכר, but GV ἐπὶ τὸν οἶκον Βελααν· ὁ υἱὸς Ἀχαια, GL ἐπὶ τὸν οἶκον Βεδδαμα τοῦ Ισάχαρ. TS render מלך. The text may have been artificially adjusted. This is the only passage where בית יששכר occurs. מלך ויבנהו; but GL καὶ ἐχαράκωσεν, G²⁴⁶ καὶ ἐπεχαράκωσεν, a misunderstanding due to the preceding καὶ περιεκάθισεν. GV καὶ ἐχάραξεν may be miswriting either for καὶ ἐχαράκωσεν or for καὶ ἐπάταξεν which is read by GCplAxi and many other MSS. G⁸² καὶ ἐκάκωσεν is a subsequent correction; S ~~מלך~~, T 15 ומההי.
- מלך בעשא after ויבנהו is to be canceled according to GS. The addition of the subject of the verb is unnecessary scribal expansion.
- מלך בנבכון; so, too, GE; S ~~מלך~~ is a scribal error. S reads ~~מלך~~ also for מלך נבכון at the end of this verse.
- (28) מלך יהודה; so, too, GLTS; but GV τοῦ Ἀσα υἱοῦ Ἀβίου. מלך יהודה can hardly have been wanting in the original text; after it had dropped out in G, υἱοῦ Ἀβίου was probably supplied. For מלך שלש לאסא cf. note on 16,10. We have left this synchronism in the text as it is found also in G.
- מלך תחתיו; so, too, TS; [^]GV, wrongly. After it had dropped out in GL the gap was filled up by the addition of Βαασα ἐπὶ τὸν Ισραηλ.
- (29) מלך כל, [^]G, is scribal expansion.
- מלך לא; so, too, T, but G καὶ οὐχ and S ~~מלך~~. We must not alter מלך; GS smooth the text.
- (30) מלך חטאות (G also plural ἀμαρτιῶν and S ~~מלך~~) is to be read חטאות, cf. note on v. 3.
- מלך אשר חטא [^]G, rightly; the words are not in keeping with the formula of the author; cf. v. 26; 16,36; 22,53; 2,3,3; 10,29.31; 13,2.6.11; 14,24; 15,9.18.28; 21,16; 22,15. They were added here as in the similar passage 16,12, and are 35 based on 14,16.
- The whole of v. 30^b is a marginal gloss and to be canceled.
- There is no reason for canceling מלך הכעים (so KLOST., KAMPH., KITTEL); it is quite appropriate in this phrase, cf. 16,13; 21,22; nor would the omission of this clause remove the redundancy of the verse.
- (32) V. 32 is rightly omitted in G; the notice already occurred in v. 16.

- (33) מלך בשנת; so, too, T; but G καὶ ἐν τῷ ἔτει and S ~~מלך~~; cf. note on v. 1.
- מלך כל is to be canceled as scribal expansion according to GVL. Cf. 16,8.23.29; 22,52; 2,3,1; 13,1; 15,8.17.23.27; 17,1.
- (34) After מלך ירבעם TS + בן נבט. It is by no means certain that this plus is due to scribal expansion; cf. note on 16,19.
- מלך ובחזקתו, but GS read the plural; cf. note on v. 3.
- 16 (1) מלך אל יהוא, G ἐν χειρὶ Εἰου harmonizing the phrase with v. 7. The same variations are met with in 21,27; 2,10,17; Jer. 46,13; Hagg. 2,10.20 (cf. BÄR *ad loc.*).

15

There is no reason to doubt the correctness of **א** וַיִּסְרָה; cf. GES.-KAUTZSCH, § 111, h; the perfect הִסִּיר 2 Chr. 15, 16 and **ט** καὶ τὴν Ἀνα τὴν μητέρα αὐτοῦ μετὰδεδόσεν do not justify an emendation.

א וַיִּסְרָה; so, too, **ט**; **ט** καὶ ἐνέπηκσεν (ἐν) πυρί, 2 Chr. וַיִּרְק וַיִּסְרָה show scribal expansion.

- (14) **א** 2 Chr. 15, 17, with scribal expansion, + מִיִּשְׂרָאֵל.

א 15, 14; 22, 44; **ב**, 12, 4; 14, 4; 15, 4. 35 is always rendered by **ט** as though the text read the causative הִסִּיר **א**. **ט** translates throughout **א**, and the original rendering of **ט** is in all the passages οὐκ ἐξῆγεν, so **ט** here as well as in 22, 24; **ב**, 12, 4; 14, 4; 15, 4. 35; also **ט** here as well as in 16, 31; 10 **ב**, 15, 35. The plural **ט** οὐκ ἐξῆγαν 16, 28^b is a clerical error, while **ט** μετὰδεδόσεν **ב**, 12, 4 represents a correction from **א**; so, too, **ט** ἀπέστειλεν **ב**, 14, 4; 15, 4. Only **ט** (בְּמִתָּא לֹא עֲמָרָא) renders **א** throughout. For הִסִּיר we cannot point to **ב**, 18, 4. 22; 23, 19, as these passages are by another hand; we may however refer to 3, 3 מִנְּכָה וּמִקְמִיר. But as we find **ט** throughout in **א** we had better retain it. If it be not original it must have been substituted in one of the redactional adjustments which have produced our present **א**.

א עַם יְהוָה, attested by **ט** **ט**, **א** 2 Chr. 15, 17 wrongly.

- (15) The Q^rê קִרְשִׁי בֵּית יְהוָה is meaningless. Read קִרְשִׁי with the Kthib, **ט** **ט**, and 2 Chr. 15, 18. In **ט** the text is not in order owing to the repetition of **א** וַיִּבְנֵה. **א** בֵּית יְהוָה is preferable to בֵּית הָאֱלֹהִים 2 Chr. 15, 18.

- (16) With regard to the pronunciation of the name בַּעֲשָׂא tradition varies: the majority of the codd. and edd. read בַּעֲשָׂא, but edd. Sonc. 1488, Bomberg. 1521, BÄR have בַּעֲשָׂא. If the name be a compound of בַּעַל and עֲשִׂי, בַּעֲשָׂא would seem to be more correct. The punctuation בַּעֲשָׂא conceals the etymology, just as in עֲמָשָׂא, and this may be intentional. [It might be well to add that עֲשִׂי is probably an older form of עֲשִׂי; see Crit. Notes on Isaiah, p. 204, l. 6 and p. 60 of the paper cited above, p. 80, n. * For עֲשִׂי cf. my remarks in ZDMG 34, 763. — P. H.]

- (18) **א** כָּל **א** before הַכֶּסֶף, **ט**, is probably to be regarded as scribal expansion.

On the other hand it is very doubtful whether **ט** τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον τὸ εὐρεθὲν ἐν τοῖς θησαυροῖς τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως is to be preferred to **א**. **ט** τὸ εὐρεθὲν can just as well have been due to the wish to bring this passage into conformity with **ב**, 12, 11. 19; 14, 14; 16, 8; 18, 15, as the mention of the two treasures in **א**. The fact that the employment of the Temple-treasures for patriotic purposes is in complete harmony with the spirit of the religion of 35 ancient Israel (cf. **ב**, 12, 19; 16, 8; 18, 15) speaks in favor of **א**. It is possible, however, that the preceding **א** בְּאֻצְרוֹת בֵּית יְהוָה is scribal expansion for בְּבֵית יְהוָה. following ed. Brix. BÄR, following the Masorah, וּבְאֻצְרוֹת; so, too, **ט**, but **ט** אֻצְרֵי. The *nota accusativi* represents the original reading, וּבְאֻצְרוֹת smooths the text.

40 **א** מֶלֶךְ as in 16, 18^b; **ב**, 11, 20; 15, 25. The Q^rê recognizes this expression only in 16, 18^b; in the three other passages בֵּית מֶלֶךְ is replaced in the Q^rê by בֵּית הַמֶּלֶךְ which is the usual form in *Kings*.

א וַיִּשְׁלָחֵם **ט** αὐτοῦς is Hexaplaric (cf. FIELD *ad loc.*). The author very probably regarded the gold and silver, and not עֲבָדָיו, as the object of the verb. But 45 then **א** הַמֶּלֶךְ would have to be regarded as scribal expansion.

א בֶּן הָרֹדֶן בֶּן מִכְרָם בֶּן חֲזִין; so, too, **ט**, **ב**, however being substituted for **ב**. **ט** πρὸς υἱὸν Ἀδερ υἱὸν Ταβερεμα υἱὸν Ἀζειν, **ט** πρὸς υἱὸν Ἀδερ υἱὸν Ταβερεμα υἱὸν Ἀζανλ. From the form of the name of this King in the Assyrian historical texts we may suppose that he was called *Bir-idri* or *Rammân-idri* [or rather 50 *Adad-idri*; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 59, l. 43; p. 65, l. 3. For *Hadad* see DELITZSCH, *Assyr. Lesestücke* (Leipzig, 1900) p. 29, l. 10 and p. 192; WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2, 77. 78; cf. CHEYNE-BLACK's EB 531 f. — P. H.] **ט** seems to have

- 14 Σ. be indeed Hexaplaric (*cf.* FIELD *ad loc.*) it must have dropped out by mistake at some time either in ℣ or in the Hebrew text from which ℣ was translated, the omission being due to the insertion of 2 S 8,7.
At the end of this verse the *editio Sixtina* and its reprints read after the clause δσα ἐποίησε Σαλωμων the gloss, taken from the lower margin of ℣V, καὶ ἀπή- 5
νεγκεν αὐτὰ εἰς Αἴγυπτον. This must not be admitted into the text, especially as this additional statement is a matter of course.
- (27) ℣ והפקיר על יד ה', והפקיר, ℣ καὶ ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν, the translator probably misreading ℣: והפקירו עליהם. We must point והפקיר (GES.-KAUTZSCH, § 113,2; *cf.* above, p. 132, l. 2 and below, notes on 20,21; 22,30.
- (28) ℣ וישאום, but ℣ καὶ ἦγον. The following והשיבום shows that ℣ is right. 2 Chr. 12,11 smooths the text.
GRÄTZ supplies ומדי צאתו after ℣ הרצים 1°, but this is unnecessary. Still less acceptable is his omission of ℣ הרצים 2°.
- (31) The second עם אבותי in ℣ (℣ and 2 Chr. 12,16) is to be canceled as scribal 15
expansion. The reasons are given in the note on 15,24.
℣ ושם אמו נעמה העפנית (℣ and 2 Chr. 12,16) is a superfluous repetition from v. 21, where according to the plan of the Book it is in its proper place.
℣ אָבִים; so, too, ℣; but ℣V Αβίου, ℣L Αβια, S لابل = אָבִיהָ as the Chronicler reads. How *Kings* got the form אָבִים is obscure. As there is no reason why אָבִיהָ should 20
have been altered to אָבִים it is not safe to correct ℣ אבִים.
-
- 15 (1) ℣ ובשנת (so, too, ℣SV), but ℣L and 2 Chr. 13,1 without prefixed conjunction. 25
With the exception of the four passages 8,15,1.9; 8,16; 9,29 the chronological formula always begins with בשנת without ו. Since ℣ in v. 9 and ב,8,16 omits καί, and the ו can easily have crept into the text, it is advisable to cancel it in these four passages.
℣ ולפֿלך but ℣ βασιλεύοντος *cf.* note on 14,25. 30
℣ adds to ℣ υἱὸς Ποροαμ which is scribal expansion. 2 Chr. 13,1 and the usage of *Kings* elsewhere show that ℣ here represents the original reading.
- (2) ℣ שלש שנים; so, too, ℣S and 2 Chr. 13,2; but ℣ ΞΞ ετη which explains the difference in the synchronism v. 9. There is no reason for departing from the numbers 35
given in ℣.
℣ בירושלם; so, too, ℣SL and 2 Chr. 13,2. Its omission in ℣V is probably due to an oversight. It is the usage of *Kings* to name the residence of the kings.
℣ מעכה בת אבישלום; so, too, ℣S, but 2 Chr. 13,2 מִיכָהוּ בַת אֹרִיאל. The passages 2 Chr. 15,16; 11,20 show that the Chronicler also knew Maachah as the mother of Asa; consequently ℣ מִיכָהוּ בַת אֹרִיאל must be a subsequent correction. 40
- (3) ℣ כל is rightly omitted in ℣L.
Instead of the plural הצאות of ℣ read the singular in accordance with v. 26; 16,19, and *cf.* note on ב,13,11.
℣ דור ℣V, wrongly.
- (4) ℣ אלהיו ℣VL, probably rightly. It is repeated from v. 3. 45
℣ בירושלם is scribal expansion, correct in point of fact, but unnecessary as being self-evident; it is not represented in ℣.
Instead of ℣ בניו read בני in accordance with ℣ and the context.
- (5) The last clause from רק onward is rightly omitted in ℣. ℣L ἐκτὸς ἐν ῥήματι Οὐρίου τοῦ Χερταίου is Hexaplaric; *cf.* FIELD *ad loc.* The qualification ex- 50
pressed by it is not in accordance with the spirit of the author of the Book of Kings, as is shown by parallel passages, but is intelligible as the expression of the religious conscientiousness of an attentive reader.

- 14 father, is of no consequence, nor can we attach any importance to Sw. 12,24^a (but not LAG. 12,25ff.) reading ἐκακίδεκα ἐτών for **A** וְאַחַת שָׁנָה and καὶ δώδεκα ἔτη for **A** וְשִׁבְעָה שָׁנָה.
- (22) VV. 22-24 are considerably 'worked over' in **A**. **CS** render **A**. Nor is **G** intact, nevertheless it contains some traces of the original text which are obliterated in **A**, thus enabling us to elucidate the genesis of the received text.
- In v. 22 **G** has καὶ ἐποίησεν Ροβοᾶμ for **A** וַיַּעַשׂ יְהוֹרָה. In both cases we have the supplemental addition of a subject which was originally not named. The very fact that the subjects given in **G** and in **A** are different shows quite plainly that they constitute secondary additions. Moreover, 2 Chr. 12,19 has only וַיַּעַשׂ הָרַע. The subject supplied in **G** is right, while יְהוֹרָה added in **A** is wrong.
- According to the plan of the paragraphs of the Books of Kings, which is strictly observed, nothing can have stood here but the *judgment* on Rehoboam with reference to his attitude toward the cult; cf. 15,3.11.26.34; 16,25.30; 22,43.53; 2,3,2; 8,18.27; 12,3; 13,2.11; 14,3.24; 15,3.18.24.28.34; 16,2f.; 17,2; 15,18,3; 21,2.20; 22,2; 23,32.37; 24,9.19 — these are all the passages in *Kings* that have any bearing on this point. If this be right, the forms וַיִּקְנֹא and אָבְתָּי in **A** v. 22 must be wrong, as the passage refers to Rehoboam. **G** παρεζήλωσεν = וַיִּקְנֹא and **GL** οἱ πατέρες αὐτοῦ = אָבְתָּי have preserved the original reading.
- In **A** we find several radical alterations to get over the objectionable אָבְתָּי. In adding his regular formula for the *judgments* on the several kings the Epitome overlooked the fact that Rehoboam's ancestors included David. It is significant that **G** οἱ πατέρες αὐτοῦ is altered in **GV** to οἱ πατέρες αὐτῶν. Like v. 22 v. 24 deals with the acts of Rehoboam. **GL** has preserved here a trace of the original text, reading the singular καὶ ἐποίησεν instead of **A** עָשָׂה, while **GV**, 25 influenced by v. 23, reads the plural καὶ ἐποίησαν. But if vv. 22 and 24 deal with Jeroboam, v. 23 must be a marginal gloss which has crept into the text. This is confirmed by a comparison of the passages cited above, l. 14.
- The counterview that the text of **G** was derived from **A** seems inconceivable in this case. Only in καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀρματίαις αὐτῶν (v. 22) for **A** בְּחַמָּתָם 30 does **GL** exhibit a trace of scribal expansion.
- (23) **A** וַיִּבְנוּ **G**, rightly; it was inserted to prevent **A** אָבְתָּי (v. 22) being taken as subject of וַיִּבְנוּ.
- (24) **A** הַנְּהוּמִים cannot be joined together. We must not only cancel, with BENZ., the article in **A** הַנְּהוּמִים but also the preceding כֹּל, thus reading, as in 2,21,2, 35 וַיַּעַשׂ כְּתוֹעֶבֶת הַנְּהוּמִים.
- (25) **A** לְמִלְךָ; so, too, **CS**. **A** has this pointing throughout in all the subsequent passages, but **G** βασιλευσεντος as in 8,15,1 = **A** לְמִלְךָ 8,6,1 (cf. above, p. 136, l. 3). Either vocalization of the consonantal text is possible. In 2,12,7; 18,9.13; 22,3; 23,23; 25,2.8 **G** also read לְמִלְךָ. Cf., however, 18,9 **GL**.
- A** K^{ethib} שוֹשֶׁק Q^{ere} שִׁישׁ; see, however, above, p. 126, l. 42.
- (26) **A** וַיִּהְיֶה בֵּית יְהוָה **G** expands: πάντας τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου. **A** וַיִּהְיֶה **G** and 2 Chr. 12,9) before אֶת הַכֹּל לִקְחַת, at least, must be canceled, unless the whole clause be regarded as scribal expansion. V. 26 in **G** is in disorder owing to the insertion, before **A** אֶת הַכֹּל לִקְחַת, of 2 S 8,7 in the form καὶ τὰ 45 δόματα τὰ χρυσὰ ἃ ἔλαβεν Δαυεὶδ ἐκ χειρὸς τῶν παίδων Ἀδρααζαρ βασιλέως Σουβα καὶ εἰσῆνεγκεν αὐτὰ εἰς Ἱερουσαλὴμ, just as we find, on the other hand, a reference to the present passage in **G** 2 S 8,7. We must not, therefore, insert, with THENIUS and OORT, וְאֶת שְׁלֹמֹה הוֹבֵא אֲשֶׁר לָקַח רֹדֶד מִיַּד עַבְדֵי הָרָדְדָּו מֶלֶךְ צוּבָה. Under these circumstances the departures from **A** 26^b in **G** are 50 of no consequence.
- A** עָשָׂה שְׁלֹמֹה (so, too, **SE**), **GL** ὃ ἐποίησεν Σολομῶν, **GA** ὅσα ἐποίησεν Σ.; **GV**, but the clause ὅσα ἐποίησε Σ. appears there in the lower margin. If ὅσα ἐποίησε

- 14 (2) **א** K^{ethib} [= Assyr. *atti*], rejected without reason by the Q^{re} **אָ**; cf. STADE, § 178, b. Cf. notes on 3,4,16.23.
For **א** לְמַלְךָ read, with THENIUS, לְמֶלֶךְ, following **Θ** τοῦ βασιλεῦσαι and **س** **احد**;
ע למהוי מלכא.
- (3) **א** with Dagesh both of the **ק** and the **ד**, while in Josh. 9,5.12 the Received Text points נִקְדִּים. The punctuation in our passage probably indicates that the two pronunciations are possible, either נִקְדִּים or נִקְדִּים, or perhaps that this word is not used here in the same meaning as in Josh. 9,5.12.
- (5) For **א** על בנה אל read בנה על.
The pointing ויהי of **א** makes v. 5^b a part of the divine instruction given to Ahijah. But this involves a grammatical impossibility, and we should at least have to emend: והיה; yet, nothing would be gained by this, as there would not be any reason for informing the blind Ahijah that Jeroboam's wife had disguised herself. If we point ויהי, it forms the beginning of the account of what occurred in Ahijah's house; but in this case the apodosis would be wanting. V. 5^b runs parallel to the first clause of v. 6, and one of the two is superfluous and therefore probably an addition. The context speaks in favor of the authenticity of v. 6^a, and from it v. 5^b probably was derived. [The blind prophet could not have asked Jeroboam's wife: למה זה את מתנכרה, unless this fact had been revealed to him in advance. The apodosis is והיה מתנכרה; cf. ומת הילך at the end of v. 12. — P. H.]
- (6) **א** וישמעו את קול רגליה באה, is syntactically admissible as is shown by Gen. 3,7 וישמעו את קול יהוה מתהלך בגן (so HAUPT). It is therefore not necessary to read רגליה הבאה, nor need we emend, with KLOST., רגליה בבאה. It is true that KLOST.'s emendation is supported by **Θ** (= **Α**; cf. FIELD *ad loc.*, SILBERSTEIN ZAT 13,60) τῆς φωνῆς ποδῶν αὐτῆς εἰσερχομένης αὐτῆς.
[This would seem to be gen. abs., = صوت رجليها داخلة. It would be easy to read רגליה הבאה (رجلى الداخلة) or to explain **א** רגליה באה as haplography of רגליה הבאה; but just as we have in Gen. 3,8 וישמעו את קול יהוה מתהלך בגן, without the article before the participle, so באה is not coordinated to the preceding genitive but to the suffixed pronoun ה. If JHVH were mentioned in Gen. 3,7, the narrator might have continued: וישמעו את קולו מתהלך בגן. Both באה and רגליה are circumstantial accusatives; cf. ما شئتُك قائما &c., WRIGHT-DE GOEJE 2, p.114, B. The حال is, as a rule, indefinite: زيد راكباً احسن منه ماشياً is more usual than زيد الراكب احسن منه الماشي; cf. *op. cit.*, 2, p.116, D and p.119, D. The translation given in **Θ** (cf. above, l. 26) is correct. We must render: When Ahijah heard her footsteps, as she came in (داخلة) at the door (so AV). It is by no means necessary to say והיא באה בפתח. If the article were prefixed to באה it would have to be taken as genitive (= הבאות, صوت رجليها الداخلتين, cf. WRIGHT-DE GOEJE 2,275, D and § 149) coordinated to רגלי, not to the suffixed pronoun ה, and this would be rather stilty and unnatural. Cf. also GES.-KAUTZSCH, § 118, p; § 145, k. — P. H.]
- There is no reason for taking exception to **א** מתנכרה. A man entrusted with a divine message knows how to find the person for whom it is intended; God Himself will bring him to His prophet. It would be unmethodical to emend, with BENZ., following Sw. 12,24¹ where the compiler of the *midrash* makes Ahijah say to Jeroboam's wife: Ἰνα τί μοι ἐνήνοχας ἄρτους καὶ σταφυλὴν καὶ κολλύρια καὶ στάμνον μέλιτος; The compiler of the *midrash* was obliged to modify this feature of the story owing to his putting the incident in the time before Jeroboam's election to the throne of Israel and before the prophecy of Jeroboam's elevation announced by Shemaiah (cf. above, p. 130, l. 38). Before Jeroboam became king of Israel it was hardly necessary for his wife to disguise herself for such a visit.
- (10) For **א** על בית ירבעם **א** read על ב' י; it is the same scribal error as in 22,16; Jer.

- 13 (28) The indeterminate **א** וחמור is impossible in this context. **Θ** καὶ ὁ (ἡ) ὄνος; but it is simpler to take the suffix of the 3^d person masc. sing. from והאריה, or to assume that the last two letters have been transposed (וחמור instead of וחמרו).
- (29) The text of vv. 29, 30^a in **א**, as compared with that of **Θ**, is full of scribal expansions. Cancel (a) ויבא, which is quite superfluous after וישיבוהו; — (b) הנביא 5 הוֹקֵן; which is a gloss, as is shown by its position in the sentence; — (c) לספר ו, which is an addition taken from ויספרו v. 30^b; — (d) וינח את נבלתו, an unnecessary expansion.
- It remains questionable whether בקברו, which is attested by **Θ**, is not a later addition; in connection with v. 31 it is at least unnecessary. 10
- For **א** אל עיר הנביא הוֹקֵן **Θ** has only εἰς τὴν πόλιν ὁ προφήτης; **א** therefore contains scribal expansion; εἰς τὴν πόλιν points to a reading אל העיר, which, if בקברו be genuine, would be preferable as an emendation to עירו.
- (31) **א** אחרי קברו אתו; so, too, **Θ**; but **Θ** μετὰ τὸ κόψασθαι αὐτόν. It is more natural 15 that the prophet should give instructions regarding his own burial immediately after the funeral of the Judaic Man of God than that he should have waited until the ritual mourning for the dead was over.
- As the text stands in **א** v. 31^b, it is quite incomprehensible why the old prophet of Beth-el should have been induced by his belief in the ultimate fulfilment of the oracle declared by the Judaic Man of God (v. 2) to express the wish to be 20 buried with the latter in the same grave. **Θ** at once makes it plain with its reading of v. 31^b: παρὰ τὰ ὅστα αὐτοῦ θέτε με, ἵνα σωθῶσι τὰ ὅστα μου μετὰ τῶν ὁστών αὐτοῦ = עצמותי את עצמותי תמלטנה עצמותי למען אחי הניחו אתי. And the late compiler of **ב**, 23, 18 found a similar statement in his text, since he writes 25 **א** וימלטו עצמותי את עצמות הנביא אשר בא משמרון. **Θ** θέτε με is certainly preferable to **א** נבלה: immediately after his death they could only bury his נבלה (v. 30) not his עצמות. The omission in **א** was caused by a copyist skipping from אתי to את. It might be well to note that **Θ** translates the verb here σωθῶσι and in **ב**, 23, 18 ἐρύσθησαν.
- (32) **א** בל, **Θ**, is scribal expansion. 30
- (33) **א** אחר; so, too, **Θ**; but **Θ** καὶ μετὰ, **ס** אחר. The asyndetic construction is more original.
- א** מדרכו הרעה; so, too, **Θ**; **Θ** ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ. We cannot tell which is original. In **א** ויהי both the singular and the *Waw copulativum* are objectionable. **Θ** καὶ ἐγένετο ἵερεὺς εἰς τὰ ὕψηλα = ויהי כהן לַקְדָּוָה; but it is preferable to emend: ויהי 35 ויעש כהנים 12, 31 in accordance with.
- (34) **א** ברבר cannot be construed. Emend: הרבר in accordance with **Θ** τὸ ῥῆμα τοῦτο, **Θ** פתנמא הרין, **ס** פתנמא הרין. [Cf., however, above, p. 61, l. 19 and 40 **א** **ב** **ג** **ד** **ה** **ו** **ז** **ח** **ט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **טו** **טז** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **ца** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא**

13

tations (see n. 8 of the paper cited above, p. 80, n. *) *xarrānu* 'road'† is termed *the daughter of the great gods* (Assyr. *mārat ilāni rabīti*); cf. ZIMMERN, *Beitr. z. Kenntniss der babyl. Religion* (Leipzig, 1901) p. 35, l. 191. See also Crit. Notes on Isaiah, p. 169, l. 26.

In אחר, דרך אחר may be taken as genitive; cf. Assyr. *arrat limutti*^m &c. ZK 5 2,316 (contrast *ibid.* 428); ZA 1,428; see also WRIGHT-DE GOEJE³, 2, § 95, f; DILLMANN², § 84, a (p. 408). This idiom is more frequent in Hebrew than is generally supposed, although several instances cited in GES.-KAUTZSCH § 128, w are due to textual corruption, e. g. אֲשֶׁת רַע; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 39, l. 28; p. 35, l. 39. Nor is רַע דרך Prov. 2, 12 (cf. מעגל מוב v. 9) a case in point. — 10 P. H.]

- (11) אֱלֹהִים וּנְבִיא אַחֵר; ὁ θεὸς καὶ προεσβύτης εἰς προφήτης, ὁ θεὸς καὶ προφήτης ἄλλος προεσβύτης. The latter reading represents the original form of ὁ θεὸς, but it is wrong; the Judaic prophet, who prophesied against Jeroboam's altar at Beth-el, is always termed אֱלֹהִים אִישׁ האֱלֹהִים and not נְבִיא.

אֱלֹהִים וּנְבִיא אַחֵר is not right, as the context shows. ὁ θεὸς καὶ ἔρχονται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ διηγήσαντο αὐτῷ, אֱלֹהִים וּנְבִיא אַחֵר have the only true reading (so also in AV).

The authentic text of ὁ θεὸς omits καὶ before τοὺς λόγους (= אֵת הַדְּבָרִים); cf. ὁ θεὸς and FIELD *ad loc.* The fact that this whole clause to the end of the verse has no 20 syntactical connection with what precedes, shows it to be a gloss, which owed its origin to the feeling that a reference to vv. 7-9 was needed.

It is not right to read, following ὁ θεὸς καὶ τοὺς λόγους and אֱלֹהִים וּנְבִיא אַחֵר (THENIUS, KAMPH.) or אֵת הַדְּבָרִים (BENZ.) for אֱלֹהִים אִישׁ האֱלֹהִים; still less are we justified in reading אֵת for אֱלֹהִים אִישׁ, following אֱלֹהִים אִישׁ (KITTEL). This אֱלֹהִים is only an 25 emphatic rendering of καὶ. The words which the Judaic man of God addressed to Jeroboam cannot be introduced after אֱלֹהִים אִישׁ as the climax of what had happened at Beth-el. The glossator did not consider that the acts of the man of God included all that had happened.

אֱלֹהִים אִישׁ, at the end of the verse, reconnects the thread of the narrative 30 broken by the gloss. ὁ θεὸς καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτῶν is due to a misunderstanding, and not a remnant of the original reading as KLOST. and KITTEL suppose.

- (12) אֱלֹהִים וּנְבִיא אַחֵר is meaningless. Read, in accordance with ὁ θεὸς καὶ δεικνύουσιν αὐτῷ the causative וּנְבִיא אַחֵר (THENIUS, OORT) or with suffix: וּנְבִיא אַחֵר (GRÄTZ, BENZ., KITTEL) 35 or וּנְבִיא אַחֵר (KLOST., KAMPH.); cf. Ex. 15,25 וּנְבִיא אַחֵר יְהוָה עַי, ὁ θεὸς καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ἔσλον; see also Gen. 46,28 אֱלֹהִים אִישׁ and אֱלֹהִים.

- (14) אֱלֹהִים אִישׁ האֱלֹהִים, ὁ θεὸς ὑπὸ δρυὶν, ὁ θεὸς ὑπὸ τῇ δρυὶν. The article is indispensable: the narrator refers to the well-known sacred tree near Beth-el. [Even if ὁ θεὸς ὑπὸ δρυὶν were right the article would be in accordance with Hebrew idiom; see 40 GES.-KAUTZSCH § 126, r and cf. especially DRIVER's *Notes on the Heb. Text of the Books of Samuel* (Oxford, 1900) p. 123. This use of the article is connected with the *vivā voce* recitation of Oriental stories, just as we say in a fairy tale: *Then came the wolf* &c. Cf. below, p. 152, l. 7 and note on 2,4,8. — P. H.]

- (15) אֱלֹהִים אִישׁ האֱלֹהִים; according to v. 18 it is scribal expansion. 45

- (16) אֱלֹהִים אִישׁ האֱלֹהִים. Although the possibility that it may have been omitted on account of the *homœoteleuton* must be admitted, it is more probable that it is a scribal expansion of the original text.

This applies also to אֱלֹהִים אִישׁ after אֱלֹהִים אִישׁ, which is likewise omitted in ὁ θεὸς, and which

† [The original meaning of *xarrānu* is 'narrow passage' (cf. *ἔσλον*, *ἔσλον*) just as *sūqu* = שׁוֹק is connected with *siqu* = ضيق 'narrow'; cf. above, p. 125, l. 26 and *Beitr. z. Assyr.* 1, 102, n. *. — P. H.]

- ing the sense of the passage. [Both והעמיד 12,32 and ונתן in our passage, might, however, be pointed as inf. abs. (GES.-KAUTZSCH § 113,2); cf. below, p. 139, l. 9 and מ והקשר 9,25, contrast above, p. 114, l. 1. — P. H.]
- ט το ῥῆμα for מ המופת misapprehends the context.
- Owing to the mistranslation το ῥῆμα for מ המופת ט renders מ אשר דבר יהוה by 5
 δ ἐλάλησε Κύριος, TP יהוה די שלחני יהוה דהרעון די מלל יהוה paraphrases מ, probably combining two different interpretations (cf. notes on 22,13; 2,5,40); טL מלל די יהוה. ט has influenced S which reads אשר דבר יהוה, for מ אשר דבר יהוה.
- After מ יהוה ט + λέγων, scribal expansion.
- (4) מ המלך, so, too, טSGL; טV, with scribal expansion, δ βασιλεὺς ἱεροβοαμ. 10
 ט του ἐπικαλεσαμένου is a free rendering of מ אשר קרא.
- מ רבעם; so, too, ט; but טV δ βασιλεὺς, S מלל: both are scribal expansions rightly omitted in טL.
- מ ותיבש; so, too, טL καὶ ἐξηράνθη; but טV, with scribal expansion, καὶ ἰδου 15
 ἐξηράνθη.
- (6) מ המלך ויאמר. The original form of ט is preserved in טV καὶ εἶπεν δ βασι-
 λεὺς ἱεροβοαμ, מ being abridged and the subject supplied. טL καὶ ἀπεκρίθη δ
 βασιλεὺς καὶ εἶπε is correction from מ.
- מ חל-נא את פני יהוה אלהיך, טV δεήθητι τοῦ θεοῦ σου, τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου
 having dropped out through *homæoteleuton*. טL exactly expresses מ. 20
- מ והתפלל בעדי ט; after the preceding clause it is entirely superfluous.
- מ והשׁב יד המלך אליו is freely rendered in טV καὶ ἐπέστρεψεν τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως
 πρὸς αὐτόν, as though the text read והשׁב יד המלך אליו. טL exactly renders מ.
- (7) After מ האלהים we would expect לאמר which is given by טL, while it is wanting
 in טVTS just as in מ; but we must not insert it in the text (so KLOST., BENZ., 25
 KAMPH.) but adhere to the well-attested unusual expression of מ.
- (9) מ צוה אתי. Here the subject of the verb is wanting. ט ἐνετείλατό μοι ἐν λόγῳ
 Κύριος, S מלל מלל מלל מלל מלל is based upon the same text and seeks
 to remove the difficulty by reading בדבר יהוה; but in this case יהוה would have
 to stand before דבר. Besides, the speaker according to v. 18 is an angel, not 30
 JHVH Himself. Emend, in accordance with Lev. 8,[31].35; 10,13, צויתי (so
 GRÄTZ, KAMPH., KLOST., BENZ., KITTEL); [cf. Crit. Notes on Numbers, p. 42,
 l. 39. — P. H.]. The reading צוה אתי was probably suggested by צוה v. 21;
 cf. note on v. 17.
- (10) מ אחר, as though דרך were masc., although בנה, which refers to it, has a fem. 35
 suffix. It will be safer to emend אחרת with ALBRECHT (ZAT 16,54) than to
 consider בנה mispointed for בנה=בו. It is true that דרך is used as masc. also in
 א, 18,6 בדרך אחר (bis) and 19,7 רב מדרך הדרך [contrast above, p. 115, l. 36;
 p. 125, l. 3. — P. H.], but אחר and אהת are often miswritten, and the majority of
 the passages would seem to point to דרך being fem. The interrogative אי זה הדרך 40
 does not show that דרך is used as masc. in our chapter.

[In Assyrian, *urxu* (Heb. ארך, pl. אַרְחֻת) ἡ ὁδός, *via* is, as a rule, construed as fem. (just as ארס, pl. אַרְסֻת, NÖLD., § 82), although the masc. plural *urxe* (and the byform *arxe*) is construed also as masculine; so, too, the etymological equivalent of דרך, *durge* in which the final *g* is due to partial assimilation (cf. 45
 above, p. 125, l. 27) of the original *k* to the initial *d*. The Heb. plural דרכים is
 always masc. (ZAT 16,55). Assyrian *girru* 'road, raid, campaign' is, as a rule,
 masc.; so, too, the masc. pl. *girre*; but the fem. plur. *girrêti* is fem. In the same
 way *ḫūdu* 'way' has the masc. pl. *ḫūde* and the fem. pl. *ḫūdāti*; *sūqu* street (= 50
 שוק, Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 35): *sūqāni* and *sūqāti*. The usual word for
 'road' in Assyrian, *xarrānu* (from which the name of the city of Haran, חַרְרָן,
 Kāḫḫai is derived) is always construed as fem.; in the plur. it has the
 fem. ending (*xarrānāti*) and in the sixth tablet of the *Surpu* series of incan-

- 12 was heathen worship. \mathcal{GL} Cpl \wedge Κύριον καί. We may doubt, however, whether the writer was so naïve as to make Jeroboam refer to Rehoboam as אֱלֹהִים. In the same way מֶלֶךְ יְהוּדָה after \mathcal{M} רַחֲבֵעַם \mathcal{I}^o may be scribal expansion. \mathcal{M} וּשְׁבוּ אֶל רַחֲבֵעַם מֶלֶךְ יְהוּדָה \mathcal{G} , rightly. After what has gone before, it is unnecessary. The insertion may be due to vertical dittography; cf. above, p. 86, l. 30. 5
- (28) \mathcal{M} הַמֶּלֶךְ \mathcal{G} . \mathcal{GV} ὁ βασιλεὺς is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* This is confirmed by \mathcal{GL} supplying, not ὁ βασιλεὺς, but ἱεροβοάμ. \mathcal{M} אֱלֹהִים; so, too, \mathcal{C} ; but \mathcal{G} πρὸς τὸν λαόν, a different interpretation of practically the same consonants [אֱלֹהִים; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 169, l. 25. — P. H.] which is preferable if \mathcal{b} be assigned to the same source as \mathcal{a} . But we should expect \mathcal{b} , which is copied from Ex. 32,4, after v. 29. \mathcal{M} must therefore be retained and not be emended in accordance with \mathcal{G} , as proposed by KLOST., KAMPH., BENZ., and OORT. \mathcal{S} \wedge \wedge \wedge \wedge \wedge \wedge is a paraphrase of \mathcal{M} . For \mathcal{M} הַעֲלֹךְ (so, too, $\mathcal{G}\mathcal{S}\mathcal{C}$) read the singular הָעֹלֶךְ as in Neh. 9,18. 10
- (30) \mathcal{M} לְחַטָּאת; so, too, $\mathcal{GV}\mathcal{C}\mathcal{S}$; \mathcal{GL} , with scribal expansion, τῷ ἱσραηλ. KITTEL's emendation לְחַטָּאתוֹ is weaker than \mathcal{M} , not to mention other objections. *It became sin unto him*, as KITTEL translates, would have been expressed by לֹא לְחַטָּאת, 13,34 notwithstanding. 15
- V. 30 \mathcal{b} \mathcal{M} וְיִלְכוּ הָעַם לִפְנֵי הָאֱחָדִים וְעַד דָּן is corrupt; the phrase for the worship of idols is הָלַךְ לִפְנֵי הָאֱחָדִים. A trace of the preposition אַחֲרֵי may be preserved in \mathcal{M} הָאֱחָדִים, especially as the original text, it may be supposed, contained a statement concerning both images. It was probably stated here that all Israel from the southern to the northern boundaries (עַד דָּן) took to the worship of the two images of JHVH; this would be: — וַיֵּלֶךְ הָעַם אַחֲרֵיהֶם מִבְּאֵר שֶׁבַע וְעַד דָּן. $\mathcal{C}\mathcal{S}$ express \mathcal{M} ; nor had \mathcal{G} a different text (apart from וַיֵּלֶךְ for וַיִּלְכוּ). \mathcal{GL} καὶ ἐπορεύετο ὁ λαὸς πρὸ προσώπου τῆς μιᾶς ἕως Δαν, καὶ πρὸ προσώπου τῆς ἄλλης εἰς Βαιθηλ is an artificial remedy, as is evident from εἰς Βαιθηλ alongside of ἕως Δαν as well as from πρὸ προσώπου which is simply impossible. There is no reason for inserting, with OORT, וּלְפָנֵי הָאֱחָדִים עַד בִּיתְאֵל. The same applies to the reading propagated by the *editio Sixtina*: καὶ ἐπορεύετο ὁ λαὸς πρὸ προσώπου τῆς μιᾶς ἕως Δαν καὶ εἴσασαν τὸν οἶκον Κυρίου. The statements in H-P and FIELD as to the attestation in MSS of this second reading require reexamination. 25
- [\mathcal{I}^o would be an unwarranted exaggeration, we must substitute מִבִּיתְאֵל, which is but 4 hours N of Jerusalem and represents here the southern limit of the northern kingdom. — P. H.] 35
- (31) \mathcal{M} אֵת בֵּית בְּמוֹת, \mathcal{G} οἴκους ἐφ' ὕψηλῶν. We must not only cancel אֵת (cf. GES-KAUTZSCH § 117,d) but read the plural בָּתִּים for \mathcal{M} בֵּית, following 13,32, unless we are prepared to consider v. 31 \mathcal{a} a very late addition and \mathcal{M} בֵּית בְּמוֹת a plural formed after the Aramaic fashion; [contrast Crit. Notes on Numbers, p. 49, l. 25. — P. H.] We cannot base any conclusions on the insertion of the preposition in \mathcal{G} . 40
- (32) \mathcal{M} כֵּן is to be preferred to \mathcal{G} ὅ, which we may presume to be an attempt to adjust the sentence, like בְּבִיתְאֵל in \mathcal{M} v. 33.
- (33) \mathcal{M} בְּבִיתְאֵל, \mathcal{G} , is redundant. \mathcal{G} ἐν ὄρεϊ for \mathcal{M} בְּחֹרֶשׁ \mathcal{I}^o is a miscorrection contrary to the idea of the original writer, as is evident from the following וַיַּעַשׂ הָאֱלֹהִים. We must therefore not emend, with KLOST. and OORT, בָּתֵּן. \mathcal{M} $\mathcal{K}^{\text{thib}}$ מַלְכֵּר is nothing but a scribal error for מַלְכֵּר (so Q \mathcal{r}^e).
- 13 (2) \mathcal{M} יִשְׂרָאֵל. There is no occasion for a change in the subject; read, therefore, the singular in accordance with \mathcal{GV} καύσει, \mathcal{GL} κατακαύσει. Cf. 2,23,14.16. 50
- (3) \mathcal{M} וַיִּתֵּן is the same grammatical blunder as 12,32; \mathcal{GV} καὶ ὀδώσει, \mathcal{C} וַיִּתֵּן thoughtlessly render the grammatical form. \mathcal{GL} καὶ ἔδωκε is a correction follow-

- 12 This may, however, be only a correction to obscure the fact that but one tribe was left to the House of David (*cf.* p. 126, l. 35). At the end of the verse this objectionable feature is directly suppressed by **Ⲅ**; see below, l. 7.
- Ⲙ** לא, but some codd. and **Ⲅ** לא. **Ⲙ**, however, has probably preserved the original reading.
- Ⲙ** וולתי שבט יהודה לברן; so, too, **Ⲅ**. In deference to the ideas of the later period **Ⲅ** corrects: *παρ᾽ ἑξ ἁσάπτου λουδα καὶ Βενιαμειν, μόνοι*, thus harmonizing the statement with vv. 21 ff. *Cf.* p. 137, l. 45.
- (21) **Ⲙ** K^{ethib} ויבאו (probably miswriting for ויבא, Q^{tr}é, rightly. *Cf.* p. 128, l. 52. **Ⲙ** שבט בנימין ואת בית יהודה ואת שבט בנימין; so, too, **Ⲅ**ⲄⲄ; 2 Chr. 11,1 abridges (*cf.* above, p. 128, l. 45): את בית יהודה ובנימין; in the same way בית before ישראל is omitted and, at the end of the verse, בן שלמה after רהבעם.
- Ⲙ** מאה ושנים אלה; so, too, **Ⲅ**Ⲅ; but **Ⲅ** ἑκατὸν καὶ εἰκοσ. Either of these two readings may be corrupted from the other; it is impossible to say which was the original text.
- For המלכה 2 Chr. 11,1 reads ממלכה which probably originated from the older *scriptio defectiva* המלכה.
- (22) For **Ⲙ** דבר יהוה 2 codd. Kenn. read דבר יהוה (2 others, דבר יהוה האלהים) probably influenced by 2 Chr. 2,2 דבר יהוה. **Ⲙ** דבר האלהים originated under the influence of the following **Ⲙ** איש האלהים; the original reading was יהוה as attested by **Ⲅ**ⲄⲄ. *Cf.* p. 119, l. 42.
- (23) Compared with our passage 2 Chr. 11,3 exhibits a clumsily condensed text, ואל כל בית יהודה ובנימין ואת העם (which is attested by **Ⲅ**ⲄⲄ) being replaced by ואל כל ישראל ביהודה ובנימין.
- (24) 2 Chr. 11,4 ^א את דברי את רברי reads the plural את רברי after את רברי בני ישראל, at the end, מלכת כדבר יהוה for מלכת אל ירבעם, ללכת כדבר יהוה. The text of *Kings*, attested by **Ⲅ**ⲄⲄ, is in all these points preferable.
- For the *scriptio defectiva* וישבו *cf.* BÄR *ad loc.* [and above, p. 84, l. 32. — P. H.] The Hebrew text from which **Ⲅ** was translated had after this verse a *midrash* describing Jeroboam's life and adventures. This late addition is rather fanciful and very clumsily compiled from elements in the narratives of **Ⲙ**, in cc. 11.12.14, concerning Hadad of Edom and Jeroboam. What **Ⲙ** 11,19-22 relates of the Edomite Hadad is transferred in this *midrash* to Jeroboam, combined with the account in **Ⲙ** 11,24-26.40 of Jeroboam. It is an interesting illustration of the history of **Ⲙ** but of no value for the interpretation of the Received Text since **Ⲙ** was repeatedly misunderstood by the compiler of this *midrash*. The secondary, fanciful, and clumsy character of this midrashic expansion may be inferred from such misunderstandings as the transfer to Shemaiah of the prophecy of Ahijah concerning the division of the kingdom (11,27 ff.; Sw. 12,24°, LAG. 13,15 f.) or the dating back of this prophecy to the time after Solomon's death; *cf.* below, p. 136, l. 50. The fact that this addition in **Ⲅ** was translated from a Hebrew original is evident from Σαραπα = צררה, μείζω **Ⲅ** 11,19 alongside of πρεσβυτέρων Sw. 12,24° for הנרולה (*cf.* above, p. 124, l. 12), and similar Hebraisms. We have cited this *midrash*, which has often mislead modern expositors of the Books of Kings, after SWETE's and LAGARDE's editions of **Ⲅ** (*cf.* above, p. 64, l. 37). [*Cf.* CHEYNE, 45 JQR, July 1899, pp. 551-558; WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2,270 ff. — P. H.]

- (26) **Ⲙ** עתה; so, too, **Ⲅ**Ⲅ; **Ⲅ**, with scribal expansion, ἰδοὺ νῦν, *cf.* FIELD *ad loc.*
- (27) **Ⲙ** 2° is an unnecessary specification ^א **Ⲅ**. **Ⲙ** אל ארניהם, but **Ⲅ** πρὸς Κύριον καὶ κύριον αὐτῶν, which is due to the erroneous notion that the cult on the

- 12 **ויבאם סמלם אסלם**. V. 20 (see note on v. 3) shows that **ירבעם** cannot be the subject of **ויבא**. According to the preceding passage and what follows, the subject is **כל ישראל**.
אל רחבעם; so, too, **ST**; **G**, with scribal expansion, **πρὸς τὸν βασιλέα Ποροαμ**.
 After **אל דבר** **SV** + **αὐτοῖς**, **S** **למנן**, scribal expansion. Cf. p. 60, l. 6. 5
- (13) **אל העם**; so, too, **ST**; 2 Chr. abridges (cf. above, p. 128, l. 45): **ויענם המלך**.
 [For **אל קשה** cf. above, p. 128, l. 11. — P. H.]
אל supplies the subject **Ποροαμ**, 2 Chr. expands; **המלך רחבעם**, omitting, however, **אשר יעצהו**.
- (14) The Chronicler condenses this verse, substituting **על עליו** for **על עליכם**, and omitting **יו אתכם** between **בעקרבם** **ואני**; cf. above, p. 128, l. 44.
- (15) **נפכה**, 2 Chr. 10, 15.
אל **מעם האלהים**; so, too, **ST**; but 2 Chr. **יהוה**.
אל **אשר דבר יהוה**; so, too, **T**. **SV** **יהוה**; so, too, **GLS** and 2 Chr. 10, 15, but the divine name is inserted after **הקים**. 15
 After **אל אחיה** **GL** + **τοῦ προφήτου**, **S** **יחזקאל**.
- (16) **אל ישראל**, **GA** **πᾶς Ἰσραηλ**; **GL** **πᾶς ὁ λαός**, conforming the expression to the following **וישב העם**. The Chronicler transposes: **ויבא כל ישראל** for **ויבא כל ישראל**.
אל **דבר**, attested by **ST**, **^** 2 Chr. 10, 16; nor does **G** seem to have read it. [Cf. the omission of **קל** after **ידי**; **נשא** (יד); **החזיק** (לב); **סעד** (לב); **Assyr.** **נמל** = **ענין** Dan. 4, 31 20
 (Heb. **נשא ענין**; cf. ZK 2, 272); **Assyr.** **ittadi** 'he spat' for **ittadi rû'tu** (Syr. **ܐܬܕܝܐ**; HW 614^b. 449^b; contrast KB 6, 121, l. 34); see also Crit. Notes on Proverbs, p. 55, l. 23; Ges.²⁷, § 117, g; and below, on 22, 35. For **שמר** (נמר, **Assyr.** **nadâru**) = **עברה** or **שמר אפו**, cf. FRIEDR. DELITZSCH *ad* Job 10, 14. — P. H.]
אל **מנה לנו**, **SV**, wrongly, **τίς ἡμῖν**; **GL**, more explicitly, **οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἔτι μέρος**. 25
אל **עתה ראה**, so, too, **MS** in 2 Chr. 10, 16; but **G** **νὺν βόσκει**, **אל** being misread **רעה**; so, too **GL** with the doublet **καὶ κρῖνε**. The reading **רעה** is preferred by THENIUS, KLOST., OORT, [and WINCKLER, OLZ 4, 148].
אל **על** **εἰς τὰ σακηνώματα αὐτοῦ**. The statement of **SH** that **G** **αὐτοῦ** is derived from **A** would seem to be erroneous, as this pronoun is read in all texts 30
 of **G**. A specification is certainly indispensable.
- (17) V. 17, **^**, **G**, disturbs the connection of the narrative, since v. 18 goes on to describe further incidents of the popular assembly. The author of this verse misunderstood the last words of v. 16, **ויבא כל ישראל לאהלו**, which signify, not that the Israelites went home, but that they left the place of assembly in which they 35
 had carried on their negotiations with R., and withdrew to their tents which were pitched in the vicinity and were probably grouped according to the tribes.
- (18) The first **רחבעם** and **כל ישראל** in **אל** **^** **G**, rightly. **רחבעם** is scribal expansion, and although **כל ישראל** is correct, it unnecessarily supplies the subject of **וירנמו**. The position of **אל** **בו** shows that the preceding **כל ישראל** is a subsequent insertion. 40
GL **αὐτὸν ἐν λίθοις πᾶς Ἰσραηλ**, 2 Chr. 18, 18 **בו בני ישראל אבן**, **S** **למנן**, **אל** **יחזקאל**, smooth the text.
 For **אל** **אדרם** (so, too, **T**; 2 Chr. 10, 18; **הדרם**, **SV** **Αραμ**) read **אל** **Αδωνιαν** following **GL** **Αδωνιαν**, **S** **למנן**, and 4, 6^b; 5, 28^b; cf. Crit. Notes on Samuel, p. 96, l. 50; Chron., p. 75, l. 39. 45
אל **במרכבה לנו**. **GL** **ἐπὶ τὸ ἄρμα** and the variants **εἰς τὸ ἄρμα**, **ἐπὶ τὸ ἄρμα αὐτοῦ** in other MSS of **G** (cf. H-P) are corrections from **אל**. That **G** has only **ἀναβῆναι** **τοῦ φεύγειν** does not warrant the conclusion that it did not read **במרכבה**.
- (20) After **אל** **ירבעם** **GL** supplies, correctly but unnecessarily, **ἐξ Αἰγύπτου**. There is no reason for inserting, with THEN. and OORT, **ממצרים**. 50
אל **הערה**. Many codd. and edd. Sonc., Brix. have the meaningless expansion **אל כל הערה**.
אל **על כל ישראל**; so, too, **TS**; but **G**, perhaps rightly, simply **ἐπὶ (GL τὸν) Ἰσραηλ**.

II

of the Jeroboam *midrash* (see below, p. 130, l. 29). This addition is preserved in **GL** in a more original form than it is in **GV**. The Lucianic recension reads: — ἐγένετο δὲ, ὡς ἤκουσεν ἱεροβοὰμ υἱὸς ναβὰτ, ἔτι ὢν ἐν Αἰγύπτῳ ὡς ὅτε ἔφυγεν ἐκ προσώπου Σολομῶντος καὶ ἐκάθισεν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅτι τέθνηκε Σολομῶν· καὶ κατευθύνει· καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ εἰς τὴν Σαρείρα τὴν ἐν ὄρει Εφραιμ. 5 Apart from some minor departures, **GV** ὅτι τέθνηκε Σ. καὶ, the period being clumsily continued with κατευθύνειν. What is not covered by **M** 12,2 in this section is met with in the Jeroboam *midrash* **SW**. 11,24^d (LAG. 13,34): καὶ ἤκουσεν ἱεροβοὰμ ἐν Αἰγύπτῳ ὅτι τέθνηκεν (**GL** ἀπέθανε) Σ., and **SW**. 11,24^f (LAG. 13,39) καὶ ἐξῆλθεν ἱεροβοὰμ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Σαρείρα τὴν ἐν ὄρει Εφραιμ. 10

Compared with **M** 12,2 **G** 11,43 is secondary, as is evident also from the reappearance of the textual error **וישב ירבעם במצרים** (*cf.* below, l. 29) and from the repetition of the beginning of **M** 11,43 **עם אבתיו וישב שלמה עם אבתיו** in order to regain connection with **M** 12,1 after the insertion. 15

- 12 (1.2) **VV**. 1 and 2 are to be read in inverted order, since v. 2 relates to 11,43, while v. 1 and v. 3^b are directly connected. The original place of this statement was 20 not, as **BENZ.** supposes, after 11,40, following the account of Jeroboam's rebellion. As **M** **וייה כשמע ירבעם**, at the beginning of 12,2, was the immediate sequel of 11,43, it was unnecessary to state what Jeroboam heard; [see also **GES.-KAUTZSCH**, § 117, f. — **P. H.**] It is a mistake to insert in **M** 12,2, with **KAMPH.**, **כי מת שלמה** from **G** 11,43, and it is still more objectionable to introduce here, with **GRÄTZ**, 25 **KLOST.**, **KITTEL**, additional elements of the Jeroboam *midrash* (see below, p. 130, l. 29). If these statements had ever been contained in **M** 12,2 they would certainly not have been canceled.

- (2) Instead of the nonsensical **M** **וישב ירבעם במצרים** 2 Chr. 10,2 reads **וישב ירבעם ממצרים**. The error was caused by **במצרים** in the first half of this verse. 30

- (3) The first half of this verse anticipates v. 20 impossibly and is rightly omitted in **G**.

For **M** **K^{thib} ויבאו** read, with the **Q^{rê}**, **ויבא**.

- (4) **M** **והנה עתה**; so, too, **GS**; but 2 Chr. 10,4 simply **עתה**, probably shortened in accordance with v. 11 of **M**. From v. 10 we may infer that the original text read 35 simply **והנה**.

- (5) **M** **וילכו העם**; so, too, **G**; **S** even **סורו להם חקל**, but **G** **העם**, rightly: not the people, but the delegates, probably the **זקני ישראל** discussed the question with Rehoboam. In 2 Chr. 10,5 **וילך העם** the text is smoothed.

- (6) **M** **והעם** is scribal expansion, as its omission in **G** proves. 40 **הזקנים**. The compiler of the Jeroboam *midrash* (**SW**. 12,24^a; **LAG**. 13,19f.; *cf.* below, p. 130, l. 29) is so thoughtless as to confound the old servants of Solomon with the **זקני ישראל**; the latter, of course, sided with the people and were their spokesmen. This one slip is sufficient to gauge the value of this midrashic compilation.

- (7) **M** **K^{thib} וידבר** is a remnant of the old *scriptio defectiva* (*cf.* above, p. 125, l. 1); the **Q^{rê}** correctly requires **וידברו**, as in 1 S 12,10; 13,19, while in other passages (*e. g.* 1 S 16,4; 2 K 7,11; Ez. 10,19) the *scriptio defectiva* has not been corrected, the forms being mispointed as singulars. **GS** correctly express the **Q^{rê}**. [It is possible, however, that **וידבר** is impersonal: *one of them* (**המדבר**) said; see 50 above, p. 69, l. 3. — **P. H.**]

M **ועניתם** anticipates the following clause and is therefore rightly omitted in **G**.

But the preceding **M** **ועברתם** also is an addition, since it is an unnecessary

- II **חלש**. **SS** read the plural **ויקבץ** (cf. 12, 7 and Crit. Notes on Leviticus, p. 27, l. 13) probably rightly (cf. 2 Chr. 13, 7; 1 S 22, 2). [The singular **ויקבץ** would, however, not be impossible, especially as the predicate is separated from the subject by **עליו**; cf. 1 S 1, 2; 4, 10 &c., GES-KAUTZSCH, § 145, o; WRIGHT-DE GOEJE, 2, § 143; see also above, p. 115, l. 38. — P. H.] 5
- For **אליו** we must read, in spite of 2 Chr. 13, 7 **אליו**; it is the common scribal error. [על in this connection, however, may mean *in addition to*; cf. above, p. 116, l. 1 and below, p. 142, l. 24. — P. H.]
- אל בהרג דוד אתם** has no connection with the context, is omitted in **GI**, and is plainly a gloss (cf. 2 S 10, 18). 10
- Instead of **אל וילכו** read **וילכו** in accordance with **Θ προκαταλάβετο**; this involves the further emendations **וישב** and **וימלך** for **אל וישבו** and **וימלכו**; **ΘL** **καὶ ἐκάθισεν** **καὶ ἐβασίλευσεν ἐν Δαμασκῳ**, **سلاسله** **سلاسله** **سلاسله**.
- (25) For the transposition of v. 25^b see above, p. 124, l. 37. 15
- אל ויקץ בישראל**, **ΘV** **καὶ ἐβασυθύμηνεν Ἰσραηλ** = **ויקץ בישראל**, which may be the original text of **Θ** but cannot be the original Hebrew text as the following clauses show that Hadad, and not Israel, is the subject. **ΘL** **καὶ ἐβάρυνθη ἐπὶ Ἰσραηλ** = **אל**; **سلاسله** **سلاسله** **سلاسله** *he vexed the Israelites* = **ויקץ** Hif.; **Θ** **ומריר בישראל** paraphrases. Heb. **קץ** *to detest, to dislike, to be vexed* with reference to political relations is sufficiently attested by Num. 22, 3; Is. 7, 6, 16. 20
- GRÄTZ's emendation **ויקץ** is unnecessary and would entail the substitution of the preposition **ל** for **אל** in the following, **בישראל** of **אל**. [In Is. 7, 6 GeseNIUS, CHEYNE, DUHM, GRÄTZ, MARTI read **נציקנה** for **נציקנה**. Even in v. 16 it would perhaps be better to read **נצק** for **אל נק** (**Θ** **φοβῆ**), and in Num. 22, 3 **ויקץ** for **אל נק** (**Θ** **προσώχθισεν**), also in Ex. 1, 12 **ויקץ** for **אל נק** (**Θ** **ἐβδελύσσοντο**). The etymological equivalent of Heb. **הציק** and Syr. **احم**, Assy. *usiq* (the initial **ז** in Hebrew being due to a partial assimilation; cf. above, p. 117, l. 32 and Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 33) is used in the cuneiform historical texts (cf. DELITZSCH, HW 492^a) with the meaning *he oppressed, harassed* (**تضايق عليه**). It is true that **הציק** is construed with **ל** in 7 of the 10 passages in which this verb occurs in **אל**, 30 but in Jud. 14, 17 and in Job 32, 18 it is construed with the accusative, and there is no reason why it should not have been construed with **ב** (cf. **عنف عليه وبه** &c.). The verb **נלחם** *e. g.* may be construed with **על**, **עם**, or **ב** (cf. **ריב ב** &c.); in the same way we have **על קום** and **ב קום** &c. The preposition **ב** after **הציק** may be more intensive than **ל** (cf. **באלהיך תשוב** Hos. 12, 7; see GES-BUHL¹³, 87^a; GES-KAUTZSCH, § 119, k). The fact that **הציק** is, as a rule, construed with **ל**, may be responsible for the miswriting **ויקץ**. — P. H.] The phrase **ויקץ בישראל** is striking through its originality and attested by several passages; it is therefore hardly right to eliminate it by an emendation. M. LAMBERT, RÉJ 40, No. 80, pp. 249 f. emends: **ויקץ** following **ב, 10, 32**. This emendation is bad as it introduces a 40 *hysteron proteron* into the text. Nor did Hadad annex any Israelitish territory.
- (26) **אל וישם אמו צרועה** is an opprobrious addition (rightly omitted in **Θ** **υἱὸς γυναικὸς χήρας**) which has supplanted **בן** before **אשה**. The Jeroboam *midrash* (cf. below, p. 130, l. 29) SW. 12, 24^b **καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σαρεῖσα, πόρνη** (LAG. 12, 28 **καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σαρεῖσα, γυνὴ πόρνη**), misunderstands **צרועה** owing to a 45 confusion with **צרה**, and gratifies the desire to brand the schismatic Jeroboam in the person of his mother in a manner different from **אל**. [For **πόρνη** cf. WINCKLER, *Gesch. Israels* 2, 271, n. 1 and Crit. Notes on Proverbs, p. 56, l. 52. — P. H.]
- V. 26^b, although **Θ**, cannot be dispensed with. 50
- (27) **אל סגר** **במלך שלמה**, **ΘV** follows **אל**; but **ΘL** **ἐπὶ τὸν βασιλέα Σολομῶντα, καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν καὶ συνέκλεισε** expands and smooths the text. **S**, too, **سلاسله** **سلاسله** **سلاسله** smooths **אל**.

- substituted for her personal name the definition **אחות תחפנים**. The translator of the *midrash* in **¶ 12,24^{a-z}** (*cf.* below, p. 130, l. 29) mistook in **Sw. 12,24^c** (LAG. 12,36) the first **אחות** for the name of the woman, rendering **τὴν Ἀννὰ ἀδελφὴν Θεκεμείνας τὴν πρεσβυτέραν**. This is just as fanciful as the construction of the **כלוא** at the hands of Jeroboam [*cf.* WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2,271 and for **Avw** 5 *ibid.* p. 272, l. 11. — P. H.] in **Sw. 12,24^b** (LAG. 12,32), and KLOST., BENZ., KITTEL are not justified in substituting in our passage an imaginary Hebraization (**אחנות** or **אנו**) of the name given by the *midrash*.
- ¶ אחת תחפנים**, **¶ V** in both passages **Θεκεμείνα**, **¶ L** **Θεκεμείνα**. It is not impossible that the **פס** of **¶ A** is based on a reminiscence of the name of the city **תחפנחס** Jer. 10 2,16, **Κ^ατ^ηβ^ης תחפנחס**.
- KLOST.'s emendation **הנבירה** for **¶ הנבירה** is bad. **¶ μείζω** and **πρεσβυτέραν** (*cf.* below, p. 130, l. 42) cannot be derived from **הנבירה**; granted that **הנבירה** may have been used as an adjective, it would be possible only after **הבת**, but not after **אחות**. It is true that **¶ הנבירה** is the title of the Queen-mother, and therefore out of the 15 question here. **¶ V** **τῆς μείζω** points to **הנבולה**, and this is an attribute to **אחות**, not to **תחפנים**. **¶ L** **τὴν μείζω**, **Sw. 12,24^c** (LAG. 12,36) **τὴν πρεσβυτέραν**. [According to WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2,271, n. 5 **¶ הנבירה** means *the principal wife*. **¶ πρεσβύτερος** = *prior in rank* (*cf.* our *senior*), **μείζων** = *μέγιστος principal*; *cf.* **ὁ μέγας βασιλεύς** &c. — P. H.] 20
- (20) **¶ L** **ὡ**, **¶ V** has after **αὐτῷ** the gloss **τῷ Ἀδερ**.
¶ A **בנו**; so, too, **¶ S**; but **¶ V** **υἷον αὐτῆς**, misinterpreting Heb. **בנה** (**בנה**).
¶ A **ותנמלוהו**; but Tahpenes is neither the mother nor the wet-nurse of the child, and only the time which the boy spent with the royal princes, after he had been weaned, was important for him. We must therefore read, with KLOST., BENZ., 25 following **¶ V** **καὶ ἐξέθρεψεν**, **¶ A** **ותגדלוהו**, **¶ L** **ἐκτρέψω** being the usual equivalent of **גדל**.
¶ V omits the second **בית פרעה** of **¶ A**, which is entirely superfluous alongside of the following **בתוך בני פרעה**, while **ἐν μέσῳ υἱῶν Φ.** is read for **¶ A** **בתוך בית פרעה**. Cancel the second **בית פרעה** and **בתוך** in the preceding **¶ A** **בתוך בית פרעה**.
- (21) **¶ A** **ואלך**, **¶ S** **ואהך**; **¶ V** **καὶ ἀποστρέψω**, **¶ L** **καὶ ἀναστρέψω** are free render- 30 ings.
- (22) **¶ A** **כי מה**, but **¶ V** **τίνι**, **כמה** being misread **כי**; **כי** introduces here, as often, the *oratio directa*.
¶ A **ויאמר לא כי**, but **¶ V** **καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀδερ**, misreading **לא** for **לוא** [*cf.* Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 61, l. 19. — P. H.] and supplying the subject. 35
¶ V reads, after the end of this verse, **καὶ ἀνέστρεψεν Ἀδερ εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ**, and continues with the last two statements of v. 25, **αὕτη ἡ κακία ἣν ἐποίησεν Ἀδερ· καὶ ἐβαρυσθύμησεν Ἰσραὴλ, καὶ ἐβασίλευσεν ἐν τῇ Ἐδωμ**. There is not the slightest doubt that this text is essentially better than **¶ A**; for (a) **αὕτη** = **ואת** instead of the meaningless **ואת** of **¶ A** does not require any recommendation; — (b) the trans- 40 position of the clauses to the places they now occupy in **¶ A** is explained by assuming that **אדם** was misread or miswritten as **אדם**; — (c) the omission of **וישב לארצו** becomes intelligible: they were transposed with the others to v. 25 but could not be said of **ריון**.
- (23) **VV. 23,24** are read by **¶ V** in a shorter form within v. 14; but this cannot be their 45 original place: they must stand before v. 26. This would seem to indicate that **¶ V** was translated from a Heb. text in which the original conclusion of v. 22 had been transposed to v. 25^b, and then moved back again to its old place. The name **הורד**, which remained in v. 25^b, probably caused this correction to be made. The true place for vv. 23,24, however, was not found. 50
For **¶ A** **ריון** **¶ V** has **Εσραμ**, i. e. transposition of **ריון** with prosthetic **א** (*cf.* above, p. 88, l. 34). According to KLOST. **¶ V** **Εσραμ** (and **¶ A** **קיון** 15,18) = **קיון**.
- (24) **¶ A** **ויקבץ עליו**, **¶ S** **ויבש עליו**, but **¶ V** 11,14 **καὶ συνηθροίσθησαν ἐπ' αὐτόν**, **¶ S** **וכבש**

- of place here (cf. above, p. 79, l. 50; p. 81, l. 43). **Θ** ἐκ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας ἐν (τῇ) Ἰδουμαίᾳ is better; read, with KLOST., BENZ., following 2, 25, 25; Jer. 41, 1; Ez. 17, 13; Dan. 1, 3, מורע המלוכה באדום; cf. ורע הממלכה in 2, 11, 1; 2 Chr. 22, 10. It is not certain, however, whether **א** באדום stood in the original text: we should expect באדום אשׁר.
- Between ^a and ^b **Θ** inserts vv. 23-25 which are misplaced also in **א**, interrupting the connection there just as badly as in **Θ**. The first part of v. 23, which is identical with the first part of v. 14 is therefore canceled in **Θ**, καὶ Ἀδερ ὁ Ἰδουμαῖος being repeated from v. 14^a to reconnect the broken thread of the narrative. The arrangement of the subject-matter thus resulting in **Θ** is most unnatural. 10
- KITTEL is wrong in inferring from the omission in **Θ** of **א** בהרן דור אתם (v. 24) that these verses formerly had the same place in **א** as in **Θ**. This gloss is very late and has no connection with the beginning of v. 15; cf. v. 24. For the original position of these verses cf. notes on vv. 23, 24.
- (15) **א** זקיות is meaningless, as the rest of the verse shows. **Θ** ἐν τῷ ἔξολεθρευσαί is 15 a guess, founded on v. 16^b ἕως οὗτοῦ ἔξωλέθρευσεν. Emend: בהבות (cf. ויך at the beginning of ^b).
- We cannot tell what is rendered by **ס** **ס**, both **א** ויך (v. 15^b) and **א** הכרית (v. 17) being translated by **ס** **ס**.
- א** ויך; so, too, **ט**; but **Θ** καὶ ἔκοψαν. 20
- (17) The Edomite prince is called אדר in 17^a, and הדר in 14, 17^b, 19, 21, 25. We do not venture to alter either of these forms; both appear equally possible, and **Θ** Ἀδερ obliges us to take the possibility into consideration that the name may have been אדר or הדר. [Cf. below, p. 141, l. 47. — P. H.]
- א** הוא ואנשים ארמיים מעבדי אביו is mutilated in **Θ**: **Θ** αὐτὸς καὶ ἄνδρες Ἰδουμαῖοι 25 δούλοι τῶν παίδων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ is due to the combination of the doublet δούλοι and παῖδες. In **Θ** αὐτὸς καὶ πάντες οἱ Ἰδουμαῖοι τῶν παίδων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ the addition πάντες is either miswriting for ἄνδρες or shortened from the expanded πάντες ἄνδρες.
- א** לבוא; so, too, **ט**; **Θ** καὶ εἰσῆλθον, **Θ** καὶ εἰσῆλθεν would seem to be inaccurate rendering: יבא or יבאו would anticipate what follows. 30
- H. WINCKLER's (*Alttest. Untersuch.* pp. 1 ff.) attempt, which has been followed by BENZ., to trace two different sources in the story of Hadad, has no adequate textual basis; nor can it be supported by the conjecture that **א** לבוא is a correction for יבא or יבאו (cf. above, l. 31). The only thing that can be adduced 35 in favor of יבא (or יבאו) and the assumption that the narrator first tells the whole story in a brief outline, afterwards adding the details, is **א** במדן; but this word is questionable.
- (19) **א** במדן; **Θ** ἐκ τῆς πόλεως Μαδιαμ (**Θ** ^Λ τῆς πόλεως) is an artificial attempt at emendation, and is quite out of the question on account of the situation of the city 40 of Midian. Emend, with THENIUS, מפקען (cf. Jud. 10, 12 in both **א** and **Θ**). **א** במדן could be defended if we read יבא or יבאו in v. 17 for **א** לבוא (cf. above, l. 35) and assume that Hadad and his people fled first to Midian and undertook the journey to Egypt only after Joab and the Israelitish army had left Edom. But this hypothesis is a mere makeshift. 45
- Θ** rightly omits **א** מפארתן, מצרים, וארץ נהן לו; they are scribal expansions, the first two being correct, but unnecessary, the last one unnecessary or wrong, since it either interprets or contradicts the preceding **א** ויהם אמר לו.
- א** בעני; so, too, **ט**; **Θ** ἐναντίον, the word in the Hebrew text from which **Θ** was translated being either miswritten or misread. 50
- א** את אחות אשתו אחות וגו' is quite correct. The repetition of אחות is due to the fact that the narrator, as is evident from v. 20, did not know, or did not care to mention, the name of the Egyptian wife of the Edomite Hadad; he therefore

- II (7) **א** **קָרָא** is a Jewish substitute for **אָלַה**.

V. 7^b is a later addition, as the position of the words in v. 7^a proves.

Θ + **καὶ τῇ Ἀσάρτῃ βδελύγματι Σιδωνίων**; these additions were occasioned by **ב**, 23, 13; cf., too, v. 33.

If we do not accept these conclusions, **א** **בְּהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם**, which is 5 wanting in **Θ**, must be looked upon as an addition, and canceled. The fact, however, that this phrase is not identical with the corresponding expressions used in **ב**, 23, 13 speaks in favor of its being original. And **וְכֵן** (v. 8) is also against the authenticity of v. 7^b both in the form given by **א** and in that given by **Θ**. Instead of **א** **לְמֶלֶךְ** **Θ** has **τῷ βασιλεὶ αὐτῶν**; the translator found, therefore, **לְמַלְכִם** 10 in his text. [**א** **מֶלֶךְ** points, of course, to a Q^c **בְּשֵׁת**; cf. **עֲשֵׂתָהּ**, **חָפֶת**, &c. (see ZAT 3, 124, SIEGFRIED-STADE s. v., and W. R. SMITH, *Rel. of the Semites*² p. 372 (German ed., p. 284). **א** **מֶלֶכֶם** represents a form *Malikām*; cf. **נִמְר** *námir, nimr* 'panther,' &c. (cf. LAGARDE, *Nomina*, p. 8, l. 32; contrast BARTH, §§ 21. 118). In the cuneiform transliterations of Canaanite names **מֶלֶךְ** is often expressed by 15 *Milk*; e. g. *Abimilki, Aximilki* (KB 2, 172, 84) = **אֲבִימֶלֶךְ**, **אַחִימֶלֶךְ** (cf. GRAY, *Heb. Proper Names*, p. 147); contrast *Hebraica* 1, 176, n. 1. — P. H.]

- (8) **א** **מִקְשִׁירֹת וּמוֹבְחֹת לְאַלְהֵיהֶן** does not connect with what goes before, and may be a marginal gloss which has crept into the text. Was the original form of this gloss **מִקְשִׁיר וּמוֹבַח לְאַלְהֵיהֶן**? **Θ** has both **ἐθυσία καὶ ἔθυσ** and **ἐθυσίων καὶ ἔθυσον**. But 20 even in this form, on account of the order in which the verbs stand, v. 8^b does not give the impression of being old. If we prefer to leave v. 8^b in the text we must assume that these words stood originally either after v. 3 or after v. 4^a.
- (9) **א** **הַנְּרָאָה** is taken by the punctuators to be the perfect with the article used as a relative pronoun, but **Θ** **τοῦ ὀφθέντος αὐτοῦ** suggests the participle. If this 25 passage were not very late we should restore the participle following **Θ**; cf. below l. 30 [and note 38 of the paper cited above, p. 80, n. *. — P. H.]
- (10) **א** **וְנִרְאָה**. This perfect with *Waw copulative* continuing the preceding **וְנִרְאָה** of **א** is a syntactical blunder, which is avoided by **Θ** **καὶ ἐντεταμένῳ αὐτῷ**. It is questionable, however, whether we are justified in emending **וְנִרְאָה**; cf. above, 30 l. 26. It is just as possible that **א** was corrupted from an original **הַנְּרָאָה אֵלֵינוּ** **וְהַנְּרָאָה אֵלֵינוּ** as that the present text is original and afterwards altered or interpreted according to the rules of Hebrew syntax.
- V. 10^b was not understood by **Θ**: **Θ** **καὶ φυλάξεσθαι ποιῆσαι**, **Θ** **καὶ φυλάξει καὶ ποιήσας** are due to a confusion of **א** **שָׁמַר** **וְלֹא שָׁמַר** with **וְלֹא שָׁמַר**. 35 After v. 10^b **Θ** inserts again v. 4^b. This was probably caused by the fact that both verses speak of **אֱלֹהִים אֲחֵרִים**.
- (11) **א** **כִּרְיִתִּי וְחֻקֵּי**, **Θ** **τὰς ἐντολάς μου καὶ τὰ προστάγματα μου**, **S** expands: **مَعْنَى** **مَعْنَى**. **א** **כִּרְיִתִּי**, but **Θ** **ἐκ χειρὸς σου**, **S** **من يدي**. **א** must not be altered; cf. I S 15, 28 40 where **Θ** has **ἐκ χειρὸς** also. **Θ** **S** conform the passage to vv. 12. 31. 34. 35.
- (12) **א** **אֶקְרָעָה**; so, too, **TS**; but **Θ** **λήψομαι**, as though the text read **אֶקְרָעָה**; in the same way we find **λῶβ** for **אֶקְרָע** in v. 13, where **TS** again express **קָרַע**. But we should probably not alter **א**, as **Θ**, it may be supposed, conforms this passage to the usage found in vv. 34^b-39: v. 12 is from the same pen which wrote vv. 31. 45 33. 34^a. There we find **קָרַע**, but the author of vv. 34^b-39 uses **לָקַח**. VV. 13 and 32, on the other hand, represent redactional additions and exhibit a mixed phraseology.
- (13) **א** **וְיְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בַּחֲרִיתִּי**; so, too, **TS**; **Θ** **ἱερουσαλὴμ τὴν πόλιν ἣν ἐξελεξάμην**, **S** **القدس** **المدينة**. We must not alter **א**. The usual phrase, with **עִיר** after **יְרוּשָׁלַם**, 50 in **Θ** has probably been restored by a later hand.
- (14) **א** **הוּא הַמֶּלֶךְ הוּא בָּאֲדָוָם**; **TS** paraphrase this text. **א** **הוּא** is disconnected, and **א** **הַמֶּלֶךְ** would be a poetic circumlocution for **בֶּן הַמֶּלֶךְ** and therefore out

10

The suffix of יָקוּחַ is to be taken from the second מִקּוֹחַ (*haplography*; cf. p. 82, l. 17). GRÄTZ's emendation יָקוּ for מִקּוֹחַ does not commend itself. מִמְחִיר [see DELITZSCH, HW 404^b; SCHRADER's KB 2, 224, 49; cf. 2, 7, 16. — P. H.] means *at the current rate or according to the value* (ὁ ἐν ἀλλοτρίῳ in exchange or by barter) not *at an extra rate or at a higher figure*, as in the case of the Egyptian horses. There is no reason for emending the text; מִמְחִיר = Assy. *suxiru* constructed by CHEYNE, *Expository Times*, 11, 3 (Dec. 1899) p. 138, cannot be taken into consideration if only on account of its uncertain existence. [Assy. *suxiru* does not mean *horse*; it might perhaps denote *the suckling colt of an ass*; JENSEN compares شجر to bray or to neigh (صهيل الغرس); but even this is not 10 certain, as we have no parallel passage; cf. DELITZSCH's HW 173^a. 496^b; SCHRADER's KB 2, 226, 65. *Suxiru* = *suxêru* = *suxâru* is a diminutive form (فعيل) like *usâlu* 'young gazelle', *sugâqu* 'alley' (زقاق) &c.; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 35. For the following lines (ll. 68-74) of the cuneiform account of Sardanapalus' Arabian campaign (see my translation in the *Études &c. dédiées* 15 à M. Leemans, Leyden, 1885, p. 141) cf. 8, 9, 8; Deut. 29, 23; 31, 17; also DILLMANN's *Chrest. Aeth.*, p. 4, l. 21. — P. H.]

(29) מִמְחִיר וְתַעֲלָה וְתַנָּא; καὶ ἀνέβαινεν ἡ ἔξοδος paraphrases מ.

מִמְחִיר וְתַעֲלָה וְתַנָּא . . . מִמְחִיר וְתַעֲלָה וְתַנָּא, but ἡ ἀρμα ἀντὶ ἑκατὸν ἀργυρίου καὶ ἡ ππος ἀντὶ πεντήκοντα ἀργυρίου. The smaller numbers are more prob- 20 able.

Since the chariots and horses form the subject of the sentence, מִמְחִיר is to be pointed, with מִמְחִיר.

- II (1) The section 11, 1-10 is compiled from different sources and interspersed with 25 several interpolations. The constructions are often harsh and there are a number of repetitions. The text of מ is still free from some interpolations in מ; nor does it exhibit the harsh constructions and repetitions, but in this respect מ represents a subsequent correction of מ. מ gives v. 3^a of מ after מ אהב נשים at the beginning of v. 1, thus smoothing v. 1 and placing the general statement 30 before the details. The connection with the remainder of v. 1 is gained in מ by inserting καὶ ἔλαβεν and repeating מ נשים. This makes מ ואת בת פרעה, at the end of v. 1^a, syntactically tolerable. V. 3^b of מ, which anticipates the special statements of v. 4, is canceled in מ. This again is a smoothing of the original text as represented by מ. We certainly fail to see why v. 3^b should have been 35 subsequently inserted. V. 4, too, of מ is given by מ in a smoother form, מ נשיו אחרים being transposed to the end of the verse. VV. 6-8 of מ appear in מ in the order: 7.8.6. The sequence in מ, however, is preferable since v. 7 is plainly intended to substantiate the *judgment* (cf. p. 146, l. 17) on Solomon pronounced in v. 6.

We see therefore that מ gives the text of מ 11, 1-11 in an older form but with secondary transpositions. 40

מ ואת בת פרעה is out of place before v. 1^b, and either was added by a copyist whose imagination outran his critical feeling, or is a marginal gloss. מ has endeavored to mend matters by transposing. 45

מ צִדְנִית (read צִדְנִית) is doubtless also an addition; it is wanting in מ, which has the doublet Σύρας before Ὀδουμαίας, and + Ἀμορραίας after Χερταίας.

(2) מ אֶבְרָם is a transcriptional error for מן, מן, מן.

מ בהם is a scribal error for בהן, but stood in the text from which מ was translated; cf. above, p. 83, l. 35; p. 95, l. 31. 50

(5) V. 5 is a late addition which has been spun out of v. 7, and is wanting in מ. 2, 23, 13 also may have had something to do with this addition.

(6) V. 6 should stand before ויתאנף v. 9, where it is rightly placed by מ.

10 of again in 6 Sw. 2,46ⁱ; LAG. 2,35) the last four words of which are identical with the last four words of v. 26^a. This is an intentional alteration; the higher numbers given for Solomon's horses in 5,6 lend themselves better to the way in which Solomon was pictured in later times. The text of 10,26^a is quite right.

As stated above, p. 79, l. 25, the gloss 10,1^a reappears, in a somewhat smoother form, after 6 10,30 = 10,26 as well as after 2 Chr. 9,25 as v. 26.

10,26 is wrongly pointed, as is shown by עמ. Point וַיָּבִיאוּ following 6 και ἔθετο, וַיָּבִיאוּ; 2 Chr. 9,25; 1,14: וַיָּבִיאוּ.

(27) 10,26; so, too, 2 Chr. 9,27. 6 τὸ χρυσεόν και τὸ ἀργύρεον and 2 Chr. 1,15 10,26 are scribal expansions.

(28) The first half of the verse should end, not with מִצְרַיִם, but with יִמְקֶה, which must be the name of a second place from which horses were brought. The מ = מן, and 2 Chr. 1,16 has the better reading וּמִקְוֶה. Eusebius: Κώδ, πλησίον Αἰγύπτου, and St. Jerome: *Coa qua est juxta Aegyptum* (LAGARDE, *Onom.* 273,86; 111,81) 15 bear witness to this reading also. Some modern expositors think it refers to *Kue* in Cilicia. As there seems to occur alongside of *Kue* in inscriptions of Shalmaneser II a land *Muṣr* situated S of the Taurus mountains, H. WINCKLER, *Alttestam. Untersuchungen* (Leipzig, 1892) pp. 172ff. advanced the theory that Solomon had not imported horses from Egypt but from this Cilician *Muṣr*, and 20 this hypothesis has been adopted by BENZ. and KITTEL. But this is impossible on account of v. 29 which there is no reason not to derive from the same hand as the preceding v. 28. The only natural explanation of the statements in v. 29 is that they refer to the transit through Solomon's land of the exported chariots and horses. The expedient KITTEL resorts to in his commentary on *Kings*, that 25 Solomon had his agents in Cilicia who supplied also the Hittite and Aramean kings with horses and chariots, breaks down if we remember the hostility prevailing between Solomon and Aram-Damascus.

Still less can we think of a land *Muṣr* in North Arabia, if there be any such region. Carriage-horses are bred in cultivated regions, and only from such 30 districts can carriages and horses be exported. The wealth of Egypt in chariots and horses is referred to by Homer in his description of Thebes in Egypt. In Is. 31,1 the Judeans long for the succor of the Egyptian horses and chariots, as this branch was not well represented in their own army. The chariots are mentioned also in our passage, and before the horses. Nowhere is there any reference 35 to a North Arabian or Cilician land exporting chariots. Even in our days a good breed of horses is raised in Egypt. The Arabian horse is above all a saddle horse and can never be exported in such numbers as would be implied by our passage, since the feed (barley) must be imported. Cf. SOCIN, ZDPV 18, p. 187. For the Pharaonic horse, which race is probably represented by the modern 40 Dongolâwî, cf. A. THAER, *Die altägyptische Landwirtschaft* (Berlin, 1881) p. 29; G. ZIPPELIUS, *Das Pferd im Pharaonenlande in Zeitschrift für Pferdekunde und Pferdezucht*, 1900, Nos. 17-20.

[Contrast Crit. Notes on Chron., p. 72, l. 4; Crit. Notes on Isaiah, p. 98, l. 8; p. 133, l. 17; p. 140, l. 20; also HOMMEL, *Gesch. Babyl. und Assy.* (Berlin, 1885) 45 p. 610, n. 3; WINCKLER, *Altorient. Forschungen*, first series (Leipzig, 1893-97) p. 28, n. 2 and the passages given in the index, sub *Muṣri*, on p. 563 of that volume; finally WINCKLER's *Gesch. Israels* 2 (Leipzig, 1903) 265 and KAT³ 141. 145.147.238. It seems almost certain that in several passages of OT the final ׀ in 10,1^a represents a later addition due to a misunderstanding, and the 50 original reading in such cases may have been מִצְרַיִם. מִצְרַיִם was no doubt often written 'מצרי'; cf. above, p. 80, l. 3 and CHEYNE-BLACK's EB 3162. For the final ׀ in *Muṣri* see the footnote on p. 72 of the Crit. Notes on Chronicles. — P. H.]

10

It is by no means certain that the author of v. 22, which represents a late addition, did not think that Solomon's ships actually sailed for Tarshish. The misunderstanding of the Chronicler (*cf.* above, p. 118, l. 47), if there be any at all, would be all the more pardonable as KLOST. interprets the expression *אֲנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ* in the same way. We may safely assume that the author of v. 22 believed that gold, silver, ivory, monkeys, and *תְּכָיִים* (*cf.* 2 Chr. 9, 21), whatever that may be (see below, l. 13), came from Tarshish. We must always bear in mind that the geographical notions of the ancients were very vague; see the abstract of my paper *The Rivers of Paradise* in JAOS 16, ciii and my article *Wo lag das Paradies in Über Land und Meer* 1894/95, No. 15. For *Tarshish* see HAUPT, 10 *Canticles*, p. 40 (*Hebraica* 18, 230).

CARL NIEBUHR in PEISER's *Orientalistische Literaturzeitung* (OLZ), vol. 3, col. 69 (Feb. '00) proposes to read *תְּכָיִים negroes* (*cf.* 2 Chr. 12, 3: לִבְיִים תְּכָיִים וְכוּשִׁים; *Ἡ Τρωγλοδύται* for *תְּכָיִים* is, of course, nothing but a guess) for *תְּכָיִים*. This, he adds, would establish beyond all doubt that the cargoes of the *אֲנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ* came from West Africa. *Cf.* also WINCKLER's review of KITTEL's commentary on *Kings* in OLZ 4, 148 (Ap. '01). According to WINCKLER *תְּכָיִים* (רֶב טָרִים) *Jer.* 39, 3 = *שָׂר כַּכִּיִּים*, *negro* and *eunuch* being identical; *cf.* BENZ. *ad* 2 Chr. 12, 3; contrast GIESEBRECHT and DUHM *ad* Jer. 39, 3. — P. H.]

Traces of the exegetical tradition found in 2 Chr. 9, 21 appear also in *Ἡ*: *cf.* *Ἡ* ναὺς ἐκ Θαρσεῖς for *אֲנִי תַרְשִׁישׁ* 2° and *Ἡ* μετὰ τῶν παίδων Χείραμ. In the same way *Ἡ*, which otherwise renders *אֲנִי תַרְשִׁישׁ* 2°, translates *אֲנִי תַרְשִׁישׁ* 2°. *נִשְׂאָה* is omitted by mistake in *Ἡ*. [For *נִשְׂאָה* we must point *נִשְׂאָה*; *cf.* above, p. 77, l. 43. — P. H.]

Ἡ *καὶ λίθων τορευτῶν καὶ τελεκητῶν* (*Ἡ* ἀπελεκητῶν, *cf.* above, p. 83, l. 28). It is impossible to say what *Ἡ* read in the Hebrew. [The Hebrew equivalent of *Ἡ* might be *אֲבָנִים מִתְּחִיבוֹת* (*cf.* above, p. 83, l. 2 and 7, 36; Ex. 39, 6, &c.); but the translation of *Ἡ* here is evidently nothing but a guess (*cf.* above, l. 14). — P. H.]

- (23) *Ἡ* *הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה*; so, too, *Ἡ* and 2 Chr. 9, 22; but *Ἡ* *הַמֶּלֶךְ*. It is safer to cancel it as scribal expansion.

On the other hand, *τῆς γῆς* dropped out by accident in *Ἡ* after *ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς*; *cf.* below, l. 36.

Ἡ *לְעֵשֶׂר וְחֲנָמָה*; so, too, *Ἡ*; but 2 Chr. 9, 22 *לְעֵשֶׂר וְחֲנָמָה*. We cannot tell what was the original reading in this case.

- (24) *Ἡ* *καὶ πάντες βασιλεῖς τῆς γῆς*, *Ἡ* *וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ*; 2 Chr. 9, 23 *וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ*; *Ἡ* was read by *Ἡ* which interprets *אֶרֶץ* *וְכָל דִּירֵי אֶרֶץ*; *cf.* Gen. 41, 57; 1 S 14, 25; 17, 46; 2 S 15, 23. The interpretation given in *Ἡ* and 2 Chr. is better. It is unnecessary to insert, with KLOST., *מַלְכֵי*. We cannot infer from 8, 5, 14 that *מַלְכֵי* stood in the text; the author of 5, 14 had also v. 23 before him. 40 For the construction *cf.* 2 S 15, 23; [see GES.-KAUTZSCH, § 145, e. — P. H.] *Ἡ* *אֱלֹהִים*, *Ἡ* *Κύριος*, *Ἡ* *יהוה*, rightly. [*Cf.* above, p. 80, l. 48.]

- (25) *Ἡ* *כָּל כֶּסֶף*; *Ἡ*; whether rightly, may be questioned, since the omission may be due to a correction made in accordance with v. 21. It is also possible that the translator, or the scribe of the Hebrew MS from which *Ἡ* was translated, skipped from *אֲנִי* to *וְכָל*.

Ἡ *στατήν* for *אֲנִי* *וְנִשְׁקָה* is a misunderstanding; the narrator thought of *armor*. There is no reason for emending, with GRÄTZ, *מוֹשֶׁק* *musk* or rather *מוֹשֶׁךְ* [Arab. *misk*, Syr. *ܡܫܟܐ*; *מוֹשֶׁךְ* is the modern Hebrew spelling. — P. H.]

- (26) VV. 26-29 are given twice in Chr.: first, 2 Chr. 1, 14-17, and then 2 Chr. 9, 25, 27, 28, in the same connection as in our passage, but in fragments and with an addition which we find also in *Ἡ* after the present verse. V. 26^a is replaced in 2 Chr. 9, 25^a (just as in *Ἡ*; *cf.* above, p. 79, l. 18) by 1 K 5, 6 (which is made use

10 meaning, which is favored by the singular **מסעך**, not **מסערים**, could be harmonized with **מסלות**, as the original meaning of **מסלה** *highway* is *elevation*.

For the difference between *כַנִּיטוֹת* *harps* and *נבלים* *lyres* see the Appendix to WELLHAUSEN's translation of the Psalms, p. 223, l. 7. — P. H.]

V. 12^b is abridged in 2 Chr. 9, 11, the Chronicler substituting **וְלֹא נִרְאוּ כְהֵם** for **וְלֹא נִרְאוּ אֲלֵהֶם** in our passage, and **עַד הַיּוֹם הַזֶּה** for **לְפָנֵינוּ**. 5 inserts **וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה** after **וְלֹא נִרְאוּ אֲלֵהֶם**.

For **א** **נראה** **ע**^V has more explicitly, ὡφθησάν που, **ע**^L ὡφθη που ἔτι.

- (13) מלכר אשר נתן לה כד המלך שלמה is perfectly right and must not be considered a gloss (so KLOST. and KITTEL); nor need we cancel שלמה (so BENZ.), although it is omitted in S as well as in 2 Chr. 9, 11. Solomon gave his royal visitor for her presents an ἀντίδωρον commensurate to his wealth and power. Besides, being a courteous Oriental, he presented to the Queen of Sheba everything in which she had shown an interest during her sojourn either by inquiries or requests. We should perhaps invert the order of these two clauses. 2 Chr. 9, 12 מלכר אשר הביאה אל המלך shows that the Chronicler misunderstood the present passage or excerpted a corrupt text. This may be inferred also from תתן for תהפך of our verse.

ⲙⲓ ⲛⲉⲃⲣⲓⲁ; ⲘV, with scribal expansion, καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτῆς.

- (15) *אִם כִּי הָיָה כֵּן* is corrupt. This corruption must have been an early one: it existed at the time of the Chronicler. S has for these words in 2 Chr. 9, 14 the *quid pro quo* *לְכָךְ, אֶת מַחְבְּלִי, וְכִמְחָבְלִי*, but we are not justified in emending, with KITTEL, *מִלְכָּד מֵאֲשֶׁר בָּא מִן הָעֵרִים*, especially as this would yield a sense quite unsuitable in the present context. Nor need we insert, with KAMPH., *מֵאֲשֶׁר בָּא* before *מֵאֲנִי הָעֵרִים*. Instead of *אֲנִי* read *מִקְנִשִּׁי* (so KLOST.), in accordance with *ὁ φόρος* and on account of *מִפְתָּר*.

אִלְלִי cannot be explained. Taking הַכְּלִים into consideration, and on the supposition that the verse is of late date, I venture to emend הַתְּנִירִים [תַּנְיָר, *Assyr. tamkaru* (stem מַכַּר, with prefixed ת as in *targumānu* 'dragoman,' from רָנַם *to cry, to call*; Eth. ረገጠ: *to decry, to execrate, to curse*; cf. رَجِمَ &c.) is a very old word (see BROCKELMANN's *Lex. Syr.*, s. v. اَلْحَمَلُ and DELITZSCH's HW 222^b; *Beitr. z. Assy.* 2, 28; GES.-BUHL¹³ s. v. מַכַּר). The נ is due to partial assimilation (cf. above, p. 112, l. 15) of the כ to the preceding מ in *tamkaru*; for the complete assimilation of the מ to the following guttural (ג, כ and غ, خ are gutturals but not א, ה, and ע, cf. SIEVERS, *Hebr. Metrik*, p. 14) cf. *Assyr. iqqu* = *imqu* 'he fell,' DELITZSCH, § 49. — P. H.]

אח וכל מלכי ערב is attested only by U^{v} καὶ πάντων τῶν βασιλέων τοῦ πέραν (UL τῶν ἐν τῷ πέραν) is a misreading of אח following 5.4. A consequence of the misinterpretation is the prefixed article in אח . We must read, with 2 Chr. 9.14, וכל מלכי ערב; so, too, S אח ערב ; אַרְבָּעֵי אַלְפִּים A^{s} : τῆς Ἀραβίας.⁴⁰ For the confusion between ערב and ערב see SIEGFRIED-STADE s. v. ערב i, ערב ii, and ערב ; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 121, l. 44.

- (16) requires the pointing מִסְתֵּר (so KLOST.) instead of the ἀπαρ λεγόμενον מִסְתֵּר. It is Hexaplaric in ט (cf. FIELD *ad loc.*) and in מ scribal expansion.

Ⲙ ⲃⲁⲧⲏⲙ ⲛⲁⲣⲁⲧⲁ, Ⲙ ⲧⲣⲓⲁⲕⲟⲥⲓⲁ δόρατα, a conformation to the numbers of v. 17 which is not plausible. Nor does Ⲙ ⲧⲣⲓⲁⲕⲟⲥⲓⲟⲓ for Ⲙ ⲙⲁⲟⲧ ⲡⲥⲥ commend itself.

ⲙ ⲓⲅⲉ [cf. Ger. *daraufgehen*], Ⲭ ⲉⲡⲏⲥⲁⲛ, Ⲭⲣ ⲉⲡⲏⲥⲁⲛ, Ⲭ^{242.243} ⲉⲛⲏⲥⲁⲛ are merely free renderings of ⲙ; so, too, v. 17.

- (17) GL supplies καὶ ἐποίησε following v. 1^b; so, too, S in v. 19. 50

המלך, \mathfrak{GVL} , is scribal expansion.

- (18) מִן הַיָּמִים, ὁδοιμαγία, טַבָּח; 2 Chr. 9, 17 substitutes for this word, which may have become unintelligible at that time, נִהָר. שׁוֹפֵט is a guess. [Cf. Is. 13, 12.]

- 10 [א אל is miswriting for על (so 8 codd. Kenn., edd. Sonc. 1486. 88, and 2 Chr. 9,16); Assy. *radû* (= Eth. *Ḍ.Ḍ.ḥ.* to help; cf. Lat. *adjuvare* and French *ajouter*) 'to add' (DELITZSCH, HW 613^b) is invariably construed with *eli* = על, not with *ana* = אל; cf. below, p. 125, l. 7. — P. H.]
- א שמעתי; ט + ἐν τῇ γῇ μου, as at the end of the preceding verse, is scribal expansion. 5
- (8) Instead of א אנשיך (cf. 2 Chr. 9,7) ט has here αὶ γυναικες σου and S נשים. א contains a tautology, especially as Solomon's אנשים are continually listening to his wisdom only in as far as they are עבדיו; and the whole people ought to have been mentioned along with the עבדים. The Queen of Sheba, however, being 10 a woman, would naturally think of the נשים; and any one who can give the author credit for psychological insight will prefer the reading of ט.
- For א אשרי 2° (so, too, טVSC) 9 codd. Kenn., edd. Sonc. 1488, Neapol. Brix., 2 Chr. 9,7, and טL read ואשרי. א is preferable; the addition of the ו is more easily explained than the omission of this conjunction. 15
- א השמעים; so, too, טSC; 2 Chr. ושמעים smooths the text.
- א חכמתך, טVL πᾶσαν τὴν φρόνησίν σου is scribal expansion.
- (9) א על כפא ישראל; 2 Chr. 9,8 כסאו למלך ליהוה אלהיך, which is strangely redundant; ליהוה אלהיך, however, may perhaps be due to vertical dittography (cf. above, p. 86, l. 30). 20
- א לעולם; so, too, SC; but טV στῆσαι (טL τοῦ στῆσαι αὐτόν) εἰς τὸν αἰῶνα; 2 Chr. 9,8 להעמידו לעולם. These variants must not be explained, with KLOST. and BENZ., as being due to different interpretations of an original ככל העמים; it would be impossible to explain why ט and Chr. have both expressions side by side; moreover, the phrase לעולם פ' העמיד is good Hebrew; cf. ψ 148,6; 1 Chr. 17,14. The 25 addition לעמידו in 2 Chr. and ט is a gloss inserted in order to explain the difficult לעולם. The glossator may have thought of Prov. 29,4.
- א וישימך למלך; ט + ἐπ' αὐτούς, similarly 2 Chr. וינתן עליהם.
- א לעשות משפט וצדקה; ט, awkwardly, τοῦ ποιεῖν κρίμα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν κρίμασιν αὐτῶν (טL αὐτοῦ). 30
- (10) א למלך; so, too, C and 2 Chr. 9,9; ט τῷ Σαλμων; S למלך אלהים as in א at the end of the verse; contrast below, l. 35.
- א לא בא; so, too, טI; S לא היה, 2 Chr. ולא היה smooth the text.
- א לרב; Chr.; S לרב א.
- א למלך שלמה; so, too, טC, Chr.; S here simply למלך; contrast above, l. 32. 35
- א וגם אני חירם. In 2 Chr. this is replaced by חירם ועבדי שלמה, an intentional apologetic alteration to harmonize this passage with 9,26 f. The necessary consequence is the substitution of הביאו for נשא of our passage.
- (11) The second מאפיר of א is scribal expansion, and is omitted both in ט and in 2 Chr. 9,10. 40
- There is no reason for questioning א ואבן יקרה at the end of the verse. CHEYNE's emendation, *Expository Times*, 10,5 (Feb. 1899) 239, לקרות את הבתים has no textual basis and seems uncalled for.
- (12) א המלך; so, too, טC and 2 Chr. 9,11; S מלך אלהים.
- א מכער, attested by ט ὑποστρώματα, C סעיר, is obscure; 2 Chr. 9,11 substitutes 45 for it מכלות which is meaningless and probably a mere guess just a S מכלות. We are therefore not justified in emending, with KLOST., מקבוצת, supposed to mean *divans*, which would be just as meaningless in this context as מכער of the Received Text. GRÄTZ's conjecture מעקר is rather airy; nor has CHEYNE's correction קפן (l. c.) any solid foundation, although it is more real. 50
- [The word might perhaps be translated *stand*, something on which a thing rests or by which it is supported (מער). This might refer to any frame on which vessels or utensils may be laid or to an *elevated platform* or *estrade*. This latter

- 9 point הקטיר, *i. e.* perf. with *Waw consec.* as substitute for the impf. expressing the *modus rei repetitae*; [contrast Crit. Notes on Proverbs, p. 52, l. 17; p. 68, l. 26. — P. H.] Sw. 2,35⁵ (LAG. 2,7) καὶ ἐθυμία ἐνώπιον Κυρίου might suggest that nothing but הקטיר לפני יהוה stood in the text, but we have reason to suspect that 6 has smoothed the text. GRÄTZ's emendation, והקטיר על המזבח אשר לפני הרביר, 5 is based on a fanciful notion which is entirely at variance with the actual arrangements in the Solomonic Temple. 11 אשר לפני יהוה is a more exact explanation to המזבח; and, probably, ושלם את הבית originally formed one sentence with לשם יהוה in 10,1, which in its present position interrupts the context very badly. 11 instead of ושלם shows that this clause was written by a very late writer. 10 This is evident also from the Aramaism שלם for Heb. בָּלָה, *cf.* S Deut. 20,9. Later writers no longer observe the rules of the *Waw consecutive*.
- (26) 11 את before אילת is correct; we must not emend, with GRÄTZ (who refers to 2 Chr. 8,17) אַעל. Instead of 11 אֵלֹת 6 reads correctly Αἰλαθ; *cf.* 6,16,6. 15 11 על שפת ים סוף is a geographical blunder; but 6 τῆς ἐσχάτης θαλάσσης, 6L τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχάτης, if = הים האחרון, would be no better. In 2 Chr. 8,17 we read simply הים without any qualification. We cannot tell what the Chronicler corrected in this case, nor do we know why he altered the text, as in the following verse he gives, for v. 27 of the present chapter, the strange statement: 20 וישלח לו חירם ביר עבדיו אניות. [It would have been necessary to send the Tyrian ships overland across the Isthmus of Suez! It is true that Sennacherib transported sea-going vessels overland on drags (Assyr. *ḥir gurgûre* = ܚܝܪ ܓܘܪܓܘܪܐ Is. 28,28, threshing-sledge; DELITZSCH, HW 641^a below reads *gamgûge*); *cf.* KAULEN, *Assyr. und Babyl.*⁵, fig. 36; HAUPT, *The Battle of Halûle in the Andover Review*, May 1886, 25 p. 543; DELITZSCH, *Wo lag das Paradies?*, pp. 76.141. — P. H.]
- (27) 11 באני. If this referred to Solomon's ships it would have to be stated. Nor does this word stand in its proper place. It is a gloss and entirely superfluous as it is a matter of course. In 2 Chr. this gloss has worked mischief. 30 Of 11 אנשי אניות ירעי הים the first expression at least must be a gloss.
- (28) 6 εἰς Σωφῆρα for 11 אופירה is nothing but a transcriptional error, the final Σ of the preposition ΕΙΣ being dittographed; [*cf.* p. 103, l. 35 and 22,26. — P. H.] 30 11 ארבע מאות ועשרים; so, too, 6L 6S; but 2 Chr. 8,18 ארבע מאות וחמשים, and 6V ἑκατὸν εἴκοσι. This latter number would seem to be the original one.
- 10 (1) With regard to לשם יהוה, *cf.* above, l. 9. The conjecture there advanced is preferable to KLOST.'s hypothesis (which has been adopted by KAMPH., BENZ., and KITTEL) that the clause ואת שמע הבית אשר בנה שלמה dropped out after 11 שלמה through *homoteleuton*. In view of the concise style of this verse, and the subordinate part taken by the Temple in the following narrative, we do not 40 expect any such statement here. In 2 Chr. 9,1 לשם יהוה is omitted; 6 καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου, 6L 6S 6V try to establish a syntactical connection. 11 לשם יהוה is no doubt responsible for the mistranslation τὸ ὄνομα in 6 of 11 שמע שלמה. 35 11 לנפות שלמה; so, too, 6S 6L. In 2 Chr. 9,1, more explicitly, לנפות שלמה; [*cf.* above, 45 p. 70, l. 40. — P. H.]
- (2) 11 גמלים, so only 6; but 2 Chr. גמלים, 6L 6V καὶ κάμηλοι, 6L καὶ κάμηλοι μετ' αὐτῆς. The connection with is smoother; the asyndetic construction would make 11 וקררה a separate circumstantial clause. 50 11 לרב, so, too, 6S 6L; 2 Chr. 9,1, more briefly, לרב. 50 11 ואבן קררה, 6L, with scribal expansion, καὶ λίθον τιμιον πολύν. 11 אל שלמה; S, many Heb. codd., edd. Sonc. 1486.88, Neapol., Bomb. of 1517, אל המלך ש'.

- (22) למסע־בך; so, too, S^c; ὁ εἰς φόρον, 2 Chr. simply לשם.
לעברים למלאכתו, 2 Chr. 8,9 KLOST. and BENZ. emend: למסע־בך. As it is immediately followed by the statement that the Israelites were עבריו, the reading of אלהי is very harsh. But it is sufficient to emend: לעָבַד (*cf.* Gen. 20,6; 31,7; Ex. 3,19; Jos. 10,19) or to point עָבַר; *cf.* Num. 20,21; 21,23; Job 9,18.
[This would mean Solomon did not allow any of the Israelites to serve (as bondservants). He did not impose any bondservitude on the Israelites would be ולא נתן שלמה עבודה על בני ישראל (*cf.* ב, 23,33 and the synonymous שית Ex. 21,22) or, more explicitly, ולא עבד שלמה בבני ישראל (*cf.* Lev. 25,46; Jer. 25,14; 30,8) or, more explicitly, ולא עבד שלמה בבני ישראל עבדה עבד (*cf.* Lev. 25,39). It would perhaps be better to point עָבַר instead of אלהי עָבַר, regarding it as a second accusative = לעָבַר: Solomon did not make any one of the Israelites a bondservant (AV: But of the children of Israel did Solomon make no bondmen; KAUTZSCH's AT: von den Israeliten aber machte Salomo Niemanden zum Leibeigenen); cf. Gen. 17,5; Jer. 1,5 and Gen. 17,20; Jer. 1,18 (GES.-KAUTZSCH, § 117, ii). Even אלהי עָבַר could not be misunderstood in this connection: in the first place the singular is used, not the plural; ולא נתן . . . לעבריו or ולא נתן . . . עבדים . . . עבדי . . . is different from עבדיו which is sufficiently defined by the preceding המלחמה and the following ושריו וגו'. עבד אלהי and עבריו in this context are no more ambiguous than our The Secretary instructed his secretary &c.). — P. H.]
אלהי καὶ παίδες αὐτοῦ καὶ ἀρχοντες καὶ τρισσοὶ αὐτοῦ καὶ ἄρχοντες τῶν ἀρμάτων αὐτοῦ. In ὅτι καὶ τρισσοὶ αὐτοῦ καὶ ἀρχοντες has dropped out through homoteleuton; in 2 Chr. 8,9 מלחמה ושירי שלישי which Chr. substitutes for עבד in our passage (see l. 2); ושירי שלישי is a misunderstanding. [For אלהי שלישי, i. e. his shield-bearers (ὑπερασπισταί), who stood on the Asiatic chariots αὐτοὶ τρίτοι (ἐπ' ἐκείνοις), ὅτι, in the present verse, τρισσοὶ) beside the ἡνίοχοι καὶ παραβάται, see my paper The Heb. term שליש in Beitr. zur Assyriol., 4, 583 ff. אלהי רכבו ושירי רכבו, at the end of v. 22, seems to be an explanatory gloss to the preceding ושירי ושלישי, and the final ושירי possibly represents a later addition than the preceding ושירי רכבו; cf. above, p. 112, l. 33. — P. H.]
(23) אלהי, but Sw. 2,35^h (LAG. 2,8) καὶ οὕτως; so, too, 2 Chr. 8,10: ואלהי אלהי חמש מאות; 2 Chr. 8,10 חמשים ומאתים, but Sw. 2,35^h τρεῖς χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι, LAG. 2,8 τρεῖς χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι, to harmonize the numbers with 5,30 in ὅτι; cf. above, p. 83, l. 13. These variants show how little reliance can be placed on the numbers given in the Books of Kings.
(24) אלהי need not be questioned. It has a similar restrictive meaning in Gen. 27,30; Jud. 7,19 and is used elliptically of the time with the meaning nothing had happened in the meantime but, i. e. just, a very short time ago. אלהי עליה = אלהי עליה after a preceding negative clause; cf. WRIGHT-DE GÖEJE 2,339, C and ما هو الا وقد طلعت آلهة بعد، ibid. 340, D. — P. H.] A translates mechanically: ὅτι. Sw. 2,35 (LAG. 2,6) οὕτως is caused by the transposition. We must not read, with GRÄTZ, αὐτὸς following ὅτι 9,9 τότε. This is impossible since a clause with αὐτὸς follows.
אלהי אל ביתה אשר בנה לה = Sw. 2,35^f (LAG. 2,6) εἰς τὸν οἶκόν αὐτῆς . . . αὐτῇ but 9,9 εἰς οἶκόν αὐτοῦ . . . αὐτῷ (ἢ ἑαυτῷ) = לה . . . ביתה as WELLH., Proleg., p. 186, n. proposes to read. אלהי ביתה, however, is favored by 7,8.
(25) והקטיר אתו אשר לפני יהושע ושלם את הבית: אלהי is beyond translation, and probably consists of a hap-hazard conglomeration of marginal glosses. אלהי is wrongly pointed for אלתו; והקטירה is a gloss to הקטיר אלתו; this explanation is preferable to the emendation proposed by KLOST., אלתו אשר אלהי, especially as יהושע alone appears as nomen rectum of הקטירה. Instead of the inf. abs. הקטיר we must

- tioned, the statement in our passage being expanded as follows: — **יבן את** בית חורון העליון ואת בית חורון התחתון ערי מצור חומות דלתים ובריה.
- (18) **א** K^ethib תמר, which is intended for the Judaic frontier town תמר mentioned in Ez. 47, 19; this only is appropriate in this connection. **א** בארץ, at the end of the verse, may be shortened from יהודה בארץ, but it may also be added in order to differentiate תמר from a place with the same name outside the land of Judah, although such a place is not mentioned elsewhere. Whether **ט** V 10, 23 ἑδεσμα, Sw. 2, 46^d Θερμαῖ render the K^ethib is uncertain. The excessive imagination of the Chronicler substitutes in 2 Chr. 8, 4 תרמר, *i. e.* Palmyra, for **א** תמר. The Q^re therefore requires in our passage תמר, and **ט** S render the Q^re which has also got into **ט**: **ט** V 10, 23 Θοδμορ, LAG. 2, 29 Θοδαμορ.
- [The Q^re תמר is, of course, impossible and an intentional alteration in *maiores* Salomonis gloriam, as BENZ. says. Nevertheless there may be an etymological connection between תמר and תרמר. The form תרמר may stand for תהמר with partial assimilation (*cf.* Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 63, l. 29) of the ת to the מ as in 15 Assy. *amāxiç* for *amāxiç* 'I fought' (אמתחץ); *cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 59, l. 6), *tāmdu* 'sea' for *tāmtu* (תהמת), Aram. שָׁלְדָא 'corpse' for *šalandu*, *šalamdu*, *šalamtu* (see BROCKELMANN *s. v.* **שָׁלְדָא**); *cf.* HAUPT, *Sum. Familiengesetze*, p. 43, n. 2; DELITZSCH, *Assyr. Gr.* § 48. There are still some palm-trees at Palmyra (*cf.* BÄDEKER's *Palestina*⁵, p. 388, below) while the date-palms of התמרים (Deut. 34, 3; 2 Chr. 28, 15; *cf.* Jud. 1, 16; 3, 13) have entirely disappeared (*cf.* BÄD., *Pal*⁵, p. 150 and English translation of *Joshua* in *The Polychrome Bible*, p. 58, l. 4). The change of TADMOP to ΠΑΛΜΥΡΑ may not be due simply to graphic corruption (LAGARDE, *Bild. d. Nom.*, p. 125) but to a popular etymology connecting the name with *palma*, *palmula* (*cf.* *levir* = **דָּוִד** = **דָּוִד**, **לֵוִי**, **לֵוִי**). **א** בארץ (see 25 l. 5 and p. 79, l. 6) may refer to the K^ethib, and במדבר to the Q^re. — P. H.]
- (19) **א** ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה **ט**, while the Chronicler makes use of this statement both in vv. 4 and 6.
- ט** has for **א** ואת ערי הרב ואת ערי פרשים, with scribal expansion, καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν ἄρμάτων καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν ἵππων. Even **א** seems to be 30 expanded as we cannot tell in what way the ערי הרב and the ערי פרשים differed from each other. From 10, 26 we get the impression that they were identical.
- [**א** ואת ערי הרב may be a later explanatory gloss to ואת ערי פרשים; see *Beitr. z. Assyr.*, 4, 586, l. 35; 587, l. 21; *cf.* below, p. 113, l. 30. — P. H.]
- א** ואת חשק שלמה **ט** καὶ ἡ πραγματεία Σ., **ט** καὶ ἡ πραγματεία Σ., **ט** 35 **א** ואת חשק שלמה **ט** καὶ ἡ πραγματεία Σ., **ט** καὶ ἡ πραγματεία Σ., **ט** καὶ ἡ πραγματεία Σ.; but **ט** רעות **ט**. In 2 Chr. 8, 6, as in v. 1, חשק. There is no reason for inserting this כל in the text (so KLOST., KAMPH., BENZ.) especially as the genitive שלמה need not be explained here as scribal expansion, and as we have not חפץ, but חשק *cf.* above, p. 110, l. 1.
- א** ובלבנות. For the use made of this statement in Sw. 2, 46^c (LAG. 2, 28) see above, 40 p. 66, l. 15.
- א** ובכל ארץ ממשלתו **ט** καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ τοῦ μὴ κατάρξαι αὐτοῦ πάντα τὸν λαόν, a misunderstanding due to the beginning of the following verse being misjoined to the last clause of v. 19.
- (20) **א** כל; so, too, **ט** and 2 Chr. 8, 7, **ט** πάντα; but **ט** **א** with prefixed conjunction 45 which is due to scribal expansion.
- ט** mentions the Hittites before the Amorites (so, too, 2 Chr. 8, 7), adding to the names given in **א** τοῦ Χανααίου before τοῦ Εὐαίου (= **א** **החִי**) and, at the end, καὶ τοῦ Γεργεσαίου. These additional names were inserted by a later glossator who thus gratified his antiquarian interest.
- (21) **א** בנייהם; so, too, **ט** **א**; but 2 Chr. 8, 8 **א** בנייהם, probably to conform it to בני וכן ישראל at the beginning of the following verse.
- א** להחריםם. . . . לא יכלו, 2 Chr., more briefly, לא יכלו.

- 9 \mathfrak{G} , too, read \mathfrak{M} but smoothed the text. We must also bear in mind that \mathfrak{M} יהי עשרים שנה אשר בנה שלמה, or simply מקצה, may be a gloss due to \mathfrak{M} ויצא v. 12, and that the original text may have been simply: — יהי עשרים שנה א' ב' ש' or עשרים שנה אשר בנה שלמה עשרים שנה; cf. 2, 11; 11, 42; 2, 10, 35; 14, 20. 5
- (11) \mathfrak{M} חירם; so, too, \mathfrak{C} ; but \mathfrak{G} καὶ Χείραμ, \mathfrak{S} סַחֲרָם . \mathfrak{M} לכל חפצו; so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$; but \mathfrak{G} , wrongly, καὶ ἐν παντὶ θελήματι. [For the prefixed ל cf. above, p. 82, l. 29. — P. H.]
- (12) After \mathfrak{M} מצר \mathfrak{G} + καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Γαλιλαίαν which is scribal expansion. \mathfrak{M} שלמה, \mathfrak{G} , is scribal expansion. 10
- (13) \mathfrak{M} כבול is an old *crux*. \mathfrak{G} ὅριον renders גבול not גלילות. Jos. 13, 2, where the present \mathfrak{M} reads גלילות פלשתים, \mathfrak{G} found simply גבול פלשתים. Therefore we cannot emend, with KLOST., GRÄTZ, גליל for \mathfrak{M} כבול; nor can we substitute, with CHEYNE (PSBA 21, 177—179) זבולן. It is inconceivable how one of these generally known names should have been corrupted into the difficult כבול. A corruption of כבול to גליל 15 or זבולן &c., on the other hand, could be easily explained. Besides, the cession of the entire district of one of the Tribes would no doubt have been reflected in the tradition. [The statement of Josephus (*Ant.* viii, 5, 3): χαβαλων in Phœnician = οὐκ ἀρέσκον *unsatisfactory* is merely a guess. Less improbable is EWALD's conjecture that כבול = כבל *like nothing* (Heb. כָּאֵין Is. 40, 17). — P. H.] 20
- (14) \mathfrak{M} למלך \mathfrak{C} , למלכא; but \mathfrak{G} τὸν Σαλωμων and \mathfrak{S} $\text{לְמַלְכָּא שְׁמוֹנִי}$, just as \mathfrak{S} has $\text{מַלְכָּא שְׁמוֹנִי}$ for the preceding \mathfrak{M} חירם. There is no reason for altering \mathfrak{M} . GRÄTZ succeeds in converting this verse (which is probably a misplaced gloss to ובוהב in v. 11; so BENZ.) into the contrary [cf. 2 Chr. 8, 2. — P. H.], reading המלך לחירם for \mathfrak{M} חירם למלך so that this verse would mean that Solomon, on payment of 120 talents to 25 Hiram, had taken back the Galilean villages which he had sold to the Tyrian king.
- (15 ff.) \mathfrak{G} has not vv. 15–25 in this context. In \mathfrak{G}^A they represent a Hexaplaric addition. \mathfrak{M} 9, 15, 17^b–21 is misplaced in \mathfrak{G} between \mathfrak{M} 10, 22 and 23. As stated above (p. 65, l. 2) \mathfrak{M} 9, 15–17 reappears in \mathfrak{G} as Sw. 2, 35^{i,k} (LAG. 2, 9); so, too, v. 18^b 30 as Sw. 2, 46^d (LAG. 2, 29); v. 19 as Sw. 2, 46^c (LAG. 2, 28). VV. 16, 17^a occur, combined with \mathfrak{M} 3, 1, between \mathfrak{M} 5, 14 and 15 as \mathfrak{G} 4, 31–33 (cf. above, p. 79, l. 24). \mathfrak{M} 9, 23, harmonized with \mathfrak{M} 5, 30, is found as Sw. 2, 35^h (LAG. 2, 8) while \mathfrak{M} 9, 24 (apart from the addition in \mathfrak{G} 9, 9) appears as Sw. 2, 35^f (LAG. 2, 6), and we meet with \mathfrak{M} 9, 25 as Sw. 2, 35^d (LAG. 2, 7). \mathfrak{M} 9, 20 is joined in \mathfrak{G} to v. 14 of this chapter. The arrangement in \mathfrak{G} of \mathfrak{M} 9, 15–25 is inferior both in c. 10 and c. 2. Moreover, it is evident, if only from the more corrupt form of the text, that the several statements of cc. 2, 10 have suffered more in \mathfrak{G} than in \mathfrak{M} .
- On the other hand, \mathfrak{M} 9, 16, 17^a is undoubtedly misplaced. It represents an addition to ואת נור in v. 15, breaking the connection between vv. 15 and 17^b. As 40 stated above (p. 79, l. 21) the original place of these verses was after \mathfrak{M} 3, 1. \mathfrak{G} still found them there and inserted them, combined with \mathfrak{M} 3, 1, between \mathfrak{M} 5, 14 and 15. From the fact that \mathfrak{G} still found 9, 15–25 without vv. 16, 17^a we infer that \mathfrak{G} translated an older form of the text.
- (15) \mathfrak{M} ואת חומת ירושלם \mathfrak{G} 10, 23 transposes: — καὶ τὸ τεῖχος ἱερουσαλὴμ 45 καὶ τῆς ἁκρᾶς, since τοῦ περιφράξαι τὸν φραγμὸν τῆς πόλεως Δαυεὶδ is added to \mathfrak{M} המלוא, from \mathfrak{M} 11, 27^b.
- (16) \mathfrak{M} עלה פרעה, \mathfrak{G} ὅτε ἀνέβη, \mathfrak{G} τότε ἀνέβη. \mathfrak{M} is probably more original here. 50
- \mathfrak{M} ויתנה \mathfrak{G} supplies the subject Φαραω.
- (17) ואת בית חורן תחתון. In both passages in which this verse occurs in \mathfrak{G} , viz. Sw. 2, 35ⁱ (LAG. 2, 9) as well as 10, 23, Upper Beth-horon is named instead of \mathfrak{M} Lower Beth-horon. In 2 Chr. 8, 5 both Upper and Lower Beth-horon are men-

- 9 here and in v. 19, חָפֵץ. In view of **א** חָפֵץ לִבְנוֹת in v. 19 we might rather question **א** חָפֵץ לַעֲשׂוֹת at the end of the present verse.
א חָפֵץ לַעֲשׂוֹת after חָפֵץ must be canceled as scribal expansion though attested by all the Versions except **Θ**⁴⁴.
- (2) **א** אֱלֹהִים; it is more prudent to cancel it. 5
- (3) This verse is very much expanded in **Θ**: **א** אֶת הַתֵּלַחֲךְ, but **Θ** τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς. After **א** לִפְנֵי **Θ** + πεποιήκα σοι (**Θ**^L ἰδοὺ πεποιήκα) κατὰ πάσαν τὴν προσευχήν σου. 2 Chr. 7, 12-16 has expanded this verse by means of prolix repetitions from Solomon's dedicatory prayer.
 For **א** שָׁם 2° **Θ**^V reads ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα which is an addition from the preceding **א** שָׁם עַד עוֹלָם. 10
- (4) **Θ** οὐ is Hexaplaric, cf. FIELD *ad loc.* But **א** אַתָּה (so, too, 2 Chr. 7, 17) is to be canceled on internal grounds also. The question is not what JHVH does on the one hand, and Solomon on the other, but what JHVH grants in excess of that which Solomon has prayed for. 15
א חָפֵץ is either to be read, in accordance with **Θ** and 2 Chr. 7, 17, וְחָפֵץ, or to be canceled as an addition. It is more prudent to cancel it.
- (5) **א** חָפֵץ, the common scribal error for **א**, **Θ** τῶ; the latter, certainly, could also represent לָדוֹר, but 2 Chr. 7, 18 may not be quoted in favor of this latter reading; 13 codd. of KENN., 10 of DE ROSSI, edd. Sonc. and Brix. read **א**. 20
- (6) **Θ** and 2 Chr. 7, 19 may be right in beginning this verse with וְאֵם instead of **א**.
א חָפֵץ לַעֲשׂוֹת is to be canceled as an addition. **Θ** smooths over this passage by prefixing καί; so, too, **Θ** καὶ and some Heb. MSS וְחָפֵץ; the 'working-over' is still more evident in 2 Chr. 7, 19. מְצוּתִי refers to the prohibition of idolatry only; cf. 18, 18. A similar amplification may be observed in 2, 7, 13. 25
Θ ἔδωκεν Μωυσῆς for **א** נָתַתִּי is scribal expansion.
- (7) **א** פָּנִי is to be canceled as scribal expansion in accordance with **Θ**.
Θ τὸν οἶκον τοῦτον for **א** אֶת הַבַּיִת is also scribal expansion.
א אֲשֶׁלָּךְ is a transcriptional error; read אֲשֶׁלְךָ, in accordance with **Θ** ἀπορρίψω, 2 Chr. 7, 20 אֲשֶׁלְךָ, as well as constant linguistic usage. 30
א לִמְשָׁל [cf. above, p. 81, l. 24. — P. H.], **Θ** εἰς ἀφανισμόν = לשמא, misread for **א** לִמְשָׁל as in Ez. 14, 8; [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 63, l. 26. — P. H.]
- (8) It is not admissible to emend this passage with THENIUS, in accordance with 2 Chr. 7, 21 and **Θ**, to יהיה עלין הַיָּה אֲשֶׁר הִיא; for עלין does not signify *sublime*, as THENIUS supposes, but means either *upper* or denotes *The Most High, The Supreme Being*. Further, the reading of Chr. is an attempt to make sense, and **Θ** ἔσται ὁ ὑψηλός would be יהיה עלין, not יהיה עלין. **א** עלין is, following Mic. 3, 12, either a transcriptional error, or an intentional correction for עֵיִם.
 For **א** וְשָׂרָךְ some codd. read וְיִשְׂרָךְ, a useless correction.
 [For a cuneiform parallel to v. 8^b see below, p. 121, l. 16. — P. H.] 40
- (9) For **א** מִמְּצָרִים read, in accordance with **Θ** ἐξ Αἰγύπτου, מִמְּצָרִים; **א** אֶרֶץ in **א** is scribal expansion, like **Θ** ἐξ οἴκου δουλείας; cf. note on 8, 51.
 For the *scriptio defectiva* in **א** וְיָחִיד and **א** וְיַעֲבֹר cf. BÄR *ad loc.*
א כָּל before הָרָעָה is, according to **Θ**, scribal expansion.
 After this verse **Θ** + τότε ἀνήγαγεν Σαλωμων τὴν θυγατέρα Φαραω ἐκ πόλεως Δαυειδ εἰς οἶκον αὐτοῦ ὃν ψκοδόμησεν αὐτῷ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. The last words prevent our considering this addition as the original sequel of v. 1^a; it is derived from v. 24 which has already been made use of in SW. 2, 35^f (LAG. 2, 6) and which is therefore not given by **Θ** in c. 10.
- (10) **א** וְיָחִיד מִמְּצָרִים is strange, as there is no apodosis. Owing to **א** אֲשֶׁר KLOST., 50 KAMPH., BENZ. prefer to read, instead of **א** מִמְּצָרִים עֲשָׂרִים (which is good Hebrew, cf. 2, 8, 3. 18), מִמְּצָרִים עֲשָׂרִים which is not Hebrew. **Θ**^S render **א**; also 2 Chr. 8, 1 וְיָחִיד מִמְּצָרִים had the present text of **א**. **Θ** **א** מִמְּצָרִים. It is possible that

- 8 It is true that מנחה is not unfrequently rendered by θυσία, but here it can render זבח only, as we can hardly believe that the translator did not translate here in the same way as in v. 63.

The proof is furnished by the conclusion of this verse. There the second ואת המנחה ואת חלבי השלמים of א is rendered in ℳ by καὶ τὰς θυσίας τῶν εἰρηναίων, 5 and in some of the MSS, e. g. in ℒ, it is preceded by καὶ τὸ δῶρον which can only be the rendering of א. This leads us to the conclusion that ℳ had a Hebrew text in which Solomon offered up ואת העלה ואת זבח השלמים. ℳ τὰ στέατα seems to be a subsequent insertion from א.

But even this text cannot be the original one since, as v. 63 shows, the עלה 10 is out of place in this connection. The narrator, it may be supposed, spoke in both cases only of the זבח השלמים. Consequently Solomon's orthodoxy has been successively touched up by different hands: first, the need was felt of adding to the royal sacrifices an עלה; then it was thought that, according to the Law and post-Exilic usage, there ought to be a מנחה in addition to the עלה, and that, 15 according to the Law, only the חלבים of the זבחים should be burnt on the altar.

- (65) א ℳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκέλευεν. The origin of this variant is not clear.

א מלבוז חקת ער נחל מצרים is a gloss disconnecting א לפני יהוה from the preceding א קהל גדול in an inadmissible manner. 20

Before א שבעת ימים ℳ + ἐσθίων καὶ πίνων καὶ εὐφραινόμενος* (ℒ καὶ αἰνῶν) ἐνώπιον Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν. This clause may have dropped out through *homoteleuton*, but it does not give the impression of being an original element of the text, as we fail to see why לפני יהוה אלהינו should have been repeated.

There is no reason for emending, with GRÄTZ, אלהים for א אלהינו. 25

א ושבעת ימים ארבעה עשר יום ℳ, rightly, as is shown by ביום השמיני at the beginning of the following verse. It is a gloss intended to bring the statements in this verse into harmony with 2 Chr. 7,9; cf. v. 54. The Chronicler takes exception to Solomon's using the Feast of Booths, which served a special purpose, for the dedication of the Temple, and makes the king therefore celebrate a double feast, 30 the Dedication of the Temple from the 8th to the 14th day of the 7th month and the Feast of Booths from the 15th to the 22^d day, the people being dismissed on the 23^d. The artificial expedient resorted to by the interpolator in our passage breaks down at the first two words of v. 66 (cf. above, l. 26).

- (66) Instead of א ביום read, in accordance with ℳ, וביום. 35

א ויברכו את המלך ℳ καὶ εὐλόγησαν αὐτόν. ℒ adds, following א, καὶ εὐλόγησαν αὐτόν τὸν βασιλέα. Originally, it may be supposed, א stood in the text, which could be read either יברכהו or יברכהו. א pointed it as plural, explaining the suffix. ℳ read יברכהו, which is wrong as is shown by the consideration that the special expression יברכהו after the general term שלח would be out of place 40 unless the blessing were cited.

א וילכו לאהליהם ℳ καὶ ἀπῆλθεν (ℒ ἀπῆλθον) ἕκαστος εἰς τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ. ℳ had no text differing from א; it is simply more explicit than א.

א כל before הטובה ℳ. It is better to cancel it, since it is more likely that it was added in א as scribal expansion than that it was omitted in ℳ. 45

- 9 (1) א ואת כל חשק שלמה. As חשק is sufficiently attested as a Hebrew word by v. 19; 2 Chr. 8,6; Is. 21,4, the different renderings in ℳ πᾶσαν τὴν πραγματείαν Σ., ℒ כל רעות ש', S כל רעות ש' do not entitle us to emend, with GRÄTZ, both

—

* [Cf. Luke 12,19 which is aimed at Eccl. 2,24; 3,12.22; 5,17; 8,15; see PAUL HAUPT, *The Book of Ecclesiastes in Oriental Studies* (Boston, Ginn & Co., 1894) p. 245. — P. H.]

- chapter; cf. also Crit. Notes on Proverbs, p. 86, l. 31. — P. H.] Θ καὶ ἔστωσαν smooths the text; so, too, 2 Chr. 6,40 substituting יהו יהו נא Θ adds to \mathfrak{M} עניך the scribal expansion καὶ τὰ ὦτα σου, and 2 Chr. 6,40 has still more explicitly: ואוניך קשבות.
- (53) \mathfrak{M} Θ καὶ σὺ is inaccurate rendering. 5
 \mathfrak{M} ממצרים, Θ ἐκ τῆς Αἰγύπτου; cf. note on v. 51.
- (54) \mathfrak{M} מכרע על ברכיו is a later addition (as is proved by its position) made in order to explain קם. According to v. 22 Solomon prays before the altar in a standing position. [For כרע cf. JAOS 22,73. — P. H.]
 With this phrase \mathfrak{M} וכפיו פרושות השמים also. The two together form a gloss 10 modeled on 2 Chr. 6,13. Another trace of the influence of the text of Chr. will be found in v. 65.
 Possibly the same criticism applies to the preceding clause, \mathfrak{M} קם מלפני מזבח יהוה, and to \mathfrak{M} ויעמר at the beginning of the following verse. Θ καὶ ἀνέστη for \mathfrak{M} קם smooths the text. 15
- (56) \mathfrak{M} ברוך יהוה, Θ + σήμερον, which Θ has after \mathfrak{M} נתן. It is scribal expansion, cf. note on v. 15.
- (58) \mathfrak{M} ומשפטיו Θ ; it is to be canceled as scribal expansion.
 Θ , on the other hand, has the scribal expansion πάσας before ἐντολάς.
- (59) \mathfrak{M} דברי אלה, Θ οἱ λόγοι οὗτοι, inaccurate rendering. 20
 Θ after \mathfrak{M} יהוה 1° + (τοῦ) θεοῦ ἡμῶν, as \mathfrak{M} has after יהוה 2°.
 In Θ the clause καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ σου (so Θ^A , but without τοῦ) has dropped out through *homæoteleuton*.
 The suffix in \mathfrak{M} עבדו, עמו is right, although Θ reads τοῦ δούλου σου and λαοῦ σου. Θ (ἐν ἡμέρᾳ) ἐνιαυτοῦ = \mathfrak{M} ביומו, at the end of the verse, is scribal error for 25 αὐτοῦ (so Θ^A).
- (62) \mathfrak{M} Θ καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραηλ, as \mathfrak{M} has in v. 65. It is impossible to say how the original text read.
 \mathfrak{M} עמו according to Θ is scribal expansion.
- (63) \mathfrak{M} שלמה, Θ ὁ βασιλεὺς Σ. is scribal expansion. 30
 \mathfrak{M} זבח, Θ τὰς θυσίας, Θ τὴν θυσίαν. The rendering of the Hebrew collective by the plural is probably more original, the singular in Θ being a correction following \mathfrak{M} .
 \mathfrak{M} זבח שלמים אשר זבח \mathfrak{M} after \mathfrak{M} ויזבח would be possible only if the writer had not intended to state what Solomon's זבח consisted of; but then v. 63 would be 35 entirely superfluous. This clause must therefore be canceled. It may be a variant from another MS which read: — ויהי זבח השלמים אשר זבח שלמה. Θ renders \mathfrak{M} , but \mathfrak{S} felt that this clause in its present form was impossible, reading therefore ס:כס מלכא, וכתל מלכא מלך מלך.
- \mathfrak{M} וצאן מאה ועשרים אלף Θ ; where it is found in Θ MSS it is Hexaplaric, cf. 40 FIELD *ad loc*. Nevertheless we are not justified in considering it a subsequent addition in \mathfrak{M} (so KITTEL); it may have dropped out in Θ through *homæoteleuton*: the prefixed בקר shows that another kind of animal must have been referred to; צאן, it may be supposed, was, as a rule, used for שלמים, and a narrator who makes Solomon offer up 22,000 bulls, need not be defended against the 45 addition of 120,000 sheep and goats.
- \mathfrak{M} ויחנכו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל; so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; but Θ καὶ ἐνεκαίνισεν τὸν οἶκον Κυρίου ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραηλ. Θ ἐνεκαίνισεν is a trace of the original text. V. 63 refers to Solomon only. We must read the singular ויחנך and cancel the incorrectly supplied subject ישראל וכל בני ישראל of \mathfrak{M} . 50
- (64) The enumeration of the different kinds of sacrifices is not correct: for the first \mathfrak{M} ואת המנחה ואת הלבי השלמים Θ has καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰ στέατα τῶν εἰρηγικῶν; so, too, Θ , but transposing: καὶ τὰς θυσίας τῶν εἰρηγικῶν καὶ τὰ στέατα.

- 8
in the present verse, is misplaced; it must be coordinated to a phrase with the preposition **אל** like **אל המקום הזה** (*cf.* above, p. 104, l. 44). But if is inserted in a wrong place where it occurs for the first time, it is not impossible that its subsequent transpositions and abridgments were also misplaced. The misplacing of the gloss after **ואתה תשמע** in v. 30 might easily lead to the same misplacement in the subsequent verse.
- אל המקום הזה** **אל מקום שבתך** **אל השמים** is probably not a corrective gloss to **אל המקום הזה** in the same verse, but to **אל המקום הזה** at the end of the preceding verse. The gloss to **אל המקום הזה** in v. 30 may be the **שמים** following **ואתה תשמע** at the beginning of v. 32. As the full form of the gloss had been given in connection with **אל המקום הזה** at the end of v. 29, the abridgment **שמים** was sufficiently clear in the following verse. The **שמים** after **ואתה תשמע** in v. 34 belongs to **אל** at the end of v. 33 (see below, l. 53), and the **שמים** after **ואתה תשמע** in v. 36 is a gloss to **אל המקום הזה** in v. 35. In the same way **אל** **אל הבית הזה** in v. 39 belongs to **ואתה תשמע** **אל** in v. 39 belongs to **אל** at the end of the preceding verse (*cf.* below, p. 106, l. 47); so, too, **אל השמים** in v. 43. **אל** **אל השמים** after **שמעת** in v. 45 is a gloss to **אל** **והבית וגו'** . . . **העיר**, and in the same way **אל** **אל השמים** after **שמעת** at the beginning of v. 49 belongs to **אל** . . . **העיר** . . . **הארץ** . . . **דרך**.
- In none of these passages can **השמים** be construed with the preceding words. 20 Even in v. 36 it is, of course, impossible to take **ואתה תשמע השמים** as a *permutative* (**بدل البعض من الكل**) for **ישמעו השמים** = **יענו השמים**, *cf.* Hos. 2, 23 **اجابت الارض وغنت الارض بالنبات**. — P. H.] Instead of the impossible **שמעת** 20, before **סלחת** at the end of the verse, which is found also in Chr., we must read, in accordance with **καὶ ποιήσεις** 25 and vv. 32, 43, **ועשית**.
- (31) **ואת אשר** **אל**; so, too, **אל**. The reading of 2 Chr. 6, 22, **אם**, is smoother but not original. Instead of the grammatically impossible **ואת אלה** **אל**, which 2 Chr. 6, 22 also has, we must read, in accordance with Neh. 10, 30, **ובא באלה**, **אל** **καὶ ἔλαθαι καὶ ἔξαγορεύσῃ** (Chr. **καὶ ἀποσπᾶται**) is a paraphrase, and we must not emend, with GRÄTZ, **ובא** 30 **והניד**. In the same way **אל** **ויומניה** **אל** **סלח** simply paraphrase **אל**, and KLOST. and BENZ. are wrong in emending: **ואלה**. The subject of **בא** is, according to the rite, object, and not subject, of the **אלה**.
- (32) **אל** has no syntactical connection, and is, both here and in vv. 34, 36, a dogmatic correction made in the interest of the belief that JHVH dwells in the 35 heavens, a belief which is, however, shared by this section. **καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ**, **אל** **מן שמיא** **אל**, 2 Chr. 6, 23 **מן השמים** establish a syntactical connection as in v. 34. In v. 36 **אל** **אל** do the same, but not 2 Chr. 6, 27; *cf.* note on v. 43 (p. 107, l. 12).
- אל** **ושפפת את עברך** **אל**; so, too, **אל** and Chr. **καὶ κρινεῖς τὸν λαόν σου Ἰσραὴל** is a 40 correction from v. 34.
- (33) In **אל** both the first and the second **אל** of **אל** are wanting. The first one is unnecessary and probably, therefore, scribal expansion in **אל**; on the other hand, it is not likely that **אל** is right in omitting the second one also, especially as **אל** has **ἐν τῷ οὐρανῷ**, exactly corresponding to **אל**. Since it is not advisable 45 to derive **ושפפתם**, in the following verse, from **ישב** (so KLOST., BENZ.) by pointing differently (*cf.* Jer. 16, 15; 24, 6; 27, 22; 32, 37) on account of its being construed with **אל**, the preposition in **אל** **בבית הזה** is only possible if we suppose the author of the verse to have forgotten the situation. Besides, the point to be emphasized here is the prayer toward the Temple; that prayers are offered up 50 to JHVH in JHVH's Temple is a matter of course. We may therefore assume that in **אל** the second **אל** of **אל** was omitted for this reason, and that **אל** **בבית הזה** at the end of the verse originated from **אל** **הבית הזה**, *cf.* vv. 29, 35, 38, 42.

- 8 to David. S $\text{חַבְּבִיךָ מִמֶּנִּי כַחֲבִיבִי חַבְּבִיךָ מִמֶּנִּי כַחֲבִיבִי$ combines M and L ; L follows M .
- (24) M אֲשֶׁר , L אֲשֶׁר owing to the mistranslation of v. 23^b.
 M $\text{אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ לוֹ}$, L $\text{אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ לוֹ}$; but this clause is indispensable.
 M וְהִדְבֵּר , L καὶ γὰρ ἐλάλησας , L ἐλάλησας , all due to the mistranslation of v. 23^b and the omission of $\text{אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ לוֹ}$.
 M בְּיָדְךָ , L ἐν χερσίν σου ; cf. note on v. 15.
- (25) For לפני the Chronicler (ב, 6, 16) substitutes בתורתִי , accommodating the expression to the ideas of his time.
- (26) L has Κύριος before ὁ θεὸς Ἰσραὴλ , and S $\text{אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל}$, which is in accordance with the usage of this section, and is therefore to be received into the text. The Q^{re} דְּבַרְךָ is to be read in accordance with L and 2 Chr. 6, 17, instead of the K^{ethib} דְּבַרְךָ . Cf. p. 73, l. 30 and notes on 18, 36; 22, 13.
 M $\text{אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ לְעֹבֶדְךָ}$ is wrongly omitted in L ; it was omitted on account of the *homoteleton*, a copyist having skipped from the suffix in דְּבַרְךָ to that in עֹבֶדְךָ .
The connection of this verse with v. 28 (see below) shows that the error lies rather in M וְרוּחַ אֲבִי which must be relegated to the margin. The reference is no longer to David, but to Solomon and to a prophecy which was spoken to him, and לְעֹבֶדְךָ is here, as in v. 28, the polite circumlocution for לִי . Probably the thought is of 6, 12f.
- (27) L μετὰ ἀνθρώπων , 2 Chr. 6, 18 $\text{אֲתָּה אַתָּה הָאָדָם}$ before M עַל הָאָרֶץ appears to be scribal expansion just as τῷ ὀνόματί σου at the end of the verse. It must not be admitted into the text (so KLOST., BENZ.).
 M יִכְלֹכֶנָּה ; so, too, Chr. There is no reason for substituting the Hif. יִכְלֹכֶנָּה (so GRÄTZ).
- (28) L אֵל הַחַנּוּתִי and M אֵל הַחַנּוּתִי and L אֵל הַחַנּוּתִי instead of M אֵל הַחַנּוּתִי .
That is the original text; M contains scribal expansions.
- (29) For the *scriptio defectiva* of M עֵינְךָ cf. BÄR *ad loc.* and above p. 84, l. 32.
 M לֵילָה וְיוֹם , L לֵילָה וְיוֹם ; L , on the other hand, ἡμέρας καὶ νυκτός , S חַמְשָׁה יָמִים , 2 Chr. 6, 20 לֵילָה וְיוֹם as in M v. 59. M , however, must not be altered in our passage; it is not likely that the unusual phrase לֵילָה וְיוֹם , which we find elsewhere only in Is. 27, 3, should have superseded the ordinary phrase לֵילָה וְיוֹם .
[In Assyrian we have, as a rule, $\text{urra u mûša} = \text{نهارا وليلا}$; but in the cuneiform bilingual texts we find repeatedly, in the interlinear Assyrian version, $\text{mûša u urra} = \text{יוֹם וְלַיְלָה}$ (cf. Greek νύκτα καὶ ἡμέραν) even if the Sumerian text has U(D)-GIGA 'day-night'; cf. DELITZSCH, HW 34^a. This is evidently connected with the custom of reckoning the day (νυχθημέρον) from sunset to sunset (Neh. 13, 19). — P. H.]
 M יְהִי שְׁמִי שֶׁם is corrected in 2 Chr. 6, 20 to $\text{שְׁמוֹ שְׁמִי שֶׁם}$ following Deut. 5, 11.
At the end L repeats ἡμέρας καὶ νυκτός which is scribal expansion.
- (30) M אֵל הַחַנּוּתִי , but 2 Chr. 6, 21 אֵל הַחַנּוּתִי . We cannot tell whether the latter expression represents the original text or a subsequent alteration.
 M הַשָּׁמַיִם preceding it, and is therefore a gloss which has got into the text in the wrong place, but which was intended to correct M $\text{אֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה}$ from a dogmatic point of view (see p. 105, l. 35). In L $\text{ἐν τῷ τόπῳ τῆς κατοικήσεώς σου ἐν (τῷ) οὐρανῷ}$ the preposition ἐν is a correction intended to smooth over the Heb. text. 2 Chr. 6, 21, on the other hand, corrects: $\text{מִמֶּנִּי שְׁבַתְךָ מִן הַשָּׁמַיִם}$.
 L gives the gloss in its fullest form. In vv. 39.43.49 we find it, without the preposition and with transposition of the הַשָּׁמַיִם , in the form $\text{הַשָּׁמַיִם מִמֶּנִּי}$; finally, in vv. 34.36.45, we have simply הַשָּׁמַיִם . In all these cases the gloss appears after M $\text{וְאַתָּה הַשָּׁמַיִם}$ (vv. 30.32.34.36.39.43) or M שְׁמִיעָתִי (vv. 45.49).

It is evident, if only from the preposition אֵל , that the gloss in its fullest form,

- 8 For **אמר** **א**, **ἔλαλησεν**, **ἔγνων**, **ἔστησεν**, see p. 102, ll. 36.47. **א**, to establish a connection with what follows: **ܡܢ ܐܢܐ ܡܢ ܐܢܐ**. Owing to the suffixes of the second person in the last two hemistichs it is preferable to read, with BÖTTCHER and HALÉVY, **יהוה האמר**. The writer probably thought of 5, 19. **א** **בְּעָרְפֶּל**, **ἔκ γνόφου**, **ἐν γνόφῳ**, **ܚܕܢܐ**. **ܐ**, probably thinking of 2, 21, 7, 5 **בירושלם**, which should not have been treated seriously by THENIUS. BÖTTCHER **וישראל**, which is absolutely meaningless in this context. [**עָרְפֶּל**, of course, does not mean *darkness* but *cloud*; cf. Syriac **ܚܕܢܐ** *vapor* (NÖLDEKE, *Syr. Gr.*², § 122; BROCKELMANN, *Lex. Syr.*, however, *tenebrae*) and Assyr. *erpu* and fem. *erpitu*, also *urpatu* 'cloud' (DELITZSCH, HW 136^b) e. g. in l. 98 of the cuneiform account of the Deluge (KB 6, 236) *elâ-ma ištū ištū šame urpatu^m šalimtu^m* 'there arose from the foundation of heaven a dark (ظلمة) cloud.' — P. H.] For **עָרְפֶּל** *dark cloud* see SIEGFRIED-STADE s. v.
- (13) **א** **בנה**, 2 Chr. 6, 1 altered to **ואני**, to get an antithesis. 15
א **ומכון**, 2 Chr. 6, easing the connection, **ומכון**.
The adverbial use **א** **עולמים** is strange and unparalleled; but it is not advisable to read **עולמית**; we would expect rather a word for *in the dark* (ἄδυτον).
- (14) **א** **ויבך**. Some of the **ἔ** MSS, including **ἔ** but not **ἔ**, supply the subject, reading **καὶ εὐλόγησεν ὁ βασιλεὺς**.
- (15) After **א** **אלהי ישראל** **ἔ** has the scribal expansion **σήμερον**; cf. v. 56. 20
א **ובירו**, the singular is right; **ἔ** **καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ**, **ܐܚܝܬܐ**, does not commend itself.
- (16) 2 Chr. 6, 5^b. 6 inserts after **א** **להיות שמי שם** :— **להיות שמי שם** :— **ואבחר בירושלם להיות שמי שם**. This must not be supposed to have been omitted in **א** owing to the *homoteleuton*, (a copyist having skipped from the first 25 **שם** to the second), but it is an addition intended to correct the original text on the basis of the consistent usage of Deuteronomy, according to which Jerusalem is the city which God will choose. The meaning of the original text is, that, although JHVH had not yet chosen any city for Himself, He had chosen a prince for His people, and that it was through this prince that the building 30 of the Temple had been reached. The *plus* in Chr. has not only historical fact against it, for David was not the first king chosen by JHVH, but is also shown to be an addition which was not made all at one time, if only by the fact that **ἔ** omits 2 Chr. 6, 6 **שם** **להיות שמי שם**. **ואבחר בירושלם**. Therefore the additional passage in **ἔ** **καὶ ἐξελέξαμην ἐν Ἱερουσαλὴμ εἶναι** (**ἔ** **μεῖναι**, dittography of preceding **μ**; cf. p. 114, l. 32) **τὸ ὄνομα μου ἐκεῖ** is also an addition to the original text.
- (17) **א** **דוד אבי**, **ἔ** **דוד**. The repetition of the name is more natural and the omission in **ἔ** may be due to an oversight.
- (19) **א** **רק אתה לא**, **ἔ** **σὺ οὐκ**, **ἔ** **πλὴν σὺ σὺ**. **א** **רק** can hardly be dispensed with. 40
After **א** **הבית** **ἔ** has the scribal expansion **τῷ ὀνόματί μου**.
- (20) **א** **ואקם ... ואשב**, **ἔ** **καὶ ἀνέστησέ με ... καὶ ἐκδθισέ με**. This seems to be the original translation of **ἔ**, the Hebrew expression being rendered in a more modest form. In connection with this, **א** **יהוה** after **דבר** 2° has dropped out. **ἔ** = **א**.
- (21) Instead of **א** **מקום לארון**, (**ἔ** **τόπον τῇ κιβωτῷ**, **ἔ** **אתר מתקן לארונא**) **א** has **ב** in accordance with 2 Chr. 6, 11 **את הארון**, which may be the true reading; it has probably been altered in accordance with v. 6. 45
א **ברית יהוה**, **ἔ** **διαθήκη Κυρίου**, **ἔ** **ἡ διαθήκη Θεοῦ**. **א** is preferable.
א **ברת**, **ἔ** supplies the subject Κύριος.
- (22) **א** **השמים** is proved to be a gloss by v. 38. 50
- (23) **א** **לעבדך ההלכים לפניך בכל לבם**; but **ἔ** + **τῷ δούλῳ σου** (**ἔ** **Δαυὶδ τῷ πατρί μου**) **τῷ πορευομένῳ** (**ἔ** **πεπορευμένῳ**) **ἐνώπιόν σου** (**ἔ** + **ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν δλη τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ**, misreferring the statement, which is intended to be quite general,

- 8 necessary; see ב, 1, 3, 7, 9, 11, 12, 15, &c., &c. [*cf.* also Crit. Notes on Numbers, p. 53, n. ^a. — P. H.]; — (b) he wrote הנה היא כתובה; but HALÉVY's retroversion of Θ οὐκ ἔδου by הנה היא shows that he has not paid due attention to the usage of Θ (see p. 101, l. 30); — (c) he transposed ספר הישר to ספר השיר; this, says HALÉVY, is impossible since the ספר הישר contained David's Lament over Saul and Jonathan (*cf.* 2 S 1, 18), and this קינה could not be considered a שיר. But this argument would be valid only if the so-called קינה of David over Saul and Jonathan were a real קינה; and the mistake βιβλίον τῆς ψδῆς may safely be attributed to the Greek translator or to a copyist.

But there are other reasons which make it safer to adhere to \mathfrak{M} in this case: — 10
(a) In favor of the priority of \mathfrak{M} is the fact that these verses appear there in their proper context while in Θ they are misplaced; for (a) v. 14 beginning with ויפב המלך את פניו presupposes that Solomon had previously faced the Temple. Solomon must have been turned toward the sanctuary when he uttered the lines in vv. 12, 13; but this attitude of the king is not indicated in any way in the 15 preceding sections vv. 1-12. If we cancel vv. 12f. we deprive v. 14 of its basis. — (β) Solomon's lines refer to the house just as vv. 1-11, but what follows, from v. 14 on, refers partly to the entire sanctuary, partly to the altar and its surroundings. For this very reason ὑπὲρ τοῦ οἴκου κ. τ. λ. has been inserted in Θ . But there is no longer any occasion for speaking about the house, and ὡς συνετέλεσε τοῦ οἰκοδομησάι αὐτόν clashes with v. 54 καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν.

(b) The second of the two lines uttered by Solomon is preserved in a more original form in \mathfrak{M} , and the rendering in Θ of these two hemistichs is due to a misunderstanding of \mathfrak{M} at the hands of the translator. The priority of \mathfrak{M} is further attested by Θ σαυτῷ = \mathfrak{M} לך. While οἰκοδόμησον οἶκόν μου = בנה ביתי 25 is easily explained as misread for \mathfrak{M} בנה בניתי, it is impossible to say what could have caused a rendering of \mathfrak{M} לי through Θ σαυτῷ. But if the last two hemistichs are originally addressed to JHVH, they can hardly be connected with the two preceding hemistichs.

(c) The first two hemistichs as restored by WELLHAUSEN have no proper 30 connection, while the sense of the first as restored by KLOSTERMANN is forced. It is true that Θ ἔστησεν = \mathfrak{M} הכין is unusual, but it is paralleled by Is. 40, 20. On the other hand, it is difficult to trace Θ ἔστησεν and ἐγνώρισεν to the same Hebrew original: הבין, which is according to WELLHAUSEN misread for הכין, is nowhere translated by ἐγνώρισεν. There is some reason, therefore, to consider, 35 with KLOST., Θ ἐγνώρισεν to be the original reading and Θ ἔστησεν an exegetical substitute. If we admit that הבין stood in the original we must have יהוה as subject of the first hemistich. But then the two halves of the first line are not properly balanced, and the second hemistich is deprived of the necessary subject; it would have to begin at least with ויאמר or הוא אמר. It is true that Θ 40 reads καὶ εἶπε, but this looks as though the text had been smoothed. If we take however יהוה to be the emphatically prefixed subject of the second hemistich and consider Θ ἐγνώρισε to be the original rendering of the genuine Hebrew text, we are obliged to take, with KLOST., שמש as the subject of the first hemistich, and to read ירע which must have been pronounced by Θ : ירע. But 45 then the first hemistich would be unparalleled in OT both as to thought and form.

(d) Θ ἐλάλησε κ. τ. λ. without καὶ εἶπεν following is, in view of the length of the sentence, indeed strange. It looks as though the translator had overlooked the fact that a ויאמר was not possible in \mathfrak{M} after אמר, but desirable after אז יברר. אז 50 \mathfrak{M} is paralleled by 22, 50.

(e) But above all it is conclusive that Θ elsewhere in *Kings* often follows a Hebrew text which must be explained as a modification of our present \mathfrak{M} . *Cf.* the remarks on c. 2 above, p. 66, l. 30 and the notes below on cc. 11-14.

- 8 θήκης; this, however, does not warrant the introduction of לְתוֹת הַבְּרִית before אשר כרת. On the contrary, the position of the additional words proves them to be the first half of the gloss discussed below (l. 9), the second half of which has alone been preserved in **Al**. The gloss, as well as the clause it relates to, was modeled on Deut. 9,9 ff.
- Instead of **Al** אשר הנה **שם** has ἃ (ἡ δὲ) ἔθηκεν. **Al** is right; הנה had been omitted in the copy from which **Θ** was translated, because שם was read שם after Deut. 10,5.
- Al** אשר כרת וגו' does not connect with the preceding words, and is therefore a gloss which has crept into the text (cf. above, l. 3).
- (10) **Al** הקרש need not be questioned in this verse (contrast p. 100, l. 47): it is here (as in Lev. 16,2 ff.; Ex. 41,23) equivalent to רביר. This use of the word is due to the fact that we have here not the old source but the pre-Exilic editor of the history of the Kings.
- Al** את בית יהוה, but **Θ** τὸν οἶκον, without Κυρίου. This is preferable to **Al**. Cf. 15 above, p. 72, l. 43.
- (11) **Al** את בית יהוה, **Θ** [^]יהוה as in the preceding verse.
- (12) VV. 12.13 [^]**Θ** after v. 11; they are, however, found there between vv. 53 and 54 in the expanded form: — Τότε ἐλάλησεν Σαλωμων ὑπὲρ τοῦ οἴκου ὡς συνετέλεσεν τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτόν

Ἡλιον ἐγνώρισεν^a ἐν οὐρανῷ Κύριος.

Εἶπεν^b τοῦ κατοικεῖν ἐκ γνόφου.^c

Οἰκοδόμησον οἶκόν μου, οἶκον ἐκπρεπῆ σαυτῷ,^d

Τοῦ κατοικεῖν ἐπὶ καινότητος.

οὐκ ἰδοὺ αὕτη γέγραπται ἐν βιβλίῳ^e τῆς ψδῆς; 25

Θ^I (a) ἔστησεν. — (b) καὶ εἶπε. — (c) ἐν γνόφῳ. — (d) εὐπρεπῆ σεαυτῷ (so, too, **Θ**^A). — (e) ἐπὶ βιβλίου.

This is undoubtedly the translation of a Hebrew original as is evident (a) from the Hebraism συνετέλεσεν τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτόν = כָּאֲשֶׁר כָּלָה לִבְנוֹת אֹתוֹ or כְּבִלּוֹתוֹ; — (b) from οὐκ ἰδοὺ which is in **Θ** throughout the Books of Kings 30 the equivalent of **Al** הלא in the phrase הלא הם כתובים (**Θ** has οὐκ ἰδοὺ in **α** except in 18,22 where we find οὐχί which is interchanged inconsistently in **ב** with οὐκ ἰδοὺ; — (c) from ἐν βιβλίῳ τῆς ψδῆς = בְּסֵפֶר הַשִּׁיר = בְּסֵפֶר הַיָּשָׁר; cf. Jos. 10,13; 2 S 1,18.

WELLHAUSEN in BLEECK⁴, p. 236 maintained that this text of **Θ** was original 35 so far as the song and the subscription are concerned. He reconstructs the Hebrew original as follows:—

שמש הכין בשמים יהוה אמר לשכון בערפל

בנה בניתי בית גוה לי לשבת עולמים

הלא היא כתובה בספר הישר

40

He supposes that הכין was misread הבין [cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 60, l. 47. — P. H.] thus explaining the translation of **Θ** ἐγνώρισε. WELLHAUSEN's reconstruction has been adopted by W. R. SMITH, *The OT in the Jewish Church*², p. 435 (German ed., pp. 414 f.); T. K. CHEYNE, *The Origin and Religious Contents of the Psalter*, p. 212; CORNILL, *Gesch. Isr.*, p. 98, and others; it has also 45 been followed to a certain extent by KLOSTERMANN who reads יָרַע = **Θ** ἐγνώρισεν but preserves the last two hemistichs as given in **Al**. KITTEL follows WELLHAUSEN in the first line and KLOSTERMANN in the second. BENZINGER gives for the second line both views as alternatives.

J. HALÉVY, in his *Revue Sémitique* 8 (1900) pp. 218-225, maintains the priority 50 of **Al**, but some of his arguments are very questionable. He derives **Θ** from a later interpolator who knew but very little Hebrew; for (a) he disregarded the rule that ויַכְבֵּר = ἐλάλησεν must be followed by לאמר; but this is not absolutely

- 8 name of the month, **אֶתְנִים**, is an insertion due to the Deuteronomic redactor, claiming **אֵל בְּחַג**, which severs **אֵל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי** from **אֵל בִּירַח הָאֶתְנִים** (*cf.* above, p. 98, l. 38) to be a part of the original text.

All these presumptions (even the first, above, p. 98, l. 42, *cf.* below, l. 41) are uncertain, and so are the conclusions derived from them. We must bear in mind that 6,38 possibly referred only to the completion of the structure of the Temple, and that the dedication of the whole establishment took place at a later date, either after the casting of the bronze implements or after the completion of the royal palace. The reason why we are so uncertain about the date of this dedication is that the narrative of the removal of the Ark from the City of David to the Temple is loosely connected through **וְאֵל**.^{*} It is not impossible, however, that this **וְאֵל** has been substituted for a more precise statement of the time given in the original source. It is true that it is stated in v. 63 that the feast described in vv. 1-13 was the celebration of the dedication of the Temple, and that it was celebrated at the autumnal festival; this is also implied by the section vv. 14-66. But it is not stated anywhere in the old substratum of vv. 1-13; this section refers only to the removal of the Ark to the Temple, which may possibly have taken place at the dedication of the Temple, but these two events must not necessarily have coincided. It is possible that the Ark was transferred to the Temple at a later date, after the Temple had been dedicated and used for some time. The Ark remained, it may be supposed, in the City of David as long as Solomon resided there. According to 6,1 the celebration took place at the end of the 20th year of the building of the palace, a date resulting from the addition of the numbers given in 6,37.38; 7,1 (*cf.* above, p. 98, l. 30).

The Deuteronomist was of the opinion that the transfer of the Ark coincided with the celebration of the dedication of the Temple, but we do not know on what grounds his opinion was based, and whether he followed in this respect an older tradition. Nor is the statement concerning the feast of Jeroboam in 12,32 quite clear. Jeroboam celebrates this feast in the eighth month, patterned after the Judaic festival. We may suppose that it was an **אֶסְפֵּי** festival, but it is not stated that the similarity with the Judaic festival consisted in its being celebrated in the eighth month, although this is possible. If we assume that the Deuteronomist who wrote vv. 14 ff. was right in referring the account of the old source in vv. 1-13 to a celebration of the dedication of the Temple — an interpretation which is perfectly natural — it is very strange that there is not one word about the dedication of the altar. It is true that the reference to this may have been suppressed since it is the bronze altar (*cf.* above, p. 94, l. 8).

If we insist on the presumption that we have here an account of the dedication of the Temple, the statement **בִּירַח הָאֶתְנִים** has great weight, provided that the gloss **הוא החודש השביעי** is right. From the subsequent development of the cult it is probable that the altar in Solomon's Temple was dedicated in the seventh month. There must be some historical continuity in Ezekiel's two days commemorating the dedication of the Temple, and they were observed on the first day of the first month and on the first of the seventh (Ez. 45, 18 ff.). Only the latter, however, had any bearing on the history of the cult, as it led to the institution of the **כִּפְּרִים**; [*cf.* English translation of *Ezekiel* in the *Polychrome Bible*, p. 199, l. 18. — P. H.]

In view of these facts the conclusion is very probable that the dedication of the altar of Solomon's Temple took place in the seventh month. It is therefore better to consider **בִּירַח הָאֶתְנִים** a part of the original source and to relegate to

^{*} [*Cf.* DRIVER's *Introduction*⁶, p. 203; German edition, p. 219. — P. H.]

- 7 slavishly repeats the two plural forms, substituting however הפתח for הפתחות. There is no reason for questioning this latter word and emending, with GRÄTZ, following 2 Chr. 4,22, המפתחות. [In Assyrian (*cf.* below 1. 7) *pûtu* = *front*, which may be either a derivative of פתח *to be open* (= *putju*) or a feminine form of *pû* 'mouth' (*cf.* פֶּה *face, front, edge of the sword*, NÖLD. *Syr. Gr.*² § 146; Amharic *fit*; Heb. פֶּה, and our *gold facing*). Note also Arabic دَفْ (دَفْتَان) *the two leaves of folding-doors* which means *side, shorter side* (רחב, Assy. *pûtu*, *cf.* above, p. 85, n. *), *leaf of a door*, but is ultimately identical with דִּפְּתָה *tablet*, Assy. *duppu* (*cf.* טפפר *scribe*, Crit. Notes on Isaiah, p. 107, l. 25) a byform of which, *dappu* (or *adappu*; *cf.* גִּפְּתָה and *agappu* 'wing,' see Crit. Notes on 10 Proverbs, p. 42, l. 27) means *entablature, trabecation, crossbeam*, &c. (*cf.* above, p. 96, l. 26). See DELITZSCH's HW 226^a; *Beitr. z. Assy.* 4, 582, n. *. — P. H.]
- (51) מל, המלאכה, כל, מל, rightly. The narrator did not prefix כל to קרשי and הכלים in this verse; it is scribal expansion.
- מל בית יהוה [*cf.* above, p. 97, l. 37. — P. H.] stands in its proper place as is shown 15 by vv. 40.45. It is wrong to place it, with GRÄTZ, after הכלים ואת הכלים.
- מל increases Solomon's wealth by adding after מל אביו: καὶ πάντα τὰ ἄγρια Σαλαμων.
- The construction of מל ואת הכלים נתן וגו' with the object preceding the verb [*cf.* Dan. 1,2 &c. and Crit. Notes on Proverbs, p. 46, l. 19. — P. H.] was not under- 20 stood by מל: מל renders מל נתן by ἔδωκεν, מל את הכלים being coördinated to the preceding accusatives depending on מל ויבא; in מל ואת הכלים of מל is not translated at all, the preceding מל הוהב ואת הכסף being mistaken for the object of נתן.
- 8 (1) Before מל יקהל מל + καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν Σαλαμων (מל ἐν τῷ συντελέσαι Σολομων) τοῦ οἰκοδομησαι τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον ἑαυτοῦ μετὰ εἴκοσι ἔτη, which is due to the transposition of 7,1-12, the time required for the building of the Temple and the palaces being calculated, as in 9,10, by adding the numbers given in 6,37-7,1 of מל. *Cf.* above, p. 90, l. 29. 25
- מל. את כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה ירושלם מל. This clause is a useless scribal expansion which, probably, originally formed a marginal gloss. The old ראשי המטות was explained by the younger expressions נשיאי האבות and ירושלם מל; מל אל המלך שלמה taken with יקהל is impossible. 30
- מל after ארון is a later addition. *Cf.* above, p. 70, l. 12. 35
- (2) Of this verse only ἐν μηνὶ Ἀθαινεῖν (מל Ἀθαμεῖν) occurs in מל. The remainder of מל consists of scribal expansions and explanatory glosses. הוא החדש and בָּחַג are probably glosses by different hands, since the first, בָּחַג, separates the second from בִּירַח האֲתָנִים which the second is intended to explain. מל בִּירַח האֲתָנִים has given rise to many scruples, as it seems to be at variance 40 with the statements in 6,38 and 12,32. It is generally supposed (a) that the gloss הוא החדש is correct; — (b) that the celebration of the dedication of the Temple is described in vv. 1 ff.; — (c) that this dedication was celebrated at the autumnal festival; — (d) that according to 12,32 this autumnal festival was celebrated in the older period of the monarchy at Jerusalem in the eighth 45 month, *i. e.* the month בּוּל of 6,38; — (e) that it is unlikely that Solomon's Temple should not have been dedicated and used from the eighth month of the eleventh year of Solomon's reign (in which the Temple was completed according to 6,38) to the seventh month of a subsequent year. STADE, *Gesch. Isr.* 1, 342, therefore, conjectured that בִּירַח האֲתָנִים was an old gloss to בָּחַג. From 50 the discrepancy between the statements concerning the month KITTEL, on the other hand, concludes that 7,13 ff. and 8,1 are not derived from the same source as the rest of the Account of the Buildings, while BENZINGER supposes that the

- 7 be defended by ולקבית Num. 18,7 [cf. Crit. Notes on Numbers p. 52, l. 19], as there the ל is explained by the construction of that passage. The fact that we have simply מִתַּחַת in vv. 29.30 would be no argument against למִתַּחַת, as those verses are from a different pen. However, it is probable that the ל of מִתַּחַת has crept in from the following מִמַּסְנֵרוֹת.
- (33) מ (followed by טו) ידותם, אֲשֶׁר־תִּהְיוּ, Ὡς καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν, מִמַּסְנֵרוֹת. As the following description enumerates the points of resemblance between these wheels and the wheels of a chariot, the asyndetic construction of מ is preferable. The point of difference between these wheels and the wheels of a chariot is not stated before מ הכל מוצק at the end of the verse.
- (34) For מ אל read על with the Eastern recension. מ המכנה כתפיה is probably a gloss. Compared with v. 35^a it represents a less precise statement. The plural of כתף with the metaphorical meaning *supports, struts* is in the preceding verses throughout כתפות, and a masculine plural of כתף does not exist.
- (35) V. 35 is unintelligible. On the top of the carriage there is something חצי האמה high; but we are not told what it is. מכונה מ or כן is omitted after מ, and the statement חצי האמה does not tally with v. 31. Moreover, מ קומה is impossible without a suffix. Emend קומתו following Ὡς μέγεθος αὐτῆς, מ קומה. מ ועל ראש המכנה breaks the connection. It is either a remnant of a clause the remainder of which has been lost, or a gloss which has crept into the text from the margin. Through omission of the prefixed ו the glossarial character of this clause is still more evident in Ὡς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, מ קומה. מ, at the end of the verse, can refer to מכונה; in מ it is omitted.
- (36) [For לָחַת (see ZAT 21, 186) cf. the Assyrian synonym of *li'u* (= *lihu*): *duppu*, the byform of which, *dappu*, means *entablature, trabeation, tie-beams, cross-strips*, &c. (see below, p. 98, l. 10) just as לַח denotes not only *tablet* but also *board, plank*, &c. Cf. also the bronze bands of the palace gates from Balawat (see English translations of the Psalms in the *Polychrome Bible*, p. 205, l. 15. — P. H.) מ ומסנרתיה ועל ידותיה cannot be construed; and the Qrê מסנרתיה affords no assistance. מ, however, omits ועל, and this solves the problem. ידותיה ומסנרתיה was repeated from v. 35 through the inadvertence of a copyist. The assertions made in ZAT 3, 163 are to be corrected accordingly.
- (37) מ has the true reading καὶ in τὰς ἐν μίαν καὶ μέτρον ἓν; emend: ומדה. מ קצב אחר, מ right; it was added in מ in accordance with 6,25. We can say קצב of the Cherubs carved out of wood, but not of the cast bases of the basins. מ לְקִלְקֵנָה, conformed to לְקִלְקֵנָה, deserves little credence; cf. DIEHL, *op. cit.*, p. 50. The instances there given of the suffix הנה show that there is no reason for reading, with KLOST. and BENZ., לְכָל הֵנָּה. [The pronunciation may have been לְקִלְקֵנָה. — P. H.]
- (39) V. 39^a is mistranslated, through *homœoteleuton*, in Ὡς καὶ ἔθετο τὰς πέντε μεχυσθ ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου ἕξ ἀριστερῶν. The omission in Ὡς of πέντε as well as of τὰς δέκα μεχυσθ in many codd. are subsequent corrections from v. 38. מ is probably right, on the other hand, in omitting in v. 39^b מ נתן. The addition of this word is more easily explained than its omission.
- (40) מ חירום is scribal expansion; cf. vv. 14f.25.27.38 and what follows. Instead of מ הכירות read הסירות in accordance with מ τοὺς λέβητας, v. 45; 2, 25, 14; Jer. 52, 18; 2 Chr. 4, 11. Concerning מ חירום for חירום cf. note on v. 13.
- (42) מ לְכָסוֹת אֶת שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַעֲקָדִים is either repeated from v. 41, or added from v. 18, על ראש of the original being awkwardly replaced by פני. It can, however, occur only once, and is to be canceled here on account of

7

Furthermore, it is strange that the שלבים are not previously referred to in this account, although the article in השלבים suggests a previous reference. KLOST., BENZ., and FURTWÄGLER supply therefore להם ושלבים after להם א. מסנרות. This would entail the emendation המסנרות for מסנרות. Nor does this remove the chief difficulty that the מסנרות, which are of secondary importance, are mentioned before the שלבים. To avoid this, we might suppose that א. מסנרות was a scribal error, caused by the following words, for שלבים, or insert ושלבים before מסנרות א. However, we had better refrain from all alterations since v. 28, as stated above (p. 94, l. 52), is derived from another source, so that the text of v. 28 may have been affected by redactional adjustments.

[The ἀπαε λεγόμενον שלבים is evidently identical with the Assyr. *šulbû* from *labû* 'to enclose, to fasten' (DELITZSCH, HW 368^b). We should therefore perhaps expect שלבים instead of שלבים; it is true, however, that several Assyrian loanwords show doubling of the third stem-consonant, e. g. פִּלְפִּל. The stem שלב is a Šafel like שבר Jud. 7, 15 (see notes 42 and 107 of the paper cited above, p. 80, n. *. 15). The Qal *labû* is allied to Assyr. *lamû* (DELITZSCH, HW 379; cf. ZA 2, 268) and Heb. לָוֶה, לָוֶה. Assyr. *šulbû* does not mean *rounds of a ladder*, but *fastening* &c. אֵל שלבים may refer to the *square frame* of the base without the מסגרות (cf. ב, 16, 17); it may be the technical term for a *frame* consisting of four *corner-posts* and the *cross-pieces* at the top and at the bottom, while מסגרות may denote additional intervening *cross-pieces* or also oblique *struts*, ties, or braces. The best translation for שלבים would therefore be *frame*. Another derivative of this stem is the ἀπαε λεγόμενον תַּלְפִּיז; see, HAUPT, *Cant.*, p. 68. — P. H.]

- (29) Read, with Ṭ Read, with Ṭ ἀνάγνωθαι instead of אָל, connect this with וּמִתַּחַת, and end v. 29^a with קָן.
- (30) For אָל אֲרַבְעָה 2° we must read וְאַרְבַּע as it is followed by a feminine noun. אָל kal τέσσαρα μέρη αὐτῶν (ἑλCpl αὐτῆς). Ṭ read פֵּאָתָם, but אָל may be retained. We must however read, with ἑלCpl, בְּעֻמְתִּיהָ, as the suffix can refer only to מכונה. The text, translating freely: וְאַרְבַּע ווִיטִיהָ כְּתֻפִין לָהֶן. S does not help to elucidate the text, translating freely: אָל אֲרַבְעָה מִכְנָסִים מִכְנָסִים מִכְנָסִים מִכְנָסִים. For אָל להם read להן as פעמות is feminine; cf. above, p. 94, l. 48. אָל τῶν λουτήρων. There is no reason for reading the plural. The reading קִירֹת (cf. also S) led Ṭ to the omission, through homoteleuton, of the remainder of v. 30, v. 31, and the first four words of v. 32 including למסגרות; cf. FIELD ad loc.
- The meaning of אָל מַעְבֵּר is obscure; it is evidently the equivalent of אָל כְּמַעַר v. 36, but כְּמַעַר is not any clearer.
- (31) אָל (followed by ע) וּפִירוֹ; emend, with GRÄTZ, וּפִיָּה. The suffix refers to מכונה, cf. S אָל מִכְנָסִים. BENZ.'s alternative emendation וּפִיָּה does not help matters; in the first place, it retains the corrupt לְבִקְרֶת of אָל, and then it involves the transposition of אָל מִבֵּית and לְבִקְרֶת; otherwise the words cannot mean *the kothér-eth had an opening within* (in the centre) toward the top, as BENZ. translates. אָל אִמָּה וְחִצֵּי הָאֵמָה is not a part of the original text here. This is evident from the omission of קוֹמוֹת. Besides, it collides with the preceding statement concerning the height, of which only באמה is left. It is either originally a marginal gloss to supply the numerical statement that had dropped out after אָל וּמַעְלָה, or it crept into the text from the end of v. 32. Emend, with EWALD, לְקַתְּחָה instead of אָל לְקַתְּחָה. Before באמה a numeral has been omitted. For אָל מִסְגֵּרוֹתֵיהֶם we must emend: מִסְגֵּרוֹתֶיהֶן, as the suffix refers to המכלנות v. 27 (cf. above, p. 94, l. 48).
- (32) אָל לְקַתְּחָה is a combination of ל and קַתְּחָה found only in this passage. It cannot

- 7 Instead of **א** הַשְּׁנִית at the end of v. 20 read, with the context, הָאֵחָת.
- (19.20^a) Verses 19 and 20^a are glosses written in very bad Hebrew and for the most part unintelligible. Their insertion was probably one of the causes of the corrupt condition of the text in vv. 17.18. In **ט** they follow v. 21, and differ somewhat from their form in **א**.
- (22) V. 22 is likewise a gloss. With the account of the setting up of the pillars the description given of them naturally comes to an end. The original narrative (*cf.* 2 Chr. 4, 1) in place of v. 22 gave an account of the casting of a bronze altar; and 8,22.64 prove that this altar was mentioned in the passage under consideration. *Cf.* also 9,25.
- (23) **א** מוֹצֵק; **ט**, wrongly; it is found in 2 Chr. 4,2, and takes the place of נִחֲשֶׁת of vv. 15.27. There is no reason for objecting, with Jewish tradition, to the קֶרֶבֶת (Q^crê) **ט**, not **ק**; *cf.* BÄR *ad loc.*; see SIEGFRIED-STADE *s. v.* קֶרֶבֶת.
- (24) **א** עֶשֶׂר בִּאֲמָה is shown to be a gloss by the fact that it is not a correct statement. The gourds ran around the tank for 30, not 10 cubits. The author of the gloss made a mistake and took the measurement of the diameter instead of that of the circumference.
- ט**, מְקַפֵּים אֶת הַיָּם סָבִיב **א**, is a gloss explaining סָבִיב אֶת הַיָּם. The author of this section nowhere uses the verb הִקִּיף.
- (25) The order of vv. 25.26 is rightly transposed in **ט**. The description of the great tank must be concluded before we can be told upon what the tank rests. If we restore the original sequence, following **ט**, there is no reason for inserting, with KLOST. and BENZ., וְהָיָה before **א** עָמַד at the beginning of v. 25.
- (26) **א** פָּרָח שֹׁשָׁן could only refer to the form of the tank, not to the brim, which is the subject under discussion here, and thus, though read also by **ט**, shows itself to be a gloss. [For שֹׁשָׁן see HAUPT, *Cant.*, p. 50, n. 18 on No. 9. — P. H.] **ט** אֲלֵפִים בֶּת יִכִּיל **א**; but v. 38 leads us to expect some statement of this kind.
- (27) The section vv. 27-37 is one of the most difficult of this chapter; **א** is often corrupt here, in **ט** several things are omitted, others misunderstood. The description of the bronze carriages is now mixed up, several points are stated twice. This is due to the fact that a piece of a parallel account (overlined in our text) has been inserted between the beginning of the principal account in v. 27 and its sequel in v. 31 (from וּמִבְּנֵיהֶם on) and vv. 32-36.
- For this section and the text of it *cf.* EWALD, GGN 1859, pp. 131 ff., *Jahr- bücher für Bibl. Wissenschaft*, 10, pp. 273 ff., *Gesch. des Volkes Israel*, 3³, pp. 333 f.; STADE, ZAT 3, pp. 159 ff.; *Gesch. Isr.* 1, 336-341, ZAT 21, 145-190.
- ט** has instead of the numbers of **א**, expressed by **ט**, 5,4,6 which are due to correction. Naturally the bronze bases are perfectly square just as in the bronze carriages of Larnaka and Enkomi. The basins placed on the bronze carriages of Solomon could not have had a diameter of 4 cubits, as stated in v. 38, unless the carriages were four cubits square. This statement in v. 38 has been canceled in **ט** owing to the correction of the numbers (see above, l. 38). The number 6, given in **ט** v. 27 for the height of the מְכוֹנוֹת, results from adding to the number 3 of **א** the number given for the wheels (v. 32) and the cylinders bearing the basins (v. 31), *viz.* $2 \times 1\frac{1}{2}$ cubits = 3.
- (28) The text of v. 28 contains several difficulties. The suffix in לָהֶם is scribal error for לָהֶן (DIEHL, pp. 46 f.; *cf.* above, p. 83, l. 35); it can refer only to the several מְכוֹנוֹת. Therefore **ט** עֹבֵר בְּסִיָּא **ט** עֹבֵר בְּסִיָּא **ט** seems to be a correction from **א** is probably right rather than **א** מַעֲשֵׂה הַמְכוֹנָה *cf.* also מַעֲשֵׂה הָאוֹפָנִים v. 33. However, this is not certain, because v. 28 is not derived from the same source as v. 27; **א** וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַמְכוֹנָה, at the beginning of v. 28, may therefore be an editorial connecting link.

- 7 rect and not any freer than the rendering *inwards, toward the inside* of the whole area, in distinction from *toward the entrance*. — P. H.]
 The imperfect יעשה of א is at variance with the constant usage of this description; cf. vv. 6f. 16. 18. 37. 40. 45. 51 and 6, 2; 7, 6. 39. 46. Either emend: עשה, or cancel the word in accordance with ט.
 5 א separates קאלם הוה from the preceding passage in an intolerably harsh manner; besides, שלמה is not possible after יעשה without expressed subject. We must cancel at least שלמה, and probably the whole clause אשר לקח שלמה.
- (9) א טηματα εσωθεν. The translator translated from an illegible text. א ומתוך must be omitted, ט και εσωθεν of some codd. is Hexaplaric. ט εκ διαστηματος is due to misreading ממנרות for מנרות במנרה; cf. 6, 6. In ט κεκολαμμένα we may have the equivalent of א כמדות ניות; the translator thought of a derivative of כרת; cf. v. 12: כרתות ארום, ט εγκεκολαμμένης κέδρου.
 15 א ומתוך in v. 9^b is meaningless, since it does not form a contrast to ער הקצר הנדולה. STADE, ZAT 3, 152, proposed to emend: ומבית יהוה. But KAMPHAUSEN (in KAUTZSCH's AT) rightly objected to this on the ground that the consonants of מתוך were rather the remains of הקצר. The emendation would also be impossible in point of fact, if the addition in 6, 7, which states that the Temple was built of 20 unhewn blocks of stone, have any real foundation. Emend, in accordance with 6, 36, ומתוך הפנימית, or ומתוך בית יהוה. Cf. the note on v. 12.
- (10) א τὴν τεθεμελιωμένην, א being misread המיסר and referred to החצר הנדולה.
 25 ט εν τιμίοις λίθοις μεγάλαις, λίθοις δεκαπήχεσιν και τοῖς ὀκταπήχεσιν is a corrupt rendering of א אבנים יקרות אבנים גדולות ואבני עשר אמות ואבני שנת אמות, while ט λίθοις τιμίοις μεγάλαις δεκαπήχεσιν και ὀκταπήχεσιν is an inaccurate translation.
- (12) The omission in ט of v. 12^b is due to its being used in the addition to א 6, 36; see above, p. 90, l. 14 and cf. p. 64, l. 51.
 30 Since Solomon's Temple had only one outer court, א ולחצר בית יהוה הפנימית is wrong. Either בית יהוה or הפנימית must be canceled as an explanatory gloss. Nor can the concluding words of א, ולאולם הבית, be in order. We miss the mention of לאולם, in connection with the court of the Temple and the great court surrounding the governmental buildings. Emend: ולחצר אולם הבית; cf. 6, 36 ט τῆς αὐλῆς τοῦ αἰλαμ τοῦ οἴκου.
 35 GRÄTZ's emendation קצר for א ולחצר is uncalled for. Nor is his conjecture וכאולם for א ולאולם acceptable. The first emendation would (as has been shown above, l. 32) entail the emendation אולם הבית rather than וכאולם.
- (13) The bronze-founder whom Solomon sent for from Tyre is not called חירם in 2 Chr. 2, 12 but חורם אבי; [cf. Crit. Notes on Chronicles, p. 73, l. 19. — P. H.]
 40 Everything is in favor of the view that this unusual form of the name is the correct one; cf. GIESEBRECHT, ZAT 1, 239 f.
- (14) א אלמנה is omitted in 2 Chr. 2, 13, and looks as if it had been added in order to leave the possibility open that Hiram-abi was an Israelite.
 45 The desire to emphasize the Israelitish extraction of Hiram-abi led ט to render א הוא by και οὗτος, but we must not, with BENZ., correct א in accordance with this intentional alteration. There is no reason for contrasting, as is done in ט, Hiram-abi with his mother; he must be contrasted with his father. Instead of א ממשה נפתלי Chr. read מן בנות דן, and this reading is to be preferred, if only because משה is used exclusively in later documents (from P onward) 50 instead of שבט, the usual term in the older period of the language, cf. GIESEBRECHT, Z. c. (see above, l. 42).
 ט renders א ויטלא by και πεπληρωμένος, thus coördinating this statement to

- 6 KITTEL's emendation *יהימונות הכישים האיל* does not commend itself. This clause would not mean *the border* (or *molding above the door*) and *the posts formed a pentagon* but *pillar and posts were pentagonal*, and as both projected from the wall as semi-columns, this pentagonal shape would not have been noticeable.
- (32) V. 32 ^א ט. The Hebrew text from which ט was translated had only the first 5 words of v. 31; the remainder is a late addition. ט renders v. 32, reading however καὶ θύρας for א ושתֵי ד', and ἐκ ξύλων πευκίνων for א עצי שֵׁנן; cf. v. 34. א need not be questioned; cf. Aram. and Mishnic דרר. ט καὶ κατέβαινε is a guess.
- (33) א emend, in accordance with ט στοαὶ (טλ στοὰς) τετραπλῶς and 10 7,5: רבעות מוואות (so THENIUS); but cf. above, p. 89, l. 52.
- (34) א קלעים (v. 34^b) is a transcriptional error for צלעים (cf. v. 34^a), which arose from the frequent occurrence of the verb קלע in this section.
- (36) After א אריום ט + κυκλόθεν. καὶ ψκοδόμησε καταπέτασμα τῆς αὐλῆς τοῦ αἶλαμ τοῦ οἴκου τοῦ κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ. Κυκλόθεν seems to be genuine so that 15 we must insert סביב in the Hebrew text (cf. 7,12); but the following plus is a late addition which must not be admitted, with GRÄTZ, into the text.
- (37) In ט vv. 37f. precede 6,1. This is wrong. The statement that it took Solomon seven years to build the Temple, and that it was completed in all details, is in order only after these details have been given. Moreover, 7,1 (in ט transferred 20 after 7,51) plainly refers to 6,37f. The transposition of these verses in ט entailed the omission of v. 38^b.
- (38) א הוא החדש השמיני is a gloss containing very important information, but which is not in place in the text, as is proved by the absence of a similar statement in the case of בִּרְחָה וְ in v. 37. In ט 6,4, however, the post-Exilic month is 25 given in the case of בִּרְחָה וְ also (ט^v ἐν μηνὶ Νεισῶ καὶ τῷ δευτέρῳ μηνί, טλ ἐν τ. δ. μ. ἐν μηνὶ Ζιου).
- 7 (1) The first 12 verses of this chapter are transposed in ט, vv. 2-12 being placed after v. 51; only v. 1^a is left in its place before v. 2, while v. 1^b is inserted after 30 v. 12 in order to gain a connection with 8,1. It is doubtful whether these transpositions were effected by the Greek translators or by an editor who wished to have all the statements concerning the Temple together in one section. This arrangement of the text in ט is inferior, v. 1 being severed from its connection with 6,37. 35
- VV. 1-12 were translated in ט from a Hebrew text which had become illegible (cf. below, p. 91, l. 46; p. 92, l. 11), and this translation was not made with great care (cf. especially vv. 2.3.8-10). Nevertheless ט has some readings which must be duly considered.
- (2) א ושלשים אמה קומתו על ארבעה טורי עמודי אריום; so, too, Σε; but ט καὶ (טλ ἐπὶ, 40 6^a46 καὶ ἐπὶ) καὶ ἀρבעε. א is shown by v. 3 to be wrong. ט is translated from a Heb. text which read: — ושלשים אמה קומתו על שלשה טורי עמודי אריום. The translator skipped from ושלשים, omitting א שלשה before אמה קומתו על. טC¹ ἐπὶ τεσσάρων στίχων is a correction from א. א וכתרתו אריום, Σ: ἐπιστύλια, i. e. וכתרתו; but א is not to 45 be emended in accordance with these renderings. Owing to the considerable bearing of the beams supported by the columns it was necessary to strengthen them by means of struts or stretching-pieces (כתפות); the capitals (כתרות) of the columns would not have answered this purpose. ט καὶ αἰμα = וכתבות has preserved the original text: כתפת was first (probably under influence of vv. 16ff, as 50 in v. 31 of א; see below) miswritten כתרת (so טΣΣ), and וכתרת was subsequently altered in א to וכתרות under the influence of v. 12 and in consideration of the construction.

- 6 **א** cannot be brought into syntactical concord with the preceding passage. We have here no distributive use of the singular; in the passages quoted to illustrate this construction, Is. 5; 22; 29, 23; **ש** 5, 11; 62, 5 the text is corrupt; [cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 36, l. 44. — P. H.]. GRÄTZ's emendation **קומתם**, for **א** **קומתו** which is attested by all the Versions, is entirely unfounded 5 and a violent expedient. The same applies to the insertion of **איש** after **אמות** as proposed by KLOST. and KITTEL, which produces a clumsy style foreign to the Account of the Buildings. Further, after the final statement in v. 25, v. 26 is superfluous. Both these difficulties are removed if v. 26 is inserted between v. 23^a and v. 23^b; v. 23^b is then in proper syntactical connection, and v. 26 stands 10 in its proper place (cf. below, l. 20).
- א** 2°; so, too, **ט**. **ס** 1° wrongly; cf. note on v. 8.
On the other hand, **ס** reads **עשר** for **אשר** of **אשר**.
- (24) In **ט** v. 24 is very corrupt. The translator skipped from **א** **כנף הכרוב** 1° to **א** **כנף הכרוב** 2°, overlooking **א** **כנפי כנפי** **ועד קצות כנפי**. **א** is manifestly superior. 15
- (25) **א** **ועשר באמה**; so, too, **ט**; **ט** **οὐτως** which is hardly original, vv. 26.33; 7, 18 notwithstanding; there the full statements follow; on v. 26 cf. above, l. 9.
ט **συντέλεια μία** is erroneously repeated in **ט** at the end of the verse.
Instead of **א** **לשני הכרובים** read, with **ט** **ἀμφότεροι**, **לשניהם**. Cf. below, l. 33.
- (26) V. 26 must be followed by v. 23^b (see above, l. 11); otherwise we should ex- 20 pect **א** **וכן קומת הכרוב השני**. In consequence of his emendation (cf. above, l. 4) GRÄTZ wants to insert this **א** in v. 26; but this is unfounded.
א **קומת**; so, too, **ט**. **ט** **καὶ τὸ ὕψος**, **ס** **אומדן**. The prefixed conjunction is a later addition; cf. above, l. 3.
- (27) **א** **ויתן את הכרובים**, **ט** **καὶ ἀμφότερα χερουβειν**. Both readings are confounded if 25 we insert, with THENIUS, **שני** in the text; for **ט**'s **ושני** is the equivalent of **א** **ויתן**. **א** is preferable to **ט** as we have read already in v. 23 that there were two Cherubs. **א** **הבית הפנימי** is somewhat peculiar compared with the usage of the Account of the Buildings, but perhaps it must be looked upon in the same way as **הבית** **הוא** **הבית** in v. 17. 30
- א** **את כנפי הכרובים** is a harsh construction, since **הכרובים** is the subject of **ויפרשו**. Read, in accordance with **ט** **τὰς πτέρυγας αὐτῶν**, **את כנפיהם**. In **א** the noun was substituted for the suffix. Cf. above, l. 19 and p. 70, l. 40.
Instead of **א** **וכנף הכרוב השני** **בקרן האחר**, **ט** has merely **πτέρυξ μία τοῦ τοίχου καὶ πτέρυξ**; but this is scarcely right on account of the **μία**. **א** **האחר** was mis- 35 translated, and **א** **הכרוב השני** was then overlooked.
- (29) **א** must not be emended with GRÄTZ to **ואל** = **ועל** [cf. Crit. Notes on Prov- erbs, p. 48, l. 33. — P. H.]; otherwise there would be no connection with what follows.
א **אָמַן**, **ט** **ἀκάνυ**. As the adverbial use of this word is not established by Job 40 37, 12 we must emend: **מְסָבִים**.
א **וּפְסוּרֵי צִצִּים**, **ט**. This term seems to be a later addition also in v. 32^a of **א** as it is disregarded in v. 32^b.
א is an impossible grammatical form, the punctuators giving a mixture of **לְפָנִים** and **לְפָנֶימָה**. **א** **מ** was probably dittogram of the **מ** of the preceding 45 word **צִצִּים**; [cf. p. 91, l. 26; p. 140, l. 45; p. 144, l. 41]. Read, as in v. 30, **לפנימה**.
- (31) **א** **ושתי דלתות עצי שמן** clashes with **א** **דלתות עצי שמן** in v. 32^a. We must either cancel the second, following **ט**, reading, with **ט**, **ולפתח**, or we must cancel the first, leaving **ואת** unaltered. This latter expedient is favored by the description in vv. 33f., while the expression and the Versions support the first emendation. 50
א **מוֹזוֹת** is meaningless. The proposed emendation **המוזות** is a make-shift.
א **חמשיית**, also, is very doubtful, and is perhaps open to the same objection as **רַבְעִית** in v. 33.

- and לקדש הקדשים being disregarded. **א** לקדש הקדשים is an explanatory gloss to the obsolete דָּבָר. KLOST.'s conjecture לִרְבִּיר לִרְבִּירִים hits the sense of the passage, but has no basis in the received text.
- (17) **א** הַבַּיִת הוּא הַהֵיכָל. We must not be induced to consider הַהֵיכָל a gloss. This full expression corresponds to the מִבֵּית מִירְכַּתִּי הַבַּיִת in v. 16. The writer 5 meant to say that what remained of the house, after the wall of the דְּבִיר had been put up, measured 40 cubits, and this was the הֵיכָל; see the cut above, on p. 85. **ט** ὁ ναὸς κατὰ πρῶτον does not omit הַהֵיכָל הוּא (KITTEL) but הַבַּיִת הוּא; [cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 69, l. 48. — P. H.]. As we cannot explain how this could have been prefixed as a gloss to הַהֵיכָל, we must suppose that **ט** 10 shortened the text, or that the text from which **ט** was translated had been abridged. **ט** ὁ ναὸς αὐτὸς ὁ ναὸς would be unintelligible but for **ΑΣΘ**, ὁ ναὸς αὐτὸς ὁ ναὸς.
- The pointing of **א** לִפְנֵי is a make-shift; the word is impossible. **ט** κατὰ πρῶτον τοῦ αὐτοῦ = לִפְנֵי הַדָּבָר is the original reading. On the other hand, these two 15 words are wanting in **ט** at the beginning of v. 20. In **א** both לִפְנֵי (v. 17) and לִפְנֵי הַדָּבָר (v. 20) originated from the conclusion of v. 17; cf. below, l. 26. The confusion arose from the reception of the addition vv. 18, 19 into the text.
- (18) V. 18 is omitted in **ט**; cf. FIELD *ad loc.* It is a late addition.
- (19) **א** וְרִבְרִי **ט**; so, too, **א** הַכֵּן. At first, רִבְרִי dropped out after הַרְבִּיר which formed 20 the conclusion of v. 17 (cf. below, l. 26); this entailed the omission of **א** הַכֵּן. Instead of the impossible form of **א**, לִתְמֵן, read לִתְתֵּן; cf. 17, 14, where the same error is found in the Kthib, but is corrected in the Q^{re}. [The original reading may have been לחַנֵּת; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 35, l. 31. — P. H.]
- (20) וְהַדָּבָר, which is necessary as the subject of v. 20, was supplanted by **א** (לִפְנֵי) 25 הַדָּבָר, which properly formed the conclusion of v. 17; cf. above, l. 17.
- [According to CHEYNE, PSBA 21, 246 **א** סָנוֹר = Assyrian *sakru* 'solid' in *xurāqu sakru* 'solid gold' (DELITZSCH, HW 499^b) lit. 'closed,' cf. Heb. קָהָם (Assyrian *ka-tāmu* is a synonym of *sakāru* 'to close,' see DEL., HW 362^b, 3). CHEYNE also proposes to read סָנוֹר or סָנוֹר (cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 84, l. 53 and Proverbs, 30 p. 65, l. 39) instead of **א** אֲשֶׁנֶּר in **ט** 72, 10; he considers מִשְׁבָּא in **ט** 72, 15 a misplaced gloss on סָנוֹר—אֲשֶׁנֶּר. CHEYNE's suggestion that אֲשֶׁנֶּר = סָנוֹר may be right; but it is not necessary to substitute סָנוֹר for אֲשֶׁנֶּר; אֲשֶׁנֶּר may be an Assyrian loanword (with *prostheticum*; cf. אֲשֶׁנֶּר, &c.) and in that case the **ש** instead of Assyrian *s* is not exceptional; cf. above, p. 86, l. 8. In Ezek. 35 27, 15 we must not, with CHEYNE, substitute סָחֲרִיָּה for **א** אֲשֶׁנֶּר but prefix the **ב** *pretii* (CORNILL, correctly, *gegen Bezahlung*); see Crit. Notes on Ezekiel, p. 83, l. 11; cf. also Crit. Notes on Isaiah, p. 120, l. 31. — P. H.]
- א** וְיִצְפָּה is meaningless: an altar is not covered with slabs of cedar. The true reading וְיִעֵשׂ has been preserved in **ט** καὶ ἐποίησε. 40
- א** אֵל. This is an intentional omission on the part of the translator, just as **א** אֵל v. 23, owing to the discrepancy with Exod. 25, 23.
- The last words of v. 20 are to be connected, in accordance with **ט**, directly with **א** לִפְנֵי הַדָּבָר וְיִצְפָּהוּ זֶה, v. 21^c.
- (21) **א** וְיִצְפָּה שְׁלָמָה אֶת הַבַּיִת מִפְּנִימָה זֶה וְסָנוֹר וְיַעֲבֵר בְּרַמְקוֹת זֶה וְ**א** 45 the reception of which into the text not only לִפְנֵי הַדָּבָר has been severed from its connection with וְיִעֵשׂ מִזְבֵּחַ אֵל (cf. above, l. 26); but the other addition also, **א** וְיִצְפָּהוּ זֶה, at the end of v. 21, has ceased to refer, as it originally did, to מִזְבֵּחַ אֵל at the end of v. 20.
- (22) V. 22^b **א** **ט**. It is a late, superfluous, and awkward addition. 50
- (23) [For כְּרוֹב cf. Crit. Notes on Numbers, p. 46, l. 16. — P. H.]
- א** עֵצִי שֶׁנֶּר **ט**, canceled owing to its being at variance with Ex. 25, 18; cf. above l. 42.

- 6 KLOST., וּפְתָח. The fact that in v. 6 **א** היצוּע or rather ה-צ-ל-ע (cf. above, p. 86, l. 21) has no prefixed ו does not militate against this emendation since the צלעות have been mentioned already in v. 5^b.
Instead of **א** החילונה read, with **ט** and in accordance with the context, התחלנה. For **א** פתח הבית **א** we would expect על (so 2 codd. Kenn.) or מן, but **א** is not im- 5 possible, as it may mean *in the direction of the south side of the house*. For **א** על החילונה we must read **א** if only on account of השלשית-**א** at the end of the verse; **א** is found in many codd., edd. Sonc. 1486, Brix. **ט** על.
For **א** השלשים we must read, with **ט** and in accordance with v. 6, השלשית, as some codd. have, probably influenced by **ט**. The mistake השלשים is an old one; 10 it is expressed in **ט**. As the term קנים is not used in this passage, **א** שלשים cannot be justified by a reference to Gen. 6, 16.
- (9) **א** נבים שררה **ט**, rightly; it is an interruptive gloss.
- (10) According to v. 6 each story is five cubits in height; therefore the height of all three is not five, but fifteen cubits. Read, therefore, חמש עשרה instead of **א** 15 חמש. This error also arose from confounding יצוּע *side-structure*, with צלע *story*; cf. above, l. 1. The context shows that the *whole* side-structure is meant.
- (11) Verses 11-13 are a late Deuteronomistic addition and were not read in the Hebrew MS from which **ט** was translated.
- (14) V. 14, which is practically identical with the addition v. 9^a, is not wanting in **ט**, 20 but is read there between v. 3 and v. 4 of **א**. It is impossible in that place since the building of the יצוּע has there not yet been referred to. After v. 10 of **א** it would be possible as conclusion of the account of the masonry and the roof of the Temple. The objection raised in ZAT 3, 139 that the mention of Solomon is at variance with the style of this account, is not valid since **ט** v. 8 does not 25 read שלמה; it is scribal expansion.
- (15) **א** מביתה **ט**, rightly. As a matter of course, only the inner walls can be meant. The second קירות of **א** is shown by the context to be a scribal error (induced by **א** קירות at the beginning of the verse) for קירות or קירות (cf. above p. 84, l. 32). **ט** has correctly εως τῶν δοκῶν (alongside of the doublet εως τῶν τοίχων, 30 which represents the reading of **א**).
א צפה עץ מבית **א** is an interruptive gloss which has crept into the text; it was probably added on the margin as a docket to v. 15.
- (16) **א** K^{thib} מירכתי (Q^{re} מירכתי) is a clerical error.
א בזלעות ארוים **ט** τό πλευρόν τό εἶν, a remarkable misunderstanding. GRÄTZ 35 thought **א** בזלעות ארוים מן הקרקע עד הקירות was a vertical dittogram from v. 15. Similarly BENZ. conjectures that the original text read simply: — ויבן את עשרים — אמה מירכתי הבית לדביר. But the wording of this clause differs considerably from its double in v. 15 and contains an important statement. It is true that it is at variance with v. 20^a, and this discrepancy is not explained. 40
We must, of course, read again הקירות (cf. above, l. 29), in accordance with **ט** εως τῶν δοκῶν, instead of **א** הקירות.
GRÄTZ's conjecture ויבן for the second ויבן of **א**, at the beginning of v. 16^b, is bad; הכין is in accordance with the style of the insertions in v. 19, but not with the usage of the Account of the Buildings. It would be more natural to read, 45 with **ט** αἰποίτησεν, ויעש. In the same way ויבן is followed by ויעש in v. 5.
א לו **ט**; but as ויבן in v. 5 is not certain, we had better refrain from altering **א** in this case.
א לדביר, *scriptio plena*, see FRENSDORFF, *Massora Magna*, part I (Hanover, 1876) p. 97 and BÄR *ad loc.* For **א** לדביר we must point, however, לדביר 50 as it is already referred to in v. 5.
ט εἰς τὸ δοκεῖν εἰς τὸ ἀγῶν τῶν ἀγῶν, **ט** εἰς τὸ δοκεῖν τὸν τοίχον εἰς τὸ ἀγῶν τῶν ἀγῶν are misunderstandings, the appositional coördination of לדביר

- 6 present passage would be equivalent to חלונות אֲמָמוֹת in Ezekiel. [It might be well to note in this connection that Assy. *sakkapu* is a synonym of *medilu* (cf. *מַדְלִי* and *ἀνδράλος*, *Beitr. z. Assyrl.* 1, 162), 'bar, crossbar' (from *מַדְלִי to bar*) and *šulbū* = *שְׁלִבִים* 7, 28. 29 (see below, p. 95, l. 11). From the same stem סִכָּה we must derive Assy. *askuppu* and *askuppatu* 'slab, threshold, door-sill,' Syr. *ܐܣܟܦܬܐ* which has passed into Arabic as *اسكفة* *uskuffe* 'intel' (cf. DELITZSCH, HW 109^a. 499^a). The ש in מִשְׁקוֹף Ex. 12, 7; 22, 23 shows that this word was (like הֵיכַל, אֵילִם, &c.) borrowed from the Assyrian; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 70, l. 32. For the initial מ in מִשְׁקוֹף = Assy. *askuppu* compare *ibid.*, p. 69, l. 16 (contrast *ibid.*, p. 67, l. 17 and מִתְנֵן = *מתנן*, form מִתְעַלֵּן, cf. NÖLDEKE, *Syr.* 10 *Gr.*, § 128, C and מִשְׁאוֹן Prov. 26, 26) and for קו = Assy. *ku* (contrast Assy. *kirib* = *קִרִיב*, *ibid.*, p. 59, l. 46) see Crit. Notes on Numbers, p. 46, l. 25. — P. H.]
- (5) מִן, but *ὅτι καὶ ἔδωκε* = *ויתן*; either is possible. These two verbs may be easily confused, and it is impossible to say, which stood originally in the text. *ὅτι καὶ ἐποίησεν* is a mistake caused by v. 5^b. *ἔδωκε* follow מִן. 15
- מִן, להיכל ולבנין; it is an explanatory gloss to *את קירות הבית סביב*. On the other hand, מִן *זלעות סביב*, which is wanting in *ἔ*, is necessary. *ἔ* *καὶ ἔδωκε* is omitted in the London Polyglot through *homæoteleuton*.
- (6) מִן; but the side-structure has three stories, is 15 cubits high, and is *feminine*. 20 Emend, in accordance with *ὅτι ἡ πλευρά*, following v. 8 and Ez. 45, 5 ff. *הַצֵּלַע* (so THENIUS). [The interior of the Temple resembled, to a certain extent, a Babylonian temple-tower of three stories, and this temple-tower was, as it were, a huge stone altar; Ezekiel's great stone altar of burnt-offering is practically a Babylonian temple-tower on a small scale; see English translation of Ezekiel, p. 187, 25 l. 48. — P. H.]
- מִן, *ἔδωκε*, *ἔδωκεν τοῦ οἴκου*.
- (7) מִן *בְּהִנָּתוֹ* 1° is expressed by all the Versions and must therefore be allowed to remain in the text; but it is superfluous and may have crept in here from the end of the verse [perhaps through vertical dittography; cf. below p. 87, l. 36; p. 91, 30 l. 20; p. 116, l. 19; p. 131, l. 5; p. 145, l. 18. — P. H.]
- אֲבֵן *אבן שלמה* מִסֵּעַ, Deut. 27, 5; Jos. 8, 31 establish beyond all doubt that אֲבֵן *אבן שלמה* is an unhewn stone which has not been tooled. It is therefore impossible to translate אֲבֵן *אבן שלמה* מִסֵּעַ, with THENIUS, *with regard to the working of ready stones* or, with BENZ., KITTEL, *stone that had been made ready at the quarry*. 35 KLOST. emends to *מִמֶּסַע*, rendering *whole stone from the quarry*. This involves a *contradictio in adjecto*: אֲבֵן *אבן שלמה* is not quarried; מִן *אבן שלמה* must be a marginal gloss, due to a misunderstanding of 11^b, which afterwards crept into the text. Solomon's Temple was built of hewn stones, and only with these could iron tools be dispensed with. 40
- ἡ λίθοις ἀκροτόμοις ἀργαῖς = אֲבֵן *אבן שלמה* looks as though it had originated through the addition of ἀργαῖς (= *שלמה*) to the original λίθοις ἀκροτόμοις = אֲבֵן *אבן מִסֵּעַ*. The variant *ὁλοκληροῖς ἀκροτόμοις* is a radical correction from מִן. Concerning the readings λ. ὁλ. ἀκρ. ἀργαῖς and λ. ὁλ. ἀκρ. ἀπρητισμένοις ἀργαῖς cf. FIELD *ad loc.* *ἔ* *אבנין שלמן מִסֵּעַ*, *ἔ* *אבנין שלמן מִסֵּעַ* found the present מִן and 45 tried to get over the difficulty as well as they could.
- מִן, *ἔ* *καὶ πάντῃ*, *ἔ* *ἔ*. Many codd., edd. Sonc. 1486.88, Brix. read *ובל*. As there are other iron tools beside *מַקְבֹּת* and *גִּרְוֹן*, the prefixing of the conjunction is preferable.
- (8) מִן *תִּרְעָא*, *ἔ* *καὶ ὁ πυλῶν*, *ἔ* *ἔ*. The different parts of the building are, 50 as a rule, introduced in this account with *ו* (cf. vv. 2. 3. 24. 31. 34; 7, 1. 4. 5. 6. 7. 8). This *ו* may easily have dropped out owing to the final *ו* of the preceding *בְּהִנָּתוֹ* at the end of v. 7 (*haplography*). We must, therefore, probably read, with

6

we find in Ez. 40 the exact equivalent of Assy. *ellamu*, viz. אֵילִם; so אֹלָם must be a mistake due to the erroneous insertion of a *mater lectionis* in the original *scriptio defectiva* אֵלִם [cf. the Pentateuchal הָוָה; see Crit. Notes on Leviticus, p. 26, l. 10. — P. H.] as we have it still in אֵלָמוֹת Ez. 40, 16. 30 and in אֵלִם *ibid.* vv. 8f. 15, 39f. 48f.; אֵלִם 1 K 7, 7. 12. We have therefore restored throughout in our text the form אֵלִם, *i. e.* אֵלִם. [It would perhaps be better to adopt the *scriptio plena* אֵילִם as in היכל, עֵלִם, &c. The corruption of אֵילִם to אֵלִם and then אֵלִם is easily explained; cf. סינר for סוּנר = Assy. *šigāru*; see Crit. Notes on Proverbs, p. 54, l. 5 and contrast below, p. 87, l. 41; p. 149, l. 37. — P. H.] Instead of אֵלִם הַבֵּית, which occurs here only, 10 reads הַהֵיכָל, which, as the simpler expression, has every probability in its favor. 10 Kupiour is scribal expansion. 10 renders אֵלִם, 10 אֵלִם, 10 אֵלִם, 10 אֵלִם paraphrases. For אֵלִם עֵשֶׂר 10 καὶ δέκα, 10 אֵלִם, and 7 Heb. codd. read וְעֵשֶׂר. The prefixed ו is favored by v. 2.

אֵלִם על פני הבית at the end of this verse (so, too, 10) is tautological after פני 15 הַהֵיכָל at the beginning of the verse. In ^a we read that the אֵרֶךְ (the longer side, 20 cubits, *i. e.* the measure across or *width*) of the אֵלִם extended in the direction of (*i. e.* ran parallel to) the רָחֵב (the shorter side, 20 cubits, *i. e.* the *inner width*) of the בֵּית; so we expect the corresponding statement that the רָחֵב (the shorter side, 10 cubits, *i. e.* the horizontal measurement backward from the front, or 20 *depth*) of the אֵלִם ran in the direction of (*i. e.* parallel to) the אֵרֶךְ (the longer side, 60 cubits, *i. e.* the *inner length*) of the בֵּית.* This is given in 10 אֵלִם. Consequently we must read, with KLOST. and BENZ., על פני אֵרֶךְ, thus restoring exact parallelism to רָחֵב in ^a על פני רָחֵב הַבֵּית, 25

הָאֵלִם		אֵרֶךְ הַבֵּית
אֵלִם	הֵיכָל	רָחֵב

30

- (4) 10 was not understood by the Versions: 10 θυρίδας παρακυπτουμένας κρυπτάς is partly mechanical translation (παρακύπτειν = נִשְׁקָף), partly (κρυπτάς) wrong. 10 θυρίδας δεδουκασμένας κρυπτάς thinks of windows closed with a שַׁנְכָה (cf. 10 7, 18) so that δεδουκασμένας would be = אֵמָמִים and originally 35 a doublet to κρυπτάς; cf. Ez. 40, 16 חלונות אֵמָמִים, 10 θυρίδες κρυπταί; — 41, 26 חלונות אֵמָמִים, 10 θυρίδες κρυπταί, but 41, 16 θυρίδες δουκασται = אֵלִם החלונות. 10 אֵלִם is guessed. We are not able to give a reliable interpretation of this Hebrew phrase. We find אֵלִם again in 7, 4 with the meaning *architrave*, the lower division of the entablature, immediately above 40 the capital of a column. But this meaning (*windows with latticed architraves* or *lintels*) is impossible in our passage unless we emend: אֵמָמִים. Now we find in 7, 5 the form שִׁקְףָה meaning *woodwork, framework*. It is therefore not impossible that the writer intended חלונות שִׁקְפִים אֵמָמִים *windows with latticed framework*; in 7, 4 also we might read שִׁקְפִים *beams, i. e. trabeation, entablature*, 45 but the expression would be rather forced. Finally we must bear in mind that שִׁקְפִים may be an obsolete word for *window* (cf. שִׁקְףָה, נִשְׁקָף) which was afterwards explained by the addition of חלונות, so that שִׁקְפִים אֵמָמִים in the

* [The longer side of the porch, *i. e.* its width, stood at right angles to the length of the Temple, while the shorter side of the porch, *i. e.* its depth, stood at right angles to the shorter side of the Temple, *i. e.* its front. Heb. אֵרֶךְ corresponds to Assy. *šiddu*, and רָחֵב to *pūtu* (cf. p. 98, l. 7); see DELITZSCH, HW 517^b. — P. H.]

- end of this verse. חצב זהב, however, requires no specification; cf. Ezr. 3,7; 2 Chr. 24,12. Nor would stone-cutters be termed חֲצַב צָר (חֲצַב אֶבֶן, but חֲצַב אֶבֶן; cf. v. 12, 13. — P. H.]
- (30) KLOST.'s emendation שְׂכָרִי hired laborers for אֶשְׁרֵי is unfounded. אֶשְׁרֵי לשלמה is impossible; it would have to be introduced by אשר, and has only been added under the erroneous presumption that the reference here is to the governors enumerated in 4,7 ff.; but it is rather to the officials charged with superintending the building of the Temple, who themselves have under them their שָׂרִים i. e. overseers or foremen. In 9,23 שלמה stands after המלאכה; in our passage ὁ ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Σ., εἰς עֲבִירָתָא וּשְׁלֻמָּה get over the difficulty by translating as though they had the same phrase, המלאכה לשלמה; ὁ ἀκτὸς τῶν ἀρχόντων τῶν καθεσταμένων, as though the text were השרים הנציבים; so, too, S, joining the clause to, לשלמה, שְׂכָרֵי הַשָּׂרִים, שְׂכָרֵי הַמְּלָכִים.
- S render אֶשְׁרֵי מֵאוֹת הָרָרִים בעם והשלש מאות הררים בעם; SV καὶ ἑξακόσιοι ἐπιστάται, so, too, Sw. 2,35^b = A 9,23; GL καὶ ἑξακόσιοι ἐπιστάται τοῦ λαοῦ (so, too, LAG. 2,8 = A 9,23). GL τοῦ λαοῦ is Hexaplaric; cf. FIELD ad loc. GA πεντακόσιοι as in A 9,23. These variants have no value. Cf. below, p. 113, l. 36.
- (31) אֶשְׁרֵי יוֹצֵא הַמֶּלֶךְ SV. The remainder of this verse follows in G with v. 32^a after A 6,1, while v. 32^b precedes 6,1 as in A, being joined to v. 30, with the omission of the final הבית לבנות of A (cf. FIELD ad loc.) and the addition of τρία ἔτη which is inferred from the context. This arrangement is inferior; v. 32^b is unintelligible unless it is preceded by vv. 31,32^a. For the addition in G after A 6,1 see below, p. 84, l. 41.
- εἰς expresses אֶשְׁרֵי יקרות ליסד הבית, S paraphrases אֶשְׁרֵי יקרות ליסד הבית whole stones and jointed stones, is entirely uncalled for.
- GL λίθους ἀπελεκήτους, (SV καὶ λ. ἀ.) for אֶשְׁרֵי אֶבֶן נֹיף is bad; אֶבֶן נֹיף is simply a specification of גדלות אֶבֶן, not a new kind of stones. [Besides, it should be πελεκητός not ἀπελεκήτος; cf. below, p. 119, l. 26. — P. H.]
- (32) The pointing of אֶשְׁרֵי בָנִי שְׁלֻמָּה וּבְנֵי הָירוֹם is confirmed by v. 12,12; 22,6; Ezr. 3,10; ψ 118,22. We must not point בָּנִי with G οἱ υἱοὶ Σαλωμων καὶ οἱ υἱοὶ Χειραμ. For this we would have עֲבָרִי; cf. v. 23. [Contrast WINCKLER, Gesch. Isr. 2,261, n. 3. — P. H.]
- For אֶשְׁרֵי וּבְנֵיהֶם SV has καὶ ἐβαλαν αὐτούς, GL καὶ ἐνέβαλον αὐτούς = וַיִּפְלוּם for וַיִּפְלוּן; cf. DIEHL, Das Pron. pers. suff. 2. und 3. pers. pl. d. Hebr. (Giessen, 1895) pp. 54f. [and Crit. Notes on Judges, p. 65, l. 26. — P. H.] This is a meaningless corruption of A. THENIUS emended: וַיִּגְבְּלוּם they bordered them, i. e. furnished them with borders, while KLOST. substitutes the perfect הגבילום, translating sie kanten sie gegeneinander ab, schrägen sie ab (they edge them against one another, bevel them). This emendation has been adopted by BENZ., but, though we find גבול in Ez. 43,13.17.20 with the meaning border or molding (around the edge of the altar of burnt-offering &c.) we are not justified in assuming a denominative Hif. הגביל to provide with a border. Besides, the absence of the suffix in אֶשְׁרֵי וַיִּפְסְלוּ is against these emendations. The jointing is expressed by אֶשְׁרֵי וַיִּכְנוּ. After all, it is still the most probable explanation that the gentilicium הגבילים had become an appellativum meaning stone-cutter, as אֶשְׁרֵי אֶבֶן and S אֶשְׁרֵי אֶבֶן interpret; cf. our Bohemian and the word slave, which denoted originally one belonging to the Slavonic race (as the Slavonians were frequently made slaves by their neighbors); δ' ἑλδός and Latin Indus (Liv. 38,14,2) = elephant-driver, kornak; German Schweizer = soldier, door-keeper, confectioner, dairy-man; Syr. سلحانة, Arab. حلبنة (prop., people of Aleppo) = miners;* Christ. Palest. 50

* Cf. Abdollatiphi *Historia Aegypti* ed. WHITE (Oxonii, 1800) p. 100, l. 8; DE SACY, *Relation de l'Égypte par Abd'allatif*, p. 177; Bar Hebraeus, *Chron. Syr.*, Dyn. 10, p. 403.

- 5 ὡς ἡ ἄμμος ἢ παρὰ τὴν θάλασσαν, & כִּי יָמָא כְּחֵלָא לְבָא (ופתיוח לבא כחלא דעל כי ימא) rids the passage of a very strange comparison which may have originated after a marginal gloss had crept into the text.
- (10) מִן חֲכָמָה שְׁלֹמֹה, וְתָרְבַּח חֲכָמָה שְׁלֹמֹה, & V καὶ ἐπληθύνθη Σαλωμων σφόδρα. & σοφία in many codd. and also in & L is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* & σφόδρα is scribal expansion, 5 καὶ ἐπληθύνθη inaccurate rendering. It is, however, not impossible that σοφία dropped out by mistake; cf. SW. 2, 35^b ἡ φρόνησις (LAG. 2, 2 ἡ σοφία). מִן מִצְרַיִם חֲכָמָה שְׁלֹמֹה, & VL καὶ ὑπὲρ πάντας φρονίμους Αἰγύπτου, which we find also in SW. 2, 35^b (LAG. 2, 2), is inaccurate rendering. מִן קִדְּמָה כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, which is read by all the Versions, proves that מִן is right. 10
- (11) & repeats καὶ ἐσοφίστατο after מִן הָאֲדָמָה, ἐσοφίστατο ^ only & 44. Since מִן מִצְרַיִם מִצְרַיִם explains the preceding הָאֲדָמָה מִן of מִן, this addition in & must not be received into the text, as KLOST. proposes. For מִן מִצְרַיִם we should probably read, with GRÄTZ, following 1 Chr. 2, 5, חֲמֹל. In 1 Chr. 2, 6 not only אֵתָן but also הֵימָן, בְּלִלְלָה, and דָּרַע = דָּרַע are counted as 15 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. V. 11^b is in & Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*; it is rightly wanting in & V. It is an addition; for (a) the words interrupt the description of Solomon's wisdom; — (b) the proper place for this statement would be before v. 14; — (c) it is to be remarked that here נָחִים is used, while v. 14 has עָשִׂים. 20
- (12) מִן וְיִדְבָּר, & V supplies the subject: καὶ ἐλάλησεν Σαλωμων. מִן חֲמֹשָׁה וְאַלְפִים, & πεντακισχίλια, a misunderstanding caused by מִן שְׁלֹשָׁה אֲלָפִים in the first half of this verse. [For מִן שְׁלֹשָׁה, i. e. a line of poetry, or verse, consisting of two halves (Assyr. *miš-lāni*) or *hemistichs*, see Crit. Notes on Proverbs, p. 32, l. 32. — P. H.] 25
- (14) V. 14^b is a gloss to מִן הָעַמִּים, modeled on 10, 25. מִן מִצְרַיִם, & V, more smoothly, καὶ παρὰ. & L + καὶ ἐλάμβανε δῶρα before מִן מִצְרַיִם (cf. & S מִן מִצְרַיִם) is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (15) [For the name תִּירָם (in vv. 24. 32 תִּירָם) see Crit. Notes on Chron., p. 66, l. 11. — P. H.] 30 As Israel was not a vassal of Tyre, & τοὺς παῖδας αὐτοῦ χρίσαι τὸν Σαλωμων ἀντὶ Δαυεὶδ is a strange misunderstanding which must be due to an accidental corruption of the Hebrew text from which & was translated. [See, however, WINCKLER'S *Gesch. Isr.* 2, 262. 35
- (17) For the *prolepsis* in מִן דָּוִד אֵת יָדָעָה cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 71, l. 31. — P. H.] 35 מִן אֱלֹהֵי & τοῦ θεοῦ μου is probably an error caused by מִן אֱלֹהֵי in vv. 18. 19. מִן מִצְרַיִם אֲשֶׁר סָבְחוּ cannot be translated *the fighting with which they surrounded him*; it must therefore be corrupt. Emend either: מִן מִצְרַיִם, or: מִן מִצְרַיִם. & L 40 πολέμῳ is a Greek conjecture for πολέμῳ, made in order to bring about a connection with what follows. & עַבְדֵי קִרְבָּא is a paraphrase. To say that David was surrounded by fighting, is as poetical as it would be prosaic to say that troops surrounded him. Those who were put under the soles of his feet are not specified. 45
- From this we must conclude that מִן רַגְלֵי אֲתָם תַּחַת כְּפֹת רַגְלֵי is a gloss, which owed its origin either to an erroneous interpretation of מִן מִצְרַיִם or to the change made from מִן מִצְרַיִם to מִן מִצְרַיִם. & V has an older form of the gloss since in it the mention of יהוה is wanting. The original subject of the verb *put under* was David, but JHVH was interpolated as a correction induced by 50 pious reflection. & L Κύριον is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* The author of the gloss did not consider that the reader must now ask himself why David had not built the Temple after his enemies had become subject to him.

- 4 tion. How a later writer could have been napping so that he got the idea he could explain with these words why the last governor had so large a district, and how he could by the Hebrew words given in **¶** express the meaning *and he was a governor who was in the land of Gad* (Gilead) — all this remains a mystery.

¶ **בְּאַרְץ יְהוּדָה** is meaningless. Read, with **¶**, **בְּאַרְץ יְהוּדָה** has been erroneously transferred to v. 20, after **וַיְהוּדָה** had dropped out in that verse.

- (20) This verse began with **וַיְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל** (*cf.* 5, 5); Sw. 2, 46^a (LAG. 2, 26) **καὶ λουδα καὶ ἰσραηλ**, § 1, 50. In **¶**, **וַיְהוּדָה** dropped out owing to the preceding **וַיְהוּדָה** (see above, l. 6); *cf.* v. 15.

For **¶** **עַל שֵׁם הַיָּם** several codd. have, more explicitly, **עַל שֵׁם הַיָּם** (so, too, § 1, 50; **עַל שֵׁם הַיָּם**) influenced by Gen. 22, 17; Josh. 11, 4; Jud. 7, 12; 1 S 13, 5. It would be impossible to explain why an original **שֵׁם** should have been omitted. In 5, 9 this addition of **שֵׁם** has crept even into the text of **¶**.

- 5 (1) V. 1^a clumsily interrupts the connection between 4, 20 and 5, 1^b, and is a gloss in this passage which is itself of late origin. **¶** reads 4, 20; 5, 1. 5. 6 after 2, 46, and 5, 6 after 10, 25, instead of 10, 25^a, and has a different arrangement of vv. 2-4. 7-14 (vv. 7. 8. 2-4. 9-14; 3, 1; 9, 16. 17^a), which looks as if an attempt had been made to put the text in order. Nevertheless we must admit that the verses **¶** 9, 16. 17^a may have been the original sequel of **¶** 3, 1. **¶** 9, 16. 17^a describes the circumstances under which Solomon's marriage with the Egyptian princess took place, and these verses break the connection in c. 9; they cannot, however, have stood originally after **¶** 5, 14 = **¶** 4, 30 (so KITTEL) but must have followed **¶** 2, 46^b, see, p. 72, l. 7 and below, p. 111, l. 32. V. 1^a (= **¶** 10, 30; 2 Chr. 9, 26) is probably a tertiary gloss. We find it, without **וְעַד נְבוּל מִצְרַיִם** in Sw. 2, 46^b (LAG. 2, 27), then again, with slight variations, in the form **καὶ ἦν ἄρχων ἐν πάσιν τοῖς βασιλεῦσιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἕως γῆς ἀλλοφύλων καὶ ἕως ὀρίων Αἰγύπτου** as Sw. 2, 46^k (LAG. 2, 36) preceded by the subject-matter of **¶** v. 5, probably influenced by 2 Chr. 9, 26 where we meet with the same sequence.

¶ **הַמַּמְלָכוֹת** 2 Chr. 9, 26, **¶** **τοῖς βασιλεῦσιν** Sw. 2, 46^k (LAG. 2, 36) instead of **הַמַּמְלָכוֹת** = **ταῖς βασιλείαις** in Sw. 2, 46^b (LAG. 2, 27) appears to be influenced by **¶** 5, 4 = Sw. 2, 48^f (LAG. 2, 31, more briefly, **ἐν παντὶ πέραν τοῦ ποταμοῦ**). [For **מַמְלָכוֹת** = **מַלְכִּים** *cf.* WINCKLER, *Gesch. Isr.*, 2, 264; n. 3. — P. H.]

Before **אַרְץ פְּלִשְׁתִּים** the word **וְעַד** (**¶** **καὶ ἕως**, **¶** **עד ארעא פלשתאי**), the insertion of which in 2 Chr. 9, 26 (*cf.* Sw. 2, 46^k; LAG. 2, 36 **καὶ ἕως**) makes the passage syntactically coherent, can hardly have dropped out; **אַרְץ פְּלִשְׁתִּים** is rather to be regarded as a restrictive explanation to **נְבוּל מִצְרַיִם**. The kingdoms between Egypt and the Euphrates included also the Philistine ones. The author of the gloss in its original form reckoned these Philistine kingdoms among the dominions of Solomon; *cf.* v. 4 **עַד עֵינָה**. **¶** **נְבוּל מִצְרַיִם; אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים** is a strange mistake.

The original continuation of 1^b was v. 4.

¶ **אֶת שְׁלֹמֹה** **¶** **לְחַבְּלָהּ** is scribal expansion.

- (2) **¶** **לְיוֹם אַחֵר** **¶** **ἐν ἡμέρᾳ μίᾳ** (so, too, LAG. 2, 30; **¶** Sw. 2, 46^e, 1 cod. Kenn. **בְּיוֹם**) is a clerical error.

- (3) The pointing of **¶** **בְּקֶר רְעִי**, **¶** **βόες νομίδες**, making **רְעִי** apposition to **בְּקֶר**, is not impossible [*cf.* GES.-KAUTZSCH, § 131, c], but it is more natural to read the construct state **בְּקֶר רְעִי**. Both the poetic construction **בְּקֶר רְעִי** and the **ἀπαξ λεγόμενον** **רְעִי** are rather strange. Nor is the formal correspondence between **¶** **בְּרִאִים** and **רְעִי** as we should expect it. To establish formal congruity, **¶** **עֲכָרָא הוֹרִין דַּמְטָא**, **¶** **עֲכָרָא הוֹרִין דַּמְטָא** conform the first ex-

- 4 In Num. 32,39ff. and Jud. 10,4 the **חַת יַאֲרִי** are said to be in Gilead, and according to Deut. 3,14 (where **אֶת הַבָּשָׁן** is a tertiary gloss) they are situated in the **תְּהַל אֲרֹנָה**, and this W of Bashan, *i. e.* in Gilead.
- (16) What **אֶת בְּעֵלוֹת** means we cannot tell. We should expect a statement beginning with **וְ** or with **וּבְנֵי**, as this tribe is not mentioned in this list; or a region belonging to Zebulun might be referred to. The texts of **ט** differ: **ἐν Ἀσση καὶ ἐν Βααλῳ**, which we find in many codd. (also **SSH** **ܠܠܐܠܐ**) is derived from **א**; *cf.* FIELD *ad loc.* But to explain **אֶת בְּעֵלוֹת** as *haplography* for **בְּעֵלוֹת** [*cf.* Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 71, l. 25. — P. H.] does not commend itself, especially as we know nothing of a district or place called **בְּעֵלוֹת** in that region. **ט** **ἐν τῇ Γαλααδ** seems to be a textual error which can hardly be explained, as **ט** has **Γαδ** in v. 18 for **אֶת גִּלְעָד**.

More important is the fact that **בְּאֶשֶׁר** is omitted in **ט**. For **אֶת וּבְעֵלוֹת** **ט** has **ἐν τῇ Μααλα, ὅα ἐν Μααλωτ, ὅ¹⁰⁷ Μααλωθ**. Following this and comparing the **κλίμαξ Τυρίων** (Joseph., *Ant.* xiii, 5,4; *War* ii, 10,2) or **κλίμαξ Τύρου** (1 Macc. 11,59) THENIUS proposed to emend: **עַד מַעְלָה צֹר וּבְמַעְלָה** and this emendation has been endorsed by KITTEL. But both emendations are destitute of all solid foundation; nor are they probable. If **חַמּוֹן**, which is mentioned Jos. 19,28 in a later (P) insertion, be identical with the ruins known as **أم العواميد Umm-el-'awāmid**, and if the statement that **חַמּוֹן** belongs to Asher be historical, then the boundaries of Israel would indeed, at certain periods, have included the mountains projecting into the Mediterranean between Ecdippa and Tyre. But from the cliffs barring the road along the coast between Ecdippa and Tyre the name of an Israelitish district could hardly be derived. Nor is it probable that the name **κλίμαξ Τυρίων** (or **Τύρου**) is based on an old Semitic **צֹר מַעְלָה**, as it is rendered by **סוּלְמִיָּה דְּצוֹר** in the Jerusalem Talmud, *Bāba ḥāna* 4,4^b; *cf.* NEUBAUER, *La géographie du Talmud* (Paris, 1868) p. 109.

[According to WINCKLER, *Gesch. Isr.*, 2,261, n. 2 **אֶת בְּעֵלוֹת** is no proper name here but an appellative meaning *mines* (**ܡܝܢܐ**, **ܡܝܢܐ**) mistranslated **δυναστεύματα** in Sw. 2,46^c (LAG. 2,28): **καὶ Σαλωμων ἤρξατο ἀνοίγειν τὰ δυναστεύματα τοῦ τοῦ Ἀβανού**. W. proposes to prefix **וְ** to **אֶת בְּעֵלוֹת**, or perhaps: *he was placed over the mines* (Heb. **וַהֲוָה נֹצֵב עַל הַבְּעֵלוֹת**). He compares this *mines* with the Sabeian verb **בעל** to excavate (*cf.* OLZ 1,23, n. 3), but in view of the initial **ט** in **ט** **Μααλωθ** (see above, l. 14) we might perhaps read **מַעְלָה**, *i. e.* the places of bringing up (metallic ores &c.). The special meaning of this word was afterwards not understood. For **ב = ט** *cf.* ZA 2,268. *cf.* also JAOS 22,61, l. 14. — P. H.]

- (17) **Thé Q^{er}ê perpetuum יִשְׁכָּר** has been adopted in our text for the sake of uniformity; otherwise the editors would have preferred the K^{ethib} indicating the older pronunciation of the name: **אִישׁ שָׁכָר = יִשְׁכָּר**; *cf.* **אִישׁ יְהוּדָה** &c. [For **יִשְׁכָּר = אִישׁ שָׁכָר** *cf.* Crit. Notes on Ezekiel, p. 115, l. 44 and Crit. Notes on Proverbs, 40 p. 50, l. 53. — P. H.]

- (19) The reading of **ט** **Γαδ** instead of **אֶת גִּלְעָד** is noteworthy; what it was originally cannot be made out. **ט** **Γαδ** is favored by the preceding tribal names, also by the gloss **אֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי**, although its sequel **וְעַתָּה מֶלֶךְ הַבָּשָׁן** speaks again in favor of **אֶת גִּלְעָד**. Nor is it impossible that the original text was **אֶרֶץ גִּלְעָד וְגִלְעָד** (*cf.* 1 S 13,7) **אֶת** and **ט** preserving each but one half of this statement. **אֶת** **אֶרֶץ גִּלְעָד** shows that v. 19 is not from the pen of the compiler of the list of governors. The author of this verse may have thought of **עוֹרְיָהוּ בֶן נָתָן עַל הַנְּצִבִּים**, mentioned in v. 5, but this does not justify KLOSTERMANN's conjecture that **עַל הַנְּצִבִּים** has dropped out here after **אֲחֵר**. In **ט** **καὶ νασεφ εἰς ἐν ἧξ λουδα, ὅλ νασειβ ἐν τῇ ἧξ λουδα εἰς, S** **ܠܠܐܠܐ ܠܠܐܠܐ** (miswriting for **ܠܠܐܠܐ ܠܠܐܠܐ**) the text has been smoothed. Nor has KITTEL's conjecture **בְּאֶרֶץ גִּלְעָד** any founda-

- 4 $\epsilon\lambda\varsigma$ has dropped out in No. 3 (v. 10), No. 7 (v. 14), No. 10 (v. 19), No. 11 (v. 18), and No. 12 (v. 16). In \mathfrak{GL} , $\epsilon\lambda\varsigma$ dropped out, as in \mathfrak{GV} , in No. 3 (v. 10), probably owing to the great corruption of that verse, but the other eleven governors have kept their $\epsilon\lambda\varsigma$. The inconsistency that $\epsilon\lambda\varsigma$ in vv. 14.15 appears in the middle of the verse, while in all the other cases we find it at the end of the verse, can hardly be original. The twelfth $\epsilon\lambda\varsigma$ is gained in \mathfrak{GL} by transferring the אחור of אחור v. 19 to the end of the verse. 5

The addition of $\epsilon\lambda\varsigma$ is based on a Hebrew original in which the correct transmission of this list was checked by אחור being placed at the end of each statement just as we find it in \mathfrak{H} in Jos. 12,9-24 and Ezek. 48,23-27. It is not impossible that this אחור stood originally in \mathfrak{H} in our passage, but dropped out entirely, and in \mathfrak{G} partly; or it may have been added, to check the names in the course of the transmission of the text, in a MS from which the Hebrew text of \mathfrak{G} was derived.

- (9) \mathfrak{H} ובשעלבים , \mathfrak{GV} καὶ Βηθαλαμει , \mathfrak{GL} καὶ Θαλαβειν [*cf.* the doublet ἐν Θαλαβειν in 15 \mathfrak{GV} Jud. 1,35, $\Theta = \dot{\Sigma}$. — P. H.]; emend, following vv. 10.13, לו שַׁעֲלָבִים . \mathfrak{H} as pointed in \mathfrak{H} is intended for אֵילֹן Jos. 17,43. The Masorah requires the *scriptio defectiva* אֵלֹן . It is hardly conceivable that this can be anything but a crotchet. As אֵלֹן stands beside שַׁעֲלָבִים it was probably intended by the writer for אֵילֹן ; *cf.* Jos. 19,42; Jud. 1,35. We may compare spellings like ובבתה , 20 in ll. 23.7 of the Inscription of Mesha, *ibid.*, l. 15. For \mathfrak{H} בית חֲנָן we must read ובית חנן (so 5 codd. of KENN., 6 of DE ROSSI) or better, with \mathfrak{G} ξως B. , ער בית חנן .

- (12) V. 12^b of \mathfrak{H} is no doubt corrupt; כל before בית שאן is out of place; owing to the specification $\text{אשר אצל צִרְתָּנָה}$ and the coördination to the preceding מגדו and תענך , 25 the name בית שאן [*cf.* below, l. 43] can refer here only to the city and not to the district of Beth-shean. But then כל would have to be referred to the inhabitants of Beth-shean, which would be meaningless.

The conclusion of this verse from מפתח to יקמעם is composed of two antiquarian glosses originally independent but now dovetailed into one another, as is evident 30 from the double מן and the double ער .

The first of these glosses was $\text{מפתח ליוֹרְעָאֵל ער מַעְבֵּר לִיקְמַעֲמָם}$. This statement fixes the extent of the entire district of the governor אחילור ; בענא בן אחילור is a very plain description of the geographical location of Beth-shean, and יקמעם is probably identical with יקנעם near Mt. Carmel (Jos. 12,22; 19,11; 35 21,34). But this geographical statement cannot belong to the original text of this verse: it determines the extent of the district in the direction from E to W, while the original text, to which בית שאן (כל) belongs, indicates first, by תענך ומגדו , the western boundary, and then, by בית שאן , the eastern boundary.

The second of these two antiquarian glosses is $\text{מבית שאן עד אכל מחולה}$. This is 40 the geographical determination, not of the province of the governor Baana, but of the district of Beth-shean, giving its extent from N to S.

[For the name שָׁאן , or rather בית שָׁאן *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 34, l. 46; p. 47, l. 36; see also below, p. 119, l. 23. — P. H.]

- (13) Instead of \mathfrak{H} רַמֶּת we have pointed רַמֶּת , so also in subsequent passages; this 45 reading is suggested by the fact that רַמֶּת alternates with הַרְמָה , by the *scriptio defectiva* of the word, and by its form in \mathfrak{G} (Ερεμαθ); [*cf.* Crit. Notes on Samuel, p. 73, l. 40 and below, p. 142, l. 19. — P. H.] \mathfrak{H} $\text{לו חֹת יֵאֵר בן מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר בְּנֵלְעָר}$ \mathfrak{G} rightly. On formal grounds it cannot be coördinated to the following statement, and is therefore impossible alongside 50 of it.

Not only \mathfrak{H} נחשת \mathfrak{H} גדלות חומה ובריה (KITTEL) but also the preceding אשר בבן must be considered, with BENZ., as an interpolation from Deut. 3,4.14.

- 3 (16) **אל** תבאנה, **ט** ὤφθησαν = תראינה; cf. Lev. 13, 7. 9. The solemn expression in **ט** is not original, especially as ותעמרנה follows.
- (17) **אל** ואלך עמה בבית, **ט** V καὶ ἐτέκομεν ἐν τῷ οἴκῳ is a mistranslation or intra-Septuagintal corruption caused by καὶ οἰκοῦμεν, as v. 18 shows. If it be a mistranslation, **ט** L καὶ ἔτεκον would be a correction following **אל**.
- (18) **אל** ותלך גם האשה הוואת, **ט** V καὶ ἔτεκεν καὶ ἡ γυνὴ αὐτῇ. **ט** L supplies the object υἱόν. **ור**, **ט** οὐδεὶς is free translation; [cf. **אל** ירעי, **ט** ἔτερος Neh. 2, 1; see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 66, l. 36. — P. H.]
- אל** כבית, after אמתנו, **ט**. Since it comes again at the end of the verse, it must be regarded here as scribal expansion.
- (20) **אל** ואמתך ישנה, **ט** whose reading must be regarded as the original one; for no reason can be discovered why **ט** should have omitted this clause, while, as a specification, its addition is quite intelligible. This specification, however, is not at all necessary, since, as a matter of course, the deed was only possible when the mother who was robbed of her child was asleep.
- For the Masoretically correct distribution of the clerical error ישינה for ישנה between the present passage and Cant. 5, 2 cf. BÄR on these two passages.
- (21) **אל** והנה מת ואמתבון, **ט** V καὶ ἐκείνος ἦν τεθνηκώς καὶ ἰδοὺ κατενόησα. **ט** L καὶ ἰδοὺ. It looks as though καὶ ἰδοὺ in **ט** V were a misplaced correction following **אל**.
- אליו can be read only once. If it belongs to ואקם it is unnecessary after אליו, and if it belongs to אמתבון, it is wrong in connection with ואקם.
- (22) **אל** וזאת אפרת לא כי בנך הפת ובני החי **ט** V, rightly, cf. FIELD and LAG., *Bibl. Syr., ad loc.*; it has crept into this verse from v. 23^b. The first woman would have been designated more clearly, and introduced in a different manner, if her rejoinder was to have been given here.
- אל** ותבררנה is confirmed by **ט** καὶ ἐλάλησαν; **ט** ורינן, **ס** ٥٥٠ ٥٥١ are free translations.
- (23) **אל** ויאמר המלך. The king sums up; the clause need not be canceled as KLOSTERMANN would have it.
- ט** + αὐταῖς is scribal expansion.
- For **אל** וזאת **ט** reads in both cases σύ, and for בנך **ט** 1°: ὁ υἱὸς ταύτης. This is merely a free rendering.
- In **ס** v. 23 is omitted through *homoteleuton*.
- (24) For the *scriptio defectiva* ויבאו cf. BÄR *ad loc.*
- (25) **אל** את הילד החי; **ט** V τὸ παιδίον τὸ θηλάζον τὸ ζῶν is scribal expansion; **ט** L τὸ θηλάζον.
- For **אל** החצי **ט** translates freely in both cases τὸ ἥμισυ αὐτοῦ. [For חצי contrast Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 68, l. 31. — P. H.]
- For **אל** לאחת **ט** has in both cases ταύτη which is more graphic. It is not probable that **ט** had here a Hebrew text different from **אל**. Nor need we read, with GRÄTZ, לאחרת for **אל** לאחת 2°.
- In **ט** L a glossator has improved on Solomon's justice by the addition καὶ τὸ τεθνηκὸς ὁμοίως διέλετε, καὶ δότε ἀμφοτέραις, following Ex. 21, 35 and gratifying at the same time the curiosity of the readers who wanted to know what had become of the dead child.
- (26) **אל** אל המלך ותאמר, **ט** V L καὶ ἀπεκρίθη . . . καὶ εἶπεν πρὸς τὸν βασιλέα is scribal expansion following v. 27.
- The repetition of ותאמר before בי is due to the parenthetical clause כי נכמרו רחמיה; it is therefore not objectionable.
- Instead of **אל** ילך **ט** found, both here and in the preceding verse, ילך in the original; and there does not seem to be any reason why different expressions should be used.

- 2
 ὁψῆσις. The word בּמִקְרָב-בּוֹדֵחַ was probably added to emphasize the fact that Joab's body was not disgraced after his execution but laid in a tomb; contrast 2, 9, 10; 2 S 21, 10 (*cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 59, l. 51); Jer. 16, 4; Ez. 29, 5. It is not impossible that אֱלֹהֵי בְרִיתוֹ (*cf.* 1 S 25, 1; 2 Chr. 33, 20) is a later addition which was inserted after בּמִקְרָב had been corrupted to בּוֹדֵחַ. — P. H.]
- (35) For the meaningless clause καὶ ἡ βασιλεία καταρθεύτο ἐν Ἰερουσαλὴμ, which is derived from v. 46^a of אֱלֹהֵי and inserted in Θ between v. 35^a and ^b of אֱלֹהֵי, see above, p. 64, l. 39.
 Θ Λολομών after המלך 1° is scribal expansion; so, too, ΘV αὐτόν after ἔδωκεν 2° and ΘVL εἰς ἱερέα πρῶτον before ἀντὶ Αβιαθαρ, which GRÄTZ inserts in the text.
- (36) אֱלֹהֵי לְשׁמַעֲי וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָא לְשׁמַעֲי; TS render אֱלֹהֵי; ΘL, with considerable scribal expansion, καὶ ἀποστείλας ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τὸν Σεμεει υἱὸν Γηρα. ΘV, which in v. 42 expresses אֱלֹהֵי, has here simply καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς τὸν Σεμεει. This might be original, but it is just as possible that ἀποστείλας dropped out.
 [For the name ירושלם *cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 100. — P. H.]
- (37) Θ adds at the end of the verse: καὶ ᾤρκισεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (Λ Ccp). V. 38 shows that this is a subsequent insertion.
- (38) For אֱלֹהֵי עֲבָדְךָ כִּן יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ כִּן אֲדֹנָי דְּבָרָא where באשר introduces a new clause, *cf.* 18, 24. Θ read אשר for אֱלֹהֵי באשר, taking אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ as vocative and beginning the new clause with כִּן: — Ἀγαθὸν τὸ ῥῆμα δ' ἐλάλησας, κύριέ μου βασιλεῦ· οὕτω ποιήσει ὁ δοῦλός σου; so, too, S اَمْرٌ مِّنْ مَّحَلٍّ مَّا لَمْ يَكُنْ مَحَلًّا لِّكَ وَتَوَقَّفَ. V. 42^b (see below), however, shows that the text of אֱלֹהֵי, which is followed by T, is relatively original, and it is to be preferred, as it was customary to address the king in the third person, אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ; *cf.* 1 S 26, 19; 2 S 3, 21; 13, 22f.; 14, 12, 18; 15, 15, 21; 24, 21; 1 K 1, 21, and especially 2 S 9, 11.
 In the same way אֱלֹהֵי יָמִים רַבִּים, at the end of the verse, is preferable to Θ τρία ἔτη which is conformed to v. 36.
- (39) Θ τὰ in μετὰ τὰ τρία ἔτη was required after τρία ἔτη in v. 36.
 אֱלֹהֵי וַיִּגִּיד, S אֱלֹהֵי, T והיווא; but Θ ἀπηγγέλλῃ like אֱלֹהֵי v. 41 וַיִּגִּיד, where S renders אֱלֹהֵי, T ואחתה. Either is syntactically possible; וַיִּגִּיד probably originated from וַיִּגִּיד when the *matres lectionis* were inserted.
- (40) For נָתַן with ת *rapphatum* see BÄR *ad loc.*
 וַיְבֵא (אֱלֹהֵי וַיְבֵא) might be intended for וַיְבֵא (جاء بعبدية).
- (41) אֱלֹהֵי וַיִּשֶׁב; but ΘV καὶ ἀπέστρεψεν, ΘAL ἐπέστρεψεν τοὺς δούλους αὐτοῦ read וַיִּשֶׁב, supplying the object required by the causative, which however was entirely irrelevant for Solomon's view of the case. It is therefore not likely that the narrator wrote as Θ translates.
- (42) For the pointing of אֱלֹהֵי וַיִּזְכֹּר *cf.* BÄR *ad loc.* [For וַיִּזְכֹּר, not וַיִּזְכֹּר see also Crit. Notes on Proverbs, p. 67, l. 5. — P. H.]
 אֱלֹהֵי וַיִּזְכֹּר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהֵי וַיִּזְכֹּר; Θ, making it plainer in the interest of Solomon, ἐξέλθης 40 ἐξ Ἰερουσαλὴμ καὶ πορευθῆς εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστερά. The narrator, however, would not have explained צאתך here but in v. 37. In LAGARDE'S edition of SH (*Biblioth. Syr.*, Gott. 1892) we find ^{ⲓⲛⲉⲙⲉⲣⲏⲟⲩ} ⲙⲉⲧⲉⲗⲉⲙⲉⲣⲏⲟⲩ .
 V. 42^b, אֱלֹהֵי וַיִּזְכֹּר אֱלֹהֵי מִן הַדְּבָרִים שְׁמַעֲטִי, ΘV, ΘAL καὶ εἰπάς μοι Ἀγαθόν τὸ ῥῆμα δ' ἡκουσα, is Hexaplar in Θ (*cf.* FIELD *ad loc.*) and scribal expansion, copied from 45 v. 38.
- (43) אֱלֹהֵי וַיִּזְכֹּר, ΘV καὶ τί ὅτι, S ^{ⲓⲛⲉⲙⲉⲣⲏⲟⲩ} ⲙⲉⲧⲉⲗⲉⲙⲉⲣⲏⲟⲩ, T ומאדין; ΘL καὶ νῦν διὰ τί; (νῦν is scribal expansion).
- (44) V. 44 is a monstrosity. We must not allow ourselves to be guided by the reading of Θ τὴν κακίαν σου for הרעה, so as to emend: עתה ידעתי, for in that case אשר 50 ידע would connect still more awkwardly with what precedes. אֱלֹהֵי אתה ידעת אֱלֹהֵי is an explanatory gloss to the unusual phrase ידע לבְּנֵךְ, and אֱלֹהֵי את כל הרעה אשר אֱלֹהֵי is a similar gloss [suggested by אֱלֹהֵי רעתך at the end of the verse] to אשר עשית.
- 5
- 15
- 25
- 30
- 35
- 40
- 45
- 50

- 2 **אל על** is miswriting for **אל**.
 Instead of the *scriptio plena* of the singular (cf. STADE, § 355, b) **שָׁרִיךְ**, which is historically correct, many codd. and early editions have the *scriptio defectiva* **שָׁרִיךְ**. Cf. below, p. 115, l. 20.
אל **וביום הזה לא** **אל**, which is followed by **שֵׁט**, is correct. Solomon intends to deal differently with Abiathar on some other occasion. 5
אל **את ארון ארני יהוה**, but the *Ark* was not carried by one priest alone, nor do we know anything of its having been with David on the field of battle. The following passage points to some service which Abiathar rendered to David when he was in straits before his accession to the throne. Emend in accordance with 1 S 14, 3; 23, 6.9; 30, 7: **הַצֶּמֶד**.
 After **תִּהְיֶה קִיּוּטוֹן** **שֵׁט** has the well-known expansion for dogmatic purposes, which is found in many passages of **אל**, viz. **תִּהְיֶה דִּיּוּטוֹן** (**שֵׁט** **תִּהְיֶה**).
 (27) For **אל** **בְּשֵׁלָה** GINSBURG gives **בְּשֵׁלָה** as **Q^cré**. This is a whimsical subtlety.
 (28) **שֵׁט** **אֲבִסְלוֹם**, after **אל** **יֹאב** 1° is scribal expansion. 15
 Instead of **אל** **אֲבִסְלוֹם** (so, too, **שֵׁט**) **שֵׁט** reads **Σολομώντος**, **שֵׁט** **אֲבִסְלוֹם** and **שֵׁט** **אֲבִסְלוֹם** are so much alike that they could easily be mistaken for each other. The fact that there was no occasion whatever to mention Absalom, is against the reading of **אל**.
 (29) **אל** **לְמַלְכָּה שְׁלֹמֹה**, **שֵׁט** **לְמַלְכָּה שְׁלֹמֹה**, **שֵׁט** **לְמַלְכָּה שְׁלֹמֹה**; **שֵׁט** **לְמַלְכָּה שְׁלֹמֹה** which is scribal expansion in **אל**. 20
 After **מִבְּחָה** **שֵׁט** has the addition **καὶ ἀπέστειλεν Σαλωμων πρὸς Ἰωαβ λέγων Τί γέγονέν σοι ὅτι πέφουγας εἰς τὸ θυσιαστήριον; καὶ εἶπεν Ἰωαβ ὅτι ἐφοβήθην ἀπὸ πρὸςώπου σου, καὶ ἔφυγον πρὸς Κύριον**. It is possible that this passage dropped out in **אל** (so KLOSTERMANN, GRÄTZ), a copyist skipping from **יֹשֶׁלָה** 1° 25 to **יֹשֶׁלָה** 2°; but it is more probable that we have here an expansion of the original text. Solomon had known for a long time how Joab stood; cf. v. 22. At the end of this verse **שֵׁט** adds **καὶ θάψον αὐτόν** which is derived from v. 31.
 (30) **שֵׁט** + **וידע** **לְמַלְכָּה שְׁלֹמֹה** after **אל** **בְּנִיָּהוּ** and + **ἐκπορεύομαι** after **אל** **לֹא** are scribal expansions. 30
 In the same way **שֵׁט** supplies after **אל** **וַיֹּאמֶר** 2° the subject **לְמַלְכָּה שְׁלֹמֹה**.
 (31) **אל** **עֵשָׂה**, **שֵׁט** **πορεύου καὶ ποιήσον αὐτῷ** is scribal expansion.
שֵׁט **שְׁהִיָּה** after **אל** **הַסִּירָה** is scribal expansion.
אל **יֹאב**, **שֵׁט**, rightly; it is objectionable after **בו**. **שֵׁט** **אֲבִסְלוֹם** follow **אל**.
 (32) **שֵׁט** **καὶ ἀπέστρεψεν** is a mistranslation of **אל** just as **שֵׁט** **καὶ ἐπεστράφη** (**שֵׁט** **αὐτὸς** **καὶ** 35 **ἀποστράφη**, following **אל**) v. 33 and **שֵׁט** **καὶ ἀνταπέδωκεν** v. 44.
שֵׁט **τὸ αἷμα** **τῆς ἀδικίας** **αὐτοῦ** for **אל** **דָּמוֹ** is scribal expansion just as **τὸ αἷμα** **αὐτῶν** (**שֵׁט** **αὐτῶν**) after **אל** **יָדַע**.
 (33) **אל** **בְּרָאשׁ יֹאב**, **שֵׁט** **εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ**, rightly. The suffix is sufficiently plain. **שֵׁט** follow **אל**. Cf. p. 62, l. 27; p. 89, l. 33; p. 107, l. 22; p. 114, l. 45. 40
 (34) **אל** **וַיַּעַל בְּנִיָּהוּ בֶן יְהוֹיָדָע**; **שֵׁט**; cf. FIELD *ad loc.* This clause is superfluous, and contains an anticipation which one would not willingly lay to the charge of the author. The road from the City of David to Solomon's Temple ascended, but not the one to David's tent.
אל **וַיִּקְרָב**; so, too, **שֵׁט**; **שֵׁט** **καὶ ἔθαψεν αὐτόν** is corrected in accordance with **וַיִּקְרָב** 45 v. 31.
אל **בְּבִיתוֹ**, **שֵׁט** **ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ**, but **שֵׁט** **ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ**, **שֵׁט** **חַמְדָּה**, which is a correction for dogmatic purposes. KLOSTERMANN's tentative restoration of the original text, **וַיִּקְרָב בְּבִיתוֹ עַד הָעֵרֶב**, is imaginary. Less fanciful but still too arbitrary is GRÄTZ's emendation **בְּבִיתוֹ אֲבִתוֹ** for **אל** **מִדְּבָר**. [In the old Hebrew 50 script there is a greater resemblance between **ב** and **ק** than there is in the square character, so that **אל** **מִדְּבָר** may be an early miswriting of the obsolete form **מִקְבָּר**; cf. Assyr. *naqbaru* (see *Beitr. z. Assyr.* I, 177) = *مقبر*, fem. *مقبرة*,

- 2 (2) Θ^L δυνάμεως after ἀνήρ is scribal expansion.

- (3) Several codd., edd. Sonc. 1486.88, Bomberg. 1517 read ולשמר, but the reading לשמר is confirmed by Θ φυλάσσειν, \mathcal{C} למשר; \mathcal{S} לשמר , but also לשמר for the preceding \mathcal{M} ללכת.

In the same way ומצותיו is found in many codd., edd. Sonc. 1486.88, Neapol., 5 Brix., Bomb. 1517, and several other editions; cf. DE ROSSI, *Var. lect.* 2, 202f., Θ καὶ τὰ δικαιώματα, \mathcal{S} ומצותיו ; but this is at variance with the Masorah, cf. BÄR *ad loc.* \mathcal{C} פקודותיו.

\mathcal{C} ומשפטיו , rightly, as is proved by the ו before משפטיו. Θ^L καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ is taken from $\Sigma\Theta$; cf. FIELD *ad loc.* [For עדות cf. Crit. Notes on Numbers, 10 p. 41, l. 31. — P. H.]

The first כל is wanting in Θ and is probably scribal expansion; cf. notes on 4, 12; 5, 22; see, however, also note on 5, 4.

- (4) \mathcal{M} עלי; so, too, $\Theta^L \mathcal{S} \mathcal{C}$; \mathcal{C} עליו , rightly; it is an addition in \mathcal{M} .

The repetition of לאמר proves that a later hand has been at work here. Cancel 15 לאמר Some reader took offense at the unconditional form of the prophecy. Further, Θ^V has an older form of the interpolation, since נפשמם is wanting in it. Θ^L omits the second לאמר, thus improving the somewhat clumsy sentence; \mathcal{S} has ל for \mathcal{M} אם לאמר, and לחלום for the second לאמר.

- (5) Θ^L furnishes the material for the restoration of this verse which in \mathcal{M} is very 20 much expanded and, in the words וישם and מלחמה 2°, corrupt. Θ^V , on the other hand, renders \mathcal{M} , but skips from מלחמה 1° to מלחמה 2° omitting after מלחמה 1° \mathcal{M} בשלום ויהן דמי מלחמה, thus: — καὶ γε σὺ ἔγνων ὅσα ἐποίησεν μοι ἰωαβ υἱὸς Σαρουίας, ὅσα ἐποίησεν τοῖς δυσὶν ἄρχουσιν τῶν δυνάμεων Ἰσραὴλ, Αβεννηρ υἱὸς Νηρ καὶ τῷ Αμεσσα υἱὸς Ἰεθερ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς καὶ ἔταξεν τὰ αἵματα 25 πολέμου ἐν τῇ Ζώνῃ αὐτοῦ τῇ ἐν τῇ ὀσφύϊ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ὑποδήματι αὐτοῦ τῷ ἐν τῷ ποδὶ αὐτοῦ.

In Origen's Bible * ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον ✓ appears as equivalent of the words omitted in Θ^V ; this is not supplied from $\Lambda\Sigma\Theta$ but from codd. of Θ , as is shown by αἷμα ἀθῶνον which is read even by Θ^A against \mathcal{M} . The words 30 omitted in Θ^V must have stood originally in \mathcal{M} , and their omission in Θ^V is erroneous; for the charge could not be preferred against Joab: וישם דמי מלחמה, this was his calling; דמי מלחמה in this context requires the following בשלום to make sense.

Θ^L reads: — καὶ νῦν σὺ οἶδας ἃ ἐποίησέ μοι ἰωαβ υἱὸς Σαρουία, καὶ ἃ ἐποίησε 35 τοῖς δύο ἀρχιστρατήγοις Ἰσραὴλ, τῷ Αβεννηρ υἱὸς Νηρ καὶ τῷ Αμεσσα υἱὸς Ἰεθερ, ἀρχιστρατήγῳ ἰουδα, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς καὶ ἐξεδίκησεν αἷμα πολέμου ἐν εἰρήνῃ καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον ἐν τῇ Ζωῇ μου καὶ ἐπὶ τῇ Ζώνῃ τῆς ὀσφύος μου καὶ ἐν τῷ ὑποδήματί μου τῷ ἐν τῷ ποδὶ μου. If we cancel the inconsiderate addition ἀρχιστρατήγῳ ἰουδα and the doublet ἐν τῇ Ζωῇ μου καὶ, which was due 40 to corruption of the text within Θ , the text of Θ^L appears to approximate to the original text.

This is evident (a) from ἀρχιστρατήγος = \mathcal{M} שר צבא — (b) from ἐξεδίκησεν = ויקם (so KLOST., OORT; in \mathcal{M} miswritten וישם); — (c) from καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον = נקי; — (d) from the suffix of the first person in בחנתי, במנעלי, 45 ברנלי.

As to ἀρχιστρατήγος, Θ^L renders \mathcal{M} שר צבא in this way throughout in cc. 1, 2, Θ^V only in 2, 22. 32, while here as well as in 1, 19. 25 we find in Θ^V the slavishly accurate rendering ἄρχων δυνάμεως.

Θ^L αἷμα ἀθῶνον explains the charge preferred against Joab: during a state of 50 peace he executed vengeance on Abner for the death of Asahel who had been slain in war. The second מלחמה of \mathcal{M} instead of נקי = Θ^L ἀθῶνον is a transcriptional error caused by the first מלחמה.

2

additions severed from each other and appear in a different context: Sw. 35^{ik} (LAG. 9f.) is composed of $\mathbb{A} 9,17 + 15^b + 18^a + 15^a$, while $\mathbb{A} 9,18^b$ follows in a different context as Sw. 46^d (LAG. 29). In Sw. 35^c (LAG. 3) a piece of $\mathbb{A} 6,38$ is combined with elements of $\mathbb{A} 3,1$. — (b) $\mathbb{A} 5,1^a$ appears twice: first, in an incomplete form and combined with $\mathbb{A} 1^b$, as Sw. 46^b (LAG. 27), then complete 5 (except that \mathbb{A} שלמה is omitted), as Sw. 46^k (LAG. 36); cf. p. 79, l. 27.

The same lack of skill on the part of this compiler is shown by his amalgamating with his brief compilations statements of \mathbb{A} which, though not identical, are *parallel accounts* of the same subject. Thus we find an account of Israel under the reign of Solomon both in Sw. 46^a (LAG. 26) = $\mathbb{A} 4,20$ and in Sw. 46^g 10 (LAG. 31) = $\mathbb{A} 5,5$. We will not emphasize the point that Sw. 46^g (LAG. 31) is now expanded from $\mathbb{A} 4,20$ with very little skill, as this may be due to the incorrect transmission of \mathbb{G} . \mathbb{A} אכלים ושתים ושמים appears in Sw. 46^a (LAG. 26) as $\epsilon\sigma\theta\iota\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ $\kappa\alpha\iota$ $\pi\acute{\iota}\nu\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$, but then it is repeated, between \mathbb{A} תאנתו and \mathbb{A} מין ($\mathbb{A} 5,5$) in Sw. 46^g in the form $\epsilon\sigma\theta\iota\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ $\kappa\alpha\iota$ $\pi\acute{\iota}\nu\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$, and in 15 LAG. 31 as $\epsilon\sigma\theta\iota\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ $\kappa\alpha\iota$ $\epsilon\omicron\rho\tau\acute{\alpha}\zeta\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$.

The first insertion Sw. 35^{a-o} (LAG. 1-14) shows plainly that it is secondary compared with \mathbb{A} , both as to its position and contents. C. 2 is not the place to discuss Solomon's wisdom and power; the connections in \mathbb{G} are artificial and superficial: Sw. 35^{a,b} (LAG. 1.2) = $\mathbb{A} 5,9,10$; the reference to Egypt in Sw. 35^b 20 (LAG. 2 = $\mathbb{A} 5,10$) induced the compiler to append to it the statement about Pharaoh's daughter who was brought by Solomon into the City of David, $\mathbb{A} 3,1^b$. The introduction to $\mathbb{A} 3,1$, which in \mathbb{A} is appended to c. 2 as $\mathbb{A} 2,46^b$, was inserted by him as a connecting link, between the accounts of the promotions of Benaiah ben-Jehoiada and Zadok in v. 35. The clause $\text{ויתחתן את פרעה מלך מצרים}$ 25 (which was, it may be supposed, important to the author of $\mathbb{A} 3,1$) is omitted by this compiler and, what is worse, the import of $\mathbb{A} 2,46^b$ $\text{והממלכה נכונה ביר שלמה}$ is entirely misunderstood. This statement was intended to explain how it was possible for Solomon to become the son-in-law of Pharaoh; in \mathbb{G} , however, it appears as the result of Solomon's measures; but the perfect נכונה of \mathbb{A} militates 30 against this interpretation; besides, this statement in \mathbb{G} is superfluous after 2,12 (LAG. 1,1). The misreading $\epsilon\nu$ λερουσαλημ = בירשלם instead of \mathbb{A} ביר שלמה (cf. p. 64, ll. 46 and 39) is due to this misinterpretation. Hardly less unfortunate is the combination in Sw. 35^c (LAG. 3) of $\mathbb{A} 3,1^b$ and the statement in $\mathbb{A} 6,38$ concerning the time it took to build the Temple, \mathbb{A} ויבנוהו שבע שנים , so that $\epsilon\nu$ 35 $\epsilon\pi\tau\acute{\alpha}$ $\epsilon\tau\epsilon\sigma\upsilon\nu$ $\epsilon\pi\omicron\iota\eta\sigma\epsilon\nu$ $\kappa\alpha\iota$ $\sigma\upsilon\nu\epsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\epsilon\nu$ is made to refer to the royal palace and the walls of Jerusalem, although this is at variance with $\mathbb{A} 7,1$ where we read that 13 years were required to finish Solomon's palace. To complete the confusion, \mathbb{G} 7,38 gives $\mathbb{A} 7,1$ after $\mathbb{A} 7,51$, and then (at least in \mathbb{G}^L) \mathbb{A} 40 ויבנוהו שבע שנים re-appears as 6,5, combined in an unnatural way with $\mathbb{A} 6,1^b$; in \mathbb{G}^V 6,5, however, this statement is omitted. The reference to the buildings of Solomon in Sw. 35^c (LAG. 3) induces the compiler in Sw. 35^d (LAG. 4) to connect with $\mathbb{A} 3,1^b$; 6,38 the statement of $\mathbb{A} 5,29$ concerning Solomon's workmen and laborers. This is followed in Sw. 35^e (LAG. 5) by a free composition concerning the vessels of the Temple and the buildings of Solomon. Then there follows, 45 as Sw. 35^{f,g} (LAG. 6.7), $\mathbb{A} 9,24,25$, relating the removal of the daughter of Pharaoh from the City of David to the palace which Solomon had built for her, and followed by an account of Solomon's offerings; then we find, as Sw. 35^h, $\mathbb{A} 9,23$ (LAG. 8) giving the numbers of the overseers of Solomon's workmen, harmonized with $\mathbb{A} 5,30$ = \mathbb{G} 5,19 and therefore differing from the number given 50 in $\mathbb{A} 9,23$. Then we read in 35^{ik} (LAG. 9.10) some account of the cities built by Solomon after he had finished the Temple and the walls of Jerusalem. This passage is an abridged amalgamation of $\mathbb{A} 9,17$ and 15, the statements of

- I **¶** K^ethib אלהים, Q^re אלהים and *vice versâ* in some codd. and **¶**Cpl, **¶**V δ θεός, **¶**S *deus*, **¶**GL Κύριος, **¶**S אלהים, **¶**יהוה. The K^ethib אלהים is favored by v. 17 יהוה אלהים and v. 36 המלך אלהי ארני. יהוה אלהי.
- ¶**GL τοῦ υἱοῦ σου τοῦ Σολομώντος (**¶**GA Σαλμων τοῦ υἱοῦ σου) as well as ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ (so, too, **¶**GA) instead of **¶**V ἐπὶ τὴν κοίτην = **¶**M המשב על, at the end of this verse, is due to scribal expansion.
- (48) **¶**M אשר נתן היום ישב על כסאי, **¶**Θ δς ἔδωκε σήμερον ἐκ τοῦ σπέρματός μου καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, **¶**S אשר נתן היום ישב על כסאי, **¶**יהב יומא דין בר יתיב על כורסי מלכותי. **¶**M is correct; the Versions supply what goes without saying and what was therefore probably not expressed in the original text. We must not, with KLOST., KITTEL, OORT, insert מורעי after **¶**M היום.
- (49) **¶**M ויחרדו ויקומו, but **¶**V simply *καὶ ἐξανέστησαν*, **¶**GL καὶ ἐξανέστησαν καὶ ἀνεπήδησαν, **¶**GA.ii.44.52.55.Cpl.Ald καὶ ἐξέστησαν καὶ ἐξανέστησαν. **¶**Θ ἐξανέστησαν and ἀνεπήδησαν are doublets for **¶**M ויקומו. In **¶**V the words καὶ ἐξέστησαν = **¶**M ויחרדו were omitted, in **¶**GL this omission was corrected. The doublet shows that ויקומו was originally not expressed in **¶**Θ. We should therefore probably cancel it.
- (50) After **¶**M וילך **¶**GL + εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κυρίου, and at the end of the verse + λέγων Ὁμοσάτω μοι σήμερον ὁ βασιλεὺς Σολομῶν τοῦ μὴ θανατώσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν ῥομφαίῳ. Both additions are scribal expansions, from v. 51 and 2,28, and must not, with OORT, be inserted in the text.
- (51) **¶**M ויגיד (so, too, **¶**S²), **¶**V καὶ ἀνηγγέλη τῷ Σ. λέγοντες. The original translation is preserved in **¶**GL καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σολομῶντι λέγοντες; cf. below, l. 28. **¶**M והנה אחו, **¶**GL καὶ ἰδοὺ κατέχει, **¶**Θ והוא אחו; **¶**V, inaccurately, καὶ κατέχει, **¶**S והוא.
- (52) After **¶**M יהיה some codd. and ed. Sonc. of 1488 + י, which is scribal expansion. [For the **¶**ן in **¶**M משערתו cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 110, l. 39. — P. H.]
- (53) **¶**M המלך שלמה (so, too, **¶**V²S²); **¶**GL ^ המלך, rightly as is evident from vv. 50—52. **¶**M ויךהו, **¶**Θ והחתהו; but **¶**V καὶ κατήνεγκεν αὐτόν, **¶**GL καὶ κατήγαγεν αὐτόν, **¶**S והוא. Either plural or singular is possible, but according to v. 51 the plural is more probable.
- ¶**M ויבא, **¶**GL supplies the subject καὶ εἰσῆλθεν Ορνια.
- ¶**M למלך שלמה (so, too, **¶**GL²S²) but **¶**V simply τῷ Σαλμων, which is preferable.
- After **¶**M שלמה in 53^b (so, too, **¶**VL²) **¶**S again + מלך.

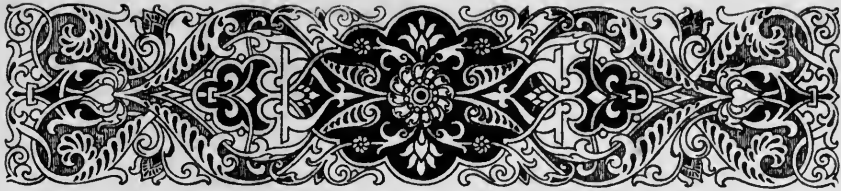
- 2 **¶**IN c. 2 of the Books of the Kings we find in **¶**Θ the first great departure from **¶**M. Between vv. 35 and 36 and after v. 46^a of **¶**M we find in **¶**Θ two long insertions (in SWETE's edition: 2,35^{a-o}, and 2,46^{a-l}, in LAGARDE's **¶**GL: 2,1-14 and 2,26-37, cited here as Sw. and LAG., respectively). These additions break up the section **¶**M 2,13-46^b which is all from the same pen. To the first of these insertions belongs the clause καὶ ἡ βασιλεία κατωρθότο ἐν ἱερουσαλημ, derived from **¶**M 2,46^b, which severs the two halves of **¶**M 2,35 in a most unnatural manner.

These insertions contain confused discussions on the favorite theme of *Solomon's Wisdom and Power*, borrowed from other passages of **¶**M or modeled after them. They are all from the same pen (cf. **¶**M 9,18^a = Sw. 35ⁱ and 46^d, LAG. 9 and 29) and are translated from a Hebrew original (cf. ἐν ἱερουσαλημ **¶**Θ 2,35 = בירושלם 45 misread for **¶**M שלמה ביר 2,46^b and οὐκ ἦν Sw. 2,46^f = הלא for **¶**M הוא 5,4; LAG. 2,31 ὅτι ἦν, according to 5,4 **¶**VL = **¶**M הוא כי. The same conclusion is reached if we consider that **¶**M 5,6 is rendered differently in Sw. 2,46ⁱ, LAG. 2,35, on the one hand, and in **¶**Θ 10,26, on the other hand, and that **¶**Θ 10,26 appears in **¶**M 2 Chr. 9,25 instead of **¶**M 10,26. The majority of the portions of **¶**M excerpted in these two insertions are now omitted in **¶**Θ (cf. p. 92, l. 28; p. 110, l. 49; p. 111, l. 28; p. 135, l. 47).

The fact that the *plus* of **¶**Θ in c. 2 compared with **¶**M is secondary, is proved by the following points: — (a) Passages of **¶**M which belong together are in these

- intelligible clause, ξένοντο οὗτως πιστῶσαι δέ τοθεός τ. κ. μ. τ. β.
and after this, οὕτως εἶπε Κύριος ὁ θεός σου, κύριε μου βασιλεῦ, which is a
doublet following אֱל; S וְיָמַן נִכְחַ מֵבֵל לְהֹדוּ; T paraphrases, אמן כן תהי רעוא,
אמן קדם יהוה אלהא דריבוני מלכא let Him speak is unintelligible in this con-
nection. Emend, in accordance with Jer. 28,6, יעשה; cf. S. The same emenda-
tion is found in 2 codd. of KENNICOTT and in one of DE ROSSI. This word
appears to have been first miswritten יאמן, owing to the preceding אמן which
takes as πιστώσω. In GL this has further given rise to the substitution of τοὺς
λόγους, i. e. את דברי, but יאמן is not יקם. In AI, יאמן was then emended
to יאמר. OORT substitutes for v. 26^b of AI: ויכן יהוה אלהיך דברי ארני המלך; but this
emendation hardly commends itself if only on account of the phrase הכין דבר
which is unparalleled in OT. [We would expect יהוה דברי ארני; cf. 1 S 1,23:
אך יקם יהוה את דבריך. — P. H.]
- (37) There is no reason why the Q'rē יהיה should be preferred to the K^ethib יהי, the
expression of a wish is just as proper here as is an expectation.
- AI, at the end of the verse, ט^{236.242}, is scribal expansion; cf. note on v. 32.
- (38) AI על-גחון is scribal error for אל-גחון; cf. v. 33.
- (39) After AI צרוק הכהן S awkwardly inserts again בל (cf. above, p. 62, l. 34)
substituting ממשש for AI ומישש.
AI ותקעו, S וספס, T ותקעו; but T ἐσθλατισεν. AI is preferable: in pre-Exilic usage
the horn (שופר) is used by the warriors while after the Exile it became the in-
strument of the priests; [cf. English translation of the Psalms in *The Polychrome Bible*,
p. 220, l. 24; p. 221, l. 11; Joshua, p. 62, l. 47. — P. H.]
- (40) AI והים (so, too, SE; GL καὶ πὰς ὁ λαός) is rightly wanting in GV (cf. FIELD ad loc.); it is scribal expansion.
- AI מחללים בחללים playing on flutes (cf. Is. 30,29) does not go well with the shout-
ing; besides מחללים is without analogy. S וחבב בחבב, T משבחין בהנגיא. In G
we find ἐχόρευον ἐν χοροῖς = SE with the variant ὑψαλουν ἐν αὐλοῖς. The first
must be looked upon as the real reading of G, the second is probably derived
from Θ; cf. FIELD ad loc. Emend in accordance with this and with Ex. 32,19;
Jud. 21,21.23; 2 S 6,14.16; Jer. 31,13. מחללים במקלות. [For AI כל חללים כל
בעשרים בחלבאים כל-מענימו בד; ψ 87,7 we must probably read מענימי בד;
cf. ψ 10,8.14; Prov. 22,2, &c., and Crit. Notes on Psalms, p. 91, l. 15. — P. H.]
- (41) AI מדוע קול הקריה הזמה is a grammatical impossibility; and the pointing הזמה does
not commend itself, since it is the city which makes the noise. קול is attested
by v. 45; according to that verse the question refers to the kind of noise made,
and thus suspicion is cast on מדוע. G τίς ἡ φωνή τῆς πόλεως ἤχουσης proves
that once φη was read. GL τίς ἡ φωνή τῆς βοῆς; ἠχεί μέγα read התרועה for AI
הקריה. This is preferable since it is preceded by שופר. AI קריה was miswritten
or altered following v. 45. Cancel הומה, which has been interpolated from v. 45,
ומהם הקריה, and write in accordance with 1 S 4,14; 15,14: מה קול התרועה הואת.
SCHWALLY considers AI מדוע the original reading, G τίς being influenced by
v. 45; he conjectures that the original text was simply: — מדוע ואז, so that the
following קול הקריה הזמה of AI would be an explanatory gloss. [Contrast below,
p. 298, l. 3. — P. H.]
- (42) After AI ויאמר, GL + αὐτῷ, S + לו, cf. above, p. 60, l. 7.
- (43) The dragging AI לארניהו (so, too, GLSE) is rightly wanting in GV, cf. FIELD ad loc.
- (44) AI צרוק הכהן נתן הנביא is scribal expansion in order to supply a subject which
was wrongly missed, for the context requires an indefinite subject. Further,
Nathan had nothing to do with the anointing, cf. above p. 62, l. 33.
AI למלך, G, rightly.
- (46) AI וגם ישב (so, too, SE), but G καὶ ἐκάθισεν; AI is correct.
- (47) AI without ' in the second syllable; see NORZI and BÄR ad loc.

- I favors עֶבְרִי rather than נֶעְרִי; besides, the reading עֶבְרִי is confirmed by 2 S 13, 21
 6 (Λ M) καὶ οὐκ ἐλύπησεν τὸ πνεῦμα Ἀμων τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡγάπα αὐτόν,
 ὅτι πρωτότοκος αὐτοῦ ἦν.
 M ילדה is wrong, since Adonijah had not the same mother as Absalom. The
 subject of the verb is David, and we must therefore emend: ילד, which is used 5
 here, as well as in other passages, of the father. The word in this sense became
 obsolete at a later period, and thus gave rise to the reading of M.
- (8) 6L καὶ Σαμαίᾱς καὶ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ καὶ οἱ ὄντες δυνατοί is an incorrect render-
 ing of M והנבירים ורעי ושקעי, the ו of והנבירים being joined to רעי, i. e. רעיו (BEN-
 ZINGER); [cf. below, p. 82, l. 49]. GRÄTZ emends ועירא for M ורעי, following 10
 2 S 20, 26; 23, 38. The Σιμούεις ὁ Δαυίδου φίλος of Josephus (*Ant.* vii, 14, 4)
 i. e. שמה ורעי שלמה seems to be a guess. OORT's emendation ורעי שלמה is in-
 ingenious but merely conjectural. KLOSTERMANN's שלמה ורעי is impossible on
 account of the sequence of the names. [Cf. also KATZ, 233, n. 4. — P. H.]
- (9) בני המלך, 6, is scribal expansion. 15
 The variant כל ואת for M ולכל, which we find in 8 codd. Kennic. and in the Son-
 cino editions of 1486 and 88, is evidently conformed to the preceding את כל אחיו
 and must therefore be rejected. There is no reason for canceling, with OORT,
 the ל in M ולכל and reading וכל. [For the ל in M ולכל see Crit. Notes on Prov-
 erbs, p. 48, l. 15; cf. below, p. 288, l. 36. — P. H.] 20
 The variant וְעִבְרֵי (so some codd., S מלכב) is wrong. We cannot suppose that
 the writer meant to say that all Judahites and the royal officers were invited;
 עִבְרֵי המלך can only be apposition to אנשי יהודה. [If the ו before עִבְרֵי were
 correct, it could only be the *Waw explicative*; cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah,
 p. 68, l. 53; Crit. Notes on Ezekiel, p. 116, l. 2; cf. below, p. 295, l. 50. — P. H.] 25
 But M אנשי יהודה is probably nothing but scribal expansion, so that the original
 text was simply: ויקרא את כל אחיו ולכל עִבְרֵי המלך.
- (10) M + והנבירים, 6L; in the same way M + אחריו, 6VST; but both are
 scribal expansions just as S כהן שבע after מלכב.
 M + ואת הנבירים (so, too, 6T); S, more explicitly, מלכב; but this clause 30
 must be canceled as scribal expansion.
 For M ובניהו read ואת בניהו, although 6 has simply καὶ Βαβαίαν, not καὶ τὸν
 Βαβαίαν.
- (13) 6V λέγουσα after M ואמרת אליו is scribal expansion.
- (14) The variant והנה (so some codd., 6 καὶ ἰδοὺ, S אלה מלכב, 6 והא, T והא) for M הנה 35
 is favored by v. 22.
- (15) מְשָׁרַת as pointed in M is fem. contracted from מְשָׁרֶתָת; but perhaps we have
haplography of the ה; cf. STADE § 276, a. [The original form must have been
mušārit(a)tu; for מְשָׁרַת = *mušaritt*, cf. בַּת for *bitt* (בְּתִי &c.) = *bint*, גִּת for *Gitt*
 (גִּתִּי) = *Gint*, Assy. *Gimtu* (antedental *m* being pronounced *n*; cf. *inamdin* &c., 40
 שושק = *Sušing* (see below, p. 126, l. 46 and p. 210, n. **). — P. H.]
- (16) After M בת שבע 3 codd. of DE ROSSI read אפים and one MS: אפים ארצה; both
 additions are due to scribal expansion.
 In the same way the לה, which many codd. insert after M ויאמר (cf. KENNICOTT
 and BÄR *ad loc.*, 93. 103. Cpl αὐτῇ, S לה, 3 *ad quam rex*), is nothing but scribal 45
 expansion, cf. p. 60, l. 6; p. 68, l. 45.
- (17) In 6L καὶ εἶπε Βηρσαβее for M ויאמר the subject is supplied. Cf. p. 62, l. 12.
 M לו (so, too, 6T) 6; cf. above, p. 60, l. 3.
 For M ארני, 6V κύριε, several codd. read ארני המלך, 6A and many minuscules
 have κύριέ μου βασιλεῦ, 6L κύριε βασιλεῦ, S מלך מלכב. But המלך is scribal ex- 50
 pansion just like 6 λέγων before ὅτι, which does not presuppose לאמר.
 The conjunction in M והוא is attested by all the Versions and must not be
 canceled.

Critical Notes on Kings

Book I.

- 1 (2) **M** לו (so, too, **CS**) [^] **G**; cf. FIELD *ad loc.* **GL** αὐτῷ after οἱ παῖδες αὐτοῦ is Hexaplaric and represents a correction following **M**, as the position of the word shows. OORT, *Emendationes* (Leyden, 1900; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 69, l. 3) 5
 cancels **M** לו. It is certainly a scribal expansion, especially as we often find αὐτῷ or αὐτῇ in **G** in cases where **M** has no לו or לה after אמר; cf. **VL** 2, 14.20; **GL** 1, 42; 2, 13.15.17.18; see also below, p. 61, l. 44; p. 63, l. 45; p. 129, l. 5.
GV τῷ βασιλεῖ is an inaccurate rendering of **M** לארני המלך. This Hebrew phrase is well attested by 2 S 4, 8, and we must not cancel ארני, following OORT who 10
 reads simply למלך. **GL** τῷ κυρίῳ τῷ βασιλεῖ, **GA** and many minuscules: τῷ κυρίῳ ἡμῶν τῷ βασιλεῖ, represent corrections following **M**.
M ועמדה לפני המלך ותהי לו סכנת is a gloss derived from v. 4; this is sufficiently proved by the third person of the verb together with ארני and חיקך. The engagement of a new female servant was not the object the courtiers had in view; that this 15
 was the result of their action was merely a consequence of the advanced age of the King.
M בחיקך **S** בחסר; **C**, inaccurately, לוהך. Owing to the insertion of the clause ונ' ועמדה ונ' (β) **G** took exception to the 2^d person: **GL**, therefore, ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, following which OORT miscorrects: בחיקי. **GV**, inaccurately, μετ' αὐτοῦ. 20
 The singular suffix in **M** לארני (**GV** ὁ Κύριός μου, [^] **GL**) is in accordance with Hebrew usage, and we must not, with OORT, following **S** لاأرني, emend: לארנינו or לארנינו.
 (4) **G** καλὴ τῷ εἶδει, **S** **ܡܠܟܐ ܠܡܢܐ ܠܡܢܐ**, for **M** יפה, is scribal expansion.
 (5) **M** ארניה defective as in vv. 7.18; 2, 28; elsewhere in cc. 1.2 throughout ארניהו. 25
 As ארניהו is always written *plene* in this section, the *scriptio defectiva* is probably due to the carelessness of a copyist, and not a remnant of the original spelling, although we have ינאב and ינאן. We have therefore restored the *scriptio plena* here as well as in vv. 7.18 and 2, 28. [For names like ארניה &c. see Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 68, l. 11; cf. below, p. 178, l. 28. — P. H.]
 (6) **GV** ἀπεκάλυσεν, **GA** ἀπεκάλυεν, **GL** κατεκάλυσεν, **GL** ἐπετίμησεν are in- 30
 accurate renderings of **M** עצבו, in **S** more plainly **ܡܠܟܐ**, **C** אכלמיה. It is a mistake to suppose, with KLOSTERMANN, GRÄTZ, that ἀπεκάλυσεν and its variants render **M** עצבו, while ἐπετίμησεν expresses **M** נערו. The following מניו

25,24 בן קרח ושריה בן מנחמת הנטפתי ויאזניהו בן המעכתי המה ואנשיהם: וישבע להם
 גדליהו ולאנשיהם ויאמר להם אל תיראו מפני הכשדים שבו בארץ ועבדו את
 מלך בבל ויטב לכם:
 25 ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה 26
 5 ויעשרה אנשים אתו ויכו את גדליהו ואת היהודים ואת הכשדים אשר היו אתו
 26 במצפה: ויקמו כל העם מקטן ועד גדול ושרי החלים ויבאו מצרים כי יראו
 מפני כשדים:
 27 ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש
 בעשרים ושבעה לחדש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו את ראש יהויכין
 10 מלך יהודה יוצא אתו מבית כלאו: וידבר אתו טבות ויתן את קסאו מעל
 28 כסא המלכים אשר אתו בבבל: ושנא את בגדי קלאו ואכל לחם תמיד לפניו
 29 כל ימי חייו: וארחתו ארחת תמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו כל
 ל ימי חייו:

—:13-12-24

(2) כה, 25 וימת

- 24,18 בן עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו חמיטל בת ירמיהו:^א
 19 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה יהוויקים: כי על אף יהוה היתה בירושלם וביהודה עד השלכו אתם מעל פניו וימרד צדקיהו במלך בבל:
 25,א ויהי בשנת התשיעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבכדנאצר מלך בבל הוא וכל חילו על ירושלם ויחן עליה ויבן עליה דִּיִק סביב: ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו:
 3 ויהי בחדש הרביעי בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ: ותבקע העיר ויהי כאשר ראה צדקיהו מלך יהודה וכל אנשי המלחמה ייברחו ויצאו מן העיר הלילה דרך שער בין החמטים אשר על גן המלך וכשדים על העיר סביב וילכו דרך הערבה: וירדפו חיל כשדים אחר המלך וישנו אתו בערבות ירחו וכל חילו נפצו מעליו: ויתפשו את המלך ויעלו אתו אל מלך בבל רָב־לָתָה וידברו אתו משפט: ואת בני צדקיהו שחט לעיניו ואת עיני צדקיהו עור ויאסרוהו בנחשטים ויביאוהו בבל:
 8 ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה שנה לנבכדנאצר מלך בבל בא נבוכדנאצר רב טבחים עומד לפני מלך בבל ירושלם: וישרף את בית יהוה ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם: ואת חומת ירושלם סביב נתן חיל כשדים: ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו עליהם ויהגלה נבוכדנאצר רב טבחים: ומדלת הארץ השאיר רב טבחים לזרמים ולגנבים: ואת עמודי הנחשת אשר בית יהוה ואת המכנות ואת ים הנחשת אשר בבית יהוה שפרו כשדים וישאו את נחשתם בבלה: ואת הסירות ואת היעים ואת המזמרות ואת הכפות ואת כל כלי הנחשת אשר ישרתו כם לקחו: ואת המחתות ואת המזרקות אשר זהב זהב ואשר כסף כסף לקח רב טבחים: ואת העמודים שנים הים האחד והמכנות אשר עשה שלמה לבית יהוה לא היה משקל לנחשת כל הכלים האלה: שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וכתרת עליו נחשת וקומת הכתרת חמש אמות ושקבה ורפנים על הכתרת סביב הכל נחשת וכאלה לעמוד השני:
 18 ויקח רב טבחים את שָׁרִיָּה כהן הראש ואת צפניהו כהן מִשְׁנָה ואת שלשת שְׁמֵרֵי הַסֵּף: ומן העיר לקח סרים אחד אשר הוא פקיד על אנשי המלחמה וחמשה אנשים מראי פני המלך אשר נמצאו בעיר ואת הספר המצבא את עם הארץ וששים איש מעם הארץ הנמצאים בעיר: ויקח אתם נבוכדנאצר רב טבחים וילך אתם אל מלך בבל רָב־לָתָה: ויָד אתם מלך בבל וימיתם ברכלה בארץ חֲמַת ויגל יהודה מעל אדמתו:
 35

22 והעם הנשאר בארץ יהודה אשר השאיר נבוכדנאצר מלך בבל ויפקד עליהם את גדליהו בן אחיקם בן שָׁפָן: וישמעו כל שרי התחלים המה ואנשיהם כי הפקיד מלך בבל את גדליהו ויבאו אל גדליהו המצפה וישמאל בן נתניה ויוחנן

- (א) 24,18 מלבה
 (ב) 25, י כל
 (ג) 25,8 מלך
 (ד) אשר רב טבחים
 (ה) 9 ואת כל בית גדול שרף באש
 (ו) 11 המלך בבל
 (ז) ואת יתר ההמון
 (ח) 17 על השקבה
 (ט) 19 שר הצבא

בארץ חמט ויתן ענש על הארץ מאה כפר כסף וכפר זהב * * * : וימלך את 23,34
אלקים בן יאשיהו תחת יאשיהו אביו ויפב את שמו יהויקים ואת יהואחו
לקח ויבא מצרים וימת שם: והכסף והזהב נתן יהויקים לפרעה אך העריך לה
את הארץ לתת את הכסף על פי פרעה איש כערכו זאת עם הארץ לתת
לפרעה נכה: 5

בן עשרים וחמש שנה יהויקים במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם 36
10 ושם אמו זבירה בת פדיה מן רומה:
ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשו אבתיו:
37 בימיו עלה נבכדנאצר מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב א. 24,
וימרד בו: וישלח ב' את גדודי כשדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב
2 ואת גדודי בני עמון וישלחם ביהודה להאבדו כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדיו
הנביאים: אך על א-ה יהוה היתה ביהודה להסיר-ו מעל פניו בתפאת מנשה 15
ככל אשר עשה: וגם דם הנקי אשר שפך וימלא את ירושלם דם נקי ולא אבה
4 יהוה לסלח:
ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים ה
למלכי יהודה: וישב יהויקים עם אבתיו ויקבר עם אבתיו בגן-עזא וימלך יהויכין 6
20 בנו תחתיו:
ולא הסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים 7
עד נהר פרת כל אשר היתה למלך מצרים:

בן שמנה עשרה שנה יהויכין במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלם ושם 8
אמו נחשטא בת אלנתן מירושלם:
ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה אביו:
9 בעת ההיא עלה נבכדנאצר מלך בבל ירושלם ותבא העיר במצור: י
12,11 ויבא נבכדנאצר מלך בבל על העיר ועבדיו צרים עליה: ויצא יהויכין מלך יהודה
א-ל מלך בבל הוא ואמו ועבדיו ושריו וסריסיו ויקח אתו מלך בבל בשנת
13 שמנה למלכו: ויוצא משם את כל אוצרות בית יהוה ואוצרות בית המלך ויקצץ
את כל כלי הזהב אשר עשה שלמה מלך ישראל בהיכל יהוה כאשר דבר
14 יהוה: והגלה את ירושלם ואת כל השרים ואת כל גבורי החיל עשרה אלפים
35 גו-ה וכל החרש והמסגר לא נשאר זולת דלת עם הארץ: ויגל את יהויכין
בבלה ואת אס המלך ואת נשי המלך ואת סריסיו ואת א-לי הארץ הולך
16 גולה מירושלם בבלה: ואת כל אנשי החיל שבעת אלפים והחרש והמסגר אלף
17 הכל גבורים עשי מלחמה ויביאם מלך בבל גולה בבלה: וימלך מלך בבל את
מתניה דוד תחתיו ויפב את שמו צדקיהו:

(7) לה. 23 נגש את הכסף ואת הזהב

(8) 34 פרעה נכה

(9) 23,33 מ-מלך בירושלם

(10) 24 כל

(11) 24 עבדי

(12) 24,2 יהוה

Kings

- 23 הבמות אשר על פני ירושלם אשר מימין להר הַיְמָנִי וְשֵׁתִי-ת אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרת אלהי צידונים ולכמוש אלהי מואב ולמלכם אלהי בני עמון טמא המלך: ושבר את המצבות ויכרת את האשרים וימלא את מקומם עצמות אדם: וגם את המזבח אשר בביתאל הבמה אשר עשה ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל גם את המזבח ההוא ואת הבמה נתן וישל-בִּר את א-ב-ניו-5 הַדָּק לעפר ושרף אשרה:
- 16 ויפן יאשיהו וירא את הקברים אשר שם בהר וישלח ויקח את העצמות מן הקברים וישרף על המזבח ויטמאֵהוּ כדבר יהוה אשר יקרא: איש האלהים בעמד ירבעם על המזבח בחג וישב וישא את עיניו אל קבר איש האלהים אשר יקרא את הדברים האלה: ויאמר מה הצינן הלז אשר אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר יֵה־קבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח: ויאמר הניתו לו איש אל יגע עצמתי וימלטו עצמותיו את עצמות הנביא אשר משמרון:
- 19 וגם את כל בתי הבמות אשר בערי שמרון אשר עשו מלכי ישראל להכעיס את יהוה-הסיר יאשיהו ויעש להם ככל המעשים אשר עשה בביתאל: ויובת את כל כהני הבמות אשר שם על המזבחות וישרף זעצמות אדם עליהם וישב ירושלם:
- 21 ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח ליהוה אלהיכם ככתוב על ספר הברית הזה: כי לא נעשה ה-פסח הזה מימי השפטים אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה: כי אם בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו-20 נעשה הפסח הזה ליהוה בירושלם:
- 24 וגם את האבות ואת הידענים ואת התרפים ואת הנזלים ואת כל השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם יָעַר יאשיהו למען הקים את דברי התורה בה הכתבים על הספר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהוה: וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל יהוה בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו ככל תורת משה-25 ואחריו לא קם כמהו:
- 26 אך לא שב יהוה מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על הכעסים אשר הכעיסו מנשה: ויאמר יהוה גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירתי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת אשר בחרתי ואת הבית אשר אמרתי יהיה שמי שם: 30
- 28 ויתר דברי יאשיהו וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה:
- 29 בימיו עלה פרעה נכה מלך מצרים על מלך אשור על נהר פרת וילך יאשיהו לקראתו וימיתו במגדו כראתו אתו: וירבקהו עבדיו מת ממגדו ויביאֵהוּ ירושלם ויקברוהו בקברתו ויקח עם הארץ את יהואתו בן יאשיהו וימשחו אתו וימליכו אתו תחת אביו:

- 31 בן עשרים ושלש שנה יהואתו במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלם ושם אמו חמי-מל בת ירמיהו מלכה: 40
- 33-32 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשו אבותיו: ויאסרהו פרעה נכה ברבלה

- הַמְּקָרִידִים בֵּית יְהוָה: וַיִּגְדֹּ שָׁפָן הַסֹּפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֹפֵר נָתַן לִי חֲלָקִיהָ הַכֶּהֵן יִקְרָאֶהוּ שָׁפָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
- וַיְהִי כַשְּׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי סֹפֵר הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו: וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת חֲלָקִיהָ הַכֶּהֵן וְאֶת אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן וְאֶת עַכְבּוֹר בֶּן מִיכָיָה וְאֶת שָׁפָן הַסֹּפֵר וְאֶת עֲשִׂיָּה עַבְדֵּי הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: לָכוּ דַרְשׁוּ אֶת יְהוָה בְּעָדִי וּבְעַד הָעָם עַל דְּבָרֵי הַסֹּפֵר הַנִּמְצָא הַזֶּה כִּי גְדוֹלָה חֲמַת יְהוָה אֲשֶׁר הִיא נִצָּתָה בְּנוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ אֲבֹתֵינוּ עַל דְּבָרֵי הַסֹּפֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב עָלָיו:
- וַיֵּלֶךְ חֲלָקִיהוּ הַכֶּהֵן וְאַחִיקָם וְעַכְבּוֹר וְשָׁפָן וְעֲשִׂיָּה אֶל חֲלָדָה הַנְּבִיאָה אֲשֶׁת שָׁלֹם בִּן תְּקוּהָ בֶן חִיחִים: שָׁמַר הַבְּגָדִים וְהִיא יֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם בַּמִּשְׁנָה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ: וְתֹאמַר אֵלֶיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲמָרוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר שָׁלַח אֲתָכֶם אֵלַי: כֹּה אָמַר יְהוָה הַנְּנִי מִבֵּיָא רַעָה יַעַל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יִשְׁבִּי אֶת כָּל דְּבָרֵי הַסֹּפֵר אֲשֶׁר קָרָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: תַּחַת אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים לַמַּעַן הַכְּעִסְנִי בְּיָדֵי מַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם וּנְצָתָה חֲמַתִּי בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבְּהָ: וְאַל מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשְׁלַח אֲתָכֶם לִדְרֹשׁ אֶת יְהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שִׁלַּחְתָּ שְׁמַעְתָּ: יַעַן רַךְ לִבְכָּךְ וּתְפַנֵּעַ מִפְּנֵי בִשְׁמַעְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יִשְׁבִּי לַהֲיוֹת לְשִׁמְהָ וּלְקַלְלָהּ וּתְקַרַע אֶת בְּגָדֶיךָ וּתְבַכֶּה לִפְנֵי וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי נָאֻם יְהוָה: לָכֵן הַנְּנִי אֶסְפָּךְ עַל אֲבֹתֶיךָ וְנֹאסַפְתָּ אֶל יִקְבָּלְתָּךְ בְּשָׁלוֹם וְלֹא תִרְאִינָה עֵינֶיךָ כְּכֹל הָרַעָה אֲשֶׁר אֲנִי מִבֵּיָא אֲנִי עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יִשְׁבִּי:
- וַיֵּשְׁבוּ אֶת הַמֶּלֶךְ דָּבָר: וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסֶף אֵלָיו כָּל זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם:
- וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה וְכָל אִישׁ יְהוּדָה וְכָל יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אִתּוֹ וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹהֶם אֶת כָּל דְּבָרֵי סֹפֵר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל הָעַמּוּד וַיִּכְרַת אֶת הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה לִלְכַּת אַחֵר יְהוָה וּלְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְאֶת עֲדוּתָיו וְאֶת חֻקֹּתָיו כָּל לֵב וְכָל נֶפֶשׁ לְהִקְיָם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל הַסֹּפֵר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד כָּל הָעָם בְּבְרִית:
- וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת חֲלָקִיהוּ וְאֶת כֶּהֱנִי הַמִּשְׁנָה וְאֶת שְׁמָרֵי הַסֵּף לְהוֹצִיא מִדִּיכָל יְהוָה אֶת כָּל הַפְּלִים הָעֹשִׂים לְבַעַל וּלְעִשִׂיתֵי־דָת: וְכָל צִבָּא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרַפֵּם מִחוּץ לִירוּשָׁלַם בְּשָׂרָמוֹת קָדְרוֹן וּנְשָׂא אֶת עֶפְרַם בֵּית־אֵל: וְהַשְׁבִּית אֶת הַכַּמָּרִים אֲשֶׁר נָתַן מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטְרוּ בְּבָמוֹת בְּעֵרֵי יְהוּדָה וּמִסְבֵּי יְרוּשָׁלַם וְאֶת הַמִּקְטָרִים לְבַעַל לְשִׁמֶשׁ וּלְיָרֵחַ וּלְמַזְלוֹת וְכָל צִבָּא הַשָּׁמַיִם: וַיֵּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל נַחַל קָדְרוֹן וַיִּשְׂרַף אֶתָּהּ בְּנַחַל קָדְרוֹן וַיִּדָּק לַעֲפֹר וַיִּשְׁלַךְ אֶת עֲפָרָה עַל קִבְרֵי בְנֵי הָעָם: וַיִּתֵּן אֶת בְּתֻלַת־הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנָּשִׁים אֲרָגוֹת שֵׁם בְּתֻלַת־נָיִם לְאֲשֵׁרָה: וַיָּבֵא אֶת כָּל הַכֹּהֲנִים מִעֵרֵי יְהוּדָה וַיִּטְמָא אֶת הַבָּמוֹת אֲשֶׁר קָטְרוּ שֵׁם הַכֹּהֲנִים מִבְּעַד עַד בְּאֵר שֶׁבַע וּנְתַן אֶת בָּמֹת הַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר פָּתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ שַׁר הָעִיר אֲשֶׁר עַל שְׂמָאוֹל אִישׁ בֶּן־אֶשְׁמֶרֶת הָעִיר: אֵךְ לֹא יָעִלוּ כֹהֲנֵי הַבָּמוֹת אֶל מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם אָכְלוּ מִצֹּת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם: וַיִּטְמָא אֶת הַתִּיפֹת אֲשֶׁר בְּנֵי בְנֵי הַנֶּם לְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת בְּנוֹ וְאֶת בְּתוּלָתוֹ בְּאֵשׁ לִימֹלֶךְ: וַיִּשְׁבֹּת אֶת הַסּוֹסִים אֲשֶׁר נָתַן מַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁמֶשׁ מִבְּנֵי־בֵית יְהוָה אֶל לְשִׁכְתֵּי־נִתְנֵי־הַמֶּלֶךְ הַסּוֹסִים וְאֶת מִרְכַּבֹּת־הַשֶּׁמֶשׁ שָׂרָף בְּאֵשׁ: וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עַל הַנְּנִי אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה מֶנְשֶׁה בְּשֵׁתֵי חֲצֹרוֹת בֵּית יְהוָה נָתַן הַמֶּלֶךְ יֹרִיץ מִשָּׁם וְהַשְׁלִיךְ אֶת עֶפְרַם אֶל נַחַל קָדְרוֹן: וְאֶת

(6) 19 יהוה

(7) 17 כל

(8) הוה

(α) 22,13 ובעד כל יהודה

(5) 4 הכהן הנדול

(6) 23,2 והכהנים והנביאים וכל העם למקטן ועד גדול

(4) 12 עלית אהו

(8) 11 אשר בפרורים

(7) לבלי

- 21,11. ויִדְבֹר יְהוֹה בִּיד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים לֵאמֹר: יֵעַן אֲשֶׁר עָשָׂה מִנְּשָׂה מֶלֶךְ יְהוּדָה
 12 הַתְּעֻבּוֹת הָאֵלֶּה וַיִּחָטֵּא גַם אֶת יְהוּדָה בְּגִלּוּלָיו: לִכֵּן כֹּה אָמַר יְהוֹה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 13 הַנְּנִי מָבִיא רָעָה עַל יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר כָּל שְׂמֵעֵהָ תִּצְלַנָּה שְׂפִי אֲנִיו: וְנִשְׁתִּי
 14 עַל יְרוּשָׁלַם אֶת קוֹ שִׁמְרוֹן וְאֶת מִשְׁקַלֶּת בֵּית אֶחָב וּמִחִיתִי אֶת יְרוּשָׁלַם כְּאֲשֶׁר
 15 יִמְחָה אֶת הַצִּלְחַת מִיָּדָהּ וְהִפִּיךְ עַל פָּנֶיהָ: וְנִשְׁתִּי אֶת שְׂאֲרֵית נַחֲלָתִי וְנִתְּתִים
 16 בִּיד אִיבֵיהֶם וְהָיוּ לָבֹז וּלְמִשְׁפָּה לְכָל אִיבֵיהֶם: יֵעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָרַע בְּעֵינִי
 וְהָיוּ מִכְעָסִים אֶתִּי מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲכֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה:
 17 וְגַם דָּם נָקִי שִׁפְךְ מִנְּשָׂה הִרְבָּה מֵאֵד עַד אֲשֶׁר מָלָא אֶת יְרוּשָׁלַם פֶּה לִפֵּה
 לִבְדֹּם מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטְיָא אֶת יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינִי יְהוֹה:
 18 וְיִתֵּר דְּבָרֵי מִנְּשָׂה וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה וְחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא הֲלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל
 סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה: וַיִּשְׁכַּב מִנְּשָׂה עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּגִן בֵּיתוֹ בְּגִן
 עֲזָא וַיִּמְלֹךְ עָמֹן בְּנוֹ תַּחְתָּיו:

- 19 בֶּן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה עָמֹן בְּמָלְכוֹ וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ
 מִשְׁלֵמַת בַּת חֲרוּץ מִן יָטְבָה:
 21. כ. וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוֹה כְּאֲשֶׁר עָשָׂה מִנְּשָׂה אֲבִיו: וַיֵּלֶךְ בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַךְ
 22 אֲבִיו וַיַּעֲבֹד אֶת הַגִּלּוּלִים אֲשֶׁר עָבַד אֲבִיו וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם: וַיַּעֲזֹב אֶת יְהוֹה אֱלֹהֵי
 23 אֲבֹתָיו וְלֹא הָלַךְ בְּדֶרֶךְ יְהוֹה: וַיִּקְשְׁרוּ עֲבָדֵי-יְהוֹה עָלָיו וַיִּמְיֹתֵהוּ בְּבֵיתוֹ:
 24 וַיֵּךְ עִם הָאָרֶץ אֶת כָּל הַקְּשָׁרִים עַל הַמֶּלֶךְ וַיִּמְלִיכוּ אֶת יֹאשִׁיָּהוּ בְּנוֹ תַּחְתָּיו:
 כה וְיִתֵּר דְּבָרֵי אִמּוֹן אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
 26 יְהוּדָה: וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּקֶּבֶרֶתוֹ בְּגִן עֲזָא וַיִּמְלֹךְ יֹאשִׁיָּהוּ בְּנוֹ תַּחְתָּיו:

- 22, א. בֶּן יִשְׁמֵנָה שָׁנָה יֹאשִׁיָּהוּ בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשִׁים וָאַחַת שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם
 אִמּוֹ יִדִּידָה בַּת עֲדִיָּה מִפְּזָקָת:
 2 וַיַּעַשׂ הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוֹה וַיֵּלֶךְ בִּכְלֵי דֶרֶךְ דָּוִד אֲבִיו - לֹא סָר יְמִין וּשְׂמָאל:
 3 וַיְהִי בִשְׁמֵנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמֶלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ שִׁלַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שָׁפָן בֶּן אֲצִלְיָהוּ בֶן
 4 מִשְׁלֵם הַסֹּפֶר בֵּית יְהוֹה לֵאמֹר: עֲלֵה אֶל חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן וַיִּתֶּם אֶת הַכֶּסֶף
 הַמּוּבָא בֵּית יְהוֹה: וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ לַעֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוֹה לַחֲזֹק אֶת בֵּדֶק
 הַבַּיִת:
 8 וַיֹּאמֶר חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן: יֵאל שָׁפָן הַסֹּפֶר סֵפֶר הַתּוֹרָה מִצָּאתִי בְּבֵית יְהוֹה וַיִּתֵּן
 9 חִלְקִיָּהוּ אֶת הַסֹּפֶר אֶל שָׁפָן וַיִּקְרָאֵהוּ: וַיִּבְאֵם אֶל הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁכַּב-הוּא דָּבָר
 35 וַיֹּאמֶר הִתִּיכּוּ עֲבָדֶיךָ אֶת הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּבֵית וַיִּתְּנוּ עַל יַד עֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה

—•••••

- (א) 21,11 הרע מכל אשר עשו האמרי אשר לפניו (ב) 12 ויהודה (ג) 23 אִמּוֹן
 (ד) 23 את המלך (ה) 24 אִמּוֹן (ו) 22,4 את הספר אשר אספו שמרי הסף מאת העם * (ז) 22,4 ויתנה על יד עשי המלאכה המקדשים בבית יהוה
 (ח) 22,4 ויתנו אותו לעשי המלאכה אשר בבית יהוה לחזק את בִּדֶק הבית:
 (ט) 7,6 לקרשים ולבנים ולגדרים ולקנות עצים ואבני מחצב לחזק את הבית: אך לא יחשב אתם הכסף
 הנתן על ידם כי באמונה הם עשים:
 (י) 8 הגדול (יא) 9 שָׁפָן הספר (יב) את המלך

- וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיהוּ קְחוּ דְבַלְתַּת תַּאֲנִים וַיִּקְחוּ וַיִּשְׂמוּ עַל הַשְּׁחִין וַיְחִי׃
 20,7 וַיֹּאמֶר חֻזְקִיהוּ אֶל יִשְׁעִיהוּ מַה אוֹת כִּי יִרְפָּא יְהוָה לִי וְעַלִּיתִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 8 בֵּית יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיהוּ זֶה לֶךְ הָאוֹת מֵאֵת יְהוָה כִּי יַעֲשֶׂה יְהוָה אֶת הַדְּבָר
 9 אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה׃ וַיִּהְיֶה הַצֵּל עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אִם יֵשׁוּב עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃ וַיֹּאמֶר יְחֻזְקִיהוּ נָקֵל
 10 לַצֵּל לְנִמּוֹת עֶשֶׂר מַעֲלוֹת לֹא כִּי יֵשׁוּב הַצֵּל אַחֲרָנִית עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃ וַיִּקְרָא יִשְׁעִיהוּ
 11 הַנְּבִיא אֶל יְהוָה וַיֵּשֶׁב אֶת הַצֵּל בַּמַּעֲלוֹת׃ אַחֲרָנִית עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃
 12 בַּעַת הָהִיא שָׁלַח מֶלֶךְ בִּלְאָדָן בֶּן בִּלְאָדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סָפְרִים וּמִנְחָה אֶל
 13 חֻזְקִיהוּ כִּי שָׁמַע כִּי חָלָה חֻזְקִיהוּ׃ וַיִּשְׁלַח עֲלֵיהֶם חֻזְקִיהוּ וַיִּרְאֵם אֶת בֵּית
 10 נִכְתָּה אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַבְּשָׂמִים וְאֶת הַיֶּשְׁמֵן הַטּוֹב וְאֶת בֵּית כְּלָיו
 וְאֶת כָּל אֲשֶׁר נִמְצָא בְּאוֹצְרוֹתָיו לֹא הָיָה דָּבָר אֲשֶׁר לֹא הָרָאם חֻזְקִיהוּ בְּבֵיתוֹ וּבְכָל
 14 מִמְשַׁלְתּוֹ׃ וַיָּבֹא יִשְׁעִיהוּ הַנְּבִיא אֶל הַמֶּלֶךְ חֻזְקִיהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה אִמְרוּ הָאֲנָשִׁים
 15 הָאֵלֶּה וּמֵאֵין יָבֹאוּ אֵלַיךְ וַיֹּאמֶר חֻזְקִיהוּ מֵאֵרֶץ רַחֲזָקָה בָּאוּ מִקְּבֶל׃ וַיֹּאמֶר מַה רָאוּ
 16 בְּבֵיתְךָ וַיֹּאמֶר חֻזְקִיהוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתִי רָאוּ לֹא הָיָה דָּבָר אֲשֶׁר לֹא הָרָאִיתִם
 17 בְּאֹצְרוֹתַי׃
 18 וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיהוּ אֶל חֻזְקִיהוּ שָׁמַע דְּבַר יְהוָה׃ הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂא כָל אֲשֶׁר
 19 בְּבֵיתְךָ וְאֲשֶׁר אֲצֻרוֹ אֶכְתִּיד עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּבִלְהָ לֹא יִתָּר דְּבַר אִמְרֵי יְהוָה׃ וּמִגִּבְיֶיךָ
 20 אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמֶּנִּי יִקְרָא וְהָיוּ סְרִיסִים בְּהִיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל׃ וַיֹּאמֶר חֻזְקִיהוּ אֶל
 21 יִשְׁעִיהוּ טוֹב דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃

וַיִּתֵּר דְּבָרֵי חֻזְקִיהוּ וְכָל גְּבוּרָתוֹ וְאֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַבְּרָכָה וְאֶת הַתַּעֲלָה וַיָּבֹא
 20 אֶת הַיָּמִים הָעִירָה הָלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ וַיִּשְׁכַּב
 21 חֻזְקִיהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ מִנְּשֵׂה בְנוֹ תַחְתָּיו׃

- בֶּן שְׁתַּיִם עָשָׂה שְׁנָה מִנְּשֵׂה בְּמַלְכוֹ וּחֲמִשִּׁים וּחֲמִשָּׁה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם׃
 21,1 וּשְׁם אִמּוֹ חֶזְקִיָּבָה׃
 2 וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כִּתּוּעַבַת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר תּוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
 3 וַיֵּשֶׁב וַיִּבֶן אֶת הַבָּמוֹת אֲשֶׁר אָבִר חֻזְקִיהוּ אָבִיו וַיִּקֶּם מִזְבְּחוֹת לְבַעַל וַיַּעַשׂ אֲשֶׁרָה
 4 כְּאֲשֶׁר עָשָׂה אֲחָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְכָל צִבָּא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד אֹתָם׃
 5 וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל צִבָּא הַשָּׁמַיִם כְּשֵׁתֵי חֲצֹרוֹת בֵּית יְהוָה׃
 6 וַהֲעִבִיר אֶת בְּנוֹ בָּאֵשׁ וַעֲוֹנָיו וְנִחַשׁ וַעֲשָׂה אוֹב וַיִּדְּעֹנִים הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיפוֹ׃
 7 וַיִּשָּׂם אֶת פֶּסֶל הָאֲשֶׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֶל דָּוִד וְאֶל שְׁלֹמֹה בְנוֹ
 8 בְּבֵית הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשִׁים אֶת שְׁמִי לְעוֹלָם׃
 9 וְלֹא אֶסְפָּק לְהַגִּיד רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָאֲבוֹתָם רַק אִם יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת
 10 כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֵּה אֹתָם עֲבָדֵי מֹשֶׁה׃
 11 וְלֹא שָׁמְעוּ וַיִּתְּעֹם מִנְּשֵׂה לַעֲשׂוֹת אֶת הָרַע וּבְעֵינֵי יְהוָה׃
 12 מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(2) 20,11 אֲשֶׁר יִרְדֶּה בַּמַּעֲלוֹת אֹתוֹ (3) 13 כָּל (7) כָּל (6) 18 אֲשֶׁר תּוֹלִיד

(2) 19 וַיֹּאמֶר הֲלֵא אִם שְׁלוֹם וְאַמֶּת יִהְיֶה בִּימִי

(2) 21,4 וּבִנְה מִזְבְּחַת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר - בִּירוּשָׁלַם אֲשִׁים אֶת שְׁמִי׃

19, כה
הלא שמעת למרחוק אתה עשיתי
למימי קדם יצרתיה עתה הביאתיה
ויתיה להשאיות נלים נצים ערים בצרות:
ושביהן קצרי יד חתו ויבשו
היו עשב שדה וירק רשא
חציר וגנות ושדפה * * * * *
לפני יקמיה ושבתך וצאתך ובאך:
ידעתיה התרגוז אלין⁸ ושאל נך זבאוני
ושמתי חחי באפך ומתני בשפתך
והשיכתך בדרך אשר באת בה:
26
27
28

29 וזה לך האות
אכול השנה ספית ובשנה השנית סחיש
ובשנה השלישית זרוע וקצור¹² וגמול¹¹ כרמים ואכול¹⁰ פרים:
ויסר⁹ בית יהודה שרש למטה ועשה פרי למעלה:
כי מירושלם תצא שארית ופליטה מהר ציון
קנאת יהוה תעשה זאת:
ל
31

32 לכן כה אמר יהוה אל מלך אשור
לא יבוא אל העיר הזאת ולא יורה שם חץ
ולא יקדמנה מגן ולא ישפך עליה סללה:
33 בדרך אשר בא בה ישוב ואל העיר הזאת לא יבא נאם יהוה:
34 וגנותי יעל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי:

לה ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יהוה ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה
36 אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים: ויסע¹⁵ סנחריב מלך אשור וישב
37 בגולה: ויהי הוא משתחית בית גסר¹⁴ אלהיו ואדיר¹³ מלך ושראצר¹² בניו הקהו
בחרב והמה נמלטו ארץ אררט וימלך אסרחדן בנו תחתיו:

20, א
30 בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר
אליו כה אמר יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: ויסב² אל הקיר ויתפלל
3 אל יהוה לאמר: אנה יהוה זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב
שלם והטוב בעיניך עשיתי ויך³ חזקיהו בכי גדול:
4 ויהי ישעיהו לא יצא מחצר התיכנה ודבר יהוה היה אליו לאמר: שוב ואמרת
35 אל חזקיהו נגיד עמי כה אמר יהוה אלהי דוד אביך

שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך
הנני לפא לך ביום השלישי תעלה בית יהוה:
והספתי על ימך חמש עשרה שנה
ומנף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת
6 וגנותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי:
40

(ז) עלה

(8) יען התרגוז אלי

(א) 19,27 ואת

(9) 20,2 את פניו

(10) 36 וילך (11) וישב

(א) הנשארה

(2) 5 פליטה

- ויהי כשמע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו ויתקם בשק ויבא בית יהוה: 19, א
 וישלח את אליקים אשר על הבית ושקנא הסופר ואת זקני הכהנים מתקנים 2
 בשקים אל ישעיהו הנביא: ויאמרו אליו כה אמר חזקיהו יום צרה ותוכחה 3
 ונאצה היום הזה כי באו בניג עד משבר וכה אין ללדה: אולי ישמע יהוה 4
 אלהיך את דברי רב־שקה אשר שלחו מלך אשור אדניו לתרף אלהים חי 5
 והוכיח בדברים אשר שמע יהוה אלהיך ונשאת תפלה בעד השאֵרית הנמצאה:
 ויבאו עבדי המלך חזקיהו אל ישעיהו: ויאמר אֱלֹהִים ישעיהו כה תאמרון אל ה. 6
 אלניכם כה אמר יהוה אל תירא מפני הדברים אשר שמעת אשר גרפו נערי
 מלך אשור אתי: הגני נתן בו רוח ושמע שמועה ושב לארצו והפלתיו בחרב 7
 בארצו: 10
 וישב רב־שקה וימצא את מלך אשור נלחם על לִבְנָה כי שמע כי נסע 8
 מלכיש: וישמע יעל תרהקה מלך כוש לאמר יִצְאָה לְהִלָּחֵם אִתְּךָ וישב 9
 מלאכים אל חזקיהו לאמר: אֵלֵינוּ יִשְׁאָךְ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֵתָה בָּטַח בּוֹ לֵאמֹר לֹא 1
 תנתן ירושלם ביד מלך אשור: הנה אתה שמעת את אשר עשו מלכי אשור 11
 לכל הארצות להחרימן ואתה תנצל: הִחַצִּילוּ אֶתְּךָ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שָׁחַתוּ אֲבוֹתַי 12
 את גִּזְזֹן ואת תָּרֶן ורַצַּף ובני עֲדָן אֲשֶׁר בְּתֵל־אֲשֹׁר: אִיזוֹ מֶלֶךְ חֲמַת וּמֶלֶךְ אֲרַפְדִּי 13
 ספרוֹיִם הִנֵּעַ וְעִיָּה:
 ויקח חזקיהו את הספר מיד המלאכים ויקראוהו ויעל בית יהוה ויפרשהו: 14
 לפני יהוה: ויתפלל חזקיהו לפני יהוה ויאמר יהוה אלהי ישראל ישב הכרבים 15
 אתה הוא האלהים לְבָדֶךָ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אֵתָה עֹשִׂית אֵת הַשָּׁמַיִם ואת 20
 הארץ: הִפֵּה יְהוָה אֹנֶךְ וְשָׁמַע פֶּקֶד יְהוָה עֵינֶיךָ וְרָאָה וְשָׁמַע אֵת דְּבַרֵי סַנְחֶרִיב 16
 אֲשֶׁר שָׁלַח לְתַרְף אֱלֹהִים חִי: אָמֵנָּה יְהוָה הַחֲרִיבוּ מַלְכֵי אֲשֹׁר אֵת הַגּוֹיִם: 17
 ונתוֹן אֵת אֱלֹהֵיהֶם בְּאֵשׁ כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן 18
 ויִאֲבָדוּ: ועתה יהוה אלהינו הוֹשִׁיעֵנו: מִיָּדוֹ ויִדְּעוּ כָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּי 19
 אתה יהוה אלהים לְבָדֶךָ: 25
 וישלח ישעיהו בן אמוץ אל חזקיהו לאמר כה אמר יהוה אלהי ישראל כ
 אשר התפללת אלי אל סנחֶרֶב מֶלֶךְ אֲשֹׁר שִׁמְעֵתִי:

- זה הדבר אשר דבר יהוה עליו 21
 בזה לך לענה לך בתולת בת ציון
 אתריך ראש הניעה 30
 את מי חרפת ונדפת הרימות קול
 ותשא מרום עיניך על קדוש ישראל: 22
 ביד יעבדיך חרפת אדני ותאמר
 בְּרַב־כִּי רַכְבִּי אֲנִי עֲשִׂיתִי חֵיל- 23
 עליתי מרום הרים ירדתי לבנון
 וְאֶכְרַת קוֹמַת אֲרִזִּי מִבְּחַר בְּרָשִׁי
 וְאֶבֹּאֶה מְלֹן קֶצֶה יַעַר כְּרַמֹּל: 24
 אני קרתי ושתיתי מים זרים
 וְאֶחָרֶב בִּכְף פַּעֲמִי יֵאָרִי מִצּוֹר:

(ז) 9 הנה

(8) 4 כל

(א) 19,2 בן אמוץ

(5) 14 חזקיהו

(4) 13 ומלך לעיר

(6) 1 כה תאמרון אל חזקיהו מלך יהודה לאמר

(x) 24 כל

(י) 22 ועל מי

(9) 19 נא

(7) 17 ואת ארצם

- 18,13 ובארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עלה סנהריב מלך אשור על א-ערי יהודה הבצרות ויתפשם: וישלח חזקיהו מלך יהודה אל מלך אשור לכישה לאמר 14 חסאתי שוב מעלי את אשר נתן עלי אשא וישם מלך אשור על חזקיהו מלך יהודה שלש מאות כפר כסף ושלשים כפר זהב: ויתן חזקיהו את כל הכסף 15 הנמצא בית יהוה ובאוצרות בית המלך: בעת ההיא קצץ חזקיהו את דלתות 16 היכל יהוה ואת האמנות אשר צפה חזקיהו מלך יהודה ויתנם למלך אשור: וישלח מלך אשור את רבישקה מן לביש אל המלך חזקיהו בחיל כבד ירושלם ויעל ויבא ירושלם זועמד בתעלת הברכה העליונה אשר במסלת שדה כובס: 18 ויצא אליו אלקים בן חלקיהו אשר על הבית ושקנה הספר ויוצא בן אסף המזכיר: 19 ויאמר אלהם רבישקה אמרו נא אל חזקיהו כה אמר המלך הגדול מלך אשור מה תפִּתֹּחַן הוּא אשר בטחת: אמרת אך דבר שפתים עצה וגבורה 21 למלחמה עתה על מי בטחת כי מרדת בי: ההנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ הוּא על מצרים אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה כן פרעה מלך 22 מצרים לכל הפִּתִּים עליו: וכי תאמרון אלי יעל יהוה אלהינו בטחנו הלא הוא 15 אשר הסיר חזקיהו את בִּמְתֵּנו ואת מִזְבְּחֵנו ויאמר ליהודה ולירושלם לפני המִּזְבֵּחַ הוּא תִּשְׁתַּחֲוּ: ועתה התערב נא את אדני את המלך ואתה לך 23 אלפים סוסים אם תוכל לתת לך רכבים עליהם: ואיך תשיב את פני אחד 24 כה עבדי: אדני הקטנים ותבטח לך על מצרים לרכב ולפִּרְשִׁים: עתה הִמְבַּלְעֵדִי יהוה עליתי על המקום הוּא להשִׁחֲתוּ יהוה אמר אלי עֲלֵה על הארץ הזאת 25 והשחיתיה: ויאמר אלקים אל רבישקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי שִׁמְעִים אֲנַחְנו 26 ואל תדבר עִמָּנוּ יהודית באזני העם אשר על החמה: ויאמר רבישקה הֵאֱלֵךְ אֲדִינָךְ ואלֶיךָ שִׁלַּחְנִי אֲדִנִּי לְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵלֵא אֵלֵּי הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים 27 על החמה לאכל את חריהם ולשתות את שִׁנֵּיהֶם עִמָּכֶם: ויעמד רבישקה ויקרא בקול גדול יהודית ויאמר שִׁמְעוּ דִּבְרֵי הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל 28 מֶלֶךְ אֲשׁוּר: כה אמר המלך אל ישיא לכם חזקיהו כי לא יוכל להציל אתכם: ואל יבִּמַח אתכם חזקיהו יעל יהוה לאמר הֲצִל יִצְלָנוּ יהוה לא תִּתֵּן יְהוָה 29 הַזֶּה בִּיד מֶלֶךְ אֲשׁוּר: אל תִּשְׁמְעוּ אֶל חֲזַקְיָהוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה עֲשׂוּ אִתִּי 30 בְּרָכָה וְצֹאוּ אֵלַי וְאָכְלוּ אִישׁ גִּפְנוֹ וְאִישׁ תֹּאֲנָתוֹ וּשְׁתּוּ אִישׁ מִי בְּרוֹ: עַד בָּאִי וּלְקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ כְּאַרְצְכֶם אֶרֶץ דִּגְן וְתִירוֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וְכֹרֵמִים אֶרֶץ 31 יִצְהָר וְדָבַשׁ וְחָיִי וְלֹא תָמָתוּ וְאֵל תִּשְׁמְעוּ אֶל חֲזַקְיָהוּ כִּי יִסִּית אֶתְכֶם לֵאמֹר יְהוָה יִצְלָנוּ: הֲהֲצִל הֲצִילוּ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אִישׁ אֶת אֲרָצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אֲשׁוּר: אֵיךְ אֱלֹהֵי חֲמַת 34-33 וְאַרְפַּד אֵיךְ אֱלֹהֵי סַפְרוּיִם: אֵיךְ אֱלֹהֵי אֶרֶץ שִׁמְרוֹן: וְכִי הֲצִילוּ אֶת שִׁמְרוֹן מִיָּדִי: כֹּה מִכָּל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הֲצִילוּ אֶת אֲרָצָם מִיָּדִי כִּי יִצֵּל יְהוָה אֶת יְרוּשָׁלַם מִיָּדִי: 35 וְיִחְרִישׁוּ: וְלֹא עָנּוּ אֹתוֹ דִּבְרֵי כִּי מִצֹּת הַמֶּלֶךְ הָיָא לֵאמֹר לֹא תַעֲנֶה: וַיָּבֹא אֱלֹקִים בֶּן חֲלָקִיָּהוּ אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וּשְׁקָנָה הַסֵּפֶר וַיּוֹצֵא בֶן אֶסָף הַמִּזְכִּיר אֶל חֲזַקְיָהוּ קְרוּעֵי בְגָדִים וַיְגִד לוֹ אֶת דְּבַר־שִׁקְיָה:

18,13 כ	17 (β) את תרחן ואת רב סרים ו	(ז) ויעל ויבא	18 (γ) ויקרא אל המלך
21 (ε) עתה	22 (ζ) בירושלם	23 (η) אשור	24 (θ) פחת
26 (ι) בן חלקיהו ושכנה ויואח	27 (κ) אליהם	28 (λ) ויברר	29 (μ) מידו
31 (ξ) אשור	32 (ο) זית	34 (π) הגע ועוה	36 (ρ) העם

וילכו וישבו שם ויִקְרְאוּ אֶת מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ: וַיָּבֹא אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר
הִגְלוּ מִשְׁמְרוֹן וַיֵּשֶׁב בְּבֵיתֶאל וַיְהִי מוֹרָה אֹתָם אֵיךְ יִירָאוּ אֶת יְהוָה:
וַיְהִיו עֲשִׂים גּוֹי אֱלֹהֵיו וַיִּנְיְחוּ בִבְתִּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ הַשְּׂמִלְנִים גּוֹי נָוִי
בְּעֶרְיָהֶם אֲשֶׁר הֵם יֹשְׁבִים שָׁם: וַאֲנָשִׁי בָבֶל עָשׂוּ אֶת סִבּוֹת בָּנוֹת: וַאֲנָשִׁי כוֹת עָשׂוּ לֵאלֹהֵי
אֶת נֶגְלָל וַאֲנָשִׁי חֲמַת עָשׂוּ אֶת אֲשִׁימָא: וְהַעֲוִים עָשׂוּ נִבְחָזוּ וְאֵת תִּרְתַּק וְהַסְפְּרוּם
שָׂרָפִים אֶת בְּנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר לַאֲדֹרִימֶלֶךְ וְעַנְמֶלֶךְ אֱלֹהֵי סַפְרִים: וַיְהִיו יֹרָאִים אֶת יְהוָה
וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִקְצוֹתָם כַּהֲנֵי כְמוֹת וַיְהִיו עֲשִׂים לָהֶם בִּבְתִּי הַבָּמוֹת: אֶת יְהוָה הָיוּ
יֹרָאִים וְאֵת אֱלֹהֵיהֶם הָיוּ עֹבְדִים כַּמִּשְׁפָּט הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִגְלוּ אֹתָם מִשָּׁם: עַד הַיּוֹם
הַזֶּה הֵם עֲשִׂים בְּמִשְׁפַּט־הַרְאָשׁוֹן.
אֵינֶם יֹרָאִים אֶת יְהוָה וְאֵינֶם עֲשִׂים כְּתוֹרָה וּכְמִצְוָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת בְּנֵי
יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַיִּכְרַת יְהוָה אֹתָם בְּרִית וַיְצוּם לֵאמֹר לֹא תִירָאוּ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא תִשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדוּם וְלֹא תִזְבְּחוּ לָהֶם: כִּי אִם אֶת
יְהוָה אֲשֶׁר הֵעֵלָה אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְזוּרֹעַ נְטוּיָה אֹתוֹ תִירָאוּ וְלֹא
תִשְׁתַּחֲוּוּ וְלֹא תִזְבְּחוּ: וְאֵת הַחֲקִים וְאֵת הַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַב
לָכֶם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת כָּל הַיָּמִים וְלֹא תִירָאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וְהַכְּרִית אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי
אֹתְכֶם לֹא תִשְׁכַּחוּ וְלֹא תִירָאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: כִּי אִם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּירָאוּ
וְהָיָה יֵצִיל אֹתְכֶם מִיַּד כָּל אִיבֵיכֶם: וְלֹא שָׁמְעוּ כִּי אִם כַּמִּשְׁפָּט הַרְאָשׁוֹן הֵם
עֲשִׂים: וַיְהִיו הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יֹרָאִים אֶת יְהוָה וְאֵת פְּסִילֵיהֶם הָיוּ עֹבְדִים גַּם בְּנֵיהֶם
וּבְנֵי בְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָם הֵם עֲשִׂים עַד הַיּוֹם הַזֶּה:^β

20

שְׁנַת שְׁלֹשׁ לַהֲוֹשֶׁעַ בֶּן אֶלֶה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ חֻזְקִיָּה בֶּן אָחָז^א 18,
עָלָה יְהוּדָה: בֶּן עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וְעֲשָׂרִים וְתֵשַׁע
שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו אָבִי בֶּת וְכָרְיָה:
וַיַּעַשׂ הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אָבִיו: הוּא הִסִּיר
אֶת הַבָּמוֹת וּשְׁבַר אֶת הַמִּצְבֹּת וְכָרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה וְכָתַת נַחֲשׁ
הַנִּחֲשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד הַיָּמִים הַהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִקְטְרִים לוֹ וַיִּקְרָא לוֹ נִחֲשֶׁתָן: בִּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּטַח וְאַחֲרָיו
לֹא הָיָה כְּמֹהוּ בֶּן־מַלְכֵי יְהוּדָה: וַיִּדְבֹּק בִּיהוָה לֹא סָר מֵאַחֲרָיו
וַיִּשְׁמַר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר צִוָּה: אֶת מֹשֶׁה: וַיִּזְכֹּר יְהוָה עִמּוֹ בְּכָל
אֲשֶׁר יָצָא מִצְרָיִם וַיִּמְרָד בְּמֶלֶךְ אֲשׁוּר וְלֹא עֲבָדוּ: הוּא הִבֵּה אֶת
פְּלִשְׁתִּים עַד עֵזָה וְעַד־נְבוֹלָה: מִמְּגִדֹל גּוֹצְרִים וְעַד עִיר מִקְצָר:
וַיְהִי בִשְׁנָה הַרְבִּיעִית לְמֶלֶךְ חֻזְקִיָּה הָיָה הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַהֲוֹשֶׁעַ בֶּן אֶלֶה
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עָלָה שְׁלֹמֹנָאסֶר מֶלֶךְ אֲשׁוּר עַל שְׁמְרוֹן: וַיִּצַּר עֲלֵיהֶם וַיִּלְכְּדֵהָ מִקְצָה
שְׁלֹשׁ שָׁנִים בִּשְׁנַת שֵׁשׁ לַחֻזְקִיָּה הָיָה שְׁנַת תִּשְׁעַ לַהֲוֹשֶׁעַ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נִלְכְּדָה
שְׁמְרוֹן: וַיָּגֵל מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶת־שֶׁמֶר־בֶּן־אֲשׁוּרָה וַיִּקְרָאֵם בְּתָלַח וּבַחְבּוּר גֹּהֵר גִּזּוֹן
וְעָרֵי מְדִי: עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעֲבְדוּ אֶת בְּרִיתוֹ אֶת כָּל
אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבָד יְהוָה וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא עָשׂוּ:

(β) 18, א ויהי

(α) 17,34 כחֲקֹתָם וּכְמִשְׁפָּטָם ו

(ε) 6 יהוה

(δ) ואשר היו לפניו

(γ) 18, ה כל

- 17,א בשנת שתים עשרה לאָהוּ מלך יהודה מלך הושע בן אלה בשמרון על ישראל תשע שנים:
- 3.2 ויעש הרע בעיני יהוה רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו: עליו עלה
- 4 שְׁלֹמֶנֶסֶר מלך אשור ויהי לו הושע עבד ויָשֶׁב לו מנחה: וימצא מלך אשור בהושע קשר אשר שלח מלאכים אל סוא מלך מצרים ולא העלה מנחה למלך
- ה אשור כשנה בשנה ויעָצְרוּהוּ [א] מלך אשור [] בית פלא: ויעל מלך אשור
- 6 בכל הארץ ויעל שמרון ויצר עליה שלש שנים: בשנת התשיעית להושע לכד מלך אשור את שמרון ויגל את ישראל: אשורה וישב אותם ביחלה ובחבור נהר-גוזן ובהרי מדי:
- 7 ויהי כי חטאו בני ישראל ליהוה אלהיהם המעלה אתם מארץ מצרים
- 8 מִמִּצְרַיִם יְד פִּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וַיִּלְכּוּ בַחֲקֹת הַנְּהוֹם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל [] וַיִּתְּפֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל [ב] דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יְהוה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּכְנוּ לָהֶם בַּמּוֹת בְּכָל עֲרִיהֶם מִמִּגְדַּל נֹצְרִים עַד עִיר מִקְצָר: וַיִּצְבּוּ לָהֶם מִצְבּוֹת וְאֲשֵׁרִים עַל כָּל גִּבְעָה גְבָהָה וְתַתְּ כָּל עֵץ רַעֲנָן: וַיִּקְטְרוּ שֵׁם כְּנֻזִּים אֲשֶׁר הִנֵּלָה יְהוה מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ דְבָרִים רָעִים לְהַכְעִיֵם אֶת יְהוה: וַיַּעֲבְדוּ
- 12 הַגִּלְלִים אֲשֶׁר אָמַר יְהוה לָהֶם לֹא תַעֲשׂוּ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה: וַיַּעַד יְהוה בִּישְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בִּיד כָּל גְּבוּיָאָה לֵאמֹר שְׁבוּ מִדְּרָכֵיכֶם הָרָעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבֹתֵיכֶם וְאֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי אֵלֵיכֶם בִּיד עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים: וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּקְשׁוּ אֶת עֲרֹפְם מִ-עֵרֶף אֲבוֹתָם אֲשֶׁר לֹא הֶאֱמִינוּ בִיהוה אֱלֹהֵיהֶם: וַיֹּמַסּוּ אֶת תְּקִוּוֹתָם וְאֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אֲבוֹתָם וְאֶת עֲדוּתוֹ אֲשֶׁר הָעִיד בָּם וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי הַנְּהוֹם אֲשֶׁר סָבִיבָתָם אֲשֶׁר צִוָּה-יְהוה אֶתָּם לִבְלֹתִי עֲשׂוֹת כֵּהֶם: וַיַּעֲזְבוּ אֶת מִצְוֹת יְהוה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְכָל צֶבַע הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבְדוּ אֶת הַבַּעַל: וַיַּעֲבִירוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ וַיִּקְסְמוּ קִסְמִים וַיִּנְחָשׁוּ וַיִּתְּמְכוּ לַעֲשׂוֹת הָרָע בְּעֵינֵי יְהוה לְהַכְעִימוֹ: וַיִּתְּאֲנֶף יְהוה מְאֹד בִּישְׂרָאֵל וַיִּקְרַם מֵעַל פְּנֵיו לֹא נִשְׁאַר רֶק שְׁבֹט יְהוּדָה לְבָדוֹ:
- 18 נשאר רק שבט יהודה לבדו:
- 19 גם יהודה לא שמר את מצות יהוה אלהיהם וילך- בחקות ישראל אשר עשו: וימאס יהוה בכל זרע ישראל ויענשם ויתגם ביד שסים עד אשר השליכם מפניו:
- 21 כי קרע ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירבעם בן נבט וישא ירבעם את ישראל * והתמאס חמאה גדולה: וילכו בני ישראל בִּלְחֶשֶׁת ירבעם אשר עשה לא סרו ממנה: עד אשר הסיר יהוה את ישראל מעל פניו כאשר דבר ביד כל עבדיו הנביאים ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה עד היום הזה:
- 24 ויבא מלך אשור מבבל ומכותה ומעוא ומחמת וספרוים וישב בערי שמרון
- כה תחת בני ישראל וירשו את שמרון וישבו בעריה: ויהי בתחלת שבתם- לא יראו את יהוה וישלח- בהם את האריות ויהיו הרגים בהם: ויאמרו למלך אשור לאמר הנהגים אשר הגלית ותושב בערי שמרון לא ידעו את משפט אלהי הארץ וישלח בהם את האריות והנם ממיתים אותם כאשר אינם ידעים את משפט אלהי הארץ: ויצו מלך אשור לאמר הליכו שמה- מהכהגים אשר הגליתם משם
- 17.4 (א) ויאסרהו (ב) 8 ומלכי ישראל אשר עשו (ג) 11 בכל במות (ד) 13 כל חזה (ה) 13 חקותי ככל התורה (ו) 17.טו אחרי ההבל ויהבלו ו (ז) יהוה (ח) 16 כל (ט) 22 כל (י) שנים עגלים ויעשו אשירה (יא) 21 אחרי יהוה (יב) 27 אחר (יג) 17.שם

ויתר דברי יותם וכל אשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים 15,36
למלכי יהודה:

בימים ההם התחל יהוה להשליח ביהודה רצ-ין מלך ארם ואת פקח בן 37
רמליהו: וישבב יותם עם אבתיו ויקבר - בעיר דוד- וימלך אָחָז בנו תחתיו: 38

5

בשנת שבע עשרה שנה לפקח בן רמליהו * * * * * מלך אָחָז בן יותם א, 16
על- יהודה: בן עשרים שנה אָחָז במלכו ושש עשרה שנה מלך בירושלם 2
ולא עשה הישר בעיני יהוה כדור אביו: וילך בדרך מלכי ישראל וגם 10
את בנו העביר באש כתעבות הגוים אשר הוריש יהוה אתם מפני בני ישראל:
וינבח ויקטר בבמות ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן: 4
אז יעלה רצ-ין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלם למלחמה ה
ויצרו עליה- ולא יכלו להלחם: בעת ההיא השיב מלך ארם את אילת לארם: 6
ויבשל את היהודים מאיל-ת וארם-מים באו אילת וישבו שם עד היום הזה: 15
וישלח אָחָז מלאכים אל תגלת פלסר מלך אשור לאמר עבדך ובנך אני עלה
והושעני מכף מלך ארם ומכף מלך ישראל הקומים עלי: ויקח אחז את הכסף 8
ואת הזהב הנמצא בית יהוה ובאצרות בית המלך וישלח למלך- שחד: וישמע 9
אליו מלך אשור ויעל אל דמשק ויתפשק ויגלה- ואת רצ-ין המית:
וילך לקראת-ו וירא את המזבח אשר בדמשק וישלח- אל אוריה הכהן 20
את מדידת המזבח ואת תבניתו לכל מעשהו: ויבן אוריה את המזבח ככל
אשר שלח- אחז- כן עשה אוריה הכהן עד בוא המלך- מדמשק: ויבא המלך 12
מדמשק וירא- את המזבח ויקרב המלך אל המזבח ויעל עליו: ויקטר את 13
עלתו ואת מנחתו ויפך את נסכו ויורק את דם השלמים אשר לו על המזבח:
ואת המזבח אשר לפני יהוה ויקרבו מאת פני הבית ויתן אותו על ירך המזבח 25
צפונה:
ויצוה- לאמר על המזבח הגדול הקטר את עלת הפקר ואת מנחת הערב 10
ואת עלת המלך ואת מנחתו ואת עלת כל העם- ומנחתם ונסכיהם וכל דם
עלה וכל דם זבח עליו תורק ומזבח הנחשת יהיה לי ולבקרי: ויעש אוריה הכהן 16
ככל אשר צוה-ו- אחז: 30
ויקצץ המלך את המלכנות ויסר מעליה- את הפיר ואת הים הורד 17
מעל הבקר והנחשת אשר תחתיו: ויתן אותו על מרצפת אבנים: ואת ימוסך 18
השבתי אשר בנו בבית ואת מבוא המלך החיצון: הסב בית יהוה מפני מלך אשור:
ויתר דברי אחז ויאשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי 19
יהודה: וישבב אחז עם אבתיו ויקבר - בעיר דוד וימלך חזקיהו בנו תחתיו: כ 35

15,38 א) עם אבתיו	(β) אביו	(ז) 16,2 אלהיו	(δ) 6 רצ-ין
16,8 א) אשור	(ז) 9 מלך אשור	(ה) קירה	(θ) 16,1 המלך (י) אחז
16,1 א) תגלת פלסר מלך אשור דמשק		(λ) המלך אחז	(μ) 11 הכהן (ν) המלך
16,1 א) מדמשק	(ס) אחז	(ρ) 14 הנחשת	(σ) 14 מבין המזבח ומבין בית יהוה
16,10 א) מלך אחז את אוריה הכהן	(ט) הארץ	(φ) 16 המלך	(χ) 17 אחז
17 א) המסגרות		(ω) 16,20 עם אבתיו	

15,17 בשנת שלשים ותשע שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן גדי על ישראל עשר שנים בשמרון:

18 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ^א חטא^א ית ירבעם בן נבט אשר החטיא
19 את ישראל: בִּימֵיו | בא פול מלך אשור על הארץ ויתן מנחם לפול אלף כפר
כ כסף להיות ידיו אתו^ב: ויצא מנחם את הכסף על ישראל על כל גבורי החיל
לתת למלך אשור חמשים שקלים^ג לאיש אחד וישב מלך אשור ולא עמד שם
בארץ:

21 ויתר דברי מנחם וכל אשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים
22 למלכי ישראל: וישב מנחם עם אבתיו וימלך פקחיה בנו תחתיו:

10

23 בשנת חמשים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקחיה בן מנחם על ישראל
בשמרון שנתים:

24 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ^א חטא^א ית ירבעם בן נבט אשר החטיא את
כה ישראל: ויקשר עליו פקח בן רמליהו שלישו ויבהו בשמרון בארמון בית מלך
[] ועמו חמשים איש מבני גלעדים וימתוהו וימלך תחתיו:
26 ויתר דברי פקחיה וכל אשר עשה הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי
ישראל:

20

27 בשנת חמשים ושנים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקח בן רמליהו על
ישראל בשמרון ועשרים שנה:

28 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מן חטא^א ית ירבעם בן נבט אשר החטיא
29 את ישראל: בימי פקח^ב בא תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את עיון ואת
אבל-בית-מעכה ואת ינוח ואת קדש ואת חצור ואת הגלעד ואת^ג הנלילה
ל כל ארץ נפתלי ויגלם אשורה: ויקשר קשר הושע בן אלה על פקח בן רמליהו
ויבהו וימיתוהו וימלך תחתיו^ד:
31 ויתר דברי פקח וכל אשר עשה הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי
ישראל:

32 בשנת שנים לפקח בן רמליהו מלך ישראל מלך יותם בן עזריהו^ה על^ו
33 יהודה: בן עשרים וחמש שנה היה במלכו ושש עשרה שנה מלך בירושלם ושם
אמו ירושא בת צדוק:
34 ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר עשה עזריהו אביו^ו: רק הבמות לא
סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות הוא בנה את שער בית יהוה
העליון:

40

— 15,18 —

(ז) כ.15 כסף

(8) 19 להחזיק הממלכה בידו

על 15,18

(א) כה.15 את ארגב ואת יחזקאל יאירי

(8) 29 מלך ישראל

(7) 34 עשה

(ג) 15 בשנת עשרים ליזתם בן עזריה

- בשנת חמש עשרה שנה לאמצייהו בן יואש מלך יהודה מלך ירבעם בן יואש 14,23
 ע"ל ישראל בשמרון ארבעים ואחת שנה:
 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ"חטאיה ירבעם בן נבט אשר החטיא את 24
 ישראל: הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר יהוה 25
 אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמפי הנביא אשר מנת-החפר: כי 26
 ראה יהוה את עני ישראל המר מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל:
 ולא דבר יהוה למחות את שם ישראל מפתח השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש: 27
 ויתר דברי ירבעם וכל אשר עשה וגבורתו אשר נלחם ואשר השיב את 28
 דמשק ואת חמת לישראל הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל:
 10 וישב ירבעם עם אבתיו ויקבר בשמרון עם מלכי ישראל וימלך זכריה בנו תחתיו: 29

- בשנת עשרים ושבע שנה לירבעם מלך ישראל מלך עזריה בן אמצייה ע"ל 15,א
 15 יהודה: בן שש עשרה שנה היה במלכו וחמשים ושנים שנה מלך בירושלם ושם 2
 אמו יכליהו מירושלם:
 ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר עשה אמצייהו אביו: רק הבמות לא סרו 4,3
 עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות: וינגע יהוה את המלך ויהי מצרע עד יום ה 5
 מתו וישב בבית התקפשות וזיתם בן המלך על הבית שפט את ה-עם: 6
 ויתר דברי עזריה וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים 20
 למלכי יהודה: וישב עזריה עם אבתיו ויקברו אתו ב-בעיר דוד וימלך יותם בנו 7
 תחתיו:

- בשנת שלשים ושמנה שנה לעזריהו מלך יהודה מלך זכריהו בן ירבעם על 25
 ישראל בשמרון עשה חדשים:
 ויעש הרע בעיני יהוה כאשר עשו אבתיו לא סר מחטאיה ירבעם בן נבט 9
 אשר החטיא את ישראל: ויקשר עליו שלם בן יבש ויגהו ב-יבש-גם וימיתו י 10
 וימלך תחתיו:
 ויתר דברי זכריה הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: הוא 12,11
 דבר יהוה אשר דבר אל יהוא לאמר בני רביעים ישבו לך על כסא ישראל ויהי כן:

- שלום בן יבש מלך בשנת שלשים ותשע שנה לעזריה מלך יהודה וימלך 13
 ירח ימים בשמרון:
 ויעל מנחם בן גדי מתרצה ויבא שמרון ויך את שלום בן יבש בשמרון 14
 וימיתו וימלך תחתיו:
 ויתר דברי שלום וקשרו אשר קשר הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי 15
 40 ישראל: אז יבא מנחם את תפ-ח ואת כל אשר בה ואת גבול-ה מתרצה 16
 ויער: * * * כי לא פתחה לו ויך את-ה[] ואת[] הרוותה בקע:

13,23 מהים האחרון עד אֶפֶק: וַיָּתֵן יְהוָה אֹתָם וַיִּרְחֲמֵם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לַמַּעַן בְּרִיתוֹ אֶת אֲבָרָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב וְלֹא אָבָה הַשְּׁחִיתָם וְלֹא הִשְׁלִיכֵם מֵעַל פְּנֵי־יָם: וַיָּמָת תְּזָאל כֹּה מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּמְלֹךְ בֶּן הַדִּידִי בְנוֹ תַחְתָּיו: וַיָּשָׁב יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז וַיִּקַּח אֶת הָעָרִים מִיד בֶּן הַדִּידִי בֶן תְּזָאל אֲשֶׁר לָקַח מִיד יְהוֹאָחָז אֲבִיו בַּמִּלְחָמָה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים הִנָּחוּ יוֹאָשׁ וַיָּשָׁב אֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל:

5

14,א בשנת שְׁתַּיִם לַיּוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ אֲמֻצִּיהוּ בֶן יוֹאָשׁ עָלָה יְהוּדָה: בֶּן עָשָׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וַעֲשָׂרִים וְתֵשַׁע שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ יְהוֹעָדִין מִן יְרוּשָׁלַם: 4.3 וַיַּעַשׂ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה רָק לֹא כְדוּד אֲבִיו כֹּכַל אֲשֶׁר עָשָׂה יוֹאָשׁ אֲבִיו־ב: רַק הַבְּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחִים וּמִקְטָרִים בְּבָמוֹת: וַיְהִי כֹאשֶׁר חֻזָּקָה הַמַּמְלָכָה בִּידוֹ וַיִּזַּךְ אֶת עַבְדָּיו הַמַּפִּים אֶת ז־אֲבִיו: וְאֵת בְּנֵי הַמַּפִּים לֹא הָמִית כִּכְתוּב בִּסְפֵר תוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אֲבוֹת כִּי אִם אִישׁ בְּחַמְאוֹ יוֹמֵת: הוּא הִפָּה אֶת אָדָם בְּנֵי הַמֶּלֶךְ עֲשָׂרַת אֲלָפִים יוֹנִיָּאת יִהְיֶה יִתְפַּשׁ בַּמִּלְחָמָה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ יִקְתָּאל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: 8 אוֹ שְׁלֹשׁ אֲמֻצִּיָּה מִלְּאֲכִים אֵל יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז בֶּן יְהוָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לִכְהֹנָה נִתְרָאָה פָּנִים: וַיִּשְׁלַח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲמֻצִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר הַחֹזֶה שְׁלַח אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בַּלְבָּנוֹן לֵאמֹר תֵּנָה אֶת בֵּיתְךָ לִבְנֵי אִשָּׁה וְתַעֲבֹר חֵית הַשָּׂדֶה וְתִרְמַס אֶת הַחֹזֶה: הִנֵּה הַכִּית אֶת אָדָם וְנִשְׁאָךְ לַפֶּךָ הַפֶּכֶד וְשָׁב בְּבֵיתְךָ לִמָּה תִתְנַהֵר בָּרַעָה וְנִפְלַתָּה אֵתָּה וַיְהוּדָה עָמָךְ: 11 וְלֹא שָׁמַע אֲמֻצִּיָּהוּ וַיַּעַל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּרָאוּ פָּנִים־יָ: בְּבֵית שֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר לַיהוּדָה: וַיִּנָּגַף יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּגְסוּ אִישׁ לֵאחָיו: וְאֵת אֲמֻצִּיָּהוּ־ב תִּפַּשׁ יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית־שֶׁמֶשׁ וַיִּבְּאֵי־הוּ בִירוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ בְּחוֹמַת יְרוּשָׁלַם 25 מִשְׁעַר אֲפֵרַיִם עַד שְׁעַר הַפֶּנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה: □ אֶת הַהוֹבֵב וְהַכֶּסֶף וְאֵת כָּל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בֵּית יְהוָה וּבִאֲצוּרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת בְּנֵי הַתַּעֲרָבוֹת [לִקְחַת] וַיָּשָׁב שְׁמֹרֹנָה: 14 וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יְהוֹאָשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה וְגִבּוֹרָתוֹ וְאֲשֶׁר נָלַחַם עִם אֲמֻצִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָשׁ עִם אֲבֹתָיו 30 וַיִּקְבֹּר בְּשִׁמְרוֹן עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יִרְבֵּעַם בְּנוֹ תַחְתָּיו:

17 וַיְחִי אֲמֻצִּיָּהוּ בֶן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲמִשׁ עָשָׂר שָׁנָה:

18 וַיִּתֵּר דְּבָרֵי אֲמֻצִּיָּהוּ יוֹכָל אֲשֶׁר עָשָׂה הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים 35 לְמַלְכֵי יְהוּדָה: וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיִּגַּם לְכִישָׁה וַיִּשְׁלַחוּ אַחֲרָיו לְכִישָׁה 19 וַיִּמָּתְהוּ שֵׁם: וַיִּשְׁאוּ אוֹתוֹ עַל הַסּוּסִים וַיִּקְבֹּר בִּירוּשָׁלַם עִם אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד: וַיִּקְחוּ כָל עַם יְהוּדָה אֶת עֲזֻרְיָה וְהוּא בֶּן שֵׁשׁ עָשָׂר שָׁנָה וַיִּמְלְכוּ אוֹתוֹ תַחַת אֲבִיו אֲמֻצִּיָּהוּ: 21.כ 22 הוּא בָנָה אֶת אֵילַת וַיִּשְׁבֶּה לַיהוּדָה אַחֲרֵי שִׁכְבּ הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו:

40

(א) 13,23 עד עתה * (ב) 14,3 עשה * (ג) 14,ה המלך * (ד) 9 אשר בלבנון * (ה) אשר בלבנון * (ו) 11 יהואש
(ז) 14,11 הוא ואמצייהו מלך יהודה * (ח) 13 מלך יהודה בן יהואש בן אחזיהו * (ט) 14 כל

למלכי יהודה: ויקמו עבדיו ויקשרו קשר ויבנו את יואש בית מלא הידר סלא: 12,21
ויוזכר בן שמעת ויהונדב בן שמר עבדיו הקהו וימת ויקברו אתו עם אבתיו בעיר 22
דוד וימלך אמציה בנו תחתיו:

5

בשנת עשרים ושלש שנה ליואש בן אחזיהו מלך יהודה מלך יהואזמו בן א, 13
יהוא על ישראל בשמרון שבע עשרה שנה:

ויעש הרע בעיני יהוה וינלך אחר חטאת ירבעם בן נבט אשר החטיא את 2
ישראל לא סר ממנה: ויתר אף יהוה בישראל ויתנם ביד חזאל מלך ארם וביד 10
בן הדדי בן חזאל כל הימים: ויחל יהואזמו את פני יהוה וישמע אליו יהוה כי 4
ראה את לחץ ישראל כי לחץ אתם מלך ארם: ויתן יהוה לישראל מושיע ויצאם- 7
מפתח יד ארם וישבו בני ישראל באהליהם כתמול שלשום: אך לא סרו מחטאת 6
בית ירבעם אשר החטיא את ישראל בה הלכו- וגם האשרה עמדה בשמרון:
כי לא השאיר ליהואזמו עם כי אם חמשים פְּרָשִׁים ועשרה רכב ועשרת אלפים 15
רגלי כי אבדם מלך ארם וישמם כעפר לד-ק:
ויתר דברי יהואזמו וכל אשר עשה וגבורתו הלוא הם כתובים על ספר דברי 8
הימים למלכי ישראל: וישכב יהואזמו עם אבתיו ויקברוהו בשמרון וימלך יואש 9
בנו תחתיו:

20

בשנת שלשים ושבע שנה ליואש מלך יהודה מלך יהואש בן יהואזמו על י
ישראל בשמרון שש עשרה שנה:

ויעשה הרע בעיני יהוה לא סר מִחַטֹּאת ירבעם בן נבט אשר החטיא 25
את ישראל בה הלך:
ויתר דברי יואש וכל אשר עשה וגבורתו אשר נלחם עם אמציה מלך יהודה 12
הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: וישכב יואש עם אבתיו 13
וירבעם ישב על כסאו ויקבר יואש בשמרון עם מלכי ישראל:

30

ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו וירד אליו יואש מלך ישראל ויבך על 14
פניו ויאמר אבי רכב ישראל ופרש-: ויאמר לו אלישע קח קשת וחצים 10
ויקח אליו קשת וחצים: ויאמר לִמְלֶכְךָ תִּרְכֹּב יָדְךָ עַל הַקֶּשֶׁת ויִּרְכֹּב יָדוֹ וישם 16
אלישע ידיו על ידי המלך: ויאמר פתח החלון קדמה ויפתח ויאמר אלישע ויה 17
ויוזר ויאמר חץ תשועה ליהוה וחץ תשועה בארם והפית את ארמו עד פֶּלֶה: 35
ויאמר קח החצים ויקח ויאמר לִמְלֶכְךָ הִנֵּה אֶרְצָה ויִּפֹּךְ שֹׁלֶשׁ פַּעֲמִים ויעמד: 18
ויקצף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הפית את ארם 19
עד פֶּלֶה ועתה שלש פעמים תִּבֶּה את ארם:
וימת אלישע ויקברוהו וגדודי מואב יבאו בארץ פִּיֶּא שנה כשנה: ויהי הם 21,1
קברים איש והנה ראו את הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע ויִּלְכְּדוּ וינע- 40
בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו:
וחזאל- לחץ את ישראל כל ימי יהואזמו ויקח חזאל מידו את הפלשת 22

—:13:22—

11 את פִּקְדֵי הַחֵיל ויאמר אליהם הוציאו אתה^ב והבא אחריה הָמָת בחרב כי
16 אמר הכהן אל תומת בית יהוה: וישמו לה ידים ותבוא דרך מבוא הסוסים בית
המלך ותומת שם:

17 ויכרת יהוידע את הברית בין יהוה ובין המלך ובין העם להיות לעם ליהוה־ז:
18 ויבא^א כל עם הארץ בית הבעל ויתצוהו ויתצוהו את מזבח־הו ואת צלמיו שברו היטב ואת
מִן כהן הבעל הרגו לפני המזבח^א:

19 וישם הכהן פָּקֶדֶת על בית יהוה: ויקח את שרי המזבחות ואת הקרי ואת
הרצים^ה וילידו את המלך מבית יהוה ויבואו דרך שער הרצים בית המלך וישב
כ על כסא המל־בֵּית: וישמח כל עם הארץ והעיר שקטה ואת עתליהו המיתו
בחרב בית מלך:

10

12,2.א בן שבע שנים יהואש במלכו: בשנת שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים
שנה מלך בירושלם ושם אמו צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע:

4.3 ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל ימיו אשר הוֹרָהוּ יהוידע הכהן: רק הבמות
לא סרו עוד העם מִזְבָּחִים וּמִקְטָרִים בבמות:

ה ויאמר יהואש אל הכהנים כל כסף הקִדְשִׁים אשר יובא בית יהוה כסף
6 עֲרֵךְ־אִישׁ יִכַּל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית יהוה: יקחו להם
הכהנים איש מאת מִכְרוֹ וְהֵם יחזקו את בדק הבית לכל אשר ימצא שם בדק:
7 ויהי בשנת עֶשְׂרִים ושלש שנה למלך יהואש לא חזקו הכהנים את בדק הבית:
8 ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן ולכהנים ויאמר אֲלֵהֶם מִדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים
את בדק הבית ועתה אל תקחו כסף מאת מִכְרֵיכֶם כי לבדק הבית תתְּנֶהוּ:
9 וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים לבלתי יִקָּחַת כסף מאת העם ולבלתי חֲזַק את בדק הבית:

י ויקח יהוידע הכהן אֶרֶון אחד ויקב חר בדלתו ויתן אותו אֶצְלֵי־[המִצְבֵּי־בֵית־] י
25 בבוא איש בית יהוה ונתנו שמה הכהנים שְׁמֵרֵי הַסֵּף את כל הכסף המובא בית
יהוה: ויהי כראותם כי רב הכסף בארון ויעל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ ויִצְרוּ ויִמְנו את הכסף
11 הַנִּמְצָא בית יהוה: וַיִּתְּנוּ את הכסף הַמִּתְּכֵן על יד עֲשֵׂי הַמִּלְאכָה הַפִּקְדִים בית
12 יהוה ויוציאוהו לְחָרְשֵׁי הָעֵץ ולבנים העֲשִׂים בית יהוה: ולגִּדְרִים ולחֲצֵבֵי הָאֵבֶן
13 ולקִנּוֹת עֲצִים ואבני מִחְצָב לְחֹזֵק את בדק בית יהוה^א לְכָל אשר יֵצֵא על הבית
14 לִתְחַזְּקָה: אך לא יַעֲשֶׂה^ה סִפּוֹת כסף מִזְמֹרוֹת מְזֻרָּקוֹת חֲצֵצְרוֹת כֹּל כֹּלִי זֶהב
טו וכלי כסף מן הכסף המובא בית יהוה: כי לעֲשֵׂי הַמִּלְאכָה יתְּנֶהוּ ויחזקו בו את
16 בית יהוה: ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לַתֵּת לַעֲשֵׂי
17 הַמִּלְאכָה כי בִּאֲמָנָה הֵם עֲשִׂים: כסף אֲשֶׁם וכסף חֲטָא־ת לא יובא בית יהוה
לכהנים יהי־ה:

18 או יעלה חֲזָאֵל מלך ארם וילחם על גת וילכדה וישם חֲזָאֵל פָּנָיו לַעֲלוֹת על
19 ירושלם: ויקח יהואש מלך יהודה את כל הַקְּדָשִׁים אשר הקדישו יהושפט ויהורם
ואחזיהו אבותיו מלכי יהודה ואת קִדְשֵׁיו ואת כל הַזֶּהֱבָה הַנִּמְצָא בִּאֲצֻרוֹת בית יהוה
ובית המלך וישלח לְחֲזָאֵל מלך ארם ויעל מֵעַל ירושלם:

כ ויתר דברי יואש וכל אשר עשה הלוא הם כתובים על סֵפֶר דברי הימים

(ב) אל מבית לשָׁנִיֹּת

(א) 11,10 שרי המאִוִּיֹּת

(ג) 12,20 כסף נפשות ערכו

(ד) 19 ואת כל עם הארץ

(ז) 17 ובין המלך ובין העם

(ה) 14 בית יהוה

(ז) 11 והכהן הגדול

(ז) 12 מִי־מִן

10 לרצים ולשלישים באו הפגם איש אל יצא ויפגם לפי חרב וישלכו * * * * * ויכלו עד
27.26 ידביר בית הבעל: ויצאו את אֲשֶׁר־בית הבעל וישרפוהו: ויתצו את מזבחת
הבעל ויתצו את בית הבעל וישמחו למחראות עד היום:
29.28 וישמד יהוא את הבעל מישראל: רק חטאי ירבעם בן נבט אשר החטיא
5 את ישראל לא סר יהוא מאחריהם⁸: ויאמר יהוא אל יהוא יען אשר חטית
לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בני רבעים נשבו לך
31 על כסא ישראל: ויהוא לא שמר ללכת בתורת יהוא אלהי ישראל ככל לבבו לא
סר מזחטאות ירבעם אשר החטיא את ישראל:
33-32 בימים ההם החל יהוא לקצות בישראל ויפגם חזאל בכל גבול ישראל: מן
10 הירדן מורח השמש את כל ארץ הגלעד הגדי והראובני והמנשי מערער אשר על
נחל ארנן והגלעד והבשן:

ויתר דברי יהוא וכל אשר עשה וכל גבורתו הלא הם כתובים על ספר דברי
הימים למלכי ישראל: וישבב יהוא עם אבתיו ויקברו אתו בשמרון וימלך יהואחז לה
15 בנו תחתיו: והימים אשר מלך יהוא על ישראל עשרים ושמנה שנה⁹:
36

ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ואתאבד את כל זרע הממלכה:
א, II ותקח יהושבע בת המלך יורם אחות אחזיהו את יואש בן אחזיה ותגנב אתו¹⁰:
2 מתוך בני המלך המזמרים¹¹ בחדר המטות ויתסתרהו מפני עתליהו ולא הומת:
3 ויהי אתה בית יהוא מתחבא שש שנים ועתליה מלכת על הארץ:
4 ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאיות לקרי ולרצים ויבא
אתם¹² בית יהוא ויכרת להם ברית וישבע אתם וירא אתם את בן המלך:
5 ויצום לאמר זה הדבר אשר תעשון השלשית מכם באי השקבת ולשמרי משמרת
ה בית המלך: ושתי הידות בכם כל יצאי השקבת ושמרו את משמרת בית יהוא:
7 והקפתם על המלך סביב איש וכליו בידו והבא אל השדרות יומת והיו את המלך
8 בצאתו ובכאו:
9 ויעשו שרי המאיות ככל אשר צוה יהוידע הכהן ויקחו איש את אנשיו באי
השקבת עם יצאי השקבת ויבאו אל יהוידע הכהן: ויתן הכהן לשרי המאיות את
10 החניתים ואת השלטים אשר למלך דוד אשר בבית יהוא: ויעמדו הרצים איש
11 וכליו בידו מכתף הבית הימנית עד כתף הכית השמאלית¹³ סביב למזבח ולבית:
12 ויוצא את בן המלך ויתן עליו את הנזר ואת היצודות וימלך אתו וימשיכהו ויבן
כף ויאמרו יחי המלך:
14.13 ותשמע עתליה את קול העם ותבא אל העם בית יהוא: ותרא והנה המלך
35 עמד על העמוד כמשפט והשרים והחצרות יעל המלך וכל עם הארץ שמח
ותקע בחצרות ותקרקע עתליה את בנדיה ותקרא קשר קשר: ויצו יהוידע הכהן
10

על 31 (ז)	29 ענלי הוהב אשר ביתאל ואשר בן (8)	10 הַרְצִים והשלישים (א)
2 אתו ואת מִנְקָתו (5)	11.8 ותקם (e)	36 בשמרון (6)
בבית יהוא (v)	4 אליו (8)	11.2 אתו (ה)
		6 והשלשית בשער סור והשלשית בשער אחר הרצים ושמרתם את משמרת הבית מסך: (א)
13 הרצין (v)	11 על המלך (μ)	7 אל המלך (א)
Kings		6

9,36 כה כי אם הגלגלת והרגלים וכפות הידים: וישבו ויגידו לו ויאמר דבר יהוה הוא אשר דבר ביד ^אאלהו התשבי לאמר בתלק יורעאל יאכלו הכלבים את בשר איזבל: והית נבלת איזבל כדמן על פני השדה ^באשר לא יאמרו זאת איזבל: 37

10,2.א זויכתב יהוא ספרים וישלח שמרון אל שרי העיר ^גלאמר: ועתה כבא 5
הספר הזה אליכם ואתכם בני אדניכם ואתכם הרכב והסוסים וי^דע^ה מִבְּצֵר והנשק: 3
וראיתם הטוב והישר מבני אדניכם ושמעתם על כפא אביו והלחמו על בית 4
אדניכם: ויראו מאד ^דויאמרו הנה שני המלכים לא עמדו לפניו ואיך נעמד 5
ה אנחנו: וישלח אשר על הבית ואשר על העיר והזקנים והאמנים אל יהוא לאמר 6
עבדיך אנחנו וכל אשר תאמר אלינו נעשה לא נמלך איש הטוב בעיניך עשה: 10
6 ויכתב אליהם ספר שני ^הלאמר אם לי אתם ולקלי אתם שמעים קחו את 7
ראשי אנשי ^ואדניכם ובלאו אלי כעת מחר יורעאלה: ויהי כבא הספר 8
אליהם ויקחו את בני המלך וישחטום ^זשבעים איש וישמו את ראשיהם בדודים 9
וישלחו אליו יורעאלה: ויבא ^חויגד לו לאמר הביאו ראשי בני המלך 10
ויאמר שימו אתם שני צבירים פתח השער עד הפקר: ויהי בבקר ויצא ויעמד 15
ויאמר אל כל העם צדקים אתם הנה אני קשרתי על אדני ואהרגנה ומי הפה 11
את כל אלה: דעו אפוא כי לא יפל מדבר יהוה ארצה אשר דבר יהוה על בית 12
אחאב ויהוה עשה את אשר דבר ביד עבדו אליהו: ויך יהוא את כל הנשואים 13
לבית אחאב ביורעאל וכל גא-ליו ומדעיו וכהניו עד בלתי השאיר לו שריד: 14
13.12 ויקם ^טוילך שמרון הוא ב-בית-עקר הרעים בדרך: ויהוא מצא את אחי אחזיהו 20
מלך יהודה ויאמר מי אתם ויאמרו אחי אחזיהו אנחנו ונרד לשלום בני המלך 14
ובני הנבירה: ויאמר תפשו תשים ויתפשו תשים וישחטום אל בור בית-עקר 15
ארבעים ושנים איש ולא השאיר איש מהם: 16
טו וילך משם וימצא את יהונדב בן רָבֵב לקראתו ויקרבהו ויאמר אליו היש 17
לבבך ^יעם לבבי ישר כאשר לבבי עם לבבך ויאמר יהונדב יש ^{יא}ויאמר 25
יהוא ויש תנה את ירך ויתן ידו ויעלהו אליו: ויאמר לכה אתי וראה בקנאתי 18
ליהוה ויִרְכַּב ^{יב}יתאז ברכבו: ויבא שמרון ויך את כל הנשואים לאחאב בשמרון 19
עד השמדו כדבר יהוה אשר דבר אל אליהו: 20
18 ויקבץ יהוא את כל העם ויאמר אליהם אחאב עבד את הבעל מעט יהוא 21
יעבדנו הרבה: ועתה כל נביאי הבעל ^{יג}כהניו קראו אלי איש אל יפקד כי 30
זבח גדול לי לבעל כל אשר יפקד לא יחיה ויהוא עשה בעקבה למען האביד 22
את יעבדי הבעל: ויאמר יהוא קדשו עצה לבעל ויקראו: וישלח יהוא בכל ישראל 23
ויבאו כל יעבדי הבעל ולא נשאר איש אשר לא בא ויבאו בית הבעל וימלא בית 24
הבעל פה לפה: ויאמר לאשר על המלחמה הוצא לבוש לכל יעבדי הבעל ויצא 25
להם ^{יד}לבוש: ויבא יהוא ויהונדב בן רָבֵב בית הבעל ויאמר ליעבדי הבעל תפשו 35
וראו פן יש ^{יז}עמכם מעבדי יהוה כי אם יעבדי הבעל לכדם: ויבא ^{יח}לעשות 26
זבחים ועלות

ויהוא שם לו בחוץ שמנים איש ויאמר האיש אשר ימלט מן האנשים אשר כה אני מביא על ידיכם נפשו תחת נפשו: ויהי ככלתו לעשות העלה ויאמר יהוא

- 9,36 עבדו (א) 37 בתלק יורעאל (ב) 10,א ולאחאב שבעים בניו בשמרון (ג)
10,א יורעאל * הזקנים ואל האמנים אחאב * (ד) 4 מאד
6 ובני המלך שבעים איש את גדלי העיר מנרלים אותם * (ה) 8 המלאך * (ו) 12 ויבא
טו אל המרכבה * (ז) 19 כל יעבדיו * (ח) כל (ט) 23 פה (י) 23 פה

- 9.6 השר ויאמר יהוא אל מי מקלנו ויאמר אליך השר: ויקם ויבא הביתה ויצק
השמן יעל ראשו ויאמר לו כה אמר יהוה אלהי ישראל משחתוך למלך יעל עם
יהוה יעל ישראל: והקיתה את בית אחאב אדניך ונקמתי דמי עבדי הנביאים⁷
מיד אויבלי: ומיד כל בית אחאב והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועווב
בישראל: ונתתי את בית אחאב כבית ירבעם בן נבט וכבית בעשא בן אחיה:
5 ואת אויבלי יאכלו הכלבים בתלק יורעאל ואין קבר ויפתח הדלת וינס:
ויהוא יצא אל עבדי אדניו ויאמר לו הַשְׁלוֹם מְדוּעַ בֹּא הַמִּשְׁנָע הַזֶּה אֵלַיךְ
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם יֹדְעִים אֶת הָאִישׁ וְאֵת שִׁחוֹ: וַיֹּאמְרוּ שֶׁקֶר הִגַּד נָא לָנוּ וַיֹּאמֶר
כֹּזָאת וְכֹזָאת אָמַר אֵלַי לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה מִשְׁחַתִּיךְ לַמֶּלֶךְ יַעֲלִי יִשְׂרָאֵל: וַיִּמְהָרוּ
10 וַיִּקְחוּ אִישׁ בְּגָדוֹ וַיִּשְׂמוּ תַּחְתּוֹ אֶל גֵּרֶם: הַמַּעֲלֹת וַיִּתְּקֵעוּ בַּשּׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ מֶלֶךְ
יְהוָה: וַיִּתְּשֶׁר יְהוָה בֶּן יְהוֹשָׁפָט בֶּן גַּמְשִׁי יַעֲלִי יוֹרֵם וַיּוֹרֵם הָיָה שֹׁמֵר בְּרִמְיָת גִּלְעָד
הָיָה וְכָל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי חֲזָאֵל מֶלֶךְ אַרֶם: וַיֵּשֶׁב יְהוֹרָם⁸ לְהִתְרַפֵּא בַּיּוֹרְעָאֵל מִן
15 הַמַּפִּים אֲשֶׁר יָקְהוּ אַרְמִיָּים בְּהִלָּחֵמוֹ אֶת חֲזָאֵל מֶלֶךְ אַרֶם
וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם יֵשׁ אֵת־נַפְשְׁכֶם אֶל יֵצֵא פִּלְטִי מִן הָעִיר לִלְכַּת לִיהֲגִיד בַּיּוֹרְעָאֵל:
וַיִּרְכַּב יְהוָה וַיֵּלֶךְ יוֹרְעָאֵלָה כִּי יוֹרֵם שָׁכַב שָׁמָּה וַאֲחֻזִּיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרַד לִרְאוֹת
17 אֶת יוֹרֵם: וְהִצִּיפָה עֹמֶד עַל הַמִּגְדָּל בַּיּוֹרְעָאֵל וַיִּרָא אֶת שִׁפְעָתָהּ יְהוָה בָּבָא וַיֹּאמֶר
שִׁפְעָתָהּ אֲנִי רָאִיתִי וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם קַח יָרֵכְיָהּ וּשְׁלַח לְקִרְיָתָם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם: וַיֵּלֶךְ
18 לְכַב הַסּוּם לְקִרְיָתוֹ וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ הַשְׁלוֹם וַיֹּאמֶר יְהוָה מָה לָּךְ וּלְשָׁלוֹם
כָּב אֶל אַחֲרֵי וַיִּגַּד הַצִּפָּה לֵאמֹר בֹּא הַמֶּלֶךְ עַד הֵם וְלֹא שָׁב: וַיִּשְׁלַח רֶכֶב סוּם
19 שְׁנֵי וַיֵּבֵא אֶל־יוֹ: וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ הַשְׁלוֹם וַיֹּאמֶר יְהוָה מָה לָּךְ וּלְשָׁלוֹם כָּב
20 אֶל אַחֲרֵי: וַיִּגַּד הַצִּפָּה לֵאמֹר בֹּא עַד אֶת־הֵם וְלֹא שָׁב וְהַמֶּנְהֵג כַּמְנַהֵג יְהוָה בֶּן
נְמָשִׁי כִּי בִשְׁנֵעוֹן יִנְהֹג:
וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם אֶסֶר וַיֹּאסֶר־וֹ רֶכֶב־וַיֵּצֵא יְהוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַאֲחֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה
21 אִישׁ בִּרְכָבוֹ וַיֵּצֵאוּ לְקִרְיָתָהּ יְהוָה וַיִּמְצְאוּהוּ בַּחֲלֻקַּת נְבוֹת הַיּוֹרְעָאֵלִי: וַיְהִי כִּרְאוֹת
22 יְהוֹרָם אֶת יְהוָה וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם יְהוָה וַיֹּאמֶר מָה יְהִישָׁלוֹם עַד־זִנּוֹנִי אוֹיֵבֶל אִמְךָ
25 וְכַשְׂפִּיָּהּ הִרְפִּים: וַיַּחֲפֹךְ יְהוֹרָם יָדָיו וַיִּנֶּם וַיֹּאמֶר אֶל אַחֻזִּיָּהוּ מִרְמָה אַחֻזִּיָּהּ: וַיְהִי
24.23 מִלֵּא יָדוֹ בַּקֶּשֶׁת: וַיִּקֶּחַ אֶת יְהוֹרָם בֵּין זֵרְעֵיו וַיֵּצֵא הַחֲצִי מִלְּבוֹ וַיִּכְרַע בִּרְכָבוֹ:
וַיֹּאמֶר אֶל בְּדָקְרָה שְׁלֹשָׁה שָׁא הַשְׁלָכְהוּ בַּחֲלֻקַּת שָׂדֵה נְבוֹת הַיּוֹרְעָאֵלִי כִּי יִכְרֶה
כֹּה אֲנִי כִּי אֲנִי־וְאַתָּה⁹ לְכָבִים צִמְדִּים אַחֲרֵי אַחָאב אָבִיו וַיְהִי נִשָּׂא עָלָיו אֶת הַמַּשָּׂא הַזֶּה:
26 אִם לֹא אֶת דָּמִי נְכוֹת וְאֵת דָּמֵי בָנָיו רִאֲתִי אִמֶּשׁ נָאִם יְהוָה
וּשְׁלַמְתִּי לָךְ בַּחֲלֻקָּה הַזֹּאת נָאִם יְהוָה
וְעַתָּה שָׂא הַשְׁלָכְהוּ בַּחֲלֻקָּה כְּדַבֵּר יְהוָה:
וַאֲחֻזִּיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה רָאָה וַיִּנֶּם דֶּרֶךְ בֵּית חֶלֶן וַיִּרְדֵּף אַחֲרָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר גַּם
27 אַתּוֹ וַיִּי־פָהוּ [] בַּמַּעֲלָה גֹר אֲשֶׁר אֶת יִבְלָעִם וַיִּנֶּם מִגְדוֹ וַיִּמָּת שָׁם: וַיִּרְכָּבוּ אֹתוֹ
28 עַבְדָּיו־[¹⁰] יְרוּשָׁלַּיִם וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּקִּבְרֹת־וַיִּבְעִיר דּוֹד: «בִּשְׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה
29 לַיּוֹרָם בֶּן אַחָאב מֶלֶךְ אַחֻזִּיָּה עַל יְהוּדָה:
וַיָּבֹאוּ יְהוָה יוֹרְעָאֵלָה וְאוֹיֵבֶל שָׁמְעָה וּתְשָׁם בַּפּוֹךְ עֵינֶיהָ וַתִּסָּב אֶת רֹאשָׁהּ
ל וַתִּשְׁקֹף בַּעַד הַחֲלוֹן: וַיְהִי בֹא בַשָּׁעַר וַתֹּאמֶר הַשְׁלוֹם זָמְרִי הֲרַג אֲדָנִי: וַיֵּשֶׂא פָנָיו
32.31 אֶל הַחֲלוֹן וַיֹּאמֶר מִי אֲתִי מִי וַיִּשְׁקִיפוּ אֵלָיו שְׁנֵים שְׁלֹשָׁה סָרִיסִים: וַיֹּאמֶר שְׁמֹמוֹתָם¹¹
33 וַיִּשְׁמֹמוּ וַיִּזּוּ מִדְּמָה אֶל הַקִּיר וְאֵל הַסּוּסִים וַיִּרְמָסֵנָה: וַיָּבֹא וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיֹּאמֶר
34 פָּקְדוּ נָא אֶת הָאֲרוּרָה הַזֹּאת וּקְבְּרוּהָ כִּי בֵּת מֶלֶךְ הָיָה: וַיִּלְכּוּ לְקַבְּרָהּ וְלֹא מִצָּאוּ
לֶה

(ז) 9-כּוּ אֵלַי

(8) טו.9 המלך

(9) 9.7 ודמי כל עבדי יהוה

(ח) עַם אֲבֹתָיו

(9) 28 אֶל הַמִּרְכָּבָה

(9) כֹּה אֵת

8,11 לך אמר חיה תחיה והראני יהוה כי מות ימות: ויעמיד את פניו וישם עד בש ויבך איש האלהים:

12 ויאמר חזאל מדוע אדני בכה ויאמר כי ידעתי את אשר תעשה לבני ישראל אתה מקצריהם תשלח באש ובקריהם כחרב תהרג ועלליהם תגרשם והרתיהם תבקע: ויאמר חזאל כי מה עבדך הכלב כי יעשה הדבר? הוה ויאמר אלישע 5 הראני יהוה אתך מלך על ארם: וילך מאת אלישע ויבא אל אדניו ויאמר לו 14 מה אמר לך אלישע ויאמר אמר לי חיה תחיה: והי ממחרת ויקח המקבר ויטבל במים ויפרש על פניו וימת וימלך חזאל תחתיו:

10

16 ובשנת חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל מלך יהורם בן יהושפט ע"ל: 17 יהודה: בן שלשים ושתים שנה היה במלכו ושמונה שנה מלך בירושלם: 18 וילך בדרך מלכי ישראל כאשר עשו בית אחאב כי בת אחאב היתה לו לאשה 19 ויעש הרע בעיני יהוה: ולא אבה יהוה להשחית את יהודה למען דוד עבדו כאשר אמר: לתת לו ניר: כל הימים:

21 ב. בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימלכו עליהם מלך: ויעבר יורם צעירה וכל הרכב עמו ויהי הוא קם לילה ויפה את אדום הסביב אליו ואת שרי הרכב 22 וינס העם לאהליו: ויפשע אדום מתחת יד יהודה עד היום הזה אז תפשע לבנה בעת ההיא * * * * *

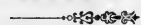
23 ויתר דברי יורם וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי 24 יהודה: וישפב יורם עם אבתיו ויקבר בעיר דוד וימלך אחזיהו בנו תחתיו:

25

כה בשנת שנים עשרה שנה ליורם בן אחאב מלך ישראל מלך אחזיהו בן יהורם 26 ע"ל: יהודה: בן עשרים ושתים שנה אחזיהו במלכו ושנה אחת מלך בירושלם ושם אמו עתליהו בת עמרי מלך ישראל: 28 וילך בדרך בית אחאב ויעש הרע בעיני יהוה כבית אחאב: וילך את יורם בן אחאב למלחמה עם חזאל מלך ארם ברמית גלעד ויכו יארמים את יורם: 29 וישב יורם המלך להתרפא בןרעאל מן המפנים אשר יקחו: ברמה בהלחמו את חזאל מלך ארם ואחזיהו בן יהורם: ירד לראות את יורם: בןרעאל כי חלה הוא:

9,א ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים ויאמר לו חגר מתניך וקח פך 35 השמן הזה בידך ולך רמית גלעד: ובאת שמה וראה שם יהוא בן יהושפט בן נמשי ובאת והקמתו מתוך אחיו והביאת אותו חדר בחדר: ולקחת פך השמן 3 וינצקת על ראשו ואמרת כה אמר יהוה משחתך למלך יעל ישראל ופתחת הדלת ונסתה ולא תחכה: 37 וילך הנער רמית גלעד: ויבא והנה שרי התיל ישיבים ויאמר דבר לי אליך 40

(a) 8, י. לא	(b) 13 הגדול	(g) 16 ויהושפט מלך יהודה	(d) 19 לו
(e) 19 לבניו	(c) 24 עם אבתיו	(h) 27 כי חתן בית אחאב הוא	
(h) 29 יארמים	(i) מלך יהודה	(l) 9,4 הנער (א) הנביא	
		(x) בן אחאב	

מצרים לבוא עלינו: ויקומו וינוסו בנשף ויעזבו את המחנה כאשר היא וינסו אל נפשם: 7,7
ויבאו המצרעים האלה עד קצה המחנה ויבאו אל אהל אחד ויאכלו וישתו 8
וישאו משם כסף וזהב ובגדים וילכו ויטמנו וישבו ויבאו אל אהל אחר וישאו 9
משם וילכו ויטמנו: ויאמרו איש אל רעהו לא כן אנחנו עשים היום הזה יום 10
בשרה הוא ואנחנו מחשים וחפינו עד אור הבקר ומצאנו עוון ועתה לכו ונבאה 9
ונגידה בית המלך: ויבאו ויקראו אל שער העיר ויגידו להם לאמר באנו אל 1
מחנה ארם והנה אין שם איש וקול אדם כי אם הסוס אסור והחמור^א ואהליהם 1
כאשר המה: ויקראו השערים ויגידו בית המלך פנימה: 11
ויקם המלך לילה ויאמר אל עבדיו אנידה נא לכם את אשר עשו לנו ארם 12
ידעו כי רעבים אנחנו ויצאו מן המחנה להחביא^ב שדרה לאמר כי יצאו מן העיר 10
ונתפשם חיים ואל העיר נבא: ויען אחד מעבדיו ויאמר ויקחו נא חמשה מן 13
הסוסים הנשארים הנם ככל ההמון^ג: אשר תמו ונשלחה ונראה: ויקחו שני 14
לכב^ד וישלח המלך אחרי ארם לאמר לכו וראו: 15
וילכו אחריהם עד הירדן והנה כל הדרך מלאה בגדים וכלים אשר השליכו ארם 15
בהחפזם וישבו המלאכים ויגדו למלך: ויצא העם ויבאו את מחנה ארם ויהי סאה 16
סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר יהוה: 16
והמלך הפקיד את השליש אשר נשען על ידו על השער וירמסוהו העם בשער 17
וימת כאשר דבר איש האלהים אשר דבר בךדת המלך אליו: ויהי כדבר איש 18
האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל יהיה כעת מחר 20
בשער שמרון: ויען השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה אצבות 19
בשמים היתה כדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל: ויהי^ה כן 17
וירמסו אתו העם בשער וימת:

ואלישע דבר אל האשה אשר החיה את בנה לאמר קומי ולכי אתי וביתך 8,א
וגורי באשר תגורי כי קרא יהוה לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים: ותקם 2
האשה ותעש כדבר איש האלהים ותלך היא וביתה ותגר בארץ פלשתים שבע 3
שנים: ויהי מקצה שבע שנים ותשב האשה מארץ פלשתים ותבא לצעק אל 3
המלך על ביתה ועל שדרה: והמלך מדבר אל גחזי נער אלישע^א לאמר 4
ספרה נא לי את כל הגדלות אשר עשה אלישע: 30
ויהי הוא מספר למלך את אשר החיה את המת והנה האשה אשר החיה 7
את בנה צעקת אל המלך על ביתה ועל שדרה ויאמר גחזי אדני המלך זאת האשה 7
וזה בנה אשר החיה אלישע: וישאל המלך לאשה ותספר לו ויתן לה המלך 6
סרים אחד לאמר קשיב את כל אשר לה ואת כל תבואת השדרה מיום עזובה^ה 35
את הארץ ועד עתה:

ויבא אלישע דמשק ובן-הדוד מלך ארם חלה ויגד לו לאמר בא איש האלהים 7
עד הנה: ויאמר המלך אל חנהאל קח בידך מנחה ולך לקראת איש האלהים 8
ודרשת את יהוה מאתו לאמר האחיה מחליי זה: וילך חנהאל לקראתו ויקח 9
מנחה בידו וכל טוב דמשק משא ארבעים גמל ויבא ויעמד לפניו ויאמר בנך 40
בן-הדוד מלך ארם שלחני אליך לאמר האחיה מחליי זה: ויאמר^ה אלישע 1

(א) 7,7 אלהים ואת מוסיהם ואת חמריהם (ב) 7,7 אסור (ג) 7,7 אשר נשארו פה

(ד) 13 ישראל (ה) אשר נשארו פה הנם ככל המון ישראל * (ו) 14 מחנה * (ז) 7,7 לו * (ח) 8,10 אליו

- 6,14 איכה הוא ואשלח ואקחהו ויגד לו לאמר הנה בדתן: וישלח שמה סוס ורכב ותיל כבד ויבאו לילה ויקפו על העיר: וישפם^{טו} -בב-ק-ר- ויצא והנה חיל סובב את העיר וסוס ורכב ויאמר נערו אליו אהה אדני איכה נעשה: ויאמר אל תירא כי רבים אשר אתנו מאשר 16 ^{איתם}: ויתפלל אלישע ויאמר יהוה פקח נא את עיניו ויראה ויפקח יהוה את 17 עיני הנער וירא והנה ההר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע: וירדו אליו 18 ויתפלל^{טז} אל יהוה ויאמר הך נא את הגוי הזה בסנורים ויפם בסנורים כדבר אלישע: ויאמר אלהם אלישע לא זה הדרך ולא זה העיר לכו אחרי 19 כ ואוליכה אתכם אל האיש אשר תבקשון וילך אותם שמרונה: ויהי כבאם שמרון ויאמר אלישע יהוה פקח את עיני אלה ויראו ויפקח יהוה את עיניהם ויראו 20 והנם בתוך שמרון: ויאמר מלך ישראל^{יז} כראתו אותם ה-ה-כה אפה אבי: ויאמר לא תפה 22.21 האשר שבית בחרבך ובקשתך אתה מפה שים לחם ומים לפניהם ויאכלו וישתו וילכו אל אדניהם: ויכרה להם פרה גדולה ויאכלו וישתו וישלחם^{יח} אל אדניהם 23 ולא יספו עוד גדודי ארם לבוא בארץ ישראל: 15 ויהי אחרי כן ויקבץ בן הדלי מלך ארם את כל מחנהו ויעל ויצר על 24 שמרון: ויהי רעב גדול בשמרון והנה צרים עליה עד היות ראש חמור בשמנים 25 כה בסף ורבע הקב חר-י-בים בחמשה כסף: ויהי מלך ישראל עבר על החמה ואשה 26 צעקה אליו לאמר הושיעה אדני המלך: ויאמר אל יושעך יהוה מאין אושיעך 27 המן הנרן או מן היקב: ויאמר לה המלך מה לך ותאמר האשה הזאת אמרה 28 אלי תני את בנך ונאכלנו היום ואת בני נאכל מחר: ונבשל את בני ונאכלהו 29 ואמר אליה ביום האחר תני את בנך ונאכלנו ותחבא את בנה: ויהי כשמע המלך את דברי האשה ויקרע את בגדיו והוא ע-מד- על החמה וירא העם 30 והנה השק על בשרו מבית: ויאמר כה יעשה לי אלהים וכה יוסף אם יעמד 31 ראש אלישע^{יט} עליו היום: ואלישע ישב בביתו והזקנים יושבים אתו^כ במרם יבא המלך אליו והוא 32 אמר אל הזקנים הראיתם כי שלח בן המרצח הזה להסיר את ראשי: עודנו 33 מדבר עמם והנה המלך ירד אליו ויאמר הנה זאת הרעה מאת יהוה מה אוחיל ליהוה עוד: ויאמר אלישע שמע- דבר יהוה כה אמר יהוה קעת מחר קאה סלת 7,א 30 בשקל וסאתים שערים בשקל בשער שמרון: ויען השליש אשר ה-מלך נשען על ידו^ב ויאמר הנה יהוה עשה ארבות בשמים היתה הדבר הזה ויאמר הנכה ראה בעיניך ומשם לא תאכל: 3 וארבעה אנשים היו מצרעים פתח השער ויאמרו איש אל רעהו מה אנחנו 35 יושבים פה עד מתנו: אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם ואם ישבנו 4 פה ומתנו ועתה לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחננו ו-נחיה ואם ימיתנו ומתנו: ה וקמו בנשף לבוא אל מחנה ארם ויבאו עד קצה מחנה ארם והנה אין 6 שם איש: ויהוה השמיע את מחנה ארם קול רכב וקול סוס קול חיל גדול 40 ויאמרו איש אל אחיו הנה שכר עלינו וישראל את מלכי התתים ואת מלכי

(ז) 21 אל אלישע

(ב) 18 אלישע

(א) 16. משרת איש האלהים

(ז) 32 וישלח איש מלפניו

(ה) 31 בן שפט

(ב) 23 וילכו

(ה) 32 ראו כבא המלאך סגרו הדלת ולחצתם אתו בדלת הלוא קול רגלי אדניו אחריו

(א) 6 מלך

(ב) 7.2 את איש האלהים

- 5,11 שבע פעמים בירדן ויִשָּׁב בשרך לך וְיִסְתָּהר: ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי
 12 אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם יהוה אלהיו והניף ידו ו- ואסף המצורע: הלא
 טוב אֶבְנָה ופָּרַפֵּר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא ארחץ בהם וטהרתי
 13 ויִפֶּן וילך בתמה: ויגשו עבדיו ויִדְּבְרוּ אליו-β א-ם- דבר גדול ידבר אליך הלא
 14 תעשה ואף כי אמר אליך רחץ וטהר: וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר
 5 אי-ל-יש-ע- ויִשָּׁב בשרו כבשר נער קטן ויטהר:
 ויִשָּׁב אל א-ל-יש-ע- הוא וכל מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה נא
 ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא בככה מֵאֵת
 17,16 עבדך: ויאמר חי יהוה אשר עמדת לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת וימאן: ויאמר
 10 נעמן ולא יתן נא לעבדך משא צמד פרדים אֲדָמָה כי לא יעשה עוד עבדך
 18 עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם ליהוה: ויִסְלַח יהוה לעבדך כבוא אדני בית
 רִמּוֹן להשתחות שמה והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רִמּוֹן בהשתחו-ת-ו-
 19 בית רִמּוֹן יסלח נא יהוה לעבדך בדבר הזה: ויאמר לו לֵךְ לשלום
 וילך מאתו פֶּכֶרֶת ארץ: ויאמר גיחזי גער אלישע-ג- הנה חשך אדני את כ
 15 הארמי הזה מקחת מידו את אשר הביא חי יהוה כי אם רָצָתִי אחריו
 ולקחתי מאתו מאומה: וירדף גיחזי אחרי נעמן ויראה נעמן רץ אחריו ויפל מֵעַל
 21 המרכבה לקראתו ויאמר הַשְׁלוּם: ויאמר שלום אדני שלחני לאמר הנה יעתה זה
 22 באו אלי שני נערים מֵהָר אַפְרַיִם מבני הנביאים תנה נא להם כפר כסף:
 ויאמר נעמן קח-כָּפָרִים ו-וְיָצֵר-בשני חֲרָטִים^ג ויתן אל שני נעריו וישאו לפניו:
 23 ויבאו-ו- אל העפל ויקח מידם ויפקד בבית וישלח את האנשים וילכו: והוא בא
 20 ויעמד אל אדניו ויאמר אליו אלישע מֵאֵן גִּחְזִי ויאמר לא הלך עבדך אָנָּה ואָנָּה:
 ויאמר אליו ה-לא לא לבי הלך עִמָּךְ- כאשר הפך איש מֵעַל מרכבתו לקראתך
 26 ו-עֲתָה לַקֵּהָתָּה את הכסף ולקֵהָתָּה בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים
 וּשְׁפָחוֹת: וצָרַעַת נעמן תִּדְבֹק בך ובזרעך לעולם ויצא מלפניו מִצָּרַע כשלג:
 27
 25 ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם א,
 לפניך צר ממנו: גלכה נא עד הירדן ונקחה משם איש קורה אחת ונעשה לנו
 שם מקום לשבת שם ויאמר לכו: ויאמר האחד הזאל נא וּלְךָ את עבדיך ויאמר
 3 אני אֵלֶיךָ: וילך אתם ויבאו הירִדְנָה ויגורו העצים: ויהי האחד מפיל הקורה
 14,4 ו-הַכְּרוּזָל נפל אל המים ויצעק-ו- אהה אדני והוא שאול: ויאמר איש האלהים
 6 אנה נפל ויִרְאֶהוּ את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויָצֵף הַכְּרוּזָל: ויאמר הָרֶם
 7 לך וישלח ידו ויקחהו:

- 8 ומלך ארם היה גלחם בישראל ויועץ אל עבדיו לאמר אל מקום פלני
 35 אלמני תתן-באו: וישלח א-ל-יש-ע- אל מלך ישראל [ג-] לאמר השמר מעבר
 המקום הזה כי שם ארם גח-בא-ים: וישלח מלך ישראל אל המקום אשר אמר
 לו א-ל-יש-ע- [] ונשמר שם לא אחת ולא שָׁתַיִם: ויסער לב מלך ארם על
 11 הדבר הזה ויקרא אל עבדיו ויאמר אליהם הלא תגידו לי מי מִבְּנֵי-לֵוִי אל מלך
 ישראל: ויאמר אחד מעבדיו לֵאמֹר אדני המלך כי אלישע הנביא אשר בישראל
 12 יגיד למלך ישראל את הדברים אשר תִּדְּבַר בחרר משכבך: ויאמר לכו וראו
 13

(א) 5,11 אל המקום * (ב) 13 ויאמרו * (ג) הנביא * (ד) 18 לדבר הזה * (ה) 5,2 איש האלהים

(ו) כ נעמן * (ז) 22 ושתי חלפות בנדים * (ח) 23 הזאל * (ט) ויפרץ בו * (י) כפרים כסף

(יא) 23 ושתי חלפות בנדים (יב) 6,ה את (יג) ויאמר (יד) 6,ו והזהירה

- 4,26 עתה רויץ נא לקראתה ואמר: השלום לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר
 27 שלום: ותבא אל-^ב אל ההר ותחזק ברגליו ויגש גיחוי להדפה ויאמר-^ז הרפה
 28 לה כי נפשה מרה לה ויהוה העלים ממני ולא הניד לי: ותאמר השאלתי בן
 29 מאת אדני הלא אמרתי לא תשלח אתי: ויאמר לגיחוי חנר מתניך וקח משענתי
 5 בידך ולך כי תמצא איש לא תכרכנו וכי יכרכך איש לא תעננו ושמת משענתי
 6 על פני הנער: ותאמר אם הנער חי יהוה וחי נפשך אם אעזבך ויקם וילך
 31 אחריה: וגיחוי עבר לפניו וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין
 קשב וישב לקראתו ויגד לו לאמר לא הקיץ הנער:
 33,32 ויבא אלישע הביתה והנה הנער מת משכב על מטתו: ויבא ויסגר הדלת
 34 בעד שניהם ויתפלל אל יהוה: ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על
 10 לה עיניו וכפיו על כפיו וינהר עליו ויקם בשר הילד: וישב וילך בבית אחת הנה
 ואחת הנה ויעל וינהר עליו ויזורר הנער עד שבע פעמים ויפקח-^ח את עיניו:
 36 ויקרא אל גיחוי ויאמר קרא אל השנמית הזאת ויקראה ותבא אליו ויאמר שאי
 37 בנך: ותבא ותפל על רגליו ותשמתו ארצה ותשא את בנה ותצא:
 15
 38 ואלישע שב הגלגלה והרעב בארץ ובני הנביאים ישיבים לפניו ויאמר
 39 לנערו שפת הסיר-^ט ובשל גיד לבני הנביאים: ויצא אחד אל השדה ללקט
 ארת וימצא גפן^י וילקט ממנו פקעתיו מלא בגדו^י ויפלה אל סיד הנויד כי
 ט לא ידע-: ויצק-^י לאנשים-^י והי כאכלם מהנויד והמה צעקו ויאמרו מות בסיר
 41 איש האלהים ולא יכלו לאכל: ויאמר וקחו קמח וישלך אל הסיר ויאמר צק
 20 לעם ויאכלו ולא היה דבר רע בסיר:

- 42 ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים לחם: בפורים עשרים לחם
 43 שערים וכרמל בצקלנו ויאמר תג-^י לעם ויאכלו: ויאמר משרתו מה אתן זה לפני
 44 מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול והותר: ויתן לפניו
 25 ויאכלו ויותרו כדבר יהוה:

- 5,א ונעמן שר צבא א-^א ארם היה איש גדול-^ב לפני אדניו ונשא פנים כי בו
 2 נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה מצרע: וארם יצאו גדודים וישבו מארץ
 3 ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ותאמר אל נכרתה אחלי אדני לפני
 30 הנביא אשר בשמרון או יאסף אתו מצרעתו: ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת
 4 וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ויאמר מלך ארם לך בא ואשלח
 ה ספר אל מלך ישראל וילך ויקח בידו עשר כברי כסף וששת אלפים זהב ועשר
 6 חליפות בגדים: ויבא הספר אל מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך
 7 הנה שלחתי אליך את נעמן עבדי ואספתו מצרעתו: והי כקרא מלך ישראל
 35 את הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני להמית ולהחיות כי זה שלח אלי
 לאסף איש מצרעתו כי אך דעו נא וראו כי מתאנה הוא לי:
 8 והי כשמע אלישע-^א כי קרע מלך ישראל את בגדיו וישלח אל המלך
 9 לאמר למה קרעת בגדיך יבא נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ויבא נעמן
 י בסוס-^ב וברכב-^ב ויעמד פתח הבית-^ג: וישלח אליו אלישע-^ד לאמר הלך ורחצת
 40

4,26 א) * (ב) 27 איש האלהים * (ג) איש האלהים * (ד) לה-^ה הנער * (ה) 39 הגדולה
 * (ו) 39 שדה (ז) שדה (ח) ויבא (ט) 4 לאכול (י) א) 5 מלך
 * (א) 5 גבור חיל (ב) 8 איש האלהים (ג) 9 לאלישע (ד) 5 מלאך

3,21 וכל מואב שמעו כי עלו המלכים להלחם בם ויצעקו מכל חגר חגרה ומעלה
 ויעמדו על הגבול: וישכימו בבקר והשמש זרחה על המים ויראו מואב מנגד את
 המים אדמים כדם: ויאמרו דם זה החיב נחרבו המלכים ויד- איש את רעהו
 ועתה לשלל מואב: ויבאו אל מחנה ישראל ויקמו ישראל ויבו את מואב וינסו
 מפניהם ויב-א ב-א והכות את מואב: והערים יהרסו וכל חלקה טובה ישליכו
 איש אבנו ומלאוה וכל מעין מים יסתמו וכל עץ טוב יפילו עד השאיר יל-ב-ד-ה
 קיר חרשת ויסבו הקלעים ויפוק: וירא מלך מואב כי חזקה מפניו המלחמה ויקח
 יא-תו שבע מאות איש שלף חרב להבקיע אל מלך אדום ולא יכל-: ויקח את
 בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עלה על החמה ויהי קצף גדול על ישראל
 ויסעו מעליו וישבו לארץ: 10

4, א ואלה אחת מ- בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת ואתה א
 ידעת כי עבדך היה ירא את יהוה והנשפה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים:
 ויאמר- אלישע מה אעשה לך הנידי לי מה יש לבי בבית ותאמר אין לשפחתך
 כל- כי אם יסוד- שמן: ויאמר לבי שגלי לך בלים מן החוץ מאת כל
 שכניכי בלים רקים אל תמעיט: ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת
 אל- ה- הכלים האלה והמלא תסיעי: ותלך מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד בניה
 הם מגישים אליה והיא מיצקת: ויהי כמלאת הכלים ותאמר אל בנה הגישה אלי
 עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד השמן: ותבא ותגד לאיש האלהים
 ויאמר לבי מקרי את השמן ושלמי את נשיכי ואתי בניכי בתותר: 20

ויהי היום ויעבר אלישע על שונם ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכל לחם
 ויהי מדי עברו יסר שמה לאכל לחם: ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש
 אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם
 מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור שמה: ויהי היום ויבא שמה
 ויסר אל העליה וישב שמה: ויאמר אל גיחזי נערו קרא לשונמית הזאת ויקרא
 לה ותעמד לפניו: ויאמר לו אָמר נא אליה הנה חרדת אלינו את כל החרדה
 הזאת מה לעשות לך הִיש לְדַבֵּר לָךְ אֵל המלך או אֵל שַׂר הַצָּבָא ותאמר בתוך
 עמי אנכי יושבת: ויאמר ומה לעשות לה ויאמר גיחזי אכל בן אין לה
 ואישה זקן: ויאמר קרא לה ויקרא לה ותעמד בפתח: ויאמר למועד הזה כעת
 חיה אתי חבקת בן ותאמר אל אדני- אל תכזב בשפחתך: ופָהַר האשה ותלד
 בן למועד אשר דבר אליה אלישע:
 ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקצרים: ויאמר אל אביו ראשי
 ראשי ויאמר אל הנער שָׁאָהוּ אל אמו: וישָׁאָהוּ אל אמו וישב על ברכיה עד
 הצהרים וימת: ותעל ותשכבהו על מִטָּה איש האלהים ותסגר בעדו ותצא:
 ותקרא אל אישה ותאמר שְׁלַחָה נא לי אחד מן הנערים ואחת האתנות וארוצה
 עד איש האלהים ואשובה: ויאמר מדוע אתי הלכתי אליו היום לא חרש ולא
 שָׁתָה ותאמר שלום: ותחבש האתון ותאמר אל נערה נְהַג וְלָךְ אל תעצר לי
 לרכב כי אם אמרתי לך: ותלך ותבא אל איש האלהים אל הר הכרמל
 ויהי כראות אותה מנגד ויאמר אל גיחזי נערו הנה השונמית הקו: 40

(א) 4. א נשי (ב) 2. אליה (ג) בבית (ד) 4. כל
 (ה) 16. איש האלהים * (ו) 17. הנה כעת חיה * (ז) 4. ויבָּאָהוּ * (ח) 4. איש האלהים
 Kings 5

2,17 באחת הניאות ויאמר לא תשלחו: ויפצרו בו עד בש ויאמר שלחו וישלחו
 18 חמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאוהו: וישבו אליו והוא ישב ביריחו
 ויאמר אלהם הלא אמרתי אליכם אל תלכו:
 19 ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדני ראה
 כ והמים רעים והארץ משכלת: ויאמר קחו לי צלחית חדשה ושימו שם מלח ויקחו
 21 אליו: ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח ויאמר כה אמר יהוה רפאתי למים
 22 האלה לא יהיה משם עוד מות ומשכלת: וירפו המים עד היום הזה כדבר
 אלישע אשר דבר:
 23 ויעל משם ביתאל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
 24 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה^א: ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם יהוה ותצאנה
 כה שמים גבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים: וילך משם אל הר
 הכרמל ומשם שב שמרון:

3,א ויהזרם בן אחאב מלך על ישראל בשמרון בשנת שמנה עשרה ליהושפט¹⁵
 מלך יהודה וימלך שנים עשרה שנה:
 2 ויעשה הרע בעיני יהוה רק לא כאביו וכאמו ויסר את ומצבת הבעל אשר
 3 עשה אביו: רק בחיטא^את ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל דבק לא
 סר ממנה:
 4 ומישע מלך מואב היה נקד והשיב למלך ישראל: מאה אלף כרים ומאה אלף
 6,ה אילים צמר: ויהי כמות אחאב ויפשע מלך מואב במלך ישראל: ויצא המלך^ב
 7 ביום ההוא משמרון ויפקד את ישראל: וילך וישלח אל יהושפט מלך יהודה
 לאמר מלך מואב פשע בי הִתְלַךְ אתי אל מואב למלחמה ויאמר אעלה כמוני
 8 כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך: ויאמר אי זה הדרך נעלה ויאמר דרך
 25 מדבר אדום:
 9 וילך מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום ויפצו דרך שבעת ימים ולא היה
 י מים למתנה ולבִּהְמָה אשר ברנליהם: ויאמר מלך ישראל אהה כי קרא יהוה
 11 לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב: ויאמר יהושפט הֲאִין פה נביא
 ליהוה ונדרשה את יהוה מֵאֱתָנוֹ ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה
 12 אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו: ויאמר מלך יהודה יש אֱתָנוֹ
 30 דבר יהוה ויִרְדּוּ אליו מלך ישראל ו־מֶלֶךְ יהודה ומלך אדום:
 13 ויאמר אלישע אל מלך ישראל מה לי ולך לך אל נביאי אבִיךָ^ג: ויאמר לו
 מלך ישראל אל כי קרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב:
 14 ויאמר אלישע חי יהוה צבאות אשר עמדתי לפניו כי לולי פני יהושפט^ד מלך
 15 יהודה אני נֶשֶׂא אם אָפִיט אליך ואם אראך: ועתה קחו לי מִנְגֵן ויהי^ה כנגן
 16 המנגן ותהי עליו יד יהוה: ויאמר כה אמר יהוה עשה הנחל הזה גִּבִּים גִּבִּים:
 17 כי כה אמר יהוה לא תראו רוח ולא תראו גשם והנחל ההוא ימלא מים
 18 ושתייתם אתם ומִי־חֵינִיכם ובהמתכם: ונקל זאת בעיני יהוה ונתן את מואב
 19 בידכם: והפיתם כל עיר מִבְּצָרֵי^ו וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו וכל
 כ התקלקה הטובה תכָּאבו באבנים: ויהי בבקר כעלות המנחה והנה מים באים
 40 מדרך אדום ותמלא הארץ את המים:

—*—

(ז) כל

(ב) 3,6 יהזרם

(א) 2,23 קרח

(ז) 19 וכל עיר מבחור

(ד) 3,12 ואל נביאי אִמֶךְ

שמרון וכל הנביאים מתנבאים לפניהם: ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל
 ויאמר כה יהיה באלה תננח את ארם עד כלותם: וכל הנביאים נבאים בן
 לאמר עלה רימית גלעד והצלת ונתן יהוה ביד המלך:
 והמלאך אשר הלך לקרא מיכיהו דבר אליו לאמר הנה נא דברי הנביאים
 פה אחד טוב אל המלך יהי נא דברך כדבר אחד מהם ודברת טוב: ויאמר
 מיכיהו חי יהוה כי את אשר יאמר יהוה אלי אתו אדבר: ויבוא אל המלך
 ויאמר המלך אליו מיכיהו הנלך אל רימית גלעד למלחמה אם נחלל ויאמר:
 עלה והצלת ונתן יהוה ביד המלך: ויאמר אליו המלך עד כפה פעמים אני
 משיבעך אשר לא תדבר אלי רק אמת בשם יהוה: ויאמר

ראיתי את כל ישראל נפצים עיל ההרים

כצאן אשר אין להן רעה
 ויאמר יהוה לא אדנים לאלה
 ישובו איש לביתו בשלום:

ויאמר מלך ישראל אל יהושפט הלא אמרתי אליך לא יתנבא עלי טוב
 כי אם רע: ויאמר לכן שמע דבר יהוה ראיתי את יהוה ישב על כסאו וכל
 צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו: ויאמר יהוה מי יפתה את אחאב
 ויעל ויפל ברימית גלעד ויאמר זה כיכה וזה אמר כיכה: ויצא הישמך ויעמד
 לפני יהוה ויאמר אני אפתנו ויאמר יהוה אליו במה: ויאמר אצא והייתי רוח
 שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן: ועתה הנה נתן
 יהוה רוח שקר בפי הנביאים אלה ויהוה דבר עליך רעה:
 ויגש צדקיהו בן כנענה ויפה את מיכיהו על הלחי ויאמר אי זה עבר
 זיהוה מאתי לדבר יאיתיך: ויאמר מיכיהו הנך ראה ביום ההוא אשר תבא
 חדר בחדר להחביא: ויאמר מלך ישראל קח את מיכיהו והשיביו אל אמן שר
 העיר ואל יזאש בן המלך: ואמרת כה אמר המלך שימו את זה בית הכלא
 והאכלו לחם לחץ ומים לחץ עד באי בשלום: ויאמר מיכיהו אם שוב תשוב
 בשלום לא דבר יהוה בי:

ויעל מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה רימית גלעד: ויאמר מלך ישראל אל
 יהושפט א-תחפש ו-א-בא במלחמה ואתה לבש בגדיך ויתחפש מלך ישראל ויבוא
 במלחמה: ומלך ארם צוה את שרי הרכב אשר לו: לאמר לא תלחמו את קטן
 ואת גדול כי אם את מלך ישראל לבדו: ויהי כראות שרי הרכב את יהושפט
 והמה אמרו אך מלך ישראל הוא וישרו אליו להלחם ויזעק יהושפט: ויהי כראות
 שרי הרכב כי לא מלך ישראל הוא וישובו מאחריהו:
 ואיש משך בקשת לתמו ויפה את מלך ישראל בין הדבקים ובין השרין
 ויאמר לרקבו הפך ידיך והוציאני מן המלחמה: כי הקליתי: ותעלה המלחמה
 ביום ההוא והמלך היה מעמד במרכבה נכח ארם וימת בערב ויצק דם המכה
 אל חיק הרכב: ויעבר ה-ל-י-ה במחנה כבא השמש לאמר איש אל עירו ואיש
 אל ארצו: ו-י-מ-ת המלך: ויב-א-ו שמרון ויקברו את המלך בשמרון: וישטפו-ו-
 את הרכב על ברכת שמרון וילקו הכלבים את דמו והזגות רחצו כדבר יהוה
 אשר דבר:

(ז) 24 רוח

(8) 23 כל

(א) 22,11 אליו

(ע) 31 שלשים ושנים

(8) 28 ויאמר שמעון עמים קלם

- 21,9 ותשלח הספרים אל הזקנים: ואל החרים [] הישבים את נבות: ותכתב בספרים
לאמר קראו צום והשיבו את נבות בראש העם: והושיבו שנים אנשים^א נגדו ויעדהו
לאמר ברכת אלהים ומלך והוציאו וסקלו וימת:
- 12,11 ויעשו אנשי עירוז כאשר שלחה אליהם איזבל^ב: קראו צום ושיבו את נבות
13 בראש העם: ויבאו שני האנשים בני בליעל וישבו נגדו ויעדהו: לאמר בִּרְךָ נבות
14 אלהים ומלך ויציאו מתוך לעיר ויסקלו באבנים וימת: וישלחו אל איזבל לאמר
טו סקל נבות וימת: ויהי כשמע איזבל ותאמר אל אהאב קום רש את כרם נבות
16 היוצאלי אשר מאן לתת לך בכסף כי אין נבות חי כי מת: ויהי כשמע אהאב
כי מת נבות ויקם^ג לרדת אל כרם נבות היוצאלי לרשתו:
- 18,17 ויהי דבר יהוה אל אליהו התשבי לאמר: קום רד לקראת אהאב מלך^ד
19 שמרון הנה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו: ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה
הרצחת וגם ירשת^ה לכן במקום אשר לקחו הכלבים את דם נבות ילקו הכלבים
כ את דמך גם אתה: ויאמר אהאב אל אליהו המצאתני אויבי ויאמר מצאתי
21 יען התמכר לעשות הרע בעיני יהוה: הנני מביא^ו יעליך רעה ובערתי אחריך
22 והכרתי לאהאב משתי בקיר ועצור ועוזב בישראל: ונתתי את ביתך כבית ירבעם
23 בן נבט וכבית בעשא בן אחיה על הכעס אשר הכעסת ותחטא את ישראל: וגם
24 לאיזבל דבר יהוה לאמר הכלבים יאכלו את איזבל בתלך^ז יורעאל: המת לאהאב
כה בעיר יאכלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים: רק לא היה כאהאב אשר
26 התמכר לעשות הרע בעיני יהוה אשר הסתה אתו איזבל אשתו: ויתעב מאד ללכת
27 אחרי הגלולים ככל אשר עשו האמרי אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל:
29,28 ויהי כשמע אהאב את הדברים האלה ויקרע בגדיו וישם שק על בשרו ויצום
ויעבד בשק ויתלך אט: ויהי דבר יהוה אל אליהו התשבי לאמר: הֲרֵאיתָ כִּי
נכנע אהאב מלפני יען כי נכנע מפני לא אביא^ח הרעה בימי בימי בנו אביא
הרעה על ביתו:
- 22,2 א וישב^א שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל: ויהי בשנה השלישית
3 וירד יהושפט מלך יהודה אל מלך ישראל: ויאמר מלך ישראל אל עבדיו הִידעתם
4 כי לנו רִיב־ת גלעד ואנחנו מחשים מקחת אתה מיד מלך ארם: ויאמר אל יהושפט
התלך אתי למלחמה רִיב־ת גלעד ויאמר יהושפט^ב כמוני כמוך כעמי כעמך
כסוסי כסוסך:
- 6,ה ויאמר יהושפט אל מלך ישראל דרש נא כיום את^ג יהוה: ויקבץ מלך ישראל
את הנביאים כארבע מאות איש. ויאמר אלהם הֲאֵלֶךְ עַל רִיב־ת גלעד למלחמה
7 אם אחל ויאמרו עלה ויתן יהוה ביד המלך: ויאמר יהושפט הֲאֵין פֹּה נביא
8 ליהוה עוד וגדרשה מֵאֵיתוֹ: ויאמר מלך ישראל אל יהושפט עוד איש אחד
לדרוש את יהוה מֵאֵיתוֹ ואני שִׁנְאתוֹ כי לא יתנבא עלי טוב כי אם רע מִכֵּיהוּ
35 בן ימלה ויאמר יהושפט אל יאמר המלך כן:
9 ויקרא מלך ישראל אל סרים אחד ויאמר מהרה מִכֵּיהוּ בן ימלה: ומלך
ישראל ויהושפט מלך יהודה ישבים איש על כסאו מלְבָשִׁים בגדים פֶּתַח שַׁעַר

—*—*—*—

- (א) 21,8 אשר בעירו * (ב) 21,י בני בליעל * (ג) 21,יז הזקנים והחרים אשר הישבים בעירו
(ד) 21 כֹּתוּב בספרים אשר שלחה אליהם * (ה) 23 אנשי הבליעל את נבות נגד העם
(ו) טו כי סקל נבות וימת * (ז) 21,יז איזבל * (ח) 21,יז אהאב * (ט) 21,יז ישראל אשר ב
(י) 21,יז ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה * (יא) 22,4 אל מלך ישראל * (יב) 22,ה דבר * (יג) 22,יז בנגן

תמנה לך חיל כחיל הנפל^א וסוס כסוס ורכב כרכב ונלחמה יאיתם במישור²⁰
 אם לא נתון מהם וישמע לקלם ויעש כן:
 ויהי לתשובת השנה ויפקד ביהודה את ארם ויעל אפקה למלחמה עם ישראל:²⁶
 ובני ישראל התפקדו^ב וילכו לקראתם ויחנה ז' ישראל נגדם כשני חשפי עזים²⁷
 וארם מלא את הארץ: ויגש איש האלהים אל מלך ישראל ויאמר כה אמר²⁸
 יהוה יען אשר אמר ארם אלהי הרים יהוה ולא אלהי עמקים הוא ונתתי את⁵
 כל ההמון הגדול הזה בידך וידעת כי אני יהוה: ויחנו אלה נכת אלה שבעת²⁹
 ימים ויהי ביום השביעי ותקרב המלחמה ויפ-ה ישראל את ארם מאה אלף רגלי³⁰
 ביום אחד: ויגסו הנותרים אפקה אל העיר ותפל החומה על עשרים ושבעה אלף ל¹⁰
 איש הנותרים וביהודה גם ויבא אל העיר חדר בחדר:
 ויאמרו אליו עבדיו הנה נא שמענו כי מלכי ישראל כי מלכי חסד הם³¹
 נשימה נא שקים במתנינו וחבלים בראשנו ונצא אל מלך ישראל אולי יתיה את³²
 נפשך: ויחגרו שקים במתניהם וחבלים בראשיהם ויבאו אל מלך ישראל ויאמרו³³
 עבדך ביהודה: אמר תחי נא נפשי ויאמר העודנו חי אחי הוא: והאנשים יג-חשו³⁴
 וימהרו ויחלטו-ה ממנו ויאמרו אחיך ביהודה ויאמר באו קחתו ויצא אליו ביהודה¹⁵
 ויעלהו אליו על המרכבה: ויאמר אליו הערים אשר לקח אבי מאת אביך אשיב³⁴
 וקצות תשים לך בדמשק כאשר שם אבי בשמרון ואני כברית תשלחני ויכרת³⁵
 לו ברית וישלחתי:
 ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר יהוה הפיני נא וימאן האיש¹⁶
 להפתו: ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול יהוה הנך הולך מאתי והנך הארצה²⁰
 וילך מאצלו וימצאהו הארצה ויפ-הו: וימצא איש אחר ויאמר הפיני נא ויפ-הו³⁶
 האיש הפה ופצע: וילך הנביא ויעמד למלך על הדרך ויתחפש באפר על עיניו:³⁷
 ויהי המלך עבר והוא צעק אל המלך ויאמר עבדך יצא בקרב המלחמה והנה³⁸
 איש סר ויבא אלי איש ויאמר שמר את האיש הזה אם הפקד יפקד והיתה נפשך³⁹
 תחת נפשו או כבר כסף תשקול: ויהי עבדך עשה הנה והנה והוא איננו ויאמר²⁵
 אליו מלך ישראל כן משפטך אתה חרצת: וימהר ויסר את האפר מעל עיניו ויפר⁴¹
 אתו מלך ישראל כי מהנביאים הוא: ויאמר אליו כה אמר יהוה יען שלחת את⁴²
 איש חרמי מיד והיתה נפשך תחת נפשו ועמד תחת עמו: וילך מלך ישראל-⁴³
 סר וועף ויבא שמרונה:

ויהי אחר הדברים האלה כרם היה לנבות היוזעאלי [] אצל היכלי-^א אהאב^{21,8}
 מלך שמרון: וידבר אהאב אל נבות לאמר תנה לי את כרמך ויהי לי לגן ירק כי²
 הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו ו-אם טוב בעיניך אתנה³
 לך כסף מחיר זה: ויאמר נבות אל אהאב חלילה לי מיהוה מתתי את נחלת אבתי³⁵
 לך: ויבא אהאב אל ביתו סר וועף על הדבר אשר דבר אליו נבות היוזעאלי⁴
 ויאמר לא אתן לך את נחלת אבותי וישב על מטונו ויפ-ה את פניו ולא אכל לחם:
 ותבא אליו איזבל אשתו ותדבר אליו מה זה רוחך סרה ואינך אכל לחם:⁵
 וידבר אליה כי אדבר אל נבות היוזעאלי ואמר לו תנה לי את כרמך בכסף⁶
 ואם חפץ אתה אתנה לך כרם תחתיו ויאמר לא אתן לך את כרמי: ותאמר⁷
 אליו איזבל אשתו אתה עתה תעשה מלוכה על ישראל קום אכל לחם וישב לבך⁴⁰
 אני אתן לך את כרם נבות היוזעאלי: ותכתב ספרים בשם אהאב ותחתם בחתמו⁸

(e) 29 בני

(d) 28 ויאמר

(z) בני

(b) 27 וקלכלו

(a) 20 מהאיתך

(b) 21,8 אשר ביוזעאל

(n) 43 יאיל ביתו

(c) 31 בית

19,16 ואת יהוא בן נְמָשִׁי תַמְשַׁח לַמֶּלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֱלִישֶׁע בֶּן שָׁפָט יִמְאֵל־מִחוּלָּה
 17 תַּמְשַׁח לְנִבְיָא תַחְתָּיִךְ: וְהִיּה הַנִּמְלֹט מִחֶרֶב תִּזְאָל יִמִּית יְהוָה וְהַנִּמְלֹט מִחֶרֶב יְהוָה
 18 יִמִּית אֱלִישֶׁע: וְהַשְׂאֲרֵתִי בִּישְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא כִרְעוּ לִבְעַל
 וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁק לּוֹ:
 19 וַיֵּלֶךְ מֶשֶׁם וַיִּמְצֵא אֶת אֱלִישֶׁע בֶּן שָׁפָט וְהוּא חָרַשׁ שָׁנִים עֶשֶׂר צִמְדִּים לִפְנֵי
 כ וְהוּא בִשְׁנַיִם הָעֶשֶׂר וַיַּעֲבֵר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתוֹ וַיֵּלֶי: וַיַּעֲבֹר אֶת הַבָּקָר וַיֵּרֶץ
 אַחֲרֵי אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה נָא לֵאבִי-^א וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוֹב כִּי מָה
 21 עֲשִׂיתִי לָךְ: וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת צִמְד הַבָּקָר וַיִּזְבְּחֵהוּ וּבִכְלֵי הַבָּקָר בְּשֹׁלֶם □
 וַיִּתֵּן-^ב לָעֵם וַיֹּאכְלוּ וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֵלָיו וַיִּשְׁרַתְּהוּ:

10

20, א וּבִן־הַדֹּדִי-^ז קִבֵּץ אֶת כָּל חִילוֹ וּשְׁלִשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ אִתּוֹ וְסוֹם וּרְכָב וַיַּעַל
 3-2 וַיֵּצֵר עַל שְׁמֵרוֹן וַיִּלְחֶם בָּהֶם: וַיִּשְׁלַח-^ח אֶל אֶהָאֵב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הָעִירָה: וַיֹּאמֶר לוֹ
 4 כֹּה אָמַר בֶּן־הַדֹּדִי כִסְפְךָ וְזֹהֶבְךָ לִי הוּא וְנִשְׁדָּךְ וּבִנְיָדְךָ-^ט לָךְ: הֵם: וַיַּעַן מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
 ה וַיֹּאמֶר כְּדִבְרֶךְ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לָךְ אֲנִי וְכָל אֲשֶׁר לִי: וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמְרוּ כֹה
 15 אָמַר בֶּן־הַדֹּדִי לֵאמֹר אֲנִי-^י כִּי שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כִּסְפְךָ וְזֹהֶבְךָ וְנִשְׁדָּךְ וּבִנְיָדְךָ לִי תִתֵּן:
 6 כִּי אִם כַּעַת מִחֵר אֲשַׁלַּח אֶת עַבְדִּי אֵלֶיךָ וְחִפְשׁוּ אֶת בֵּיתְךָ וְאֶת בְּתִי עַבְדֶּיךָ וְהִי
 כָּל מִחְמַד עֵינֵי־הֶם יִשְׁמְרוּ בִּירֵם וּלְקַחוּ:
 7 וַיִּקְרָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ל־^{יב} זַקְנֵי־^{יג} וַיֹּאמֶר דַּעוּ נָא וּרְאוּ כִי רָעָה זֶה מִבְּקֶשׁ
 8 כִּי שְׁלַח אֵלַי לְנִשְׁי וּלְבָנַי וְכִסְפִּי וְזֹהֲבִי-^{יד} לֹא מִנְעַתִּי מִמֶּנּוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּל
 9 הַזִּקְנִים וְכָל הָעָם אֵל תִּשְׁמַע וְלֹא תֵאבֹה: וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָכִי בֶן־הַדֹּדִי אָמְרוּ לֵאדֹנִי-^{טו} כֹּה
 כָּל אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ אֵל עַבְדְּךָ בְּרֹאשָׁנָה אַעֲשֶׂה וְהִדְבַּר הַזֶּה לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת וַיֵּלְכוּ
 י ה־^{טז} אֲנָשִׁים וַיִּשְׁבְּחֵהוּ דְּבַר: וַיִּשְׁלַח אֵלָיו בֶּן־הַדֹּדִי וַיֹּאמֶר כֹּה יַעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים וְכֹה
 11 יִוִּסֶף-^{יז} אִם יִשְׁפַק עָפֶר שְׁמֵרוֹן לְשַׁעֲלִים לְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵי: וַיַּעַן מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל-^{יח}
 12 כֹּה-^{יט} בֶּן־^כ אֵל יִתְהַלֵּל חֹנֵן כַּמִּפְתָּח: וַיְהִי כַשְׁמֹעַ אֶת הַדְּבַר הַזֶּה וְהוּא שָׁתָה הוּא
 25 וְהַמְלָכִים בַּסָּפּוֹת וַיֹּאמֶר אֵל עַבְדָּיו שִׁמּוּ וַיִּשְׁמְרוּ עַל הָעִיר:
 13 וְהִנֵּה נָבִיא אֶחָד נִגַּשׁ אֶל אֶהָאֵב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה הָרֹאִית
 14 אֶת הַהֶמְמוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה הִנְנִי נֹתֵן בְּיָדְךָ הַיּוֹם וַיִּדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה: וַיֹּאמֶר אֶהָאֵב
 בְּמִי וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת וַיֹּאמֶר מִי יֵאָסֵר הַמַּלְחָמָה וַיֹּאמֶר
 טו אֶתָּה: וַיִּפְקֵד אֶהָאֵב־^כ אֶת נַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת וַיְהִי מֵאַתִּים שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים וְאַחֲרֵיהֶם
 16 פָּקֵד אֶת הָעָם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים: וַיֵּצְאוּ בְּצִהְרֵם וּבִן־הַדֹּדִי שָׁתָה שְׁכֹר
 17 בַּסָּפּוֹת הָיוּ וְהַמְלָכִים שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ עָזָר אִתּוֹ: וַיֵּצְאוּ נַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת
 18 בְּרֹאשָׁנָה וַיִּשְׁלַחוּ אֶל־^{כא} בֶּן־הַדֹּדִי וַיִּגִּדּוּ לוֹ לֵאמֹר אֲנָשִׁים יֵצְאוּ מִשְׁמֵרוֹן: וַיֹּאמֶר אִם
 19 לְשֹׁלֹם יֵצְאוּ תִּפְשׁוּם חַיִּים וְאִם לְמַלְחָמָה-^{כב} חַיִּים תִּפְשׁוּם: וְאַל־^{כג} יֵצְאוּ מִן הָעִיר
 כ נַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת וְהִמָּלִי אֲשֶׁר אַחֲרֵיהֶם: וַיִּפְּ-^{כד} אִישׁ אִישׁוֹ וַיִּנֶּם-^{כה} אֲרָם וַיִּרְדָּפֶם
 21 יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹט בֶּן־הַדֹּדִי מֶלֶךְ אֲרָם עַל סוֹם וּפְרָשִׁים: וַיֵּצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּקַּח אֶת
 35 הַסּוֹם וְאֶת הָרֶכֶב וַיִּקְפֶּה בְּאֲרָם מִפֶּה גְדוּלָּה:
 22 וַיִּגַּשׁ הַנְּבִיא אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר-^{כו} לֵךְ תַּחְתּוֹק וְדַע וְרָאָה אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
 23 כִּי לַתְּשׁוּבָה הַשְּׁנֵה מֶלֶךְ אֲרָם עָלָה עֲלֶיךָ: וְעַבְדִּי מֶלֶךְ אֲרָם אָמְרוּ אֵלָיו אֱלֹהֵי
 דָרִים אֱלֹהֵיהֶם עַל כֵּן חֻזְקוֹ מִמֶּנּוּ וְאוֹלָם נִלְחֵם אִתָּם בְּמִישׁוֹר אִם לֹא נִחְזָק מֵהֶם:
 24 וְאֶת הַדְּבַר הַזֶּה עָשָׂה הָסֵר הַמְּלָכִים אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ וַיִּשִׁים פְּחֹת תַּחְתֵּיהֶם: וְאֶתָּה

20. א (ז) מלך ארם

21 (ב) הבשר

19. ב (א) ולאמי

(ח) הארץ

(ז) כל

(ט) הטובים

(כ) מלאכים

(י) כל

8: יצאו

(כא) כל

(כב) כל

(כג) ויאמר

- ויעש תעלה כבית סאתים ורע סביב למזבח: ויערך את העצים וינתח את הפר
 וישם על העצים: ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על העלה ועל העצים
 ויעשו כן: ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו: וילכו המים סביב למזבח וגם לה
 את התעלה מלא מים:
- ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ויאמר יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל
 היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים
 האלה: ענני יהוה ענני וידעו העם הוזה כי אתה יהוה האלהים ואתה הקבית
 את לבם אחרנית: ותפל אש יהוה ותאכל את העלה ואת העצים ואת המים
 אשר בתעלה לחכת: וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים
 יהוה הוא האלהים: ויאמר אליהו להם תקשו את נביאי הבעל איש אל ימלט
 מהם ויתפשו ויורדו אליהו אל נחל קישון וישחטם שם:
- ויאמר אליהו לאחאב עלה אל ראש הכרמל ויגהר ארצה וישם פניו בין ברקו:
 ויאמר אל נערו עלה נא תבט דרך ים ויבט ויאמר אין מאומה ויאמר שב ישבע
 פעמים: ויהי בשבעית ויאמר הגה עב קטנה ככף איש עלה מים ויאמר עלה
 אמר אל אחאב אשר ורד ולא יעצרה: הגשם: ויהי עד כה ועד כה והשמים
 התקדרו עבים ורוח ויהי גשם גדול וירכב אחאב וילך יורעאלה: ויד יהוה היתה
 עיל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה יורעאלה:
- ויגד אחאב לאחזבל את כל אשר עשה אליהו ויגד אשר הרג את הנביאים
 בחרב: ותשלח אחזבל אל אליהו לאמר כה יעשה אלהים וכה יוסף כי כעת
 מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם: ויך א ויקם וילך אל נפשו ויבא באר
 שבעי וינת את נערו שם: והוא הלך במדבר דרך יום ויבא וישב תחת רתם
 אחזבל^[9] וישאל את נפשו למות ויאמר רב עתה יהוה קח נפשי כי לא טוב
 אנכי מאבתי: וישב וישן והנה זה מלאך נגע בו ויאמר לו קום אכול: ה
 ויבט והנה מראשתי גנת רצפים וצפתת מים ויאכל וישת וישב: וישב
 מלאך יהוה שנית ויגע בו ויאמר קום אכל כי רב ממך הדרך: ויאכל וישתה
 וילך ארבעים יום וארבעים לילה עד הר חרב: ויבא שם אל המערה וילך שם
 והנה דבר יהוה אליו ויאמר מה לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה
 צבאות כי עזבוך בני ישראל את מזבחתך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב
 ואנתי אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה: ויאמר צא ועמדת לפני יהוה
 והנה יהוה עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יהוה לא
 ברוח יהוה ואחר הרוח רעש לא ברעש יהוה: ואחר הרעש אש לא באש יהוה
 ואחר האש קול דממה דקה: ויהי כשמע אליהו וילט פניו באהרתו ויצא ויעמד
 פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה
 צבאות כי עזבוך בני ישראל את מזבחתך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב
 ואנתי אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה:
 ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרכך ובאת ומשחת את תואל למלך על ארם:

(א) 18,36 הנביא * (ב) 38 ואת האבנים ואת העפר * (ג) 43 ויעל * (ד) 19,א את כל * (ה) כל

(ז) 19,2 מלאך * (ח) 3 אשר ליהודה * (ט) 19,ה תחת רתם אחר * (י) 8 ויקם

(א) 8 בכת האכילה ההיא * (ב) האלהים * (ג) 9 לו

(ד) אלהי * (ה) ברית * (ו) 11 בהר * (ז) 14 אלהי * (ח) ברית * (ט) 19,טו מדרבה דמשק

Kings

- 18,3 והרעב חוק בשמרון: ויקרא אֶתְּאֵב אֶל עֲבָדֵיהוּ אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וְעַבְדֵיהוּ
 4 הִיָּה יֵרָא אֶת יְהוָה מֵאֵד: וַיְהִי בַּהֲכָרִית אֵינֹכַל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֲבָדֵיהוּ
 ה מֵאֵה נְבִיאִים וַיַּחְבִּיֵּאֵם חֲמִשִּׁים: חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמֶּעָרָה וּכְלָכֶלֶם לֶחֶם וּמִים: וַיֹּאמֶר
 אֶתְּאֵב אֶל עַבְדֵיהוּ לֵךְ וְנַעֲבֹר: בָּאֶרֶץ אֵל —מִעֵינֵי הַמִּים וְאֵל —הַנַּחֲלִים אוֹלֵי
 6 נִמְצָא חֲצִיר וְנִחְיָה סוֹס וּפֶרֶד וְלֵ— נִכְרִית מִהֶ—בְּהֶמָּה: וַיִּתְּלֶקוּ לֶחֶם אֶת הָאֶרֶץ
 5 לַעֲבֹר בָּהּ אֶתְּאֵב הַלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֵד: וְעַבְדֵיהוּ הַלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֵד לְבָדוּ:
 7 וַיְהִי עַבְדֵיהוּ בְּדֶרֶךְ וַהֲנָה אֲלֵיהוּ לִקְרָאתוֹ וַיִּ—הִ— וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו וַיֹּאמֶר
 9,8 הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנִי אֲלֵיהוּ: וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אִמֹר לְאֲדֹנֶיךָ הֲנָה אֲלֵיהוּ: וַיֹּאמֶר מָה
 י חֲסֵאתִי כִּי אֵתָה נָתַן אֶת עַבְדְּךָ בִּיד אֶתְּאֵב לְהַמִּיתֵנִי: חִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי
 וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לִבְקֶשֶׁךָ וַיֹּאמְרוּ אֵין וַהֲשִׁבֵעַ אֶת הַמַּמְלָכָה וְאֵת
 10 הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאָהּ: וְעַתָּה אֵתָה אִמֹר לֵךְ אִמֹר לְאֲדֹנֶיךָ הֲנָה אֲלֵיהוּ: וַהֲיָה אֲנִי
 12,11 אֶלְךָ מֵאֵתָךְ וְיִהְיֶה יִשְׁאָךְ עַל אֲשֶׁר לֹא אָדַע וּבֵאתִי לְהַנִּיד לְאֶתְּאֵב: וַהֲרַגְנִי
 13 וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת יְהוָה מִנְּעָרֵי: הֲלֹא הָגַד לְאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּהַרְגִי אֵינֹכַל
 אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַאֲחַבָּא מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאֵה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמֶּעָרָה
 14 וְאֶכְלָכֶלֶם: לֶחֶם וּמִים: וְעַתָּה אֵתָה אִמֹר לֵךְ אִמֹר לְאֲדֹנֶיךָ הֲנָה אֲלֵיהוּ וַהֲרַגְנִי:
 15 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהוּ חִי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לִפְנֵי כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֱלֹוִ:
 17,16 וַיִּלֶךְ עַבְדֵיהוּ לִקְרָאת אֶתְּאֵב וַיִּגַּד לוֹ וַיִּלֶךְ אֶתְּאֵב לִקְרָאת אֲלֵיהוּ: וַיְהִי כִּרְאוֹת
 18 אֶתְּאֵב אֶת אֲלֵיהוּ וַיֹּאמֶר אֶתְּאֵב אֱלֹוִ הֲאֵתָה זֶה עֲבֹד יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר לֹא עֲבָרְתִּי
 אֶת יִשְׂרָאֵל כִּי אִם אֵתָה וּבֵית אַבִּיךָ בַּעֲבֹדְכֶם אֵת —יְהוָה וְתִלְךָ אַחֲרֵי
 19 הַבַּעֲלִים: וְעַתָּה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלֵי אֵת כָּל יִשְׂרָאֵל אֶל הָר הַכְּרֵמֶל וְאֵת נְבִיאֵי הַבַּעֲלִים
 כ אֲכַלִּי שְׁלַחַן אֵינֹכַל: וַיִּשְׁלַח אֶתְּאֵב בְּכָל —יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת הַנְּבִיאִים אֶל הָר
 הַכְּרֵמֶל:
 21 וַיָּבֹשׁ אֲלֵיהוּ אֶל כָּל הָעָם וַיֹּאמֶר עַד מָתַי אַתֶּם פֹּסַחִים עַל שְׁתֵּי הַסְּעָפִים אִם
 22 יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו וְאִם הַבַּעַל לָכוּ אַחֲרָיו וְלֹא עֲנֹו הָעָם: דָּבָר: וַיֹּאמֶר
 25 אֲלֵיהוּ אֶל הָעָם אֲנִי נֹוֹתֶרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבָדִי וְנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת
 23 וְחֲמִשִּׁים אִישׁ: וַיִּתְּנוּ לָנוּ שְׁנַיִם פְּרִים וַיַּבְחֲרוּ לֶחֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֻהוּ וַיִּשְׂמֻהוּ עַל
 24 הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׂמֻהוּ וְאֲנִי אַעֲשֶׂה אֶת הַפָּר הָאֶחָד: וְאֵשׁ לֹא אִשִּׁים: וּקְרָאתֶם
 בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאֵשׁ הוּא
 הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:
 כה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהוּ לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בָּתְרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם
 30 הַרְבִּים וּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמֻהוּ: וַיִּקְחוּ אֶת הַפָּר —וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרָאוּ
 בְּשֵׁם הַבַּעַל מִהִבְקֵר וְעַד הַצֹּהֲרִים לֹאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ
 27 עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתֵּל בָּהֶם אֲלֵיהוּ וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל
 28 כִּי אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁחֲ— לוֹ וְכִי דֶרֶךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא וַיִּקְעַן: וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל
 29 וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּט בַּחֲרֻבוֹת וּבִרְמָחִים עַד שֶׁפָּךְ דָּם עֲלֵיהֶם: וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצֹּהֲרִים
 וַיִּתְּנָבוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה וְאֵין קֶשֶׁב:
 ל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהוּ —ל— הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגִּשּׁוּ כָּל הָעָם וַיִּרְפָּא אֶת מִזְבֵּחַ
 31 יְהוָה הַהוּא: וַיִּקַּח אֲלֵיהוּ שְׁתֵּים עָשָׂרָה אַבְנִים כַּמִּסְפָּר שִׁבְעִי בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
 32 הָיָה דָּבָר יְהוָה אֲלֵיהוּ לֹאמֹר יִשְׂרָאֵל הִיָּה שִׁמְךָ: וַיִּבְנֶה אֶת הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ—

— מלכים א —

(א) 18,3 כל	(ב) כל	(ג) 6 לְבָדוּ	(ד) 12 רוּחַ	(ה) ולא יִמְצָאָךְ	(ו) 18 מְצוֹת
(ז) 19 אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים נְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת	(ח) 18,3 בְּנֵי	(ט) 21 אֵתוֹ	(י) 23 וְנִתְּנָה עַל הָעֵצִים	(יא) 26 אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם	(יב) 27 וְכִי שִׁיג *
(יג) 32 בְּשֵׁם יְהוָה	(יד) 32 בְּשֵׁם יְהוָה	(טו) 32 בְּשֵׁם יְהוָה	(טז) 32 בְּשֵׁם יְהוָה	(יז) 32 בְּשֵׁם יְהוָה	(יח) 32 בְּשֵׁם יְהוָה

את האשרה ויוסף אהאב לעשות - כעסים - להכעיס את יהוה אלהי ישראל מכל 16
מלכי ישראל אשר היו לפניו:

בימיו בנה חִיצָל בית האֱלִי את יריחה באבירים בכרו יִפְדָּה ובשָׁגוֹב צִעִרו 34
הציב דלתיה כדבר יהוה אשר דבר ביד יהושע בן נון:

5

* * * * * ויאמר אֱלִיהוּ הַתְּשִׁבִי אל אהאב חִי יהוה אלהי ישראל אשר א, 17
עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי: * * * *

- 10 ויהי דבר יהוה אליו לאמר: לך מזה-^ב קדמה ונסתרת בנחל קרית אשר 3.2
על פני הירדן: והיה מהנחל תשתה ואת הערבים צויתי לכלכלך שם: -ז- ויעש 11.4
כדבר יהוה -^ה וישב בנחל כרית אשר על פני הירדן: והערבים מביאים לו לחם-^ו 6
בפקד -ז- ובשר בערב ומן הנחל ישתה:
ויהי מקץ ימים ויבש הנחל כי לא היה גשם בארץ: ויהי דבר יהוה אליו 8.7
לאמר: קום לך צִרְפָּתָה אשר לצידון-^ח הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך: 9
ויקם וילך צִרְפָּתָה ויבא אל פֶּתַח העיר והנה שם אשה אלמנה מקששת עצים י
ויקרא אליה ויאמר קחי נא לי מעט מים בכלי ואשתה: וּתְלַךְ לַקֶּתַת ויקרא 11
א-תְּרִיָּה ויאמר ל-ה- קחי נא לי פת לחם בידך: ותאמר חִי יהוה אלהיך אם יש לי 12
מעוז כי אם מלא כף קמח בכד ומעט שמן בצפתת והגני מקששת שנים עצים
ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואכלנו-^ט ומתנו: 20
ויאמר אליה אֱלִיהוּ אל תיראי באי עשי כדברך אך עשי לי משם עֹנֶה 13
קטנה בראשנה והוצאת לי ולך ולבנה תעשי באחלנה: כי כה אמר יהוה-^י 14
כד הקמח לא תכלה וצפתת השמן לא תחסר עד יום תת- יהוה גשם על
האדמה: וּתְלַךְ ותעשה-^כ ותאכל ה-^י וה-^י וב-ג-ה-^ל: כד הקמח לא כלתה 16.10
25 וצפתת השמן לא תחסר: כדבר יהוה אשר דבר ביד אֱלִיהוּ:

- ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית ויהי חליו חזק מאד 17
עד אשר לא נותרה בו נִשְׁמָה: ותאמר אל אֱלִיהוּ מה לי ולך איש האלהים 18
באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני: ויאמר אליה תני לי את בנה 19
ויקחהו מחיקה ויעלהו אל העליה אשר הוא יושב שם וישקבהו על מִטָּתו: 30
ויקרא-^כ ויאמר יהוה אלהי הַגֵּם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות כ
להמית את בנה: ויתמדד על הילד שלש פעמים ויקרא אל יהוה ויאמר יהוה 21
אלהי תִשָּׁב נא נפש הילד הזה -א- ל קרבו:
וישמע יהוה בקול אֱלִיהוּ וַתִּשָּׁב נפש הילד על קרבו ויחי: -ב- ויִרְדֵּהוּ מן 23.22
העליה הביתה ויתגהו לאמו ויאמר אֱלִיהוּ ראי חֵי בנה: ותאמר האשה אל אֱלִיהוּ 24
עתה זה ידעתי כי איש אלהים אתה ודבר יהוה בפִּיךָ אמת:

ויהי -מִקֵּץ- ימים רבים ודבר יהוה היה אל אֱלִיהוּ-^ג לאמר לך תִּרְאֶה אל א, 18
אהאב ואתגנה מטר על פני האדמה: וילך אֱלִיהוּ לְהִרְאוֹת אל אהאב 2

—* * * * *

17. א, 17 מִתְּשִׁבִי נִלְעַד	(ב) 3 ופנית לך	(ז) 17. ה, 17 וילך	(ה) וילך
(ה) 6 ובשר	(ז) ולחם	(ח) 9 וישבת שם	(ה) 12 ה
(י) 14 אלהי ישראל	(א) פני	(ל) 17. ט, 17 כדבר אֱלִיהוּ	(μ) ימים
(ו) 17. כ, 17 אל יהוה	(ה) 23 ויקח אֱלִיהוּ את הילד	(ו) 18. א, 18 בשנה השלישית	

- 16,11. אשר על הבית: ויבא זמרי ויפכו וימיתו¹ וימלך תחתיו: ויהי כ-מלכוז הכה
 12 את כל בית בעשא² וגאליו ורעהו: וישמד זמרי את כל בית בעשא כדבר יהוה
 13 אשר דבר אל בעשא ביד יהוה הנביא: יעל יכלו חטאות בעשא חטאות אלה בנו
 14 אשר חטאו ואשר החטיא את ישראל להכעיס את יהוה אלהי ישראל בהבליהם:
 15 ויתר דברי אלה ו- אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי
 ישראל:

- טו בשנת עשרים ושבע שנה לאסא מלך יהודה מלך זמרי שבעת ימים בתרצה
 16 והעם חנים על גבתון אשר לפלשתים: וישמע העם החנים לאמר קשר זמרי
 17 וגם הכה את המלך ומלכו³ את עמרי-ד- ביום ההוא במחנה: ויעלה עמרי וכל
 18 ישראל עמו מגבתון ויצרו על תרצה: ויהי כראות זמרי כי גלכדה העיר ויבא אל
 19 ארמון בית המלך וישרף עליו את בית מלך באש וימת: על חטאתי⁴ אשר
 חטא לעשות הרע בעיני יהוה ללכת בדרך ירבעם ובחטאתו אשר-⁵ החטיא את
 15 ישראל:
 כ ויתר דברי זמרי וקשרו אשר קשר הלא הם כתובים על ספר דברי הימים
 למלכי ישראל:
 21 אז יחלק העם⁶ חצי העם היה אחרי תבני בן גינת להמליכו והחצי אחרי
 22 עמרי: ויתוק העם אשר אחרי עמרי את העם אשר אחרי תבני בן גינת וימת
 20 תבני וימלך עמרי:

- 23 בשנת שלשים ואחת שנה לאסא מלך יהודה מלך עמרי על ישראל שנים
 עשרה שנה בתרצה מלך שש שנים:
 24 ויקן את ההר⁷ מאת שמר בכפרים כסף ויבן את ההר ויקרא את שם העיר
 אשר בנה על שם שמר אדני ההר שמרון:
 26. כה ויעשה עמרי הרע בעיני יהוה וירע מכל אשר לפניו: וילך בכל דרך ירבעם
 בן נבט ובחטאות אשר החטיא את ישראל להכעיס את יהוה אלהי ישראל
 בהבליהם:
 27 ויתר דברי עמרי אשר עשה וגבורתו⁸ הלא הם כתובים על ספר דברי הימים
 28 למלכי ישראל: וישכב עמרי עם אבתיו ויקבר בשמרון וימלך אקאב בנו תחתיו:

- 29 ואקאב בן עמרי מלך על ישראל בשנת שלשים ושמונה שנה לאסא מלך
 יהודה וימלך⁹ על ישראל בשמרון עשרים ושנים שנה:
 31. ל ויעש אקאב¹⁰ הרע בעיני יהוה מכל אשר לפניו: ויהי ית-קל לכתו בחטאת
 ירבעם בן נבט ויקח אשה את איזבל בת יתבעל מלך צידנים וילך ויעבד את
 33-32 הבעל וישתחו לו: ויקם מזבח לבעל בית הבעל אשר בנה בשמרון: ויעש אקאב

- (2) 16,9 בתרצה (3) 16,10 בשנת עשרים ושבע לאסא מלך יהודה (4) 11 כשכתו על כסאו
 (5) 11 לא השאיר לו משתין בקיר (6) 14 כל (7) 16 כל ישראל
 (8) 16 שר צבא על ישראל (9) 19 עשה ל (10) 21 ישראל (11) לחצי
 (12) 24 שמרון (13) 27 אשר עשה (14) 29 אקאב בן עמרי (15) 16,10 בן עמרי

- יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה ואת עצייה אשר בנה בעשא ויבן במ המלך 15
אסא את גבע בנימן ואת המצפה:
ויתר ^אדברי אסא ו-^בגבורתו ו-^גאשר עשה-^דהלא המה כתובים על ספר 23
דברי הימים למלכי יהודה רק לעת וקנתו חלה את רגליו: וישכב אסא עם אבתיו 24
ויקבר בעיר דוד-^הוימלך יהושפט בנו תחתיו: 5

- ונקב בן ירבעם מלך על ישראל בשנת שנים לאסא מלך יהודה וימלך על כה 10
ישראל שנתים:
ויעש הרע בעיני יהוה וילך בדרך אביו ובחטאתו אשר החטיא את ישראל: 26
ויקשר עליו בעשא בן אחיה לבית ישלם-^אכר ויפהו-^בבנקתון אשר לפלשתים ונקב 27
וכל ישראל צרים על נקתון: וימתהו בעשא בשנת שלש לאסא מלך יהודה וימלך 28
תחתיו: ויהי כמלכו הפה את ^גבית ירבעם לא השאיר כל נשמה לירבעם עד 29
השמדו כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדו אחיה השילני: על חטאת ירבעם-^דל 15
אשר החטיא את ישראל:
ויתר דברי נקב וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים 31
למלכי ישראל-^הל

- בשנת שלש לאסא מלך יהודה מלך בעשא בן אחיה על ^אישראל בתרצה 33
עשרים וארבע שנה:
ויעש הרע בעיני יהוה וילך בדרך ירבעם ובחטאתו אשר החטיא את ישראל: 34
ויהי דבר יהוה אל יהוא בן חנני על בעשא לאמר: יען אשר הרימתוך מן העפר 16,2,4
ואתנך נגיד על עמי ישראל ותלך בדרך ירבעם ותחטא את עמי ישראל להכעיסני 25
בחטאתם: הנני מבעיד אחרי בעשא ואחרי ביתו ונתתי את ביתך כבית ירבעם 3
בן נקב: המת לבעשא בעיר יאכלו הכלבים והמת לו בשדה יאכלו עוף השמים: 4
ויתר דברי בעשא ואשר עשה וגבורתו הלא הם כתובים על ספר דברי הימים 5
למלכי ישראל: וישכב בעשא עם אבתיו ויקבר בתרצה וימלך אלה בנו תחתיו: 6
וגם ביד יהוא בן חנני-^הדבר יהוה היה אל בעשא ואל ביתו ^ועל כל 30
הרעה אשר עשה בעיני יהוה להכעיסו במעשה ידיו להיות כבית ירבעם ועל אשר
הבה אתו:

- בשנת עשרים ושש שנה לאסא מלך יהודה מלך אלה בן בעשא על ישראל 35
בתרצה שנתים:
ויקשר עליו עבדו זמרי שר מחצית הרכב והוא בתרצה שתה שפור בית ארצא 9

כל 15,23 (א)	כל (ב)	כל (ג)	כל (ד)	והערים אשר בנה (ה)
עם אבתיו *	אביו (ז)	בעשא (ח)	27	29 (ט)
אשר חטא ו *		בכעסו אשר הכעים את יהוה אלהי ישראל (י)		
ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא מלך ישראל כל ימיהם *				
כל *				16,7 (י) הגביא

14, כה ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שושק מלך מצרים על ירושלם:
 26 ויקח את אצרות בית יהוה ואת אוצרות בית המלך ואת הכל לקח ויקח את כל
 27 מִגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה: ויעש המלך רחבעם תחתם מִגְנֵי נְחֹשֶׁת וַהֲפִקֵּד
 28 עַל יַד שָׂרֵי הָרָצִים הַשְּׂמָרִים פָּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ: ויהי מִדֵּי בֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה יִשְׁאוּם
 הָרָצִים וְהַשִּׁיבוּם אֶל תֹּא הָרָצִים:
 5 ויתר דברי רחבעם וכל אשר עשה הלא המה כתובים על ספר דברי הימים
 29 לַמַּלְכֵי יְהוּדָה: ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל הימים: וישָׁבַב רחבעם
 31 עַם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דּוֹדֵם וַיִּמְלֹךְ אֲבָיָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו:

10

15, א. יבשנת שמנה עשרה למלך ירבעם בן נבט מלך אבָיָם על יהודה: שלש
 שנים מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלוֹם:
 3 וַיֵּלֶךְ בֶּן־חִטָּאִית אֲבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה לִפְנֵיו וְלֹא הָיָה לִבּוֹ שָׁלֵם עִם יְהוָה
 4 אֱלֹהָיו כְּלָבֵב דּוֹד אֲבִיו: כִּי לִמְעַן דּוֹד נָתַן יְהוָה לֹו נִיר * לַהֲקִים אֶת־בָּנָיו
 ה אַחֲרָיו וְלַהֲעֲמִיד אֶת יְרוּשָׁלַם: אֲשֶׁר עָשָׂה דּוֹד אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וְלֹא סָר
 מִכָּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ כָּל יְמֵי חַיָּיו * וְיָ:
 7 ויתר דברי אבָיָם וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים
 8 לַמַּלְכֵי יְהוּדָה וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אֲבָיָם וּבֵין יִרְבֵּעָם: וישָׁבַב אֲבָיָם עִם אֲבֹתָיו
 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּעִיר דּוֹד וַיִּמְלֹךְ אֲסָא אֲחִיו תַּחְתָּיו:
 20

9. יבשנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא על יהודה: וארבעים ואחת
 שנה מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלוֹם:
 25 ויעש אסא הישר בעיני יהוה כדוד אביו: ויעבר הקדשים מן הארץ ויסר את
 12, 11 כל הַגָּלִילִים אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו: וגם את מעכה אמו ויסרה מגבירה אשר עשתה
 13 מְקַלְצָת לְאִשְׁרָה וַיְכַרֵּת אֲסָא אֶת מַפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קֶדְרוֹן: וַהֲבִמּוֹת לֹא סָרוּ
 14 רַק לִבָּב אֲסָא הָיָה שָׁלֵם עִם יְהוָה כָּל יְמָיו: וַיָּבֹא אֶת קִדְשֵׁי אֲבִיו וּקְדָשָׁיו בֵּית
 טו יְהוָה כֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים:
 30 וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אֲסָא וּבֵין בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵיהֶם: וַיַּעַל בַּעֲשָׂא
 17, 16 מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עַל יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת הָרְמָה לְבִלְתִּי תֵּת יָצָא וּבֹא לְאֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה:
 18 וַיִּקַּח אֲסָא אֶת הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים בְּאוֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאֵת אוֹצְרוֹת בֵּית
 מֶלֶךְ וַיִּתֵּן בְּיַד עֲבָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל בֶּן־הֲדָד בֶּן טַבְרֶמָן בֶּן תַּזַּיִן מֶלֶךְ אֲרָם הַיֹּשֵׁב
 19 בְּדַמְשֶׁק לֵאמֹר: בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶיךָ בֵּין אֲבִי וּבֵין אֲבִיךָ הִנֵּה שְׁלַחְתִּי לָךְ שָׂחָד כֶּסֶף
 כ וְזָהָב לָךְ הִפְרָה אֶת בְּרִיתְךָ אֶת בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֶה מַעֲלִי: וַיִּשְׁמַע בֶּן־הֲדָד
 אֶל הַמֶּלֶךְ אֲסָא וַיִּשְׁלַח אֶת שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר לוֹ עַל עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּךְ אֶת עִזֹּן
 21 וְאֶת דָּן וְאֶת אֶבְלִי בֵּית־מַעֲכָה וְאֶת כָּל כְּנָעֲנִית עַל כָּל אֶרֶץ נִפְתָּלִי: וַיְהִי כִשְׁמַע
 22 בַּעֲשָׂא וַיַּחְדֵּל מִבְּנוֹת אֶת הָרְמָה וַיִּשְׁבֹּב תְּרִצְתָּהּ: וְהַמֶּלֶךְ אֲסָא הַשְׁמִיעַ אֶת כָּל

40

(א) 14,31 עַם אֲבֹתָיו * (ב) ושם אמו נַעֲמָה הַעֲמָנִית * (ג) 15,3 כָּל * (ד) 4 אֱלֹהָיו * (ה) בירושלם
 (ו) 15,15 רַק דְּבַר אֹרִיָּה הִתְחַי: (ז) וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין רַחְבֵּעָם וּבֵין יִרְבֵּעָם כָּל יְמֵי חַיָּיו
 (ח) 18 כָּל (י) הַמֶּלֶךְ אֲסָא

13,33 אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה וישב ויעש מקצות העם כהני
במות החפץ ימלא את ידו וייהו כהני במות: ויהי ה-דבר הזה לחטאת בית
ירבעם ולהכחיד ולהשמיד מעל פני האדמה:

- 5 בעת ההיא חלה אביה בן ירבעם: ויאמר ירבעם לאשתו קומי נא והשתנית
ולא ידעו כי אתי אשת ירבעם והלכת שלח הנח שם אחיה הנביא הוא דבר
עלי למלך על העם הזה: ולקחת בידך עשרה לחם ונקדים ונקבץ דבש ובאת
אליו הוא יגיד לך מה יהיה לנער: ותעש כן אשת ירבעם ותקם ותלך שלח ותבא
בית אחיה ואחיהו לא יכל לראות כי קמו עיניו משיבו: ויהיה אמר אל אחיהו
הנה אשת ירבעם באה לדרש דבר מעמך יאל בנה כי חלה הוא כזה וכזה תדבר
אליה:
ויהי כשמע אחיהו את קול רגליה באה בפתח ויאמר באי אשת ירבעם
למה זה את מתנברה ואנכי שלוח אליך קשה: לבי אמרי לירבעם כה
אמר יהוה אלהי ישראל יען אשר הרמתיך מתוך העם ואתנך נגיד על עמי
ישראל: ואקרק את הממלכה מבית דוד ואתנה לך ולא היית כעבדי דוד אשר
שמר מצותי ואשר הלך אחרי בכל לבבו לעשות רק הישר בעיני: ותדע לעשות
מכל אשר היו לפנך ותלך ותעשה לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי
השלכת אחרי נוך: לכן הנני מביא רעה יעל בית ירבעם והכרתי לירבעם משתין
בקיר עצור ועוזב בישראל ובערתי אחרי בית ירבעם כאשר יבער הגלל עד תמו:
המת לירבעם בעיר יאכלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים כי יהוה דבר:
ואת קומי לבי לביתך בבא רגל-ה העירה ומת הילד: וספדו לו כל ישראל
וקברו אתו כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצא בו דבר טוב יאל יהוה
אלהי ישראל בבית ירבעם: והקים יהוה לו מלך על ישראל אשר יכרית את בית
ירבעם: והפה יהוה את ישראל כאשר ינוד הקנה במים ונתש את ישראל מעל
האדמה הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם וזרם מעבר לנהר: ויתן את ישראל
בגלל חטאת ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל:
ותקם אשת ירבעם ותלך ותבא תרצתה היא באה בסף הבית והנער מת:
ויקברו אתו ויספדו לו כל ישראל כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדו אחיהו הנביא:
- 30 ויתר דברי ירבעם אשר נלחם ואשר מלך הנם כתובים על ספר דברי הימים
למלכי ישראל: והימים אשר מלך ירבעם עשרים ושנים שנה וישכב עם אבתיו
וימלך נדב בנו תחתיו:

- 35 ורחבעם בן שלמה מלך ביהודה בן ארבעים ואחת שנה רחבעם במלכו ושבע
עשרה שנה מלך בירושלם העיר אשר בחר יהוה לשום את שמו שם מכל שבטי
ישראל ושם אמו נעמה העמנית:
ויעש-ה הרע בעיני יהוה ויקנא-ו אתו מכל אשר עשו אבת-יו בחטאתם
אשר חטאו: וגם קדש היה בארץ וי-עש-ו כ-תועבת הגוים אשר הוריש יהוה
מפני בני ישראל:

—

(ב) 14 זה היום ומה גם עתה

(ג) 14 ייחתי כבאה והיא מתנברה

(ד) 24 כל ה

(ה) 22 יהודה

(ו) יען אשר עשו את אשריהם מכעיסים את יהוה

(ז) 23 ויבנו גם המה להם במות ומצבות ואשרים על כל נבקה נבהה ותחת כל עץ רענן:

- 13, ה יכל להשיבה אליו: והמובח נקרע וישפך הדשן מן המזבח כמופת אשר נתן
6 איש האלהים בדבר יהוה: ויען המלך ויאמר אל איש האלהים חל נא את
פני יהוה אלהיך: ותשב ידי אלי ויחל איש האלהים את פני יהוה ותָשֵׁב יד
המלך אליו ותהי כבראשנה:
- 7 ויִדְבֹר המלך אל איש האלהים בֹּאֵה אִתִּי הַבֵּיתָה וְסַעֲדָה וְאַתְנָה לְךָ מִתָּה: 5
8 ויאמר איש האלהים אל המלך אם תתן לי את חצי ביתך לא אבא עִמָּךְ ולא
9 אכל לחם ולא אשתה מים במקום הזה: כי כן יִצְוֶנִי בְּדִבְרֵי יהוה לֵאמֹר לא
10 תאכל לחם ולא תשתה מים ולא תשוב בדרך אשר הלכת: ויֵלֶךְ בדרך אחרת
ולא שב בדרך אשר בא בה אל ביתאל:
- 11 ונביא אחר זָקֵן יָשָׁב בְּבֵיתֶאל ויבֹאֹוּ בְנֵי-וִיִּסְפָּרוּ לוֹ אֵת כָּל הַמַּעֲשֶׂה 10
12 אשר עשה איש האלהים היום בְּבֵיתֶאל: וידבר אֵלֵהֶם אֲבִיהֶם אִי זֶה הַדֶּרֶךְ הַלֵּךְ
13 ויִלְכּוּ-הֵם בְּנֵי אֵת הַדֶּרֶךְ אשר הלך איש האלהים אשר בא מִיהוּדָה: ויאמר אל
14 בְּנֵי תִּבְשׁוּ לִי הַחֲמֹור ויִחַבְשׁוּ לוֹ הַחֲמֹור וירַבֵּב עֲלֵיו: ויֵלֶךְ אַחֲרֵי איש האלהים
וּמִצְאֵהוּ יֵשֶׁב תַּחַת הָאֵלָה ויאמר אליו הֲאֵתָה איש האלהים אשר באת מִיהוּדָה
15 ויאמר אָנִי: ויאמר אליו לֵךְ אִתִּי-: ואכל לחם: ויאמר לא אוכל לשוב אִתְּךָ-: 15
17 ולא אכל לחם ולא אשתה-: מים במקום הזה: כי יִדְבֹּר אֵלַי בְּדִבְרֵי יהוה לא
תאכל לחם ולא תשתה מים לא תשוב ללכת בדרך אשר הלכת בה:
- 18 ויאמר לו גם אני נביא כְּמוֹךְ וּמִלֹּאךְ דִּבֵּר אֵלַי בְּדִבְרֵי יהוה לֵאמֹר הִשְׁבֵּהוּ
19 אִתְּךָ אֶל בֵּיתְךָ ויאכל לחם וישָׁת מִיָּם: ויָשָׁב אִתּוֹ ויאכל לחם בביתו וישת מִיָּם:
20 ויהי הֵם יֹשְׁבִים עַל הַשְּׁלֶחֶן ויהי דִּבְרֵי יהוה אל הַנְּבִיא אשר השיבו: ויקרא 20
אל איש האלהים אשר בא מִיהוּדָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר יהוה יֵעַן כִּי מֵרִית פִּי יהוה
22 ולא שִׁמַּרְתָּ אֵת הַמִּצְוָה אשר צִוָּךְ יהוה אֱלֹהֶיךָ: ותשב ותאכל לחם ותשת מים
במקום אשר דִּבֵּר אֵלֶיךָ אֶל תֹּאכַל לֶחֶם וְאֶל תִּשְׁת מִיָּם לֹא תִבּוֹא נִבְלַתְךָ אֶל
קִבְרֵי אֲבֹתֶיךָ:
- 24, 23 ויהי אַחֲרֵי אֲכָלוֹ לֶחֶם וְאַחֲרֵי שִׁתּוֹתוֹ ויִחַבֵּשׁ לוֹ הַחֲמֹור-: ויֵלֶךְ וּמִצְאֵהוּ 25
אֲרִיָּה בְּדֶרֶךְ וּמִיתָהוּ וְתִהְיֶה נִבְלָתוֹ מְשֻׁלַּכַת בְּדֶרֶךְ וְהַחֲמֹור עֹמֵד אֲצֵלָהּ וְהָאֲרִיָּה
כֹּה עֹמֵד אֲצֵל הַנִּבְלָה: וְהָנָּה אֲנָשִׁים עֹבְרִים וִירָאוּ אֵת הַנִּבְלָה מְשֻׁלַּכַת בְּדֶרֶךְ וְאֵת
הָאֲרִיָּה עֹמֵד אֲצֵל הַנִּבְלָה ויבֹאוּ וידְּבֹרוּ כְּעִיר אשר הַנְּבִיא הֹזְקֵן יֵשֶׁב בָּהּ:
- 26 וישמע הַנְּבִיא אשר השיבו מן הַדֶּרֶךְ ויאמר איש האלהים הוּא אשר מֵרָה
את פִּי יְהוֹה ויִתְּנֵהוּ יְהוֹה לָאֲרִיָּה וישַׁבְּרֵהוּ ויִמָּתֵהוּ כְּדִבְרֵי יהוה אשר דִּבֵּר לוֹ: 30
28, 27 וידבר אל בְּנֵי אֱלֹהִים לֵאמֹר תִּבְשׁוּ לִי אֵת הַחֲמֹור ויִחַבְשׁוּ: ויֵלֶךְ וּמִצָּא אֵת נִבְלָתוֹ
מְשֻׁלַּכַת בְּדֶרֶךְ וְחִמְרֹוֹ וְהָאֲרִיָּה עֹמֵדִים אֲצֵל הַנִּבְלָה לֹא אָכַל הָאֲרִיָּה אֵת הַנִּבְלָה
29 ולא שָׁבַר אֵת הַחֲמֹור: וישֵׂא הַנְּבִיא אֵת נִבְלַת איש האלהים ויִנְחֵהוּ אֶל הַחֲמֹור
ל וישִׁיבֵהוּ אֶל הָעִיר לִקְבְּרוֹ: ויִּבְקְבְּרֻהּ ויסִפְדוּ עָלֶיהָ הוּא אִתּוֹ:
- 31 ויהי אַחֲרֵי קִבְּרוֹ אִתּוֹ ויאמר אל בְּנֵי אֱלֹהִים לֵאמֹר בְּמוֹתֵי וקִבְּרַתֶּם אִתִּי בְּקִבְרֵי 35
אשר איש האלהים קָבַר בּוֹ אֲצֵל עֲצַמָּתוֹ הִנֵּחֻהוּ אִתְּךָ-: לְמַעַן תִּפְּלֶינָה עֲצַמָּתִי
32 אֵת עֲצַמָּתִי-: כִּי הִיָּה יְהוֹה הַדִּבֵּר אשר קָרָא בְּדִבְרֵי יהוה עַל הַמּוֹבָח אשר
בְּבֵיתֶאל וְעַל בְּתֵי הַבְּמוֹת אשר בעִרי שְׁמֶרֹון:

13,6 (א)	והתפלל בערי	11 (ב)	את הרברים אשר דבר אל המלך ויספרו לאביהם
17 (ז)	הביתה	16 (ב)	ולבוא אתך
17 (ז)	שם	18 (ה)	קחש לו
29 (ו)	ויבא	23 (ה)	לנביא אשר השיבו
		13,5 (א)	וינח את נבלתו
		32 (א)	כל

וירא כל ישראל כי לא שמע המלך אלהם וישבו העם את המלך דבר
לאמר

מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי
לאהליך ישראל עתה ראה ביתך דוד

5

- וילך ישראל לאהליו: וישלח המלך את אליגירם אשר על המס וירגמו: 18
בו אבן וימת והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס ירושלם: ויפשעו 19
ישראל בבית דוד עד היום הזה:
ויהי כשמע כל ישראל כי שב ירבעם וישלחו ויקראו אתו אל העדה וימליכו כ
אתו על כל ישראל לא היה אחרי בית דוד זולתי שבט יהודה לבדו: 10
ויבא רחבעם ירושלם ויקהל את כל בית יהודה ואת שבט בנימן מאה 21
ושמנים אלף בחור עשה מלחמה להלחם עם בית ישראל להשיב את המלוכה
לרחבעם בן שלמה: ויהי דבר יהוה אל שמעיה איש האלהים לאמר: אמר 23,22
אל רחבעם בן שלמה מלך יהודה ואל כל בית יהודה ובנימין ויתר העם לאמר:
כה אמר יהוה לא תעלו ולא תלחמון עם אחיכם בני ישראל שובו איש לביתו 15
כי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את דבר יהוה וישבו ללכת כדבר יהוה:

20

- ויבן ירבעם את שקם בהר אפרים וישב בה ויצא משם ויבן את פגואל: כה
ויאמר ירבעם בלבבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד: אם יעלה העם הזה לעשות 27,26
זבחים בבית יהוה בירושלם ושב לב העם אל אדניהם אל רחבעם מלך יהודה
והרגני: ויעץ שני עגלי זהב ויאמר אלהם רב לכם מעלות ירושלם 25
הנה אלהיך ישראל אשר העליך מארץ מצרים: וישם את האחד בביתאל ואת 28
האחר נתן ברן: ויהי הדבר הזה לחטאת וילך העם לפני האחד: עד דן: ויעש 31,27
ביתים כמות ויעש כהנים מקצות העם אשר לא היו מבני לוי:
ויעש ירבעם חג בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש כחג אשר ביהודה 30
ויעל על המזבח כן עשה בביתאל לזבח לעגלים אשר עשה והעמיד בביתאל את
כהני הבמות אשר עשה: ויעל על המזבח אשר עשה בחמשה עשר יום בחדש 33
השמיני בחדש אשר ברא מלפניו ויעש חג לבני ישראל ויעל על המזבח להקטיר:
והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר יהוה אל בית אל וירבעם עמד על המזבח 13,28
להקטיר: ויקרא אל המזבח בדבר יהוה ויאמר מזבח מזבח כה אמר יהוה הנה 35
בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך את כהני הבמות המקטירים עליך
ועצמות אדם ישרף עליך: ונתן ביום ההוא מופת לאמר זה המזבח אשר דבר 3
יהוה הנה המזבח נקרע ונשפך הרשן אשר עליו:
ויהי כשמע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא אל המזבח בביתאל 4
וישלח את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו ותבישו ידו אשר שלח עליו ולא 40

12,17—13,4

12,17 (א) ובני ישראל הישבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם: (ב) 18 רחבעם

(ג) 18 כל ישראל (ד) 27 הזה (ה) וישבו אל רחבעם מלך יהודה

(ו) 28 המלך (ז) 31 את (ח) 33 בביתאל (ט) 13,4 ירבעם

Kings

3

41 ויתר דברי שלמה וכל אשר עשה וחכמתו הלוא הם כתבים על ספר דברי
42.43 שלמה: והימים אשר מלך שלמה בירושלם^β ארבעים שנה: וישכב שלמה עם
אבתיו ויקבר בעיר דוד^γ וימלך רחבעם בנו תחתיו:

					12,2
					א
					4.3
					ה
					6
					7
					9.8
					י
					11
					12
					13
					14
					טו

(א) 11.מ	יִרְבְּעַם	(ב) 42	עַל כָּל יִשְׂרָאֵל	(ג) 43	אֲבִיו
(ד) 12.3	וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּקְרְאוּ לוֹ וַיִּבְאֵהוּ יִרְבְּעָם וְכָל קָהָל יִשְׂרָאֵל	(ה) 4	עֵתָה	(ו) 12.ד	הָעַם
(ז) 6	רַחֲבָעָם	(ח) 7	וַעֲבַדְתֶּם	(ט) 8	וַיַּעֲזֹב אֶת עֵצַת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר יַעֲזֹהוּ
(י) 8	אֲשֶׁר	(יא) 12	יִרְבְּעָם ו	(יב) 12.טו	יְהוָה

20

(א) 11,18	מִפָּאָרֶן	(ב) מְצָרִים	(ג) וְאֵרֶץ נָתַן לּוֹ	(ד) 11,18	בְּתוֹךְ
(ה) ז	בֵּית פְּרָעָה *	(ו) 24	בְּהִלָּךְ דוֹד אִתָּם *	(ז) 26	וְשֵׁם אִמּוֹ צִרְעָה *
(ח) 33	וְחֻקֵּי וּמִשְׁפָּטֵי *	(ט) 34	אֲשֶׁר שָׁמַר מִצְוֹת וְחֻקֵּי *	(י) 11,18	אֶת עֲשֵׂרֵת הַשְּׁבִטִים

(ד) כה ושלם את הבית (ה) 10.8 לשם יהוה * (ז) 9.27 באני * (ח) אנשי אניות * (ט) 10.4 כל * (י) 6 היה

8,53 לשמע אליהם בכל קראם אליך: כי אתה הבדלתם לך לנחלה מכל עמי הארץ כאשר דברת ביד משה עבדך בהוציאך את אבותינו ממצרים אדני יהוה: ויהי ככלות שלמה להתפלל אל יהוה את כל התפלה והתחנה הזאת 54 נה [קם] מלפני מזבח יהוה⁸: ויעמד: ויכרך את כל קהל ישראל קול גדול 56 לאמר: ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דבר לא נפל דבר 57 אחד מכל דבריו הטוב אשר דבר ביד משה עבדו: יהי יהוה אלהינו עמו כאשר 58 היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יפושנו: להפנות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו ולשמר מצותיו וחקיו: אשר צוה את אבותינו: ויהיו דברי אלה אשר התחננתי 59 לפני יהוה קרבים אל יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו: למען דעת כל עמי הארץ כי יהוה הוא האלהים אין 60 עוד: והיה לבבכם שלם עם יהוה אלהינו ללכת בחקיו ולשמר מצותיו כיום הזה: 61 והמלך וכל ישראל⁸ זבחים וזבח לפני יהוה: ויזבח שלמה ליהוה בקר עשירים 63,62 ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנך את בית יהוה⁹: ביום ההוא קדש 64 המלך את תוך החצר אשר לפני בית יהוה כי עשה שם את זבחו השלמים כי 15 מזבח הנחשת אשר לפני יהוה קטן מהכיל את זבח⁸ השלמים: ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול לפני יהוה 65 אלהינו שבעת ימים⁹: ובימים השמיני שלח את העם ויכרך⁹ ויילכו לאהליהם 66 שמיחים ומובי לב על המזבחה אשר עשה יהוה לדוד עבדו ולישראל עמו:

20

9,א ויהי ככלות שלמה לבנות את בית יהוה ואת בית המלך ואת כל תשקיו 9,א אשר חפץ לעשות: וירא יהוה אל שלמה שנית כאשר נראה⁶ בגבעון: ויאמר 3,2 יהוה אליו שמעתי את תפלתך ואת תחנונך אשר התחננתה לפני הקדשתי את הבית הזה אשר בנתה לשום שמי שם עד עולם והיו עיני ולבי שם כל הימים: אם תלך לפני כאשר הלך דוד אביך בתם לבב ובישר לעשות ככל 4 אשר צויתוך ומשפטי תשמר: והקמתי את כסא ממלכתך על ישראל לעלם 5 כאשר דברתי: אל דוד אביך לאמר לא יפרת לך איש מעל כסא ישראל: ואם 6 שוב תשבון אתם ובניכם מאחרי ולא תשמרו מצותי והלכתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: והכרתי את ישראל מעל האדמה אשר נתתי להם 7 ואת הבית אשר הקדשתי לשמי אשל⁷: מעל פני והיה ישראל למשל ולשנינה 30 בכל העמים: והבית הזה יהיה עמים: כל עבר עליו ישם ושרק ואמרו על מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת ולבית הזה: ואמרו על אשר עזבו את יהוה 8 אלהיהם אשר הוציא את אבותם ממצרים ויחזקו באלהים אחרים וישתחוו⁸ להם 9 ויעבדו על כן הביא יהוה עליהם את הרעה הזאת:

35

ויהי מקצה עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים את בית יהוה

- (א) 8,54 מכלע על ברכיו (ב) וכפיו פרשות השמים (ג) ומשפטי (ד) 62 עמו
(ה) 63 את זבח השלמים אשר זבח (ז) המלך וכל בני ישראל * (ח) 64 העלה ואת המנחה ואת חלבי
(ט) 64 העלה ואת המנחה ואת חלבי (י) 64 מלבוא חמת עד נחל מצרים
(יא) 64 ושבעת ימים ארבעה עשר יום * (לב) 66 את המלך * (לג) כל * (לד) 9,א שלמה * (ה) 2 אליו
(ו) 9,4 אתה * (ז) חקני * (ח) חקתי אשר נתתי לפניכם * (ט) 7 פני * (י) 9 ארץ * (יא) כל

- 8,26 כַּסָּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם יִשְׁמְרוּ בְּנִיךְ אֶת דְּרֹכָם לִלְכֹת לִפְנֵי כַּאֲשֶׁר הִלַּכְתָּ לִפְנֵי: וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאֱמָן נָא דְּבִרְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעַבְדְּךָ:
- 27 כִּי הֶאֱמַנְם יֹשְׁבֵי אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הַנָּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךְ
28 אִף כִּי הִבִּיתָ הוּא אֲשֶׁר בְּנִיתִי: וּפְנִיתִי אֶל תַּחְנַת־יְיָ יְהוָה אֱלֹהֵי לִשְׁמַע יְיָ אֵל
29 הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עֲבַדְךָ מִתְּפִלַּל לִפְנֵיךְ הַיּוֹם: לְהִיּוֹת עֵינֶיךָ פְּתוּחִת אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לַיְלָה
וְיוֹם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ יְהוָה שָׁמָּה שֶׁשָּׁמַע אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עֲבַדְךָ
אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: וְשָׁמַעְתָּ אֶל תַּחְנַת עֲבַדְךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם
הַזֶּה^[8] וְאַתָּה תִּשְׁמָע^[9] וְעֲשֵׂיתָ וְסָלַחְתָּ:
- 31 אֵת אֲשֶׁר יִחְטָא אִישׁ לְרַעְיוֹנוֹ וְנִשְׂא בּוֹ אֶלֶּה לְהֵאֱלֹתוֹ וּבֹא יְיָ אֱלֹהֵי לִפְנֵי מִזְבִּיחְךָ
10 בְּבֵית הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמָע¹⁰ וְעֲשֵׂיתָ וְשָׁפַטְתָּ אֶת עֲבַדְיֶיךָ לְהַרְשִׁיעַ רִשְׁעָם לְתַת דְּרֹכָם
בְּרָאשׁוֹ וּלְהַצְדִּיק צְדִיק לְתַת לוֹ כִּצְדֻקָּתוֹ: בְּהִנֵּנִי עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אוֹיֵב אֲשֶׁר
יִחְטָאוּ לָךְ וְשָׁבוּ יְיָ וְהוֹדוּ אֶת שִׁמְךָ וְהִתְפַּלְלוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶי הַבַּיִת הַזֶּה: וְאַתָּה
תִּשְׁמָע¹¹ וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁבַּתְתָּם אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לְאֲבוֹתָם:
בְּהִעָצֵר שָׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר כִּי יִחְטָאוּ לָךְ וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ לָהּ
15 אֶת שִׁמְךָ וּמִחַטָּאתָם יִשׁוּבוּן כִּי יִתְעַצֵּם^[12]: וְאַתָּה תִּשְׁמָע¹² וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאת עֲבַדְךָ
וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּה מָטָר עַל אֲרֻצֶּיךָ אֲשֶׁר נָתַתָּה לְעַמְּךָ לְנַחֲלָה: רַעֲב כִּי יִהְיֶה יְיָ
דָּבָר כִּי יִהְיֶה שֶׁדָּפוֹן יִרְקוֹן אֲרָבָה חֲסִיל כִּי יִהְיֶה כִּי יִצַּר לוֹ אִיבוֹ בְּאֶחָד שְׁעָרָיו כֹּל
נִגַּע כֹּל מַחֲלָה: כֹּל תְּפִלָּה כֹּל תַּחֲנֻנָּה אֲשֶׁר תַּהֲיֶה לְכָל הָאָדָם יְיָ אֲשֶׁר יִדְעוּן אִישׁ
נִגַּע לָבֹו וּפְרִשׁ כְּפִיו אֶל הַבַּיִת הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמָע¹³ וְסָלַחְתָּ וְעֲשֵׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ
20 כֹּל דְּרֹכָיו אֲשֶׁר מָדַע אֶת לָבֹו כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ לְבָדְךָ אֶת לָבֹו כֹּל בְּנֵי הָאָדָם:
לְמַעַן יִקְרָאֹךְ כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל יְיָ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאֲבוֹתֵינוּ:
וְנָם אֶל הַנִּכְרִי אֲשֶׁר לֹא מִעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבֹא מֵאֲרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שִׁמְךָ:
41 כִּי יִשְׁמָעוּן אֶת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְאֵת יָדְךָ הַחֲזָקָה וְזִרְעֶךָ הַנְּטוּיָה וּבֹא וְהִתְפַּלְלָה אֶל הַבַּיִת
הַזֶּה: יְיָ אַתָּה תִּשְׁמָע¹⁴ וְעֲשֵׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנִּכְרִי לְמַעַן יִדְעוּן כֹּל עַמִּי
43 הָאָרֶץ אֶת שִׁמְךָ לִיקְרָאָה אֶתְךָ כַּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלִדְעֹתָ כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה
25 אֲשֶׁר בְּנִיתִי:
- 44 כִּי יֵצֵא עַמְּךָ מִלְּחָמָה עַל אִיבוֹ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵם וְהִתְפַּלְלוּ אֶל יְהוָה דֶּרֶךְ
הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנִיתִי לְשִׁמְךָ: וְשָׁמַעְתָּ אֶת תְּפִלָּתָם וְאַתָּה
תַּחֲנַנְתָּם וְעֲשֵׂיתָ מִשְׁפָּטָם: כִּי יִחְטָאוּ לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא יִחְטָא וְאַנְפַּת בָּם
46 וְנָתַתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב וְשָׁבוּ שְׁבִיָּהֶם אֶל אֲרֻצֵּי¹⁵ רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה: וְהִשְׁכִּיחוּ אֶל לִבָּם
בְּאֲרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁכָּחוּ שָׁם וְשָׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּאֲרֶץ שְׁבִיָּהֶם לְאַמֵּר חֲטָאנוּ יְיָ הָעוֹשִׂינוּ
48 רְשָׁעִינוּ: וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ כֹּל לִבָּבָם וּבְכָל נַפְשָׁם בְּאֲרֶץ אִיבֵיהֶם אֲשֶׁר שָׁבוּ אֹתָם וְהִתְפַּלְלוּ
אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אֲרָצָם אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאֲבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנִיתָ¹⁶
לְשִׁמְךָ: וְשָׁמַעְתָּ¹⁷ וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאתָם אֲשֶׁר חֲטָאוּ לָךְ וְלִכָּל פְּשָׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בְךָ
1,49 וְנָתַתָּם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שְׁבִיָּהֶם וְרַחֲמוֹם: כִּי עַמְּךָ וְנַחֲלֹתֶיךָ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם
35 מִתּוֹךְ כּוֹר הַבְּרֹזֶל: לְהִיּוֹת עֵינֶיךָ פְּתוּחִת אֶל תַּחְנַת עֲבַדְךָ וְאֵל תַּחְנַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל

- (א) 8,26 דור אבי
(ב) 28 אל תפלת עבדך ו
(ג) אל תהנה ו
(ד) 5 אל מקום שבתך אל השמים
(ה) 32 השמים
(ו) 33 אליך
(ז) 34 השמים
(ח) 36 השמים
(ט) כי תזכר את הדרך הטובה אשר ילכו בה
(י) 37 בארץ
(יא) לכל עמך ישראל
(יב) 39 השמים מכון שבתך
(יג) 43 השמים מכון שבתך
(יד) 8,26 השמים
(טו) 46 האויב * 1 47 * (פ) 49 * (צ) 49 השמים מכון שבתך ואת תחנתם ועשית משפטים

7.51 וּתְשִׁלֶם הַמֶּלֶכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמָה אֶת קִדְשֵׁי דָוִד אֲבִיו אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּלִים נָתַן בַּאֲצֻרֹת בֵּית יְהוָה:

8,א אֹז יִקְהֵל שְׁלֹמָה אֶת זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל⁸ לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן¹ וְיָבִיאוּ כָל זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל²: וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרוֹן יְהוָה³: וְהַמֶּלֶךְ⁴ וְכָל⁵ יִשְׂרָאֵל⁶ לִפְנֵי הָאֲרוֹן מִזִּבְחִים צֶאֱן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא יִסְפְּרוּ⁷: וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת⁸ הָאֲרוֹן⁹ אֶל מְקוֹמוֹ אֶל דְּבִיר הַבַּיִת¹⁰ אֶל תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים: כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים יַעֲלֶה מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל הָאֲרוֹן וְעַל בְּדִיּוֹ מִלְמַעְלָה: וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרָאוּ רֹאשֵׁי הַבָּדִים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה¹¹]: אֵין בָּאֲרוֹן רַק שְׁנֵי לָחוֹת הָאֲבָנִים¹² אֲשֶׁר הִנֵּה שֵׁם מֹשֶׁה¹³ בְּחֻרְבָּם:

11. וַיְהִי בַצָּאת הַכֹּהֲנִים מִן הַקֹּדֶשׁ וְהֵעֲנָן מָלָא אֶת¹⁴ הַבַּיִת¹⁵: וְלֹא יָכֻלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי מָלָא כְבוֹד יְהוָה אֶת¹⁶ הַבַּיִת¹⁷: אֹז אָמַר שְׁלֹמָה¹⁸

15 יְהוָה יִהְיֶה אִמְרֵי לִשְׁכֵן בְּעָרְפֶל: בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָכָל לְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ יְעוֹלָמִים:

14 וַיִּסֹּב הַמֶּלֶךְ אֶת פָּנָיו וַיִּכְרַךְ אֶת כָּל קָהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל קָהֵל יִשְׂרָאֵל עָמָד: וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אֲבִי וּבִידּוֹ מָלָא לֵאמֹר: מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא בָחַרְתִּי בְעִיר מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לַיהוָה שְׁמִי שֵׁם וַאֲבָחָר בְּדָוִד לַיהוָה עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי עִם לִבִּי דָוִד אֲבִי לְבָנוֹת בֵּית לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל דָּוִד אֲבִי יֶעָן אֲשֶׁר הָיָה עִם לִבְּךָ לְבָנוֹת בֵּית לַשֵּׁם הַסִּיבֹת כִּי הָיָה עִם לִבְּךָ: רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בְּנֵךְ הַיָּצֵא מִחֻלְצִיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁם: וַיִּקָּם יְהוָה¹⁹ אֶת דְּבָרֹו אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אֲבִי וַאֲשַׁב עַל כֶּסֶף יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה הַבַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲשַׁם שֵׁם יְהוָה הָאֲרוֹן אֲשֶׁר שֵׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיַּעֲמֵד שְׁלֹמָה לִפְנֵי מוֹזֵבֶת יְהוָה נֹגַד כָּל קָהֵל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין כַּמוֹךָ אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֹד לַעֲבֹדֶיךָ הַהִלְכִים לִפְנֶיךָ בְּכָל לֵבָם: אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לַעֲבֹדֶיךָ דָּוִד אֲבִי אֲשֶׁר כָּה דִבַּרְתָּ לוֹ וְתִדְבֵּר בְּפִיךָ וּבִידְךָ מִלֵּאת כִּיּוֹם הַזֶּה: וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁמֵר לַעֲבֹדֶיךָ דָּוִד אֲבִי אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ לֵאמֹר לֹא יִפְרֹת לְךָ אִישׁ מִלִּפְנֵי יֹשֵׁב עַל

7.51 (א) כָּל (ב) אֶת כָּל רֹאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה יְרוּשָׁלַם
8,א (ג) בְּרִית (ד) וַיִּקְהֵלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל (ה) בְּחַג (ו) הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי:
(ז) וַיֵּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הָאֲרוֹן (ח) וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֵהֶל
(ט) וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם (י) שְׁלֹמָה (יא) עֲדַת (יב) הַנוֹעֲדִים עֲלָיו אֹתוֹ
(יג) וְלֹא יִמְנוּ מִרְבַּב (יד) 6 בְּרִית יְהוָה (טו) אֶל קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים
(טז) וַיְהִיו שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה (יז) אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
(יח) יְהוָה (יט) 11 יְהוָה (כ) 22 הַשְּׁמַיִם

- את העמדים לאלם ההיכל ויָקָם את העמוד הימני ויקרא את שמו ויָקָם את
העמוד השמאלי ויקרא את שמו בעו: ויעש מזבח נחשת עשורים אמה אָרְכוּ ועשרים
אמה רָחְבוּ ועשר אמות קומתו: 7
- ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגל סביב וחמש באמה
קומתו ויָקָה: שלשים באמה יסב אתו סביב: ופקעים מתחת לשפתו סביב סבבים
אתו: 5 שני טורים הפקעים יצקים ביצקתו: ועָבְיו טַפַּח ושפתו כמעשה שפת כוס²⁶
אלפים בת יכיל: עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה
ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרח וים עליהם למעלה וכל אחריהם ביתה:
ויעש את המכלות עשר נחשת ארבע באמה ארך המכונה האחת וארבע
באמה רָחְבָּהּ ושלש באמה קומתה: וזה מעשה המכונות: 10 מְסָנְרוֹת לַהֲיָן ומסגרת
בין השלבים: ועל המסגרות אשר בין השלבים אריות בקר וכרובים ועל השלבים
יָבִין ויָמִין על ומתחת לאריות ולבקר ליות מעשה מזרד: וארבעה אופני נחשת
למכונה האחת וסרני נחשת וארבע פעמתיה כתפת להן מתחת לכיר הכתפות
יצקות ומעבר: איש ליות: ופיה: מבית לכתפת ומעלה * * * באמה ופיה עגל
מעשה כן: וגם על פיה מקלעות ומסגרותיהן מרבעות לא עגלות: וארבעת האופנים
מתחת למסגרות וידות האופנים במכונה וקומת האופן האחד אמה וחצי האמה:
ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה ידותם וגביהם ותשקיהם ותשריהם הכל
מוצק: וארבע כתפות על ארבע פנות המלכה האחת: 15 ובראש המכונה * * * חצי
האמה קומתו: עגל סביב וידותיה ומסגרתיה ממנה: ויפתח על הלחת³⁶ כרובים
אריות ותמלך: במער: איש וליות סביב: כזאת עשה את עשר המכלות מוצק אחד
וידה אחת: לכלהנה: ויעש עשרה כירות נחשת ארבעים בת יכיל הפיור
האחד ארבע באמה הפיור האחד כיור אחד על המכונה האחת לעשר המכלות:
ויתן את המכלות חמש על פתח הבית מימין וחמש על כתף הבית משמאלו
ואת הים יתן: מכתף הבית הימנית קדמה ממול נגב:
ויעש את הסיירות ואת היעים ואת המזוקות
ויכל חירום יאבי לעשות את כל המלאכה אשר עשה למלך שלמה בית יהוה:
עמדים שנים וגלת הפתלת אשר על ראש העמודים שטים והשכבות שטים לכסות
את שתי גלות הפתלת אשר על ראש העמודים: 25 ואת הרמנים ארבע מאות
לשתי השכבות שני טורים רמנים לשכבה האחת: ואת המכלות עשר ואת הפירות
עשרה על המכלות: ואת הים האחד ואת הבקר שנים עשר תחת הים: ואת
הסירות ואת היעים ואת המזוקות כל הפלים: 30 אשר עשה חירום יאבי למלך שלמה
בית יהוה נחשת ממרט: בכפר הירדן יצקם: במעבר: אךמה בין סבות ובין
צִרְתָּן: מרב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת: ויעש שלמה את הפלים
אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים וזהב:
ואת המנורות חמש מימין וחמש משמאל לפני הדביר וזהב סגור והפרת והגלגל
והמלקחים וזהב: והספות והמנורות והמזוקות והכפות והמתחות וזהב סגור והפתות
לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים לדלתי הבית להיכל וזהב:

(א) 7,22 ועל ראש העמודים מעשה שושן ותתם מלאכת העמודים

(ב) 24 עשר באמה (ג) מקפים את הים סביב * (ד) 26 פרח שושן * (ה) 31 אמה וחצי האמה

(ו) 34 מן המלכה כתפיה (ז) לה, 7 ועל ראש המכונה (ח) 36 ידיתה ועל ומסגרתיה

(ט) 37 קצב אחד * (י) חירום * (יא) 42 לכסות את שתי גלת הפתלת אשר על פני העמדים

(כ) מה ואת * (כא) האהל * (כב) 46 המלך * (כג) 47 ויגח שלמה את כל הפלים * (כד) 48 כל

6,29 ואת כל קירות הבית מסב-ב קלע פתוחי מקלעות כרובים ותמורת ופטורי
 31.ל צצים לפנימה ולחיצון: ואת קרקע הבית צפה זהב לפנימה ולחיצון: ואת
 32 פתח הדביר עשה האיל והמזוזות המשיה: ושתי דלתות עצי שמן וקלע
 עליהם מקלעות כרובים ותמורת ופטורי צצים וצפה זהב ויך על הכרובים ועל
 33 התמרות את הזהב: וכן עשה לפתח ההיכל מזוזות עצי שמן מזוזות ריבועיות:
 34 ושתי דלתות עצי ברושים שני צלעים הדלת האחת גלילים ושני צלעים הדלת
 לה השנית גלילים: וקלע כרובים ותמרות ופטורי צצים וצפה זהב משר על המחקה:
 36 ויבן את החצר הפנימית שלשה טורי גזית וטור כרתת ארזים סביב:
 38.37 בשנה הרביעית יסד בית יהוה בירח זו: ובשנה האחת עשרה בירח בול
 10 בלה הבית לכל דבריו ולכל משפטו ויבנהו שבע שנים:

7.א ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה ויכל את כל ביתו:
 2 ויבן את בית יער הלבנון מאה אמה ארכו וחמשים אמה רחבו ושלשים
 3 אמה קומתו על שלשה טורי עמודי ארזים וכתפות ארזים על העמודים: וספן
 15 בארו מפעל על הצלעת אשר על העמודים ארבעים וחמשה חמשה עשר הטור:
 4.ה ושקפים שלשה טורים ומחזה אל מחזה שלש פעמים: וכל הפתחים והמחזות
 רבועים שקף ופתח-ח אל פתח-ח שלש פעמים:
 6 ואת אולם העמודים עשה חמשים אמה ארכו ושלשים אמה רחבו ואולם על
 פניהם ועמודים ועב על פניהם:
 7 ואולם הכסא אשר ישפט שם אולם המשפט עשה וספון בארו מהקרקע עד
 8 וביתו אשר ישב שם חצר האחרת מבית לאולם כמעשה הזה היה ובית-ח
 לבת פרעה כאולם הזה:
 9 כל אלה אבנים יקרת כמדות גזית מגירות במגרה מבית ומחוץ ומסוד עד
 י הטפחות ומחציל בית יהוה עד החצר הגדולה: ומסוד אבנים יקרות אבנים גדולות
 11 אבני עשר אמות ואבני שמנה אמות: ומלמעלה אבנים יקרות כמדות גזית וארו:
 12 וחצר הגדולה סביב שלשה טורים גזית וטור כרתות ארזים ולחצר בית יהוה
 ולחצר-אלם הבית:

14.13 וישלח המלך שלמה ויקח את חירם אבן מצר: בן אשה הוא מבינות דן
 30 ואביו איש צרי חרש נחשת וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת לעשות
 כל מלאכה בנחשת ויבוא אל המלך שלמה ויעש את כל מלאכתו:
 11 ויצק את שני העמודים נחשת שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד
 וחוט שתיים עשרה אמה יסבגו ועקיו ארבע אצבעות והוא יבוב וכן העמוד
 16 השני: ושתי כרתת עשה לתת על ראשי העמודים מצק נחשת חמש אמות קומת
 17 הפתרת האחת וחמש אמות קומת הפתרת השנית: ויעש שתי שבכים לכפות
 35 את הפתרת אשר על ראש העמודים: שבכ-כה לפתרת האחת ושבכ-ה לפתרת
 18 השנית: ויעש את הקמנים ושני טורי רמונים נחשת על השבכה האחת
 21.ב ואת רמונים מאתים סביב על הפתרת האחת: וכן עשה לפתרת השנית: ויקם

- (א) 6,31 דלתות עצי שמן (ב) 38 הוא החדש השמיני (ג) 7,8 יעשה (ד) 7,8 אשר לקח שלמה
 (ה) 7,12 הפנימית (ו) 14 אלמנה (ז) 17 מעשה שבכה גדלים מעשה שרשרות
 (ח) 18 לכפות את הפתרת אשר על ראש העמודים (ט) 18 סביב (י) 7,30 קרים
 (יא) 19 וכתרת אשר על ראש העמודים מעשה שושן באולם ארבע אמות: וכתרת על שני העמודים גם
 סמל מלכות הבטן אשר לעבר השבכה

- ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ויהי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם:
- ויעל המלך-^א מס מכל ישראל ויהי המס שלשים אלף איש: וישלחם לִבְנוֹנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בִלְבָנוֹן שְׁנִים חֲדָשִׁים בְּבֵית-וַדָּנִים עַל הַמָּס: ויהי לשלמה שבעים אלף נֶשֶׂא-סָבָל וּשְׁמָנִים אֲלָף חֶצֶב בַּהֲרָ: לְבַד מִשְׁרֵי הַנֶּצֱבִים^ב אֲשֶׁר עַל הַמִּלְאכָה שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בַּעַם הָעֹשִׂים בַּמִּלְאכָה: וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וַיַּסְעוּ אַבְנִים גְּדֻלוֹת אַבְנִים יָקֵרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית: וַיַּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם וְהַגִּבֹּלִים וַיִּכְנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבַּיִת:
- ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לִצְאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הַרְבִּיעִת בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה: וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים אַמָּה-רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: וְהָאֵלֶם עַל פְּנֵי הַהֵיכָל-וְעֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ עַל פְּנֵי רַחֲבֵי הַבַּיִת וְעֶשֶׂר בָּאֻמָּה רָחְבוֹ עַל פְּנֵי אֶרֶץ-הַבַּיִת: וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים: וַיִּבֶן עַל קִיר הַבַּיִת יָצוּעַ סָבִיב-^ג לַהֵיכָל וּלְדַבֵּיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב: הַצִּלְע-וַיִּתְחַלְּלָה חֲמֵשׁ בָּאֻמָּה רַחְבָּהּ וְהִתִּלְכְּנָה שֵׁשׁ בָּאֻמָּה רַחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שִׁבְעָה בָּאֻמָּה רַחְבָּהּ כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אַחֲזוֹ בְּקִירוֹת הַבַּיִת: וְהַבַּיִת בַּהֲפָנָתוֹ אֲבָן מִסַּע נִבְנָה וּמִסְכּוֹת וְהַגִּרְזֹן וְכָל כְּלֵי בְרוֹזָל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית בַּהֲפָנָתוֹ: וַיִּפְתַּח הַצִּלְע הַתַּחְתָּנָה וְאֵל כְּתָף הַבַּיִת הִימָנִית וּבִלּוּלִים יַעֲלוּ וְאֵל הַתִּיכְנָה וּמִן הַתִּיכְנָה אֶל הַשְּׁלִישִׁית: וַיִּבֶן אֶת הַבַּיִת וַיִּכְלֻהוּ וַיִּסְפֵּן אֶת הַבַּיִת-^ד בָּאֲרוּיִם: וַיִּבֶן אֶת הַיָּצוּעַ עַל כָּל הַבַּיִת חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיַּאֲחֻז אֶת הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרוּיִם:
- ויהי דבר יהוה אל שלמה לאמר: הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אָתָּה בָּנָה אִם תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֵת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וּשְׁמַרְתָּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי לִלְכֹת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל דָּוִד אֲבִיךָ: וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וַיִּבֶן-^ה אֶת הַבַּיִת וַיִּכְלֻהוּ:
- וַיִּבֶן אֶת קִירוֹת הַבַּיִת-^ו בַּצִּלְעוֹת אֲרוּיִם מִקְרַעַת הַבַּיִת עַד קְדֵרוֹת הַסָּפֵן וַיִּצָּף אֶת קְרַעַת הַבַּיִת בַּצִּלְעוֹת בְּרוֹשִׁים: וַיִּבֶן אֶת עֲשָׂרִים אַמָּה מִיֶּרֶךְ-^ז הַבַּיִת בַּצִּלְעוֹת אֲרוּיִם מִן הַקְרַעַת עַד הַקְדֵרוֹת וַיִּבֶן לֹה מִבֵּית יֶלְדֵי-בִירָא: וְאַרְבַּעִים בָּאֻמָּה הָיָה הַבַּיִת הוּא הַהֵיכָל לַפִּנֵּי-^ח הַדְּבִיר: וְאֵרֹז אֶל הַבַּיִת מִפְּנִימָה מִקְלַעַת פַּקְעִים וּפְמוּרֵי צָצִים הָכֵל אֵרֹז אֵין אֲבֵן נִרְאָה: וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הָכִין לַתֵּן שֵׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה: וְהַדְּבִיר עֲשָׂרִים אַמָּה אָרְךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רָחֵב וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיִּצְפּוּ זֶהב סָגוֹר וַיַּעַשׂ מוֹזָבָה אֵרֹז-^ט לַפְּנֵי הַדְּבִיר וַיִּצְפּוּ זֶהב: וְאֵת כָּל הַבַּיִת צִפּה זֶהב עַד תֵּם כָּל הַבַּיִת וְכָל הַמּוֹזָבָה אֲשֶׁר לְדְבִיר צִפּה זֶהב:
- וַיַּעַשׂ בְּדַבְרֵי שְׁנֵי כְרוּבִים עֲצֵי שִׁטָּן קוֹמַת הַכְּרוּב הָאֶחָד עֶשֶׂר בָּאֻמָּה וְכֵן הַכְּרוּב הַשְּׁנִי עֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ: וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת כִּנְף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחֲמֵשׁ עֵץ מִבֵּית כִּנְף הַכְּרוּב הַשְּׁנִית עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כִּנְפָיו וְעַד קְצוֹת כִּנְפָיו: וְעֶשֶׂר בָּאֻמָּה הַכְּרוּב הַשְּׁנִי מִדָּה אֶחָת וְקָצֵב אֶחָד לַשְּׁנִי-^י מ: וַיִּתֵּן אֶת הַכְּרוּבִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת הַפְּנִימִי וַיַּפְרְשׁוּ אֶת כִּנְפֵיהֶם-^{יא} וַתִּנָּע כִּנְף הָאֶחָד בְּקִיר וְכִנְף הַכְּרוּב הַשְּׁנִי נִנָּעַת בְּקִיר הַשְּׁנִי וְכִנְפֵיהֶם אֶל תּוֹךְ הַבַּיִת נִנָּעַת כִּנְף אֶל כִּנְף: וַיִּצָּף אֶת הַכְּרוּבִים זֶהב:

(א) 5,27 שלמה (ב) 5,5 לשלמה (ג) 6,3 הבית (ד) 6,ה את קירות הבית סביב (ה) 6,7 שלמה (ז) 9 גבים ושְׁפָרַת (ח) 14 שלמה (ט) 6,טו מבית (י) צפה עץ מבית (יא) לקרש הקרשים (ג) 21 וַיִּצָּף שלמה את הבית מפנימה זהב סגור וַיַּעַבֵר בְּרִיתִיקוֹת זֶהב

אחימעץ בנפתי גם הוא לקח את בשמת בת שלמה לאשה:
בענא בן חושי באשר ובעלות:

יהושפט בן פרוח בישלכר:

שמעי בן אלא בבנימן:

גבר בן ארי בארץ גלעד^א

ונציב אחד אשר בארץ יהודה^ב

ויהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרב אכלים ושתיים ושמיים^ב

מגשים מנחה ועבדים את שלמה כל ימי חייו: ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים^{2,אב}

כר סלת וששים כר קמח: עשרה בקר בראים ועשרים בקר רעי ומאה צאן לבד³

מאיל וצבי ויחמור וברקרים אבוסים: כי הוא רדה בכל עבר הנהר^ג ושלום היה⁴

לו מכל עבריו^ה: וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת תחת גפנו ותחת תאנתו

מדן ועד באר שבע כל ימי שלמה: ויהי לשלמה ארבעת אלפים ארות סוסים⁶

למרכבו ושנים עשר אלף פרשים: וכלכלו הנציבים האלה את המלך שלמה ואת⁷

כל הקרב אל שלחן המלך שלמה איש חדשו לא יעדרו דבר: והשערים והתבן⁸

לסוסים ולרכש יבאו אל המקום אשר יהיה שם איש כמשפטו:

ויתן יהודה חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורחב לב כחול אשר על⁹

שפת הים: ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומפל חכמת מצרים: ויהפם^{11,א}

מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני המול¹²: וידבר שלשת אלפים

משל ויהי שירו חמשה ואלף: וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון ועד¹³

האזוב אשר יצא בקיר וידבר על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים:

ויבאו מכל העמים לשמע את חכמת שלמה¹⁴:

וישלח חירם מלך צור את עבדיו אל שלמה כי שמע כי אתו משחו למלך¹⁵

תחת אביו כי אהב היה חירם לדוד כל הימים: וישלח שלמה אל חירם לאמר:

אתה ידעת את דוד אבי כי לא יכל לבנות בית לשם יהוה אלהיו מפני המלחמה

אשר סביבתיו^{19,18}: ועתה הניח יהוה אלהי לי מסביב אין שקן ואין פגע רע: והגנני

אמר לבנות בית לשם יהוה אלהי כאשר דבר יהוה אל דוד אבי לאמר בנך אשר

אתן תחתיך על כסאך הוא יבנה הבית לשמי: ועתה צנה ויכרתו לי עצים מן

הלבנון ועבדי יהיו עם עבדיך ושכר עבדיך אתן לך ככל אשר תאמר כי אתה ידעת³⁰

כי אין בנו איש ידע לכרת עצים כצדנים:

ויהי כשמע חירם את דברי שלמה וישמח מאד ויאמר ברוך יהוה היום אשר²¹

נתן לדוד בן חכם על העם הרב הזה: וישלח²² אל שלמה לאמר שמעתי את

אשר שלחת אלי אני אעשה את כל תפצץ בעצי ארזים ובעצי ברזשים: עבדי²³

ידרום מן הלבנון ימה ואני אשימם לברות³⁵ עד המקום אשר תשלח אלי

ונפצתים שם ואתה תשא ואתה תעשה את חפצי לתת לחם ביתי: ויהי חירום

כה נתן לשלמה עצי ארזים ועצי ברזשים כל חפצו: ושלמה נתן לחירם עשרים אלף²⁴

כר חטים מאכלת לביתו ועשרים כר שמן כתית כה יתן שלמה לחירם שנה בשנה:

(א) 4,19 ארץ סיחון מלך האמרי וענ מלך הבשן

(ב) 5,א* ושלמה היה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים

(ג) 4 מתקפט ועד עזה בכל מלכי עבר הנהר * (ד) מסביב * (ה) יי ויהי שמו בכל הגוים סביב

(ו) 14 מאת כל מלכי הארץ אשר שמעו את חכמתו

(ז) 17 עד תת יהוה אתם תחת כפות רגליו

(ח) 22 תירם (י) 23 בים

לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך: וגם אשר
לא שאלת נתתי לך גם עשר גם כבוד אשר לא היה כמוך איש במלכים-^א: ואם
תלך בדרכי לשמר חקי ומצותי כאשר הלך דויד אביך והארכת את ימך: ויָקִין
שלמה והנה חלום ויבוא ירושלם ויעמד לפני ארון ברית יהוה ויעל עלות ויעש
שלמים ויעש משחה לכל עבדיו: 5

או תבאנה שמים נשים זנות אל המלך ותעמדנה לפניו: ותאמר האשה האחת
בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואֵלד עמה בבית: ויהי ביום
השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת ואנחנו יחדו אין זר אתנו-^ב: וזלתי שמים
אנחנו בבית: וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה-^{עליו}: ותקם בתוך הלילה
ותקח את בני מאצלי-^ד: ותשכיבהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי:
ואקם^ה להיניק את בני והנה מת ואתבונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר
ילדתי: ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת-^ה: ותדברנה לפני המלך:
ויאמר המלך ואת אמרת זה בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת
ובני החי: ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך
גִּזְרוּ את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת: ותאמר
האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר בי אדני תנו
לה את הילד-^ד: וקָמָה ואל תמיתהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גורו:
ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד-^ד: וקָמָה ואל תמיתהו היא אמו:
וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו
כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט: 20

ויהי המלך שלמה מלך על ^הישראל: ואלה השרים אשר לו
עזריהו בן צדוק: ^ואליהורף ואחיה בני שישא ספרים יהושפט בן אחילוד המזכיר: ^א
ועזריהו בן נתן על הנצבים וזבוד בן נתן-^ב: רעה המלך:
ואחישא על הבית ^אואליאב בן יואב על הצבא ואלנרים בן עבדא על המס:
ולשלמה שנים עשר נצבים על כל ישראל ^אלכלכל את המלך ואת ביתו חדש
בשנה יהיה על אחד לכלכל:
ואלה שמותם
* * * בן חור בהר אפרים:
* * * בן דקר במקץ ^אליו שעלבים ובית שמש ואֵלן ^אעד בית חָנָן:
* * * בן חסד בארבות לו שכה וכל ארץ חפר:
* * * בן אביננדב כל נפת דאר ^אספת בת שלמה היתה לו לאשה:
בְּעָנָא בן אחילוד תענך ומגדו ^אבית שאן אשר אצל צִרְתָּנָה:
* * * בן גבר בקִּמֶת גלעד-^א לו חבל ארֶגֶב:
אחיננדב בן עֲדָא מתנימה: 35

- (א) 3,13 כל ימך (ב) 18 בבית (ג) 3,13 ואמַתך יִשְׁבֶּה (ד) 21 בבקר
(ה) 22 וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי (ז) 26 החי (ח) 27 החי
(ט) 4,א כל (י) 2 הכהן (יא) 4 ובניהו בן יהוידע על הצבא (יב) וצדוק ואביתר כהנים:
(יג) ה כהן (יד) 12 מתחת ליורדעאל מבית שאן עד אֵבֶל מחולה עד מעִבֵּר לִקְמָעִם:
(טו) 13 לו תָּהָת יאיר בן מנשה אשר בגלעד * (טז) אשר בבשן ששים ערים גדלות חומה ובריה נחשת:

2 פגע בשני אנשים צדקים וטבים ממנו ויהרגם בחרב ואבי דוד לא ידע את
 33 אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשא בן יתר שר צבא יהודה: וישבו דמיהם
 בראש-י^א ובראש זרעו לעלם ולדוד ולזרעו ולביתו ולכסאו יהיה שלום עד
 34 עולם מעם יהוה: ^בויפגע בו וימתהו ויקבר: במדבר:
 לה ויתן המלך את בניהו בן יהוידע תחתיו על הצבא ואת צדוק הכהן נתן
 5 המלך תחת אביתר:

36 וישלח המלך ויקרא לשמעני ויאמר לו בנה לך בית בירושלם וישבת שם
 37 ולא תצא משם אנה ואנה: והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידע תדע
 38 כי מות תמות דמך יהיה בראשך: ויאמר שמעני למלך טוב הדבר כאשר דבר
 10 אדני המלך כן יעשה עבדך וישב שמעני בירושלם ימים רבים:
 39 והיה מקץ שלש שנים ויברחו שני עבדים לשמעני אל אכיש בן מעכה מלך
 מ גת ויג-ד^א לשמעני לאמר הנה עבדיך בגת: ויקם שמעני ויחבש את חמרו וילך
 41 גתה אל אכיש לבקש את עבדיו וילך שמעני ויבא את עבדיו מנת: ויגד לשלמה
 42 כי הלך שמעני מירושלם גת וישב: וישלח המלך ויקרא לשמעני ויאמר אליו
 15 הלא השבעתך ביהוה ואעד כך לאמר ביום צאתך והלכת אנה ואנה ידע תדע
 43 כי מות תמות-ז: ומדוע לא שמרת את שבעת יהוה ואת המצוה אשר צויתי
 44 עליך: ויאמר המלך אל שמעני ^דידע לבבך אשר עשית לדוד אבי והשיב יהוה
 מה את רעתך בראשך: והמלך שלמה ברוך וכסא דוד יהיה נכון לפני יהוה עד
 20 עולם: ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויצא ויפגע בו-^ה:

3,א והממלכה נכונה ביד שלמה ויתחתן שלמה את פרעה מלך מצרים ויקח
 את בת פרעה ויביאה אל עיר דוד עד כלתו לבנות את ביתו ואת בית יהוה
 25 ואת חומת ירושלם סביב: רק העם מובחים בבמות כי לא נבנה בית לשם יהוה
 3 עד הימים ההם: ויאהב שלמה את יהוה ללכת בחקות דוד אביו רק בבמות
 4 הוא מנבח ומקטיר: וילך-^ב נבענה לזבח שם כי היא הבמה הגדולה אלף עלות
 יעלה שלמה על המזבח ההוא:
 ה כגבעון נראה יהוה אל שלמה בחלום הלילה ויאמר יהוה-^א שאל מה אתן
 30 לך: ויאמר שלמה אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול כאשר הלך לפניך
 6 באמת ובצדקה ובישרת לבב עמך ותשמר לו את החסד הגדול הזה ותתן לו בן
 7 ישב על כסאו כיום הזה: ועתה יהוה אלהי אתה המלכת את עבדך תחת דוד
 8 אבי ואנכי גער קמן לא אדע צאת ובא: ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עם רב
 9 אשר לא ימנה-^ב: ונתת לעבדך לב שמע ^גלהבין בין טוב לרע כי מי יוכל
 35 לשפט את עמך הכבד הזה: וייטב-^ג בעיני יהוה: כי שאל שלמה את הדבר
 י הזה: ויאמר יהוה-^א אליו יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך ימים
 12 רבים ולא שאלת עשר ולא שאלת נפש איביך-^ד: הנה עשיתי כדברך הנה נתתי

—^א—^ב—^ג—^ד—

(א) 2,33 יואב (ב) 34 ויעל בניהו בן יהוידע (ג) 42 ותאמר אלי טוב הדבר שמעתי
 (ד) 44 אתה ידעת את כל הרעה אשר (ה) 46 וימת (ו) 3,4 המלך
 (ז) 3,8 ולא יספר מלב (ח) 9 לשפט את עמך (י) 3,11 הדבר
 (א) 11 לך (א) ושאלת לך הבין לשמע משפט

2,ה לאמר לא יפרת לך איש מעל כסא ישראל: וגם אתה ידעת את אשר עשה לי
 יואב בן צרויה ויתן דם נקי בחגרת אשר במתני ובנעלי אשר
 7,6 ברנלי: ועשית כחכמתך ולא תויד שיבתו בשלם שאל: ולבני ברזלי הנלעדי
 תעשה חסד והיו באכלי שלחנך כי בן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך:
 8 והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבקרים והוא קללני קללה נמרצת ביום
 5 לכתני מחנים והוא ירד לקראתי הירדן ואשבוע לו ביהוה לאמר אם אמיתך
 9 בחרב: ואתה אל תנקח כי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו והורדת
 את שיבתו בדם שאול:
 11, וישכב דוד עם אבתיו ויקבר בעיר דוד: והימים אשר מלך דוד על ישראל
 10 ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושלוש שנים:
 12 ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותפן מלכתו מאד:

13 ויבא אדניהו בן חגית אל בתישבע אם שלמה ותאמר השלום באך ויאמר
 14,טו שלום: ^אדבר לי אליך ותאמר דבר: ויאמר את ידעת כי לי היתה המלוכה ועלי
 15 שמו כל ישראל פניהם למלך ותסב המלוכה ותהי לאחי כי מיהוה היתה לו:
 16 ועתה שאלה אחת אנכי שאל מאתך אל תשבי את פני ותאמר אליו דבר:
 17 ויאמר אמרי נא לשלמה המלך כי לא ישיב את פניך ויתן לי את אבישג
 18 השונמית לאשה: ותאמר בתישבע טוב אנכי אדבר עליך אל המלך:
 19 ותבא בתישבע אל המלך שלמה לדבר לו על אדניהו ויקם המלך לקראתה
 20 וישתחו לה וישב על כסאו וישם כסא לאם המלך ותשב לימינו: ותאמר שאלה
 אחת קטנה אנכי שאלת מאתך אל תשב את פני ויאמר לה המלך שאלי אמי
 21 כי לא אשיב את פניך: ותאמר יתן את אבישג השונמית לאדניהו אחיך לאשה:
 22 ויען המלך שלמה ויאמר לאמו ולמה את שאלת את אבישג השונמית לאדניהו
 ושאל לי את המלוכה כי הוא אחי הגדול ממני ולו אביתר הכהן ולו יואב
 25 בן צרויה: וישבע המלך שלמה ביהוה לאמר כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף כי
 24 בנפשו דבר אדניהו את הדבר הזה: ועתה חי יהוה אשר הכיני ויושיבני על
 כסא דוד אביו כי היום יומת אדניהו: וישלח המלך שלמה ביד בניהו בן
 יהוידע ויפגע בו וימת:

26 ולאביתר הכהן אמר המלך ענתת לך אל שדיך כי איש מות אתה וביום
 הזה לא אמיתך כי נשאת את האפוד לפני דוד אבי וכי התענית בכל אשר
 27 התענה אבי: ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן ליהוה למלא את דבר יהוה
 אשר דבר על בית עלי בשילה:

28 והשמעת באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדניהו ואחרי שלמה: לא
 29 נטה ויגם יואב אל אהל יהוה ויחזק בקרנות המזבח: ויגד ל^אשלמה כי גס
 יואב אל אהל יהוה והנה אצל המזבח וישלח שלמה את בניהו בן יהוידע
 לאמר לך פגע בו: ויבא בניהו אל אהל יהוה ויאמר אליו כה אמר המלך צא
 ויאמר לא כי פה אמות וישוב בניהו את המלך דבר לאמר כה דבר יואב וכה
 31 ענני: ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו והסילת דמי חנם
 32 אשר שפך: מעלי ומעל בית אבי: והשיב יהוה את דמו על ראשו אשר

[בשלם]

(א) 2. אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר ויהרגם ויקם דמי מלחמה

(ב) 14 ויאמר * (ז) 24 ואשר עשה לי בית כאשר דבר * (ד) 29 מלך * (ה) 31 יואב

I,28 ויען המלך דוד ויאמר קראו לי לבת-שבע ותבא לפני המלך ותעמד לפני-^א: וישבע המלך ויאמר חי יהוה אשר פדה את נפשי מכל צרה: כי כאשר נשבעתי לך ביהוה אלהי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על כסאי תחתיו כי כן אעשה היום הזה: ותקד בת-שבע אפים ארצה ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם: 31

32 ויאמר המלך-^ב: קראו לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא ולבניהו בן יהוידע ויבאו לפני המלך: ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם והרכבתם את שלמה בני על הפדרה אשר לי והורדתם אותו אל גחון: ומשה אתו שם צדוק לה הכהן למלך על ישראל ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה: ^ג-וישב על כסאי והוא ימלך תחתיו ואתו צויתי להיות נגיד על ישראל ועל יהודה: ויען בניהו בן יהוידע את המלך ויאמר אמן כן יעשה יהוה אלהי אדני המלך: 36 כאשר היה יהוה עם אדני המלך כן יהי עם שלמה ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך-^ד: 37

38 ויגד צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי וירכבו את שלמה על פדרת המלך דוד וילכו אתו ואל גחון: ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל וימשח את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך שלמה: ויעלו כל העם אחריהם-^ה מחל-לים ב-מחל-ת-ושמחים שמחה גדולה ותבעק הארץ בקולם: 39

40 וישמע אדניהו וכל הקראים אשר אתו והם כלו לאכל וישמע יואב את קול השופר ויאמר מ-ה קול ה-ת-ר-וע-ה הוואת-י: עודנו מדבר והנה יונתן בן אביתר הכהן בא ויאמר אדניהו בא כי איש חיל אתה וטוב תבשר: ויען יונתן ויאמר-^ו: אכל אדנינו המלך דוד המלך את שלמה: וישלח אתו המלך את צדוק הכהן ואת נתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי וירכבו אתו על פדרת המלך: וימשחו אתו-^ז: בגחון ויעלו משם שמחים ומהם הקריה הוא הקול אשר שמעתם: וגם ישב שלמה על כסא המלוכה: וגם באו עבדי המלך לדרך את אדנינו המלך דוד לאמר ייטב אלהיך את שם שלמה משמך ויגדל את כסאו מכסאך וישתחו המלך על המשכב: וגם ככה אמר המלך ברוך יהוה אלהי ישראל אשר נתן היום ישב על כסאי ועיני ראות: ויחרדו-^ח: כל הקראים אשר לאדניהו וילכו איש לדרך: 41

42 ואדניהו ירא מפני שלמה ויקם וילך ויחזק בקרנות המזבח: ויגד לשלמה לאמר הנה אדניהו ירא את המלך שלמה והנה אחו בקרנות המזבח לאמר ישבע לי כיום המלך שלמה אם ימית את עבדו בחרב: ויאמר שלמה אם יהיה לבן חיל לא יפל משערתו ארצה ואם רעה תמצא בו ומת: וישלח-^ט: שלמה ויךהו מעל המזבח ויבא וישתחו לו-^י: שלמה ויאמר לו שלמה לך לביתך: 43

2,2 א ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר: אנכי הלך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש: ושמרת את משמרת יהוה אלהיך ללכת בדרכיו לשמר תקותי מצותיו ומשפטי-^א: ככתוב בתורת משה למען תשכיל את-^ב: אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם: למען יקים יהוה את דברו אשר דבר-^ג: 3

(א) I,28 המלך * (ב) 32 דוד * (ג) 34 ונתן הנביא * (ד) I,1 ועליתם אחרי ו בא * (ה) 37 דוד

(ו) מ והעם (ז) 41 הומה (ח) 43 לאדניהו (י) I,2 צדוק הכהן ונתן (י) הנביא למלך

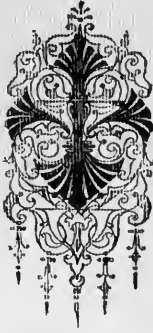
(ל) 49 ויקמו (מ) 53 המלך (נ) מלך (ס) 2,3 ועדותיו (ז) כל

(ט) 2,4 עלי (פ) לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת בכל לבבם (פ) ובכל נפשם

מלכים

המלך דוד וזן בא בימים ויבֿקשו בבגדים ולא יחס לו: ויאמרו א־I,2.א
עבדיו יבֿקשו לאדני המלך נערה בתולה^ב ושכבה בתיקך וחם לאדני
המלך: ויבֿקשו נערה יפה בכל גבול ישראל וימצאו את אבישג³
השונמית ויבאו אתה למלך: והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת⁴
ותשרתהו והמלך לא ידעה:

וַאֲדֹנִיָּהוּ בֶן חֲגִית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רִצִּים לִפְנָיו: וְלֹא עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עֲשִׂיתָ וְגַם
הוּא טוֹב תֵּאָר מֵאֹד וְאִתּוֹ יֶלֶד־ אַחֵרִי אֲבִשְׁלוֹם: וַיְהִי דִבְרָיו עִם יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה
וְעַם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֲדֹנִיָּהוּ: וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְכִיָּהוּ בֶן יְהִיֵּידָע וְנָתָן
הַנְּבִיא וְיִשְׁמָעֵי וְרַעִי וְהַנְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם אֲדֹנִיָּהוּ: וַיּוֹצֵא אֲדֹנִיָּהוּ צֶאֱן
וּבִקֵּר וּמְרִיא עִם אֲבֹן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר אָצֵל עֵין רִגְלִי וַיִּקְרָא אֶת כָּל אֲחָיו־וְלֹכְל
עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: וְאֵת נָתָן־וְאֵת יְבִכְיָהוּ וְאֵת שְׁלֹמֹה לֹא קָרָא:
וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל בֶּת־שֶׁבַע אִם שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ בֶן
חֲגִית וְאֲדִינָנו דָּוִד לֹא יָדַע: וְעַתָּה לְכִי אִיעֲצֶנָּה נָא עֲצָה וּמַלְּטִי אֶת נַפְשֶׁךָ וְאֵת
נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה: לְכִי וּבֹאִי אֶל הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתִּי אֵלָיו אֵתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַמְתָּךְ לֵאמֹר כִּי שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יָשָׁב עַל כִּסְאִי וּמִדּוּעַ
מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ: וְהִנֵּה עוֹדֶנָּה מְדַבֶּרֶת שֵׁם עִם הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אֲבֹא אַחֲרֶיךָ וּמַלְּאֲתִי אֶת דִּבְרֶיךָ:
וְתָבֹא בֶת־שֶׁבַע אֶל הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ וְקָן מֵאֹד וְאֲכִישֵׁן הַשּׁוֹנֵמִית מִשְׁרָתָה
אֶת הַמֶּלֶךְ: וְתִקַּד בֶּת־שֶׁבַע וְתִשָּׁתַח וּלְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ: וְתֹאמַר לוֹ אֲדֹנִי
אֵתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתָּךְ כִּי שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יָשָׁב עַל
כִּסְאִי: וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּהוּ מֶלֶךְ וְאֵתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעְתָּ: וַיּוֹצֵא שׁוֹר וּמְרִיא
וְצֶאֱן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב שֶׁר הַצָּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עֶבֶדְךָ
לֹא קָרָא: וְאֵתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יָשָׁב עַל
כִּסֵּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: וְהִיָּה כַשְׁכֵּב אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו וְהִיָּיתִי אֲנִי וּבְנֵי
שְׁלֹמֹה חֲטָאִים:
וְהִנֵּה עוֹדֶנָּה מְדַבֶּרֶת עִם הַמֶּלֶךְ וְנָתָן הַנְּבִיא בָּא: וַיִּגִּידוּ לְמֶלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה
נָתָן הַנְּבִיא יוֹבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשָּׁתַח וּלְמֶלֶךְ עַל אִפּוֹ אֲרָצָה: וַיֹּאמֶר נָתָן אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ יֵהֱאֵתָה אֲמַרְתָּ אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יָשָׁב עַל כִּסְאִי: כִּי יֵרֵד הַיּוֹם וַיּוֹצֵא
שׁוֹר וּמְרִיא וְצֶאֱן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנִּסִּים
אֲכִלִּים וְשֹׁתִים לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ: וְלִי אֲנִי עֶבֶדְךָ וְלִצְדָק הַכֹּהֵן
וּלְבְּכִיָּהוּ בֶן יְהִיֵּידָע וּלְשְׁלֹמֹה עֶבֶדְךָ לֹא קָרָא: אִם מֵאֵת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נָהִיָּה הַדָּבָר
הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת עֶבְדֶּיךָ מִי יָשָׁב עַל כִּסֵּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו:

—••• Explanation of Colors •••—

THE MAIN body of our canonical Book of Kings, *viz.* the paragraphs of the Prophetical *Epitome* of the Kings of Israel and Judah (written by a pious author, imbued with the spirit of Deuteronomy, in the latter days of the kingdom of Judah, 45 under Jehoiachin or Zedekiah) is printed on a WHITE background without any additional coloring (*e. g.* 8, 12, 1). — DARK RED (*e. g.* 8, 12, 3) indicates *Excerpts from Older Historical Documents* (including the section 8, 1. 2 which originally belonged to the Books of Samuel) while *Extracts from Later Sources* are printed 50 in LIGHT RED (*e. g.* 8, 3, 16). — All Sections of a *Deuteronomistic character*, but not from the pen of the Epitomist, are printed in LIGHT GREEN (*e. g.* 8, 8, 14). The same color is also used for the *Continuation of the Epitome by a post-Exilic Deuteronomist*, and for the *Subsequent Redactional Additions* connecting the Legends of the Prophets with the Deuteronomistic edition of the Book. LIGHT 55 ORANGE (*e. g.* 8, 10, 1) indicates *Non-Deuteronomistic Additions* of unknown origin, while DARK ORANGE (*e. g.* 8, 4, 1) is used for *Additions* which give the impression of having been *inserted from other historical works*, originally perhaps in the margin. — DARK PURPLE (*e. g.* 8, 9, 18) indicates *Harmonistic Passages* which attempt to harmonize different passages of the Book. — LIGHT BLUE (*e. g.* 8, 14, 1) 60 indicates *Excerpts from Legends of the Prophets*, which in their present form are all post-Exilic (although the material in the narratives respecting Elijah and Elisha may be pre-Exilic). In the *Legends of Isaiah* (cc. 19, 20) DARK BLUE (*e. g.* 2, 20, 1) and LIGHT PURPLE (*e. g.* 2, 19, 21) distinguish *Insertions from Parallel Accounts*. Less extensive *Parallel Accounts* are indicated by OVERLINING 65 (*e. g.* 2, 4, 13).

—••• List of Contributors •••—

Genesis: C. J. BALL (Oxford).	Nahum: ALFRED JEREMIAS (Leipzig).
Exodus: H. E. RYLE (Exeter).	Habakkuk: W. H. WARD (New York). 20
Leviticus: S. R. DRIVER and H. A. WHITE ^a (Oxford).	Zephaniah: E. L. CURTIS (New Haven).
Numbers: J. A. PATERSON (Edinburgh).	Haggai: G. A. COOKE (Dalkeith, N. B.).
5 Deuteronomy: G. A. SMITH (Glasgow).	Zechariah: W. R. HARPER (Chicago).
Joshua: W. H. BENNETT (London).	Malachi: C. G. MONTEFIORE (London).
Judges: G. F. MOORE (Cambridge, Mass.).	Psalms: J. WELLHAUSEN (Göttingen). 25
Samuel: K. BUDDE (Marburg).	Proverbs: AUGUST MÜLLER ^γ and
Kings: BERNHARD STADE (Giessen).	EMIL KAUTZSCH (Halle.)
10 Isaiah: T. K. CHEYNE (Oxford).	Job: C. SIEGFRIED ^δ (Jena).
Jeremiah: C. H. CORNILL (Breslau).	Song of Songs: R. MARTINEAU ^ε (Lon-
Ezekiel: C. H. TOY (Cambridge, Mass.).	don) and J. P. PETERS (New York).
Hosea: ALBERT SOCIN ^β (Leipzig)	Ruth: C. A. BRIGGS (New York).
and KARL MARTI (Bern).	Lamentations: MORRIS JASTROW, Jr. 30
Joel: FRANCIS BROWN (New York).	(Philadelphia). ^ζ
15 Amos: JOHN TAYLOR (Winchcombe).	Ecclesiastes: PAUL HAUPT (Baltimore).
Obadiah: A. HARPER (Melbourne).	Esther: T. K. ABBOTT (Dublin).
Jonah: FRIEDRICH DELITZSCH (Berlin).	Daniel: A. KAMPHAUSEN (Bonn).
Micah: J. F. MCCURDY (Toronto). "	Ezra-Nehemiah: H. GUTHE (Leipzig).
	Chronicles: R. KITTEL (Leipzig). 35

^a Died vii/30 '98. * ^β Died vi/24 '99. * ^γ Died ix/12 '92. * ^δ Died i/9 '03.
^ε Died xii/14 '98. ^ζ A. KUENEN, who had agreed to do the Book, died xii/10 '91.

